

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

42

9585

U [REDACTED] K GENT

N O V A
A C T A
E R U D I T O R U M
A N N I
M D C C L X X V.

publicata

Cum Serenissimi Electoris Saxoniae Privilegio

LIPSIAE

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romae apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT.
ABRIZZIIUM: Bononiae apud LAELIUM della VOLPE: Parisiis apud
BRIASSONUM: Olyssiponae apud BORELLUM, MARTINUM, et
SOCIOS: Ultraiecti apud ABR. van PADDENBURG: Lugduni Ba-
tauorum apud LUCHTMANSIOS.

M D C C L X X I X.

LECTORI

S.

D. CAROLVS ANDREAS BEL,

SERENISS. SAXON. ELECT. CONSIL. AVL. IN
ACAD. LIPS. PROF. PVBL. ORDIN.

Quam integro paene Seculo laboris patientiam, deque re litteraria in vniuersum bene merendi studium acre et indefessum, tibi adprobauerunt Actorum Eruditorum Collectores, nescimus, Lector, an, qui nunc sumus, idem de nostra diligentia promittere iudicium Tuum nobis liceat. Si non licet, amor nos litterarum, et bene collocati temporis conscientia, solabitur, et in illa veteri humanitate Tua erga illos, qui ante nos fuerunt, adquiescemus, neque tamen ea propter cessabimus, bonorum librorum memoriam ad posteritatem transmittere. Magnus est, etiam hoc Volumine, bonorum librorum proventus, nec minor quam olim Collegarum, in recensendis iis atque diiudicandis, diligentia et fides, quod facile sentient, qui-
sur-

cunque legerint. Non solemus aut odio quidquam, aut gratiae tribuere, contra quam ii faciunt, qui nuper admodum surrexere, viri caetera doctissimi, in eo tamen magnopere reprehendendi, quod videntur, qui non de sua gente sint, exteros, paucis aliquot exceptis, velle in omnium contemptum adducere. Inprimis autem eos petunt, qui graecorum latinorumque Scriptorum editiones parabiles inde ab aliquot annis ediderunt, propterea, quod non omnem eruditionis apparatus, ut solent Bataui, auctoribus iis illustrandis, in unum congesserint. At tale quid non instituerant Viri doctissimi, estque adeo ridiculum, quod facere nolebant, id, quod non fecerint, crimini dare, tribuereque aut negligentiae, aut ignorantiae. Si hoc non est contra aequitatis legem peccare, quid aequitas sit fatemur nos non intelligere. Sed mittamus haec, et nobis scribentibus, et ipsis legentibus ingrata. Laetemur potius de benevolentia doctissimorum Virorum, Anglorum, Gallorum, Italicorum, Lusitanorum, Hispanorum, Batauorum etiam, qui mittendis ad nos libris et commentationibus, aut suis, aut amicorum, sustentarunt diligentiam nostram, et acuerunt. Vtemur nos ista eorum liberalitate sic, ut, commendandis atque laudandis eorum in litteras meritis, inuitari se sentiant ad seruandam nobis istam benevolentiam, quam perpetuam optamus. Vale, Lector, et studiis nostris fauere perge. Scribebam Lipsiae, d. XVIII. Iunii MDCCLXXIX.

No. I.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCLXXV.

NOUVEAUX MEMOIRES DE L'ACADEMIE

Royale des Sciences et belles Lettres: TOME I. 1774.

TOME II. 1773. TOME III. 1774.

à Berlin, chez Chrétien-Frédéric Voss, in 4.

Dissolendum est nomen, quod nuper, pleniorum promittendo eorum recensitionem, quæ in laudatis Academiæ Regiæ Berolinensis commentariis restarent, contraximus. Quod igitur ad classis Philosophiæ experimentalis scripta, quæ in Tomo tertio habentur, attinet, eorum hæc fere est ratio, ut ad Matheseos limites tantum non omnia satis commode reuocari possint. Sunt autem quæ sequuntur: 1) *Expériences chimiques sur diverses parties du Tilleul*, auctore *Col. Marggraf* (p. 3—8.). Quo in scripto docetur, e foliis illis, mediante destillatione atque euaporatione, confici posse substantiam quandam odoriferam, consistentia fere spissitudine miel referentem, quæ, admixta aqua, conciliataque huic trito fermentatione, in liquorem vinosum muta-

tur cum optimo vini spiritu comparandum. Sic etiam cum granis tiliae periculum fessit laudatissimus auctor, quae illum docuerunt, non omnino vera esse, quae medicus quidam Galus, *Missa* nomine, de obtinenda ex istis granis substantia eam referente, quam e fabis Caeca conficiunt, in medium protulit. II) *Sur le frottement entant qu'il rallentit le mouvement, par Mr. Lambert.* Plura hoc loco referuntur experimenta, quibus obtineri possit, ut theoria mechanica de frictione quam corpora mota patiuntur, deque celeritatis deminutione inde evadentes paullo certioribus superstruatur principiis. Si enim elementum infinite parvum spatii, quod corpus motum percurrit, ponamus = $d x$; celeritatem vero ipsam corporis moti = c : certum est, obstaculorum, quae in elemento illo corpori opponuntur numerum, eo maiorem esse, quo maius est spatium elementare. Ex quo patet, deminutionem celeritatis, quam inter et dicta obstacula certa semper intercedit proportio, proportionalem quoque, ut loquantur, esse spatii ipsius percurri magnitudini; ita, ut $- d c$ non possit non crescere, si $d x$ augeri ponamus. Assumpta igitur quantitate constante = a . III. *Lambertus* generalem hanc pro deminutione celeritatis, quae frictionem sequitur, recte suppeditat formulam:

$$- a d c = c d x$$

Qua in formula, ut ad usum revocari possit, methodo empirica diuersi litterae(a) valores determinantur ex iis maxime experimentis, quae *Schocherus* in nitidissimo tractatu: *Versuch einer Theorie von der Ueberwucht*, recensuit. (p. 9—32.). III) *Sur la fluidité du Sable de la Terre et d'autres corps mouus, relativement aux loix de l'Hydrodynamique, par Mr. Lambert.* Maximi certe momenti sunt, tum theoreticæ, quae in hoc scripto habentur, propositiones, tum experimenta, quorum ope theoria adornata est. Cuius rei, ut vel unum suppeditemus exemplum, elegans hoc loco occurrit

determinatio profunditatis ad quam usque parallelepipedum, pro ponderum, quae ei imponuntur, diuersitate in pulueris cui impositum est superficiem, intrudatur. Constructa enim figura Geometrica, in qua pondera per abscissas, dictae vero profunditatis mensuras per ordinatas repraesentauit, in duas incidit propositiones III. I) ambertus: I) impressionum quantitates esse in ratione ponderum II) easdem sequi reciprocam basium parallelepipedum rationem. (p. 33 — 64.) IV.) *Suite de l'Essai d'Hygrométrie, par Mr. Lambert, Continuat* hoc loco commentatio, cuius principium in *Commentariis Academiae Tomo XXV. pag. 68. et sqq.* legitur. Id scilicet agit laudatissimus auctor, ut hygrometris, quae vocant, correspondentibus constructis, in variis locis simul tempestatum vicissitudines, quod ad humiditatem atque siccitatem aeris attinet, accuratius obseruari possint. Comparantur autem inter se variæ observationes, in hygrometris tum ab ipso Lamberto, tum a V. C. Titio et a *Maschenbouere*, Physico Augustano, constructis, diligenter institutæ; deinde vero etiam varia, quae ipse auctor fecit, pericula, in conficiendis hygrometris, iisdemque ad certam euehendis perfectionem, enumerantur (p. 65 — 102.) V) *Sur la Densité de l'Air, par M. Lambert.* Egregiæ sunt observationes, quas in hoc scripto publici iuris fecit Ill. Lambertus. Quum enim non satis accurate distingui soleat inter aërem naturalem, id est, qui varias habet admixtas partes heterogeneas, atque aërem purum, in hoc discrimen inquirendum esse, ideo, ut de celeritate soni, deque refractione, quam lux in aëre patitur, melius iudicare possimus, docetur. Quamobrem trium, quae vim aliquam habent ad augendam deminuendamque aëris naturalis densitatem, causarum, densitatis nimirum aëris puri, densitatis vaporum, et gradus caloris ratione habita, hunc laborem aggressus est celeberrimus auctor, ut pleniorem quandam nobiscum communicaret de densitate aëris theoriam. Quo loco, inter alia notatu dignissima, eleganti

demonstratione offenditur, particulas heterogeneas aeri admixtas eadem tantummodo refractiones quodammodo immutare posse, quatenus aerem suo comprimant pondere, et quatenus atmosphaerae ipsius figura sit sphaerica (p. 103—140.) VI) *De l'Action de l'électricité sur le corps humain, et de son usage dans les paralysies, par Mr. Gerhard.* Recte quidem et apposite laudatissimus auctor pronunciat, nullum fere esse vniuersae doctrinae physicae locum, qui tot illustratus experimentis, tot variis explicandi rationibus tentatus ab eruditis fuerit, quot in theoria Electricitatis, quam vocant, deprehendimus. Sed non eadem omnium, qui hanc tractant materiam, fuerunt consilia. Alii nimirum ideo electrica fecerunt pericula, ut phaenomena quaedam naturalia felicioribus explicari possent auspiciis; alii vero artis salutaris limites eorundem experimentorum ope proferre maluerunt, Quos posteriores non adeo felices adhuc progressus expertos fuisse, *Exp. Gerhard* dolet. Quo maxime argumento adductus id agere coepit Vir celeberrimus, ut certioribus sanis et generalioribus principiis hanc de electricitatis in corpus humanum vi doctrinam superstrueret. Huc enim faciunt experimenta electrica cum diuersis animalibus, variisque flammis, ut hoc vocabulo uti nobis liceat, electricae specibus instituta, quae hoc loco relata legimus. Quibus ex observationibus varia deducuntur coniectaria, digna omnino quae ab iis et legantur et perpendantur, qui artis medicae praxin exercent. Sunt vero potissimum haec: 1) Vm electricam egregium praestare vsum in morbis paralyticis, qui oriuntur ex nervorum compressione, 2) obstructione, 3) vel constrictione; non autem 4) in iis quorum causa lateat in nervorum languore. Quae ita vera esse ipse experientissimus auctor duorum quos sanavit paralyticorum exemplo illustrat (p. 141—151.) VII) *Recherches sur les moyens de découvrir par des expériences, comment se fait la propagation de la lumière, par Mr. Béguelin.* Longe diuque agitata est inter
 Neu-

Newtoni, et Hugenii; atque Euleri affectas controuersis, utrum lux pro vero habenda sit corpore, licet tenuissimo, quod secundum generales attractionis leges ab aliis corporibus, potissimum vero a transparentibus, attrahatur medijs, atque ita refractionem subeat? an vero potius lux per motum tremulum seu vibrationes minutissimorum aetheris particularum propageetur? Haec igitur chordam dum tetigit auctor huius scripti, de physicis deque mathematicis doctrinis mericissimus, non potest non sibi conciliare eruditorum, qui dissipationis incertarum opinionum nebulis verum tandem videre inaniunt, calculos. Ipse tamen ingessue fatetur, tam impeditum esse hunc locum, ut exitus vix ac ne vix quidem inueniri possit. Non alienum autem erit ab instituto nostro, si posteriora, quibus Newtoni hypothesein impugnare conatur, argumenta, breuiter cum lectoribus nostris communicauerimus. Prima igitur obiectio, a reflexione luminis desumpta est. Praecari enim principii, et recte quidem, notam effugere non posse videtur Ill. Beguelino, illa Newtoni hypotheseis, secundam quam eadem prorsus materia, quae in refractione attrahat, in reflexione radios luminis repellere dicitur. Alterum argumentum omnem fere Newtoni de refractione eiusque causis doctrinam subuertit, neque tamen, quod et ipse auctor non negat, ita comparatum est, ut de materia luminis certiores nos reddere possit. Ponamus enim, radius luminis directione ferri ad superficiem medii transparentis, v. e. vitri, parallela; atque notum est, secundum Newtoni principia, hunc radius frangi debere sub angulo, qui fere gradibus 41 et minutis 48 aequetur; postea vero, si incidat in superficiem ad priorem illam verticalem, eundem in aere rediturum esse sub angulo 90°. Euentus autem huic Newtoni doctrinae non respondet; sed potius Ill. Beguelinus dictis sub determinationibus radius luminis nullam prorsus pati refractionem animaduertit. Vnde egregie constat, refractionem luminis non sequi leges attractionis. Quod vero ad hy-

pothesin emissionis attinet, tantum abest ut illam per laudatam observationem subverti autumet auctor, ut potius argumenta in medium proferat, quibus luminis motum ab aëris in excitatione sono vibrationibus longe differre ostendit (p. 152—161.). VIII) *Extrait des observations météorologiques faites à Berlin en l'année 1772. par Mr. Bigelin.* Occurrunt hoc loco accuratae barometri atque thermometri, directionis ventorum, et status atmosphaerae pro singulis mensibus observationes; notatur denique, auroras boreales in hoc anno observatas, nullos iridis colores, sed declinationem 16° a septentrione versus occidentem habuisse (p. 163—182.).

His ita disputatis, ad eas nos conuertimus lucubrationes, quas classis Mathematicorum debemus. Pertinent istae maximam quoad partem ad Analytin; quapropter, ne nostrum de illis iudicium in libri molem excrescat, in eorum recensione potissima tantummodo momenta considerabimus. Ad ea igitur scripta mathematica, quae in Tomo I. habentur, quod attinet, sunt sequentia. I) *Nouvelles Reflexions sur les Tautochrones, par M. de la Grange* (p. 96—122.). Post Hugenium, qui primus docuit in immortalis de horologio oscillatorio opere, curvam cycloidicam esse eam, quae isochronismum admittat pro corporibus grauibus, quae in vacuo moueantur; plures id egerunt Geometrae, ut alias quoque curuas determinarent, in quibus sub quacumque gravitatis et resistentiae hypothese, idem isochronismus obtineri posset. Quem laborem celeberrimus huius scripti auctor, methodo analytica ita tractavit, ut, quum generales sint, quas suppeditavit, formulae, ad quosvis casus obuios, facili negotio applicandae, omnia praestitisse videatur, quae in hoc genere desiderari queant. Nobis in praesenti notasse sufficiat, duobus omnem in hac lucubratione doctrinam absoluti problematibus. Quorum primum hoc est: Datis 1) spatio

2, quod corpus certa celeritate praeditum absolvere possit, 2) potentia variabili p , quae corporis istius celeritatem minuat; 3) spatio x , quod idem corpus in tempore t absoluat, 4) celeritate u corporis quam finito hoc tempore acquisiverit; 5) functione L duarum x et a : quaeritur, per quamnam duarum quantitatum x et u functionem potentia p exprimi debeat, ut tempus t functioni eisdem x et L fiat aequalis? Quo problemate resoluta, alterum quoque proponitur atque soluitur, cuius haec est ratio: Invenire legem, quam sequi debeat vis acceleratrix, ita ut corpus motum in aequalibus continuo temporis portionibus spatium quodcumque percurrat, cuius data sit ad spatium integrum relatio. II) *Démonstration d'un Théorème d'Arithmétique, par M. de la Grange* (pag. 123—133.). Satis notum est theorema Arithmeticum, secundum quod quicumque numerus non fractus nec quadratus, in duo, tria, vel quatuor quadrata resolvi potest; sed nemo hactenus vere mathematicam huius propositionis dedit demonstrationem, quam omnes, et inter eos V. C. *Bachet de Méziriac*, in commentario ad Diophantum (Lib. IV. quaest. 31.) inductione ad illam probandam uti maluerint. Laudatissimus vero auctor ex generali demonstratione, per quam certum sit, quemcumque numerum primum, qui divisor sit numeralis, ex quatuor, tribus, aut duobus quadratis compositi, non vero singulorum quadratorum, ipsam etiam compositum esse ex II, III, aut IV, quadratis, memorato theoremati quantum satis est lucis affundit. III) *Réflexions sur la résolution algébrique des équations par M. de la Grange* (p. 134—215.). Cuius scripti continuatio legitur in commentariorum Tomo. II. p. 138—273. Tam solida disputandi ratione in hoc tractatu satis exemplo vitur V. C. de la Grange, ut cum omnibus, qui clare videre in analytica de aequationibus doctrina cupiant, merito commendare possimus. Quod vero ad scopum laudati scripti attinet, duplex ille est; alter

alter, vt examinentur variae rationes, quas adhuc in resolutionibus aequationibus sequi sunt soliti Geometrae, easdemque ad generaliora reuocentur principia; alter, vt ostendatur, quare speratus quidem dictis methodis in aequationibus trium quatuorue dimensionum, non item vltiorum graduum, ardeat eucatus. Nimis longum foret, et a nostro alienum instituto, singula referre artificia, quae rem omnem conficiunt; ut tamen vno quasi intuitu lectoribus nostris de grauitate scripti iudicare liceat, quatenam in quatuor sectionibus, quibus integer tractatus absoluitur, habeantur, ago, breuiter re-feremus. Quam igitur aequationum secundi gradus resolutio nullis fore obnoxia sit difficultatibus in *sectione prima* ab aequationum cubicarum resolutione celeberrimus auctor facit discendi initium. Quo loco generalis aequatio huius formae;

$$x^3 + m x^2 + n x + p = 0$$

ad resoluendum proponitur; quae expuncto termino secundo in x^3 euadit: $x^3 + n x + p = 0$; etposito $x = y + z$, tandem valorem incognitae x sistit. Falli tamen in eo videtur Vir summus, dum generaliter secundum aequationis terminum expungi posse pronunciat, addito ad radices datas aequationis coefficiente termini secundi, per exponentem terminali primi dimiso. Hoc enim tantummodo verum esse vobis in casu, in quo secundus aequationis terminus sit positivus, quum potius subtrahenda sit dicta quantitas a radicibus aequationis propositae, quoties secundus terminus deprehendatur negativus; prima Analyticos aequationum principia quemtis decent. In *sectione porro secunda* de ratione resoluendi aequationes quatuor dimensionum agitur, et primo loco elegans *Ludouici Ferrari* (qui *Cardani* discipulus fuit, et prius regulam generalem pro inuenienda huiusmodi aequationis radice suppeditauit,) methodus expenditur; deinde vero de noua *Cartesii* methodo, quam sequuntur Mathematicorum plurimi, disputatur. *Ferrarius* enim ex aequatione quatuor di-

dimensionum secundum eximit terminum: quo facto, quum ad hanc reducatur formam:

$$x^2 + n x + p x + q = 0$$

indub illam membra dispescit, quorum alterum primo termina, alterum reliquis terminis constet, et addita ad utrumque membrum quantitate $2 y x^2 + y^2$, aequationem quadraticam obtinet, huius formulae:

$$x^2 + 2 y x^2 + y^2 = (2 y - n) x^2 - p x + y^2 - q$$

Cartesius autem simpliciori, quod negari non potest, et magis directa methodo procedens, quamcumque aequationem biquadraticam pro producto assumit ex duabus quadraticis, videlicet:

$$x^2 + f x + g = 0$$

$$x^2 + h x + k = 0$$

Quibus ita dispositis, facta inter se terminorum homologorum comparatione, valorem quantitatum indeterminatarum, f, g, h, k , eruit; unde etiam pro vero auctore methodi, quae indeterminatas ad calculum reuocat quantitates, habetur. *Tertiam et quartam sectionem* confectionaria occupant ex generalibus, quas in praecedentibus sectionibus leguntur, principiis legitime deducta. Sic enim in *tertia sectione* variae examinantur viae, quibus vir, dum viueret, celeberrimus, *Tschirnhaus, Eulerus*, et inter Academicos Parisienses *V. C. Bezout*, incedere solent, ubi de reducendis ulteriorum graduum aequationibus ad gradum quartum agitur. In *sectione* autem quarta, quae vltima est, nonnullae adduntur laudatissimi auctoris observationes, tum de transformatione aequationum in genere tum de reductione earundem ad gradus inferiores; ubi omnem in hoc genere laborem eo absolui eleganter et solide docet, ut functiones radicum aequationis propositae inueniantur, huius indolis,

vt nouae, quae illas contineant, aequationes, datae aequationi vno gradu aut sint inferiores, aut tamen resolui in aequationes possint, quae laudatam admittant determinationem. IV) *Suite d'Observations faites à l'Observatoire Royal pendant le mois de Juin 1770. par M. Jean Bernoulli* (p. 216—220.). Recensentur momenta transituum tum Solis, tum Lunae, tum vero etiam Iouis, et nonnullarum fixarum, per tria telescopii meridionalis fila verticalia, observatum. V) *Calculs pour l'Opposition de Jupiter en 1770. par M. Jean Bernoulli* (p. 221—224.). Ex iis, quas praecedens scriptum exhibet, observationibus, calculi oppositionis Solis et Iouis, quae a. 1770. inter 9 et 10ma mensis Iunii diem contigit, ducuntur. VI) *Observations analytiques, par M. Lambert* (p. 228—244.). Proponitur hoc loco atque ab immortalis viro resoluitur problema analyticum: Data quadam duarum quantitatum variabilium x et y , functione, cuius haec sit indoles, vt fiat $= 0$; aut $=$ constanti, aut $=$ nouae functioni quantitatis y ; determinare quantitatem x , aut functionem quamlibet huius x , vel etiam quantitatum x et y , per ipsam quantitatem y ; in auxilium vocatis differentiationibus. Nobis vero in praesenti obseruasse sufficiat, auctorem huius scripti de vniuersa Mathesi meritissimum, tum ex doctrina de seriebus, per quas dignitates indefinitorum exponentium exprimi solent, tum ex transformatione aequationis:

$$\begin{aligned} \psi \xi &= x^n, \text{ in aliam huius formae:} \\ x \xi &= x^n + (x \xi - \psi \xi), \end{aligned}$$

similibusque analyticorum artificijs, laudati problematis solutionem deduxisse.

In Tomo Commentariorum altero, praeter continuationem satis amplam tractatus de resolutione aequationum, cuius iam, quod satis est, mentionem iniectimus: ea, quae

sequenter, scripta occurrunt: I) *Démonstration d'un Théorème nouveau concernant les nombres premiers, par M. de la Grange* (p. 126—137). Elegans exhibetur theorematum arithmetici demonstratio, quod primus divulgavit *Edwardus Waring, Matheseos Professor Lincolnensis, in Meditationibus Algebraicis* (Cantabrigiae 1770.) pag. 28; secundum quod, si ponatur $n =$ numero primo cuiusque, numerus huius formae:

$$1. 2. 3. 4. 5. \dots (n - 1) + 1$$

dividi possit per ipsam numerum n . Quam vero Anglus nullam sibi invenit laudatae propositionis demonstrationem, fieri non posse ratus, ut nota fingatur, quae primum numerum exprimat, gratus certe eruditis opus fecisse V. C. *de la Grange*, datum ex evolutione producti continui

$$(x + 1)(x + 2)(x + 3)(x + 4) \dots (x + n - 1)$$

secundum dignitates ipsius x consiciendam huiusmodi theorematum demonstrationem docuit, nemo est, qui non videat.

II) *Mémoire sur les équations résolues par M. de Moivre; avec quelques réflexions sur ces équations et sur les cas irrésolubles, par M. de Castillon* (p. 294—272). Demonstratio hactenus neglecta, vel plerumque eruditione reperti solita, (quod Eulerus fecit in *Comm. Acad. Petrop.* Tom. VI. p. 226. sqq.) theorematum analytici, quod aequationis generalis

$$a = 1^n - n 2^{n-2} r^2 b^2 + \frac{n \cdot n-1 \cdot 2^{n-4}}{1 \cdot 2} r^4 b^4$$

$$\frac{n \cdot n-4 \cdot n-1 \cdot 2^{n-6}}{1 \cdot 2 \cdot 3} r^6 b^6 + \frac{n \cdot n-1 \cdot n-6 \cdot n-7 \cdot 2^{n-8}}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} r^8 b^8 - \text{etc.}$$

radicem esse docet =

$$a = \sqrt[n]{(a + r^2(a^n - 4b^n)) + r^2(a - r^2(a^n - 4b^n))}$$

B 2

non

novam methodem ex variis in expressionibus septimae dignitatis formulae

$$z = rA + rB$$

substitutionibus, id est, aequivalentium terminorum substitutionibus, efficitur. III) *Sur les Fractions décimales périodiques*, par M. Jean Bernoulli (p. 273—317.). Quoniam iam notum sit, proposita fractione quadam v. c. $\frac{1}{7}$ ad calculum decimalem reducenda, prodire:

$$\frac{1}{7} = 0,142857,$$

quae sex ciphrae continuata divisione constanter et non mutato ordine semper redeant; ita, ut si ponatur denominator in genere = D, numerus ciphrarum in numeratore fractionis decimalis constanter redeantium sit = D — 1; III. Bernoulli, fractionum harum, quae *periodicae* dicuntur, naturae accuratiorem investigationem, eorumque examen principiorum, quae de illis apud Wallisium, Eulerum, et Robertsonum occurrunt, instituit. In calce vero duas subiecit tabulas, quarum altera exhibet fractiones, quarum denominatores sint numeri primi, altera vero sistit fractiones, quae denominatores habeant ex multiplicatione duorum numerorum primorum ortos, in fractiones decimales periodicas mutatas. IV) *Recherches sur les diviseurs de quelques nombres très grands compris dans la somme de la progression géométrique*:

$$1 + 10^1 + 10^2 + 10^3 + 10^4 \dots + 10^T = S$$

par M. Jean Bernoulli (p. 318—337.). Ex ipsius Summae propositae progressionis, quae est =

$$\frac{10^T + 1 - 1}{10 - 1}$$

consideratione, tum vero etiam in auxilium vocatis theore-

ma-

matibus nonnullis Eulerianis, laudata inquisitio, cum maxime in finem a celeberrimo auctore instituitur, ut doctrina de numeris primis, quae immensis haecentis involuta fuit difficultatibus, novis augeatur incrementis. Subiiciuntur etiam quatuor tabulae in usum calculi cum numeris primis instituendi, adornatae. (V) *Sur les Lorgnettes achromatiques d'un seul espèce de verre, par M. Lambert* (p. 338—351.). Sicuti ex omnibus Lamberti scriptis, mira quaedam vis ingenii elucere solet, ita etiam de hac dici potest dissertatio, illam noquam ob oculos nobis ponere meritorum laudatissimi viri documentam. Notum etenim est, tubos Hollandicos, qui ex duobus vitris componuntur, quorum alterum, oculare nimirum, sit concavum; alterum vero, nempe obiectivum, convexum, nimis obnoxios esse confusio, ex varia, quam varii colores patiuntur, refractione oriundae. Quam igitur alii diversis vitri speciebus ad usum reuocatis obtinere conati sunt, tuborum scilicet achromaticorum huius generis comparationem, haec unica non nisi vitri specie adhibita assequi maluit Lambertus. Positis nimirum focus obiectivi vitri = F ; et ocularis = f ; porro k = termino visionis distinctae; et $F - b$ = intervallo inter oculare vitrum atque obiectivum intercepto; laudatam conditionem obtineri posse docetur, si fiat

$$F = \frac{bb + k k}{k}$$

et: $f = \frac{b k}{b + k}$

VI) *Observations sur l'Orbite apparente des Comètes, par M. Lambert* (p. 352—364.). Nouum in hoc scripto proponitur atque demonstratur theorema, doctrinam de Cometis egregia prorsus ratione illustrans. Posito enim orbe Cometae cuiusdam apparente, assumisque in eo duobus punctis, si per illa circulus sphaerae maximus ducatur, Cometam

longius a Sole distare, quam hunc a terra, quoties puncta orbis intermedia versus loca Solis correspondentes declinent, minorem contra Cometæ, quam Terræ, a Sole esse distantiam, si contrarium obtineat, ostenditur.

Ad eas tandem quod attinet lucubrations Mathematicas, quæ in Tomo Commentariorum tertio habentur, sequens harum est ratio: I) *Sur une nouvelle Espece de Calcul relatif à la différentiation et à l'intégration des quantités variables, par M. de la Grange* (p. 185—221.). Scopus, quem auctor sibi proposuit, ut breues simus, hic est. Magnis hætenus obnoxia fuit difficultatibus, quantitatum quæ plurimum simul variabilium sint functiones, tum differentiatio, quam vocant, tum integratio. Quapropter, ut Mathematicorum consulere commodis, *M. de la Grange*, noua methodo generaliora hoc loco demonstrauit theoremata, quorum ope ea, quæ indicauimus, præstari possunt. Sic, ut leuius tantummodo meditationem viri doctissimi in medium proferamus specimen, si quantitas u fuerit functio variabilis x , loco quantitatis x vero ponatur $x + \xi$; functio u mutabitur in nouam functionem $= u + u'\xi$. Quæ in expressione, ut determinari possit quantitas functionis u' ; ponamus $u' \xi$, seu incrementum primæ functionis $u = du$; et ξ , seu incrementum infinite paruum quantitatis $x = dx$; atque erit: $du = u' dx$; vnde prodit: $u' = \frac{du}{dx}$

iam innotescat, datis differentialibus du et dx . II) *Sur la forme des Racines imaginaires des Equations, par M. de la Grange* (p. 222—258.). Radices æquationum imaginarias comprehendi sub generali expressione $A + B \sqrt{-1}$, in qua A et B denotent quantitates reales, tam notum est, quam quod notissimum. Quam porro, si radix imaginaria æquationis cuiusdam ponatur $= A + B \sqrt{-1}$; alia eadem eiusdem æquationis radix sumi possit $= A - B \sqrt{-1}$
ita,

ita vt, si alter factor aequationis imaginarius sit.

$$= x - A + B\sqrt{-1}$$

alter quoque predeat $= x - A - B\sqrt{-1}$; quo posteriore in priorem dabit, habebimus realem factorem:

$$x^2 - 2Ax + A^2 + B^2$$

nulla superest dubitatio, radices aequationum imaginarias non impedire, quo minus aequationes superiorum graduum resolvere in alias possimus inferiorum dimensionum. Quam in resolutionem auctor huius scripti fusius inquit. III)

Sur les Réfractions Astronomiques, par M. de la Grange (p. 259—282) Quam non ignobilis nuper Physicus V. C. de Luc in peculiari libro, qui inscribitur: *Recherches sur les modifications de l'Atmosphère* (à Genève 1772.) nouas de varia aëris densitate observationes cum orbe erudito communicauerit, in ea cuius titulum descripsimus, commentatione, id agit laudatissimus de la Grange, vt maiori quadam luce doctrinam de refractionibus caelestibus perfundat, tum theoreticis meditationibus, tum nouissimis, quas laudauimus, observationibus adiutus. Cuius consilii vt in lectorum nostrorum animos aliquam informemus noticiam, formulam eiusdem analyticae, in qua totius rei cardo vertitur, opus est euolutione. Notum est, *elasticitatem aëris esse in ratione composita densitatis atmosphaerae atque caloris, quo illa afficitur.* Ponamus igitur altitudinem barometri = y ; densitatem aëris = δ ; caloris gradum = ϕ ; quantitatem denique constantem per experientiam determinandam, a qua pendet ipsius aëris vis elastica = m ; atque erit:

$$y = m \delta \phi;$$

ita, vt y sit functio trium quantitatum, m , δ , et ϕ . Jam vero, sic s = eleuationi loci a superficie maris computatae; dx = columnae aëris infinite paruae; et $-dy$ = altitudinis Mer-

ce

auri in barometro pressioni memoratae columnae respon-
denti; atque, quum gravitates specificae sint in ratione in-
versa voluminum, quorum eadem est gravitas absoluta,
habebimus rationem gravitatis specificae Mercurii ad gra-
vitatem specificam aëris = $-\frac{dy}{dx}$. Assumpta vero gravita-

te specifica Mercurii pro unitate, eadem densitas aeris = $\delta =$
 $-\frac{dy}{dx}$. Vade substituto hoc valore $\tau\delta$, formula, quae

quantitatem $\tau\delta$ y exprimit, erit:

$$y = \frac{-m dy \phi}{dx}$$

$$\text{atque ita: } y dx = -m dy \phi$$

$$\text{et: } dx = \frac{-m dy \phi}{y}$$

$$\text{denique: } \frac{dx}{m\phi} = -\frac{dy}{y}$$

Quae nova formula egregie inferuire potest ad investigan-
dam, quae inter diuersas altitudines barometricas interce-
dit, relationem, si modo nobis iam innouerit, qualis fun-
ctio $\tau\delta$ ϕ sit quantitatium x et y . Sed quum haec functio
hactenus determinata non sit, a posteriori, vti loquuntur,
V. C. de Luc regulam inuenit, secundum quam corrigi pos-
sunt eleuationes locorum, ex observationibus barometricis
determinatae, ad calculum reuocatis calor vicissitudini-
bus. Qua regula auctor commentationis nostrae vitur, ad
eliciendam ex laudata formula analytica legem, quam va-
riationes calor pro differentia eleuationum sequantur.
Observauit enim Vir eximius de Luc, sub hypothesi calo-
ris, cui in thermometro Reaumuriano $16\frac{1}{2}$ gradus respon-
dent

sent, differentiam logarithmicarum tabularium altitudinem barometri, satis accuratae affumi posse pro differentia elevationum locorum in milliesimis orgyae Gallicae (*Toise*) particulis expressarum; si nimirum logarithmi tanquam numeri integri considerentur. His ita dispositis, sit $b =$ altitudini barometri quae elevationi a respondeat, atque integrando supra laudata formula analytica dabit:

$$Lb - Ly = \frac{x - a}{m \phi}$$

In qua postrema formula dictum in finem evoluenda III. de la Grange occupatur; cui tamen evolutioni, quum ex hactenus memoratis scripti ratio satis pateat, diutius non immoramur. IV) *Remarques sur quelques cas particuliers de l'équation indéterminée: A = Bt - Cu; par M. Jean Bernoulli* (p. 283—285.). Sumtis B et C numeris inter se primis, et posito $B < \frac{1}{2} C$, in octo distinctis casibus omnium minimus numerus u inuestigatur, et quidem talis, qui quantitatem t numerum integrum esse sinat. V) *Observations d'Eclipses tirées des Journaux de l'Observatoire royal, par M. Jean Bernoulli* (p. 286—295.). Leguntur hoc loco observationes eclipsium Satellitum Iouis, quae annis 1771, et 1772. contigerunt; duorum defectuum solis d. 3. Aprilis et 26. Octobris 1772, duarumque eclipsium lunarium, d. 23. Octobris 1771. et d. 11. Octobris 1772. VI) *Essai sur un Algorithme déduit du principe de la raison suffisante par M. Bequelin*, (p. 296—352.). Algorithmi hactenus excogitati, atque inter eos decadicus quoque et dyadicus, eo potissimum vitio laborant, quod ad inuestigandam factorum rationem non satis commode possint accommodari. Egrege igitur consuluit Mathematicis III. Bequelinus, dum novum excogitavit *Algorithnum exponentialem*, cuius sequens est ratio. Loco numerorum ipsorum substituantur exponentes dignitatum numeri binarii dato nume-

ro. aequalium. Sic v. c. quom. 32 fit quinta numeri binaria dignitas loco illius scribitur 5; loco 33 = 32 + 1 = 2⁵ + 2⁰ ponitur 0. 5; sicuti 36 = 2⁵ + 2¹ loco 2. 5. Quod deinde ad additionis, subtractionis, Multiplicationis et diuisionis artificia attinet, facile hi labores ad vsum reuocato Algorithmo exponentiali superantur, si modo resolutionem et compositionem exponentium probe noueris. Quom scilicet in genere 2ⁿ + 1 per naturam numeri binarii fit = 2. 2ⁿ = 2ⁿ + 2ⁿ; facile apparet, in locum duorum exponentium aequalium n. n, qui in expressione quadam occurrant, surrogari posse nouum exponentem n + 1. Sic v. c. numerus 2. 4. 4. 5 erit = 2. 5. 5 = 2. 6 = 2⁵ + 2⁰ = 68. Vnde porro n. n. n erit = n (n + 1) et n. n. n. n = (n + 1). (n + 1) = n + 2, etc. Haec sunt, et similia ratiocinia, quibus acutissimus Geometra in priore commentationis huius sectione calculi exponentialis principia superstruxit, quae statim ad vsum reuocat, atque varia euoluit de factoribus numerorum theoremata, quorum primum tantummodo huc transcribemus. Posito numero exponentiali huius formae: o. (m + 1). (2 m); hic numerus erit quadratus, et eius radix = o. m. Si enim quantitas o. m secundum regulas multiplicationis exponentialis in se ipsam ducatur, habemus o + o = o; m + o = m; o + m = m; m + m = 2 m; ergo factum integrum = o + m + m + 2 m = o. m. m. 2 m = o. (m + 1). (2 m). Sic v. c. numerus o. 7. 12 = 4225 est quadratus et eius radix = o. 6 = 1 + 64 = 65. In sectione vero nitidissimi huius scripti altera, varia euoluuntur artificia, quae ad duorum factorum F et f expressionem, secundum algorithmum exponentialem adornandam, spectent. Distinguit hoc loco celeberrimus auctor factores exponentiales in plenos, (*facteurs pleins*) vacuos (*facteurs vuides*) et interruptos (*facteurs coupés*). Pleni sunt factores huius formae: 2^m + 1 — 1, qui omnes contineant numeros exponentiales naturali ordine sibi

sibi succedentes a numero maximo m usque ad o . Vacui sunt auctori, qui inter o et m nullum numerum habeant intermedi-um, huius formulae: $a^m + b^m$; interrupti denique, qui quaedam tantummodo, non vero omnes, inter o et m quie-ros exponentiales intermedios contingant. In calce scripti Ill. *Beguelin* tertiam pollicetur sectionem, in qua formulae generales ad casus limitatos applicandi ratio doceatur; quae non poterit non omnibus rerum Mathematicarum studiosis esse gratissima. (VII) *Sur l'Intégration des équations à dif-férences partielles, du premier ordre par M. de la Grange* (p. 353—372). Quanam ratione aequationes, quae diffe-rentias, quae vocant, partiales continent, integrandae sint distinctis nouem casibus docetur, quos singulos recensere ni-mis longum foret. Dicuntur autem differentiae partiales termini, quos continet aequatio differentiale quantitatis cu-iusdam sistens, quae plurimum simul mutabilium sit functio. Sit u functio quantitatum mutabilium x, y, z ; atque dif-ferentiae partiales erunt $p dx, q dy, r dz$; ita, ut fiat: $du = p dx + q dy + r dz$.

Mathematicorum scripta in singulis Commentariorum tomis, lucubrationes ad philosophiam speculatiuam, quam vocant, referendae excipiunt. Quarum quacnam in is-tis voluminibus sit ratio, breuiter exponemus. In Tomo igitur primo sequentia occurrunt scripta, quibus nostra quidem sententia nemo bonus calculum suum addere dubi-tabit. 1) *Sur l'Indifférence d'Equilibre et le principe du choix, par M. Beguelin* (p. 247—251.). Ostendit in hac com-mentatione vir acutissimus, non omnino veram esse Leibni-tii sententiam; secundum quam voluntatem hominis sem-per ad sensum maioris boni flecti, ipsamque electionem ma-ioris itidem commodi rationem numquam non sequi statua-tur. Docetur enim fieri posse, ut homo duo simul obiecta aequali animi propensione appetat, quorum tamen non ni-

alterum relicto altero eligere possit. Quo in casu electio
 non non fieri ad normam maioris boni, tam certum est
 quam quod certissimum. Quae enim obueri possent sub-
 tili simulum lateant, quorum conscius sibi non sit an-
 mus electionem sapienter flectere, ab auctore nostro solidis
 refutantur argumentis, quae eo redeunt, ut concessis etiam
 obscuris huiusmodi motibus, eorumque in voluntatem
 hominis vi, nihilo tamen minus status perfecti aequilibrii
 tandem superuenire ei possit, et debeat. Fama egregia sunt
 quae hinc in partem disputavit eximius philosophus, ut pa-
 ce lectorum, nonnulla tantomodo alius ratiocinia huc
 transferre non dubitemus. Ita vero pergit illustris au-
 ctor p. 154. *«* Aussi longtemps que la volonté est attirée
» par des puissances inégales, elle se trouve dans le cas des
» corps, c'est à dire que les motifs agissent sur elle comme
» les poids sur les bras d'une balance; — — Mais dès
» que les poids sont égaux, la balance, incapable de se dé-
» terminer par elle même, et également sollicitée des deux
» côtés, doit naturellement rester dans l'inaction; l'ame in-
» telligente au contraire, qui se détermine elle même, et
» qui est actuellement portée à agir par sa perception du bi-
» en, doit favor se décider entre deux sollicitations étran-
» gères, qui agissent également sur elle. *»* II) *Sur le pro-
 blème de Molyneux, par M. Merian. Premier Mémoire. Tom.
 I. p. 258—267. Second Mémoire. Tom. II. p. 367—389.
 Troisième Mémoire. T. III. p. 414—428.* Vir dum viveret
 de philosophia deque rebus mathematicis meritissimus, Mo-
 lyntux, ad fastigium Baronis regni Angliae postmodum eve-
 ctus, problema eruditus proposuit quod tale est: *«* Ponamus
» hominem inde a natali die caecum, iam vero ex annis
» pueritiae egressum, qui tactu globum a cubo ex eadem ma-
» teria confecto distinguere didicerit; quaeritur, an caecus
» si le recuperato oculorum usu, globum a cubo disce nere
» possit per visionem? *»* Varias sunt eruditorum circa lau-
 da-

dati p. cblematis resolutionem opinionum, quas singulas, additis auctorum rationibus, V. C. *Marian* ob oculos nobis posuit. Duamultri nostram Angli, ipse *Molyneux* et *Lockius* fieri non posse autumarunt, ut caecus, de quo sermo est, dicta sub hypothese globum & cubo distinguat. Aliis contra, in quibus sunt *Boullierius* a) *Leibnitius* b) *Furinus* c) *Condillacus* d), et auctor anonymus epistolae de caecis, assermans magis arridet responsio. Quorum argumentis ponderatis, auctor tandem in scenam producit non ignobilem Anglum *Berkleyum* e) qui solidis doctis rationibus, prorsus diuersos nobis ab oculis atque a tactu inductus sensus, qui nihil inter se commune habeant, ita ut, quae tactus auxilio distinguimus, non ideo etiam adhibita visione discernere possimus. Cuius eruditi sententiam, si quis expendere accuratius voluerit, certum erit, caecum, quem diximus, conditioni problematis satisfacere numquam posse. III) *Développement de la Notion de l'Être éternel, par M. Sulzer* (p. 268—276). Ex notissimo rationis sufficientis atque efficientis principio V. C. *Sulzer* hoc loco naturam quandam adesse aeternam, infinitam, quaeque nullos admittat modos, nullas vicissitudines, demonstrat. Perplacuit nobis ratio, quae *Vir* laudatissimus utitur, dum ad quamcumque contradictionem opus esse duabus ideis positivis, quarum altera alteram tollat, si cum hac connectatur, ostendit. Quae de re p. 272, ita pergit: „On ne sauroit donc dire
C 3 „d'une

a) *Boullier Essai sur l'ame des Bêtes. Tom. II. Part. 2. chap. 6.*

b) *Nouveaux Essais sur l'entendement humain, Livre II. chap. 9.*

c) *Smith's Optick Vol. I. Rem. upon Book I. Ch. V. art. 132.*

d) *l'Abbe de Condillac dans l'Essai sur l'origine des connoissances humaines Part. I. § 8. Pl. 5. 2. 14 et 15.*

e) *Berkley Essai d'une nouvelle Théorie de la Vision.*

d'une négation, ou d'une chose qui n'a rien de positif, si elle est possible ou impossible; ces deux idées n'y sont point applicables du tout. Je dis donc, que ces deux propositions: *le néant est possible, et: le néant est impossible, ne sont ni vraies, ni fausses, mais que ce sont des mots vuides de sens.* IV) *Descartes et Locke conciliés, par M. de Castillon* (p. 279—282.). Quum Cartesius ideas hominis in *innatas, adventitias, atque factas seu factitias* distinguat, Lockius contra ideas innatas proscribat, hac in doctrina Lockium atque Cartesium in diuersas abire partes vulgo tradunt. Quae opinio, vt hominum animis eximatur, egregie docuit V. C. *de Castillon*, ideas, quas Cartesius innatas dixit, secundum ipsa laudati philosophi placita, non esse nisi ideas ab animo sine omni auxilio externo formatas, quas Lockium nullo modo proscripsisse, Lockii ipsius verbis ostenditur. Simul vero monetur, discipulos Cartesii ideas innatas falso habuisse pro ideis quae cum ipso homine nascantur. V) *Discours sur la Médisance, par M. Toussaint* (p. 283—306.). Eleganter aequè, si dictionis Gallicae rationem habeamus, ac solide conscripta est haec dissertatio, in qua contra omnes omnino sermones, qui dolo male prolati, ad depingendos aliorum naeuos aut veros aut fictos tendunt, calamum stringit auctor laudatissimus. Enoluantur diuersae maledicendi rationes; et indicantur huius vitii natales, qua de re p. 292. vir doctissimus ita praecipit: „L'adoucissement des moeurs, qu'ont amené les sciences et les arts, en éteignant la barbarie, a introduit la médisance: c'est le vice des siècles polis, c'est le tic des nations civilisées. On médit plus à Paris ou à Berlin, qu' à Constantinople, ou à Tunis. Les hommes polis, qui savent bien qu'il y a des peuples, qui vident leurs différens à coups de sabre, croient qu'on leur en doit de reste pour avoir trouvé le secret de nuire sans enlanger la scène, et de nuire pourtant tout aussi réellement, que s'ils coupoient des bras ou des

des jambes. VI) *Discours où l'on se propose de trouver, qu'il y a des circonstances dans lesquelles on peut parler au désavantage d'autrui, sans être censé médire; par M. Toussaint* (p. 307—326.). Titulus, qui huic commentationi inferbitur, satis iam docet, eam sistere continuationem inchoatae in modo memorato scripto disputationis. Nullum enim superest dubium, plures cogitari posse casus, in quibus mala atque vitia, quae in aliis observauimus, sine omni maledicentiae nota reuelare liceat. Quoties enim in alterius damnum vergere silentium nostrum potest, verum eloqui, quaeque in quodam homine minus laudanda esse nouimus, cum iis, quorum interest, ingenue communicare tenemur. Quod V. C. *Toussaint* variis illustrauit lectissimisque exemplis. VII) *Essai de Taxéométrie, ou sur la mesure de l'Ordre*, par M. Lambert (p. 327—342). Plura iam exposuimus miri cuiusdam ingenii acuminis, ad proferendos scientiae humanae limites nati, quod in Lamberto inerat, specimina. Nouum hic videmus artis inueniendi, qua vir eximius inter omnes epinet, documentum. Ordinem ad mensuram et numeros reuocat, atque ita Matheseos Inferorum, quam vocant, campo, non spernendam conciliat incrementum. Ante omnia docet, non ipsum ordinem, utpote qui pro vnitatem haberi debeat, sed potius defectus, quos ordo patitur, mensuram admittere. Quo minores itaque, et quo pauciores defectus deprehenduntur, eo perfectior erit ordo. Defectus vero ordinis duplici ratione crescit, tum secundum numerum locorum, quibus obiectum aliquod a loco conueniente distat, tum vero etiam secundum dignitatem ipsius obiecti, quae modo sine causa augeatur, dum illud superiorem locum accipit, modo laeditur, dum idem ad inferiorem locum detrudimus. Ex quo patet, in ordine lineari, (de quo iam sermo est,) summam defectuum ordinis aequari summae productorum ex dignitate cuiuscumque obiecti quod locum mutauit, in numerum

locorum quos transit. Sic v. c. si ordinem ponamus quatuor numerorum qui sequitur 1. 2. 3. 4; mutato illo ordine in hunc: 3. 1. 2. 4 summa defectuum ordinis erit $= 1 + 2 + 6 = 9$. His ita discussis Ill. *Lambertus* ad eos obiam casus suam dirigit meditationem, in quibus ordo plurimum obiectorum eiusdem generis, a diuersis dependet regulis, quibus simul satisfieri debeat. Posito enim numero rerum certo ordine disponendarum $= n$; si diuersas, secundum quas ordo obtinendus est, conditiones dicamus a, b, c, pro ordine absoluto prodit formula $= n(a + b + c)$, quae unitatem exprimit. Jam vero ponamus ex dictis obiectis tantummodo nonnulla $= m$ singulis satisfacere conditionibus, alia numero p, conditionibus a + b; alia, numero q; conditionibus a + c; alia denique, numero r, vtius conditioni a; atque formula, quae ordinem vel potius defectum ordinis, qui inter dictas res obseruetur, exprimat, erit:

$$\frac{m(a+b+c) + p(a+b) + q(a+c) + ra}{n(a+b+c)}$$

Sed haec pro scopo nostro de egregia hac lucubratione dicta sufficiant.

Pergimus ad scripta philosophica quae in Tomo commentariorum altero leguntur. I) *Sur le Problème de Molyneux par M. Merian, Second Memoire* (p. 367—389). De quo scripto iam supra, quod satis est, diximus. II) *Observations sur quelques propriétés de l'ame comparées à celles de la matière, pour servir à l'examen du Matérialisme, par M. Sulzer* (p. 390—410.). Noua prorsus ratione in hoc scripto omni laude digno Ill. *Sulzer* demonstrat, animum non esse materialem. Docetur enim, in animo vires inesse, quae in materiam numquam cadant; facultates puta de bonis deque malis obiectis iudicandi, eaque, quae placuerunt, eligendi; nec

nec non peculiariter quandam vim, quae efficiat, ut ani-
 mus se ipsum tamquam existentem sentire possit. Quae
 omnia, ut maiorem lucem accipiant, ostenditur 1) animam
 propria vi, non ope determinationum à sensibus forte in-
 doctrinarum, ad perceptiones, quas intuetur, inclinari, aut
 ab iisdem reclinari. 2) Propriam hanc animi vim non esse
 vim motricem: de quo theoremate ipsum audiamus aucto-
 rem p. 394. ubi haec habet: „le vois une couleur très dés-
 agréable, ou j'entends un son fort discordant; ce n'est
 qu'un certain mouvement dans quelques particules de mon
 cerveau. Or, dans le même endroit du cerveau réside
 une force qui affecte ces particules; cependant leur mou-
 vement continue malgré cela sur le même pied, puisque
 cette couleur continue à être la même. Donc la force
 qui tend à modifier ma perception, n'est pas une force
 motrice; car toute force motrice, grande ou petite, qui
 affecte des particules de la matière en mouvement, altère
 et change ce mouvement. La même chose arriveroit dans
 l'ame si la force étoit une force, motrice. Cela n'étant
 pas, je conclus que cette force qui tend à modifier nos
 perceptions, n'est pas une force motrice; et que les per-
 ceptions mêmes, sur lesquelles elle s'exerce, ne sont pas un
 simple mouvement des particules matérielles.“ Quae de-
 inde contra aduersariorum placita de motu, quem egregi-
 um suppeditare putant pro actiua, quam vocant, materiae
 natura argumentum, disputantur, solidam produunt, et abstru-
 siorem Metaphysicae, quae in doctissimo auctore inest, no-
 stiam; nisi quod (p. 397.) facili et perspicuo argumento
 doctrinam de motu materiae essentiali refutare omiserit.
 Nobis enim, paucis sane verbis, quae sequuntur, rem om-
 nem, quod pace tanti viri dictum sit, confici posse videtur.
 Quae ad essentiam rei cuiusdam pertinent, ab hac re separari
 nunquam possunt. Iam vero, quotidiana satis docet ex-
 perientia, innumera quiescere corpora; quod, si ad necessa-

rias materiae determinationes motus referendus esset, fieri
 nunquam posset; ita ut satis pateat, motum ad aduenti-
 os, qui in materiam cadunt, status spectare. Sed haec ha-
 bende us. Agmen argumentorum, quibus dissentientes ab
 auctore nostro debellantur, claudit demonstratio acutissima,
 qua ostenditur, ex eorum philosophorum systemate, quod
 animum esse simplex esse negant, eundemque potius pro ef-
 fectu motuum corporum singularium huius particularum
 habere malunt hoc absurdum sequi, ut in defectione viri-
 um quam vulgo animi deliquium vocant, animum profusum
 interire, atque ita redeuntibus viribus denuo eundem in me-
 dium produci, affirmandum sit. En tibi L. B. potiora quam
 huc faciunt verba auctoris (p. 405 et seq.). „Dans le sy-
 stème du matérialiste l'ame est absolument anéantie pen-
 dant la défaillance totale et aussi anéantie que l'est
 le mouvement lorsque le repos lui succède.“ Et
 missis interiectis: „L'ame étant le résultat des mouvements
 qui se font dans la machine du corps, et ces mouvements
 étant une production nouvelle dans le cas dont il s'agit;
 l'ame qui en résulte est un être nouvellement produit.
 „Mais cela répugne absolument à nos sens intérieurs, qui,
 „lorsque nous revenons de la défaillance, nous assurons
 „très positivement, que nous sommes le même être qui a
 „existé auparavant.“ III) *Examen d'une espèce de superstition raménée au calcul des probabilités, par M. Lambert.* (p.
 411—420.). Quum nostris etiam in diebus non desint
 homines, qui fidem suam praedictionibus de tempestatum
 vicissitudinibus, quae in calendariis leguntur, accommodare
 nulli dubitent, hoc loco ex ipsis calculi combinationum prin-
 cipiis dilucide ostenditur, fieri non posse, quin spes saepis-
 sime fallat eos, qui calendarii rationes sequuntur, quoties
 contra Flacci nostri consilium, quid sit futurum cras?
 quaerere sustinent.

In

In Tomo denique tertio commentariorum, ex eadem Philosophiae speculativae classis sequentia leguntur scripta. I) *Discours sur la Question, pourquoi tant de personnes ont si peu de goût?* par M. Formey (p. 375 — 386.). In inuestigandis laudati defectus, vel potius corporis, quo multi sane homines impediti tenentur, causis, laudatissimus *Formey* ad ipsam liberorum educationem recte ascendit. Quam nascis ut plurimum scitote, quis non novit? quis bonus non deplorat? Peruersam vero, quam observamus, educandi rationem, hoc potissimum mali habere, ut nec reflexioni nec meditationibus assueti fieri solent, celeberrimus auctor recte pronunciat. Id enim in causa est, quod homines plerumque abhorreant a quocumque, qui animi applicationem requirat, labore; sensibus vero suavioribus potissimum, eorumque illusionibus vniuersimode pateant. Sequuntur in altera dissertationis parte principia, quibus attemperandam esse liberalium puerorum educationem auctor fufus docuit. Quae regulae, quum simplicitate sua atque perspicuitate non minus quam breuitate commendentur, verbis ipsius auctoris huc transcribi omnino merentur. „*Maxime I.* Dans l'éducation, attachez-vous d'aussi bonne heure qu'il est possible, à former l'esprit et surtout le jugement des vos élèves. „*Maxime II.* Que les parens, ou ceux qui en tiennent la place, soient attentifs à former eux mêmes dans leurs enfans ou élèves, l'habitude de penser et de réfléchir. „*Maxime III.* Prévenez les impressions trop fortes des objets sensibles, qui pourroient traverser les bons effets des deux Maximes précédentes. „*Maxime IV. V. VI.* Rendez la route de la réflexion agréable. Rendez la facile. Rendez la utile. „*Maxime VII.* Par la liaison des lumières et des vertus rendez l'intérieur toujours attrayant, afin que la crainte de se connoître ne détourne jamais des opérations intellectuelles.“ II) *Application du principe de la Raison suffisante à la démonstration d'un Théorème*

me de M. Fermat sur les nombres polygonaux, qui n'a point en-
core été démontré par M. B. guelin (p. 387—413) Theo-
rema Fermati, de cuius demonstratione in nitidissimo hæc
scripto agitur, sequenti continetur propositione: „Quicumque
numerus integer exprimi potest per tot nec per plures num. eos
polygonos, quot latera polygonum continet.“ Quod theore-
ma nemo adhuc demonstrare potuit, S. V. C. de la Grange
conamina excerpis, utpote qui in Commentariis Academiæ
Regiæ Berolinensium, 1770. illud proæsa quadrati demon-
stratum dedit. Acutissimi vero Biquadris laboribus factum
est, ut iam plenam habeamus laudatæ theorematæ demon-
strationem. Vixit autem vir celeberrimus hoc artificio,
ut in ipsam numerorum naturam inquiras; atque ex ea ra-
tionem proprietatis, de qua sermo est, elicias. Quo facto
ex principio rationis sufficientis proprietatem illam non con-
tingentem, sed necessariam potius esse, abunde docetur, quam
ad certitudinem solius inductionis ope nemo exacti potest.
Nostrarum iam non est partium, singula theoremata perfo-
qui, quæ celeberrimo auctori viam faciunt ad inuenien-
dam, quam sibi proposuit veritatem. Generalis laudatissæ
problematis enunciationem, ex quatuordecim theorematis evo-
latio colligi potest, sufficiat; quæ hæc est: *Data serie qua-
cumque numerorum polygonorum, inueniunt, quot ex hac serie
termini sufficient ad exprimentum numerum integrum qui ma-
xime, maximo tamen qui in serie est termino non maiorem.*
III) *Sur le Problème de Molyneux, par M. Mérian.* (p. 414
—428.). De qua commentatione iam in his quæ præce-
dunt fusius exposuimus.

Quibus ita discussis, hoc solum restat, ut scriptoræ
etiam, quæ ad quartam Academiæ classem, elegantioribus
litteris sacram, spectant, rationem reddamus. Sunt au-
tem, quæ ex his in primo commentariorum tomo occur-
runt, sequentia: I) *Discours sur Mohre, par M. Biquad*
(p.

(p. 345—360.) Lectione omnino sunt digna quae V. G. *Bruade* in elegantissima hac commentatione, de summo quod in *M. lierio* fuit ingenio de innato huic poetae mores hominum depingendi artificio, de praecipuis denique fabularum, quas egregius ille poeta nobis reliquit, dotibus, disputavit. Proxius egregia quoque ratione Molierium cum aliis comparat poetis, qui pariter fabulis ad nos transmissis incluserunt. Liceat nobis pauca tantummodo verba, quae huc faciant, exscribere. p. 349. „Voyez comme dans *l'Avare* il enchérit sur *Plaute*; (*de Evulsione seu Aulularia Plauti Vir Celeberrimus loquitur, quod ea quae sequuntur satis stocis*) sur ce fond qu'il lui emprunta il bâtit un nouvel édifice. *Plaute* ébauche à peine ce caractère; son *Avare* est un homme pauvre, qui a trouvé un trésor; ayant vécu dans la pauvreté, est il étonnant qu'il ait pris l'habitude de la parcimonie? Les circonstances où ce poëte le produisit sont toujours à peu près les mêmes. Molière met *l'Avare* dans un état plus opulent, et où peut à chaque instant éclater son avarice; il lui oppose par le contraste le plus naturel la prodigalité de son fils, ce qui amène cette scène admirable, où *Harpagon* se trouve l'usurier de *Cléanthe*“ *Hæstons* auctor, cuius praeterea lubentes accedimus sententiae, quae characterum in fabulis comicis difficiliorem esse evolutionem quam in tragoediis docet, dum p. 353. ita pergitur: „Dans la Tragédie regne une noblesse toujours égale, et même un peu monotone; dans la Comédie, où la diversité des états est plus marquée, chaque personnage a son stile; celle-là ne semble ne parler qu'une langue; peu s'en faut que celle-ci ne les parle toutes: il faut qu'elle s'éleve sans enflure, et descende sans bassesse. Molière possède au plus haut point cette prodigieuse flexibilité d'esprit“ Hoc solum notamus, modo allata omnino vera esse si de Tragoediis heroicis agatur; quod vero ad alias attinet Tragoedias, quas egregii nostri aevi poetae

ad vitæ communis modulos exegerunt, nullum superest dubium, eas summum illud requirere, de quo laudatissimus auctor loquitur artificium; verba singulasque actiones ad varios variorum hominum mores apte accommodandi. II) *Sur la Philosophie de l'Histoire, par M. Wegelin; Premier Mémoire* (p. 361—414). Cuius commentationis continuatio legitur in Tomo Commentariorum tertio (p. 450—516.). Digna omnino est meditatio; quæ a quocumque geminae philosophiæ studioso legatur, qui non solum de æternis quas Metaphysica docet rerum determinationibus, sed de eventibus etiam quos omnis ævi historia prædit, eorumque causis, cupit philosophari. Ostendit hæc loco III. *Wegelinus* philosophiam historicam, ex ipsis factorum modis et vicissitudinibus hauriendam esse, quam omnia alia philosophia notionibus, quas vocant, abstractis innitatur. Quibus præmissis, docetur, quam ratione analysis factorum historicorum sit instituenda, et quo artificio vix historiographus debeat, ad evolvendas factorum quorumcumque rationes, ita ut singuli eventus ad certas solum referant causas; quo loco recte et apposite pronuntiat, longe faciliorem esse rationum facti cuiusdam evolutionem quæ in ipsa actionis natura latet, quam earum, quæ ex agentis indole et moribus sint petendæ, enumerationem Tomo I. p. 394. ita pergit: „Il est beaucoup plus aisé de trouver les raisons historiques qui sont relatives à l'action, que celles qui sont relatives à l'agent, à cause que les qualités varient dans l'agent, qui peut être considéré sous diverses faces: au lieu que l'action, étant toujours la même, se détermine seulement parce qu'elle est générale, particulière, et individuelle.“ In altera commentationis huius sectione auctor celeberrimus pergit ad considerationem diuersitatis factorum; cuius rationes ipse p. 450. Tom. III. ita finit: „Un fait diffère de l'autre par les principes, et les motifs; les tendances et les vues, le local et l'individuel.“ Quo loco pag. 459. et seq. egregie demonstratur, omnem vim

viam politicam ad id redire, ut varias hominum de eo quod
 conducatur opiniones atque ita disrepantes quae in agenda
 sequuntur fines, ad commune aliquod genus reducamus.
 Multa praeterea praecclare et solide disputata in iis, quae
 sequuntur, occurrunt, de politicis quibus diversae rerum-
 publicarum formae regantur rationibus, de viribus genti-
 um, quas in vias et mortuas distribuit auctor; de habitu
 denique certa ratione agendi ab hominibus visu et consuetu-
 dine contrahi solito, qui quantum vim habeat ad ipsas ciuita-
 tum vicissitudines luculenter docetur. Ut vel unum eo-
 rum, quae vir celeberrimus discussit exemplum in medium
 proferamus, en tibi L. B. enumerationem, rationum quibus
 fieri possit, ut in rebus publicis collisiones quaedam finium
 et voluntatum evitentur p. 493. *„Dans les Etats il y a qua-
 „tre sortes de collisions, qui viennent des parties du gou-
 „vernement, qui ne sont nullement analogues; des contradi-
 „ctions perpétuelles qui se trouvent entre les notions généra-
 „lement reçues de deux peuples voisins. Il y a un autre or-
 „dre de conflits qui résultent d'une suite de collisions entre les inté-
 „rêts politiques de deux peuples qui occupent le même pays;
 „ensuite les conflits entre l'ordre du gouvernement et celui qu'une
 „partie de la nation veut établir, sont le quatrième ordre.“*
 Omnia, quae afferuntur, principia generaliora, luculentissi-
 mis illustrantur exemplis, prudente delectu ex uniuersa hi-
 storia deproptis. III) *Sur les Phylionomies, par M. de
 Calt (pag. 415—424).* Habemus hic continuationem
 scripti in *Actis Academiae an. 1769*, iam inchoati. Dispu-
 tat vero doctissimus auctor maxime contra V. C. *Pernety*,
 qui cognitiones physiognomicas magnam partem innatas esse
 vult hominibus, ita ut nullo prorsus indigeant auxilio ad
 ferendum de moribus aliorum, quos videant, ex oris forma
 iudicium. Docetur scilicet, id quod V. C. *Pernety* noti-
 tiam physiognomicam innatam dicit, non esse nisi associatio-
 nis idearum atque imaginationis effectum. Sequuntur de-
 inde meditationes de utilitate artis physiognomicae, qui-
 bus

bus exiguam esse, quam cognitio illa praestare possit vultu-
 sem, eandem vero perniciosam saepius evadere posse, dum
 homines e vulgo, externa oris specie decepti, iniqua de aliis
 ferant iudicia, ostenditur. IV) *Second discours sur les con-
 noissances physionomiques* (p. 429—441.). V) *Troisième
 Discours sur la science physionomique et ses avantages* (p. 443
 —469.) VI) *Quatrième Discours sur les avantages des con-
 noissances physionomiques* (p. 470 — seq.) par Dom Perne-
 ty. Iam in ultimo commentariorum regiae Academiae an-
 tiquorum tomo commentatio V. C. Perneti legitur, in qua
 non spernenda laudantur commoda, quae ex cognitione phy-
 siognomica redundare ad genus humanum possint. Idem
 in scriptis, quorum titulos recensuimus, tractatur argumen-
 tum. Sufficiat nobis, potiora, quae in iis occurrunt, anno-
 tasse capita. Doctrinam physionomicam omnes inter sci-
 entiae humanae regiones latissime patere, quin imo pro-
 ficientia vniuersali recte haberi, ipsamque *Physiognomias* vo-
 cem vniuersae naturae notitiam accuratius, quam termino
 Physicae hoc obtineatur denotare, doctissimus auctor con-
 tendit. Pergit deinde ad refutanda, quae a V. C. de Catta
 opponi sibi videntur, argumenta, et ex ipsis historiae moni-
 mentis contra modo laudatum virum demonstrare cona-
 tur, fieri non posse, ut quis proprium sibi et fere innatum
 characterem moralem certa immutet ratione, etsi nonnum-
 quam forte contra consuetudinem quam contraxit, aut vere
 agat, aut agere videatur (p. 453—458.). Exempla laudat
 Muhammedis II. et Selimi I. Imperatorum Ottomanico-
 rum, qui eundem semper characterem moralem seruauerunt
 in variis, quas modo bene et praeclare, modo non sine cru-
 culentiae et crudelitatis nota gesserunt, rebus. Placuerunt
 vero nobis potissimum ea, quae celeberrimus auctor de
 actione animi in corpus, deque inde oriunda physiognomia
 disseruit (p. 474 et seqq.). Qua de re sequentia huc trans-
 ferre verba, nobis ab instituto nostro alienum non videtur:

„ Tou-

„ Toutes les affections le marquent sur le visage, excitent
 „ certains mouvemens dans le front, dans les yeux, le nez,
 „ et la bouche; donnent à des parties une certaine expression,
 „ changent enfin l'habitude du corps par leur action répétée;
 „ donnent ou ôtent la contenance; font faire certains
 „ gestes, certains mouvemens, qui tournent en habitude; et
 „ qui produisent enfin ce qu'on appelle proprement les signes
 „ caractéristiques de la physionomie. “ „ Et misis interioribus: “
 „ Voyez le portrait du célèbre Pope. Le travail que les
 „ efforts de son génie ont occasionné dans ses nerfs et dans
 „ les muscles de son visage, est peint, ou plutôt est profondément
 „ gravé sur la physionomie; elle est toute en convul-
 „ sion, ses yeux sortent de l'orbite, ses sourcils s'élevent avec
 „ les muscles du front. Pourquoi? c'est que l'origine des nerfs
 „ est en travail; et que tout le corps doit le ressentir d'une
 „ espèce d'accouchement aussi laborieux. S'il n'y avoit une
 „ corde interne, qui tirât aussi celles de dehors, d'où viendroient
 „ tous ces phénomènes?

Quae in Tomo Commentariorum altero scripta huc re-
 ferenda leguntur, haec sunt: 1) *Précis de la Grammaire gé-
 nérale de M. de Beauzée, avec quelques observations critiques sur
 la doctrine de l'Auteur, par M. Thiebault* (p. 423—521.):
 Publici iuris factus, atque ad Academiam regiam transmissus
 liber, hic recensetur, qui sequentem praes. se fert titulum:
*Grammaire générale, ou Exposition raisonnée des élémens né-
 cessaires du langage, pour servir de fondement à l'étude de toutes
 les langues, par M. de Beauzée, de la Société royale des sciences
 et Arts à Metz, Professeur de Grammaire à l'École royale
 militaire, à Paris 1767. 2 Tom. in 8* Quod si excerpta
 ex Scriptoris Gallici libro, quae hic habentur, accuratius
 consideraveris, fieri non poterit, nobis sponsoribus, qui
 illi tuos lubens adiucias calculos, atque simul acumen logi-
 cum, quod ex iusta singularum doctrinarum dispositione at-
 que evolutione elucet, admireris. Neque tamen in omni-

E

bus

bus V. C. de *Beauzès* assentimur, quod nec laudatissimus *Thiebauld*, egregius rerum huius generis aestimator fecit. Sic v. c. definitio, quam de voce simplice suppeditavit auctor, reicitur, eisdemque noua subrogatur, sequentibus verbis expressa (p. 435.): „La voix simple est un son, qui résulte de la simple émission de l'air, rendu sonore par les organes de la parole.“ Inter omnia vero, quae hic proponuntur, noua litteras tanquam elementa vocis notandi methodus (p. 813—518.), nobis maxime placuit. II) *Réflexions sur le Merveilleux Epique, par M. Bitaubé* (p. 512—537.). Fictions, quibus carmina epica exornari solent, ad prima vsque poëtas incunabula prosequitur celeberrimus auctor, earumque origines partim in propensione animi humani ad admiranda quaecumque, partim vero in imbecillitate eiusdem quaerenda esse, luculenta docet ratione. Exhibentur deinde carminum epicorum, quae Homero, Virgilio, Lucano, et Miltoño debemus, characteres praecipui, et limites inuestigantur, quos fictiones epicae transgredi numquam debeant. III) *Description d'un Instrument fait pour noter les pièces de musique, à mesure qu'on les exécute sur les clavecins, par M. Sulzer* (p. 538—546.). Primus huiusmodi machinae inuentionem, sed incompletam, fecit *Reu. Creed*, Anglus, (*Philosoph. Transact. Vol. 44. p. 435.*) atque eodem fere tempore, anno scilicet 1747. V. C. *Unzer*, Academiae Socius externus, de construendi laudatam machinam ratione cogitare coepit. Vir autem in rebus mechanicis fere vnicus, *Holsfeld*, (qui praemature fato rebus humanis ereptus, an. 1771. Berolini obiit) primus machinamque propositae satisfaceret: teste Ill. *Sulzere*, conditioni, confluxit. Machina ipsa, post inuentoris obitum, in theatro machinarum Academiae asseruatur, atque in hoc scripto, additis figuris aeri incis. plenius describitur.

Restant nonnulla Scripta in Tomo Commentariorum tertio, quae ad quartam Academiae Classem spectant; atque

que haec sunt: I) *Dissertation sur Cathérine de Brandebourg, Epouse de Gabriel Bethlen, Prince de Transylvanie, par M. Kuster: traduit du Latin (p. 431—438)*. Plura sunt notatu dignissima, quae hoc loco de Catharina Brandenburgica, Georgii Wilhelmi Electoris sorore, anno 1622. Principi Transylvaniae nupta, post mortem vero istius a. 1629. subsequens: applaudentibus Imperatore Ottomannico et Proceribus Transylvaniae, in fastigium Principis Transylvaniae euecta, disputantur. Tamen paulo post Catharina hereditati renuntiavit, et in Germaniam rediit secundas cum Francisco Carolo Duce Lunenburgico nuptias celebravit. Subiunguntur in calca tres epistolae, ab Electore et a Rege Poloniae occasione nuptiarum Bethlenii Gabor scriptae. II) *Sur le Beau, et sur la pensée en Littérature, par M. de Cail (p. 439—449)*. Eximiae in hac dissert. evolvuntur regulas, quas nec poetae, nec pictores aut sculptores, ex oculis unquam dimittere debeant, dum labores suos ad imitationem naturae dirigunt. Ostenditur vero, cum hac naturae ipsius imitatione, tum placendi et commovendi animos studium coniungi: tum vero etiam in casibus peculiaribus modo irae aut compassionis, modo terrores aut admirationis lapsus, excitari debere. Quae omnia exquisitis nobilissimorum poetarum pictorumque et sculptorum exemplis illustrantur. III) *Sur la Philosophie de l'Histoire, par M. Wegelin, Second Mémoire (p. 450—516)*. De quo labore, ad ea quae supra a nobis disputata sunt, lectorem remittimus. IV) *Prémier Mémoire sur l'éloquence, par M. Borrelly (pag. 517—552)*. Quatuor adesse in arte oratoria obiecta, quae singula attentionem nostram mereantur, V. C. Borrellius docet, eloquentiam puta, oratorem ipsum, rhetoricam, cuius auxilio dotes, quas a natura accepimus, excolantur, orationem denique, circa quam expoliendam ars omnis versatur. De eloquentia quae non est nisi facultas animi orationem comite adornandi, hoc loco doctissimus auctor dicendi fecit initium. Quae autem in medium protulit, magnam partem

sunt noua, et adhuc non obseruata, cui commentationis laudi accedit dictionis Gallicae elegans, ita ut eam omnibus, a sensu pulcri non alienis, commendare oporteat. Atque ita tandem dicendi de laudatis Academiae commentationibus facimus finem.

IO. MATTHIAE SCHROECKH, DISPUTATIO,

qua docetur, nec Scholae tantum, nec uitae soli, sed maxima conscientias discendum esse.

Gravis est multorum auribus querela, quam nostra fere memoria vni ingenio et doctrina excellentes sapienter affuderunt, petere sensim bonarum litterarum veraeque eruditionis gloriam, et seuerae illius disciplinae vix umbram aliquam seruari, sine qua numquam vlli ad eam aditus potuerit. Illo quidem huius aetatis magna ingenia; sed quae *patrum auctoritate uictis*, ut acutissimus olim Romanorum ingeniorum censor de Senecae iudicabat, abundent, visdemque nimis celeri contagio ad imitatorum stolidam turbam manantibus. Quaedam seculi bona et decora, atque in his noua sane et speciosissima, adeo extolli plerorumque praedicatione, ut praeter his vel contemnuntur maiora illa superiorum temporum, imprimisque aeterna sapiendi scribendique exempla, quae veteri Graeciae Latinaeque debentur; vel certe, repetito ambitiosus illo poetae: *Veniens ad summum*, perniciose profecto nascatur fiducia, quae perparum quod agatur restare, idque confici fere per otium posse, nihilque facilius esse, quam partis iam opibus noscendis utendisque indulgere, existimet. Denique eodem e fonte detruendam esse incredibilem leuitatem, quae nunc dominetur in studiis litterarum persequendis, et quanto magis placeat innumeris, tanto longius eos arceat ab illa regia via, in qua patrum aetatorumque nostrorum vestigia feliciter impressa conuantur.

Ac

At ne quis temere querulas et merulas putet, qui talium melioris doctrinae receptam, et propemodum fugam, adesse credant, veniat illi omnes ad contemplandas rationes permulcerimus, qui se liberalis eruditionis studiosos profiterentur; ad assequendam raritatem eorum, qui comparari et quasi opponi ab hac aetate possunt viris sanctis, quos antea ita lactissimo proventus cultu; ad agnoscendam iridem et pulchendam penuriam, qua laboramus inasparumeto in ornandis hinc grandis muneribus, quibus non sicut qui dignissimi credantur, quam qui similia gesserit, iam praestitendi sunt; et vero etiam ad spectandam sty Scriptarum, etiam illud, alienam ab omni gravitate et accurate sententiis docendique forma vanitatem, quibus tamen minus quam ceteris sui desint, et numerosi illi, admiratores.

Contra ea qui locum litterarum et ingeniorum nostrorum laudant impetibus, has coerctis non modo parum acquas adpellant, et profectas ab his, qui rei nostrae bona constantia partum edocli sint; sed etiam cupiditatis minime obscurae accusatione repellunt. Atque tamen, eas pertinere tantum ad graecarum latinarumque litterarum, omninoque antiquitatis eruditae, consummatamque certe probabilis scientiam, quam fatentur esse in partibus, et cum ipsa latinae orationis facultate vix iam in scholis omnium eruditorum doctoribus quarendam. Sed hoc ipsum salibus et iocis exagitant, ridiculum esse clauentes, Athenis aut Romae commemorari, cum tot curae nostrae desiderent, et ingeniose minus vetustatis opes his postremis seculis omnes collectae, et vel populari sermone publicatae fuerint; illud autem praefus ineptum, consistari loquendo scribendoque peritiam insigniorem linguae dudum emortuae, atque illis copis, qui ne potiri quidem amplius possis, exterminorum virorum doctrinam metiri. Ita propius absunt a Francogalorum lepidis, quas sibi iactare videntur, sannis, in latine scribentes, (*l'homme au latin, des Français in US; etc.*) eorum-

Atque moribus, quibus iam pene stultum censetur, et
linguae stilum accommodare, quas vel a doctis, qui dicun-
tur et habentur, plurimis negliguntur.

Etsi autem nostrae breuitatis non est, haec lententia-
rum diuortia vel conciliare inter se, vel acrius explorata tol-
lere; tamen incerto super his iudicio vagari neminem pati-
tur perpetua optimarum litterarum dignitas et veritas natu-
rae. Fuerint fortassis, qui, cum honores earum imminu-
tos hoc aevo intellexissent, aliquanto acerbiores animi sen-
sus exprimerent; sed merito dandum est aliquid dolori eo-
rum, quos constat in capite rei videre rectius, quam illos
seculi sui immoderatos praecones. Nam quod isti tantope-
re reprehendunt, vim omnem doctrinae graecarum latina-
rumque litterarum finibus circumscribi, si ad linguam mo-
res ac ritus utriusque gentis vnicè referatur, absonum est
sine dubio, nec viro vere docto vinqum placere potuit;
sua designet varietatem et magnitudinem sapientiae illius,
quae his litteris admirabili arte excultis, propagata ad posteri-
tatem fuit, in quibus propterea adeo fixum et mutari ne-
scium veri atque pulchri exemplar insidet, vt ab eo desle-
ctere sit ad barbariam mente, ore, et scripto accedere: et-
iam atque etiam defendendum est. Itaque, confirmante
tot seculorum et scriptorum cuiuscumque generis historia,
statuamus necesse est, sine hoc tali graecarum latinarumque
litterarum usu, doctrinam certam et eximiam efformari non
posse. Minime autem omnium carebunt illis sine summa no-
xa, qui docent in Academiis: quippe non eo tantum consi-
lio, quae est vulgi opinio, constituti, vt doctrinae alicuius
ambitum breuiariorum e tenuitate tradant; sed vt praece-
pta singula ad fontes suos reuocent, ceterisque enixius ac
fortius incorruptam discendi, iudicandi, et dicendi, imaginem
tueantur.

Quod si quis eo ipso, in quo supra positam diximus ve-
ritatem harum litterarum praestantiam, ita utatur, vt ne-

get

gen. tamne loquendi scribendique facilitatem necessariam esse
 se vix docti virtutem: et quidem variis modis occurrentis.
 Ac primum sane petimus ab eo, ut gratias agat vel fortune,
 vel potius providentiæ, quæ communi viros erudi-
 tos de tot gentibus christianis non tam lingua, quam vincu-
 lo contulerit, effeceritque, ut quas litteræ omnibus in-
 sis, velut olim græcæ, legantur et intelligantur, eas intar-
 ta amplexidine et difficultate studiorum doctrinæ, molestia-
 que linguarum ediscendarum, velut egregium vice compen-
 dium paratis ante oculos habeamus. Mercaturæ beneficio
 veritasque orbis diuitias patent vniuerso generi humano; la-
 tinarum vero litterarum munus quantum fit in communi-
 cendis ingeniorum omnium et acui cuiusque thesauris, non
 modo superioribus seculis apparuit, sed hoc nostræ etiam
 ipse ille ingratus earum contentus facit ut quotidie sentiamus;
 Deinde quaerere lubet ex iis, qui promptam latinæ linguae
 copiam scholastici potius doctoris, quam viri docti in vniuer-
 sam, docem esse existimant, quæ sit aptior lingua tradendis
 accurate innumeris antiquitatibus, historiae, iuris et moris ve-
 teris capitibus? anque adeo subtiliter et concinne differendi
 etiam de iis artibus et disciplinis, quæ copulato veterum et
 recentiorum ingenio nitant? Sane, ut sunt, et libelli non
 pauci, et docendi quaedam scribendique genera, quæ genti-
 cuique patrio sermone dicere operæ pretium videatur, cu-
 ius etiam sermonis honori et venustati, eiusdemque auctori-
 tate ad quam maxime multos transferendæ vtilissimarum re-
 rum notitiæ, malis eipis sit, qui non faueat: latinæ orationis
 usum frequentiore non sola necessitas commendat viris
 doctis, sed certa quaedam et constans opportunitatis invita-
 tio. Manus et auditoris videbitur hoc tempore nonnullis,
 sed re ipsa paruum est et exile quod addimus, usum illum
 quem laudamus romanæ linguae, tunc puritatis, et, quan-
 tum res ac ratio sinunt, elegantiae quoque capacem esse de-
 bere, aut indignum doctis hominibus iudicandam. Nil
 enim vulgarius ea lege, abstinendum esse scriptoribus a ser-
 mo.

more quem parum callent: et difficile dictu est, quantum debeat veteris Latini scriptoribus ille, qui semibarbaram orationem similem esse velit ei, quam ipsi vsuauerunt.

Neque igitur iusto iniquiores sunt huic aetati, qui eam neglectas paullum cum graecis latinisque litteris verioris doctrinae arguant. Sed reliquis oppido multa si spectes in eorum querelis, mollire quosdam a superiora forsitan licuerit, omnia atundere, aut spernendo abicere, non item. Sunt aliqua Seculi vitia, non hominum, qui illis aut feruire coguntur, aut certe ingenium et operam attemperare. Sunt nonnumquam et potentiorum delicta, qui litterarum, quas leuiter atcigarunt, vices ita regunt arbitriose, vt, quos in clientelam suam receperint, falsos doctrinae publicae praefecto iubeant, quam illi plerumque intra magistri vel saltem supra candellos fideliter concludunt. Nonnulla etiam in peccatis huius aevi, quibus bonae litterae affliguntur, adeo illi propria non sunt, vt vel eodem admiserint maiores nostri, vel non dissimilia: manente hoc facto mortalium instituta optima, vt fere semper, reuoluto viginti annorum orbe, non vis impedimentis suffragantur. Nos, quoniam iustae causae conquerendi litterarum nomine cum nostrae aetatis hominibus superent, et quibus illa documentis nitantur, velut in transcurfu tantum videamus.

Rarius quidem in *selectis ingeniorum* instituendo satis sapuere mortales: et est res in se difficillima; sed illorum erroribus parum cauti videmur facti esse. Nunc quoque histeris tractandis stupidissimus iuxta aequae argutissimus pari expectatione admoventur. Res lauta puerum reipublicae destinat; tenuis scholae vel ecclesiae. Non parentum, non praecceptorum, vllae sunt, aut accuratae partes in explorandis viribus naturae, quae arti alicui vel disciplinae amplectendae videantur esse idoneae; non is ipse, cui litterarum causa agenda aliquando demandatur, descendit in se, quam paruum potest, et consilio pctius, quam votis, aut illecebris quibusdam, in eligende doctrinae genere obloquitur. Jam

publiis institutio publica, cum ei moderatae passim leges sapientissimae praesto sint, tamen, male conspirante parentum opera cum magistrorum laboribus, contemptis his, et vniuersa vita scholastica, cui molestiarum et squaloris plurimum incumbit, demum emendandae illius et privatae educationis rationibus eiusmodi propositis, quae ab aliis lubricae reputentur, aliis per saltum omnia moliri credantur, cur multo minores quam pro spe concepta fructus edat: in permulta, nihil est quod quaeramus. Sequitur *insancta in aduendis Academicis sessio*, nec dissimilis, tanquam si de praemis cursu adipiscendis agatur, earum *relinquendarum praecipua celeritas*. Accedunt bene animati adolescentuli; sed minus confirmato ad suscipienda praecipua doctrinae et sapientiae perituro, impetu fere, non ordine et ratione, in his studiis versantes, magis etiam impares sedando aetatis aestui, maximeque omnium tolerandae, quamuis aureae et dignissimae studiosis litterarum, libertati. Pleraque obiter, ac velut aliud agendo, percipiunt; compendio brevissimo et cuncta sui iuris faciant student, auolantque iis annis, qui primum, quantum nescias, docere possint. Dixeris, nihil toto orbe parabilius esse, et citius expediendum, quam egregiae et lecupletis doctrinae in omnem vitam possessionem. Huius malo finitima sunt alia: ut nimia et immatura ingenii stultitia, quod solum, qui praestantissimi sunt, penetrare in ardua litterarum adyta posse, labore aut nullo, aut paruo adiuuante, autuant; *elegantiae*, in se perquam optabilis, sed *praecipuum studium*, quod abhorreat a gravi et accurata doctrinae comparandae ratione; belleque et compositissime, quam praesidia ingenii fortissimis instructio, officiat; *inprimisque iudicii decretotii de omnibus ferendi ridicula promittitudo*, cum ea profecto non cadat nisi in homines multis litteris infuores, multo rerum usu subactos, et a quibus nimiam cito arripitur, eorum veris progressibus obiecta potius diuertitur. Auget hanc fundi nostri calamitatem *iniqua et libidinosa a iuuenibus, quibus*

bus cum suaves scriptores, aut risum excutientes, facile praecipue placeant, nullo discrimine bonis malisque adhaerens, feueritatis in discendo et iudicando tanto impatientiores, et pene risum iocumque interpretantes studia litterarum ac librorum scribendorum artem. Hinc tandem prodit illud *infamabile scribendi cacöthes*, quo ducuntur innumeri, qui cum multa praetereunda lustrarint, atque degustarint, in his ita se habitare putant, ut etiam publice docendis et illustrandis vacare possint. Sed dum ipsi mox sentire incipiunt, parum se ultra elementorum doctrinae paupertatem prouectos esse, ingenio, eloquentia, salibus, aut nouae alicuius methodi, certe audaciae, commo: datione, quod eruditioni deest tegere et sarcire conantur.

Inuiti auigimus argumentum ingratum, cum nequam simus ii, qui vitia quaedam huius aetatis in tractandis litteris maiora aut ampliora verbis facere, quod nonnullis videri possit, instituant; libenter etiam cessari, si intelligentes arbitri vel scetas prorsus esse has causas intercedentis doctrinae liberalis, vel minus late propagatos earum fructus, iudicent. At eas cum his ipsis is demum ignoret, aut cernere se neget, cui nihil mento videre datum est. Et plures harum causarum sepositurus; vix sapere, de qua copiosius differere iuvat. Nam illam velut ipsa prudentia magistra propositam cautionem, *Non scholae, sed vitae discendum esse*, foecundam noxarum matriam dicendam aimus, quas bonae litterae hoc potissimum aeno passae sint.

Fuit haec quondam sapientia, floruitque in primis aetatis inde artibus veterum, vixit vniuersae rudimenta et quasi prima stipendia scholam exornare, hoc est, non modo obsecuriora grammatices subsellia, sed hanc ipsam quoque puluerem, in quo nos academici decurrimus. Viri praecelari, quos omnium consensu dignissimos legum conditores, patriaeque consules habitos esse accipimus; huius animi ac sententiae suae et initia et praesidia pluraque a scholis repetebant; non in aetate in vniuersitatibus delere; multum

se illic inutilibus praecipis oneratos et fatigatos fuisse; quin imo ab ipso nonnumquam munere scholastico ad rem publicam administrandam vocabantur, aut ab hac rursus ad illud suscipiendum transibant. Non erat prozuorum aut patrum nostrorum aetate ea scholarum, vel minorum, vel maiorum facies, nihil ut in illis iure desiderares; tamen iis propter ingentem quam praestarent utilitatem, nec villo vitae tempore intermorituram, salui honores sui ex merito fuere. Posthaec exorta est noua sapientia, quae longe plurimis persuasit, permulta, ac tantum non omnia, quae in scholis didicissent, reliquas v. t. p. maxime ciuili, nihil prodesse, eaque sibi, quae est ingeniosa eorum vox, futurae obliuionis causa, inculcata fuisse. Eam autem opinionem inualuisse fateamur necesse est, non tantum culpa quorundam magistrorum umbraticorum et parum peritorum in scholis, quas proprie adpellant, et Academia, qui vel probandis ac saluberrimis institutionibus adspargerent quaestiones inanes, et moleste seduli essent in quibusdam disputationibus subtilioribus, et rixis de nihilo serendis; vel optimam causam pessime agerent; hoc est, in pulcherrimis et vtilissimis rebus tradendis, nihil minus, quam quid pulchrum et vtile in iis sit, curarent atque ostenderent. Verum ad haec accessit praeterea torpor quidam et ignavia, quae detractarent viam illam scholasticam, cum rosa etiam totidem spinas alentem; dein superbus scholarum contentus, e moribus arnatioribus et mollioribus natus; praesertim autem iactura dignitatis, quam subire litterae illae veterum, quibus omnis nostra scholastica et academica erudiendi ratio recte superstructa est.

Itaque factum est, ut *scholis tantum* assignarentur linguae, quae nunc fere sepultas in monumentis earum scrutamur, porro historiae et ritus antiqui scientia, scriptores eiusdem orbis, vniuersi, exercitationes dicendi scribendique vtraque oratione, alia his similia. Sed ad *vitam* quodidianam, munerisque *usum* paratissimum alia omnia referre placuit, *verbisque* relictis ad *res* veniendum esse. Quas autem hos nomine designas? Nimi-

rum, non tam compagem omnem doctrinae illius in qua sedens ingenii, vitae, et fortunarum firmus, aut interiora eius et sublimia arcana, quam quidquid de illa, memoria et quasi manibus cito apprehendi et tractari, frequentissimo accommodandi hominibus, locis, et temporibus exercitio, in potestatem nostram redigi, hoc vero modo commodis et rebus nostris amplificandis quam promptissime inferuire potest.

Atque haec quidem animo fortassis non malo decreta sunt; consilio certe et euentu noxia. Qui enim hoc longissimo discrimine scholam a vita diuellunt, et huius usum toto coelo ab illo distare credunt, primum vitae literariae munera, et ingenium ipsum, quo solo vere ac diu vivitur, egregiis nudant auxiliis, quae vitro iis frustra spretae scholae offerunt. Non menti robur et alimenta e veterum thesauris, non ori aut calamo eloquentiam parant. Deinde sordidam conditionem faciunt virorum doctorum, quos, velut sellulariae artis studiosos, hoc ante omnia ediscere volunt, e quo lucrum petatur, nihil de ingenio sollicitos. Hoc autem si vaine spectandum est, si nihil nostri interest, quam bona et praeclara discamus, sed multo magis quam venales merces discendo adipiscamur, e quibus celerrime pecunia et virtus vendendo eliciantur: profecto non intelligimus, cur de tercentis, qui eodem tempore versantur in Academia, ducenti septuaginta, quibus illa mens sedet, hanc molestiam itineris sibi imponant, hoc sumtus parentibus creent. Nam eam *formulariam* tantum aliquam *Theologiam* aut *Iurisprudentiam* capiant, hoc est, solennium ac receptorum formularum, sententiarum, cautionum et actionum peritiam atque usum promptissimam: haec illi quidem ex aliquo antistite aut ministro sacrorum, annis et exercitatione subacto; hi ex patrono causarum diserto, aut praefecturae administro, saepe us etiam ex scriba non improbo, brevi negotio perceperint.

Sed quoniam valde prona ad lapsum est adolescentia in iudicio de iis faciendis, quae futurae vitae vtilia videantur, aut minus: commendanda est ea ratio, cuius ope tuta ab hoc errandi periculo in perpetuum praestetur. *Locus erit sane, aut penitus*
 etia-

omnesque habitatio, quae usum doctrinae scholasticam a pragmaticae vitae necessitatibus et instrumentis sciungendum censet, si neutri omnia, principatum autem in moderandis studiis litterarum conscientiae tribuerimus. Magnus, est et, praeter ceteris omnibus expectandum, huius iudici se suaque probare, quom iratum habere possis, etiam cum moribus vulgaribus, institutis scholasticis, et delecto vivendi generi quam diligentissime satisfacere. Ea nimirum discenda sunt atque ita omnino discendum, ut conscius tibi sis, quidquid ingenio et animo virium suppetat, id impendisse te studiis liberalibus, nullam temere occasionem praetermissam a te esse, quae progressibus eorum fauere; superata irritamenta, praeteruictos scopulos vel alte latentes; plus amoris et dulcedini litterarum, quam duritias impellentis officio aut quaestui a te datum esse; vitae ex muneri praesidia acquisita, quae non modo tolerabilem et modicam inter multos, sed excellentem in paucis reddant; denique per te non stetit, quo minus eximiae scientiae laudem, eiusque cum quam maxime multis utiliter communi-
candi efficacissimam facultatem, consequeris.

Erunt, qui se ad tantum votorum fastigium aspirare ne-
gent; qui beatos esse praedicent, quibus vel partem eorum exi-
guam fors sua concesserit. Sed illi vanitatis in hac optandi mo-
destia, ipsa illa conscientiae auctoritate reuincuntur. Neque e-
nim haec, quid velit quisque aut nolit, quantum aut quam pa-
rum temporis, virium et contentionis dicere placeat litteris,
spectat; sed quantum ab eo iure postulandum sit, quam soler-
ter usus sit omni sapiendi opportunitate, aut quam desidiosus
cum ipse amiserit; ac pro eo vel praemis afficit illum, vel casti-
gat et punit. Enimvero, abiicienda est tandem aliquando illa
pene ludicra potestas, quam nomen viri docti apud plerosque
taetur: ut vel ei vindicetur, qui non sit indoctissimus et plane
litterarum rudis; vel iis qui vocabula artis et disciplinae suae
cum potioribus praeceptis in numerato habent, nec libros igno-
rant, quibus reliqua hauriri et describi possint; ceterum, praeter
aliquam de his differendi facultatem, libris illis suis doctio-

res non sunt. Veras doctrinas est, naturam, causas, fontane-
 xis atque usus earum rerum, quarum cognoscendarum deside-
 rio flagramus, accurate perspicere; fines ac terminos singula-
 rum disciplinarum mente comprehensos rite describere; et ta-
 men undique ex iis decerpere, quae vni aut alteri, quam ma-
 xime nostram esse volumus, lucem ac robur adferant; praesidiis
 earum sagaciter uti; multas partes diligentiae, maiores etiam
 iudicio et acumini adsignare; omnia suis oculis iustrare, suam
 veluti peculium facere, quae vera, utilia, et digna excelsio men-
 tis vigore, libertate duce, congesseris; oppugnare opinionum
 et errorum commenta, meliora vulgatis docere, in omnibus,
 quae litteras attingunt, sui arbitrii esis, nec iactari diuersitate
 contentiarum, aut inuentorum nouitate incertum; denique
 hanc studii acerrimi contentionem non nisi cum ipsa vita remit-
 tere. Hoc si teneamus, ad miram paucitatem redigi doctorum
 vicorum numerum cernemus, et tanto plures *proximo illo insa-*
niae morbo contactos, ut se ipsos ignorent, et quae nesciant, scire ta-
mpense possunt, anctore Socrate: τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν, καὶ ἀ μὴ εἶδεν
δοξάζειν τε καὶ ἀνιδεῖν γινώσκων, ἕγχεσται μάλιστα ἐπιγίγνω-
σκει. (apud Xenophont. in Memorab. III, 9.)

Iam quantae grauitatis, quam seueri et continui laboris ea
 res sit, ordinem persequi, quem ipsa natura, et angusta litera-
 rum maiestas, non hominum leuitas, statuit, hoc est: primum
 omnium ab iis cultum et splendorem ingenio, firmitatem ani-
 mo potare, atque hunc earum amorem nullis angustiis conclu-
 dere, quum erumpere, et optima quaeque arripere incipit;
 tum vero ex his copiis tam liberaliter cumulatis, deligere, quae
 sint vitae negotiosae idoneae; postremo in iisdem thesauris exag-
 gerandis, et muneri administrandi, et victus parandi necessi-
 tas non postulet, tamen propter generosam voluptatem, et in-
 signia commoda, perpetuam operam locare; horum igitur
 non cuiusquam vox, sed conscientia quemque sua commonefa-
 ciat. Videmus saepe iuuenes, nonnumquam et viros, nihil ma-
 gis refugere, quam laborem, praesertim assiduitatem eius, con-
 stantiam, et perseverantiam illam, quae apud illud nomine, *μῆτις*

dicta est: praecipuum enim locum viriles inter virtutes occupat. Sed illis vel breuissima virium contentio tantum nauisae et defatigationis adfert, vt eam confestim requie, imo et voluptatibus, leniendam existiment. Quae ratio, in primis si ab adolescentia inde adoptetur, hae irreparabili nexa adficiet omnem reliquam vitam, vt agendi quaedam inertia et foedera comites nobis haereant indiuulsi, vt nihil vnquam magnam et illustre audeamus, ac vel felicissimo ingenio praediti, quam primosa labore quem leges et munera imperant aegre perfundi sumus, velut exhausti ad otium et lusus redeamus. Merum certe ludibrium est, et prope conuictum in bonas litteras, duos aut tres annos viuidae et florentissimae aetatis, qui plane illis consecrati dicuntur, et a quibus sequentium vel sapientia, vel stultitia pendet omnium, ita transigere, vt pars magna eorum somno et ignauiac, non minor gulae, lusus, et oblectationibus late strepentes pateat; particula vix memoranda paucarum subinde horarum, obiter institutioni publicae tribuatur; extremis autem mensibus ediscantur formulae nonnullae et *maximè de iure*, quibus auditis; doctores eruditionis per otium et tumultum comparatas largiantur testimonium, nullum conscientia.

Quare his quoque de causis bene et sapienter constitutum est a maioribus, vt omnis doctrinae initia non modo in scholis, sed etiam in Academiis, ducerentur a Philologia, Historia, et Philosophia. Nam qui hunc orbem disciplinarum grauitate et sedulo peragrauerit, et cum sine auxilio earum nulla verior doctrina fieri possit, nunquam eo totus excolerit, is melius et frequentius ceteris apud animam reputabit, quantum sit illud, et quam arduum, cuius studio ardentiori se teneri profiteatur. Non ille Icaro, curfus ad diuinarum humanarumque rerum scientiam vlim euolabit: sed his demum voluti pennis fablatus; non misere et per inscitiam eas contemnet, quasi scholasticas trias obscurorum hominum, et longe sese inferiora, qui ad altiora scilicet, momento temperis, gradu nullo, prouectus sit. In *litteratura veterum* quam praestare in sit subtilitatis et accuratationis in dicendo ac iudicando exercitatio, quam necessaria recte interpre-

pretandi disciplina, quæ aditus ad fontes candidissimos om-
 nis doctrinae, experiundo intelliget. *Poesios et eloquentias*
 divinas artes, nisi infans et bårdus et omnis elegantiae ex-
 pers haberi velit, numquam sibi ita negligendas ducet, ut
 appareat, ex dicendo et scribendo, nullo se pulchritudinis
 et suavitate sensu imbutum esse. *Historiam* rerum clarissi-
 marum inter homines gestarum non e proximis quibusque
 stualis degustabit, sed hauriet ex illo iplo oceano memoriae
 omnium seculorum, in qua natales et vicissitudines cuncta-
 rum gentium, rerum publicarum, legum, artium et doctri-
 narum eminent: et caesum esse hoc lumine destitutum,
 non modo in litterarum genere quocumque, sed etiam in
 quotidiana orbis mutatione cognoscenda, ex vero censebit,
Philosophari autem non discet tantum ex regularum quarun-
 dam decreto, sed quotiescumque in explorandis disciplina-
 rum ac sententiarum fundamentis et causis, in observatio-
 nibus rite instituendis, in acutis dubitationibus mouendis,
 in adornanda methodo cogitandi et differendi, versabitur,
 neque adeo, si detur optio, lectione multiplici quam philo-
 sophia, illa communi litterarum luce, carere malit. Neque
 vero alienus erit a rerum natura vniuersa, eiusque viribus
 et effectibus contemplandis, adiuuante *Physica* doctrina,
 quae cum historia infinitum verae philosophiae theatrum
 pandat, et accedente vel praecedente potius *Mathematicum*
 verissima scientia, cuius in cetera utilitate summa, vel hoc
 ingenio beneficium est, quod plus prope omnibus logicorum
 praecipis, ad ratiocinandi et iudicandi vim acriorem valeat.
 Ita munita studiorum litterariorum via, horum dignitati; et
 animo suo abunde satisfaciat, neque verendum erit, ne in
 hac tanta illorum inter se coniunctione, nimis multa et di-
 versa sociare videatur.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Februarii Anno MDCCLXXV.

NOVVM TESTAMENTVM GRAECE. TEXTVM

ad fidem Codicum, Versionum, et Patrum, emendavit, et lectionis

varietatem adiecit, IO. IAC. GRIESBACH

Theol. P. P.

*Volumen I. Libri Historici. Pars prior, sistens Synopsis
Euangeliorum Matthaei, Marci, et Lucae, Hildae, ap. I. L.
Curt, 1774. 8. pp. 295. XXVII. pp. praef. et indd. Pars
posterior, sistens Euang. Iohannis et Acta Apost. ib. 1775.
pp. 166. Praef. et Add. pp. VI.*

*Volumen II. Epistolas omnes, et Apocalypsin completens
ib. eod. pp. 200. cum praef. pp. XXXII.*

Inter eos, qui post instauratam in Germania per Bengelii
um sacrae Critices artem, huius artis studia diligenter
colunt, haud vltimant locum iam dudum obtinebat Clar.

G

Gries-

Griesbachius, natus Theol. Doct. et Prof. Ienensis. Is enim, ex quo Criticæ s. amorem, hic Lipsiæ in scholis Ernesti conceptum, Semleri disciplina et consuetudo in eo firmaverat, totum se huic arti dedit, et in itinere per Galliam Britanniamque factis eius copiis ex bibliothecis earum regionum innumerabilibus egregie auxit; quo tempore eius studia primum innotescere, per Semleri epistolam ad eum scriptam, nos, ubi in patriam redierat, prodesse quoque cooperant sacrarum litterarum calcibus, per *Dissert. de Evangeliorum Codicibus Originis*, ab eo editam, qua non solum Critici docti et acuti laudem sibi peperit, sed etiam haud laeve desiderium omnibus iniecit Symbolarum criticarum, quibus omnem istum apparatus criticum in itineribus collectum publici iuris facere decreverat. Interea vero, dum hoc desiderium explet, et istam laudem vehementer auxit, et expectationi, quam de eius doctrina summam quisque conceperat, satisfecit hac Novi Test. editione, quae sub manibus est, adornanda. Ceperat enim laudabile consilium, in usum eorum, qui cum S. Criticam tractare cupiant, Westermani aliorumque similiarum operum facultatem non habent, novae recensione instituéndae, quae cum apparatu potiorum lectionum variantium ad usum criticos emitteretur, nec tamen nimis magnae molis, magnaque pretii esset. Sed hoc consilium ita perfecit, ut non modo tironibus prospiceret, sed etiam peritissimis criticis viris gratissimum faceret, quia eius editio praeter compendii facultatem etiam propria bona habet quamplurima, quae faciunt, ut nec ii, qui Westermani copias videntur, ea facile carere possint. Nihilominus tamen fuere, quis putet? qui omne hoc consilium inane et inutile iudicarent, cum vulgaribus N. T. editionibus aequiesci posse putarent. Horum vel imperitiae, vel malevolentiae, Vir doct. opposuit copiosam consilii sui defensionem, in praefatione Volum. II, sortis thesibus comprehensam, quas, quamquam ipse, ut

est modestissimus, tironibus tantum scriptus dixit, tamen hic excerptas dabimus, cum inter nos etiam nunc genus se hominum, quibus, cum sibi minime tirones videntur, istam rem satis inculcari non possent.

Ostendit igitur Cl. Editor, cum nulla editio N. T. auctoritatem publicam habeat, et cum tamen omnes inter se discrepent, nunc quoque visis rei pariter licere, quod olim Sec. XVI. et XVII. editoribus licuerit, ut textum, quem viderent, quem possint emendatissimum, ex libris scriptis aliisque praesidiis criticis, edant. (Thes. I—4.). Iam cum omnium editionum veritas pendeat partim a bonitate codicum, e quibus ducta sunt, partim a severitate iudicii, quo editores vsi sunt in ceteris e pluribus Codd. constituendis, apud nos haec nulla est editionum auctoritas, nec, si Codd. ipsos consulere possimus, e quibus factas sunt, nec, si e quibus factas sint non constat, quia tum de facultate editorum iudicium non licet. (Thes. V.) — Ceterum ipse Vir doct. cum interdum ad editiones prouocet in Sylloge Varr. Lect. satis ostendit, hoc non eo valere, ut nulla editionum ratio habenda sit in colligenda lectionis varietate; est enim is locus unus, cum de libris scriptis non constat, e quibus ductas sunt: sed hoc tantum vult, fieri non posse, ut iudicium nostrum de bonitate lectionum vltius editionis auctoritati assringamus. — Porro editionum N. T. quae criticum usum habent, praecipue quatuor sunt generis, Complutense, Erasmica, Stephanica, et Bezae exempla, et inter ea maxime eminent Compl. et Erasmica, quae reliquorum omnium fundamenta facta sunt: nam ceteri editores vel simpliciter, vel cum leui mutatione, alterutrum repetierunt, aut utriusque aliquod temperamentum fecerunt, aut alterutro pro basi summo non ex suis copiis deponere addiderunt, ut Stephanus et Beza (Th. 6—8.). Iam vero et Compl. editores et Erasmus, paucos admodum libros scriptos habuerunt, eoque, quod comparatione intelligitur,

sur, exigni fore pretii; tum a versionibus antiquis orientali-
 bus et latinis, et a libris doctorum graecorum instructi non
 fuerunt; itaque vix credibile est, eos textum bonum et esen-
 datum dare potuisse; et vero etiam constat, non dedisse,
 nam Complutenses in quibusdam locis consulto textum mu-
 tarunt, in ceteris malae fidei susceptionem lectori non adi-
 tunc, quia libros non indicant, ex quibus sua hausissent;
 de Erasmi vero vel diligentia, vel constantia, in editionibus N.
 T. curandis, res ipsa non patitur nos valde magnifice senti-
 re. (Th. 9—17.) Nec vero Stephani aut Bezae diligen-
 tia effecta, ut nos nona recensione carere facile possimus.
 Nam Stephanus paucis Codd. quos habuit, tam negligenter
 usus est, ut non modo multas varietates praeteriret, sed et-
 iam saepe contra omnium librorum suorum fidem; in pri-
 ma editione Complutensium, in tertia et quarta Erasmi quin-
 tam sequeretur. Beza vero, etsi plura et firmitiora habuit
 praesidia, tamen basin editionum suarum fecit Stephanicam
 tertiam, ita ut ei immisceret alias lectiones ex libris scriptis,
 aut versionibus, inconstanti admodum iudicio doct. s., saepe
 etiam e coniectura natas. Ex his duobus autem exemplis
 cum confarcinata sit, incertum a quo editio Elzeviriana,
 quam ceterae omnes ad haec nostra tempora imitatae sunt,
 apparet, vulgaria exempla habere textum ex Stephani et
 Bezae recensione mixtum, et cum Bezae praeter pauca pro-
 hibitu mutata, excesserit Stephani tertiam, hic Erasmi quin-
 tana, intelligitur, Erasmus vere parentem dici posse vul-
 garis recensiois. (Th. 18—20.) — Quae cum ita sint,
 dubitari non potest, quin his nostris temporibus, in tanta
 optimorum praesidorum copia, a viris artis criticae peritis
 recensio N. T. fieri possit vulgari multo accuratior et
 emendatior; nec reprehendendi sunt, qui ad eam rem
 perficiendam animam applicant. Neque enim metuendum
 est, ne verbum Dei detrimentum capiat, si mutata lectione,
 cum partim non nisi ex idoneis causis mutare quidquam
 liceat, partim verbum Dei sit in sensu, non in verbis, quae
 mu-

mutantur, aut, si vel maximo mutatae lectionis alius sensus fuerit, hoc ipsum quaerendum sit, fueritne sententia mutata pars verbi divini, an hominum incuriosorum improborumve inventum? Tandem nec illud vituperandum est, si mutatae lectiones plerumque lenes videntur, nulliusque momenti: nam aut non omnes sunt ex ea genere, aut, si paucis admodum in locis sensum varietas afficit, agnoscendum est beneficium Dei, qui inter innumeras tot librorum varietates tamen verbum suum saluum nobis et integrum servavit, et, si quid corruptionis, et illatum fuerit, fecit ut ea tolli et sanari posset.

Sed satis de consilio Viri docti diximus, et de consilio, quibus commotus id suscepit; in quarum enumeratione profecto omnes sibi habebit consentientes, qui non opinionum superstitiosarum erroribus abrepti, in alia omnia feruntur. Iam ad ipsam huius editionis descriptionem et rationem explicandam veniemus, ut, quomodo Cl. Editor consilium suum persecutus fuerit, appareat.

Primum igitur hoc peculiare et proprium habet illa, quod Matthaei, Marci, et Lucae commentarios non continua serie exhibet, sed omnes simul iuxta se positos in tabulis synopticis proponit, criticos et interpretationis iuvandae causa. Scilicet saepe a criticis observatum erat, vixim Evangelistarum ex similibus locis ceterorum fuisse interpolatum, saepe ab interpretibus, hos scriptores, cum vnam eandemque rem narrent plures, mirifice se invicem illustrare. Ut igitur lectores N. T. hoc contemderent, quod ex observato parallelismo Evangelistarum fuit, (sic enim vocant) tanto certius fruerentur, *Grisebathius* ita instituit, ut, quotiescunque una res a duobus vel tribus auctoribus tradita esset, haec narrationes continuae exhiberentur, una pagina bifariam trifariamve divisa, cum unus illorum solus aliquid narraret, eius oratio sola omne spatium

paginae occuparet. Sed cum non omnes eodem ordine viderentur in narrandis dictis factisque Iesu, fieri non poterat, quin unus alteriusve liber, si ad ordinem alius accommodandus esset, distraheretur, et narrationes varie transponerentur. Itaque omnes Evangelistas in Sectiones minores dispartivit, easque ita ordinavit, addito in supremo margine Sectionum indice, et loci, ubi quaeque narratio continetur, significatione, itemque omnium Sectionum Conspectum in fine posito, ut etiam singulorum auctorum commentarii per se deinceps legi possint. Quod ut lectores magis intelligant, nostri de indice Sectionum, in qua tota illa Synopsis trium Evangeliorum divisae est, particulam hanc transulimus:

Secl.	Math.	Marc.	Luc.
1	—	—	I, 1-4.
2	—	—	5-25.
3	—	—	26-38.
4	—	—	39-56.
5	—	—	57-80.
6	—	—	II, 1-6.
	(I, 1-17. occurrit denotat Secl. 13.)		
7	I, 18-24.	—	—
8	—	—	7-21.
9	—	—	22-39.
10	II, 1-12.	—	—
11	13-23.	—	—
12	—	—	40-52.
13	I, 1-24.	—	(III 1-23. occur- rit Secl. 14. 15.)
14	III, 1-12.	I, 1-8.	III, 1-20.
15	13-17.	9-11.	21-23.
16	IV, 1-11.	12. 13.	IV, 1-13.
17	12.	14.	14. 15.
18	—	—	16-30.

Secl.

Sept.	Math.	Marc.	Luc.
19	13-22.	14-20.	—
20	—	21-28.	31-37.
21	VIII, 14-17.	29-34.	38-41.
22	—	35-39.	42-44.
23	—	—	V, 1-11.
24	23-25.	—	—

Sed quia tamen hanc rationem, quae et ad criticam facerem, et ad interpretationem prodesse potest haud parum, in, qui libros sacros deinceps legere velint, parum commodum vel fore praesensit, vel fuisse edoctus est, in Vol. II. praefatione praemisit, se curaturum ut tres priores Evangelistas etiam continua et nativa serie orationis edantur, ex eadem hac sua recensione, cum omni apparatu variorum lectionum.

Scilicet praecipua des libri, et totius operis quasi arx et caput cornibus in ratione textus graeci emendata et emaculata, et in congesta copia habitoque delecta variorum lectionum, de quibus adhuc constat, amicum; quos quibus ex fontibus Editor hauserit, quomodo in, et quibus ex praecipis, ad constituendam orationem scriptorum usus sit, et quam normam in adornanda Varr. lectionum congeris secutus sit, nostrum iam erit indicare, prout vel ab ipso in Praef. Vol. I. expostum legimus, vel tractando libro cognovimus.

Fontes igitur habuit hos: Codicum graecorum lectiones laudavit o Westonio, (sic ut etiam huius notas et siglas servaret.) quosdam Millium et Bengelium conculit, sed ita, ut raro ex his illum emendaret, quod nonnulli faciunt: quia in Bodleiana bibliotheca repererat exemplum editionis Millianae, ipsius Millii manu castigatum et emendatum, quo etiam Westonius usus videbatur. Praeterea ipse excerptis

rat varietatem librorum plerumque, qui antea vel plane non inspecti fuerant, vel admodum negligenter perlustrati, et collationibus quibusdam vsus est ab aliis viris doctis confectis. Accesserunt ergo ad Wettstenianas copias in Euangelii Codicibus IX. n. 113—121. et Euangelistaria VI. n. 25—30. quae omnia ipse insperit, nec non fragmenta Gudferbyana a *Knittio* descripta, litt. P. et Q. signata; tum Cod. 122. Giessensis, cuius lectiones III. *Michaelis* in bibliothec. orient. exhibuit, et tres Viennenses, 123—25. a *Treshouit* excerpti; quorum omnium varietates in Addenda coniecit. In Actis App. Wettstenii apparatus auctus est excerptis duorum librorum, 59 et 60. in Epistolis Paulinis X. Codicum 61—70. et vnus Lectoriarum, in Catholicis Codicum VI. in Apocalypsi III. librorum graecorum; quorum omnium librorum a Cl. Editore excerptorum curatorem descriptionem Symbolis suis criticis seruaui. — Alter fons varietatis reperiendae cum sit in versionibus antiquis, harum lectiones ex hisdem illis triumuiris commemoratis, vocata tamen, quoad orientales versiones, in subsidium *Bodii Pleronica* critica *Mililo Bengeliana*; latinae vero vers. varietatem insigniter auxit veteris italicae, quae vulgo dicitur, lectionibus, ex *Sabatierii* et *Blasini* splendidissimis operibus depromtis, quibus nec Bengelius, nec Wettstenius vsi erant; qua accessione rectissime iudicat V. C. gratum se facturum esse viris harum rerum peritis. — Ad scriptores eccles. quod attinet, horum lectiones non solum e *Mililo*, *Bengelio*, *Wettstenio*, et quoad Latinos etiam e *Sabatierio* exhibuit sed alias quoque adiecit, imprimis e Graecis, a se ipso observatas, cum hoc ipso consilio quorundam doctorum Graec. libros tractaret; hac tamen cautione, vt non tam de aucta varietatum copia, quam de recte adhibendis reportae varietatis exemplis cogitaret.

Adhibuit autem ad textum, quem vocant, singulis in locis constituendum, vt maxime erat verisimile, e manu scri-

scriptorum eum prædixisse, cuius indicâ quæ sibi ipse præcepta scripserit, operæ pretium erit cognoscere. Primum igitur religiose cauere voluit, ne quid e conjectura, sine idonea auctoritate mutaret; tum ad aestimandam vim auctoritatis præcepta critica sequi professus est, de quibus inter omnes constat, de lectionum difficultate, varietate, exquisitiori natura, de numero et ætate libb. scriptorum, et quæ sunt similia; sed et alia adiecit, quæ vulgo non omnibus satis nota sunt. Sic Codicum, qui latinam vers. imitentur, auctoritatem non spernendam, contra Syriacæ Vers. non nimium pretium statuendum, Codicis Alex. textum, in Evangelii minoris quam in epistolis faciendum, docuit. Inprimis vero, cum N. T. varias recensiones antiquitus editas fuisse constet, in iudicio de lectionibus faciundo hoc quaerendum duxit, ex qua recensione ea petita esse videretur; nam præ ceteris recensionibus inprimis duas præcauissæ, *Alexandrinam*, cuius lectiones e vers. Copt. Aeth. Arm. Syr. posteriori, e libris Clementis Al. Origenis, Eusebii, Cyrilli Alex. Isidori Pelus. Damasceni, et in Evangelii quidem e Codicibus C. L. K. 1. 13. 33. 66. 106. 118. et Evangelistarum 18. 19. in Epistolis vero e libb. A. C. 17. 46. 47. petendæ sint; et *Occidentalem*, cuius vestigia e vers. lat. antiqua, vel Itala, e patribus lat. antehieronymianis, interdum etiam e vers. Syr. tum e cod. D. et partim etiam e Codd. 1. 13. 69. in Evangelii, e D. E. F. G. in Epistolis, colligi possunt; ab utraque differre recensionem Codicis A. in libb. historicis, et textum Chrysostomi in epistolis; Theodoretum ab omnibus prioribus discrepare, Theophylactum vero Oecumeniumque recensionem ex omnibus mixtam et editionibus nostris simillimam sequi. Jam si quæ lectiones in utraque illa recensione fuisse deprehendantur, eas semper antiquissimas, et plerumque pro genuinis habendas esse, nisi necessariæ leges criticae aduersentur; egregie vero eas confirmari assensione Cod. A. (in Euang.) versionis Syr. Chrysostomi, et librorum M. P. 10. 11. 12. 17. 28. etc.

H

(in

(in Epist.) bonis lectionibus abundantiam; inter duas autem lectiones, alterutri recessioni proprias, eam plerumque seligendam esse, quam Alexandrina habeat, nisi aliae causae vetent; nam in nonnullis locis Alexandrinae recessioni mature interpolatae occidentalem praestare. — Ex his igitur praeceptis, in constituenda oratione Scriptorum SS. sic versatus est V. Cl. Griesbachius, ut, posito pro fundamento vulgari contextu, quod Wetstenius expresserat, mutationes inductas omnes indicaret, quae sibi certissime addenda, omittenda, mutanda viderentur, statim in contextu reciperet, vel eiceret, eum admonitione, quid factum sit, quae autem non sine specie quidem, sed tamen non satis certo mutanda iudicasset. indicares saltem in margine, additis signis, quibus, quam prope; quamvis parum ad veritatis speciem accederet varia lectio, definiretur; ut variarum, recessionum additamenta, interpolationes et discrepantias annotaret, tandem omnium harum rerum rationem redderet, earumque iudicandarum copiam faceret lectoribus, subiicienda in uno margine variarum lectionum congesta fastagine.

Ceterum non omnes omnino varietates, vel a Wetstenio notatas, vel a se ipso repertas, in notis exhibuit: sed, cum tironum necessitatibus consulere, non absolutum opus criticum edere vellent, tantum annotavit variarum lectionum quantum ad criticis studiis tironibus sufficere videretur. Praetermissis igitur omnibus, in quibus pauci Codd. iuniores a textu recepto discrepant, aut quae manifesto ex studio similes narrationes variorum concinnas reddendi orta erant, omisissis item leuoribus variationibus, quae in articulo posito omisissae, in formis verborum obsoletis, in scriptura nominum propriorum, in permutatione verborum ἀποκρίσεις et λέγων, πόσις et ἡρώς, et similium, in addito pronomine αὐτῶ, αὐταῖς, et aliis ex eo genere, versarentur, nisi eadem optimorum libb. auctoritate firmata essent, ea posuit.

fuit, quae non solum ad iudicium de lectione mutata, vel proposita, vel indicata, faciendum pertinerent, sed etiam ad alia quaedam haud inuitalia cogitanda et discenda ducerent. Itaque diligenter annotauit glossata, quae vocantur, et quae saepe ad sensum locorum reperiendum faciunt, lectiones leues et futiles, sed quae ad naturam rationemque huius vel illius Codicis aestimandam conferrent, excerptis, aliasque varietates posuit, ut vel sic Editoris opera acquiescere possint, qui Wetsteniano et ceteris operibus palmariis carent. In Codd. autem recensendis, qui aliquam lectionem tuentur, non semper omnes nominatim recensuit, sed interdum in varietate exigui momenti, tantum, quot codices eam agnoscant, dixit; nonnunquam etiam simpliciter commemorauit, quosdam, vel plurimos Codd. hoc vel illo modo verba exhibere, cum idem antea sic *παρῶν* a Millio Wetstenioque factum erat.

Satis de natura et constitutione operis diximus; necesse videtur, ut, quae sit eius forma, quis habitus externus, narremus. Est igitur ipsa oratio SS. Scriptorum in prioribus tribus Euangelis eo modo, quo supra diximus, in ceteris libris continua serie expressa, singulis paginis bifariam diuisis, non facta capitum et versiculorum distinctione, quorum tamen numeri ad laeum positi sunt. In contextis ipsis reperiuntur verba vel addita, vel mutata, minori litterarum charactere expressa, cum asterischorum et leuiscorum vario genere, itaque alia signa, quae aliquid eiectum esse, vel fortasse eiciendum monent, quorum signorum explicationem in Praef. Editor dedit. Huic contexto statim subiecta sunt inter duas lineolas transuersas verba eiecta, vel eicienda, mutata, vel mutanda, aut substituenda receptis, aut amplianda, itaque quae interpolata videantur e variis recensionebus, cum iisdem signis, quae in contextu apparent. In inferiori tandem margine paginarum omnium filia varr. lectt. cernitur, quarum quaeuis litteris manu-

sculis gothicis iis verbis contextae orationis adstringitur, ad quas referenda est.

His ita expositis de consilio, ingenio, habituque libri, superest, ut exemplis ostendamus, quomodo Celeb. Griesbach editoris et castigatoris functus sit opera, et quomodo praecipis satisfecerit, quae sibi ipsam scripsisse diximus. Sed cum hanc ipsam enarrationem iam longius progressam videremus, quam fines tali narrationi constituti paterentur, consultius duximus, ad aliam Actorum nostrorum partem exemplorum recensionem differre, facile nos veniam a lectoribus nostris impetraturos rati, si de tali libro bis scriperimus.

DEMONSTRATIO ANALYTICA, QVOD AEQUATIO cubica, tres habens radices reales, etiam totidem imaginarias involuere possit.

Sit aequatio cubica $x^3 - 5x^2 + 6x - 2 = 0$, habens tres factores reales 1) $x = 1$; 2) $x = 2 + \sqrt{2}$; 3) $x = 2 - \sqrt{2}$, uti examen facile docebit. Est enim $1 + 2 + \sqrt{2} + 2 - \sqrt{2} = +5 =$ Coefficienti Termini II. cum signo contrario; 1. $(2 + \sqrt{2}) + 1. (2 - \sqrt{2}) + (2 + \sqrt{2})(2 - \sqrt{2}) = 1. 2 + 1. 2 + 4 - 2 = 2 + 2 + 2 = +6 =$ Coefficienti Termini III; et 1. $(2 + \sqrt{2})(2 - \sqrt{2}) = +2 =$ Coefficienti Termini IV. seu = Terin. ultimo cum signo contrario.

Resolvatur vero haec aequatio per regulam Tschirnhausii ponendo $x^3 = tx + (f + y)$; eritque $x = \frac{2 - (t - 5) \cdot (f + y)}{(t - 5t + 6) + (f + y)}$; eliminando iam x per hunc valorem assumtum, pervenimus ad aequationem cubicam

y^3

$$\begin{array}{r}
 \text{Secund: } y^3 + Ay^2 + By + C = 0 \\
 y^3 + 3fy^2 + 3f^2y + f^3 \\
 + 5t.. + 10tf.. + 5t.f^2 \\
 - 13.. - 26f.. - 13.f^3 \\
 + 6t^2.. + 6t^2f \\
 - 24t.. - 24tf \\
 + 16.. + 16.f \\
 + 2t^3 \\
 - 10t^2 \\
 + 12t \\
 - 4
 \end{array} \Bigg\} = 0;$$

In hac vltima aequatione cubica ſi ponatur $A = 0$; et $B = 0$; ſeu $3f + 5t - 13 = 0$; $3f^2 + 2(5t - 13)f + 6t^2 - 24t + 16 = 0$, prodibit $6t^2 - 24t + 16 = (5t^2 - 13)^2$; id quod dat $t = 29 + \sqrt{67} - 1$; et

$$f = \frac{3}{7} - \frac{5\sqrt{67} - 1}{7}; \text{ per hos ideo valores Ter-}$$

mini aequationis ſecundus et tertius ex aequatione exeunt, et relinquitur $y^3 + C = 0$, ſeu $y^3 + f^3 + (5t - 13)f^2 + (6t^2 - 24t + 16)f + 2(t^3 - 5t^2 + 6t - 2) = 0$; ſeu ob $5t - 13 = -3f$, $y^3 + f^3 + 2(t^3 - 5t^2 + 6t - 2) = 0$; Vnde eliciuntur pro t et f eorum valores $\frac{29 + \sqrt{67} - 1}{7}$; et $-\frac{5\sqrt{67} - 1}{7}$

$$\text{ſubſtituendo, } y = -\frac{2}{7} \sqrt{108 - 102\sqrt{67} - 1};$$

$$\text{adeoque ob } x = \frac{3 \cdot 7}{t^2 - 5t + 6 + f + y} (t - 5)y; \text{ fiet}$$

$$x = \frac{-60 + 24r^2 - 1 + (6 - r^2 - 1)y}{3 \cdot 7 \cdot 7} \quad ; \text{ seu}$$

$$\frac{-36 + 34r^2 - 1 + y}{3 \cdot 7 \cdot 7}$$

$$x = \frac{-(60 - 24r^2 - 1) - (6 - r^2 - 1) \cdot 2r(108 - 102r^2 - 1)}{3 \cdot 7 \cdot 7} \quad ; \text{ seu}$$

$$\frac{-(36 - 34r^2 - 1) - 14r(108 - 102r^2 - 1)}{3 \cdot 7 \cdot 7}$$

$$x = \frac{+(30 - 12r^2 - 1) \cdot (6 - r^2 - 1) \cdot r(108 - 102r^2 - 1)}{3 \cdot 7 \cdot 7} + (18 - 17r^2 - 1) + 7r(108 - 102r^2 - 1) = F$$

Hic valor F per iustum calculum inuentus, dat factorem $x - F = 0$ aequationis propositae $x^2 - 5x + 6x - 2 = 0$; quo cum factore, si aequatio haec diuidatur, prodibit quotus seu aequatio quadratica sequens;

$$x^2 + \frac{[(6r-1)r(\dots) + (114 + 23r^2 6r - 1)r(\dots)]^2}{(r(\dots))^2} = 0;$$

$$2)x = \frac{[(60 - (\dots)) - (379 - 34r^2 6r - 1)r(\dots)]^2}{(r(\dots))^2}$$

$$\text{et } 3)x = \frac{[(60 - 73r^2) - (379 - 34r^2 6r - 1)r(\dots)]^2}{(r(\dots))^2}$$

per hanc resolutionem quod iustae sint, examine ostendam.

Eft enim, quia va

* Notetur pro fe $r(\dots)^2$; et $r(\dots)^3 = (108 - 102r^2 6r - 1)$. Sequitur
 exinde in producto, ubi eratum esse. E. gr. multiplicando 2) x X 3) x cum 1) x pro
 coefficiente 2, seu pro $(6 - r^2 6r - 1)r(\dots)$ cum $(6 - r^2 6r - 1)r(\dots)$; id quod
 dat $(114 + 23r^2 6r - 1)r(\dots)$ primo annumeratur ideoque in aggregato — 101520 — 44064
 $r^2 6r - 1$ continetur. (2)

$$2) x + 3) x = \frac{2[(60-73) r^4]}{2[(18-17) r^4]}$$

$$2) x + 3) x = \frac{2[(60-73) r^4]}{2[(18-17) r^4]}$$

$$2) x + 3) x = \frac{2[(60-73) r^4]}{2[(18-17) r^4]}$$

$$\text{fed } 1) x = [(30-12) r^4 + (1) x + 2) x + 3) x]$$

$$= \frac{[(90-85) r^4]}{(18-17) r^4}$$

$$(18-17) r^4$$

Coefficienti Termini aequationis

$$\left\{ \begin{array}{l} (-3456-2910) r^6 r - 1 \\ \hline \end{array} \right.$$

$$\left\{ \begin{array}{l} (-5004-762) r^6 r - 1 \\ \hline \end{array} \right.$$

ende

$$= \frac{(-8460-3672) r^6 r - 1}{(-1410-612) r^6 r - 1}$$

$$= \frac{(-8460-3672) r^6 r - 1}{(-1410-612) r^6 r - 1}$$

$$(-1410-612) r^6 r - 1$$

= +

$$= +6 \frac{[-1410 - 612\sqrt{61}]}{(-1410 - 612\sqrt{61})}$$

$$(-1410 - 612\sqrt{61})$$

Tandem 1) x)

$$\frac{(-101520 - 44064\sqrt{61})}{[(18 - 5\sqrt{61})^2]}$$

[(18 - 5\sqrt{61})^2]

$$= \frac{(-101520 - 44064\sqrt{61})}{(-50760 - 22032\sqrt{61})}$$

$$(-50760 - 22032\sqrt{61})$$

$$= + 2 \cdot \frac{[(-50760 - 22032\sqrt{61})^2]}{[(-50760 - 22032\sqrt{61})^2]} =$$

$$[(-50760 - 22032\sqrt{61})^2]$$

$$= + 2 = \text{Termino IVto}$$

Hocce exemplum, positam esse posse tribus radicibus imaginariis, quarum hae posteriores imaginariae etiam contradictionem involvere videtur, productum $x^3 - 5x^2 + 6x - 2 = 0$

In sequenti vero exemplo realium aut imaginarium. Sit aequatio cubica $x^3 - 2x^2 + 3x - 2 = 0$; $1 + \frac{1}{2} - \sqrt{\frac{7}{2}} - 1$, $= 1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{2} = +2 = \text{Coefficienti}$

$$\text{Termini II. cum signo contrario} \frac{(1 - \sqrt{7} - 1)}{2} =$$

$$= 1 + \frac{(1+7)}{4} = 1 + \frac{8}{4} = +2 \text{ contrario.}$$

Per

Per formulam autem $x^2 = 21$); et tandem $x = \frac{2 - t f + 2 f - (t-2) y}{t^2 - 2 t + 3 + f + y}$

$$= \frac{(42 + 3r 21) + (6 - r 21)}{(63 - 8r 21) + 5r (1323)}$$

oritur aequatio quadratica sequen

$$x^2 - \frac{[(84 - 19r 21) + (4 + r)]}{(63 - 8r 21) + 5r (...)} = 0$$

Quae aequatio quadrat

$$2) x = \frac{[(84 - 19r 21) + (4 + r)^2]}{2}$$

$$3) x = \frac{[(84 - 19r 21) + (4 + r)^2]}{2}$$

quorum duorum radice

Primo ob 2) x +

1)

1)

1) $x + 2) x + 3) x$ termini II, cum signo contrario.

Secundo ob 1) $x [2) x + 21) + 5 r (. . .)]^2$ et 2) $x \times 3) x =$
 $[(13608 - 2478 r 21) + (753) x] + 2) x \times 3) x =$

Coefficienti aequationis T

Termino ultimo seu ultimo sign

Haec itaque resolutio per tas , quas licet valde differant a tribus prioribus, tamen in eo cum prioribus

Caeterum calculus pro vtr $ac x^3 - 2x^2 + 3x - 2 = 0$, coefficientes sint numeri admodum exigui, quod:

$$\frac{-2 r (74\ 059\ 140\ 483 - 8)}{3\ 31\ 10}$$

3. 31. 10.

AL

*ALBII TIBULLI CARMINA LIBRI TRES**cum libro quarto Sulpiciae et aliorum nouis, curis castigauit**CHR. G. HEYNE, M. Britan. Regi a Consiliis, Elo-*
quentiae ac Poeseos P. P. O. et Bibliothecarius Geor-
*giae Augustae: Editio altera auctior et**emendatior.*

Lipsiae apud Ioannem Fridericum Iunium MDCCLXXVII.

Si culti Tibulli discentur numeri, donec ignes erunt, ar-
cusque Cupidinis arma, et docti poetae suaues elegi
non paucos reperient qui legant, quique admirentur, do-
nec aliquis venustatis, atque elegantiae sensus in animis ho-
minum residuus atque superstes erit: haud deerunt quo-
que, qui miram exinde voluptatem capiant, quod in le-
gendis Tibulli carminibus non destituantur subsidiis, qui-
bus lectio poetae reddatur et faciliior, et iucundior. Etsi
enim Tibullus in argumento facili, leui, gratoque verfe-
tur, amantisque personam vbique tueatur; tam multi ta-
men reperiri videntur versus traiecti atque transpositi,
hiulci atque corrupti, vt nisi inter legendum certo duce ac
fido vtaris comite, facile offendas, trepides, incertusque
haereas. Grata itaque et accepta non poterit non esse opera
Ill. Heynii, Viri, cuius doctrinae, praeter alia, Pindari ac
Virgilii carmina debemus, quique cum ante viginti annos
Tibullum prodire iussisset, in huius poetae carminibus ex-
plicandis illustrandisque ita elaborauit, vt votis eum Ti-
bulli amicorum satisfecisse, commodisque adolescentum be-
ne consuluisse nobis quidem persuasum habeamus. Vir
Clariss. enim non solum in hac iterata Tibulli editione
fontes, ex quibus fluxisset quaeque lectio, accuratius indi-
cauit, editionesque veteres, in his Vicentinam atque Aldi-

nas diligenter inter se comparavit, sed etiam carminum argumenta apposuit ita concinnata, ut ex his elegiae cuiusque summam, consilium, ac praestantiam, si quis velit, cognoscere possit, elegantias ac venustates, earumque causas meliori luce illustraret; ea, quae a doctis viris in aliis libris et ad alios auctores copiosius exponerentur, breviter indicaret; ad ea denique, quae in Tibullo singularia, ac raro obvia cernerentur, legentis animum converteret. Quorum omnium ut fidem faciamus ei, cui hanc alteram editionem Heynii nondum videre contigit, ea afferemus, quae huic nostro consilio apta et consentanea videbuntur. Duo commemorantur editiones Tibulli principes, una sine loci nota 1472. ex qua Veneta 1475. videtur expressa, Vulpio quae primum fuit cognita altera, Romana 1475. subiectis Cylleni commentariis, quos ille ad codicem suum scriptum adornauerat quemque *non contemnendum in multis Tibulli narratorem* Barthius ad Stab. Theb. XII, 418. laudat. Ex hac fluxere Venetae 1487, 1491, 1493, 1500 et 1520. Succedere his Aldinae, prima 1502, quae Venetas expressit, altera 1515. quarum alterutram secutae sunt omnes sequentes, ita ut priorem vix exprimerent Colinaeanae et Basileenses, posteriorem Veneta per Scotum 1531. et Gryphianae fundamenti loco ponerent. Quum Paulus Manutius a. 1558. Tibullum una cum Catullo et Propertio recensens et cum scholiis M. Antonii Mureti ederet, et Muretus Aldina secunda pro fundo substrata multa in poetae verbis egregie emendaret, Ios. Scaliger lectionem a Mureto emendatam, et una cum illa Aldinam secundam spreuit, rediitque ad Aldinam primam, ita ut multas vitiosas et importunas lectiones reduceret, quas partim docte, nonnunquam etiam ingeniose, sed a Tibulli genio abhorrenti more modoque correxit, partim in contextu reliquit. Ex hac Scaligeri recensione prodiit primum Tibullus cum Catullo et Propertio Lutetiae Paris. 1577. repetitus Antw. 1582. quam cum Ianus Brouckhusius, qui magno appa-

tu librorum instructus Tibullum, cum variantium lectionum libro, et notis Heinsii, Amstelod. 1707. edidit, religiosa sequeretur; vs ista textus recensio pro praestantissima haberetur, iniquo fato accidit. At Io. Ant. Vulpus, Prof. Gymnasii Patauini, quum Tibullum 1744. 4. prodire iuberet, non modo Scaligeranam luxatorum carminum transpositionem eiecit, sed etiam in lectione, multis in locis, Scaligerum atque Brouckhusium deseruit, quo factum est, vt et Ill. Heynius Vulpium auctoritatem sequendi consilium caperet, ita tamen, vt emendatiores Aldinae secundae et Mureti lectiones, veterum editionum ex Veneta principe duellarum fide confirmatae, reducerentur. Commentationem doctam de Tibulli lectione per libros scriptos prelo excusos propagata sequitur vita Tibulli ex editione Vulpii sed refectis nonnullis nimis otiose disputatis: de qua cum non sit quod copiosius disseramus, ad notas potius et obseruationes Ill. Heynii animura conuertere lectorum, operae videtur esse pretium.

Elegia prima, qua Tibullus a Messala rogatus cum ipso militiam facere recusat, multas Vir doctissimus difficultates acute vidit, nec paucas feliciter sustulit. Priori enim disticho alterum parum responderet, quod de eo agere videtur, qui in castris hosti ex aduerso positus commorans cum perpetuo vexatur metu, tum repente classico audito a somno auocatur; is vero quamuis diuitias congerere sibi possit, non de eo tamen dici posse videtur, quod teneat *culti iugera multa soli*. In ipsis verbis: *Quem labor assiduus vicino terreat hoste; Martia cui somnos classica pulsa fugent*, displicet hoc, quod *assiduus* versu statim sequente recurrit, *labor terrere* minus accurate dicitur, *classica* denique potius *sani*, quam *pellis* videntur. Hinc voci *terreat* substituendum *exerceat*, laborem forte pro *periculo* dici, et *classica pulsa* esse spiritus vi impulsam Ill. Heynius suspicatur, sensumque
omni.

omnino hunc esse arbitratur: *Paret alius sibi aurum et agros, dum in molesta militia versatur, et modo assidente castris hoste perpetuo terrore agitur, modo, ubi tranquille obdormit, signis militaribus excitatur.* Nobis, si quid videmus, Tibullus non de opibus bello parandis, sed iam bello alioque modo partis, versu primo agere videtur, quod et ex voce teneat intelligi videtur, ac potissimum hoc dicere velle, quod nolit militiam sequi, ut diuitias paret quia diuitum fortuna belli tempore sit miserissima, cum qui pecunia abundet, is dormire non possit, quod semper classici sonum audire videatur, qui agros teneat. is ab iis colendis detorreatur, vicino hoste. Labor enim terrere dicitur eum, qui inter laborandum terretur. Quum voci *classica* iam additum legatur *Martia*, forte *pulsa* referri possent ad *somnos*, quos *pulsos fugent*, seu pellant ac fugent. Submittimus vero ista acutissimo Ill. Heynii iudicio, lectorumque doctissimorum re'inquimus arbitrio, cum neque nobis ipsis satisfaciamus, atque hunc alterum versum duriozem, minimeque cohaerentem, plane abesse malimus. *Vita iners* versu tertio Tibullo dicitur ea, quae nullo labore et molestia vexatur, atque cum curis diuitum, tum molestiis militum, vacat: sed *traducere vitae inerti*, esse insolentem atque insuauem loquendi modum recte iudicet quum Vir docti placet nobis potius eo praeeunte legere.

Hic mea paupertas vitam traducat inertem;

quamuis nec hac ratione verbum *traducere* nobis arrideat. Si audacius corrigere liceret, scribi potius posset

Hic mea paupertas vitam mihi fallat inertem

Verba: *Nam veneror etc.* quorum cum antecedentibus nexum atque iuncturam Ill. Heinius desiderare videtur, scribens, *Nisi fragmenta haec tantum sunt elegiae unius seu plurium: sententiarum iunctura forte haec foret, felicem frugum prouentum sperare licet, cum pietas mea diis cordi non esse nequeat;*

queat; forsitan arctius cum prioribus cohaerent, si sic legatur:

- *Nec spes destituet, sed frugum semper acervos
Praebeat, pleno pinguis musta lacu*

copula et subintellecta.

Deus agricola doctiss. Heynio vix alius esse videtur quam Priapus, ut et infra El. V; 27. huius tamen cum statim fiat mentio, *Terreat ut salua falce Priapus oves*, nihil definiiri posse putat, quod et Silvanus et Pan esse potest deus agricola. Libenter quidem in sententia Viri Ill. acquiescimus: forte tamen a vero haud procul aberrare videbimur, si non certum quoddam numen, sed deos omnes agriculturae praesides, imprimis eos, qui in specie commemorantur, Cererem, Priapum, Lares compitales, intelligi existimemus. Omnem assensum merentur ea, quae Ill. Heynius de versis 25 et 26 disseruit, quos constat vulgo sic legi

*Iam modo non possum contentus vivere parvo,
Nec semper longae deditus esse viae.*

Quum primum quomodo offendat *Iam modo non*, vel *Iam modo iam*, vel si sententia iuncta sit superioribus, *Agna cadet in bis* — si modo nunc, Vir doct. legendum suspicatur, consorti tamen et ingenii et sermonis esse dicit: *longae viae deditus esse*, ita ut totum distichum h. l. sublatum esse cupiat. Sane languet ac friget sententia, nec facile intelligitur quid sibi verba velint: *Nec semper* (possum) *longae deditus esse viae*. Ill. Heynio succurrebat sententiam fere hanc esse debere: *Nec semper longae taedia ferre viae*, vbi tamen non possem ex priori versu repeti poterat, sed cogor, aut simile verbum subintelligendum erat. Nobis quidem, salva tamen aliorum sententia, sic placeret legere;

M

Nam

*Nam modo iam possum contentus vivere paruo,
Nec semper longae creditus esse viae.*

Scilicet cogor me credere itineri periculoso, diuitiarum parandarum causa. Si vero distichon illud plane deleteretur, tunc ex sententia acutissimi Heynii sane legendum esset versu sequenti, *Sit Canis nestiuos ortus vitare* — h. e. liceat vitare, vt I, 5, 23. *Requiescere lecto* v. 43. Ill. Heynius cum Vulpio recte retinuisse videtur, quamuis sequatur *solito membra letare toro*, et Brouckhuysus legi iubeat *lecto*, quum vix benedicatur *lecto requiescere* pro *sub lecto*, *torus* et *lectus* seu pulvinus spondae impositus sint res diuersae, denique eodem modo *undae* et *aquae* I, 7, 13. 14. se excipiant. In *solito toro* magna est suauitas, non peregre, sed in domo sua, et *lectus*, vt nos quidem arbitramur, intelligitur tenuis et vilis, qualis esse solet pauperum. In verbis v. 46. *Et domum tenero detinuisse* senu videtur *detinuisse* elegantius, quam vulgatum *continuisse*, et pro *tenero*, coniectura Heynii *tepidis* nobis argidet, quia sicuti Tibulli hoc magis conuenit; nolumus tamen Viro Ill. repugnare, scribenti: *Sed nil mouendum, est epitheton simpliciter ornans.*

Non ego laudari cura v. 56. suauis legitur *Non ego laudari cura*. — Quod duro praecordia ferro *V. ricta* v. 64. nihil aliud sunt, quam rigidus, durus, qui nullius miseriae aspectu mouetur animus, non solum accurate ostenditur, sed etiam aliorum poetarum exemplis clarius illustratur. Vti dii, deaeque incedunt caput nimbo vel aëre cincti: sic Mors v. 70. eleganter describitur *tenebris adoperta caput*, ad quem locum carmen, quod Neoptolemus Philippo Macedoni cecinit apud Diod. XVI, 92. explicatur, et Gratus Cyneg. 348. nec non Iov. Pontanus Amor II, 1: qui id lepide ad noctem transtulit, laudantur. *Rixas inseruisse iuvat* v. 74. dictum pro simplici, feruisse, h. e. rixari cum rivalibus et amicis aditum prohibentibus, Tibullus enim loquitur de leui *Venere*, seu de furtis iuuenum, hinc plus in-

dicari videtur, quam dulces amantium rixas commemorare, quod etiam senes facere solent. At Elegiae priori Tibulli, acumine atque doctrina abrepti, elegantia suavitateque animadversionum Ill. Heynii capti, tam diu immorati sumus, ut iam vela contrahere iubeamur, lectorumque nostrorum rogemus veniam, quod non omnes doctrinae copias, non omnes has delicias explicare, vnoque quasi intuitu spectandas admirandasque exponere potuerimus. Instituti enim ratio nos breuitatis studiosos esse iubet, atque in multis egregiis locis difficile est ea eligere, quae prae ceteris attentione digna esse videantur. Liceat vero modo ea addere, quae Ill. Heynius de Sulpiciae et aliorum Elegidiis scripsit, cum quod ista in priori editione desiderantur, tum quod iudicio Viri acutissimi non parum tribui nouimus. Sequuntur (p. 187. scribit) carmina ad meum sensum mellitissima et venustissima ex tota antiquitate Romana: diuersae utique indolis, adeoque diuersi coloris a superioribus, ut quomodo a viris doctis Tibullo tribui poterint vix intelligas; nam quod grammaticis et librar. is hoc placuerit statuere, minus mirandum. Brouckhusius Tibulli studiosum fuisse auctorem arbitrabatur, hanc tamen sententiam recte destructum iuerunt Vulpus ad libr. IV, 2. et Vir doctus in Misc. Obs. Vol. VII. p. 337. docentes, non eam Sulpiciam intelligi, quae sub Domitiano floruerit, cuius casti in Calenum amores noti sint, sed eam, cuius furtiui amores in Cerinthum describantur. Nec tamen Cerinthus, ut Vulpus credit, fuit ipse Tibullus, alias enim ad se ipsum IV, 2. scripsisset, nec Sulpicia esse potest Delia, quod libertinam illam fuisse ex libro I, 6, 67. probatum est. Fuit tamen puella mirae venustatis, petita illa et procata a multis iuuenibus, inter quos quoque vnus fuit ex Messalarum familia. Est itaque res ad liquidum perducere nequit: probabile tamen fit, lusus hos esse variorum hominum elegantium et nobilium, compositos ea aetate, qua Romae in nobilissimis gentibus vigeant litterarum studia,

dia, cum urbanitate coniuncta, quae illa Augusteo aëro fuit.

Sed satis de his. Dignissima enim et haec, et Tibulli carmina fuerunt, quae Ill. Heynii ingenio atque doctrina illustrarentur, cum mirae sint elegantiae, dolendumque modo sit, Tibullum in sententiis ac verbis nonnunquam esse paulo negligentiore, totumque in re amatoria versari.

*Rumor ait crebro nostrum peccare Tibullum,
Nunc ego me surdis auribus esse uelim.
Crimina non haec sunt nostro sine iacta dolore,
Quid miserum torquet, Rumor acerbe? tace.*

Tibull., libro IV. carm. 14.

IOHANNIS VORSTII DE HEBRAISMIS NOVI

*Testamenti Commentarius: accessere praeter Eiusdem cogitata de Stylo N. T. et Diatriben de Adagijs N. T. Horatii Vir-
tringas animaduersiones ad Commentar. de Hebraismis N. T.
curauit IOH. FRIDERICVS FISCERVS.*

Lipsiae, sumtu Adami Fridor. Boehmii, MDCCCLXXVIII. in 8.

Cum sacrorum librorum utriusque Testamenti interpretatio onanibus Theologiae studio addictis quam maxime commendata esse debeat eademque haud exiguis laboret difficultatibus, quae partim a rebus ipsis, partim a scribendi genere, quo sacri scriptores ut sunt, obiciuntur: summa sapientissimi numinis cura, de salute hominum maxime sollicita, egregie prouidit, ne desissent viri docti
pi

p̄aque, qui de difficultatibus singulis vel tollendis, vel saltem leuandis, cogitarent, omnemque in eo collocarent operam, vt sacrorum librorum interpretatio redderetur et certior, et facilior. Horum igitur, qui de sacris litteris, adeoque de genere humano bene mereri studerent, in numero fuisse, imo eminuisse, constat *Johannem Vorstium*, Gymnasti Ioachimici Berolinensis Rectorem, ante octo et nonaginta annos inter coelites receptum; qui cum videret libros N. T. haud recte intelligi, nec bene explicari posse, nisi quis prius graecarum, latinarumque litterarum accurata scientia instructus, in libris hebraicis V. T. probe versatus, atque a continua versionis Alexandrinae lectione reuens, ad interpretanda N. T. scripta accedat, consilium cepit vestigia Georg. Pasoris, Thomae Gatakeri, inprimis vero Casparis Vuyssii, Professoris Graecae Linguae Tigurini, legendi, omnia, quae in sacris N. T. scriptis hebraeae conuenirent linguae, aut aliqua ratione ad eam pertinerent, colligerendi, atque in certas classes distribuendi. Id consilium primum aperuit Rostochii 1651. libello, quem inscripsit *cogitata de stylo N. T. quaedam*, quemque Thomas Crenius Exercitationibus Philologico historicis a se collectis inseruit: quod cum viris peritis haud displicere Vorstius intellexeret, excutus est suum consilium opere egregio, quod *Philologiae sacrae* titulo innotuit, cuiusque pars prior Lugduni Batauorum anno seculi superioris duo de sexagesimo prodiit, quam septem annis post pars posterior secuta est, Amstelodami impressa. Commentarii igitur huius Vorstiani de Hebraismis N. T. quem titulum utriusque parti emtorum causa venditor praefigi valuit, quamuis anno huius seculi quinto Herbormae noua curaretur editio: tamen, cum longa annorum serie, tum emtorum copia accidit, vt et principis et repetitae editionis exemplaria saepius frustra in tabernis librariis quaererentur, nec tamen deessent, qui, quod hunc librum egregium, vtilem ac fructuosum sacrarum litterarum interpretibus esse cognoscerent, illius vel

emendi, vel legendi cupiditate incenderentur. Ne igitur raritas huius libri hanc Theologiae studiosorum cupiditatem extingueret, duci ac claritati interpretationis sacrarum literarum officeret, obliuionem denique ac contemptum ipsi libro afferret: consultum videbatur huius Commentarii nouam adornare editionem. Hinc *Ioh. Frid. Fischerus*, Vir, qui de diuinis humanisque litteris egregie meretur, non modo auctor fuit librario, ut sumtus huic operi imprimendo liberaliter suppeditaret; sed etiam curam illius describendi ita susciperet, ut librum quidem integrum ac immutatam redderet, auctoritate tamen, consilio, laudibus, iuuenes sacrarum literarum studiosos ad librum sibi maxime utilem atque fructuosum accuratius et cupidius legendum instigaret, atque impelleret. Quum ex ipsa huius libri inscriptione facile intelligatur, Vorstium hoc libro egisse de Graecis vocibus et phrasibus N. T. ad linguae hebraicae tum temporis usitatae ingenium expressis, ita quidem, ut explicaret voces, quae vel nouam aliquam significationem receperant, vel noue saltem usurpatae, aut aliis denique modis sunt affectae, et illustraret phrasas, quae iuxta hebraeas phrasas ita sunt expressae, ut verbum de verbo sit redditum. Breuissimis modo quid Fischerus V. Cl. praefando dixerit, quoque ratione librum istum commendarit, videamus. Posteaquam idoneum librorum N. T. interpretem accurata non Graecae modo, sed et Hebraeae Latinaeque linguarum scientia excellere, atque omnia praecepta ac leges nosse debere ostendisset, quarum ad normam dirigenda sit opera et diligentia, cum in constituenda lectione, tum in sensu loci cuiusque reperiendo; in laudes Vorstii excurrit, ostendendo, eum sine vlla controuersia in numerum Grammaticorum et Criticorum bonorum esse adscribendum, laudando monumenta, quae Vorstii ingenio atque industriae debentur, demonstrando denique breuiter, eum, multis ac magnis antiquae doctrinae praesidiis instructum, ad orationem N. T. ex genio linguae hebraeae illustrandam accessisse.

fe. Qua vero ratione in noua editione curanda versatus sit
Fischerus his ipse verbis commemorat: „Librum *Vorstii*
 ipsum integrum et immutatum reliquimus, neque enim
 videbamus, cur vel reformandum, vel vlla parte sua truan-
 candum esset opus illud, cuius fabrica et structura semper
 tulisset laudes grauissimorum iudicum maximas. — Cae-
 terum non negamus, multa corrigi in opere *Vorstiano*
 posse; neque inficiamur, plura etiam adici cuique He-
 braismorum classi, atque adeo numerum ipsarum classium
 non paucis aliis augeri, licere. Namque nihil hoc in ope-
 re dictum est de crebra et propemodum constanti coniu-
 ctione duorum pluriumue nominum et verborum, etiam
 formularum, quarum vnus notione iam reliquarum notio
 contineatur, sed cuius coniunctionis vestigia vel nulla, vel
 paucissima occurrant Graeca legentibus; nihil de ordine
 et collocatione verborum multis locis discrepante ab ea,
 quam Graeci scriptores sequuti reperiuntur; nihil de vsu
 temporum, nihil de Adiectiuis Substantiuorum comitibus
 nouis et inusitatis; nihil denique de structura et composi-
 tione verborum insolenti saepe, et inaudita.“ *Ista vero*
hebraismorum genera, si Deo videbitur, quod optamus, Fi-
scherus in noua libelli Leusdeniani editione attinget, et li-
bellis peculiaribus persequetur. Iam quidem de mendis
*operarum tollendis laborauit *Christ. Dan. Beckio*, Lipsiensi*
nunc A. M. laboris socio, deinde id egit, vt loci vtriusque
Testamenti omnes recte laudati, et emendate descripti ap-
*parerent, et sedes verborum ex alijs libris a *Vorstio* laudatis*
*indicarentur, quam operae partem *Godofr. Findeisenius*, Ar-*
*tium Magister, subleuauit. Praemissis tandem *Vorstii* Cogita-*
*tis de stylo N. T. et subiectis *Horatii* *Vitringae* C. F. Ani-*
*maduerfionum ad *Vorstii* Commentarium specimine, hanc*
*iteratam editionem *Fischerus* augendam ornandamque pu-*
tauit. Aliquando illum commemorantem audiuimus, se,
*cum primum Lipsiam studiorum causa venisset, sibi *Vorstii**
Philologiam, tanquam suppellectilem vtilem ac necessariam,
 statim

statim comparasse, atque ab illo inde tempore in deliciis habuisse; quod tanti Viri praeclarus exemplum ut iuvenes Theologiae operam dantes, quibus non est res nimis arcta et angusta domi, sequantur omnes, vehementer optamus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Martiis Anno MDCCLXXV.

E S A I A S.

EX RECENSIONE TEXTVS HEBRAEI AD FIDEM Codd. quorundam Mspt. et versionum antiquarum, latine vertit, notasque varii argumenti subiecit, IO. CHRISTOPH. DOEDERLEIN, S. Theol. Lic. ac. Prof. P.

O. in Acad. Altorfina.

Altorf, MDCCLXXV. octonis.

Quam arduam, quamque difficilem habeant provinciam ii, qui linguam Hebraeam transferre suscipiant in Latinam, quae toto coelo ab illa differre intelligitur, viri utriusque docti atque periti maxime sentiunt atque cognoscunt. Nam litteris Hebraicis et Latinis leuiter tantum imbuti nisi verba verbis mutare curant, cum idi contra omnem Scriptoris alicuius mentem perspicue exprimere studeant, et
 N qui-

quidem ita, ut simul usus loquendi Latinorum habeant rationem. Quod profecto negotium permagnum eo maioribus difficultatibus necessario implicatur, quo quis V. T. Liber ex genio linguae Hebraeae sublimior et elegantior aestimatur. Iam quis est, qui, si vel mediocriter lingua Hebraea sit tinctus, Esaiæ Vaticinium omnium Librorum V. T. non iudicet et elegantissimum, et obscurissimum? Nihilominus tamen hunc librum Doederlinus V. Cl. nuper elegantissima et diligentissima Versione Latina, quae multis magnisque Commentariis longe praestat, donauit. In qua perficienda hoc maxime propositum habuisse videtur, ut, consideratis singulis verbis Hebraicis, eorum sensum verum pure atque eleganter redderet latinis. Quam vertendi rationem in vniuersum quidem reprehendere non sustinemus, at in vaticiniis interpretandis aliter fortassis res sese habet. Nam suo quasi iure Vates postulare videntur, ut in singulis quibusdam locis, quae quidem in vniuersum nominari nequeunt, propheticum dicendi modum, quamvis a Latinorum consuetudine abhorreat, in versione retineamus. Itaque omnibus et singulis alicuius loci rebus quam diligentissime perpensis, Interpretem quemque suum sensum, optimum de hac re iudicandi magistrum, in consilium adhibere oportet.

Animaduersiones porro, quibus Vir doctissimus hanc Esaiæ versionem exornauit, duplicis sunt generis, partim artem criticam, partim Philologiam respicientes. — Iam ut iis, quorum interest, de quibusdam rebus cum maxime ad rem criticam pertinentibus, Cl. Doederlini sententiam cognoscere, satisfaciamus; de hac parte nunc accurate, breuiter tamen, agemus. De textus Hebraei emendatione, quae quaestio saepissime, uti satis constat, in controuersiam est adducta, V. Cl. sententia eo redire videtur, ut iudicet, eos omnino Litteris sacris male consulere, qui, orta difficultate aliqua, statim in coniecturas incidunt. Sed con-

contra eos quoque fortiter pugnat, qui omnem rei criticae usum superstitiose et aniliter respuunt, atque adeo damnant, et Codices sacros ab omnibus Librariorum vitiis vacuos esse acriter defendunt. Quamobrem et ipse cl. versionis auctor varias lectiones, a viris doctissimis, Lilienthalio, Ruckersfeldero, Vogelio, Schützio collectas, nec non eas, quas ex duobus, qui Noribergae adseruantur, Codicibus, Nagelius V. Cl. legit, saepissime in auxilium vocavit. Versiones etiam antiquas omnes sedulo contulit, verum ita, vt eas emendare potius, quam earum lectiones ad textum Hebraicum accommodare videretur. Ita cap. XIX, 10. verba Hebraea: **וְאֵתְּמַרְתָּ לְיִשְׂרָאֵל** Theodotion graece reddidisse fertur: *ταπεινά αὐτῆς ταταπεινωμένα*, Cl. Doederlinus per coniecturam vidit, *τάπεινα* esse legendum. Cap. XXXVII, 13. Interpretes Alexandrini verba Hebraica: **וְהָיָה עִתְּךָ** ita retinuerunt, vt in vnum, *Ἀναγουγάνα*, contrahere viderentur. Sed latinae Versionis auctor *Ἀνα και Γαίνα*, praecedente Arabica, ex Graeca facta, emendare voluit. Sic cap. XLIII, 12. pro *ἀνείδισα* *exprobrauit*, exprimens hebr. **וְהָיָה עִתְּךָ** Cl. Doederlinus *ιώτιστα* legit. Cap. XLVII, 2. duplex Symmachii versio verborum: **וְהָיָה עִתְּךָ**, altera *ἀλάφαι τὰ ἄτα* apud Procopium, altera *τὸ σιωπηλόν σου* apud Hieronymum, qui graeca *taciturnitatem tuam, quod taceri debent proe verscundia*, est interpretatus, recensetur. Sed pro *ἄτα*, quod hebr. **וְהָיָה** prorsus non exprimit, Libri auctor *ῶα*, *fimbria, ora vestis*, esse legendum censet. Quae coniectura maxime ob Glossam Hesychii, *ῶα* per *πέμας* explicantis, qui fortassis ad locum Symmachi respexerit, ad veritatem proxime accedere videtur. Porro verbis *τὸ σιωπηλόν σου*, Cl. Doederlini iudicio, Symmachus minime *τὸ וְהָיָה*, vt vulgo putatur, sed **וְהָיָה**, quod paulo post legitur, significans *σιωπηλον*, ex quo haud dubie *σιωπηλον* est ortum, exprimere voluit. At, licet hoc concedamus, *σου* tamen, cum **וְהָיָה** sine Affixo legitur, non habet quo referatur. Cap. LVII, 11. Aquilae verba,

אֵלֶּיךָ לֵאמֹר לֵאמֹר in suam linguam sic transtulit: δέμινες ἐξ αἰώνος ἀφοβος καὶ ἀτυλάβης. Montefalconius huius versionis deprauationem sentiens, eam integritati restituere putauit, ἢ βλαβης, cui tamen hebraicum non respondet, legeret. Rectius latinae versionis auctor, levi mutatione, ἀτυλάβης in ἀτυλαβης, impius, cui nulla ὑλαβεια, religio est, conuertit.

Verba textus, quoad litteras Cl. Doederlinus, duobus modo locis exceptis, (qui sint, statim indicabimus), pro arbitrio non mutauit. Prior nimirum Cap. XIV, §. 6. extat, ubi פֶּרֶךְ הַרְדֵּם, parallelismo membrorum sic postulante, ut הַרְדֵּם habeat, cui respondeat הַרְדֵּם legit. Quam lectionem, uti postmodum cognouit, haud dubie iam Chaldaeus Interpres est tuitus. Nam Chaldaica verba latine sic possunt reddi: *seruire faciens populos seruitute irremissa.* Noster hunc locum sic est interpretatus: *Iehovah confregit fasces improbi, qui populos inclementer, irremisso iūgu, feriebat, sceptrum tyrannorum, quod effere gentes regebat, nemine tyrannidem prohibente.* Alter Cap. XXX, 7. legitur, ubi Cl. Doederlinus haec tria verba: הַרְדֵּם הַרְדֵּם הַרְדֵּם in duo הַרְדֵּם הַרְדֵּם contraxit, commotus maxime eo, quod vulgaris lectio non facile admittit explicationem. Novus igitur loci emendati Versio haec est: *Nequidquam frustra succurret Aegyptiis, ideoque nomen ei dedit: Rahob, qui sciens.*

Sententia porro Doederlini, Viri doctissimi, de Hebraeorum Accentibus et Vocalibus, utique paulo liberior et durior multis videbitur. Nam, *plane persuasus, inquit, non humanae tantum, sed recentioris plane artis inuentum esse.* Quamquam vero, Vocales, quae ad nostra tempora venerunt, recentioris esse aetatis, quam litteras, concedamus, tamen in constituenda vera lectione non minoris sunt momenti quam ipsae litterae, quibus quasi inservire videntur.

Nam

Nam utrumque, et Vocalium et Litterarum mutatio, multum facit ad sensum verum et genuinum aut efficiendum, aut peruertendum. Igitur nobis videtur, loco Vocalium antiquissimis iam temporibus signa quaedam fuisse in usu, ne lector incurreret in ambiguitatem. Sed haec obiter sint dicta, quia animaduertimus Cl. Doederlinum non nisi ex antiquarum versionum auctoritate, aut consentiente contextu, puncta, quae Vocales vulgo appellantur, mutasse. Sic Cap. XXX, 19. **ישב** pro **ישב** legit. Cap. XXXVIII, 9. loco **נער** maualt legi **נער**, a. r. **נער** siue **נער** *excitare, spoliare*. Sed notionem *spoliandi*, quoniam ex, quantum scimus, **נער**, s. **נער** in nullo V. T. loco tribuitur, merito in dubium vocamus, defendimusque potius lectionem vulgarem, quae commodum omnino sensum habet. Nam **נער** significat, quod nemo nescit, *rugire*, quae significatio huic loco optime conuenit. *Basan et Carmel* h. l. per Metonymiam dicta sunt pro feris in regionibus istis habitantibus; veri igitur pessunt haec verba sic: *Basan et Carmel clamoribus [ferarum] resonant*. — Cap. XLIII, 14. in loco longe difficillimo verbum **בריהים** quod *fugientes, fugitivos* significat, ita latine reddidit, ac si esset **בריהים** *vestris causa*, sunt Versionis verba, *ad Babylonios hostes ablego: et omnes ad molas, atque Chaldaeos ad tritremas, quae latititia personuere, contemnendos efficiam*. Nam **בריהים** respondere **באניות** sibi Cl. Doederlinus habuit persuasum; quod ut probaret, ad Cap. XLVII, 2. **קחי ירחים** *prehende molarum* — pronoucauit. Cap. XLV, 24. pro **עדין**, *ad eum*, ex huius Viri doctissimi emendatione **עדין**, *testis eius, venie*. At quoniam haec lectio **עדין** final requirit, ut **יבוא** mutetur in **יבואו**, *venient, accedent testes eius*, nobis placet in vulgari acquiescere, atque verba: **עדין יבוא**, quod commodum fieri potest, ad praecedentia **ועון וצדקות ועון** referre hoc sensu: *Ioua; de me dicent, s. dicetur, verus est summus Deus, עדין יבוא hunc adito*. Sic tertia persona saepissime impersonaliter ponitur, aut **יש** subintelligitur.

Cacterum ad explicationem verborum מִיָּמִיָּן et יָּד quod attinet, Doederlianus V. Cl. qui ea de veri Dei cognitione inter omnes gentes capit, plane consentimus. Totum hunc locum versionis Auctor suo latine expressit: *Iona, de me profitebitur, verus est et summus Deus. His testibus praesentibus Iehovae adversarii pudebunt.* Ac de parte critica quidem, cui nulla re philologica cedit, satis dictum est.

In uniuersum huius partis adnotationes aut versionem vindicare, aut ipsum Esaiæ Vaticinium explicare videntur; quarum aliae regionum descriptionem comprehendunt, aliae ex historia politica et naturali, ea, quae lucem aliquam accendere possint, continent; maximus autem earum numerus tam Vaticiniorum ipsorum, quam singularum eorum partium connexionem, aliasque res, de quibus Propheta cogitasse videtur, complectitur. Quae interpretandi ratio, singulis verbis recte satisque intellectis, ad erudendum verum Prophetarum sensum, et aptissima est, et certissima. Displiceat fortassis quidem haec methodus, quoniam hac ratione nonnulla, quae de Christo interpretantur, yaticinia, longe alium habuisse euentum apparet, iis, qui dogmatum veritatem religionis Christianae, non argumentorum euidencia, sed multitudine metiuntur. Verum qui hac peruersa opinione tenentur, nequiquam confiderare videntur; sese multo magis obesse quam prodesse veritati. Omnis enim veritas, quod e vita communi potest illustrari, facile suspecta redditur, si argumentis dubiis, et ad probandum infirmis, quamuis multis, eam stabilire conemur. Quae periculosa sententia in hac re eo plus habet admirationis, quo minus pro diuinitate Christi, omnibus leuis momenti reiectis, desunt testimonia in Litteris sacris euidentissima et certissima, quae ne acerbissimi quidem atque tonacissimi aduersarii irrita reddere valeant. Itaque plane non intelligimus, quibus ex causis haec Prophetas explicandi ratio sit negligenda, atque adeo damnanda. Sed, ne rei

sei, viris doctis satis cognitae atque perspectae, admodum diu immorari videamur, iam ea, quae pro instituti huius ratione expectent omnes, addemus. De interpretatione loci, quo angeli magnas in Assyriorum castris strages edentis fit mentio, Cl. Doederlinus eorum, qui miraculum tollere sustinent, sententiam sequitur. Nam Assyrios per *Sammam* ventum, qui venena spirare putatur, fuisse caecos contendit. At huic opinioni scite exogitatae huius venti effectus non fauent, nam, quantum constat, vim suam pestiferam tantum in eos, quibus respat, exerit; verum Assyriorum exercitus tunc temporis in tabernaculis se tenebat. Nocet porro nemini, qui humi iacet; at Assyrii, tradente Elia; hanc ingentem cladem noctu, cum omnes dormirent, acceperant. Quid igitur est, quod, cum res non sit clarior, sed obscurior, neque difficultates minuuntur sed potius augentur, de vulgari sententia decedere nos moueat? — Locus Cap. XLI, 1—4, vtrum de Abrahamo solum, an potius de omni Israelitico populo sit intelligendus, Cl. Doederlinus dubius haeret. Vitringae aliorumque, qui hunc locum de Cyro sunt interpretati sententiam, ob comma maxime quartum, explofit, dicens: *nihil, si quid video, probant, quam attributa omnia Cyro conuenire.* At haec factis graui argumento esse possunt, vt errent ii, qui hunc locum de Cyro non intelligant. Acoedunt praeterea etiam ad hoc loca parallela, quae v. 25. et cap. XLV, 1—13. reperiuntur, vbi nominatim Propheta Cyri fecit mentionem. Dubium vero, quod Cl. Doederlinus de Praeteritis פָּרָעָה v. 4. mouit, tollitur, simulac per Praesentia, quod vtique facere licet, latine reddantur, vt et ipse v. 1. verba in forma futuri per praeterita in latinam linguam transtulit. Denique v. 2. et 3. quomodo de Abrahamo possint explicari, non intelligimus. — Cap. LII, 14. Cl. Doederlinus in tot fere difficultates, quot verbis hic locus continetur, incidit. Lectionem vulgarem פָּרָעָה retinuit quidem, ita tamen, vt putaret, Prophetam non Messiam, sed

sed vniuersum populum Iudaicum alloqui. Versio huius loci est hæc: *Sicuti plurimi te, o Zion, visa stupebant, ita ille corruptam et ignobilem magis quam reliqui homines habet formam: ita additas sibi reddet nationes plurimas* [תַּיִם] ab Arabico כָּךְ, *additum, debitum esse alicui, doctissimus versionis Auctor deduxit: reges eo viso obmutescunt, quippe qui res cernant, quas nondum audiuerant, et inaudita iam cognoscant.*— Verbis cap. LXV, 20. תְּחִלָּתָם בְּדַמְיָהּ שָׂנְאָה יִסְלַל. libri Auctor hunc sensum tribuit: *annum, inquit, septimum, ultimam fere stadii nostri metam, in seculo aureo pueritiæ quasi tempus fore, ut qui centenario minor obierit, si nomen summum iratum fuisse credatur.* Dicitur itaque נִסְתָּר h. l. uti Iud. XX, 16. significatu primario, quo a scopo aberrare denorat. Hanc autem Interpretationem, contextui omnium optime conuenire, quis est qui non intelligat?— Restat ut Clavis, quam doctissimus huius Libri Auctor edere promisit, fiat mentio. Erit autem illa sic comparata, ut vberiore explicationem verborum שְׂמַחָה, שְׂלִיחוֹת, קָרָה, צָדָקָה, כְּרִיָּה, כְּחָר, exhibeat. Nam rationes, quibus commotus hæc verba diuerse in latinam transtulit, Cl. Versionis Auctor raro attulit. Ut igitur se suaque iis quoque commendaret, qui hæc desiderauerint, separatim de his verbis differere conscriuit; quem librum quam cupidissime expectamus.

*DEMONSTRATIO ASSERTI, AEQUATIONEM
tertii gradus, methodo Tschirnhausii resolutam, tribus radi-
cibus imaginariis constatam esse posse.*

MONITVM.

Regula Analytarum huc usque vniuersalis credita: *quamlibet æquationem impari gradus certo habere debere unum factorem realem, per methodum resoluendi æquationes a celeberrimo le Grange explicatam, exceptionem pati videtur. Quodsi enim æquatio tertii gradus $x^3 + 6x^2 + 9x + 1 = 0$, statuendo $x^2 = tx + (f + y)$ transformetur.*

tur in aequationem $y^3 + A y^2 + B y + C = 0$; et ponantur $A = 0$ ac $B = 0$; inuenientur valores ipsorum t et f imaginarii. Deinde ex $y^3 + C = 0$, elicietur valor ipsius y cubicus itidem quantitate imaginaria affectus. Vnde substituendo pro t, f, y valores inuentos, x necessario valorem induet imaginarium valde complicatum; hic in $x^3 + 6x^2 + 9x + 1 = 0$ diuisus dat aequationem quadraticam $x^2 + p x + q = 0$ ex meris imaginariis compositam, quaque resoluta tres procedunt factores imaginarii pro aequatione cubica data $x^3 + 6x^2 + 9x + 1 = 0$, qui si iuste iterum in se inuicem multiplicenter aequationem datam restituunt. Examen modo recto instituitur, nonfallit.

Totum negotium nititur calculo secundum regulas instituto, quas Celeberrima *de la Grange*, tanta sagacitate, in *Dissertatione*; cui titulus est, *Reflexions sur la resolution algebraique des aequations*, explicuit. Videantur *Nouveaux Memoires de l'Academie des Sciences*, et B. L. de Berlin année 1770.

Applicetur huic in finem exemplum generale in §. 10. citatae *Dissertationis* extans pro aequatione cubica

$$x^3 + m x^2 + n x + p = 0;$$

ad exemplum speciale sequens

$$x^3 + 6 x^2 + 9 x + 1 = 0;$$

Aequatio subsidiaria a *Tschirnhausio* praescripta, est $x^2 = b x + a + y$; hic b, a , et y sunt quantitates incognitae negatiuae. Aequationem datam per subsidiariam vi §. 11. diuidendo

$$\begin{array}{r} x^3 - b x - (a+y) = 0 \quad [x^3 + 6x^2 + 9x + 1 = 0] \quad x + (b+6) \\ \underline{x^3 - b x^2 - (a+y)x} \\ (b+6)x^2 + [9 - (a+y)]x + 1 \\ \underline{(b+6)x^2 - (b^2+6b)x - (b+6)(a+y)} \end{array}$$

erit residuum $[(b^2+6b+9) + (a+y)]x + 1 + (b+6)(a+y) = 0$
 vnde $x = - \frac{[1 + (b+6)(a+y)]}{b^2+6b+9+a+y} = \frac{f+g y}{k+y}$ (per §. 17.)

0

Pro-

Prosequendo porro calculum satis clarum §. 10. pag. 149. extantem peruenimus pag. 150. ad aequationem quadraticam solam incognitam b continentem $(m^2 - 3n)b^2 + (2m^2 - 7mn + 9p)b + (m^3 - 4m^2n + 6mp + n^3) = 0$, in hac aequatione substituendo pro m, n, p respectiue 6, 9, 1, fiet $(6^2 - 3 \cdot 9)b^2 + (2 \cdot 6^2 - 7 \cdot 6 \cdot 9 + 9 \cdot 1)b + (6^3 - 4 \cdot 6^2 \cdot 9 + 6 \cdot 6 \cdot 1 + 9^3)$; seu $(36 - 27)b^2 + (432 - 378 + 9)b + (1296 - 1296 + 36 + 81)$; seu $9b^2 + 63 + b : 17 = 0$; seu $b^2 + 7b + 13 = 0$; adeoque $(b^2 + 7b) = -13$; et $(b + 7)^2 =$

$$49 - 52 = -3; \text{ vnde}$$

$$b = \frac{r^2 - 7}{2}; \text{ atque ob}$$

$$a = \frac{mb + m^2 - 2n}{2}; \text{ (pag. 149);}$$

$$a = \frac{6r^2 - 1 - 42 + 36 - 18}{2}$$

$$= \frac{6r^2 - 1 - 42 + 72 - 36}{6} = r^2 - 1 - 1;$$

En valores imaginarii pro b , et a , procedentes, operum termini Ay^2 , et By ex aequatione reducta $y^2 + Ay + B = 0$, exeunt, manetque $y^2 + C = 0$, quorum valorum vero examen lectóri perito relinquo.

Quoniam vltierus per pag. 149; est $3a = mb + m^2 - 2n$; ob $A = 0$ (per hyp.); itemque (per hyp.);

$B = 3a^2 - 2a(mb + m^2 - 2n) + nb^2 + (mn - 3p)b + (n^2 - 2mp) = 0$; hoc est $3a^2 - 6a^2 + nb^2 + (mn - 3p)b + (n^2 - 2mp) = 0$;
Vnde $nb^2 + (mn - 3p)b + (n^2 - 2mp) = +3a^2$, erit
 $C = a^2 - (mb + m^2 - 2n)a^2 + [nb^2 + (mn - 3p)b + n^2 - 2mp]a - p(b^2 + mb^2 + nb + p)$;
 $= a^2 - 3a^2 + 3a^2 - p(b^2 + mb^2 + nb + p)$; seu

$C =$

$$C = a^3 - p(b^3 + m^2b^2 + n b + 1); \text{ seu } C = a^3 - (b^3 + 6b^2 + 9b + 1); \text{ hoc est ob } a^3 = 8; b^3 = 27; \\ + 18r; 3r - 1 = 35; b^2 = 23; \underline{7r - 3r - 1};$$

$$C = 8 + 35 - 18r - 3r - 1 - 69 + 21r - 3r \\ - 2 - \underline{9r - 3r - 1} + \underline{63 - 2}; \text{ hoc est}$$

$$C = \underline{16 + 70 + 63 - 138 - 2}$$

$$+ \underline{(42 - 36 - 9)r - 3r - 1}; \text{ seu}$$

$$C = \underline{149 - 140} + \underline{(42 - 45)r - 3r - 1}; \text{ h. e.}$$

$$C = \underline{9 - 3r - 3r - 1}; \text{ adeoque } y^2 + \underline{(9 - 3r - 3r - 1)}$$

$$= 0; \text{ et } y = \underline{-r(9 - 3r - 3r - 1)};$$

$$\text{Cum iam fit } x = \underline{-1 - ab - 6a - (b + 6)y =}$$

$$\underline{b^2 + 6b + 9 + a + y}$$

$$k + y \text{ erit } f = -1 - ab - 6a = -1 - 2 + 4r; 3$$

$$r - 1 + 6 - 6r - 3r - 1 = 3 - 2r - 3r - 1. \text{ Porro: } g = -b; 6 = +7.$$

$$\underline{r - 3r - 1 - 6} = \underline{-r - 3r - 1 - 5}; k = b^2$$

$$+ 6b + 9 + a = \underline{-1 - r - 3r - 1} - 1 + r - 3r - 1$$

$$= \underline{r - 3r - 1}; \text{ adeoque } x =$$

$$3 - 2r - 3r - 1 + \underline{(r - 3r - 1 + 5)} \cdot y; \text{ seu}$$

$$\underline{r - 3r - 1 - 3} + y$$

x =

$$x = \frac{6 - 4r^3r - 1 - (r^3r - 1 + 5)y}{r^3r - 1 - 3 + 2y}; \text{ seu}$$

$$x = \frac{-(4r^3r - 1 - 6) - (r^3r - 1 + 5)y}{(r^3r - 1 - 3) + 2y}; \text{ seu}$$

$$x = \frac{-(4r^3r - 1 - 6) + (r^3r - 1 + 5)r(9 - 3r^3r - 1)}{2}$$

$$\frac{(r^3r - 1 - 3) - 2r(9 - 3r^3r - 1)}{2}$$

$$x = - \frac{[(4r^3r - 1 - 6) - (r^3r - 1 + 5)r(\dots)]}{2}$$

$$\frac{(r^3r - 1 - 3) - 2r(\dots)}{2}$$

hinc primus factor aequationis datae $x^2 + 6x^2 + 9x + 1 = 0$

$$\text{est } x + \frac{[(4r^3r - 1 - 6) - (r^3r - 1 + 5)r(\dots)]}{2};$$

$$\frac{(r^3r - 1 - 3) - 2r(\dots)}{2}$$

ubi notandum est (\dots) indicare valorem ipsius C.

Adeoque veritas, primum factorem, seu primam radicem, aequationis propositae $x^2 + 6x^2 + 9x + 1$, imaginarium esse, satis aperta est. Ad reliquos vero duos factores, quod attinet, non nisi per diuisionem aequationis datae per factorem nostrum inuentum, et per resolutionem quoti, seu aequationis quadraticae ex diuisione ortae, reperiuntur, id quod exactitudinis obseruandae causa paululum laboriosum est.

Est vero quotus iste ex diuisione ipsius

$$x + \frac{[(4r^3r - 1 - 6) - (r^3r - 1 + 5)r(\dots)]}{2} = 0; \text{ in}$$

$$\frac{(r^3r - 1 - 3) - 2r(\dots)}{2}$$

aequationem propositam $x^2 + 6x^2 + 9x + 1 = 0$; ortus;

$$x^2 \left[\frac{(2r^3 r^{-1} - 12) + r^{-1} r^2 (\dots)^2}{(r^3 r^{-1} - 3) - 2} \right] = 0;$$

$$(r^3 r^{-1} - 3) - 2$$

Ex cuius aequationis qd = 0; nempe

$$2) x + \left[\frac{(2r^3 r^{-1} - 12) + (6r^3 r^{-1} - 4) r^2 (\dots)^2}{3} \right] = 0$$

et

$$3) x + \left[\frac{(2r^3 r^{-1} - 12) + (6r^3 r^{-1} - 4) r^2 (\dots)^2}{3} \right] = 0$$

Calculus ipse, tam pro

$$\text{divisor } x + [(4$$

(

+ x

$$\text{Dividendus } x^2 + [($$

$$\text{Residuum I: } + [6 - [($$

feu

$$[(2r$$

(r

[(3

$$\frac{(r-3)^{r-1-7} r^{(\dots)}}{(4r-3)^{r-1-6} - (r-3)^{r-1+5} r^{(\dots)}} x$$

$$\frac{(r-3)^{r-1-3} - 2 r^{(\dots)}}{\dots}$$

$$\left. \begin{array}{l} \frac{(r-3)^{r^{(\dots)}}}{\dots} \\ \dots \end{array} \right\} x$$

$$\frac{1 + (12-4r-3)^{r-1} r^{(\dots)} - (2+2r-3)^{r-1} r^{(\dots)}}{(4r-3)^{r-1-6} - (r-3)^{r-1+5} r^{(\dots)}}$$

$$\frac{(r-3)^{r-1-3} - 2 r^{(\dots)}}{\dots}$$

$$\frac{(r-3)^{r^{(\dots)}}}{\dots}; \text{ for } r-1=0;$$

$$\dots r^{(\dots)}$$

$$\frac{(r-3)^{r^{(\dots)}} - (2+2r-3)^{r-1} r^{(\dots)}}{\dots} = 0$$

$$\dots r^{(\dots)}$$

$$-12 + (r-3)^{r-1-12} + (r-3)^{r-1-7} r^{(\dots)}$$

$$(r-5)^{r^{(\dots)}} =$$

$$\text{erit: } \frac{+x + [(2r^3r - 108)r^2(\dots) + (6r^3r - 1 - 54)r^2(\dots)]}{2[(r^3r - 2r^2(\dots))]^2}$$

Vnde

$$\frac{+x + [(2r^3r - 1)(\dots) + (6r^3r - 1 - 54)r^2(\dots)]}{2[(r^3r - \dots)]}$$

Vnde duo factores qui

Et sic credo, me veriterum in se ducantur aequationem datam ab omni quantitate imaginaria liberat

Ni fallor etiam, iam a villo vteriori calculo, num aequatio quaedam cubica proposita methodo Tschirnhauseniana radix, seu primus factor, sine dubio imaginarius erit, cum, a , et y per b deprodituros esse tunc imaginarios. E. gr. sit proposita $x^3 - 5x^2 + 6x - 2 = 0$; h

$$[(\dots) + 6(-5)(-2) + (6)^2] = 0$$

$$= 0;$$

$$\text{seu } 7b^2 + (210 - 268) \frac{18b + 29^2}{7} = \frac{841 - 847}{49} = \frac{-6}{49} \quad b - \frac{29}{7} =$$

$$\frac{r^6r - 1}{7}; \quad b = \frac{29 + r}{7}$$

Anonymus Ged.

QUARIUS A. MDCCLXXV.

³
r (...)² subtrahatur

ex

(...)²] multiplicentur

at

1) r (...)² + (4 + 12 r 3 r - 1) (...)

- (...)²

2
r (...) + 4 r (...)²

3
...)² - 8(...)

1) r (...)²

1) + (12 - 4 r 3 r - 1) r (...)² + (-2 - 4 r 3 r - 1) r (...)²]

- 1 - 3) - 2 r (...)²]

56 - 52 r 3 r - 1) r (...)² + (46 - 14 r 3 r - 1) r (...)²] Addatur

² r (...)²]

+ x

*P. VIRGILII MARONIS OPERA, VARIETATE
lectionis, et perpetua Adnotatione illustrata, a CHR. GOTTL.
HETNE. TOMVS QVARTVS Carmina minora: ac-
cedit index uberrimus.*

Lipsiae sumtibus Caspari Fritsch, 1775. octonis.

Quamquam Ill. Heynius Minora haec Carmina non videbatur adiecturus editioni suae fuisse, si promissi Indicis amplitudo et vbertas potuisset accedere tertii voluminis modulo; tamen optime factum, quod operis integritati et perfectioni consulere, et his quoque laudis et illustrandis prodesse Virgiliano nomini, ad subtilitatemque iudicandi de suppositis et genuinis Auctorum libris, hoc exemplo mentes non dicam rudiorum, sed eorum etiam qui sapere videntur, acuere voluerit. Minoribus autem his carminibus Culex, Ciris, Catalecta, Copa et Moretum comprehenduntur. Rectene an secus tribuantur Virgilio olim quaesitum fuit, diuersis animorum studiis, negantibus aliis, aliis affirmantibus simpliciter et cupide, argumentorum valore in neutram partem multum efficiente. At quae ab Heynio prolata sunt ad dirigendum iudicium idonea, iis nec acumen inuentionis, nec ponderis grauitas deest.

Sciendum est, in Virgilianis codicibus, absoluto Aeneidos opere, ad spatium quod superesset vacuum explendum, scripta fuisse ab librariis quaedam, vt videtur, aliena carmina; istum morem per plurimos Codices propagatum causam existisse primam, cur ea Virgilio tribuerentur.

Horum vero poematum lectores, quod in aliis quoque carminibus fecisse constat, in his multo magis sibi in-

dulsiſſe, non tam videntur, quam certis indiciis produntur, ut ſimilia vel Virgilii, vel aliorum poetarum loca adſcriberent, alia mutatis manente ſententia verbis exprimerent, alia expolirent, variarent, tentarent, follicitarent, interpollarent, prout cuiusque ferret ingenium ac voluntas; quibus carminibus ita exercitis ſi accederet librarius, deſcriptor praefertim imperitus et lucro deditus, quis dubitet, eum, quae in margine, quae inter lineas exarata reperiffet, in ordinem verſuum deinceps poſitorum intuliſſe. Quod monitum de longioribus inprimis illis, Culice et Ciri, valet. Nam fuiſſe aliquando *Culice*n inſcriptum carmen pro Maroniani ingenii iuuenili fetu habitum, locis Martialis, XIV. ep. 185. VIII. ep. 56, 19. 20. Suetonii in vita Lucani, et Statii Silu. II, 7, 14. conſtat. An tamen is, quem nunc manibus terrimus, pro Maroniano Culice habendus ſit, dubitari poteſt. Et fuit aliquando ill. Editor in ea opinione, nos veterem Maronis Culicem non habere, quod exiſtimat etiam Franc. Oudinus, cuius eſt diſputatio de Culice Virgiliano in Miſc. Obſſ. Crit. nou. p. 307. T. IV. Nunc re penſitata concedit, fundamentum quidem carminis eſſe Culicem Maronianum, ſed attextas eſſe a Scholiaſtis et Grammaticis lacinias plurimas, quibus priſcus carminis nitor plerisque in locis admodum attritus ſit, quibus illuſerint carmini indignis modis, quod inter luſus refertur ipſum argumenti ſui vi atque natura. Hinc ne legi quidem poteſt cum delectatione, nec niſi ab iis, qui corruptelas dictionis ac ſententiae ſentire didicerint. Adeo hoc carmen cum ceteris, quae hoc quarto volumine continentur, proponi poterit adoleſcentibus, ad exercenda ingenia in critico ſtudio vel cognoscendo, vel adhibendo.

Ac ſtatim in principe editione vulgatum hoc carmen inde in multis aliis editionibus repetitum, caruit emendatrici manu ante P. Bembum. Hic enim praeter alterum codicem, qui totum Virgilium complectebatur, ex Pontani

Aca-

Academia, vsus alio est perantiquo, trunco tamen et mutilato codice, cui praeter *iuuenilis ludi* libellum, et Bucolica, ac Georgicorum primi libri partem, nihil superesset. In hoc autem libro iuuenilis ludi, cum aliis minoribus, quorum nomina, Dirae, Copa, Est et Non, Vir bonus, Moretum, Rosae, Culex quoque, continebatur. Bembi autem recensio Culicis ex illo codice, praegressis tamen Aldi et Asulani, qui eiusdem codicis vsum ab eo impetrauerant, studiis, facta, reperitur in dialogo de Culice et Terentii fabulis. Deinceps Ios. Scaliger, Barthius in Aduersariis, Taubmannus, illustrarunt hoc carmen, a quo tempore Bemina lectio coepit interpolari. Burmannianae maioris editionis, sicut ubique, sic etiam hic, lectionem retinuit ill. Editor. Optat autem, ut qui passim in bibliothecis, imprimis in regia Parisiensi, sunt horum carminum codices, aliquis excutiat. Helmstadiensis quidem codex, et Koelerianus, quorum varietate ipse vsus est, praeterquam quod aliquot bonas lectiones Aldinas firmabant, nihil admodum opis ferebant.

Cirin, carmen, qui Virgilio vindicant, argumentis ferre vtuntur satis leuibus. Non illico alicui Poetae tribui potest, si quid eius ingenio indignum non sit. Antiqua auctoritas nulla adhuc allata est. Senecae verba Ep. 92. *ut ait Virgilius noster in Scylla*, non hoc carmen respiciunt, ut arbitrati sunt multi, sed Aen. III, 426. sq. *in Scylla* enim, est in loco de Scylla: quod verissime monitum confirmat vetus consuetudo citandi partes seu segmenta Carminis etiam Hesiodi, quod Opera et Dies inscribitur, de qua videri potest Heinsius in Introductione, et Tho. Robinsonus in dissertatione de Hesiodo. Laudibus Scaligeri et Barthii, quibus hoc poema celebrarunt, multa vitia eius obloquuntur. Laudetur vtique ab inuentione; at in ipso tractu eius et exornatione multifariam peccatur. Idne carmen laudetur, in quo, quae amplificari debebant, vix verbo memorantur, quae tractata nitescere nequeant, opéroso molimine di.

dilatantur? quod loca praebeat plurima scabra et horrida, versus duriores, aut pedestri sermone depressos, aut vano conatu corruptos ac sensu carentes. His expensis statuat quisque, Catullone an Valerio Catoni hoc carmen tribuere liceat? Qui Virgilio, qui alii Poetae, Augusti qui vixerit aeuo, quia Messalae e.ordio satis disertio inscribitur, tribuat, indignis et foedis labibus corruptum et deprauatum tamen concedat necesse est.

Catalecta vt tribuantur Virgilio, cum instituto librorum, qui spatium Virgilianorum codicum residuum, variis carminibus adpingendis explere soliti fuerunt, tum Grammaticorum, sed Pseudodinati et Pseudoseruii, auctoritate carentium, asserto receptum est. Grauior vtique Aufonii fides Technopaegnio: *Dic quid significant catalecta Maronis*. Inserta suis locis sunt Anthologiae latinae Burmanni Secundi; hinc variam lectionem ibi prolatam adscribendam ill. H. non putauit, sed ea tantum persequenda sumit, quae aut relicta videret, aut ad sententiam versuum constituendam pertinere iudicaret.

Copam et Moretum carmina, quae in Heinsiana et Burmanniana recensione desunt, propter eorum elegantiam adicienda putauit. Est autem *copa*, non, vt vulgo putant, carmen in anum propolam scriptum, sed inuitatio ad comotationem, et ad hilariter exigendum diem, et quidem autumnalem, in taberna cauponaria: quo sumto, ad veram eius interpretationem via, alioquin praeclusa, panditur. Caeterum *copa* non tam intelligenda est ea mulier, quae cauponae praest, sed vt aquaeque, nunc autem crotaliftria, quae in caupo a artem exercet. Nec, quia *caput Graia redi ita mitell* dicitur, de vetula cogitandum cum Scaligero, quem etiam mitrarum seu fasciarum vsu puellis fuerit, earumque figura conspiciatur in monumentis antiquis, tum aliis, tum Herculanensibus.

Mo-

Moretus non minus elegans carmen, Idylli argumentum refert, scilicet ex vita privata, et tenui hominum humili loco nasorum, petito. Latius autem patet, quam vulgo existimatur. Describitur omnino prima dici pars, et quae mane fiant a rustico priusquam ad opus in agro faciendum exeat. Huic carmini Ill. H. ita fauet, vt maiori eclogarum Virgilianarum parti, in quibus sententiae ex Theocrito mutuatae annumerentur, praeferat. Quod nobis locus videtur. Neque vero certa ratione exploratum habemus, Virgilium id habere auctorem Lectionem ipse V. Ill. constituit, Aldina et Scaligerana emendatione pro fundo posita.

His absolutis, Addenda sequuntur ad singulos Tomos reliquos modica, sed ad primum Volumen satis ampla, imprimis in Codicum Elencho. In notis ad Virgilii verba multa retractantur; admonitiones nostrae in his Actis literariis expenduntur; Ruhnkenii V. Cl. cum Ill. H. communicatae proponuntur. In quibus sunt exquisita pleraque, nec sine laudibus excipienda. Et omnis iste in Virgiliano carmine illustrando labor susceptus, summae curae, studii, diligentiae, lectionis multae, et accuratae doctrinae plenissimum opus peperit. Abstineamus exemplis; singulae pagellae testantur. — Index verborum Virgilii ad exemplum eorum indicum, qui Burmannianis poetarum editionibus insunt, Maittariano, tanquam pro fundamento posito, subiectus est.

SAM. FRID. NATHANAEL. MORI, GR. ET LAT.

Linguae Professor. in Acad. Lips. de discrimine sensus et significationis in interpretando, Commentatio.

Certum est, et vsu multo comprobatum, non posse quemlibet locum alicuius scriptoris ad verbum, vt aiunt, in aliam linguam transferri. Neque hoc in us tantum fit, quae alicui linguae aut genti propria sunt, veluti certa certarum

Q

re-

rerum vocabula, sententiae, prouerbia, et quae nominatim dici solent idiomata; sed alii loci in quouis libro bene multi reperiuntur, vbi nihil quidem est alicui linguae proprium, quos tamen qui ad verbum verti audierit, nihil vtiq̄ intelligat. Quantumuis enim homines opinionibus, natura, sensibus, facultate, et in vniuersum modo cogitandi consentiant; modus tamen cogitata et sensa eloquendi vtpurimum tantopere differt, vt, si quis linguas non nullas aut scriptores quosdam comparet, interdum dubitandum videatur, an homines, tam diuersa loquendi ratione vsi, eadem natura et facultate cogitandi praediti fuerint.

Quod autem negamus, omnia in aliam linguam ad verbum transferri posse, id hanc vim habet: *non posse vbiuis in alia lingua verbum eiusdem plane significationis poni, cuius significationis verbum in eo, quem quis vertit, loco legitur*: siue: non posse significationes omnes ac singulas in vtraque lingua ita sibi respondere, vt, tamquam par pari, sic verbum verbo, significatio significationi, reddatur. Hoc, opinor, volumus, cum de hac re loquimur: et rem in omnibus exemplis ita habere reperimus.

Atque diuersitatis huius causae cum vniuersis gentibus communes sunt, vt aetas, mores, cultus; tum singulis scriptoribus propriae, in his indoles animi, vitae genus, doctrina, ignorantia: de quibus omnibus ac singulis tam crebro diligenterque ab aliis disputatum est, vt res nullis amplius egere videatur verbis. Sed ex hac causarum obseruatione consequitur, in alia lingua superesse multum incultae antiquitatis, quod aliae, pulcritudinem vbique adfectantes, omnino sustulerint, aliae passim deterferint: aliam multa per ambages dicere,^{a)} innectendo potissimum et transeundo ab alio ad aliud, quae in alia soleant coarctari: aliam pluribus, aliam paucioribus omissionibus (ellipsis dico) selere vti: hanc tropis et allegoriis laetiorē esse, illam proprietate et reiunitate seueriorē; hanc ancipitem et lubricam vagari, illam esse

a) Vid. Perizonius ad Sancti Minerv. p. 434. 486. et passim.

esse finitam et certam: aliam disciplinis atque artibus omnibus aptam esse; aliam, si de his rebus agat, aut nihil praestare posse, aut alieno saltem auxilio indigere: hanc copiosam esse, illam penuria laborare. Quae cum ita sint, quis tandem speret, omnia se ita expressurum esse vertendo, ut, quod in definiendo paulo ante positum est, verbum verbo, significatio significationi respondeat?

Ipsi porro scriptores ita differunt, ut alium vertendo facile sequi possis, in alio semper aliquid addendum, demendum, eautandum, emolliendum, non nimis vrgendum, circumloquendum sit. Quae diuersitas vbi ad eam, quam ipsa linguarum natura et conditio efficere solet, accessit, multo etiam minus ad verbum interpretari licet.

Quoniam ergo his de causis hoc non licet, est eius, qui librum vertit, *sensum* loci in alia lingua quibuscumque demum verbis exprimere. Hoc autem cum in singulis verbis, tum in integris sententiis et propositionibus locum habet. In singulis enim verbis, quorum significatio exprimi versione non potest, versamur ita, ut tradamus notionem, quae in hoc loco et hoc verborum contextu permutari potest cum notione verbi, quod scriptor ipse posuit. Atque ita significationis loco traditur sensus. Cum ergo προσέχειν τιηι nullo modo possit vbiq; verti *attendere ad aliquid, animum eo conuertens*: permutatur cum hac significatione alia, quam cuiusvis loci conditio suadet atque permittit, et προσέχειν ταῖς τιμαῖς est, *studiosum, cupidum esse honorum, iis deditum esse, delectari, duci*; προσέχειν τοῖς λαλαμμένοις ὑπό τινος, b) *assensu probare id, quod ab altero traditum erat*; προσέχειν τῷ Καίσαρι, *factio-nem Caesaris sequi*. In integris vero sententiis, quas versio non potest ad verbum repetere, hac ratione vtimur, ut rem, a scriptore verbis suis expressam, exprimamus alterius linguae verbis iis, quorum adiumento lectores ad eandem rem, quam scriptor verbis suis expresserat, in uniuersum cogitandam deueniant. Ita vero rursus loco significationis sensus

Q 2

fuis

b) Act. Apost. 8, 6. cf. v. 12. vbi illud ipsum, προσέχειν τοῖς λαλαμμένοις, permutatur cum κενύειν. Cf. Act. 16, 14.

fos traditur. Quod si λόγον ζωῆς ἐπέχειν^{c)} non verti potest, doctrinam salutarem porrigere, exhibere: neque συντρέχειν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, d) concurrere in idem luxuriae inquinamentum: tradatur sensus et res aliis quibuscumque verbis. Ita prius erit, doctrinam salutarem prae se ferre: e) posterior vero, ruere in eandem scelerum sentinam, voraginem. f) Non possunt poetae g) verba, ἀρχαὶ ἐπληρώθη, verti magistratus explebantur; sed res et sensus est, magistratus frequentes convenerant, consilium frequens aderat. Aut quod Dionysius Halicarnassensis h) dixit, ἡ πόλις ἐν καλλίσῃ καὶται συνόδοι ταῖς ἄλλαις πόλεσι, quis ad verbum vertet? cum sensus sit, urbem opportune sitam esse ad commune gentis consilium.

Si

c) Epist. Pauli ad Philipp. 2, 16. d) Prior. ep. Petri 4, 4. e) h. e. vita factisque spectandam exhibere, demonstrare, ut alii eius vim et praestantiam agnoscant, et adamare incipiant. v. Beza et Erasm. Schmid. ad h. l. Hunc vero sensum mihi quidem admittere videtur cum linguae ratio, tum series orationis, confirmatque latini sermonis similitudo, si quis modo illud prae se ferre satis intelligat. Ceteras versiones verbi ἐπέχειν in hoc loco, habere, tenere, suavi, continere, ascendere (de qua vid. Theodoret. ad h. l. etiam si ἐπέχειν τι et ἐπέχειν τινι confundit,) non sustineo diludicare; sed illos probare non possum, qui hie loquendi formulam graecam quae sunt, τὸ ἐπέχει λόγον τινος, hoc tenet locum alicuius rei, veluti cum stellae dicantur noctu lucis locum tenere, ἐπέχειν λόγον φωνῆς: quam quidem loquendi formulam Chrysostomus hoc loco respicere videtur, (etsi eius rationem non satis adsequor,) et Wettstenius illustravit. Non possum, inquam, hos probare, quia λόγος ζωῆς in libris sacris haud dubie semper est doctrina salutaris, et, quidquid ad illam phrasin huc transferendam diceretur, mea quidem opinione valde contortum foret.

f) vid. Lamb. Bos in obseruat. ad N. T. et Wettsten. ad h. l. et Albertus ad Hesychium; qui ἀνάχυσιν interpretatur φορημίον. Etiam id, quod in catena Oecumenii (p. 160. ed. Veron. a. 1532.) reperitur, ἀνάχυσιν esse εὐγγέσιον, eodem redit: et cum vulgata versio consensionem expresserit, adparet, unde hoc fit, et quem sensum habeat.

g) Euripid. Androm. v. 1097. Similis locus est eiusdem poetae in Iphigen. Taur. 306, πολλοὶ ἐπληρώθησαν ἐν μικρῷ χρόνῳ, multi convenerant, aderant, brevi tempore.

h) Archaeol. lib. 3. p. 484. ed. Sylb. Cf. Xenoph. hist. gr. 6, 3, 6, ἡ πόλις ἐν καλλίστῃ καὶται τῷ βλάπτειν, opportune sita ad nocendum.

Si certa sunt, quae hactenus dii, sequitur, sensum loci a significatione verborum singulorum differre, et sensum in versionibus saepe numero ita, ut paulo ante definitum est, exprimi solere.

Quem ad modum autem haec de versionibus valent, ita tum quoque discrimen sensus ac significationis spectatur, cum scriptorem aliquem sine consilio vertendi explicamus. Nemo enim interpretem, singula verba singulosque modos loquendi illustrantem, muneri suo satisfacere existimat; sed rem, quae sub illis verbis latet, et sensum ostendi sibi volunt atque aperiri. Hoc autem non tantum fit explananda materia, quam scriptor tractavit, veluti historia, ritibus, placitis philosophiae, et aliis; sed opera danda est interpreti, ut lector in omnes partes verba versare, multisque modis cogitare discat; ut, si Europaeus fuerit, sermonem populorum orientis usque eo comparet cum sermone suo, dum alterum cum altero permutare, et rem suo modo cogitare, suisque verbis exprimere possit; ut antiqua cum recentioribus comparet, eaque dignoscatur; ut poetas a vulgari sermone discernat, et hunc illico cum poetarum sermone permutare possit; ut id, quod iuxta scriptoris verba non nimis virgeri potest, adcurate definiat, ne quid amplius limitandum, excipiendum, dubitandum, mitigandumue relinquatur; ut et tropos, et vitae communis sermonem, ad eas notiones reuocet, quae in scholis philosophorum definitae, artiumque vocabulis certis et ubique receptis expressae sunt; ut definitionem definitae rei substituatur, et vicissim; ut loco circumlocutionis ac descriptionis nominet uno verbo rem, cuius descriptio et periphrasis in loco, quem tractat, occurrit; ut multas inuicem linguas comparet. Et sunt multo plura. Sed in his omnibus haud dubie discrimen significationis a sensu animaduerti potest, et ut quisque interpretis perspicuitatis est studiosissimus, ita maxime relictis significationibus sensum exprimere conatur, quoniam qui illas tenet, hunc non raro ignorat. Nam tractatum est, non nullis ma-

xime tironibus, significationes omnium alicuius loci verborum notas esse, neque tamen hos sensum loci vel adsequi, vel verbis exprimere posse. Alius contra, praesertim cui celerius ingenium contigit, sensum loci facile deprehendit, siue potius suspicatur, etiamsi interrogatus de ipsius verborum significationibus, hoc est, de causis, cur hunc sensum loci esse putet, et de modo quo inesse putet, nihil accurate respondere potest.

Iam cum factis videar lectoribus in memoriam reuocasse, ubi distet significatio ab sensu, et quid hoc in vniuersum sibi velit: liceat ulterius docere, quibus modis in interpretando soleat sensus pro significatione poni. Ita passim adspergi poterit, quae inde oriuntur officia cum eius, qui vertit, tum illius, qui explicat librum; quem usum haec res habeat; quas denique cautiones.

Iam multiplici quidem ratione fieri solet, ut, verba non pressis sequentes, rem atque sensum tradamus; nec sustineat aliquis, omnia genera enarrare: sed si quis huius rationis exempla et genera ea, quae, non temere adrepta, sed consilio delecta, hac disputatione pertractare constituit, diligentius ac saepius secum cogitauerit, cum arbitror in plerisque locis normam habiturum, ad quam singula erigat.

Vbi ergo, id quod primum erat, significatum alicuius verbi ne possumus quidem vno verbo exprimere, vel quia obscura forat aut verbis adstricta nimis versio, vel quia verbum semel tantum occurrit, vel quia factum et inuentum est a scriptore, (quo quidem genere Homerus, Pindarus, Aeschylus, redundant;) vel quia in arte aut disciplina, aut ab arbitrio scriptoris, ampliorem angustioremue, quam in vita communi, significationem accepit: necesse est, ut aut notionem aliquam tradamus, quae cum notione verbi, quo scriptor usus est, recte permutari possit, i) aut circumlocutione utamur, qua modo definiatur, modo describatur, modo

i) vid. supra pag. V. ubi illud recte explicatum est. Nempe quando verborum contextus in aliquo loco permutationem fert, recte altera notio alteri substituitur.

de diuisione aut partitione explicetur notio verbi eius, quod interpretari volumus. Hic vero quis non videt, sensum loco significationis ab interprete tradi?

Videamus de genere priore, quod notiones permutat. Quid sit ἀπειθήμων, neminem fugit; sed cum apud Sophoclem ^{k)} Oedipus indignabundus Tiresiam inexorabilem dicit ἀπειθήμων, facile adparet, si sensus spectetur, eum dei contumacem, intractabilem, cedere nescium; ^{l)} etsi nihil horum ipsam et primam verbi significationem exprimit, quae eo continetur, esse hominem finire nescium, qui nunquam desinat obloqui, reluctari, quocum, si finitam confectamque rem putes, semper ruerudescat controuersia. Sed hanc verbi primam vim si quis exprimat illis verbis, contumax, intractabilis, cedere nescius, is nonne cum vna notione, hoc est, cum significatione verbi, permutat aliam, eamque similem? Nonne perspicue et accommodate ad rem notiones has permutat? Nam si vel maxime tenuerit etymologiam, et cum Abeschio ad Hesychium finire nescium dixerit, nonne tum vterius explicandum erit, atque e verborum contextu definiendum? Nam pluribus modis dici potest finire nescius. Quapropter maxime ad perspicuitatem, tum vero etiam ad breuitatem profuerit, sensum exprimere notionibus permutandis. Talia sunt, cum ἀπείθεια ^{m)} interpretantur liberalitatem, aut κατανεχθῆν ⁿ⁾ vertunt molestum esse.

Sed huiusmodi interpretationibus, quae permutandis notionibus censentur, omnia plena sunt, praesertim in explicandis scriptoribus hebraicis, et poetis e genere elatiore. Vel festinanter percurrenti glossaria et scholia vbiuis multa offerentur exempla. Hinc pleraeque explicationes librorum veteris et noui Testamenti, in operibus Chrysoctomi, ^{o)} Theodo-

k) Oed. Tyr. v. 344. p. 166. ed. Steph.

l) Ac talia fere sunt in scholiis, δουρξίμων, δουρξίμωνος, δουρξίμωνος.

m) Postter. ep. ad Corinth. 8, 2. 9, 11.

n) Ibiē. 11, 8. cf. Hesychius in κατανεχθῆν.

o) Eorum causa, qui ipsa scriptoris huius opera tractare non possunt, exempla quaedam hic posui, atque ex homiliis in priorem epistolam ad Corinthios haec excerpti:

doretii, Theophylacti. Hinc tot variae lectiones, ex glossematibus in margine positis ortae. Hinc innumera in veteris Testamenti versionibus graecis; nam qui vel Trommianos indices inspexit, etiamsi versiones ipsas non tractauit, is non potuit non animaduertere, vnum verbum graecum, tot hebraica exprimens, non vbiuis significationem exprinere, sed plerumque sensum. Verum de hac omni re in libello animaduersionum ad Longinum (p. 48.) et in dissertatione de nexu significationum eiusdem verbi, monui. Ibi exemplo verbi πολιτικός vsus sum, hic de verbo ἀμφιλαφής egi.

Quodsi haec in interpretando vsitatam notionum permutationem vno verbo exprimere, remque ad suum genus referre velimus, metonymia est et fynecdoche, si cum rhe-

20-

I, 19. ἀνάλασεν ὁ Θεὸς τὴν ἐσφίαν — ἔδειξεν ἕσαν κινήσαν.

VII, 17. μεμύρηται ἡ γ. κ. ἢ παρθ. --- διετήκασε.

IX, 34. ἀπονομίαν πεποιήμεναι --- κηρῆσαι ἐπεταττήμεν.

--- 26. ἐν ἀδύλας --- ἐν ἀδύ καὶ μέτρη, πρὸς σκοποῦ βλάσαν.

X, 13. ἀδρόνικος παρρησίας --- μικρός, βραχὺς, σύμμετρος.

X, 16. κοινωρία τῷ αἵματι --- μετοχή, i. e. fructio, plane vt in Vulg. vers. participatio. Mentem Chrylostomi et vulgatae vers. recte adsecuti sunt auctores Libb. Symbol. p. 600. ed. Rechenb. Quae sequuntur, petita sunt ex homiliis in posteriorem epistolam ad Corinthios.

I, 9. ἐπίσημα --- ψῆφος, κλίμα, προσδοκία.

V, 13. ἐξέστημεν --- μέγα τι φθονήματα.

σφραγίσμεν --- μέτρησις τι καὶ ταπεινὸν λαλήμεν.

--- 14. συνέχευ --- ἐν ἀφίσει ἑαδουμένη, ἡ συχάζει, ἀπώσκει.

VI, 14. ἐπινοήσαν --- ἐαυτὸν ἀκαλῶν.

IX, 8. ἄς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν --- ἡ καὶ ἑτέροις παρέχεται.

X, 1. ταπεινός --- ἐνοκαταφθέρτος.

θαρῆν ἡς ἡμῶς --- φουσίμαι, κοινωρία, κατασκευαστικὸν ἔργον.

XI, 7. ἐμαυτὸν ταπεινὸν --- ἐν τενοχωρίᾳ διαγωγήν.

--- 28. ἡ ἐπιστάσις με --- αἱ βολητικαὶ τῶν δόμων, αἱ παραχρῆ, αἱ θέρμοι.

XIII, 4. ζῆλον --- συζήματα.

--- 9. δυνάτοι --- ἐνδύεται, δύναιτο.

Sed de his, volente Deo, in ipsa homiliarum Chrylostomi editione vberius agam. Nunc eorum causa, qui graecas literas tractant, addo, multas in glossariis antiquis obuias interpretationes, ad libros sacros noui potissimum testamenti pertinentes, e Chrylostomi homiliis petitas esse.

toribus loquamur; sed a philosophis nomina mutuemur, adiunctum, aut connotatum. Nam interpretis exprimit illud, quod rem quam scriptor dixit, antecedit aut sequitur, aut ab hac re efficitur, aut vltimo modo, siue natura, siue cogitatione, cum re coniunctum est. Qui ergo nouit, quid metonymia sit, quo fundamento nitatur, quot generibus continetur, is de huiusmodi interpretationibus facile iudicare poterit. Qui cogitat, adiunctorum et connotatorum notiones nexu rerum (relatione) niti, is non mirabitur, si in nullius huius nexu modis, nullenae permutationes notionum reperiantur, si alia gens et lingua alium nexum spectet, si alter nexu perspicuitatis habet altero, si, ut quisque versatissimus sit cogitando, ita facillime nexum reperiat, si, ut maxime se subtilitati cogitandi aduefecerit, ita maxime propinquum notionum nexum inuestiget, si denique incredibilem interpretum atque interpretationum diuersitatem viderit.

Iam quo veriora sunt, quae exposui, (firmantur enim constanti usu omnium, qui interpretando occupantur,) eo magis mirandum est, fuisse, qui hoc interpretandi genus leuitatis et negligentiae accusarent, nimium quae a verbis recedi, et significationes, quae nullae essent, temere fingi existimarent. Quid vero? Estne ille leuis, qui ante omnia, quid in verbis ipsis, aut per etymologiam, aut per usum loquendi sit, edisserit, atque, si in eo nihilo minus aliquid obscuritatis sit, illo modo repositam verbi significationem in aliam partem versat, illius notione cum aliis nexum (relationem) scrutatur, metonymiam ut metonymiam tractat, donec notionem accommodat ad verborum contextum cum alia permutare possit? Eritne tandem grauior et diligentior, qui, quod verbum paulo ante *) commemoravi, *καταναγκάζει*, etymologiae conuenienter et argutius explicet, vel *reddere torpidus*, seu flagitando obtundere; vel *obtorpescere*, seu taedio fatigari et studium remittere; vel *esse torpidum*, seu sine sensu, durum, immiseri cordem? Eritne ergo hic diligentior, quam qui, his omnibus praemissis, tamen ad ex-

R

tre-

verum nihil aliud inde consequi et intelligi dixerit, quam *wolfsbium alii*, seu in exigenda mercede acerbum esse? Quis, quaeque, ad veritatem et perspicuitatem deorit, si loco significationis ita tradatur sensus? Frustra igitur monens et urgent, non esse has significationes, si quis *επιπροσθεως* inter-
dum dicat esse *προωδιότες* christianos, *) *επιπροσθεως* *αποκαταστατιότες*, *) et *επίσης* *καί* *αίμα* *επιπροσθεως*, quales hominum est, *σεντιάν.* *) Quis unquam dixit, has esse significationes, quales proprie et angustius dicuntur? Imo sensus horum verborum in alia lingua, legitime e contextu verborum per-
tinentis notionibus, sic exprimitur. Scilicet, ut exemplo
vitar, idem est, siue dicas *άνας* *ἐν* *τῷ* *παράδεισῳ*, siue *άνας* *ἐν* *τῷ* *πύργῳ*, siue *άνας* *ἐν* *τῷ* *καταπέτασμα*: nam haec a sacris scriptoribus promiscue dicuntur *). Unde fit, ut etiam *άνας* *ἐν* *Οὐρανῷ*, *ἐν* *τῷ* *πύργῳ*, et *ἐν* *τῷ* *καταπέτασμα* eandem rem expriment: quae et haec promiscue dicuntur *). Iam ut illa veri debent mutan-
dum et *τερρα* *ἐν* *inferis*, in haec *divinus*, *coelestis*, *super-
nus* *). Haec sunt ergo significationes, quae genus exprē-
munt, et proprie dicuntur significationes. Sed inchoantur hinc
fieri? Imo vero nisi progressus fueris ad speciem inveni-
endam, illigenentis notio ne tantillum quidem pederit.

Iam

*) Ep: ad Galat. 6, 1.

*) 1 Cor. 3, 1.

*) Matth. 16, 17.

*) Evang. Io. 8, 23.

*) Ibid. 3, 37.

x) Hanc versionem, quae talia exprimit adiectiva, prima po-
stulat formositas, ex hebraeo et graeco mixti, consuetudo. Nam
et *άνας* *ἐν* *τῷ* *καταπέτασμα* sunt, *dedici* *τε*, h. e. *intelligentes* et *amato-*
res *veri*: Io. 18, 37. quod ipsum I Io. 3, 19 significat, *αὐτῶν*
προβάν *εἶναι* *αἰσῶν* *καὶ* *ἀγάπης*, *ἀδελφῶν* *καταστάσι* h. e. *concordes*,
honoris. Rom. 2, 8. *οἱ* *ὄντες* *ἐν* *τῷ* *καταπέτασμα*, *πραΐνοι* *ἀδ* *facinora*,
facinorosi. I Ioh. 3, 12. *ὁ* *παρὰ* *τῷ* *καταπέτασμα* *ὄν*, *μακροχρόνιος* *τε*
ἀγαπῶν. Act. Apost. 5, 38. Secundo ipsi scriptores sacri hunc lo-
quendi modum cum adiectivis permutant, ut Iac. 3, 15 *ὁ* *άνας*
ἐπιπροσθεως *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως*. Ergo *ἐν* *Οὐρανῷ* *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως*
ἐπιπροσθεως. Item 2 Cor. 5, 1. 2. *ὁ* *άνας* *ἐν* *Οὐρανῷ* *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως*, op-
ponitur *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως*, (est ergo *coelestis*, *divinus*, h. e. *immortalis*)
et permutatur cum *ἀθάνατος*, *ἀσπαστος*. Ergo omnes haec loquen-
di formulae tractandae sunt ut adiectiva, praeterquam ibi, ubi
ipsa historia et res in facto posita declarat, accipiendas esse ad
literam, ut cum de homine creato dicitur, *άνας* *ἐν* *τῷ* *καταπέτασμα*, aut de
Christi in hac terra advenit, *άνας* *ἐν* *Οὐρανῷ* *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως* *ἐπιπροσθεως*.

Itaque verus terrenus est vel vilius, vel imperfectus, vel infirmus, vel vitiosus, vel periturus. Quot ergo modis variatur (determinatur) notio verbi *mundanus* seu *terrenus*, eodem modo variari notionem verbi *divinus* seu *coelestis*, in promptu est. Itaque *coelestis* est vel praestans, vel perfectus, vel intelligens, vel vici expertus, vel duraturus. Quod si quis dicat, Ioannem *in vrs* *γῆς* *εἶνα*, si cum Christo comparetur, esse *minorum*, *subiorem*, γ) is sane non verit ad verbum, sed notione sensum verum et adiunctam verbo *terrenus* notionem indicat? 2) Num vero hac de causa leuior est, quem qui praesulior et caute verit, *Ioannes est e terra*? Num ille fingit aliquid, interea dum alter, verbis adstrictus, vera loquitur? Quod si quis sibi, 2) hac ipsa obseruatione tutus, hanc sententiam, *ἡ ἐκδοχὴ ἐκ τῆς γῆς ἐστὶν*, verterit, *cupidi- tas est vitiositas*; mallet quidem vnus et item alter hoc multo diligentius, id est, verbis adstrictius dici; sed quare et quis iure malit, ipse viderit. Et quis vel cum exigua veri specie negare potest, *τὸν ἔρρα ἐκ Θεοῦ εἶναι* b) intelligentem *religionis*, *Dei rerumque diuinarum cognitione habitum*, *Dredhaurem*, ideoque verum christianum, et nominatim verum doctorem? Aut quis iure dubitet, *καὶ αὐτὸν εἶναι mortalem, ὁμοῦν ἀθάνατον*? 2) Si ergo partim grammaticae rationi contrarium est, talia ad verbum vertere; partim non sufficit generis notionem exprimere, vt *diuinus*, *coelestis*, sed ad perspicuitatem necesse est, generi subiectam speciem quaerere, h. e. quatenus dicatur *diuinus*, *coelestis*; et, quod maximum est, si horum omnium variis exempla occurrunt, vt adpareat, ea non vbiuis eodem modo dici: nonne interpreci licebit, in quolibet loco speciem pro genere nominare, aut e genere concludendo derinere speciem, hoc est, sensum loci significare.

R 2

γ) Io. 3, 31.

2) Ipse enim scriptor (ibid.) in verbis *ἐκ τῆς γῆς*, seu *ἐκ τῆς γῆς* cogitari vult *callosissimus*, vt adiunctam his verbis notionem,

a) Prim ep. lo. 2, 16. b) Ibid. 4, 6. cf. Io. tert. epist. v. 11.

c) I Cor. 15, 47, 199. Quem ad modum autem hoc loco *ἐκ τῆς γῆς* *ἐστὶν* *ἔρρα* significat, *dominum e terra formatum esse mortalem*: sic Io. 3, 31. *ἐκ τῆς γῆς* *ἐστὶν* *ἐκ τῆς γῆς* significat, *homo in his oculis uisus est vilius et humilis*.

ficationis tradere? Poteram eodem modo de verbis *excitantis* et *excitantis* differere; sed tempori parcendum est. Vnum illud addo, has permutatone notionum, de qua cum maxime disputo, in religione tradenda ad notiones eas, quas dogmaticae et proprias dicuntur, perueniri. Non est dogmaticum, corpora nostra olim *coelestia* fore; sed ea fore *aeternum duratura*, hoc dogmaticum est.

Neque vero desunt, qui hac permutandarum notionum ratione, male intellecta, male utantur. Nam quodcumque verbum viderint explicandi causa pro eo positum, quo ipse scriptor usus est hoc putant exprimi verbi significationem. Itaque hanc opinatam significationem adripiunt, et alio transferunt, quasi iam de usu loquendi planissime constet, siue patiatur verborum contextus, siue repudiet, siue idem, siue alius sit notionum nexus. Cuius generis exempla proponam, non quo vanitate alienorum errorum delecter, sed quia haud raro sic erratum vidi, adeoque litterarum studiosos monendos putavi. Vidi ergo, qui in Ouidiana^{d)} descriptione Penei, fluvii, per Thessalica Tempo labentis, haec verba,

P. neus — sonitu plus quam vicina fatigat,

sic interpretaretur, Peneum fluvium deiectu aquarum non modo vicinam, sed et remotas regiones *excitare*. hoc est, attentionem hominum excitare, ut aures adrigerent. Mirabar primo, quid esset, quare *fatigandi* verbum hoc potissimum modo accipiendum putaret; sed causam percunctatus intellexi, hanc proferri quia in aliquo Virgilii loco,^{e)} ubi aliquis *socios fatigare* dicitur, *fatigare* haberet vim *excitandi*. Proinde et in Ouidiano loco eidem verbo videri eandem significationem tribui posse. At quanta tandem est haec notionum atque rerum confusio! Apud Virgilium *fatigat* socios, qui absidue inttat hortando monendoque, aut, si sensum alio verbo exprimere velimus, qui socios *excitat*, hortatur. Et hoc tu adripias, atque, quia *fatigare* hoc loco sic explicari potest, dices, *fatigare* vbiuis esse posse *excitare*, et de quocumque genere ac modo excitandi dici? Et fluvium, stre-

d) Metamorph. I, 573.

e) Aeneid. 4, 572.

strepens aures fatigantem, interpretaberis aures excitantem? Imo vero *sonus fatigans* fluuius est adfidue strepens, tam adfidue, vt ad extremum aures possint fatigari, et *visna fatigans* est, cuius strepitus adfidue, sine fine, ad fatigationem vsque, auditur per viciniam. In his ergo ne tantilla quidem est cum Virgiliano loco similitudo, modo ne sensuū verbi *fatigare*, in loco Virgiliano notionibus in hoc verborum contextu legitime permutandis expressum, habeamus pro significatione verbi, aut notione, coniuncta cum verbo per vnum loquendi. Aliud exemplum notauit. Legerat aliquis apud Spannum f), *ἔχον τὸν πατέρα, ἔχον τὸν υἱόν*, idque audierat ita explicari, *e gnoscere patrem*. Hac obseruatione adiutus ille sibi videbatur tenere artem expediendi loci difficultatis, vbi mulieres iubentur *ἔχον ἑαυτὰς ἐπὶ κεφαλῆς*: nam hoc sine haesitatione sic exposuit, *debent agnoscere imperium in capite suo* (h. e. in persona mariti, s. imperium mariti). Vix attinet haec refutare; dicam tamen contra, vt de confusa cum sensu loci significatione verborum constet. Scilicet sensus formulae loquendi, *ἔχον Θεόν*, exprimi sic potest, *cognitum habere Deum*, (quamquam haec explicatio nondum cunctis rem exhaustit, quoniam in hac epistola *ἔχον Θεόν*, et *κωνίαν ἔχον μετα Θεόν*, et *ἕνα ἐν Θεῷ*, permutantur; indicantque omnem illam necessitudinem, religione effectam, quae hominibus cum Deo intercedit, cuius non nisi pars est cognitio Dei) sensus ergo sic potest exprimi: sed haec propterea non est significatio verbi *ἔχον*, quam, quocumque demum velis, transferas. Sed vt in his exemplis error apertus est, ita vereor, ne simili modo e versione codicis hebraei Ale. andrina haud paucae significationes adfictae passim sint verbis hebraicis, quae iis significationis nominis ac loci tribui non possunt. Tum graecis illius versionis verbis, quibus non significationes singulorum verborum, sed sensus loci utcumque expressus erat, tamen, quasi verbum verbo redditum esset, interdum significationes obtrusae, et inde in noui Testamenti libros illatae sunt.

Satis dixi de modo tradendi sensum loco significationis

R 3

fin-

f) Epist. pr. 2, 23, 5, 12.

g) Prior. ep. ad Cor. 11, 10.

figuralium verborum, qui modus conuincitur permutatio-
 notioisum. Aliter modus, ut supra^{b)} positum est, perti-
 net ad circumlocutionem eius verbi, cuius notio non potest
 alio verbo vno exprimi. At, si quilibet scriptor eiusmodi
 re: ba ipso definiisset, ut Andocides¹⁾ *ἰσαρίας* in eare ation,
 Cicero²⁾ *more* in libris Academicorum et Peripateticorum
 aut si omnia ex hoc genere verba essent actuum disciplinarum
 que vocabula: facilius foret haec pars interpretationis. Nam,
 cum verba quoque vitae communis, pro arbitrio scriptoris,
 interdum tantum vno aliquo in loco, habeant vim et signi-
 ficationem, quam nec vsu loquendi, nec aliis in locis habent;
 ideoque necesse sit interpretis acumen et diligentia haec
 definiiri, ex appoitis, e consilio orationis, ex omni verbo-
 rum contextu, ex historia: res est multo difficilior, nec mi-
 nari debemus, si in his constituendis homines in diuersas
 sententias discordant. Notabilis est in hanc rem locus Mat-
 thaei, 1) in quo *καταλόγους τῶν ἰσίων ἢ τῶν προφητῶν* verti solet,
 aut *vitam agere, iis, quas a Moys et prophetis tradita sunt, con-
 sideransam, aut doctrinam Moysi atque prophetarum tradere,
 aut facere, dicere, perficere ea, quas ab antiquis illis scriptori-
 bus praedicta sunt.* Sed nulla harum interpretationum, per
 se spectata, sensum integrum exprimit. Nam etsi cum ver-
 bis *καταλόγους* et *πληρώσει* paulo post *ἰσίων* et *καίτοι* permutan-
 tantur, et ita permutantur, ut nihil aliud, quam obediunt
 non obediunt praescriptis doctrinae, intelligi possit, ideoque
 in *καταλόγους* et *πληρώσει* idem cogitandum sit: tamen ad
 hanc significationem, accedit alia, scilicet, *doctrinam hanc
 vnde et ex parte tradere, ne alii in errorem sentendi agendae
 deducantur*^{m)}. Accedit autem necessaria. Nam primo Chri-

b) Pag. VIII.

i) Orat. de mysteriis p. 26. ad Hebraeos.

k) Quaeft. acad. I, 5.

l) Matth. 5, 17.

m) Chrysoftomus in homilia ad hunc locum, enumeratis tra-
 raris de verbo *καταλόγους* sententias, tandem eam potissimum tenet,
 de qua nunc loquor. Dicit ergo inter alia, *Ὁ κατὰ τὸν νόμον
 ἰσίων. Τραπέζων μέλλει ἰσίων. Τὰ δὲ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον
 τῶν προφητῶν (i. e. legis et prophetarum.) καὶ ἰσίων (diligentius
 vget, seuerius inculcat,) καὶ ἰσίων. Ὁ κατὰ τὸν νόμον
 τῶν προφητῶν, καὶ ἰσίων αὐτῶν. Ὁ κατὰ τὸν νόμον
 τῶν προφητῶν, καὶ ἰσίων αὐτῶν. Tam late patere putat Chrysoftomus vim verbi *καταλόγους* hoc lo-
 co: nam haec omnia vno illo verbo vult comprehendi.*

Hoc dicto modo (v. 19.), ideoque arguit verbi ambiguitatem, quo parte ipse hoc loco spectari, quocum isem comparari velit, declarat. Atqui his verborum faciem interpretari audientibus est. Secundo disputat adversus iudaicos doctores, qui doctrinam divinitus acceptam non modo vivendo violabant, sed et interpretandi calumniis pervertebant. Tertio per eundem hunc locum, usque ad finem huius capituli, ubi longo sermone demonstrat, se doctrinam veterum *μαρτύρων*, quid quaeso facit? Nempe doctorem se gerit, suam disciplinam, disciplinae iudaicarum scholarum contrariam ponit, doctrinamque religionis exacte et vere tradit. Ut ergo verbis *ἀπὸ τοῦ καὶ παλαιῶν* adiungitur id, quod modo dixi: sic verbis *καταλιπὼν τὰ πρότερα*, quibuscum illa permittantur, idem adiungendum est. Et cum Christus dicit, primo se velle *μαρτύρειν*, secundo se nolle *καταλιπὼν*, tunc eam demum probandum esse, qui et vivat ut pestulet doctrinam, et vere exacteque eam tradat: necesse est, ut Christus *μαρτύρῃ τὸν νόμον καὶ τὰ πρότερα* sit, qui secundum illam doctrinam agit, eamque recte tradit aliis. Omnino res ad hanc argumentationem redit: Quales fuerit iudaici doctores, talis Christus neque esse natus haberi vult. Atqui isti et docendo et vivendo doctrinam divinitus perverterunt (id quod est *καταλιπὼν*). Ergo Christus tam et docendo et vivendo stabilire vult, sed quod est *μαρτύρειν*. Quodsi ille interpres, qui nihil nisi vitam legibus congruam in verbo *μαρτύρειν* admittere vult, sensum omnem non exhaurit: iisdem de causis in errore versatur is, qui in hoc verbo nihil nisi significationem recte docendi agnoscit. Quod autem non nulli in illo *μαρτύρειν* eventum vaticiniorum spectandum iudicaverunt, id non tam in hac quidem Matthaei loco verbo huic inest, quam inesse posse, et alibi inesse, per hanc occasionem dici solet. Sed inest. Non repugno. Tamen, si quis vnum hoc respiciat, id rem non conficit. Sed haec, quae ferentibus iam dicta sunt, ad nostram hanc disputationem transferamus. Si ergo *μαρτύρειν* est, docendo vivendoque stabilire, munire: facile adparet, hanc interpretationem ab usitata verbi significatione non pendere, sed ambitum significationis, quam hic locus po-

stat, per partes eundem emittendum esse; et notionem verbi, hinc loco congruam; colligendam ex usu loquendi, ex oppositis, & consilio orationis; ex iis quae scriptor ipse addidit, et cum his verbis coniuncta esse voluit, ex historia; nam haec singula aliquid ad explicitam perfectamque horum verborum notionem hoc loco conferant. Sed notio, tot partibus constans, vix poterit vno alterius linguae verbo exprimi, in quo eadem omnia insint. Quamquam enim non male quis *ἀόρα* verterit; *pervertere*, et *καταστρέφω*, *stabilire*; eandem quaerendum vestiat, quid sit pervertere aut stabilire doctrinam, (nam hoc perhibis modis fieri potest,) et verius explicandum, ut lectores sciant et cogitent, scriptorem vel le potissimum haec: *doctrinam per cathartem explicari, et a d. chore stous, ut religio vult, vint.* Quare interpretatio ad circumlocutionem redit, quae ubi est, sensus loco significationis traditur.

Expensis iis, quae in explicando libro fieri debent, adspargere liceat, quae in eiusmodi locis mihi videantur effusa esse, qui libros in alium sermonem transfert. In priore igitur genere, cum notiones permutantur, poteram in vniuersum monere, operam dandam esse vertenti libro, ut verbi, quod alteri substituitur, notio quam proxime accederet ad notionem eius verbi, cui substituitur; a qua quidem diligentia summa versio laus pendere solet: sed raro sufficit, in vniuersum praecipere; et quis non sponte videt, sic agendum esse? Experiar potius, singula genera enumerare. Debent ergo versio tropum exhibere, vbi ipsa scriptoris oratio ornandi variandique causa ⁿ⁾ tropo vsa est: verbum efficacius ^{o)}, vbi scriptor ipse tale verbum posuit

cruc.

n) Τρόπος, ἵδιος, ut Graeci dicant, non potest verti *humida indolis*; vertetur ergo permutata metaphora, *mollis, flexibilis, quae duci potest.* Quod autem praecipuum hoc adstrinxi tropis, ornandi variandique causa adhibitis, id indicat, in ceteris tropis, liberum esse interpreti, eorum loco verba propria vsurpare, id quod in multis, notionem religioni propriam exprimentibus, locum habet; ut *καταστρέφω*, *καταστρέφω*.

o) Dico id, quod rhetores Graeci appellant *επιφαντικόν*. Tale est apud Paulum ad Philipp. 3, 2, *κατατροπή*, et passim *τοῖς νόμοις* de legibus Iudaeorum ritualibus.

conhibet sibi a tropis, ubi scriptor ipse eam proprie dixit: non utetur vocabulis artium et disciplinarum pro vitis communis vocabulis, quibus scriptor usus est: non exprimet genus cum in scriptoris verbis species est, neque antecedens loco consequentis p): verba, quae unice ab animi sensu accipere videntur, ut conuicia q), quae dicitur, lamentationes, indignationem r), diligentissime comparabit cum vita communi, et, quod nostri homines tali tempore dicunt, versione exprimet, ne sensum utriusque et in unum eum tradat, nec verbis male adhibitam versionem efficiat: conuiciothecaget, ut substantiuum (subiectis) aestimet e naturae et vi adiectiuorum et verborum (praedicatorum), cuius rei oblitusio in permissis locutionibus constituitur praebet normam, et praefens et seris negligentiaeque remedium. Sed sufficiat, pauca monuisse: alibi locus erit ad certum de his versionum legibus dicendi, in primisque causis hanc legum inquirendi.

Posterioris generis, quod circumlocutione verbi consistit, vna mihi videtur praecipua habere, si officia verborum librum gazaretur, et eodem modo, quo scriptor ipse, verbum ponat, quod notionem illam multis partibus compositam non exhaustit, sed aequat, qualia paulo antea erant *ἀναστρέφω, ἀνατρέφω, ἡθίζω*. Ceterum lectores de augendo

p) Ἀστυροῦ ἰσχυρῶς, apud Sophoclem (in Oed. Tyr. v. 344.) non dicitur *durus, inexorabilis, sed immisericors*. Apud Paulum (Rom. 9, 27. 1 Cor. 2, 10.) ἰσχυρῶς τὰ κρύφα non vertitur, *nosse, sed perscrutari omnia* (intelligendo). Scio haec similia esse; sed qui librum vertit, cogendus est, ut sit quam diligentissimus.

q) Ad Matth. 3, 22. de illo *ἰσχυρῶς* Chryostomus (p. 299. ed. Francof.) scribit: *ὁ μακάριος ἐστὶν ἰσχυρῶς, ἀλλὰ μὴ ἀναστρέφω, ἀνατρέφω καὶ ἡθίζω*. Hactenus bene: sed multo melius quod loquitur, ubi rem comparat cum vita communi: *καθὼς ἡμεῖς ἡθίζομεν ἰσχυρῶς τὴν κατασκευὴν ἀναστρέφοντες ἀγαθῶς ἀκαθάρτοι ἐσμὲν καὶ τῆ Σάρκα ἐκτρέφόμεν: γινώσκου Πάτερ ἀγαθὲ, ἀνατὸ τὸ Σὺ τὴν ἐκτέλει*. Hinc multo rectius et versio et sensus reperiri poterit quam etymologia sectanda.

r) Ἡ ἄρχὴ ἀσχυρῶς ἐστὶν ἡ ἀναστρέφω.

s) Bene vertit Lutherus verba Psalmi (69, 10); sed eadem illa verba, repetita in euangelio Ioannis (2, 17) male vertit. Ibi consuluit vitam communem, hic verbis versionem adstrinxit.

ambitu verbi hoc loco monebit: ita nec vituperabitur, quod non exhauserit rem et notionem omnem, (ipse enim scriptor hoc non adsecutus est,) nec dici poterit suam sententiam et explicandi rationem scriptoris orationi obtruffisse.

Dixi de sensu loco significationis tradendo in explicandis aut vertendis verbis singulis. Veniendum est ad sententias et propositiones integras, quas ubi ad verbum vertere non licet, aut syllabatim explicare obscurum est, ita tractamus, vt significationibus substituatur sensus. Quod quam vim habeat, supra dixi. Interdum ergo, ubi scriptor signum alicuius rei ostenderat, interpretes rem ipsam, illo signo notatam, tradit: vt cum Deum, coelestem venientem, esse dicunt Deum, illustre opus edentem; presentem; animadvertentem, propitium^{u)}, indignantem: aut cum Christum, cum Deo imperantem^{x)}: aut cum in orientis scriptoribus solem obscuratum, lunam obfuscata, sideraque tremefacta, volunt esse tristissimorum temporum effigiem, adeoque, si quando haec euenta naturae secutura dicantur, illud vnum cogitandum esse, tristissima fore tempora.

In his explicandis vt nemo non videt sensum indicandum esse, sic in vertendo non aequè expedita res est. Primo enim, ubi in enumeratione plurimum signorum est evidens descriptio^{y)}, vt Matth. 24, 29. 30. 31. Ioel. 3, 1, omnia sunt prope vertenda: mutilaret enim dictionem scriptoris, qui haec contrahere, eorumque sensum summam indicare vellet, quia scriptor noluit rem paucis dictam cogitationi

ad

c) Pag. V.

u) Homerus (Iliad. 1, 67.) Deum dixit *ἄρτιον θυσίῳν*, venire ad sacrificia. Hinc est apud Apollon. Rhod. 1, 1141. Rhea, *ἄρτιον θυσίῳν*, Dea, quae ad sacra venit, aut *ἑδαιθέεντος*, vt scholiastes explicat. Similiter in Orphei hymnis (10, 21.) Deus dicitur *ἄρτιον τῶν θυσιῶν*. In his omnibus propitia numinis voluntas intelligenda est.

x) Quem Dauides (Ps. 110, 1.) Deo *dextrum sedere* dicit, donec omnium hostium victor fuerit, hunc Paulus (1 Cor. 15, 25.) dicit *regnare*, donec omnium hostium victor fuerit. Ergo dextrum alicui sedere est, cum eo regnare.

y) *Ἐπιτομία τῆς λέξεως*. Longin. de sublim. c. 15.

admouere, sed effigie adumbratam oculis exhibere. Deinde, in singulis loquendi formulis, si versio iis conseruandis nullum errorem gignit, sed quilibet lecta versione intelligit, haec esse aliter ac dicantur, (h. e. non ad literam) intelligenda, qualia sunt, quae de Deo vt homine (*ἀνθρώπου καὶ θεοῦ*) dici solent: non est, quare mutantur in paraphrasin aut explicationem. Quis enim erret aut haereat, si homines miseris afflictos ad solium Dei supplices accedere legerit? Sed si versio, quatenus versio est, hoc est, quatenus est liber v. e. germanice scriptus, et legitur ab indoctis, qui linguam vnde facta est non intelligunt, aut, si intelligant, librum tamen ea scriptum interpretari nequeunt, sed si versio ita spectat: aut necessario in errorem ducit, quia verbum verbo reddidit, aut sententiam plane contrariam, aut adeo nullam efficit: non video, cur propositionis sensum loco significationis verborum exprimere vereamur, praesertim si *argumentatio sequatur*, quae non nitatur verbis, sed sensu, et quam nemo cape o possit, nisi qui missis verbis sensum propositionis reputauerit. Talia sunt, vt mihi quidem videtur, *intercedere pro hominibus*²⁾, et *dextrum alicui sedere*³⁾, quae his de causis in versione germanica epistolae ad Hebraeos, nuper admodum Lipsiae edita, sic expressi, vt mihi visa sunt exprimenda. Tale est, *Christum diuitem factum esse pauperem, vt homines lucrupletarentur*⁴⁾, et *coelum occupare*⁵⁾, quod sine vlla dubitatione hoc loco vertendum puto, *omnium celsissimum esse*^{d)}, imperare.

S 2

Ali.

2) Epist. ad Hebrae. 7, 25.

a) Ibid. 1, 13.

b) 2 Corinth. 8, 9. Horum verborum verus sensus et legitima versio ex epist. ad Hebrae. 12, 2. petenda est. Vt enim hic *κατὰ* est perpetuas gaudiorum et vacuitas ab omni molestia, siue vno verbo *beatitas*: sic in altero loco *κατὰ* est vacuitas ab egestate, ius et facultas rebus omnibus pro arbitrio vrendi, siue *dominium omnium rerum*.

c) Act. Apost. 3, 21.

d) Hoc si cogitassent omnes, non quaesiuissent, vtrum Christus coelum, an coelum Christum caperet: nec putassent minui maiestatem Christi, veluti loco inclusi: nec Beza scripsisset notulam, quam scripsit. Sensus, sensus quaerendus est, non significationes singulorum verborum. Nullo modo.

Alibi quos scriptores de parte aut specie dixerunt, interpretes ad totam aut genus transferunt, et vicissim. Nam quod illo modo spectatum obscurius est, aut durum, aut non nimis vgeri potest, id si hoc modo spectetur, dilucidius est, et mollius, et adurate dictum. Quod Dauides alicubi optarat ut domicilium inimicorum suorum, atque adeo inimicorum Messiae, aliquando incultum et desertum esset, id, interprete Petro ^{g)}, Iudae proditori Christi evenit, ad eumque referendum est. Sed aliter de inimicis Dauidis, (si quis primo de his intelligi locum velit,) aliter de Iuda capiendum videtur. Nam de Dauidis inimicis potest ad verbum intelligi, de Iuda non item. Unde enim constat, domicilium Iudae mortui desertum et incultum fuisse? Certe vis facienda esset loco, et argutius aliquid effingendum, si quis haec proprie intelligi vellet ^{f)}. Experiendum ergo est, quomodo modo *seisus in uniuersum* tradi possit. Scilicet cui imprecamur ut eius domus deserta sit, ei omnino imprecamur, ut extirpetur, ut intereat. Sunt enim dirae, in quibus, ut vita communis docet, non semper vocabula ipsa spectantur, sed omnino res aduersae, quibus aliquem opprimi cupimus: nam verba ac formulae loquendi, quibus dirae concipi solent, hanc unam vim habent, ut ex eorum moderatione aut vehementia effuceat vehemensior aut moderatior affectio animi, et gravitas aut leuitas, copia aut paucitas malorum, quae in aliquem effundenda sunt. Similiter his diris, de quibus in praesenti loquor, adiunctum est illud, ut aliquis extirpetur, et deserta domus est, si rhetorice dicas, effigi-

g) Act. Apost. I, 20.

f) Fuerunt, qui, cum proprie capi non posse sensissent, domicilium desertum mallent esse munus vacuatum. Sed hinc vident, quam durum hoc sit, nec cogitant satis, quid sequatur. Nam si vacua domus est munus vacuatum, et sequitur, utinam ne quis in ea domo habitet: sensus horum verborum necessario erit, vel, utinam ne quis eius sit successor, vel, utinam ne recuperet munus. Id quod quantum abhorreat ab hoc loco, sponte adparet. Verum nolo hoc vrgere, ne videar calumnia vi. Ille alter locus ex epistola ad Romanos (II, 9.) utique offendit, non esse imprecationem ad verbum ubique capiendam.

et interioris; si dialectice, pars aut species interioris; si ex
 vobis vitae communis, exemplum interioris. Ita vero si in
 verbis his, ad Iudam relatis, in vniuersam hoc inesse dica-
 mus, *utram interioris*, neque verba urgeamus, verissime hoc
 Iudas evenit, et hic sensus consilio Petrinae orationis congruit.
 Nam (id quod Petrus voleit docere) si Iudas interior, opus est
 eius fac effere. Sed si locus ad verbum capiatur, non valet
 conclusio: Quia domus Iudas deserta est, opus est eius succes-
 sora. Itaque, ut sit, Petrus ex longo carmine dirarum vnam
 dixerit imprecationem, non quo haec vna potissimum syl-
 labata spectanda sit, sed ut doceatur, ad quem illae omnes
 dirae pertinent. Quid enim? Paulus, Davidis verba repe-
 titus), num haec potissimum formulas loquendi, quas repetis,
 urgeri tonique vult? Imo vero illud dirarum carmen omni-
 no ad Iudaeos pertinere ostendit. Num verba illa tropice
 ad vnum aliquod et certam genus miseriae interpretande
 referri vult, veluti ad paupertatem, morbos? Nullo pacto
 sed omnino in eis diris illud esse docet, *utram miseri sui ini-
 micis*. Ceterum in vertendis huiusmodi locis non sensum in
 vniuersum, sed ipsa verba scriptoria, ut sunt posita, ita red-
 denda et exprimenda esse, res facile docet.

Veniunt ad ea, quae allegorice sunt, aut rem similitudi-
 ne illustrant. Utitur ergo in interpretatione allegoriis aut
 similitudinibus hoc modo, ut inde ducamus vniuersam sen-
 tentiam aut propositionem, qua idem illud, quod scriptor
 similitudine aut allegoria illustrare voluit, summam et pro-
 prie dictam continetur. Nam sequum est, in allegoria ex-
 plicanda id spectare, quod in ea consignanda a scriptore spe-
 ctatum est. Atqui omnes homines in admiscendis sermonum
 allegoriis non tam similitudinem ab auditoribus cogitari,
 quam rem similitudine illustratam, et vniuersam sententiam
 teneri volunt, aut, quod idem est, non significationem
 verborum, sed vim atque sensum totius loci spectari cupunt.
 Cum ergo, ut hoc vtar, Christus interrogatus), cur
 discipulos suos aut raris aut nulla pateretur ieiunio agere,

S 3

more

Ep. ad Rom. II, 9.
 Matth. 9, 14-18.

more suo per allegorias responderet, his tribus utebatur similitudinibus: praesente sponso conuiuas non solere tristes esse, pannum recentem non ad sui vestimento veteri, mustum non condi vtre attrito. His Lucasⁱ⁾ quartam adiungit, eum, qui vetus vinum gustauerit, non illico malle recens. In his similitudinibus, quia similitudines sunt, debet esse, ut modo dixi, sententia vniuersa, qua intellecta, vis responsionis Christi demum intelligitur. Ea vero sententia, ut mihi quidem videtur, est haec: *neminem facile in vita communi id facere solere, quod a re, loco, tempore, natura, abhorreat.* Etenim si quis inter conuiuium molestus esse incipiat, aut mustum vtre attrito condat, aut recentem pannum vestimento veteri adsuat, is nonne inepte agat, et ab omnibus ineptus iudicetur? Nempe, abhorrent talia in vita communi ab re, loco, tempore. Itaque siue quis omnes has similitudines, siue vnam posuerit, eadem vbique sententia intelligi potest, et vero etiam debet. Proinde Christus interrogatus, cur suos in hoc genere parum seueros esse pateretur, hanc per similitudines causam edidit: quia nemo facile absonum quid in vita communi facere soleret, neque adeo ipse erga discipulos suos, quod nec res nec tempus pateretur, facere posset aut deberet, aut, ut ipsi facerent, eos cogere. Abhorruisset autem a re atque tempore, si, versans adhuc cum ipsis, dux eorum et doctor, eos voluisset vitam tristem et molestam agere, et ad istius modi ritus frustra augendos adegisset, praesertim cum sciret, se ex his terris in caelum euecto, multa eaque grauissima mala his discipulis parata fore. Qui ergo nouit, suos aliquando calamitosissimam vitam acturos, nequetamen eos, etsi in praesenti commodius viuere poterant, commodius viuere patiuntur, et sine causa maturius iusto molestius onerat, *is profecto facit, quod ab re, loco, tempore, hominibus, adde etiam amare erga alios, alium est, aut idem facit, ut, si quis in conuiuium tristitiam praese ferat, vel recentem pannum veteri vestimento adsuat, aut mustum attrito vtre condat, vno*

ver-

i) Euang. 5, 39.

verbo, communis vitae sensu et iudicio *absona facit*. Si cui haec similitudinis explicandae ratio non exhaustire rem omnem videatur, quippe quae tot verba, ad vnam sententiam redacta, negligat, is per me, more veterum et recentiorum haud paucorum, omnes huius similitudinis partes cum pulvisculo excutiat, et singula singulatim explicet, ut sponsus sit ecclesiae sponsus, vinum autem euangelium, vetus pro et nouum indicet pharisaicam et christianam doctrinam, et quae sunt alia^k). Ego vero in similitudinibus explicandis vitam communis, in quo est consentiens vox naturae, sequi soléo, qui vsus e consilio et modo vsurpandi allegorias, fabulas, similitudines, aestimari facile potest. Utinam in legendis veterum libris sermo, opinio, et consuetudo vitae communis saepius facta esset norma interpretandi!

Hanc vitam communem si vbiuis ducem sequamur, certi esse possumus, ea via, qua vita communis ducit, nihil nos aut quaesituros, aut reperturos esse, cuius, vel quia falsum, vel quia inutile est, nos ferius ocyus poeniteat. Si verum est, quidquid humanarum artium sit, id e vita communi haustum et expressum esse: quo tandem pacto iudicabimus, nos non aliorum opiniones, sed ipsas illas artes humanas et verum didicisse, nisi eorum, quae didicimus, consensus cum vita communi et experientia quotidiana cognitus a nobis fuerit? Si verum est, librum, quemcumque legerimus, esse veluti sermonem viri alicuius ad nos habitum: num persuadere nobis poterimus, nos sensum libri adsecutos esse, si in legendo omnia alia fecerimus, quam quae in audiendo facere solemus? si verba sic ceperimus, ut ea nemo in vita communi capere solet? si scriptori eam aequitatem, quae colloquiorum prima lex est, negauerimus? si eum ideo scripsisse putauerimus, ut nobis esset occasio degrediendi, ingenio indulgendi, et, dum ille de terra loquitur, coelum peragrandi? Cogitemus, quaeso, quot errores, opiniones, difficultates, ut in vno genere subsistam,

in

k) Vid. Hieronymus ad h. l. T. 9. Opp. p. 27. ed. Erasm. Chrysostomi ad h. l. homil. p. 361. Gerhardi harmon. Tom. I. p. 729.

in pœtas vetores impostatae sint ab iis, qui, spreta natura, cuius pars est vita communis, carmina interpretari sustinuerunt. Accidet quidem hoc modo, ut parum docti videantur, quia non ubique declaramus, nos et ipsos scire quae alii sciunt; sed quanto contra gaudio nobis erit, si, quidquid nos cingat, quidquid vita communis habet, nobis adolamur verit. ita se rem habere, uti dicamus et putemus. Non eo hoc dico, ut neglectam velim subtilitatem. Nullo modo: neque enim intelligi potest vera doctrina sine subtilitate, nec, qui multa passim collegit, vir doctus est, nisi ea digere, definire, causis muniat. Et quis tandem carere cupit fructibus subtilitatis, qui in eo sunt, ut eos cœcius, facilius, brevius, dilucidius, magisque disposite discamus. Sed postquam ita didicimus, omnia sunt ad vitae communis normam examinanda, ut, quid nobis, quid aliis, quid scholae, quid vitae didicerimus, adparat.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCLXXV.

*BEATI FLACCI ALBINI SEV ALCVINI ABBA-
tis, Caroli Magni, Regis ac Imperatoris, Magistri Opera,
post primam editionem a Viro Clarissimo D. ANDREA
QVERCETANO curatam, de nouo collecta, multis locis
emendata, et opusculis primam repertis plurimum aucta, variis-
que modis illustrata. Cura ac studio FROBENII (FOR-
STERI) S. R. I. Principis et Abbatis ad S. Emmeramum
Ratisbonæ.*

Litteris Ioannis Michaelis Englerth, Aulico-Episcopalis et
monasterii S. Emmerami typographi. c. d. m. d. c. c. l. x. x. v. i. i.

*TOM. I. VOL. I. Alph. 4. plag. 6; VOL. II. Alph. 7.
plag. 16.*

*TOM. II. VOL. I. Alph. 2. plag. 20; VOL. II. Alph.
4 plag. 10. in Folio.*

Virorum eruditorum plerique iamdudum peruiderunt,
allatisque exemplis confirmarunt, libros ab Alcuino
T
con-

conscriptos et diuulgatos, certissima esse monumenta, e quibus, quae reipublicae, quae religionis ac ciuitatis Christianae, quae eruditionis vniuersae ratio, et quasi facies, impetrante Carolo M. fuerit; sane quam optime ac plenissime perspicui possit; et qui hanc recte indagare, ac penitus nosse cupiat, eum non posse liberos, quos diximus, omnes manu diurna nocturnaque non versare. Quod cum verissimum esse intelligeretur, fuerunt alii, qui optarent, ut tandem existeret qui singula Alcuini monumenta in lucem proferret, vel ea saltem, quae eruta iam sunt, vno volumine comprehensa simul vulgaret, vt. Camisius, Antonius Riuetus, Benedictinus e congregat. S. Mauri; alii, qui eorum colligendorum vulgandorumque laborem in sese susciperent, vt, Andreas Quercetanus (du Chesne); alii, qui libellos, in bibliothecis adhuc latentes, casuque repertos, vel indicarent, vel monumentis aliis adiectos ederent, eoque ipso editionem nouam eamque plenioram, quodammodo adiuuarent vt, Martenius, Abillonius, Baluzius, Bezius; alii denique, qui eiusmodi nouam editionem curare adgrederentur illi quidem, neque tamen ob causas diuersas conficerent, vt, Ildephonsus (Atelinotus, Benedictinus, cet. Tandem vero, quod multis non licuit et adgredi prudenter, et quam rectissime felicissimeque exsequi, coegit Editori Celsissimo atque Reuerendissimo; ita quidem, vt haec ipsius editio, cui se manus admoturum esse significat Conspicuum omnium opusculorum, quae et quo ordine in noua editione comparere deberent, Anno ccccclxx promulgato (v. eiusd. a. Act. Erud. p. 233), non solum libellorum, recens additorum, optime digestorum, ingeniosè emendatorum copia, prorsus respondeat virorum eruditorum votis atque expectationi sed etiam specie externa, typorum elegantia, ornamentis aliis, Germaniae vniuersae honorem aliquem coniliare; neque splendidioribus exterorum editionibus inferior esse videatur. Vnde etiam in primis digna est, de qua copiosius disseratur, legentibusque, quidi
 Ed.

Ed. Celsissimi eruditio, ingenium, studiumque, hoc in opere praestiterint, significetur. Quod antequam faciamus, et per partes ostendamus, in vniuersum, opinor, dicendum est, hac editione contineri non solum, quicquid viri, quos supra diximus, alique, publici iuris iam fecere, sed etiam libellos complures *ineditos*, epistolas, carmina, cet. eosdemque omnes rectius digestos, varietate lectionis, si plures ad manus erant Codd. MSS. instructos, atque observationibus historicis, geographicis, aliis, illustratos: singulos etiam libellos quasi antegredi commentariolum historico-criticum, quo varia, quae ad quemque pertinent, exponantur. Praeterea, altero tomi prioris volumine extremo, quas adiectas esse dissertationes, doctas et copiosas, de quibus vt suo loco disseramus, necesse est. Quibus dictis, age, iam singula persequamur.

Ac Tomi quidem prioris volumine I. excipit epistolam, qua Electori Bauariae, nuper in viuis qui esse desit, opus hoc praestantissimum datum, dicatum, dedicatumque fuit, praefatio generalis, qua Ed. Cels. editionis huius adgrediendae opportunitatem, eius conficiundae praesidia, et rationem, quam in ea sequutus est, eleganter exponit. Nimirum, cum ipse Andreae Quercetani editionem, etsi tam plures libelli, quam *exigenda* critica in ea desideratur, admodum raram, eandemque tum libellis, quos complures viri eruditi ediderunt, tum opusculis, quae in bibliothecae, ad a. Emmerami instructae, scriniis latentia deprehenderat, mirifice augeri posse cerneret, ab eo iam tempore de noua Alcuini editione cogitare coepit, manumque operi admouit. Aliquamdiu post, certior factus, Idephonsum Catelinotum, eodem capto consilio, multos iam annos idem hoc voluisse saxum, et omnia iam, duobus Tomis distincta, prelo habere parata, huic, quicquid ipse iam collegerat, et quae, quoue loco plura reperienda sint, per litteras significauit, illius arbitrio et vsui apparatus suum

lubens obtulit, eidemque omnem operam perhumaniter
 spondit. At vero Catelinotus, aetate admodum proue-
 ctus, causisquae adductus aliis, cum sese telam recte perte-
 xere posse desperaret, omnem apparatus suum, obserua-
 tionibus quibusdam notisque doctissimis auctum, Editori
 Celsi sic transmisit, ut hic, quae in rem suam forent, inde
 sumere posset. Quod eius factum, ut erat admodum lau-
 dabile, nec leue animi generosi indicium, ita utilitatem
 quoque attulit insignem Alcuino ipsi: siquidem Catelinoti
 editio, si unquam in lucem exisset, eo ipso teste ac iudice,
 quam longissime abfutura fuerat ab huius perfectione atque
 praestantia. Quem apparatus consecutus Ed. Celsi, alacri-
 ori studio rem aggressus est, et praesidia necessaria, unde-
 cunque probabile erat ea venire posse, et petiit. et re ipsa
 accepit, ut, e Bibliothecis Salisburgensi et Frisingensi;
 alia per Eminentissimum Passioneum, patrem purpuratum
 olim celeberrimum, Roma ipsi transmissa sunt, una cum
 epistola elegantissima, cuius particula ibidem typis descri-
 pta est. Tum vero conspectu, quem supra diximus, a.
 1760 promulgato, viros eruditos inuitavit ad symbolas, si
 quas possent, conferendas: nec frustra. Adiutus enim est
 mirifice, cum eorum consiliis et commendatione, tum ope-
 ra ipsa. In primis praedicat illustris Temleri, Regis Dano-
 rum: ab epistolis secretioribus, ac plurimum reuerendi
 Pleri, tum in Hispania degentis, studium singulare. Hi
 duumviri effecerunt, ut ex Anglia, et Hispania potissimum,
 Gregorii Maiansii, Viri longe celeberrimi, studiis et opera,
 transmitterentur non pauca, quae novae huic editioni non
 possunt non maximo esse ornamento. Ea quae sint, suo
 loco indicabimus. Alia posthac e Galliae bibliothecis insi-
 gnioribus, maxime per Philip. Ludov. Lieble in Abbatia
 S. Germani a Paris, Bibliothecarium, item Germaniae, ut,
 Vindobonensi, Monachienfi, cet. quarum praefectos per
 epistolas adierat, accepit. Ex quo ut singularis appareat
 felicitas, ita non minor Editoris Celsi prudentia et dexteri-

ras cernitur in eo, quod tot tamque eximii praesidiis restissime usus est ad Alcuini libros, iam editos, emendandos, suaeque integritati restituendos, ac, quod maius est, augendos etiam. Id quod cuique, Quercetani editionem cum hac comparare non grauant, sine multo labore apparebit. Praefationem hanc sequitur Elenchus eorum, quae, et quo ordine omnia, hac in editione noua exstant; ita, ut quae nunc primum accesserunt, asteriskis notata sint. Tum praemissa est commentatio de vita Alcuini, quam Ed. Cels. ex illius scriptis potissimum confecit. Eius cap. 1. disputatur de Alcuini nominibus variis, patria, parentibus, fratribus etc. cap. 2. de eius educatione et magistris; quo loco ipsum negat Beda Venerabili uti potuisse magistro, utpote qui XXVII. annis prius e vita excesserit, quam Chiffletius contra complura historiae monimenta existimet ac contendat: cap. 3. de Alcuini professione monastica ex observationibus Mabillonii, editorque Cels. ipsum non solum votis monasticis obstrictum, sed etiam b. Benedicti regulas sequutum fuisse censer. Sed veremur, ut lector quisque Ipseus in sententiam abiturus sit, isque potissimum, qui Alcuinum, annos non paucos Caroli M. in aula et comitatu fuisse, aliis viris illustribus familiariter usum, feminas erudisse, ad easdemque complures epistolas scripsisse et rescriptisse, quin villas et opes possedisse, non ignorat. Liebatne, tunc temporis, monacho haec omnia impune facere? Si licuit, monachorum instituta, post id tempus, vehementer mutata sint, necesse est: sin minus, Alcuinum reuera monachum fuisse, admodum dubium esse videtur. Quam heic mouemus quaestionem, nemo facile rectius ac prudentius decerner, quam ipse Ed. Cels. quem, quae religionis Christianae, Carolo M. imperante, fuerit ratio, quasi in numerato habere videmus: cap. 4. de Alcuini schola et discipulis in Britannia, quos inter existit Liudgerus, primus Monasteriensis episcopus; Candidus quidam, cui Walsio, vel Wizo cognomentum fuit; Fridugilus, Calwi-

nas, presbyter, alii: cap. 5. de Alcuini vocatione et accessu in Franciam. Cap. 6. constitutiones et remedia pro reparandis litterarum studiis adhibita persequitur; quod qui legit, is miserum religionis Christianae atque litterarum optimarum statum non potest, quin deploret: cap. 7. magistrum Alcuini in schola palatii, eiusque in illa discipulos; quo loco demonstratur, Gislam ac Richerudem, quae aditicio nomine Lucia et Columba vsurpantur, non tam in Britannia, quam in Gallia, ab Alcuino institutas fuisse. Cap. 8. disputatur de Alcuini reditu e Gallia in Angliam, et inde rursus in Galliam; qua opportunitate, multa de pace inter Carolum M. et Offam, Merciorum regem, stabilientia, commemorantur: cap. 9. de Alcuini praefectura in monasterio Turonensi, et schola ibi constituta: et cap. 10. de discipulis eius celebrioribus, qui hac e schola prodierunt; quo pertinet Rabanus, Abbas Fuldensis, et postea Archiepiscopus Moguntinus, Hatto, huius in abbacia Fuldensi successor, Hemmo siue Hainio, episcopus Haberstadiensis, Samuel, episcopus Wormatiensis, Adalbertus, Alricus, Amalarius, cet. Cap. 11. alia facta Alcuini Turonis exponit: uti cap. 12. eiusdem infirmam valetudinem, et abdicatam praefecturam. Cap. 13. disseritur de ipsius morte, tumulo, epitaphio, memoriaque in fastis; et denique cap. 14. de eiusdem eruditione et doctrina, in primisque de eius sententia super praecipuis religionis Christianae capitibus, ut, super Canone Scripturae Sacrae; Trinitate et incarnatione; super gratia et libero arbitrio, baptismo et confirmatione, Eucharistia cet. quae omnia ad explorandam placitorum sacrorum historiam quamplurimum faciunt, etiamsi in non paucis ab Ed Celf. dissentias. Ceterum hic non possumus non monere, ipsum adhuc dubitare, existetne integra editio, vel verius exemplaria quaedam editionis Argentinenfis, a. 1539. in Fol. vulgatae, qua Caluinus Institutiones suas, Alcuini sub nomine promulgavit; sed de quo ipse vna cum Basna-

gio

gno dubitat, id Liebius, Clemens, alii, sic demonstrant, ut recte dubitare possit nemo. Ille liber, in Indice librorum prohibitorum Romae 1704 edito, notatus ita, Alcuini, seu potius Caluini, Commentarii in libros de Trinitate, ob causam plane non significatam, in simili Indice, a 1758. promulgato, inductus est, eiusque loco scriptum: *Leffus Lucas* — *Alcuini Abbatis Turcensis de fine sua et indiuiduae Trinitatis libri tres, commentario illustrati*, etiamsi hic liber, Francofurti a. 1554. in forma 8 excusus, profusus dif. repet a Caluini institutionibus, Argentorati a 1539. in Fol. vulgatis. Saenagii, hunc librum vniquam e. stitisse pernegantis, auctoritas haud dubie effecit, ut recentioris Indicis auctores librum, quem non debebant, inducerent, eiusque loco notarent, qui veros ac genuinos Alcuini de Trinitate labores complectitur. Sed satis de hac Alcuini vita recens concinnata. Eam excipit eiusdem viri vita, ex vetusto Cod. MS. S. Mariae Remensis, primum edita Andreae Quercetani studio: quam Ed. (els) conscriptam esse docet anno fere 829, quo Aldricus ad episcopatum Senensem euectus sit, et ab monacho quodam Ferrariensi, cuius Abbas fuit Sigulfus, e quo se singula didicisse testetur; eam denique ab Surio, Henschenio, aliis, promulgatam esse. De hac nihil est, quod addamus, praeterquam quod varietas lectionis, et notae historicae, criticae, chronologicae, adiectae sint. Posthac locum obtinuit Andreae Quercetani praefatio, editioni suae praemissa: itemque de Alcuino testimonia veterum, et quorundam recentiorum Scriptorum.

Atque tum demum ipsa Alcuini opuscula apparere incipiunt: ac primo quidem illius Pittolae, eum multis locis e Codd. MSS. pleniores emendatioresque, tum mirifice adiectae. Cum enim in Quercetani editione non nisi CXV. essent, in hac ita creuit earum numerus, ut C(X) XII. efficiant. Quarum pleraeque, quae hic primum promulgantur,

titur. descriptae sunt e Cod. MS. Biblioth. quondam Harleianae, hodie Musei Britannici, de quo Editorem Celf. in primis certiores fecerat Temlerus. Qui cum, ipsius rogatu, per litteras ex viris quibusdam eruditis petiisset, ut eas descriptas cum Ed. Celf. communicare ne grauentur: ad haec postulata ipsi rescribere, velle sese ea exsequi, sed hac lege, ut ediderint integrum annum, amplius, expectaret, donec desiderata possent describi; simul vero pro scriptura et labore vnus septidui mercedem poscere. t. centam, amplius, librar. Sterlingicar. Quod postulatum, viris eruditis indignum, ut par erat, repudiavit editor. Eum fortuna propicia posthac ita adiuuit, ut, quod desiderant, sine multis impensis acciperet, beneficio quidem Viri Clariss. de Brequigny, qui, dum regis Christianissimi iussu, a. 1764. (vel 1767, quod alibi dicitur) Britanniae bibliothecas perscrutaretur, epistolas illas e Cod. MS. quem diximus, describendas, et perhumaniter cum Ed. Celf. communicandas curauit. Quae omnia hic, praef. gener. p. VI. et in monito praeuio ad Mantissam T. I. p. 222. grato, quo par est, animo commemorauit, simulque Brequignii litteras ad se, hac super causa, missas, in lucem edere non dubitauit. In iis sunt LXXI. epistolae, quas iure vsurpare possis penum copiosissimum, e quo luculentam eius aetatis cognitionem historicam depromere licet. Quas epp. omnes attingit synopsis, qua, ad quem quaeque earum, qua super eausa, quoue consilio missa sit, paucissimis significatur: itemque monitum, vti appellatur, praeuium, quo traduntur multa, quae ad historiam litterariam pertinent. Quod reliquum est, epistolis subiiciuntur notae breuiores historicae, geographicae, criticae, quae, quam accurate tenent Ed. Celf. eorum temporum historiam, plane demonstrant. Claudit eas tandem ordo epp. secundum editionem Queretani, Canisii, et Mabillonii, collatus cum noua hac editione; et ordo alphabeticus personarum, quibus Alcuinus suas epistolas inscripserat.

To.

Tomii prioris volumine altero continentur opuscula exegetica in sacram scripturam, atque dogmatica. In utraque classe reperiuntur nonnulla, quae iam primum vulgantur. Et exegetica quidem, post monitum praenium, hoc ordine sequuntur: (I) Interrogationes et responsiones in librum Geneseos, ex edd. vetustioribus et Codd. MSS. emendatae; (II.) Dicta super illud Genesis: *Faciamus hominem cet: e* editis et Codd. MSS. (III.) De decem verbis legis, ex edit. d'Acheri; (IV) Enchiridion in psalmos poenitentiales, ex editis et MSS. simulque accedit praefatio, seu epistola, qua Alcuinus libellum praesentem Arnoni inscripserat: quae in vetustioribus deficit editionibus, ac primo vulgata est a V. Cl. d'Acheri, posthac vero reperta quoque in Codd. Salisburg. altero, altero biblioth. S. Emmerami; (V.) hymnus vetus de XV. Psalmis graduum qui primum vulgatur e Codd. duobus MSS. nimirum altero biblioth. D. Emmerami, altero Reichenauensi. Negat tamen Ed. Cels. hymni huius auctorem esse Alcuinum ipsum, idque confirmat huius ipsius verbis, quae Ep. CXVII. leguntur; (VI.) Compendium in Canticum Canticorum, a Patricio Junio iam vulgatum quidem Londini MDCXXXVIII. sed hoc loco e Cod. Vatic. emendatum. Huic libello itidem praemissa est commentatiuncula litteraria, qua editor Cels. adversus Benedictinos Gallicos, qui histor. litter. Galliae lingua vernacula scribere, eum reuera ab Alcuino confectum esse demonstrat; (VII.) Epistola ad Daphnia de illo Cant. Cant. loco: sexaginta sunt reginae, cet. ex edit. Quercetani, et Cod. MS. Salisburg. (VIII.) Commentaria in Ecclesiasten, ex ed. Quercet. et Cod. MS. Emmeram. (IX.) interpretationes nominum Ebraicorum, maiorum Servatoris O. M. ex Matth. c. I. qui libellus ex Cod. MS. Emmer. descriptus, et iam primum vulgatus, interpretationem tum litteralem, tum allegoricam, tum moralem, complectitur, atque cum homilia quadam Bedae Venerab. ipso Ed. Cels. iudice ac teste in praemissa commentatiuncula, conspirat; nec fert quicquam ex eo discas, quam deplorandam eruditionis bi-

blicae rationem, quae viros vel praefantissimos, quod minus verum cernerent, ea aetate impediēbar; (X.) Commentaria in S. Ioannis Euangelium, ex libris editis, et Codd. MSS. Biblioth. Vatic. et Emmeram. cui praeterea adiecta est Epistola adhuc inedita ad Luciam et Columbanam et Cod. MS. Harleian. descripta. Lectu dignus est commentariolus libro ipsi praemissus: utpote in quo variae, ad historiam quae pertinent, explicantur, atque in aliis, quod supra iam diximus, offenditur, nomina Giskae et Luciae, Richtrudis et Columbae, non diversarum, sed eorundem personarum esse; (XI.) Tractatus Albini magistri super tres S. Pauli, Apostoli, epistolas i. e. ad Titum, ad Philemonem, et ad Hebraeos. Hic libellus, earum, quas diximus, epistolarum interpretationem complectens, ac descriptus e Cod. MS. Bibl. Einsiedlensis peruerusto, hic loci primum vulgatur, quod Ed. Cels. in praefatione, vae cum aliis, quae ad historiam literariam pertinent, doctè, ut solet, exponit. Ceterum (XII.) commentatio brevis in quasdam S. Pauli, Apostoli, sententias, descripta ex Cod. MS. Salsburg. et hic primum edita, exegeticiis Alcuini libris quasi coronidem imponit. Continentur ea exigua saltem fragmenta, non graua illa quidem, sed tamen lectu iucunda. Progrediendum iam est ad Alcuini libros dogmaticos et polemicos, qui sequuntur Tomi prioris parte tertia. Praefationem historicam, literariam Ed. Celsiff. excipiunt (I) de Fide SS. Trinitatis libri tres, saepius iam quidem editi, sed hic compluribus e Codd. MSS. emendati, supplementis aucti, et integritati restituti; (II.) quaestiones XXVIII. de Trinitate ad Fredegisum, ex editis, et Codd. MSS. multo emendatioribus; (III.) Libellus de processione Spiritus S. e Cod. Laudinensi descriptus, ac hic primum promulgatus: qui plerisque viros eruditos latuit, donec Celeb. Monesaloniensis eam, Biblioth. Bibliothec. Tom. II. p. 1297. inter Codd. MSS. Bibl. Laudinensis recenseret, ex quo descriptum Caselinotus primum accepit, acceptum

que posthac, una cum aliis, Ed. Cels. transmisit. Eius ne antiquiores quidem auctores, qui Alcuini scripta recensent, mentionem faciunt: sed quominus pro suppositicio haberi deb. at, facti tum vetusti Cod. fides, tum Didonis, episcopi. testimonium, quo se libellum ecclesiae Laudunensi donasse, verbis clarissimis affirmat. In libello ipso loquitur Alcuinus de commonitorio, quod dicebant, Coelestini P. M. dato Episcopis atque Presbyteris ad Concilium Ephesium proficisci iussis: et in nota adiecta se ignorare fatetur Ed. Cels. num istud adhuc supersit? nec ne? Id vero prius in lucem protulit Baluzius: post eum Constant in Epistol. Rom. Pont. p. 1152. id quam emendatissime promulgavit. Atque haec de dogmaticis Alcuini libris: ad polemicos oportet, iam pergamus. Grassari, Carolo M. imperante, coeperat Adoptianorum haeresis, in Hispania exorta quidem illa, sed Galliam inde inuadens, multosque huius regni Christianos veri specie decipiens. Quam ut oppugnaret deleteretque, ex patria euocatus in Galliam, Alcuinus omni animi contentione laboravit. Quod quoniam non latebat Edit. Cels. non sine multa cura conquisiuit, quicquid ille librorum, hac super causa, scripsit promulgavitque. Unde immortaliter sane promeritus est de hoc Historiae Eccles. loco, quod ipsum variis libellis, qui ad quaestionem rectius intelligendam pertinent, locupletavit, variisque commentationibus magis explicare ipse non grauatus est. Quo in negotio tam recte et prudenter, tam feliciter etiam versatus est, ut, quicquid in noua hac editione ad eam disputationem pertinet: (pertinent autem eo tam libri quos illico indicabimus, quam alia, quae tomus alter complectitur, qua, quae suo loco recensebimus): ut id, inquam, iure quodam suo, quasi fundus, et singulare quin necessarium praesidium huius concertationis penitus intelligendae, et vere diiudicandae, possit existimari. Sed singulos iam recensemus libellos. Igitur tertiae huius partis opuscula sunt reliqua, (IV.) Libellus aduersus haeresin Felicis, ad

Abbatem et Monachos Gothiae missus, ex Cod. MS. Bibl. Vaticano-palatinae CCLXXX. descriptus, et hic primum vulgatus, vna cum V. Cl. Petri Franc. Foggiani specimine praefationis in hoc opusculum; vtpote qui, cum libellum hunc solum in lucem edere apud animum constituisset, Passionei Eminentiss. quod supra iam diximus, auctoritate mutauit consilium, et schedas suas omnes Ed. Celf. transmisit. Praeterea in commentariuncula, huic libello praemissa, exstant complura lectu iucunda et vtilia; in primis particula epistolae a Maiansio, V. Cel. scriptae, qua de linguae, quae hodie Hispanorum vernacula est, originibus disputat, (V.) Libri septem contra Felicem Orgelitanum Episcopum, ex ed. Quercetani, quos tamen antegreditur (VI.) Epistola B. Alcuini ad Felicem haereticum scripta, necdum edita, et iam primum e Cod. MS. Salisburg. descripta; item (VII.) alia ad Carolum M. vna cum praefatione in illos septem libros ad eundem Carolum, quam vtranque Baluzius Miscell. Tom. IV. p. 413—415. prius in lucem ediderat. Tum locum habent (VIII.) Libelli quattuor contra epistolam Elipanti, Toletani episcopi, ex edit. Quercetani, quibus praemissae sunt duae epistolae ad Laidradum et Nefridum, episcopos, et Benedictum, Abbatem, quas a Quercetano iam promulgatas quidem, multum emendauit Ed. Celf. ex Codd. MSS. Bibl. Vatic. et Reg. Paris. Qui quidem libri omnes, tam septem illi contra Felicem, quam quattuor contra Elipantum, etsi eos Quercetanus iam iam ediderat, vna cum epistolis ad eos pertinentibus, multis in locis emendati sunt, ac meliorem in ordinem redacti, ita, vt iam per se sint praestantissimi, et ad vtilitatem inde capiendam fructuosissimi; (IX.) Epistola Elipanti ad Felicem nuper conuersum, cum Maiansii Celeberr. notis criticis, quibus adiutus Ed. Celf. eandem integritati restituit; itaque restitutam edidit; (X.) Confessio Fidei Felicis Orgelitanae sedis episcopi, ex ed. Quercetani, sed multo emendatior; (XI.) Epistola ad filiam carissimam, quam

quam insruit in dogmate contra Adoptianos, eadem editione. Coronidem huic tomo imponunt (XII.) dissertationes duae, una historica, altera historico dogmatica de Adoptianorum placitis. Prioris auctor est ipse Editor Cels. eademque inscripta, Dissertatio historica de haeresi Elipantii Archiepiscopi Toletani, et Felicis, episcopi Orgelitani, in qua, quae haecenus obscura fuerant, ex chartis recenter detectis, et ipsius B. Alcuini scriptis illustrantur: in qua conficienda hanc legem sibi ipse scripserat, vt, quae de Adoptianis iam dixere Basnagius, Madrisius Vtinenfis, et Walchius, Prof. Gostingens. longe Celeberrimus, non nisi breuiter strictiuque tangeret, ea contra copiosius enarraret, quae monumentis non paucis, tam vetustioribus, quam recentioribus adiutus, communicare poterat cum viris eruditis super hac causa rectius constituenda, illustranda, et tandem aliquando vere diiudicanda; ita tamen, vt quae Alcuini partes in placitis et erroribus illis oppugnandis refellendisque fuerint, potissimum exponeret. Hinc ea res et exquisitissimae, et memoratu maxime dignae, recte et ordine traduntur, quas ignorare nequit, qui hunc locum prudenter et recte dicendo persequi velit. Atque hanc ob causam lector quisque, harum rerum cupidus, eam totam legat relegaque saepenumero, necesse est: quam, mira reconditae eruditionis copia refertam, vt facilius, vnoque oculorum quasi obrutu, perspicere possit, subiuncta est synopsis vniuersae dissertationis. Altera inscripta est Dissertatio dogmatico historica, qua contra Christianum Walchium ostenditur, Felicem et Elipantum, adoptionis in Christo homine assertores, merito ab Alcuino Nestorianismi fuisse petitos: Auctore D. Ioanne Baptista Enhueber, Priori ad S. Emmeramum. Ea, non solum satis copiosa, sed etiam multiplici rerum exquisitarum copia atque eruditione referta, itemque laudabilis modestiae erga ipsum aduersarium longe doctissimum nomine commendabilis, prorsus digna est, quam viri eruditi legant, examinent, et cum aliorum super hoc loco sententiis com-

parent; hanc potissimum ob causam, quod et multa, quae ad Nestorii historiam et errores pertinent, *ἀνὰ τὴν ἀρχὴν* simul anquiri et exponit. Vnde auctor Summe Venerandus, etsi omne punctum non ferat eius commentatio, non immerito inter viros aetatis nostrae eruditissimos locum occupabit non postremum. Ceterum quoniam ab omni partium studio alieni esse debemus, certe quidem volumus; copiosius de ea loqui non possumus, maxime cum sit credibile, fore, ut ipsius adversarius rerum ecclesiasticarum scientia excellentissimus, hanc dissertationem ipse examinatum eat. Qualis priori, talis et huic additus est dissertationis vniuersae conspectus. — Tomi alterius volumen prius, in tres partes distributum est; posterius tres reliquas, et appendicem triplicem complectitur. Qui libelli in singulis extant, illico docebimus. Earum prima sistit, post commentationunculam Ed. Cels. historico-litterariam, libellos Alcuini liturgicos et morales: nimirum, (I.) Librum Sacramentorum, ex ed. Quercet. vna cum paucis notis criticis; (II.) Librum de Psalmorum usu, cum variis formulis ad res quotidianas accommodatis, ex eadem ed. et altera Colonien- si a MDLXXI. descriptum, ac meliorem in ordinem redactum; (III.) Officia per ferias, e Quercet. ed. cum aliqua lectionis varietate, ex Cod. MS. Reg. Paris. et libello precat. Caroli Calvi sumta; (IV.) Epistolam ad Oduinum de Baptismi Ceremoniis, ex ead. editione, collata cum Codd. MSS. (V.) Librum de virtutibus et vitiis ad Widonem Comitem, ex ead. ed. comparatum cum Codd. MSS. vnde non pauca in contextum recepta et vncinis inclusa sunt; (VI.) Libellum de ratione animae ad Eulaiam virginem (quam Gundradam esse demonstrat Ed. Cels. in monito praevio p. 5.) sumtum ex editis et Codd. MSS. eodem loco indicatis; (VII.) Epistolam de confessione peccatorum ad pueros S. Martini, repetitam ex editis, cum varietate lectionis e Codd. MSS. Vatic. et Emmeram, in margine adscripta. De quibus libellis nihil est, quod dicamus. In parte altera, post Ed.

Ed. Celf. commentariosum historicum, occurrunt vitae Sanctorum: vt, (I.) Scriptum de vita S. Martini, ex editi. tum varietate lectionis; (II.) vita S. Vedasti Episcopi Atrebatensis, ex ed. Quercetani et Henschenii, cum eiusdem additionibus, varietate lectionis, et notis; (III.) vita S. Richarii, presbyteri et almi pat. is, ex editi. Quercetani, Mabillonii et Henschenii, cum istorum notis; (IV.) vita S. Willibrordi, Episcopi Traiectensis, oratione proorsa et vorsa perscripta, ex edd. Canisi, Quercetani, et Mabillonii, cum eorum notis. Vitam huius Willibrordi metricam vna cum Elegia annex, Christianum Daumium suae collectioni aliorum carminum, Cygnae a. 1162. et 1672. editae, inseruisse, commemoras Ed. Celf. sese didicisse ex auctore Historiae litterariae Galliae Tom. IV. p. 421. neque tamen eam vniquam oculis vsurpasse. Nec de his libellis quicquam est dicendum, praeterquam quod *refert* peracutam et ingeniosam in eis recensendis adhibuit Ed. Celf. eoque fecit, vt ab integritate prima iam propius absint, quam antehac fuere. In parte tertia exhibentur Aluini carmina, exquisitiori tamen et ordine, et lectione formaque, quam in Quercetani exemplari reperiantur. Sunt ea tum ex hoc, tum ex aliis libris descripta, sed simul ex Codd. MSS. vbique indicatis, vt plurimum emendata, et nonnunquam aucta et suppleta, atque a dubiis et suppositiciis purgata: possis etiam dicere locupletata siquidem Carmen de Pontificibus et Sanctis ecclesiae Eboracensis, a Mabillonio primum erutum, deinde a Thoma Gale in Hist. Britannicae, Saxonicae, Anglo-Danicae script. Oxon. 1691 editis p. 703. sub Flacci Alewini nomine vulgatum, in monito praevio huic auctori vindicandum censuit, aliudque praeterea ex Cod. MS. Harleii, primum adiecit Ed. Celf. Quibus de carminibus Catelinotus, cuius consilium de Aluino edendo supra praedicavimus, ea non esse Homeri, Virgilii, Pindari, Horatii aliorum ingenio et arte diducta, recte iudicavit: interiam exponuntur. us quam plurima, quae ad historiam locupletandam;

dam, illustrandam, confirmandam, recte vsurpari possunt; eoque magis, quod in notis multa, quae ad ipsam pertinent, explicantur. Tandem volumen hoc claudit ordo carminum nouae editionis comparatus eum veteri: quem non temere, sed recte prudenterque additum existimamus. Posterius volumen Tomi alterius, tres partes reliquas, triplici cum appendice, complecti diximus: qui libelli eis contineantur, iam exponemus. In partem quartam coniecti sunt grammatici, rhetorici, dialectici, alii, hoc ordine: (I.) Grammatica per dialogum inter magistrum et discipulos, repetita ex ed. Quercet. sed emendatior et locupletior ex Codd. MSS. Frisingensi et Emmeram. (II.) libellus de orthographia primus editus ex Codd. MSS. altero Reg. Paris. altero Salisburg. comparatusque cum libello simili, Bodae Venerabili plerumque tribui solito. Quo quidem Alcuinus non regulas quasque leges sanxit orthographicas, sed vocabula, ordine alphabetico disposita persequutus, de singulis dixit, quo pacto sint recte scribenda. Vnde qui eum indicauit pro mediæ aevi Glossario haberi posse, et varia inde supplementa in libros similes transcribi, is profecto a vero non aberrauit. Ac si quidem, quae super *bibo* et *uino*, *cauerna* et *taberna*, *vaccas* et *baeas*, *uolua* et *balba*, *beneficus* et *ueneficus*, *berna* si domi genitum significat, et *uerna*, si tempus; *berbena* pro *uerbena*, item super *ac ussô*, quod per duo *c*, et duo *s*, ac *comminur*, quod per duplex *m* scribere iussit; si haec, inquam, et alia, animo expendas, non male inde, quae tunc temporis latinam linguam pronuntiandi ratio fuerit, suspicaris: et sic ex hoc libello utilitas non spernenda in artem diplomaticam redundare potest. Praeterea in non paucis discrepans vocabulorum vis sic ostenditur, ut complura inde discere tum potuerit quisque linguae lat. studiosus; (III.) de rhetorica et virtutibus dialogus inter Carolum et Albinum, repetitus ex edd. variis, emendatusque et auctus ex Codd. MSS. Bibl. Frisingensis, Emmerami, item Gymnasii ciuitatis Ratisb. quorum fide carmina quoque,

que, illi adiecta, iustum in ordinem restituta sunt: addita simul est lectionis varietas, notaeque historicae; (IV.) de Dialectica dialogus inter eosdem, repetitus ex eod. diversis, in praefatiuncula enumeratis, ac simul emendatus ex Cod. MS. Vindobon. Frisingensi, et S. Emmer. itaq. et lectionis varietas in margine reperitur, supplementa in contextum recepta, vacinis sive circumscripta; (V.) Disputatio regalis et nobilissimi iuuenis Pippini cum Albino scholastico, desumpta ex ed. Quercetani, et comparata cum Cod. Salzburg. (VI.) duo libelli de Carfu et Saltu Lunae, ac de bissexto, quae hinc loci primum in lucem proferuntur. Vtrunque ex biblioth. Vaticana ortum, cum Editore Cels. communicavit Fogginius, eoque nomine quam optime de noua hac editione promeritus est. Eisdemque adiecta est Calculatio Albini magistri, de reperienda Luna XIV. Paschae per decem et nouem annos, itidem ex Cod. MS. Bibl. Palatino-Vatic. descripta. Tomi secundi parte quinta sequuntur opuscula Aleuino tribui solita quidem illa, sed quae uel profus credibile est non esse ab eo conscripta, uel quorum *ymagines* multis argumentis non leuibus impugnantur. Horum in numero est Confessio fidei ea, quam Petr. Franc. Chiffletius ex Cod. Lugdun. eodemque peruerso, in opusculis scriptorum veterum de Fide Catholica, Diuisione, a. 1656. primus promulgauit: quae quidem perse est monumentum antiquitatis praestantissimum, mukumque momenti habet in concertatione super historia dogmatis de Transubstantiatione. Mabillonio certe uisa est tanti, ut de eius antiquitate et auctore disquisitionem singularem in lucem ederet, qua ad Caroli M. tempora referendam; et ab Aleuino profectam esse, demonstrauit, certe quidem demonstrare uoluit, eo quod utrumque negaret. Balthous in disert. singulari, quae Rotomagi a. 1659. in lucem prodit. Mabillonii argumenta refellere aggressus posthac est hic Basnagius, Hist. Eccles. Tom. II. Lib. V. c. 7. p. 299. seqq. uide Ed. Cels. animaduersionem in

Censuras ipsius scriptam heic simul edidit. Vnde quaecumque hanc ad rem pertinent, hoc ordine sequuntur: (I.) Joann. Mabillonii disquisitio, quam excipit Ed. Colf. Anni aduersus in Basnagii censuras; (II.) Albini Confessio fidei, a Chiffletio primum edita; Nos, quoniam ab omni partium studio alienos esse oportet, nostram super hac lite litteraria sententiam retinemus: neque tamen silentio praetermittere possumus, hac in confessione saepe usurpata esse vocabula tam vaga, tamque ambigua, ut, si omnia ad viuum referes, ne Romana quidem ecclesia placit singula comprobare, ac tanquam verissima tueri queat. Sequitur (III.) Disputatio puerorum per Interrogationes et Responsiones; heic loci primum promulgata ex Cod. MS. Salisburg. Est hic libellus, ubi, quod res est, dicamus, Catechismus pro illorum temporum ratione, non spernendus, et in Capp. XII. diuisus, quorum 1) de operibus sex dierum; 2) de natura hominum; 3) de Spiritibus; 4) de decem Dei nominibus; 5) de sex aetatibus mundi, maioris videlicet et minoris; 6) de ratione temporum; 7) de veteri Testamento; 8) de nouo Testamento; 9) de gradibus totius Ecclesiae dignitatis; 10) de Missa; 11) de Fide; 12) de oratione Dominica, disputat. (IV.) Propositiones ad atuentes iuuenes, ex Cod. MS. Augiae diuitis, primum vulgatae, et ex ed. opp. Bedae Vener. Basil. 2. 1563. p. 135. seqq. Sunt pleraque ingeniosa problemata siue aenigmata arithmetica, sic proposita, ut in eis soluendis et explicandis habeant pueri opportunitatem ingenii acuendi; (V.) Epistola ad Leonem Papam ex Cod. MS. Salisburg. cuius fragmentum ediderat Pezsius Thef. Anecd. Tom. II. P. I. p. 10; (VI.) Carmina dubia, ex editis non minus, quam ex Cod. MS. desumpta, quae Alcuini esse non pauci, sed sine argumentis factis probabilibus, affirmant; (VII.) Albani de septem sigillis ex Cod. MS. Vatican. quod fragmentum nihil sane, quod scitu dignum sit, docet legentes. Eiusdem tomii parte sexta comprehenduntur Alcuini opuscula suppositi-

Meia: eius in proemio, seu monito praevio; Ed. Celf. quoniam animo praecipiebat, fore plerosque, qui hanc, minimum, in classem, celeberrimos libros Carolinos de imaginibus relatos esse crederent; tribus potissimum causis sese perpulsam scribit, cur eos ab Alcuino profectos aeger ac perueget: primum, quod auctor vitae Alcuini, in reliquis ipsius scriptis recensendis, hos silentio praetermiserit; tum quod Alcuinus ipse in epistolis, aliisque libris genuinis, de vniuersa hac disputatione Gallorum Germanorumque cum Graecis nihil plane commemorarit; et tandem quod stilus, quo illi sunt perscripti, et vniuersa hunc locum perscrutandi ratio, plane discrepet ab Alcuini scribendi disputandique via et ratione. Hinc eos hoc e libro penitus excludendos se credidisse; in eaque sententia magis confirmatum ab Eminentissimo Passioneo, qui ipsos itidem hinc exulare iusserit. At enim vero, utcumque haec existimes, libri tamen ipsi, quamquam saepe iam typis descripti, adeoque admodum parabiles, digni profecto fuissent, quos vir quispiam eruditus cum duobus Codd. MS. Bibl. Vatic. contenderit, varietasque, minimum, lectionis, si qua notata esset, heic loci promulgata fuerit. Interim non satis credibile putamus, Alcuinum; qui tantum auctoritate valebat apud Carolum M. quique ab hoc super omni causa religionis graviore consulabatur, in conficiendis huiusmodi libris plane non adhibendum esse in consilium. Postera forsitan aetas Cod. MS. in lucem protrahet, quorum auctoritate res adhuc dubia liquido constabit. Hinc in suppositiciis libris refertur (I.) liber de diuinis officiis, ex ed. Quercetani, cuius auctorem non esse Alcuinum, uti Historpius, primus ipsius editor, et Quercetanus existimarunt, sed penitus ignorari, erudite, ut solet, demonstrat Ed. Celf. in praefatiuncula; (II.) Amalarii Archiepiscopi Treuirensis epistola ad Carolum M. de ceremoniis Baptismi, vna cum duplici Caroli epistola ad eundem, missa ad Petrum Abbatem Nonantulae, huius quoque epistola ad Amalarium, cum huius responsoria cet. e Cod.

Cod. MS. Tigurino hic primò edita; commentationes hinc epistolis præmissa, complura, quae ad historiam pertinent, breviter strictimque exponit; (III.) Adonis, Abbatis Dervensis, libellus de Antichristo, repetitur ex edit. Quercetani, et e Cod. MS. varietate lectionis locupletata; praefatio Ed. Cell. eodem complura ad historiam literariam pertinentia persequitur; (IV.) Homiliae quatuor b. Alcuino suppositae: 1) de silentio, in qua missum est verbum incarnatum, ex edit. 2) de Hypocanti Domini, ex Miscell. Baluzii, 3) de Nativitate perpetuae Virg. Mariae ex Cod. Reg. Paris iam primam in lucem edita, 4) in festo omnium Sanctorum, ex ed. Quercetani et aliorum, de quibus pariter consulas, oportet, editoris praefationem; (V.) Carmina b. Alcuino supposita in Quercetani editione, et compluribus in locis, ex editionibus aliis, aut Cod. MS. emendatione. Quae omnia ut abesse ab hac editione contendas posse, tamen eo nomine grata et accepta esse debent, quod Ed. Cell. opportunitatem longe commodissimam ageretur, et historiae scientiam non vulgarem, patefaciendi suppeditarunt. Tandem sequitur triplex, quam diximus, appendix. In prima reperuntur (I.) Epistolae Caroli M. diuersae, ut 1) ad Ottam, regem Merciorum^{*)}, ex ed. Quercetani, 2) ad Athilhardum et Celualfum, ex eadem, 3) ad Homerum, ex ead. et Cod. MS. 4) ad Leonem Papam, ex iisd. 5) ad Nicephorum Imperatorem ex ed. 6) ad Michaellem Imperatorem, quae descripta ex Cod. MS. Bibl. Harlei, hic primum promulgatur; (II.) Epistolae tres Angilberti Abbatis ad quendam Episcopum, quae itidem primum e Cod. MS. Salisburg. in lucem eduntur; (III.) responsio cuiusdam de Septuagesimo, Seragesimo, et

^{*)} Regis Ottae nummum argenteum rarissimum, in horto Abbatiali aliquot abhinc annis effossum, studioseque asseruatam, aesi incidendum curavit Ed. Cell. utque eam cum viris eruditis, rei numariae studiosis, communicare posset, exhibuit Tom. I. p. 58. Litterae in parte aversa excusae aliquid difficultatis habere videntur.

eo Quiriquibus, et edit. Quiriquibus; (IV.) Praecepta
 Caroli M. t. et s. pro monasterio Cornaricensi, 3) pro
 monachis S. Martini, quae reperta sunt ex Bouqueti Tom.
 V. Scriptor. Rex. Gallie, p. 764. Ex eorum materia,
 quam persequuntur, facis apparet, ea hodie diplomata vel
 privilegia appellatos et. In altera exstant moximenta
 nonnulla, quoniam alia, cetera, quae ad explicandam Ado-
 ptionem barbaricam et haeresim necessariis sunt, nimirum
 (I.) Epistola Episcoporum Hispaniae ad Carolum M. in
 causa controversiae de adoptione Christi, descripta ex Hen-
 rici Florez Espanna Sagrada, Tom. V. Append. X. p. 558.
 quam Walohuim Vir. Clariss. pariter inde promulgasse non
 ignorat. Ed. Cels. (II.) Epistola eorundem ad Episcopos
 Galliae, Aquitaniae, et Austriae, descripta e Cod. Bibl. To-
 letanae, et transmissa a Matansio Coleberr. cuius humanitas,
 tam atque benivolentiam Ed. Cels. conularunt epp, Tem-
 leri et Plueri, quos dum viros litterarum optimarum bono-
 rates, et hoc loco laudibus extollit; (III.) epistola Consi-
 lii Francofordiensis, cet. quae priorem refellere adgressi sunt
 huius auctores, repetita ex eod. et emendata e Cod. MS. S.
 Emmerami iis temporibus scripto; (IV.) Epistola Caroli
 M. ad Elipandum et ceteros episcopos Hispaniae, ex ed.
 Conciliorum Mansii repetita, eademque ex Cod. integritati
 restituta; (V.) Excerpta historica ex Libris Eucherii et Be-
 sti, adversus Elipandum, sumta ex Henr. Canisii Monument.
 Tom. II. p. 397. edit. Basnag. quibus additae adnotationes
 Felliceri et Matansii; (VI.) huius posterioris epistolae ad
 Ed. Celsiss. eadem ad Pluerum, *in h. r. s. mansiiensis*, acta es
 scripta Elipandi illustrantes, quae huius editionis prae-
 stantiam mirificos arguent; (VII.) Candidus de imagine Dei,
 qui libellus, vel quod fragmentum potius, exlat in Cod.
 MS. Salisburg. et Frisingensi. Tertia denique Appendix
 continentur: (I.) notitia Ecclesiarum Urbis Romae, quae
 nihil est aliud, nisi aedium instructum, Romae tum aedifica-
 turum, brevis descriptio, patriarchica redigata in Cod. MS.

Salisburg. (II.) *Alexandri, Regis Magni Macedoniae, et Dindani, Bregantorum regis; per litteras pulcherrimae collatio, ex Cod. MS. Millesterni in Carinthia, et editione Palladii, super qua sententiam rogatus suam Clariss. Georgi Henr. Martini, tum Gymnas. Ratisbon. R. et Prof. iam vero Lipsiae Scholae ad d. Nicolai Reder, amipaduerfiones criticas et philologicas in eam conscripsit, et per epistolam cum Ed. Celsiss. communicavit, qui hanc, utpote peremditam, nec leue in historia philosophica momentum habituram, non solum (III.) in lucem protulit, sed etiam auctoris eruditionem atque boniuolentiam in praefatione vehementer laudauit. Sequuntur. (IV.) Addenda et Supplenda, descripta ex Cod. MS. Bibl. Gymnas. Episcop. ad d. Pauli quem ab omnibus adhuc igneratum, opere iam fere typis expresso, acceperat Ed. Cels. Ea comprehendunt varii generis carmina. Praeterea addita est Epistola alia Caroli M. ad Offam, Merciorum regem, repetita ex Wilhelmi Malmesburienf. Lib. I. de Gestis regum Anglorum, c. 4. quam supra, in appendice I. (p. 554.) iungere sponderat Tom. I; p. 57. (V.) Corrigenda, cum lectionis varietate, non satis in tempore arimaduerfa. Finit tandem (VI.) index rerum et sententiarum sat copiosus, opus uniuersum. Quo feliciter perfecto, Ed. Celsiss. atque Reuerendissimus, omni laude nostra maior, eregit monumentum aere perennans, sibi que decus ac nomen immortale peperit: cuius gloria et reliqui fructus cum in ordinem uniuersum redundent necesse est, in quem cooptatus talem se praestitit; ut excellentissimos, quotquot unquam fuerit, istius viros eruditione, prudentia, humanitate, si non superet, certe quidem aequet, tum maxime in monasterium, cui summa cum laude praestit, quodque deo sacrarum linguarum et litteraturae elegantioris scholam quasiq. mercatum esse voluit. Ut enim esset, qui *uavobianois*, in eo degentibus, harum rerum scientiam impertiret, e Gallia euocauit, et per aliquot annos admodum liberaliter euepisc*

ε α

Ca.

Carolum Lancelotum, Benedictinum longe clarissimum
acque doctissimum, cuius doctrinam, dexteritatem, ceteraque
laudes non sine grati animi sensu praedicat Ed. Celfi
quique se graeco doctissimum esse significat. eo, quod in
haec ipso monasterio, antequam in patriam reuertere, se-
nam Dionysii Longini, quae ubi editionem a. 1775 cura-
uit, adiecta noua versione Gallica, cum praefatione sane
quam elegantissima, cuius pars prior eloquentiae principia,
hoc in libello stabilita, persequitur, posterior notas in
Longini philologicas, criticas, alias, complectitur. Id
quod hic loca monemus esse ob causam, quod editionem
illam occurrat ut par erat innotuisse videmus, et editam
celeberrimo, sicut perquam venerabili, amore studiique
que nostrum publice sollicitari aequum erat.

CAE PLINII SECUNDI NATURALIS HISTO-
riae, cum interpretatione et notis integris IOHANNIS HAR-
DVINI, itaque cum Commentariis et Adnotationibus Her-
molai Barbari, Pintiani, Rhenani, Gelenii, Dalechampii, Sa-
ligeri, Salmasii, Vassi, L. E. Gronouii, et Variorum: VO-
LUMEN PRIMUM: recensuit, varietatemque lectionis adiecit
IOH. GEORG. FRID. FRANZIVS.

Lipsiae, impensis Guili. Gottl. Sommeri A. C. MDCCCLXXV.
3. mai. pagg. 757. praeter praefationes.

Esset septem et triginta librorum Historiae naturalis, qui
Pliniam maiorem auctorem referunt, edendorum il-
lustrandorumque, superioribus imprimis duobus Saeculis, per-
multi doctorum curam suscepere, quorum editiones, accur-
sa-

gato diligentesque Illustris Romanicus, in Disquisitionibus Plinianis, quarum Tomus prior Parmae a. 1763. posterior 1767. prodit, recensuisse dicitur: consilium tamen novae editionis parandae cum sit vtilissimum, lectusque dignissimus opus, exemplumque, quod plane artis Criticae affectu quatuor perfectionem, adhuc desideretur, huius improbandum videtur, praesertim si capiatur a viris doctis, qui Codices et libros a Rezzonico laudatos inspicere, atque inter se conferre et possint et velint, qui a lectione veterum Graecorum, ut Aristotalis, Theophrasti, recentis, et Plinius illustrandum accedant, qui veterum Physicorum, Mathematicorum, Medicorum scripta, nec non rei rusticae Scriptores non modo eos, per quos Plinius proficit, sed etiam illos, qui ex Plinii fontibus suas irrigantur hostes, eo consilio diligenter perlustrant, nec in recentioribus rerum naturalium Scriptoribus plane hospites sint, qui quae Budaeus, Iul. C. Scaliger, Salmasius, Reinesius, Sibenichierus, H. Marti Genovus, alique plures, vel data opera, vel quasi aliquid agentes, ad Plinium vel corrigendum, vel illustrandum attingere, in suis usus conuertant. His omnibus, aliisque ab Ill. Rezzonico l. c. et Vener. Ernestio in Fabricii Biblioth. lat. lib. II. c. 13. commemoratis praesidiis, ut, quid de edendo Plinio cogitant, de quo praecleari meriti capiunt, utantur si necessarium videtur: facile apparere, huic laborem non vnius anni finibus contineri, nec vnius hominis vires tantae molis ferendae pares esse. Interim, dum meliora sperantur, adhibeamus quae praesto sunt, et si nulla editio Harduini, vel Gronovii, vel alius recentioris de qua consulendae copia, Q. Franzii, utraque editione, quamvis penes alios, ne quid vel amicitiae, vel similitudini dedisse videamur, num eandem mereatur laudem, quam Auctor versionis Germanicae Plinii, quae Rostochii anno huius Saeculi sexagesimo quarto prodit, qui iudice Vener. Ernestio et Fabricio, post diuturnam seram naturalem studium, et probe cogitate ingenio Plinio, non male, sed quae praec-

praeparatus ad hunc laborem accessit, nec solita nostrae aetati festinatione vitur, necdum, quantum nos quidem scimus, alterum Volumen, in quo se textum Plinianum emendare, et historiam naturalem ad nostra vsque tempora continuare velle, tum temporis promisit, lucem videre passus est. Nihil igitur aliud nos quidem agamus, quam vt, cum quid praestiterit Clat. Franzus, tum quae pollicitus sit, breuiter commemoremus. Quum ei consilium fuerit, Plinium Harduinum cum editione Gronouii ita coniungere, vt qui sua editione vti vellet, vtrasque habere putaretur: textum Plinii ad exemplar Harduini Parisiense a 1723. ne vocula quaedam mutata, imprimendum, capitum distinctione Gronouiana suo quoque loco numeris vncinis inclusis notata, ita curauit, vt textui subiceret cum lectionem textus Gronouiani, tum Variantes, litteris *M. V.* interdum et *Alii, Quidam*, insignitas, coniecturas denique Dalecampii, Pintiani, Turnebf, et ea quidem de causa, quod criticas obseruationes ab Harduino ad calcem vnius cuiusque libri reiectas, et nomine Notarum Emendationumque notatas, cum Animaduersionibus Dalecampii, Pintiani, Gelenii, Harduini, subiunctis, coniungere tutius atque commodius existimaret. Monendum simul lectorem de variis lectionibus, quibus apposuit verba *Sic ex Mss. em. Hurd.* esse duxit, eas depromptas esse ex *Mss. Vatic. Reg. Colb. Thuan. Paris. Lugd. Rigaltii etc.* Liber I. Plinii, qui continet indicem argumenti totius operis, descriptus est sic, vt in dextro latere folii legatur ordo et inscriptio capitum apud Gronouium, in sinistro vero series atque tituli capitum apud Harduinum conspiciantur. His igitur, quae praestitisse videtur doct. Franzus, commemoratis, aegedum quoque quanto plura pollicitus sit enarremus, Reliquis Voluminibus, (omnes autem Plinii libros sex voluminibus comprehendi posse credit;) varias lectiones, a doctissimo Loesnero sibi communicatas, adiciet, de quarum fonte et bonitate forsam quoque tum aliquid dicet, quum eas in lucem proferet. In votis quum habeat Cl. Editor, vt sibi
 Y
 uti

ut licet Disquisitionibus Plinianis auctore Com. Rezzonico
 vulgaris, quae elegantissimas esse ex aliis cognovit; nec du-
 bitamus quoque fore, ut huius libri videndi, et consulendi,
 in vrbe et doctis hominibus referat, et libris vndique con-
 fluentibus redundante, facilis illi detur facultas atque copia.
 At de ceteris promissis ipsum sic scribentem audiamus.
 Accedent quoque indices copiosissimi, in quibus potissi-
 mum in eo elaborabimus, ut nomina herbarum, rerum-
 que naturalium a Plinio commemoratarum, cum Linnaei
 systemate comparata, lectionem atque intelligentiam huius
 auctoris maxime iuuent, lectorumque magis magisque al-
 liciant insipientemque in perscrutandis Plinii Commentariis di-
 ligentiam. Nec ab hac nostra editione aberunt Index
 auctorum praecipuorum, qui in Plinianis notis citantur,
 illustrantur, emendantur, et editionum ut loca laudata fa-
 cilis inueiri queant, aeque ac Index auctorum, qui a Plinio
 in indice L. I. vel in ipsa naturali historia laudantur,
 quique Tomo I. Harduini praemissi sunt. Vnicuique
 voluminis aliquam commentationem praemittemus, quae
 libris Plinii adiectae sunt, ut Vol. II. *Pauli Cigalini* de Plinii
 patria lectionem primam, et de fide et auctoritate alteram,
 quae in Gronouii editionis Tomi I. limine conspici-
 untur, reliquis, Harduini disquisitionem de sito Paradisi
 terrestri, ad calcem libri VI. de numis antiquis Urbium
 et Populorum, praeponeere animus est.

Quum nihil de suo addiderit: hoc, si per temporis
 rationem, vitae valetudinisque vires, fieri poterit, in sine ope-
 ris maiori cum otio facere constituit. Ex his igitur satis
 superque poterit intelligi, quae ab industria Cl. Franzii sint
 expectanda, quorumque spem emtoribus atque lectoribus
 fecerit: cui spei ut respondeat ouentus, cum suae fidei
 causa, tum Plinii quoque gratia, maximo opere optandum vi-
 detur. Multa enim hic et illic reperiantur loca, in quibus
 auctus lector facile haerere, sedulus vero interpres vim

ingenii exercere possit, ex quibus vnum modo commemorabimus, qui percurrentibus nobis hanc editionem occurrit. Plinius vero libro II. c. V. Gron. VII. p. 191. de nominibus Deorum sic scribit: *Quippe et omnium aliorum nomina Deorum, et quae supra retuli fiderum, ex hominum nata sunt iuribus. Iouem quidem aut Mercurium, aliter alias inter se vocari, et esse coelestem nomenclaturam, quis non interpretatione naturae fateatur? Irridendam vero agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum. Anne tam tristi atque multiplici ministerio non polui credamus, dubitemus? Primo verba, quis non interpretatione naturae fateatur? Sunt maxime nobis quidem obscura, nec maiori luce illustrantur ab Harduino explicante: Quis non ad significandas res naturales fingi haec nomina coelstum fateatur? Quamuis deus Plinius providentiam diuinam negasse putetur: non tamen probabile videtur eum omnem pudorem adeo exuisse, ut sententiam de summi numinis omnia risui exponeret. Heumannus igitur iam, teste Gesnero in Chrestomathia Pliniana, sic legendum suspicatus est: *Quis non interpretum naturae fateatur irridendum? Recte coniunxisse videtur Heumannus fateatur irridendum, neque tamen erat quod reliqua inuaret. Videtur enim excidisse vocula in, quis non in interpretatione naturae etc. h. e. dum interpretem naturae agit, vel historiam naturalem scribit. Plinius enim, si quid videmus, hos dicere velle videtur: Quiuis interpres naturae fateri cogitur, ridiculam esse sententiam, si quis putet Iouem in caelo quoque appellari a diis Iouem, aut Mercurium vocari Mercurium, aut alios deos aliis nominibus inter se invicem uti, et esse quoque in caelo, ut Romae, nomenclatorem, qui singula deorum nomina teneat et indicet. Reliqua quoque optime cohaerent, si sic legendum putes. Vere agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum, atque tam tristi atque multiplici ministerio non polui credamus? dubitemus? Nil definire videtur Plinius, sed arbitrio lectorem permittit, utrum credere vel du-**

bitare de providentia velit, et quidem quia numen pollei, laedi, maiestas quae eius minui videatur, si illi ministerium deferatur, ex hominum sententia tribuatur primum *triste*, dein quoque *multiplex*. Sed his missis, ad editionem Franzii redeamus, in qua post praefationem, quae dotes editionum Harduini atque Gronouii verbis Ven. Ernestii enarrat, leguntur literae Harduini ad Serenissimum Delphinum, atque praefatio Harduini, nec non praefatio Typographi Editioni Gronouii praefixa, quas testimonia selecta veterum de Plinio excipiunt. Priori autem hoc Tomo continentur libri III. priores, inter quos liber primus Elenchum vniuersi Operis complectens utrum Plinio debeat, an a recentiori venerit manu, iure dubitari posse videtur. Has vero componere lites haud nostrum, nec huius loci cum sit, expectamus alterum Volumen suo tempore, quod si votis doctorum atque intelligentium iudicum respondebit, neminem fore putamus, quem vel diuturnioris morae poeniteat. Sat cito, si sat bene. In rebus ad litteras pertinentibus non est festinandum, si non solum litterariae reipublicae, sed etiam nobis ipsis satisfacere velimus.

NOVA ACTA REGIAE SOCIETATIS

Scientiarum Upsalienfis.

Kol.

Upsaliae, apud Ioh. Edman, Reg. Acad. Typogr. officina

MDCCLXXIII.

Quanta sint, quibus Aetioae Musae, eo potissimum, quo viuimus, saeculo, vniuersum fere scientiae humanae campum ornauerunt, commoda, inter omnes omnino doctos homines constat. Historiae autem naturalis, Physicae, et Astronomiae studio, grato imprimis animo, agnoscat

fum-

summorum quae Suecia talis ingeniorum labores, tantaeque monumenta doctrinae non sine insigni fructu suos conuerunt in usus. Quae quum ita sint, non defuturos rerum ad has scientiae regiones spectantium aestimatores iustos et aequos, quibus haud ingratum opus facturi simus, Actorum Societatis Scientiarum Upsalensis cum iis communicando noticiam, non tam speramus, quam confidimus.

Sciendum igitur, annos praeterlapsos esse perplurimos, ex quo laudatae Societatis Acta typis excudi desierunt. Quam tamen moram melius vix excusari posse, quam contritus in posterum seruanda Actorum serie, et auctores arbitrantur, et nos putamus. Gratulamur vero Societati Sereuissimae Principis regii et Sudermanniae Ducis Caroli tutelam, cuius sub auspiciis non potest non in dies noua accipere incrementa. Sed, age, quoniam sit lucubrationum, quae in hoc volumine habentur ratio, pauca iam exponamus. Id tantum monemus, nullo ex his scriptis Societati iam dudum tradita intra eius cancellos latuisse. Sunt vero in vniuersum quae sequuntur: 1) *De Runis Helsingicis observationes quaedam, sine ad Graecas Helsingicas b. Prof. Magni Celii, Supplementum Q. Celii, senioris; Theol. Prof. Prim. et Archi-Praep. Vpsal. (p. 1—21.)* Integrum de Runis Helsingorum tractatum moliebatur Vir dum viueret doctissimus, Magnus Celius, Mathematicum in Academia Upsalensi Professor, sed morte praeventus inchoatum opus, cuius nouem fere priora capita typis excusa vidit, perficere non potuit. Abruptos igitur parentis labores in hac lucubratione filius, iam pie defunctus, supplere conatus est. Cuius Insituti ea est ratio, vt Capite primo de figura et situ Runarum Helsingicarum; secundo, de earundem antiquitate exponatur; tertio denique varia proponantur atque explicentur monumenta Runica. Quod vero ad nos attinet, non quidem negamus, hoc scriptum haud vulgarem proderet b. Auctoris doctrinam; sed, si dicen-

dam quod res est, tantis Runarum explicatio obnoxia est difficultatibus, tantis involuitur tenebris, ut dicinare potius quam interpretum vice defungi viderentur ii, qui Runis, maxime Helsingicis, utpote quae antiquissimi sunt antiquissimae sensum affigere certum conantur. Non enim, quantum scimus, refutata est haecenus Athanasii Kircheri opinio, qui Runas Helsingicas pro signis magicis habuit *), quibus antiquissimi plagarum septemtrionalium incolae, ad auerrendam ab agris suis mala, uti consueverint. II.) *Epistola Magni v. Celsi Reg. Cancell. Confiliarii, qua exhibetur supplex libellus coniatorum contra Johannem III. R. S.* (pag. 21 — 21.). Magni certe momenti est haec epistola, quam ad summum virum Carolum de Linné scripsit Celsus. Notum etenim est ex rerum gestarum monumentis, non defuisse in Suecia homines, qui Johanni III. Regi, pontificis sacris nimis fauens solito, essent infesti. Quae ad molimina illustranda egregie facit supplex libellus, a coniatoris ad Henricum III. Galliarum Regem transmissus, qui ex Codice MSS. regiae Bibliothecae Stokholmsensis, descriptus, integer, et in ipso autographi idiomate, id est Franco, sistitur. Dilectus autem ex illustri hoc monumento, tale fuisse coniatorum consilium, ut suppetias ferente Rege Galliarum, Johannem imperio exuerent, inque illius locum surrogato Erici Regis filio.

*) Ipsa quae huc faciunt verba ex libro Italico, qui inscribitur: Mappamondo Istorio Tom. V. P. II. (in Venezia 1710. in 4.) describere aubet. Suethica in laudato volumine historia tractatur, et quidem auctor Anonymus de Runis Helsingicis disputans in prolegomenis pag. 14. ita pergit: „Il Padre Kircher Gesuita, tanto accreditato per la „cognizione che aveva di questa sorte di monumenti, e di „misteriosi caratteri, ricercato dal Celsio, (de Magno Celsio Olai patre loquitur,) che glielie aveva inviate della loro „ro Ispozione, rispofo: Ingannarsi coloro che giudicavano „quelle esser Lettere, altro non effando che segni scolpiti „dalla superstizione, ne' sassi, per allontanare dal seminare „i nocivi animali.“

filio, alioquin redderet et tributarium Regnum Sueciae Henrico III. et eius successoribus. III.) *Methodus investigandi origines Gentium opt instrumentorum ruralium, Auctore Andrea Berth, Equite Reg. Ord. de Walsa, et Prof. Oeconom. et Commer. Upsal. (p. 32—37.)*. Non spernenda est viri sagacissimi lucubratiō, ex qua perspicere possumus, quam varia sint artificia, quibus ad indagandas populorum origines peruenire possimus. Silentibus enim Annalium libris, nisi in fictionibus historico parum dignis omne praesidium quaerere quis malit, ad linguam, mores, leges, instituta Gentium, quarum de origine quaeritur, recurrendum est. Quare, quoniam quaelibet regio domestica etiam habere solet instrumenta, ad agros colendos comparata, non spernendus nobis videtur labor Auctoris, qui ex similitudine instrumentorum ruralium, figuris aeri incisis expressorum, quibus variarum Sueciae prouinciarum incolae vtuntur, eorum originibus aliquid lucis affundere conatur. IV.) et V.) *Anomia descripta a Thoma Pennant, Nobili Anglo, et a Carolo de Linné, (p. 38—43.)*. Conchae maritimae species est, cuius utraque testa valde tenuis et pellucida, vertex valuae inferioris foramine circulari, quod vsque ad animal ipsum penetrat, pertusus. VI.) *Furia Infernalis, vermis, et ab eo conciliari solitus morbus, descripti a Daniele Solander, Med. D. et Mus. Britan. Lond. Praefatio, (p. 44—58.)*. Characteres vermis, de quo auctor loquitur, eo redeunt, vt corpus illius sit filiforme, continuum, aequale, vtrinque ciliatum, aculeis reflexis, appressis. Morbum, quem vermis ille in cutem penetrans infert, septentrionales populi *Skatt* appellant, id est istum, quum homines nil tale metuentes aggrediatur. Accedit vero morbus, si rationem habeamus symptomatum, proxime ad Paronychiam seu Panaritium. Inflammationem enim parit, dolores excitat acutissimos, ossa ipsa sollicitat carie, maculas in cute gignit nigrescentes, et singulis temporis momentis latius dissipere solent. Quae omnia plenius dici possunt ex exemplis ab auctore

huius scripti in medium prolati. VII.) *Classis Larvarum definitae a Forberno Bergman, Chem. et Metallurg. Prof. Equit. Reg. Ord. de Wofa. (p. 58—65).* Exhibet hoc loco laudatissimus Bergmanus systematis Larvarum, quod iam meditatur, prodromum; in quo characteres, structura externa, et metamorphoses, quibus distingui possint octo Larvarum classes, recensentur. Habent enim Larvae vel caput membranaceum vel corneum. Si illud, a celeberrimo auctore *Midae* dicuntur. Si hoc, vel dentibus fuit praeditae, vel dentibus carent. Illo in casu vel exerti sunt dentes, vel minus. Si hoc, Larvae *Raucarum* nomine veniunt; si vero illud, aliae occurrunt Larvae quae pedes habent corneos, quas *Sivalla*, aliae quae pedes corneos et membranaceos simul, et quidem membranaceos aut ultra decem, quas *Brattos*, aut non ultra, quas *Campos* dicit; aliae denique pedibus carent, quae *Bugones* vocantur: Si vero rostrum dentibus armatum non fuerit, illud aut duplex habent Larvae, quae *Serphi*, aut simplex, quas *Spedes*, a sagacissimo Bergmano doctrinae causa dicuntur. VIII.) *Tipula, fusca, antennis simplicibus, alis longitudinaliter plicatis, descripta a Carolo L. B. de Geer, S. R. M. Aulae Marischallo (p. 66—77).* Elegans est ad Entomologiae illustrationem faciens commentatio, quae iam anno 1757. cum regia Societate communicata, sed tamen haecenus publici iuris facta non fuit. Larva huius tipulae, de qua sermo est, in Tab. VI. Fig. 1. aeri ineisa exhibetur. Pertinet vero ad illud larvarum genus, cui V. C. Bergmanus Bugorum nomen imposuit. Caput enim habet membranaceum, dentes duos, pedibus caret, corpus est horridum, aculeis ex omnibus fere punctis prominentibus, ita ut primo quovis intuitu *erucarum*, quae *spinosae* dici solent, speciem referre videatur. Nec reticendum, laudatam larvam caput suum penitus recondere in primum corporis articulum, ita ut contractis anterioribus articuli partibus quibus cauum quo caput abditur occcludi solet, nullum prorsus larvae caput esse

edentur. Occidit vero caput larva si illam tetigeris, vel
 alio etiam modo turbaveris; exferit iterum, sin eam sibi re-
 liqueris. Tipula ipsa, quae ex hac larva in nympham
 prius incipit ortur, magnitudinis est mediocris, et septem
 fere aequat lineas. Pectus sphaerae instar tumidum, aequi-
 tum est coloris, qui in capite etiam observatur; abdomen fus-
 cum, in tergo a pectore ad extrema usque obliqua linea
 progreditur; pedes sex, admodum longi oculi, tentacula,
 antennis atque pedes nigri. Illud peculiare habet haec
 Tipula, quod alic secundam longitudinem, magnam par-
 tem pectus consistuntur, eundem fere in modum, ut
 vespertilionis accidit, nisi quod in tipula sursum vertatur
 pectus, in vespis floccatur deorsum. Forma tipulae exhibe-
 tur in Tab. VI. Fig. 19. IX.) *De Hyæna, narratio, missa
 Algeria, ab Erico Skötblerand, Reg. Consillar. Commerci.*
 (p. 77—80). Bestia, quae hic describitur, partim Lu-
 pum si caput spectaveris, cuius tamen trucescentior quam in
 lupino capite species, partim aprum, similitudine refert.
 Persuassum sibi habent Mauri, et illis persuadere conantur,
 cerebrum huius feræ magicis inferuire artibus; quomob-
 rem publicae instat legis tenent, ut integrum bestiae caput,
 praesentibus testibus fide dignis, in tellurem mersum condatur.
 Originem vero traxit haec fabula ex eo, quod Mauri insa-
 stum fieri et tircubagi stibie eum, qui de cerebro Hyænae
 edidit, quod observatum etiam est in cane venatico, qui fu-
 gientis bestiae lixerat sanguinem. Viderunt. X.) *Bellis
 Cretica, fontana, omnium minima, descripta a Ioh. Christiano
 Dan. Schreb. M. D. et P. Bützow.* (p. 81—85). Plân-
 ta, cuius icon exhibetur in Tab. V. Fig. 2. Cretam natalem
 locum agnoscit, ubi in fontibus habitat, flores habet parvos,
 cuius calix est simplex, cretus, constans foliolis quinque
 ad decem, ovatis, acutis, hispidis, aequalis figurae et magni-
 tudinis, margine membranaceis, corolla composita radiata,
 corollulis hermaphroditis, femineis tot quot foliola cali-
 cis; Stamina, filamenta quinque minima, anthera cilia-
 drices, Pistilla oblonga, coronata, cum stigmate bifido,
 peristylis nudum; semina solitaria, oblonga, squamis et
 aristis coronata; receptaculum nudum, parvum. XI.)
Epistola I. C. D. Schreb. M. D. ad Carolum de Linné, qua

continentur variis notis botanica (p. 84—94). Describuntur hoc loco variae plantae Africanae, a V. C. Schrebere ad summum virum Linnaeum transmissas, XII.) *Heliophila* descripta a Laur. Burmanno M. D. et P. Bot. Amstelad. (p. 94—96). Plantae huius, quam Tab. VII. exhibet, characteres sunt: denticulus nectariferus reflexus ad basin Stamina minorum, glandulae quatuor ad latera denticuli, filiqua cylindrica compressa, tuberculata, XIII.) *Ellisa Ny-Siella*, descripta a Car. de Linné (p. 97—98.) Planta haec copiose nascitur in America septentrionali, sed in hortis etiam nostris non facillime solum praenitit, sed et sponte se ipsam disseminat, XIV.) *Dionaea*, *Muscipula*, descripta a Job. Ellis, Nobili Anglo (p. 98—101.). Herbacea est planta, Anglis *Fen's Vlytrap* dici solus, paludum, quas borealem inter et australem Carolinam incolat, indigena. Perianthium habet pentaphyllum, corolla petalis quinque constat obtusis oblongis; Stamina sunt decem, antherae subrotundae; pistilli, gemma superum, subrotundum, depressum, crenatum; stigma, petens magis subrotundum; Pericarpium capsula gibbosa, uniloculari; semina plurima, minima, subovata, basi capsulae adnata. Plurimae notae huius plantae descriptio a solertissimo auctore data est Londini a. 1769. in 4. XV.) *Observatio de offibus in pericardio hominis, cordi vidique adherente, reportis, a Sen. Auriculis, Med. Reg. et Prof. Upsal.* (p. 101—104). Molles nonnumquam corporis humani partes quam ita mutare indolem, ut osses quoque duritiem nanciscantur, tam notum est quam quod notissimum. Attentionem itaque eorum, qui artem salutarem tractant, merentur scripta in quibus vitata hac ratione partium structura describitur accuratius, ita ut ex uniuerso corporis statu rationes, quibus metamorphosis illa facta sit, diuinare liceat. Quo nomine hanc etiam Viri experientissimi commendamus lucubrationem, XVI.) *De Remedijs Galactophoris, auctore Pet. Iona Bergio M. D. et P. Stockholm.* (p. 104—108.). Quam auctor experientissimus nonnullarum, plantarum quae ad umbellatarum generis referendae sunt, vires, in sananda rigiditate, qua glandulosa mammatarum fabrica nonnumquam corrumpitur, variis confirmatis videris exemplis, hoc loco quinque casus morbo-

horum fructus generis enumerat, fabianeta specierum, quibus ad usum reuocatis dictos e medio sustulerit morbos, recensione. XVII.) *Relatio de Haemoptico per spiritum frumenti nigro saturatum curato, a Joh. Hartman, M. D. et P. Abscist* (p. 109—111.): Dignus omnino casus, qui memoratur, est, quem hoc loco vir experientissimus cum Medicis communicabit. Variis enim remediis, quibus haemopticus a morbo suo liberaretur, incassum adhibitis, tandem in mentem venit auctori decessituro aegrotanti persuadere, ut cum speciebus, quibus haecenus iam usus fuerat, spiritum frumenti nigro depurato saturaret, acque ita saturatum aliquoties per diem deglutiret. Quo facto, tam exoptatus spei respondit eventus, ut aegrotus, ab omni omnino haemoptice liberatus, per mensem deinde integram variis contra tussim atque expectorationem medicamentis uti, et pristinum denique corporis vigorem recipere potuerit. XVIII.) *Experimenta Electrica, transitus commotionis per aquam illustratio, auctore Torberno Bergman*, (p. 111—118.). Ex variis hoc loco, quae laudatissimus auctor fecit, periculis, ostenditur: 1) paruum aquae quantitatem non sufficere ad transmittendam fluidi electrici in experimento Lugdunensi explosionem, ita ut maior quaedam concussio oriatur; 2) glaciem in circulum explosionis introductam, concussioni transitam non denegare, sed potius magna potissimum glaci ei frustra transferendae concussioni esse idonea, quin etiam cylindros niueos humectatos, et magis compressos, electricam concussionem egregie propagare. XIX.) *Aurorae Boreales annis 1759, 1760, 1761, et 1762, obseruatae a Torberno Bergman* (p. 118—150.): Ex egregiis, quae hic recensentur, obseruationibus, vnicuique modo, utpote quae ad perspiciendam facit affinitatem fluidi magnetici, earumque quas aurorae boreales in medium proferunt suis vibrationibus particularum, haec transcribere lubet: „Anno 1762. d. 18. Decembr. hor. 8. min. 34. novus in plaga boreali surgent arcus, qui prope Zenith singularum inducet figuram. Sed illic ruptus est arcus in occidentali parte, loca vero separationis facta sunt puncta flexus contrarii, e quibus fastios alii tenuioresque paralleli constantes prodibant, quae a se invicem magis magisque recedebant, haec fore aliter ac in limatura martis duo

Summa magnifica sese rapellenda. Per Septentrioni propior. debilior et brevior erat. Flammæ et incendia mox ubique. XX.) *Varias crystallarum formas a spatha ortas, explicatas a Torberno Bergmano (p. 159—155). Ex spatha calcarea parallelipedi obliqui figuram referens, cuius plana omnia rhombi sint eius indolis, ut anguli obtusi gradibus 101², acuti vero singuli 78² æquales deprehendantur, crystallorum varias generari posse species, singularissimæ ætiorum contendit; quo autem modo hæc generatio procedat ex accumulatione parallelipedorum, similitum, additis figuris rem omnem illustrantibus egregie docet. Notandum quod aliquæ, tametsi inanes hinc recenserentur, speculationes, ex Geometrice de natura corporum regularium doctrina deprentas, Ipsa etenim, ocularis crystallorum inspectio, incerta illarum structurarum, cum laudatis principibus optime communiorem sistit, si modo sensierit et procedant, quod V. C. Bergmanus monet, sompnes crystallorum laetur. XXI.) *Observatio deliquii lunaris. d. 18 Iulii an. 1770. facta in observatorio Upsalensi a Martino Strömer, Astron. Professore (p. 155—168). Huic laudatæ eclipsens observationi varias aliorum deliquiorum, tum solarium, tum vere etiam humanum, recessiones, subiunguntur, quibus tamen pro scopo nostri ratione diutius innumerari noluimus. XXII.) *Prælegetur Astronomicum: Invenitur correctio in Meridiano meridiano Friderico Mallet, Mathematici Infer. Prof. Upsalæ (p. 169—173). Astronomos a momentis, quo centrum Solis per meridianum cuiuscunque loci, circulum transis, initium fore numerandi temporis, notum est. Quod momentalis ut determinatur accuratius, altitudinibus Solis, quas vocant, correspondentibus, id est, ante et post meridianum æqualibus, utitur. Jam vero quæ declinatio Solis singulis momentis mutetur, facile patet, cum v. C. quartæ horæ post meridiem non fore eandem, quæ obliqua ante meridiem hæc fuerat. Vnde determinatum per altitudines correspondentes meridiani momentis correctionem quandam indiget, quæ, quomodo optime fiat, formalis generatibus, expressit laudatissimus huius meteorologicæ auctor. Possumus enim, Radius sphaeræ = 1, angulus declinationis, decursum quæritur quæritur in 2; elevationem sequentis in 3, exempl.***

plementum declinationis Solis ante meridiem = $B + N$;
 idem complementum post meridiem = $B - N$; differen-
 tiam circuli, horas quas posuimus ante et post meri-
 diem definentium = $2 C$; ita ut angulus inter circulum
 horae antemeridianae et meridianum interceptus fiat = C
 $- Z$; angulus vero inter meridianum et circulum horae
 postmeridianae interceptus sit = $C + Z$. Quibus ita dis-
 positis, ad usum reuocatur theorema Trigonometriae sphae-
 ricæ, per quod in triangulo sphaerico, cuius latera dicantur
 a, b, c ; angulus vero lateri a oppositus = u habemus
 $\text{Cof. } a = \text{Cof. } u \times \text{Sin. } b \times \text{Sin. } c + \text{Cof. } b \times \text{Cof. } c$. Ex
 quo tandem efficitur $\text{Sin. } Z = \text{Tang. } N \left(\frac{\text{Cof. } A - \text{Cof. } B}{\text{Sin. } C \times \text{Tang. } C} \right)$
 vel etiam quia arcus N et Z sunt valde parui, ita ut arcus
 ipsi pro tangente atque sinu substitui possint;

$$Z = N \left(\frac{\text{Cof. } A - \text{Cof. } B}{\text{Sin. } C \times \text{Tang. } C} \right) \text{ XXIII.) Melet. ma Astro-$$

nomicum auctore Friderico Mallet (p. 174—177). Pro-
 ponuntur in hac lucubratione a Viro sagacissimo demon-
 strationes nonnullae breuiores et faciliores iis, quae in syste-
 matibus astronomicis occurrunt, ad naturam et proprieta-
 tes Ellipseos, tum vero etiam ad leges quas motus Planeta-
 rum ellipticus sequitur, referendae. Nostri iam non est
 institui, recensere singula quae laudatissimus auctor praestit-
 erit. Hoc solum notamus, elegantem imprimis esse de-
 monstrationem, aequae ac facilem, quae theorema sequens cor-
 roboratur: Sit R velocitas tangentialis in puncto quodam orbi-
 tae ellipticae, et S velocitas quam planeta cadendo versus cen-
 trum motus elliptici acquirat; $A =$ axi Ellipseos, $d =$ distan-
 tiae puncti de quo sermo est, ab altero foco: ex vi centripeta in
 eodem puncto erit $S^2 : R^2 = 2 A : d$. XXIV.) Integra-
 tio aequationis differentialis, auctore Friderico Mallet (p. 178
 —179). Aequatio de qua sermo est formaliter habet
 quae sequitur: $d^2y + 2 - 2d^2y + 2abdy + d^2y + (b^2 + c^2)dy = 0$
 Ex qua demum efficitur:

$$dx = \left(N^2 A^2 a^2 y - N^2 A^2 a y \right)^2$$

XXV.) *Cogitationes de Excidio Naturae, exhibitae a Daniele Melander, Astron. Prof. Upsal.* (p. 178—194.). Ex iis quae hoc loco proponuntur argumentis, pro defendendo mundi corporei excidio, ea nobis placuerunt, quae ex anno stellarum fixarum motu, licet, si ad circuli partium mensuram reduceris, minime deprompta sint. Fieri enim posse ex hac observatione arguit doctissimus auctor, ut stellas versus telluris globum appropinquatio, ob immensam illius distantiam sensibus vix percipiatur, nihil tamen vitiosum stella, in tramite suo pergens, tandem in terram, vel in aliud quodcumque corpus coeleste impingat, eique afferat interitum. Infirmiori autem talo stare nobis videtur aliud argumentum, ex successiva corporis solaris imminutione haesum. Suan enim facit diligentissimus auctor. Newtoni de emanatione lucis theoriam, cui hodie Euleri placita recte adhaeremus. Non possumus autem quin notemus, Eulerianam hanc hypothesein non impedire, quo minus singulae meteoris, tum Soli, tum planetis, aliquas eripi particulas per exhalationes subtiliores, quas trahitis atmosphaerae terrestres excollant, atque ita demerita materiae massa, vanaeque contripotentia corporum circa solem, stellas, planetas circumacti solentur, imminui ita, ut non possint non a centrifugo motu in dies longius recedere. XXVI.) *Codex Manuscriptus Operum Horatianorum Bibliothecae Regiae Academ. Upsal.* recensitas a Carolo Auraulto, antea Prof. nunc Ling. Orient. Prof. (p. 195—208.). Formam huius codicis membranacei ectypum sistit in Tab. A. conspicuum. Minusculis ipse codex exaratus est litteris, quas Longobardicas vocant; maiusculae tamen etiam occurrunt in duabus, a quibus Lyrica, carmen de Arte poetica, et Epistolae, incipiunt lineolis. Vocula et nonnumquam scribitur figura quae est sexta Baringianae clavis, (Compend. Scrib. Tab. IV. edit. Hlavi. 1737.). In universum non abluenda videtur litterarum pingendi ratio ab exemplis vndecimi saeculi et duodecimi, quae apud Mabillonium et Auctores Noni

Tra-

Tractatus diplomatici habentur. Subiungitur in fine lectio-
num in hoc codice alioque MSS. Codd. observatarum va-
rietas. Agmen Scriptorum, quae in nitidissima hac colle-
ctione leguntur, claudit *Ericus Bonzelli*, junioris, Archiepiscopi
Vpflationensis, vita (p. 209—214), qui immortalibus in Bi-
bliothecam Vpflationensem ornatus mortis, anno 1743. d. 23
Sept. donatus est.

IN PLUTARCHI LIBELLUM
sup. de oratore; CHRISTIANVS FRIDERICVS
MATTHAEI, Professor, et utriusque Gymnasii Mosquensis
Rektor.

Venit in manus nostras, auctoris beneficio, docta et elo-
gata in Plutarchi libellum, de *oratore* correctio,
commentatio, quam, quod MSS. Codicibus vir doctissimus
usus est, atque istorum ope loca varia emendavit et sanitati
restituit, cum Lectoribus nostris integram, meliorum litera-
rarum commoda, communiemus. Ita vero super hoc li-
bro commentator:

„Multa quidem ab intelligentibus in Plutarcho repre-
hensa scio; nec tamen ista reprehensio eo unquam valet,
ut nullae omnino virtutes orationi eius aut relictae, aut tri-
butae viderentur. Vicio quidem vertitur orationi eius ra-
tione in quibusdam locis cura, nimia idcirco illis negligentia,
ornatus alicuius magis quam natus, argumenta inepta
et imperfecta, nec composita, allusiones ad fabulas, ad poe-
sarum loca, ad veterum philosophorum argutias, ad clari-
orum virorum dicta et facta, subobscuras, longius repetitas,
temereque inculcatas, vana interdum lectionis ostentatio,
verborum translationes modum excedentes, similitudinum-
que negligentia, ad postremum totius orationis discolor for-
ma, multaque pigmentis multoque artificio acquiritur
fucata pulchritudo. At contra quicquid sublimiter, gravi-
ter, facete et acute dictum apud alios raro et sparsim repe-
riat, id apud Plutarchum, ut Hesiodi verba vtar, *καλὸν δὲ
καὶ ἰσχυρὸν ἔπος ἐστίν*. Grauis sententia, doctrinae copia
splendida, notanda hominum indole acutus, probabilis,
suavis, morum praeceptis cautus, solertus, varietate amoe-
nus; translationibus laetus, compositione novus, ingenii
calari et improviso motu saepe etiam lectorem attentum op-

opprimita. Ille textus tunc dicitur: ubi vixi motus sunt, ut hoc tempore virtus exhibitis; etia, quae vel dicitur, sed de vitijs hereticis scribis, hinc tenent recitari: inhi- suerem. Merita autem partium esse dicit, quoniam bonif- sicut fieri possent, totum Plutarcho orationis imaginem, ut- que lingis tantum adhiberem, tuncque adhiberem, et in interpretatione plerumque fieri solet, textu libere, hinc- que libelli argumentum, consilium, et elaborationem, qua- vi deultis subiecte; tum vero etiam flagitiorum locorum vi- zia nonnulla, vel scribatur negligenter illata, vel eorum ob- eum temeritate, obtusa, tollere.

Quaedam, ergo inquit (Tom. II. pag. 528. edit. Xy- land.) eorum, quae terra effert, ipsa quaedam parte sine fructu et sterilia sunt, ut in detrimentum fossitum et plantarum hortensium nascuntur: nihilo minus tamen agricolae ea pro- iudicio sibi haud mali, imo generosior et pinguis, habent. Ita sunt quoque animi quaedam affectiones, per se quidem non bonae, bonae tamen quae permixtae in bonis, quae rationis praeceptis facili negotio excoli possit. Ad istam animi affec- tionem referuntur vitiosae voluptuositates, quae graeco vocabu- lo *εὐφροσύνη* appellantur, quae quidem haud inanimata in illi- cium est, male tamen facile origine dare potest. Saepissime nec enim ad id modo, vanaeque impudentiae etiamis accit- quadi. In hoc tamen differunt inter se, quod illi ex proci- tia sibi cogitantes eo dolentem sepius, nisi autem exinde gaudium capiunt. Impeditis enim nullo impedimento sensa efficitur: qui autem animis veretur, vana etiam tur- gendae opinione mouetur. — Ac Gato quidem magis se- ptebat. Adolecentes eos, qui excubescerent, quam quae pollescerent, recte monens, et praecipiens, magis etiam re, et reprehendens, quam ne concinere, magis quoque timere suspitionem, quam periculum. At tamen reprehensionis quoque nimia suspicio, nimisque timor monendi sunt (pag. 529.) quod saepe etiam amovendi non minus praeter- missa malae saepe, quam dicitur, amovenda hiecerunt, ho- nestasque prodiderunt, ignorantiae suspitionem fugient- ter. — Debemus autem aptam quaedam vitijsque vitijs moliri militionem, quae et rigidiorum istorum merum im- pudentiae, et horum nimis mollium imbecillitati, medetur;

quamquam haec curatio nec difficultatibus careat, nec sine periculo fieri possit temperamentum eius, quod utrinque modum excedit. Ut enim agricola fructus et ignobile gramen demisso celeriter ligone radicatus euellit, aut igne etiam adusto exurit, vitam autem accedens, asperitatem opus habentem, aut multum oleum tractans, caute manum admovent, timens, ne oculos bene valentes coscos reddat; ita morum praceptor, invidiam exfolvens ex animo iuuenili, ignobile et intractabile germinem, aut auaritiam, egeram semper, aut libidinem immoderatam extirpans, sauciat, premit, cultellum impigre demittit, altamque cicatricem facit; si autem applicet consilium coercens molli et tenerae parti animi, (cuiusmodi est illa nimia ad quilibet verecundandum propensio), multam curam habet, ne per imprudentiam simul excindat verecundiam. Primum autem omnium hoc sibi persusum habere debet is, qui nimia verecundia urgetur, se vitio detrimentoso esse obnoxium; nihil autem, quod detrimentosum sit, esse laudabile. Propterea non debes voluptatem erinde capere, si qui cum laudibus permulceant, aut si urbanus et comis magis appelletur, quam gratis, magnanimus, iustus. — Nimia verecundia, infirmos et imbelles infestans, nec amittere, nec obloqui permittit, eosque in iudicio abducere iusto, in deliberationibus obturat eis ora; contra autem multa ut dicere et facere cogit contra ipsorum voluntatem, (p. 578) et importunissimus quisque dominos et victor eorum erudit, impudentia expugnans verecundiam. Est enim ista *donoria* humili oppido et ignauo similis; quod quorumlibet incursionibus patet, et nullius arceri impetum potest, turpissimisque negotiis et affectionibus aditum permittit. Nisi enim ista vitiosa verecundia contravulsi fuerit, reliqua munimenta omnia nec satis firma, nec satis oclusa videntur, sed insidiantibus prodita patent omnia. Ac donis quidem obnoxia sibi nonnulli faciunt nequissima ingenia; persuadendo autem, et mouendo, verecundiam saepissime optum qui que sunt subacti. Omitto commemorare danyum, quod per istam *diversionem* rei familiari inferitur, cum saepe mutuo dant is, quibus fidem abrogant, spondent, pro quibus nolunt, dum interim laudant illud, Sponde, et habebis danyum, uti autem in ipsis negotiis ne-

quæst. Quam multa est istud vitium intemperantia sto-
 leas, difficile fit enumerare. Cæso quidem, (vt est apud
 Euripidem.) Medææ dicens: Confalsus est, me nunc tibi
 aduersari, coniux, quam potes obsequium indulgentiam lu-
 gere, alia consilium dedit. Ipsa enim verecundia oppressa,
 vnam diem petenti concedens, totam familiam suam perdi-
 dit. — Cum erga iste animi morbus tantorum malorum cau-
 sas contineat, videndum est, annon exercitatione cum ame-
 liri possimus, initium facientes vt ii, qui alia huiusmodi
 meditantur, a rebus lenioribus, in quibus non admodum
 verecundari solemus. Exempli causa: in coena quis propinat
 tibi, iam satias: noli verecundari, aut vim adferre tibi,
 sed depose poculum. Alius rursus inar pocula te poscit ad
 aleam: abiice inanam verecundiam, neo metue disteria, sed,
 vt Xenophanes, cum eum Laſus Herstonensis, nolentem col-
 ludere ipsi, timidum appellaret, palam pras te fer, te pro-
 fus timidam esse, et infirmam in rebus turpibus. Casu rur-
 sus incidisti in hominem garrulum, qui te persequitur et de-
 pinet, quid opus est verecundia? fac facem colloquio, pro-
 pera, et strenue perge in ea quæ cepisti. Huiusmodi enim
 declinationes atque detractiones, (p. 531.) quæ contem-
 nenda vili reprehensione nec præparant ad vanitatem fal-
 se verecundiae, ad res gratiores nos fortes faciunt. —
 Quid enim facturus sis in rebus maioris momenti, age aut
 ciuitate postulante, et mollem animum tuum tentante, si
 nec poculum familiari propinante reiicere possis, nec loquæ-
 tis captiones declinare, permittens, vt homo ineptus tur-
 piter te abutatur? Quidni audes respondere: Alias te vide-
 bo, nunc non vacat. Imo nimis verecundi meditatio et ex-
 ercitatio in rebus lenibus, voluti cum aliquis laudatur,
 haud inutilis est. Vt, si in conuivio citharæodus amici ma-
 le canat, aut magno emtus histrio Menandri fabulam per-
 dat, plerique autem applaudant et admirentur, quid impe-
 dit, quo minus eum silentio audias, nec contra animi sen-
 tentiam illiberaliter laudes? Nisi enim in his t. ii compos fue-
 ris, quid, quaeso, facturus sis, amico malum carmen recitante,
 aut monstrante orationem a se conscriptam? Inepte scili-
 cet et ridicule laudabis, et cum adulatorum vulgo exclama-
 bis? Quomodo eundem amicum, in rebus grauibz aber-
 rantem, in viam reduces? Quomodo vel in administranda

republica, vel in otio, vel in reliqua vita civilis peccatam corriges? Equidem enim ne Pericles quidem factum probo, qui, postulante amico, falsum ipsi testimonium exhibere, quod iurjurando firmatum eras, respondebat, ad amicum usque sum amicus. Nimis enim propinque accessit. Qui vero adhuc precul stans se ita insinuat, ut nec dicentem contra animi sententiam laudet, nec flebiliter tantum applaudat, nec iocum alio momento in cachinnum erumpat, is nunquam eo usque grassari impudentem patitur, ut dicat, Absurdum pro me interponere, Falsum testimonium mihi exhibere, For contra leges sententiam. Ita quoque vis eos opponere debentis, qui pecunias nostras insidiantes, exerceendo nosmet ipsos in rebus vilibus, quas rescutare non fit admodum difficile. — Ac (p. 532.) de exercenda facultate abnuendi et negandi haec satis dicta sunt. Ratiocinationum autem, ad hanc rem utilium, prima ea est, quae docet et monet, omnibus animi affectionibus et moribus et adiuncta esse, quae maximo opere per ea fugere volumus; veluti ambitioni, infamiae; voluptatibus, doloribus; ignorantiae, laboribus; contentionibus, repulsa et condemnatione. Vitiosa autem verecundia, quae quasi fumum ignominiae fugit, in ignem ipsum solet incidere. Dam enim denegare timent importune postulantes, postea, cum iuste eos alii reprehendant, pudore afficiuntur, metuentesque leuem reprehensionem, saepe ad manifestam turpitudinem adacti sunt. Nam et amico pecuniam petente, verecundia impediti, quo minus reculant, postea conuicti, non habere, turpitudinis crimen incurrunt. Aliis rursus, in ius vocatis, professi patrosinari, postea aduersarios verentes, latibula quaerunt fugamque capessunt. — Quod veterum quis dixit, Omnes, qui vitam habitent, vni seruire homini, quod vnam tantum syllabam Non proferre non audent, id iocose magis, quam serio dictum est. Nimis autem verecundantibus, etiamsi nihil dicant, licet aut sublato supercilio, aut despicentibus, multa molesta et absurda ministeria effugere. Nam quod Euripides dixit silentium sapientibus pro responso esse, id mihi magis in importunos videtur conuenire. Sapientes enim facile vel oratione flectere possumus. Expediretiam memisse, et in promptu habere illustrium et honestorum

vicorum dicta et responsa ad versus impudentes. Tanquam
 Blaccionia ad Anisparum. Nec potes me simul amico et adu-
 latore uti; et ad Athenienses, die festo stipem exigentes et
 plaudentes, Pudeat vero me, inquit, vobis quidem dare,
 huic autem non reddere, significans Calliam mensorium.—
 Plato rursus, Halicarni Cyziceno Dionysium commendans,
 laudavit: va hominem probum et moderatum: adiecit ta-
 men in fine epistolae, Haec ego scripsi de homine, animal
 a natura commutabili. — Nos autem saepe, cum probe no-
 minamus malos, epistolas tamen et pecuniam profundimus nos-
 metipso damnio afficientes, non cum voluptate, ut ii, qui amici
 aut adulatoribus gratificantur, sed cum aegritudine et molestia,
 quod impudencia quorundam hominum nostra decreta et
 exertit, et expugnat. — Etenim, si quibus aliis, profecto ni-
 mis verecundis, haec poetae dictum conuenit: Intellego, quas
 sim facturus mala; falsum dicturus testimonium, contra ius
 pronancians, nexia in concione suadens, nomina contrahens
 pro eo qui nunquam sit dissoluturus. Propterea, ex reli-
 quis animi affectionibus, maxime viciosam verecundiam poe-
 nitentia non post sequi solet, sed statim inter agendum cor-
 rigit. Dantes enim aegre ferimus, testimonium dicentes
 pudore suffundimur, patrocinantes male audimus, non
 stantes promissis, conuincimur. Multa enim prae infirmitate
 abnuendi, iis, qui nos semper obsident, pollicetur eorum,
 quae prorsus non sum in nostra potestate, veluti commen-
 dationes in aulis, supplicationes apud principes. Nec enim
 volumus, nec possumus respondere: Non nouit nos rex, et
 alios frequentius videt. Ita Lyfander, cum Agelilai animum
 offendisset, putaretur autem ob nominis claritatem in primis
 multum valere apud eum, non turpe sibi putauit, eos, qui
 ad se accessissent, ad alios ablegare, monens, eorum potius
 tentare mentem, qui plus apud regem possint. Nec enim
 turpe censendum, non omnia posse: recipere autem omnia
 in se, sibi que vim adferre, cum tamen nec facultatem, nec
 ingenium habeas, ut quae adiuvare possis, praeterquam
 quod turpe habetur, aegritudinem quoque adfert. Rem ita
 considerare licet. Oportet aequa et iusta officia alacriter pe-
 tentibus praestare, non pudore contractos, (p. 534.) sed hu-
 manitate inducos, in auxiliis autem et absurdis rebus, illud

Zenas in promptu esse debet, qui iuveni familiari, ad mu-
ros lento gradu ambulanti, obuius, cum cognouisset ex eo,
ipsum fugere amicum quendam, qui falsum testimonium ab
eo postularet. Quid ais, dixit, inepte? Ille importunus et
iniquus aduersus te, te nec timet, nec veretur,
tu vero in re iusta eius adspectum non audes ferre? — Ac
obscuris quidem hominibus, et humilibus, et nullius pretii, si
verecundiam nostram sollicitent, non admodum difficile est
repugnare: idque per iocum etiam nonnulli, et cum disce-
ptis fecerunt, ut Theocritus, qui duobus in balneo postu-
lantibus strigilem ab eo, altero homine peregrino, altero fa-
moso fure, utriusque cum risu recusauit, dicens, Te quidem
ignoro, te autem non ignoro. — Etiam Antigonus iuueni
cuidam, qui quidem ex strenuo centurione erat natus, ipse
autem ignauus et mollis erat, postulanti, ut promoueretur:
Ego vero, respondit, magis spectare soleo, utrum quis ipse
vir fortis sit, non an patrem habeat fortem. Si autem is,
qui verecundiam nostram tentat, nobilis sit et potens, (quod
genus hominum et ex iudiciis, et ex comitiis, difficulter ex-
cludi atque summoueri potest), id quod Cato, iuuenis ad-
huc, contra Catulum est ausus, nemini fortasse aut facile,
aut necessarium videatur. Catulus enim, qui in summo ho-
nore habebatur apud Romanos, et tunc Censor erat, ascen-
derat ad Catonem, quaestorem illo tempore, deprecaturus
aliquem ex iis, qui a Catone multati erant, instabatque
precibus, ac propemodum cogebat, usque dum Cato, rem
diutius ferre non potens: Turpe vero, dixit, Catule, tibi
Censori, hinc abire nolenti, a seruis meis trahi. Pudore er-
go perfulsus, et iratus abiit. Videndum ergo, an non id, quod
Agasilays et Themistocles fecerunt, lenius sit et moderatius.
Cum enim ille a patre peteretur in aliqua causa sententiam
legibus contrariam ferre: At ego, inquit, a te, pater, a
principio doctus sum, parere legibus; propterea nunc quo-
que tibi obtempero, nihil contra leges faciens. Themisto-
cles autem Simonidi, iniquum quiddam postulanti, Nec tu,
respondit, bonus sis poeta, metrum negligens, nec ego bo-
nus Archon, leges violans. — Quodsi (p. 535.) autem pe-
cuniarum causa impudentem nobis instare videamus, quid-
ni turpe sit, suam ipsius famam atque honestatem prodere,

alterius erumenam oneres? Atqui plerisque haec haud ignota sunt, nec ipsos latet se peccare, sed, quemadmodum ii, qui pocula magna bibere coguntur, aegre, et anhelantes, et vultum distortentes, imperata faciunt. Similis autem huiusmodi animi mollietis corporis temperamento, quod nec calori, nec frigori accommodatum est. Laudati enim ab impudentibus franguntur et lassescunt, reprehensiones autem et toruos oculos eorum, quibus denegant, metuum et perhorrescunt. Oportet autem ad vtrumque se corroborare, ut nec a timorem incutientibus, nec ab adulantibus, vincamur. — Denique, (p. 536.) quod contra omnes grauiore animi affectiones valet, id nimis verecundis etiam est vsurpandum. Si abripiantur ab isto malo, et contra animi sententiam vel peccent, vel verecundentur, firmiter tenere memoria, signa mortis et poenitentiae subinde secum reputare, et quam diutissime seruare. Ut enim viatores, qui in lapide offenderunt, aut nautae, qui ad promontorium nauem euerterunt, non illa tantum, sed omnino omnia his similia et timere, et vitare solent; ita ii, qui vitiosae verecundiae turpitudinem et damnum cum poenitentia et animi aegritudine comparant, in similibus rebus magis ad se attenti orant, nec tam facile se abripi patientur.

Hactenus **PLVTARCHVS**. Restat iam, ut ad eiusdem libelli loca quaedam, quae haud dubie corrupta sunt, meae vel emendationes, vel coniecturas proponam. Prius tamen indicandum est, quibus auxiliis instructus ad hunc libellum illustrandum venerim. Fuit mihi ad manus editio opusculorum, ut vocantur, moralium, Basileensis 1542. et Xylandrifrancofurtana 1629. Aldina *) aegre carui. Consultum quoque Reiskium, qui in secundo volumine animaduersionum ad Graecos auctores, cum Salmasio, cum scias ad hoc **PLVTARCHI** opusculum notas publicauit. Quae ergo vel a **SALMASIO**, vel a **REISKIO**, vel ab editore **BASILENSI**, antequam erant constituta, ea hic non attigi. Istitis copiis accesserunt

*) Ea prodit 1519. Quam si quis literarum humaniorum tantum ad breue tempus e bibliotheca sua nobis suppeditare veluerit, magno nos beneficio afficiet, quod in animo habemus, breui post hic Mosquas hunc et alios nonnullos **PLVTARCHI** libellos edere.

quae veritas lectiones duorum *) Codicum Mosquensium membraceorum, quorum alter ineunte, alter exeunte Sæc. XII. videntur scripti. Hi a me prius sunt collati. Reliqua nonnulli coniectura mea nituntur. Ea ergo vel probanda, vel repudianda, arbitrio iudicioque doctorum viro- rum relinquimus.

Ad indicem huius libelli vide THOM. Magist. in *δυσκοῦμαι*, Pag. 528. vers. 27. edit. XYLANDRI. Forte ἢ *χρῆσθαι μόνον*, *χρῆσθαι δὲ*, v. 43. Τὸ *ἀγαθὸν θήλυ τῆς ψυχῆς*. Pag. 529. v. 8. Pro *οἷς ἔχ.* malim, *καὶ γὰρ ἔχ.* aut aliud quid simile. Mox v. 2. corrigi ex Codd. Mosqq. et edit. Bas. *ἀρεσκασίαι*, v. 5. Ad *ἴσθι δὲ τὰ* vide PLUTARCH. T. II. p. 446. B. v. 9. Pro *ἴσθι*, legi quoque possit *ἴσθι*, v. 10. Malim *κόλασις*, ob vocabulum *εὐχραισις*, quod paulo ante legitur: conf. LORIGI. XXXII. §. 7. p. 180. v. 17. Malim *φιλαργυρία* ἀπορεῖ, *καὶ ἀπόρεται*, pro *ἀμείβεται*. Nulla enim in nulla ætate *ἀμείβεται* potest esse *φιλαργυρία*. *Ἀπορεῖ* autem *φιλαργυρία* dicitur, ut apud HORAT. Lib. III. Od. XVI. v. 28. *magnas inter opes inopem*, v. 40. Forte aut *ὅτι* omittendum, aut post *λόγῳ* addendum τῷ, v. 43. Melius cohererebit oratio, si legatur, *ἢ δὲ δὴ τῶν ἰπαινοῖς*, v. 46. Vide EURIPID. BELLEROPH. p. 461. vers. 32. Pag. 530. v. 6. Forte τῷ *δοκῆν αὐτῷ κακῶς*, omisso *ἢ*, aut *ὅτι* ἢ *δοκῆν αὐτῷ καλῶς*, v. 10. Vocabulum *ἀκαλάγετον* hic nulla modo locum habet. Fortè *ἀκαλάγετον*, quod in fine huius libelli reperitur, aut *ἀκάλυτον*, quo in lib. de discrimine amicis et adulat. vitur, ex HOMER. ODYS. 2. v. 329. vide PLUTARCH. T. II. p. 61. B. v. 19. Vid. EKART.

PID.

*) Uterque servatur in Bibliotheca sanctissimæ Synodi Ecclesiæ Orthodoxæ Græco-Rossicæ, e qua nobis ad tempus, beneficio et gratia EMINENTISSIMORVM atque ILLVSTRISSIMORVM ARTISTITVM commodati sunt. Eorum diligentem recensionem dabo proxime. Sufficit interim notare, alterum vetustiorum; qui est num. 329. a me hic notari per 1; alterum, non multo recentiorum; qui est 387, per 2; Tertium, a me hic obiter notatus, aliquot PLUTARCHI vitas parallelas continet. Is est eiusdem bibliothecæ num. 338. estque chartaceus, scriptus, ut videtur, Sæc. XV. Horum trium codicum specimina; doctissimi artificis manu delineata et æri incisa; dedi in fronte huius libelli. Nota. quæ codici 338. adscripta in fronte huius codicis reperitur, est a manu recentiori. Ea in pluribus etiam codicibus conspicitur, notatque, eum olim fuisse in bibliotheca monasterii Batopedii in monte Atho.

RID. MEDEA vers. 290. seqq. v. 40. Τῶν βασιλέων ὑποβόλαιον
 quoque fuerat REISKIO. Mosq. 2. dat ὑπεύγαλι, quod ceterum
 corruptum est. Mihi quidem ob ea, quae sequuntur, κληθῆναι
 γὰρ καλέσας, et δειπνήσας, ἂν δειπνήσας, legendum videtur, μὴ
 ἐπι δειπνον καλεῖ. v. 42. Βαθῆν non est huius loci. ΧΥΛΑΝΘΑ
 reddidit *aciens*. Videtur ergo coniecisse αἰών. Mihi inmen-
 tem veniebat λαβῆν, quo infra vititur, p. 531. v. 21. aut
 ἀφῆν, quod eodem redd. v. 32. Inter πρὸς et τὸν videtur
 αὐτὸν excidisse. v. 46. Ad δύσαντιβλέπων notari potest locus
 CIRDAMI p. 164. et ΠΗΡΑΝΥΤΙ de natura deorum pag. 185.
 v. 51. Ὁμολόγησι, pro ὁμολόγησι, legendum videtur. Pag. 531.
 v. 11. Pro προπίνοντος dant Codd. Mosq. προτεινοντος quomodo
 dixit HELIODORUS: p. 104. v. 17. Ἐπιτεβαν. Ita de
 AËSCHINE dixit DEMOSTHENES pro CORON. p. 288. edit. REISK.
 ἂν ἐν Κολυτῶ ποτὲ Ὀνόμιμον κακὸς κακῶς ὑπεκρίνομενος ἐπὶ τρεψίω.
 v. 28. In Codice Violeti (Ioniās) ARSENI Monembasiae Ar-
 chiepiscopi fol. 158. ita legitur: Περικλης ὑπὸ τινος τῶν φίλων
 παρακαλούμενος ἐν πρᾶγματι τιμῆς ἢ ὁσίως δοκῆντι βοηθήσει ἑστίαι,
 εἶφ᾽ ἂν με συμπέπτηται τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέλει βαρῶν. v. 29.
 In BASILENSI equidem reperi παρὰ, non πρὸς, vt in calce o-
 dit. XYLAND. notatur. Pag. 532. v. 1. Pro ὑδὸς, corrige
 ὑδῆς. LOCUS DEMOSTHENIS est in OLYNTH. III. p. 33. edit.
 REISK. v. 17. Mosq. 2. dat γεσφοῖ. Notum autem, in codi-
 cibus, literis rotundis, vt vocant, scriptis, facile confundi posse
 ζ et ν. Pag. 533. v. 38. διὰ τῶν καθῶν dant Bas. Mosq. 1. 2. ego
 vero malim διὰ τῶν καθῶν μάστιγι τῆς δυσκοιῆσαι. v. 45. Con-
 iecturam REISKII in οἶδεν approbat vtique Mosq. οἶδεν videtur
 ortum e proximo ὄρα Pag. 534. v. 19. Vide HAPPOCRAT. in
 ἱεροβουάδαι p. 77. ex quo intelligitur, cur paulo post vocabulo
 πάτριον vsus sit. v. 22. Χαρίαις h l, notat strenuum et insignem
 militem. Pagina enim 183. D. de eadem re habet vocabulum
 ἀνδρείος. Pag. 535. v. 24. Aut ἀρχιμοσῶν αὐτῆς, aut ἀρχιμω ἰου-
 τῆς. v. 27. Hunc locum ita corrigi posse puto, χρηστοσίας, εἰς ἃ
 προσηκόντως ἀρχεῖα καὶ σφάντες ἄλλοις περιποιῆσαι ἔδοξαν, ἀφαιρῶ-
 νται τὸ ἐνδοξον αὐτῶν καὶ τὸ καλόν. Rationem huius emendationis
 alibi sum allaturus. v. 32. Sententia videtur postulare ἰσαμαρ-
 τάνοντες, ἀλλ᾽ ὡς παρ. v. 35. Malim ἀλλ᾽ ἔοικεν ἢ τοιαύτη τῆς ψυχῆς
 αἰτιολογία. v. 41. Eundem THUCYDIDIS locum laudavit in lib. de
 discr. amici et adulat. p. 78. A. v. 53. De ὑποκατακλιόμενον
 confer modo laudatum libellum p. 58. F.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maii Anno MDCCLXXV.

Erörterung der Frage:

Welche Strafe ist wirksamer und abhaltender, die
Todesstrafe, oder ewige Gefängnißstrafe, u.

i. e.

*DISCUSSIONE QUÆSTIONIS, AN POENA CA-
pitalis, an perpetua captivitas, efficacior sit criminibus aver-
tendis; cum confutatione argumentorum illustriss. BECCA-
RIÆ Marchionis, contra poe-
nas capitales.*

Regiomonti MDCCLXXV. quaternis.

Illustrissimi Beccarini opus immortale, dei D. litti e Pene,
cuius recentissima versio germanica nuper admodum ab
illustri Hommelio nostro, observationibus doctissimis, atque
sententiis Itali defendentibus et firmanibus, aucta at-
que

B 6

que exornata est, nulli profecto hominum votorum esse ignotum potest. Eius confutationem molitus est Autor anonymus, libello, cuius titulum supra posuimus, quem integrum, e germanico latine versum, lectoribus nostris proferre, quam truncatum per excerpta proponere, maluimus. Ita vero commentatur Anonymus:

„Præcipuae partes, quas sapiens legislator sustinet, in eo versantur, ut prospiciat modum, quo, ne deliquant ciues, impediatur: nec sufficit in eam rem, mala quaedam opponere delictis, quae poenas vocamus, quibus caueatur peccandi libidini; sed debent ea et grauiora esse, et omnino validiora, quam quae his aduersantur illecebrae, quibus intransuersum aguntur homines. Frustra enim laborat qui in eo fallitur legislator, nec reculant prauis minus malum, maiori luero inuitati. Ita tamen magistratos actionis criminum ad normam legum componat, ut e re esse videtur, alias opposito errore trahitur, non minus graui et periculoso. Poenas enim sancire in minora delicta grauiissimas, temere est profundere legum vires, et paruorum onus giganteo conatu tollere; atque eiusmodi leuicetas parum abest a tyrannorum crudelitate. Animaduersum est hoc vitium in Draconte, qui vel leuiter improbos morte puniret; quo effecit, ut eadem res, quae a leuibus arceret, ad grauiissima incitaret, quod in omnes pari seueritate animaduertetur: cuius rei poenas dedit, ab Aeginensium multitudine, qui ipsi aduentum gratulabantur, ruente Theatro obtritus; quae gratulatio tam truculento homine digna fuit. Sin igitur in poenis ratio delicti prorsus habenda est, ea mala, quibus prauos coercemus, debent ita attemperari, ut damno respondeant quod ciuitati afferunt; ut vim respiciamus, quam illecebrae habent, ad male agendum; quae potissimum in bono consistunt, quod et facinore speratur: et cauendum est, ut licet constantem in se rationem seruari debeant, ita tamen diuersa sint, ut mala ali-

aliquantum excedant boni spem, quae a delicto concipitur, si poenas satis roboris et neruorum habere volumus; atque istarum efficaciam, adhuc sua ipsarum certitudine augenda est, et eorum bonorum priuatione, propter quae crimen admissum est. Cum ea, quae hactenus de ratione disputauimus, quae debet poenis cum delictis intercedere, et iusta sint, et aequitatem praese ferant, leuiter coercenda sunt minora, grauiora seuerius punienda, quibus maxime capitalia accensentur; nam ubique obtinuit sententia, supplicium esse summum malum, quod, veluti firma aliqua moles, criminum illuuiem recte opponi possit. At postquam ill. Marchio de Beccaria, libro de delictis eorumque poenis, eleganti magis quam solida oratione scripto, perpetuum carcerem reliquis anteposuit, multi e nostris iuris peritissimi, abiecta illa veteri et probata sententia, aliam amplexi sunt, quae nouitate tantum, falsaque humanitatis specie commendatur, quaeque fere hodie vbiq;e obtinuit. Operae pretium igitur erit, accurate disquirere, quaenam poena efficacior sit, et delicta magis reprimat, suppliciumne an perpetuus ille carcer? Idque eo magis, cum manifesta sit utilitas quae in rempublicam redundet, si in ea re certi aliquid appareat, vtrum eorum maiorem vim habeat. Omnium consensu comprobatum est, vitam in humanis rebus summum, bonum esse, contra eius iacturam maximum omnium malorum; omnium bonorum, quae quis in hac rerum natura consequi potest, donec viuimus, impetratio est, eaque simul cum ipsa morte euanescent. Quae cum ita sint, sua sponte sequitur ex humanae naturae contemplatione, vitam nos vehementissime cupere, mortem acerrime detestari; atque ea omnium gentium opinio est. Non enim diues solum et fortunatus, aut iuuenis, aut qui prospera valetudine utitur, sed ipse qui stipem petit, in summa egestate et sordibus constitutus, et transtris alligatum mancipium, senes aetate confecti, aut ii qui perpetua aegrotatione languent, omnes vitam cupide exosculantur, omnes naturae

vocem audiunt, quae eos ad conseruandam illam hortatur, tanquam omnium bonorum complexum. Quodsi igitur omnes in eo consentiunt mortales, vitam omnium bonorum maximum esse, facile intelligimus, legeslatorem non posse magis coercere atque ab atrocitate delictorum auerere flagitiosos, quam supplicio, quod sui horrore satis munitum est contra quasuis illecebras peccandi: sed ea res explicatius dicenda est. Constat, homines ideo facinora admittere, quod ex his lucrum aliquod sperent; fur aliena rapit, ut sibi inferuiant, ignes alterius aedibus admoventur, ut in eius bona grassari liceat. Percussor, quod honorificum sit animosum esse et iniurias propulsare, caede se contaminat; patriam aut principem ut prodant, ab hostibus honores et praemia accipiant, perduelles. Licet magnam vim habeat priuati commodi cupiditas ad male agendum, vi tamen e multis vnus erit, qui eiusmodi crimen committat, si lucri illecebras leges supplicio coerceant, quod malum omnium est summum; tum quod ea bona multis modis superat, quae ex delicto in aliquem perueniunt, tum quod impedit facinorosos, quo minus ex illo fructum vltimum percipere possint; quo efficitur, ut, qui facinus admittere velit, animaduersa mali atrocitate, quo commoda illa eucurrunt, a proposito desistat; idque cogente aliqua naturae necessitate nostris animis insita, qua, ut nobis cognita sunt mala cum re quadam coniuncta, ira ab ea abhorremus. Contra si delicta nihilominus perpetrantur, quod secus fit ac pro hac necessitate debuit, id eo accidit, quod feruent eorum; nec sibi constant animi, qui peccant: quo ipso tempore, turbata ratione, omnis periculi cogitatio abest. Sin igitur mors, in se spectata, summum malum est, eo magis id de atrocitate supplicii dici potest. Jam nihil dicam de ictu illo violento, quo vita auferitur, is enim in supplicio non est grauissimum, ac omnis eius acerbitas in certitudine consistit mortisque praesentia, et in sensu ignominiae in conspectu omnium subeundae, in priuatione honesti sepulcri,

eri. et omnium huius vitae oblectationum et voluptatum; quae tot grauissimorum malorum consociatio, audacissimo cuiusque, et omni sensu destituito, terrorem incutere possit. At quanto leuius est, ad perpetuos in carcere labores damnari! libertas aufertur: aeterna seruitus imponitur: at haec nihil aliud est quam eiusmodi conditio, qua quis cogitur omnes vires et operam suam in commodum alterius per totam vitam impendere, et omnia iussu et arbitrio domini agere. Fateor equidem, libertatis sacrum grauem esse, sed quia iam satis constat mortem esse omnium malorum grauissimum, sequitur, seruitutem morte esse leuiorem, neque tantum valere ad reprimentia scelera, quam supplicium. Utque eo magis hoc intelligatur, audiamus aliquem ratiocinantem, vel latronem, vel homicidam, quem leges solo perpetui carceris terrore a facinore absterrent. Scio equidem, eiusmodi hominibus, infima ut plurimum peche natis, raro contingere, ut more Philosophorum rationes subducant; artis enim hoc est, et disciplinae: at cum animi ad agendum appellunt; suo ipsorum more philosophantur, naturam duce[m] secuti. Hi igitur haec fere secum reputant:

„Quam gratum est, quam iucundum, aduersariorum iniu-
 „ritas vitisci, quam est dulce, alienis opibus, quae nullo no-
 „stro labore quaesitae sunt, beate viuere! Agedum, occidam,
 „rapiam! At tabulae minantur: id si feceris, ad perpetuum
 „carcerem damnatus esto: iam libertate prorsus amissa aeter-
 „nam seruitutem seruo: in compede ad grauissimos labo-
 „res per totam vitam seruabor: mene libertatem amittere,
 „sit tam grauis homini, quem natura seruum effin-
 „xit. Nonne ego didici quidem a tenera inde aetate,
 „omnia domini mandata, quamuis iniqua et acerba, coeco
 „plane obsequio exsequi? meo mihi arbitrio viuere quan-
 „do licuit? Nonne ego pleraque fame et verberibus com-
 „pulsus egi? Dominis libertas insigne fortunae tributum
 „est beneficium, quod norunt: seruis tanto est vilior,
 „quanto ignotior. At grauissimus in vinculis labor? Sed

„ noui ego hunc ferre: manus hae, multo um, annorum
 „ callo obductae, sufficiunt ferendis, vinculis: terguum hoc
 „ rigidum et cicatricibus durum, parum curat flagella. At
 „ qui haec per totam vitam ferenda! Per totam? At si mi-
 „ hi liberis, non si iudici: eius est hanc in me sententiam
 „ ferre, meum est exitum quaerere: dies noctesque cogi-
 „ tabo quo modo custodes eludam: continget mihi aliqua
 „ fortunae felicitate vt euadam. Multi ante me e vinculis
 „ eruperunt, mane his omnibus minus esse callidum putas? Ni-
 „ hil in me potes perpetue carcer, maius est commodum
 „ quod delictum affert, quam poena quae illud sequitur.
 „ Stat sententia, occidam, rapiam.“ Mox stricto ense se ad
 facinus armat: vae inimico cui occurrit, vae viatori quem
 solum deprehendit. Tradidi hactenus, supplicium esse poe-
 nam grauissimam et constantissimam; iam quoque dicendum
 est, illud esse omnibus numeris absolutum, et perpetuum
 carcerem multum ab illa perfectione abesse, quam poenae
 tribuimus, si omnia ea simul efficiuntur, quae spectamus in
 animaduertendo. Atque ea, quorum potissimum ratio ha-
 benda est legislatori, in poenis intelligendis, haec sunt: I. vt sa-
 tis fiat laeso: si cui damnum dedi, ad hoc resarciendum te-
 neor, seu, quod idem est, obligor ad tollendum illud malum
 quo alterum iniuria affecti. Sed cum res vel reparari pos-
 sit, vel minus, alia noxa poterit compensatione tolli si ean-
 dem speciem, seu idem genus restituo; haec vero, de qua hic
 loquimur, et quae omnium maxima est, sola satisfactione
 iuitur, cum rem eiusdem pretii quasi accipiat laesus, quam
 ea fuit quam amisit. Nemo negabit, esse in vitae priuatio-
 ne quod omnem iniuriam, quantacunque demum sit, exae-
 quet, adeoque supplicio prorsus satisfieri laeso. — II. alterum
 quod in animaduertendo spectatur, est, vt malum aliud alio
 rependatur seruato inter ea aliquo aequilibrio: quod omnino
 fit suppliciiis. Huius probatio est haec: finis, et via qua ad
 eum tendimus, ita apte inter se cohaerent, si nec latior il-
 la est, nec angustior quam necesse sit; et cum poenae sit effi-

cere, ut id ipsum cesset, quod ex iniuria coortum est ma-
 lum, sequitur, si nec plus nec minus complectatur repara-
 tio, quam ad illud tollendum sufficiat, illam damno parum
 esse. Fugamus iam, esse aliquem parricidam: at poenas
 dare debet ex iusta legislatoris sententia; quodnam in eum
 convenire aut constitui poterit aliud quam supplicium; quo
 nihil est ad eam rem accommodatius; neque vlla ratio ex-
 cogitari potest rector, et naturae accommodatior, quam
 talio, cum sanguis pro sanguine, vita pro vita datur, quo
 tantum efficitur, quantum intererat fieri. — III. poenae finis
 est, ut improbi emendentur, quod item fit supplicio: quamvis
 enim non iam aptos reddat huic hominum societati saltem
 magis habiles efficit ad instituta vitae post mortem futurae:
 cum omnibus huius vitae bonis excidunt, compelluntur
 ad aliam quandam sibi quaerendam felicitatem, religio-
 nem igitur amplectuntur, et multum fructantur iis sermone-
 bus, qui ante necem ad eos habentur. IV. Quartus poenae
 finis, in ablata facultate nocendi cum positus sit, nemo non
 videt, esse mortem id, quod omnes impediatur ne noceant
 impostero reipublicae. V. Sequitur iam quintum, quod
 est terror aliorum, et nihil sane supplicio terribilius: mors
 est, ut veterum quidem dixit, omnium terribilium maxime
 terribile, sola eius cogitatio omnem nostrum sensum movet,
 et mors hominis spectata, quamquam naturae necessitate
 contingat, animos nostros percellit. Sed quid haec est, si
 cum supplicio contendas, quam lugubri hoc pompa, quan-
 to apparatu! quae omnia videntur inuenta esse eo consilio,
 ut erentiam illam scenam publici supplicii magis efficiant
 atrocem. Mollis deliquium animi patitur, cum faciem mo-
 ribundi, pallorem, membra trementia adspicit. Ambitiosus
 abrigescit, dum reum videt a carnifice ad infame sup-
 plicium trahi, eodemque loco, quo cadauera bestiarum pro-
 nuntantur iacere, rapinam aurum, palo impositum, vel pati-
 bulo affixum. Qui atrabile laborant cum sint suapte na-
 tura meticulosi, ita percellantur eiusmodi spectaculis, ut me-

tu et aegritudine animi prope encognitur. Omitto stuporem pituitosorum hominum, quorum legitimes pari modo et a delinquendo, et a spectandis suppliciis, abhorret. VI. Sextum poena finem a*o* reipublicae vtilitatem esse, cuius interest, vt qui contra pacem et securitatem peccant, e medio tollantur, et vt membro illo putrido a corpore reipublicae resecto, reliqua integra seruentur. Sed videamus iam, quantum huic rei perpetuo carcere consulatur, et quam vitiosum sit istud animaduersionis genus. Parum eo satisfieri laeso in grauioribus delictis, supra diximus, et in eo consistere satisfactionem, vt res eiusdem pretii in locum ereptae sufficiatur. Fac, leges homicidam propter admissum facinus ad perpetuum carcerem damnare, quam manca est eiusmodi satisfactio, cum laesus vita, et homicida libertate priuerur? Quis credat, esse in amissione libertatis quod vitae iacturam laeciat, et quae alterius cum altero potest esse comparatio? Tam supra demonstrauimus, vitam inter ea bona, quae apparent, esse primum, eaque libertatem esse multo inferiorem: sed placet adhuc aliquam eius rei probationem addere. Videmus subinde reos, a magistratibus capite damnatos, veniam a Principe sperare, quamquam norint, ea impetrata, sibi poenam subeundam esse supplicio non leuiorem: hi cum sciant, sibi grauissimos labores in vinculis tolerandos esse, tamen mirifice optant vt sic liceat esse saluis. Nihil igitur apertius, nihil clarius est, libertatis ipsis videri leuiorem, quam ipsius vitae iacturam. Quis enim e duobus malis maius eligat? hoc nullo modo fieri potest. Nam si quis eius rei periculum facere velit, et maleficum eo ipso tempore, quo in loco supplicii constitutus, fatalem illum istum expectat, qui vitam auferre debet, in aeternas tenebras et vincula detrudere, apud hoc ille arripit, summam clementiam ratus, impellente vitae desiderio, quod adhuc spes superest, facta aliqua opportunitate euadendi, quae omnis sublata est morte. Ea iustitia, quae malum malo, seruato quodam ordine reppendit, manca quodammodo fit, siue

que numeris truncatur, dum rei ita in carcerem detruduntur. Vt non ab homicidis discedam; constat ex eo sermone, quem antea habui, tum damnatum quod iniuria datum est cum compensatione congruere, si tanta sit quantitas necesse est, ad malum quo alterum affecimus tollendum. Quod si igitur homicidium aeternorum vinculorum squalore laetatur, quae quidem libertatem auferunt; cum tamen expianda sit atrocior in hominis vitam iniuria, minus sit quam par erat, nec finis, et quae eius causa facimus, apte inter se conspiciant, sublata ea ratione quam poena delicti habere debet. Nec verosimile est, ea seruitute meliores reddi praeuos, eorumque mores potius emendari, quam corrumpi: saepe enim viuis improbi familiaritate multorum integritas et innocentia labefactata est, nec facile potest animus scelerum contagio afflatus, in societate perditissimorum hominum conualescere: necesse est morbum augeri, cum tot pestiferorum prauitatem perpetua vicinia combat, quod et vulgo accidere videmus. Nam si quis eiusmodi carcerem intret, deprehendet multa et grauissima scelera in vinculis perpetrari. Nec etiam omnis nocendi facultas sublata est eorum, quos per totam vitam in carcerem detrudimus: nam si calidi satis sunt et audaces, poterunt opportunitatem aliquam euadendi inuenire, et amplius vexare rempublicam. Si nulla euadendi felicitas contingit, amissa licet libertate, ope sociorum quos sibi compararunt, aut amicorum et necessariorum, vel aliorum potentium hominum, quibus cum illis familiaritas quaedam intercedit, rempublicam nihilo secius turbabunt. Nec satis certum est, an alii huiusmodi instituto satis terreantur, et emendentur. Fateor equidem, durum esse, si quem sensum humanitatis habemus, adspicere homines, qui in vinculis, tenui victu, et saepe verberibus caesi, grauissimos labores sustinent. Sed mite quodammodo est spectaculum, cum tristi illo publici supplicii comparatum, nec illi, qui ob facinorum atrocitatem perpetuis tenebris mandati sunt, et ferarum ritu in subterraneis caueis

iacent, vulgo conspiciuntur, quorum adfectus maxime terreret. At quam pauci descendunt in haec sordida lustra, aut quibus ea videndi vel opportunitas, vel facultas contingit? Nisi quosdam sedula curiositas inuisendis peregrinis gentibus ad contemplanda eiusmodi ergastula vocaret, quorum interest haec instituta cognoscere, non autem eorum gravitate moveri. Fac reos capite diminutos, vinctos, in conspectu omnium, tanquam aeterna reipublicae mancipia, gravissimos labores sustinere; quis ab iis facile distinguat, qui ad tempus ob minora commissa idem patiuntur? Hic nihil est quod valde terreat alios, vel emendat. Quod attingit ad victimum poenae finem, qui in vilitate reipublicae consistit, concedo equidem, ea re non modo non minui civium numerum, sed et eodem tempore consuli reipublicae, servata matorum opera, et repressis flagitiosis. Sed datur mihi, necesse est, eam nos non satis tutari ab improbis, cum hos in vincula coniicimus, nam saepe callent artem se e munitissimis locis expediendi, in spem futurorum delictorum. Quare, eae leges rectissime de communi securitate prospiciunt, quae praevos, quorum nulla emendatio speratur, in salutem reipublicae obrutnant. Supplicium igitur non solum est poena gravissima, suisque numeris abolita, sed est etiam ita necessaria, ut vix civitas ea carere possit: non solum quod populi sint, qui duri et ab humanitate alieni, percellendi sunt, vehementer, et graviter absterrendi, leonum similes, quos tonitru terret, et levis strepitus magis irritat; sed et inter eas gentes, quarum mitis est ingenium, non raro accedit, ut principis et reipublicae salus et securitas, nullo alio modo, nisi summis de fontibus supplicis, stare possit. Si quis enim latronum et furum dux, deprehensus in vincula coniceretur, atque eius affectae vi carcerem effringerent, caedes et incendia minarentur, nisi emitatur, ut est eius rei exemplum in IV. Catilinar. Cic. statim morte multandus est, ut metum inquitur ceteris, quod a sceleris absterreat, quod missi erant. Si denique reus,

rous, carcere quantum arctissime circumseptus, tantum
 valeat opibus et auctoritate; et eius partem tanta sit po-
 tentia, ut rempublicam euertere possint, aut si eius incolu-
 mitas mutationem imperii afferat, aut si qua pestis civi-
 tum sacratissimo Principi violentas manus afferat, (velut
 monstra illa: Clemens, Ravillac, et Damiens,) et si quis lar-
 gitionibus corruptus arcana civitatis et ipsam patriam ho-
 stibus prodatur, cauendum est, ut eiusmodi crimina in terro-
 rem aliorum, morte graui et repentina, et in conspectu
 omnium subeunda, expiantur. Accedit tandem, esse a Deo
 ipso iussa supplicia. Is summus legislator non solum Nu-
 mer. XXXV. v. 30. 31. cauet, homicidam occidi, sed et se-
 quenti v. 33. et 34. prohibet, terram inquinari caedis im-
 punitate, additis verbis grauissimis: caedes non aliter pro-
 curasse, nisi morte eius qui perpetravit. Si quis obicitur,
 hac lege teneri praeter Iudaeos neminem, aliam allegabo
 Genes. IX. v. 6. vbi illi necari iubentur, qui alios decidunt:
 data illa est statim post diluuium, longe ante constitutam reus
 Iudaeorum. Sunt qui obiciant; hoc non iuberi oratione;
 sed refutant ii, quibus factis perspectum est Ebraeae linguae
 ingenium, quod eadem formula scriptus sit Decalogus
 Ceterorum, si recte iudicamus, legem ad vniuersos pertinere,
 si, ut scripta est Iudaeis, ita in noui foederis libris repo-
 nitur: hac sine dubio nemo non tenetur, quia Christus Petro,
 gladium in pontificis apparitionem stringenti, reponere
 suo loco iussit; eo enim intereundum esse hais qui illum ar-
 ripiat. Quod Christi praecceptum postea a Paulo ad Rom.
 XIII. v. 14. et a Iohanne Apoc. XIII. v. 10. repetitum,
 nobis omnibus inculcatum est. Atque eius legis tanta via
 est et auctoritas, ut paene nulla gens fuerit, aut sit, quae
 non illam, ut saluberrimam et sapientissimam magna religione
 suam fecerit. Nec tamen homicidium solum est, in quod
 facti libri merentur sanxere: plura adhuc sunt, ut nefandi
 cum bestiis aut maribus conubitus, adulterium, incestus,
 plagium, et alia, quae summus legislator morte visitat;

C c 2.

quod

quod e Moſis libris ſuis conſtat, et plerisque Europae populis obſervatur. Quodnam amplius probationis genus deſiderari poteſt, cum Deus ipſe, qui naturam hominum penitus perſpicit, haec in grauiſſima delicta ſanciat? Jam nihil ſuper eſt, quam vt ea reſeruet, quae Marchio de Beccaria in ſuam ſententiam acute et ſubtiliter diſputauit: id ſi conſecutus ero, vidēbor apt rationes pro mea ſententia attuliſſe, vt de eius veritate dubitare non amplius liceat. In primis ait autor in libro de Poenis et delictis C. XV. Edit. Franc. vbi de lenitate in puniendo agit p. 92. longa temporis interuallo ſupplicium praec carcere nihil atrocitatis habere. Eius verba: „Eodem modo, quo poenas ſenſiores fiunt, animi magis obduceſcunt; cum legum crudelitas quaſi in eos ipſos denuetur, atque efficit perpetua „perturbationum vis, vt exacto ſaeculo non plus horrore „afferat grauiſſimum ſupplicium, quam ante vincula.“ Probabilis eſt et ratio, ſi leges nimium ſaepe ſatirentur in fontes: largior enim, id quod ſaepe iteratur parum animos melius afficit, et rem, quo ſapius percipiunt, ad minus inſolentiae habere. Si contra ſapiens magiſtratus erit, et non niſi ſumma vrgente neceſſitate, morte malit inprobos, huius exempli grauitas nulla temporum viciuetur, et multo magis terret, quam carcer. Porro autem in eadem pagina: „Homines rationem habent malorum, „quae norunt, non vero eorum quae ignorant; ſuntque „duos populos, quorum vnus in poenis, quae ceteroqui delicti modum ſeruant, grauiſſima ſit aeterna ſeruitus, alterius rota ſupplicium; equidem, conſiderando, his poenis „vtrumque populum pari horrore affici. Si qua igitur cauſa „ſub eſſet, cur earum inter eos permittitur fieret, ob eandem a rotae graui ſupplicio ad magis exquisitos cruciatus, „et ad crudeliſſima tyrannorum commenta progrediendum eſſet.“ Falſum eſt, vincula et rotae poenam parum horrorem afferre: hoc enim, aut omnino ſupplicio, neceſſe eſt vehementius commoueri hominum animos, quam vinculis, praeterea

inre scilicet mortis metu, quam servituti. Ne dicas quod saepius dixi: de ea re iam supra exposui. Atqui etiam posse tantum valet supplicium, et absterrendum vel a maximis sceleribus, ut si paena excipias, eaque gravissima, non opus sit illud, additis cruciatibus, augeri. Consistit hoc ante quidam temporibus: nam curba alim ex Desconae quædam recur, cur mortem promiscue in omnia delicta sanciret? respondit, non sine causa se id facere, mereri epine cum levisimum quodque admissum, nec sibi consistere poenam gravissimam aliam, vel atrocissimam delicti.

Capite XVI. ubi velat arcem belli confitit, pater contra supplicia, nefas esse perhibet, a suprema reipublicae potestate capite plebsi civis, neque iis legibus aduertiari, quibus coarctat primum hominum societas; qua de te ita loquitur. Vnde nasci potuit illud ius, quod homines occidendi sui similes sibi vendicant? non sane inde proficisci potuit, vnde suprema potestas, ipsaque leges, civitatis vitæ cula, originem habent. Leges nihil aliud sunt, quam summas partem minutarum e singulorum libertatibus decerpserunt, quibus in communem utilitatem carere voluerunt, iisque efficitur communis quaedam voluntas, quae singulorum voluntatibus velut in vinam confata est. Sed quis unquam voluit, alteri sui in suam vitam esse? Aut qui poterit vitam summam omnium bonorum, iis contineri, quibus se singuli in commune abdicarunt? Id si esset, quæ pacto cum ea naturae lege conspiraret, quæ postulat vitæ a nobis iniustiam fieri vetat? Necesso est hoc illi in se licere, qui hoc ius sui alicui, vel unius cuius civitatis tribuat. et supplicia fieri legibus aduertiari; bellum est in societate contra humanam, cuius moer reipublicae vitæ et necessaria iudicant. Quærit hic visor, quis unquam alteri ius sui vitam esse vobis? facile concedo, homines, per se temporibus, cum ab illa illa natura libertate in societates coirent, supremae potestati nihil iuris in suam

suam vitam esse voluisse: sed nemo negabit, eos ius sui de-
 fendendi, quod a natura cuique datum est, omne in magi-
 stratus suos conculisse. Ante constitutas republicas, iniu-
 rias inimicorum a se amoliri quisque et poterat, et coactus
 erat: sed sequenti tempore, perpetua bella et libertatem
 auerabantur homines, quod saepe in discrimen adduceban-
 tur: imbecilles enim valentiorum erant, hique ipsi a po-
 tentissimo quoque in seruitutem abripiebantur. Intellectua
 deinde est, magis de securitate prospici sibi collectis in vnum
 viribus, et magna quadam societate conlata, e qua deligeret-
 tur aliquis, penes quem omnis vis et potestas singulorum
 esset; et cura vniuersam rem tuendi. Itaque ciuitates or-
 tae sunt, suae defensionis cura abiecta, et publice in vnum
 translata, ut singulos aduersus iniurias et impetum alio-
 rum eodem modo tueretur, quo in illa naturali libertate sit,
 quae omnibus licentiam det, sui tuendi causa, urgente
 necessitate, peruersos occidendi: societas ex iura principis
 desulit; vnde sequitur, eum posse vi huius antiqui foederis,
 supplicio animaduertere in omnes facinerosos, quos salus
 reipublicae e medio tolli iubet. Contendit autem, nomi-
 nem posse alteri quidquam iuris in suam vitam dare, inde
 enim sequi, homini licere sibi ipsi mortem conferere;
 quod tamen falsum sit, et nullo modo dici possit; sed
 non coercitur: haec mea sententia, neque alterum ex altero
 sequitur. Idque ut magis perspiciatur, bona Clarissimi Va-
 ri venia, vniuersam orationem in syllogismum cogam.
 Jus, quo ipse careo, in alium transferre non possum.
 Atqui careo iure me ipsum occidendi. Ergo illud
 nulli dare poterō. Quis non videt, laborare hanc oratio-
 nem, nec probare id quod debuit sic enim concludendum
 esset: ergo nulli poterō ius dare se ipsam occidendi; quod
 habentissimè concedo. P. 89. Sed ait: dicere omnium tem-
 porum historiam, supplicis non tantis esse foecitissimos
 quosque, ac reipublicam fuluerent. At tandem nos docet,

carcerem in hos multo minus valere, et si audacia quadam
 aut dexteritate se e vinculis expediunt, aut elapso poenae
 tempore sui iuris sum, tantum abest ut emendata sit eorum
 perversitas, ut potius eo plus damni afferant civitati, et vetereni
 culpam nova, illaque graviore, augeant. P. 99. et seq. per-
 petui carceris praestantiam praes. supplicio hoc demonstrat,
 quod illius memoriae non statim deleatur, ut in his fit, sed
 diu conservetur. Non enim, inquit, vehementia, sed diu-
 22 turmitate maxime commouentur animi, quod in eos maio-
 23 rem vim habeant crebri iique remissiores impulsus sen-
 24 suum, quam vehemens et paucorum momentorum excita-
 25 tio. Consuetudinis imperio omnes naturae, quibus aliquis
 26 sensus obtigit, continentur: nam simul ac ho-
 27 mines fari, incedere, suisque visibus prospicere discunt, sta-
 28 tum et notio quaedam turpis ac honesti animis eorum saepe
 29 oblata inhaeret. Supplicium igitur eam ob causam mi-
 30 nus comprimit vitia, quam diuturnum exemplum ho-
 31 minis in seruitutem detruli, et veluti iumentum ad perpetuos
 32 labores condemnati, qui dampnum luit quo civitatem
 33 affecit. Crebra spectantium cogitatio, sibi ipsis tam tri-
 34 stem fortunam subeundam esse, si quid eiusmodi admit-
 35 tant, multo maiorem vim habet, quam mortis ipsius,
 36 quam homines semper quasi per caliginem quandam pro-
 37 spiciant, contemplatio; quae licet terrore compleat ani-
 38 mos, non tamen satis aduersus obliuionem munit, quae eos
 39 grauissimarum rerum non raro capit, maxime in pertur-
 40 bationibus. Et constat in vniuersum, percelli homines
 41 re gravi repente oblata, motu tamen non diuturno. Ef-
 42 ficat quidem repentina impressio, ut mediocres homines
 43 magnorum illorum induant personas, vel Romanorum, vel
 44 Lacedaemoniorum, mox abiiciendas, sed in republica
 45 tranquilla et libera praestat homines saepe moveri, quam
 46 vehementer excitari. Si de intellectu loquitur Autor,
 facile largior, eo magis memoriae inhaerere species rerum,
 quo saepius sunt oblatae, sed idem de motibus animi falso
 47 con-

contenditur, mentes nostras remissa et crebra aliqua excitatione, quam commotione violenta et momentanea, diutius affici. Si quae in animis nostris sunt intenta ipsorum acie contemplantur, omnia alia deprehendimus; et voluptas et dolor, qui ex aliqua re capitur, non modo non augetur, sed et minuitur sui diuturnitate: quod et usus comprobat. Nam si quis ex marito quaerat, qui uxoris formam, dum eius nuptias ambiret, deperibat, vtrum illicadem mater familias, quam quotidie videat, tam venusta videatur: vereor ne illum pudeat formosam dicere; et si quis percontetur, vtrum illam perpetua eius consuetudine usus quotidie, magis magisque in deliciis habeat, nae dicet se illius tantum amicum esse, non iam cupidum amatorem. Institati mei ratio postulat, vt eius rei veritatem iam probem de iis perturbationibus, quae metu vel terrore aliquo existunt. Nam tironum, quamuis frugi, quum primum audiunt tormentorum fragorem, et hostem fulminis instar in se irruentem, et campum funeribus obsitum vident, animi paulo hebetantur: quae omnia non ita mouent veteranos, qui in armis consenuerunt, aduersus huiusmodi terroribus. Equis est tam audax, vt non contremiscat cum fragili rati caput suum committit, et immensum mare adspicit? Quae omnia nautae non perhorrescunt, quos crebra navigatio confirmauit. Quid multis opus est? Sic comparata est hominum natura, vt quo saepius voluptatem vel molestiam capimus ex aliqua re, eo hebetior eius sensus existet, et animos semel atque vehementer commotos eo diutius affici. Hoc si verum est, necesse est et terrorem perpetui carceris minui, quo saepius occurrunt nobis eiusmodi mancipia, quae iumenta vocat autor ciuitatis. At quos terrores habet perpetuus ille carcer? Quo horrore perfundit spectantes? Vident seruos compede victos aliorum oculis expositos opus facere. Iam duplicis generis sunt qui spectant, aut infimae fortis, aut melioris fortunae; partim vtriusque consuli contendo: non enim poterunt nosse, qui in perpetuum

tuum

torum, aut qui ad tempus seruiant. At magistratus distinguunt. Sed beatiores existunt se melioris conditionis futuros, cum natalium splendor, vel honorum, satis tuetur aduersus infamiam seruilis operae, nec sibi metendum esse nisi a perpetua custodia, e qua elabi possint fortunae aliqua felicitate. Nec tam graue est spectaculum homini infima plebe nato; fors, quae illi cum ipsa vita obrigit, aerumnae et molestiarum plena est, nec exera grauis et duri laboris, et ex indolentia, vel interdum hilaritate horum mancipiorum, non tam grauem esse illam seruitutem iudicat. Sempernae miseriae motus cogitatione leuatur, vsu vel acerbissima lenjri, nec vltum murum esse tam firmum, qui callido et audaci obliſtat. Nec terror poenae grauis esse potest, quacum aliqua impunitatis spes coniuſta est. Reus maioris ordinis cum acerbissimo luctu carcerem intrat, ex amissa libertate percepto, et caedio solitudinis ac otii absteritas, et vitae tristissimae et miserrimae, siue vlla malorum intermissione degendae; at non sine aliqua rei nouae admiratione, sentit se quotidie minus minusque doloris ex amissa libertate percipere, et necessitate coactus sibi leuamentum quoddam solitudinis quaerit, et tempus fallit labore aliquo vel ingenii, vel manuum, vt olim Trenekius Baro in vinculis versus fecit, et in poculo stanneo varias imagines insculpsit cum inscriptionibus, ope clauis. Accedit spes, et sopit animos afflictorum, usque somnia inducit de libertate, quam etsi fortasse nunquam recuperent, facit tamen vt luctum aliquamdiu comprimant, quem vincula afferunt. Rei, qui abiecta sunt vitae conditione, sperant eandem fugae opportunitatem, atque ea cum aliqua de successu persuasione coniuſta expectatio efficit, vt catenarum pondus minus sentiant, nec computent dies in vinculis degendos; et praeterea consuetudo et seniorum adſpectus, qui eadem patiuntur, subleuant horum molestiam. Quibus omnibus comprehensis intelligitur poena non adeo grauis et acerba. Sed supersedeo ulteriori probatione; argumenta afferam

ex ipso autore sunt, et satis firmi vel ipsius iudicio futu-
 ra. Locum, ubi se ipsum rationibus suis iugulas, habes p. 106.
 „Carceris poena summae utilitatis est in republica, magis
 „quia terreat cives, quam quod vinctos exerceat. Illi
 „enim singulos reorum cruciatus sibi ante oculos ponunt,
 „et animo volunt, cum in his futurorum malorum metus
 „praesentium perreptione perimitur: mala enim expecta-
 „tione augentur, et qui ferunt, reorum levamen et medici-
 „nam quandam sibi parant, quae vel ignoratur spectantibus;
 „vel ipsorum fidem excedit; quod suo sensu utuntur in iu-
 „dicanda indole hominum, qui diuturna calamitate obduru-
 „erunt.“ Longe aliter se habent supplicia, quae cum
 omnia mala quasi in unum congerant, et uniuersam sui viti
 puncto temporis exerant, necesse est grauiter et vehemen-
 ter commouere animos spectantium, usque diu obuersari.
 Sed quaero iam, an, ut autor noster perhibet, omnes facie
 exemplum ex hac seruitute capere possint. Nouimus,
 haec mancipia in oppidis aut castellis custodiri, nec vulgo
 in conspectum venire eorum, qui in agris degunt: quae
 tam iactata exempla hic ubi sint nescio. At horum non
 minus, et fortasse multo magis intererat, quam oppidano-
 rum, qui vel ipsi raro vident miseros istos, nisi palam opus
 facere iubent magistratus, hos vero nunquam vident, quorum
 conditio pessima est, et qui maxime idonei sunt ad terreri-
 dum, quod securitatis causa magna cura custodiuntur, nec
 unquam prodeunt. At quam pauci sunt satis curiosi, qui
 visant in latebris suis sordidis? Sed sit in ea re diuturnum
 exemplum, nonne etiam est in suppliciis? Nonne multis in
 locis fures catenis patibulo alligantur, et in atroceissimis de-
 lictis fontium trunci palis insiguntur. Atqui haec omnia
 conseruant poenae memoriam. Maiores nostri, prius illi
 Germani, multum prosperere suppliciorum memoria: ita-
 que pendi curarunt reos ita, ut inhumati manerent, cum
 aliae gentes sepelirent, quae res supplicia terribiliora reddi-
 dit. Pergit Autor p. 101. „Supplicium, quo prauis affici-
 „uu-

„antur: plerisque fabulae loco est, quae eius rei vel miseri-
 cordia, vel indignatio capit: alterutra maleo magis mouet
 „spectantium animos, quam terror ille quem leges iniicere
 „voluerunt. Sed metus, quia diuturna atque moderata poena
 „excitatur, maxime sit necesse est, quia solus. Nam idem
 „fere accidia supplicii, quod fabulae spectantibus: horum
 „enim, finis ludis, quot sunt, aut i ad auribus, quot sunt
 „insolentes et proterui ad iniurias, redeunt.* Improbatur
 „auctor hac disputatione supplicium, quod non terrorem, sed
 „misericordiam aut indignationem moueat, cum perpetuus
 „carcer nil nisi metum inicit. Sed iam probauimus, illud,
 „si quid aliud, maxime terrere spectantium animos; hoc,
 „cur minus moueatur eorum misericordia, praesertim si sunt
 „mitioris ingenii, non videmus, nec quam ob rem improbi
 „magis auocentur ab odio iudicis, cum vident obruncari
 „fontes, quam cum sentiunt aeternis tenebris et vinculis
 „mandari. Pergit A. p. 102.

„Si quam poenam, iustam volumus esse, necesse est
 „ita seuera sit, ut ciues possit a delictis auocare. At cum
 „nemo gentium sit, qui, nisi omni ratione destituatur, aeter-
 „nam libertatis iacturam peccandi libidini anteponat,
 „quatenus ex ea re sibi commodum aliquod speret: sequitur,
 „aeternae seruituti cum supplicio communem esse atrocita-
 „tem, tantam, quanta maxima concipi potest, ad terrendum
 „perditissimum quemque.“ Quae auctoris oratio ita vera
 „sit optandum est, ut nemo in posteram morte mactetur. At
 „vix omnia alia comprobatur: non solum quod sint facinoro-
 „si, qui in vincula conuicendi sunt, sed etiam quod ii, qui-
 „bus fugiendi copia fuit, amplius poeant. It, quibus con-
 „stat quam grauis sit ea seruitus, delictis abstinent necesse
 „est, si aeterna seruitus ita dura est, ut possit perditissimum
 „quemque absterre. At cum supplicium, vel fatente au-
 „tore, multo grauius sit, nec semper fatis terreat prauos;
 „multo minus illa auocatur oportet. Jam oppugnat auctor

conseruandae vitae in hominibus studium. „Multi, inquit,
 „mortem animo firmo et intrepido expectant: alii, quod
 „sunt fanatici, alii quod vanissimi, quod vitium ipsis haeret
 „vel praesente et vrgente morte, pars quod de se profusa
 „desperauerunt, quae res eos malorum et vitae exitum quae-
 „rere iubet.“ Non equidem nego, fuisse, et adhuc vivere
 homines tam parum vitae cupidos, vt mortem sibi consciscant;
 plenae sunt horum historiae Romanae et Graecae de multis paucos
 nominabo, Catonem, Brutum, Cassium, Comam et Petronium, et
 totius antiquitatis animosissimam foeminam, Arriam, quae viro
 suo Peto pugionem tradidit suo sanguine madentem, his
 verbis: non dolet Pete. Constat etiam, non solum singulos
 homines, sed vniuersas ciuitates mortem contempsisse.
 Polybius narrat, Philippum Abydenis, capta eorum vrbe,
 cum se ipsos raptim interficere videres, triduum dedisse
 omnium clamorem motum, vt eo commodius se interficerent.
 Idem de Nemausinis dicit Appianus, qui, cum se suaeque
 dederent Carthaginensibus, diem integram sibi pacti sunt,
 vt qui vellent, possent se interimere, nec in ea re turbarentur.
 Quis non nouit Europae aliquam gentem, quae tam parum
 vitae cupida est, vt multi se animi causa suspendant.
 Quicquid eorum rerum sit, concedatur mihi, oportet, in
 honorem gesseris humani, numeram eorum qui vitam
 contemnuerunt paruum esse, si ad eos referas, quibus illa
 insigne bonum est, et quos mors a delictis auocat.
 Quantum vitae contemtus vel ex falsa honoris et
 fortitudinis notione, vel ex animi aegritudine, quae
 maiora mala ferre recusat, vel partim ex morbo quodam
 nascitur, peius medicos sit et morum magistrum magis,
 quam legislatores, haec emendare. Iam ad alia accedamus.
 Auctoris, p. 103. „Si poena capitis apud quosdam populos
 „obinet, quoduis exemplum quod aliarum suum crimen
 „scit; at ex hac capitis diminutione, quam quis ob solam
 „adeo delictum patitur, constanti et perpetuae ratione docu-
 „mentum capere licet. Sin igitur maxime e se est, vix et
 „pote-

„potestatem legum semper ante oculos civium versari: fo-
 „quitur omnino, supplicia crebra esse debere, adeoque cri-
 „mine quae puniantur. Si igitur aliqua supplicii utilitas
 „existat, non tantum commoveat quantum volumus.“ Ni-
 „hil respondeo, quam quod antea iam multis dixi: scilicet,
 non tantum esse exempli in aeterna servitute quantum con-
 tenditur, et posse a magistratibus conservari mortis ignominio-
 sae memoriam, nec opus esse exempli causa crebro perimi
 reos. pag. 108. Autor crudelitatem suppliciorum reprehendit,
 ea enim nocere perhibet civitati, „quod exempla sine
 „facilitate, si in commotionibus animi, aut bellis, homines
 „sui similes occidunt, legum tamen non est, cum humanos et
 „mansuetos effingere debeant ciues, augere immanitatis e-
 „xempla, quae eos sunt terribiliora, quo maior est apparatus
 „supplicii.“ Hoc cum dicit Vir doctissimus, ostendit se
 non recte sentire de eo quod crudelitatem dicimus: im-
 modice enim et sine causa profundere sanguinem huma-
 num, et cruciatus edere in alios, non ob necessitatem ali-
 quam, vel utilitatem publicam, sed sola libidine, hoc cru-
 delitatem dicimus; nec inhumanae vocandae sunt leges,
 quae non iusto acrius in ciues animaduertunt, id est, non
 saepius quam pax et securitas publica postulat, nec maiori
 severitate, quam quae sufficit ad terrendos improbos. Mox p.
 109. dicit Autor, videri absurdum, „leges, cum nihil aliud sine
 „quam significata voluntas omnium civium, qui caedem
 „aut sententiam et puniant, eam ipsam perpetrare, et leges, ut ab
 „illa prohibeant alios, publice caedem facere.“ Hic denuo
 ostendit autor, se non recte sentire de homicidio, quod ni-
 hil aliud est, quam eripere vitam alteri iniuria: quo effi-
 citur, supplicium non esse parricidium civis; legibus enim
 haec animadversio uti licet, cum, ut antea probauimus, a
 civibus ius sui defendendi supremae reipublicae potestati
 traditum sit. pag. 109. ita pergit A. „Quaenam sunt verae
 „leges aequae utiles? eae sunt, quas quisque suadeat et am-
 „plectetur, quibus nullum privatum commodum quaeritur,

„nisi cum publico conuictum, licet illius dulcedine omnes
 „capiantur. At quid sentiant homines, cum viderint fontes
 „ad necem rapi? Id facile colligitur ex despectu et contemptu
 „carnificis, cum ille tamen nihil nisi publica iussa exsequatur,
 „innocens et reipublicae apprime utilis homo, at eodem
 „modo ad internam securitatem, quam miles ad externam,
 „necessarius. Sed unde illius detestatio, et cur nullo ratio-
 „nis iudicio in hominibus obliteratur? Dicam: scilicet est
 „naturae, quae in intimis animis nostris magis illibata est,
 „aliqua vox, quae perpetuo clamat, nemini ius esse in vi-
 „tam nostram, nisi necessitati, qua haec rerum vniuersitas
 „continetur. Quid erigent homines, cum vident magi-
 „stratus, sanctos iustitiae ministros, parum commoueri,
 „dum iubent maleficos ad supplicium tristi illa pompa de-
 „duci, aut cum vident iudicem condemnantem, eodem
 „tempore quo reus summo cruciatu et morte afficitur, ab-
 „iecti illa iudicis seueritate, hilaritati se dare, aut tacitam
 „aliquam voluptatem e sua auctoritate percipere? Quid aliud
 „dicant, quam aruentam illam fabulam inuentam esse ad
 „regendam tyrannidem; nihil esse nisi vocem crudelium
 „quorundam, qui in ipsorum capita coniurarint, et stringi
 „in se gladios, quibus impune veluti pecora iugulentur,
 „tyrannidi immolandi. Videre se posse caedem patrari;
 „nulla animi commotione, nullo dolore, ex facinoris con-
 „scientia percepto: habere se eius rei documentum, necem
 „sibi ex sermonibus aliorum triste et durum quid visum as-
 „se, sed iam vanius illam momenti esse, et occurrentibus
 „quam expectantibus leuiorem. Illis enim minus adferre
 „doloris.“ Autor iam p. 101. contendit, supplicia plero-
 „rumque indignationem mouere: hic idem ornatus qui-
 „dem, non tamen rectius dicit. Si quis enim ab odia ple-
 „bis in magistratus, eorumque apparitores, supplicia tollen-
 „da existimet, idem etiam carcerem demolatur, et omnes
 „omnino poenas abolet, necesse est. Plebis indignationem
 „mouet rei cuiusuis adspetus qui poenas dat, licet iustissi-
 „mas

mas, et iudices, si illius auram captare velint, ab omni abstineant animaduersione oportet. Id ipsum, nullius in vitam nostram legitimum imperium esse, nisi necessitatis, quae hoc vniuersum regat, id facile concedo auctori: nec aduersatur sententiae meae, nam iustae leges et sapientes neminem, non nisi coactae, et graui de causa, capitis damnant. Si vero auctor supplicia inuidiose parricidia vocat, iniurius est in magistratus, vt iam notauit. Sed non attinet pluribus refutare hanc orationem, quod ipse optime de illa statuit, cum eius argumentum p. 112. falsis rationibus niti dicat, quibus, qui delinquant, quamquam non satis explicatis, vtuntur, in quos plus valeat superstitio, quam ipsa religio. Pag. 113. allegat auctor respublicas quae suppliciis abstinerunt sed hoc est rem exemplis illustrare, non autem probare. Jam audiamus finem capitis, quo de suppliciis agit. Hic philosophi partes oratori imposuit auctor, et omni arte excitauit in Principibus misericordiam, et gloriae cupiditatem, vt a suppliciis auerteret. „Noui, inquit, vocem philosophorum esse nimis debilem in tanto strepitu tantisque clamoribus hominum, qui caeca consuetudine abripiuntur: at audiunt et suffragantur pauci illi sapientes, per vniuersum terrarum orbem late dispersi. Et si veritas, Principes, superatis quae a vobis eam arcet obstaculis, ad vestra solia penetrare potest, scitote, tacita omnium hominum vota et desideria illam prosequi. Rex, qui illam amplectitur venientem, sciat gloriam suam omnem bellicam laudem superare, et ab aequa posteritate nomen suum longe superbis Titi, Antonini, et Traiani titulis antepositum iri. Quam felices essent homines, si nostro tempore primum leges ferrentur, cum in Europa Principes imperent municipi, qui pacem et virtutes colant, artes foueant, eruditionem ament, suae quisque patriae parens; nulla re nisi principatu a ciuibus distincti, et Reges, qui, dum suas opes augent, populi commodis inseruiunt, sine vlla imperandi libidine, quae animos ciuium ab ipsis alienet, et tanto

„gravior est, quanto magis omnes detestantur; et sublata
 „tyrannide, quae media quodammodo intercipit vocem po-
 „puli et preces, nunquam reiiciendas, si ad illorum aures
 „perueniant. Multarum gentium legibus de delictis,
 „quamuis vitiosis, vetustas, innumerorum interpretum au-
 „toritas, solemnitates quaedam et assensus semidoctorum
 „hominum, patrocinatorum, abiectorum illorum atque assenta-
 „torum. Impediti igitur principes humani ac sapientes,
 „has non abrogant leges, magna illa difficultate tollendi in-
 „veteratum errorem: quamobrem boni civis est, velle illo-
 „rum auctoritatem in dies maiorem evadere.“ Cupit opti-
 „mus quisque neminem imperare, nisi suorum civium
 „amantem patrem, clementem et humanum bonis, acerbum
 „et inexorabilem improbis: at pater, qui ob insignem pra-
 „vitatem liberos flagris caedit, etsi cruentet, non inhumana
 „videtur; nec princeps, qui, cum salus et incolumitas
 „civium postulat, reos interfici iubet. Illa enim severitas
 „prodest reliquis, et dum singulos euertit legum contemto-
 „res, omnes conseruat. Atque ea tam consentanea multis
 „visa sunt Iureconsultis, vt contenderent, non posse sum-
 „mum magistratum homicidae delicti gratiam facere. Lei-
 „ferus ad Pandoct. libro IX. p. 369. et 370. „Jam, in-
 „quit, lectorem rogamus, vt loca ista a nobis allata, (Ge-
 „nes. IX. v. 6. Exod. XXI. v. 12. et 14. et alia) omnia
 „cum cura consideret. Quo facto fidem eius obtestamur,
 „vt dicat, an non ex illis manifeste perspiciat, Deum se-
 „rio voluisse, vt homicidae a magistratu interficiantur. Si
 „quis hoc agnouerit, is ius aggratiandi in poena homicidii
 „Principi non potest non denegare. Quum enim gratiam
 „facere delinquenti, nihil aliud sit, quam legem, quae poe-
 „nam statuit, eo in casu tollere, et mutare, potestas autem
 „mutandi legem superioris inferiori non competat, Prin-
 „cipi hoc in legem Dei non licebit. Scimus quid Saulo re-
 „gi, qui mortem alicui a Deo condemnato remiserat,
 „comminatus sit Deus I Reg. XX, 42. Quia, inquit,
 „di-

„dimissi hominem morte dignum, stit anima tua pro ani-
 „ma eius, et populus tuus pro populo eius.“ Jam Leife-
 ri sententiam aliquis non amplectatur, certum tamen est,
 optimas esse leges quae severitatem lenitate temperent,
 mortem non nisi in gravissima faciant, nec eius poenam
 proferas tollant. Videmus, rectam illam et aequam ratio-
 nem servari in terris magni Regis Borussiae, qui
 dandi et militiae gloria floret immortalis; is maximam cum
 summa clementia severitatem coniungit. Muliercularum
 imbecillitati, quantum castitas delibata est, nullum crimen
 haeret, at illae, quae suos foetus aegrotant, capite truncantur.
 Sublata est infamia mancipiorum publicorum, ne data li-
 bertate rempublicam maleficiis turbent, crepta facultate
 victum honeste querendi. At sceleratorum, qui nullo mo-
 do corrigi possunt, latronum, parricidarum, nulla est mi-
 seratio; graui supplicio afficiuntur. Quale specimen divi-
 nae cuiusdam intelligentiae, quae clementiam cum severi-
 tate composuit! Videor mihi iam satis probasse meam sen-
 tentiam, et contrariam evertisse: adiungam tantum illud Ci-
 ceronis, Philipp. VIII. c. 5. „In corpore si quid eiusmodi
 est quod reliquo corpori noceat, vti secarique patimur;
 vt membrorum aliquod potius, quam totum corpus intereat:
 sic in reipublicae corpore, vt totum saluum sit, quidquid est
 pestiferum amputetur.“

*SEX. AVREL. PROPERTIVS, VARIETATE LE-
 Etionis et perpetua adnotatione illustratus, a FRID. GOTTL.*

BARTHIO: accessunt Indices rerum ac verborum

locupletissimi.

Lipsiae, sumptibus Engelh. Benj. Schwickerti, MDCCCLXXVII.
 490 paginae, in 8.

In comparandis veterum elegiacorum poetarum, Ovidii,
 Tibulli, Propertii ingenii, cum doctorem quidam Ti-
 bullo

E c

bullo primas partes deferant, alii Ovidii gratia numeris-
que delectentur, alii vnius Propertii ingenium scribendique
genus vel eo nomine commendent, quod in illo frequentio-
res vbique occurrant pentametri in polysyllaba defuente,
difficileque sit de virtutibus viciisque veterum poetarum
ita iudicare, vt et rei ipsi, et insipientibus harum rerum
arbitris satisfiat: ab audacia omni alieni modestiae laudem
mereri maxime videntur ii, qui vel omnem rem in medio
relinquunt, vel eorum sunt iudicio, quos idoneos esse iu-
dices, peritosque harum rerum arbitros esse, satis superque
constat. Hanc de Propertii carminibus iudicandi rationem
sequitur Clar. *Barthius*, Scholae Electoralis Portuensis Collega
tertius, qui in moderato et eleganti M. Anton. Mureti, (Pro-
pertium forma ac charactere dicendi veteres Graecos, inpri-
mis Callimachum, exprimere, et eruditionis poeticae summa
copia ac varietate florere censentis,) iudicio acquiescens, id
modo sibi dari cupit, quod dignus quoque sit Propertius, qui
laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur. Huius voti vt
se compotem laetari possit factum Vir doct. nulli. labori,
nullique pepercit operae, in adornanda noua Propertii edi-
tione, quae vt esset accuratior, varietate lectionis subicienda,
saepius quoque diiudicanda, curauit; vt vero esset vsui inue-
num aptior, lectuque facilius, operam dedit, cum breuiores
adnotationes et suas, et Passeratii, Brouckhusii, atque Vul-
pii adiciendo, et Clauem Propertianam, seu Indicem geo-
graphico-mythologico-historicum addendo. In textu Pro-
pertii describendo vsus est editione Goettingensi secunda a.
1762, quod ista iuuenum manibus maxime tereretur, le-
ctoribus subinde monnis, si quo loco lectio vulgata restitu-
enda ac reuocanda videretur. Hanc vero Goettingensem
editionem cum antiquis recentioribusque editionibus ita
contulit, vt sese propemodum quouis interposito certare
pignore, atque in se recipere posse tasteret, suam editio-
nem discrepantias reliquarum editionum omnes habere, non
citra taedium conquisitas, neglectis tamen iis varietatibus,
quae

quod vicio memoriae eruditorum debeantur. Vfus est etiam ipse Varietate Codicis Dresdenfis, quem in Tibullum praefatione p. 9. accurate descripsit Ill. Heynius, quemque Barthius V. Cl. cum Aldina editione Propertii comparandum curavit. Variis lectionibus insertae reperiuntur coniecturae doctorum Virorum, recentiores aetate Brouckhusii; quo referenda sunt in primis ea, quae in Heinſii novis in Propertium a P. Burmanno secunda proferuntur, nec non a Viris Cl. Wacker, Koppiers, de Rooy, sunt proposita. Nec facile locum aliquem graeci poetae a suis abesse notulis Cl. Barthius passus est, qui quidem a Propertii commentatoribus hucusque indicatus atque prolatus erat, ut quoque multa loca ex *Anthologia* inedita, a Dorvillio ad Charitonem allata, et plura e Callimacho, atque ex eadem *Anthologia* a Reiskio post Dorvillium edita, ad illustrandum poetam ut conferret, curavit. His dotibus atque virtutibus Propertii nova editio instructa atque ornata ut prodiret, Clar. Barthius quum curaret, non nulla quoque super Elegia, maxime Romanorum, adiecit, et vitam Propertii per annos quantum licuit probabili coniectura digessit. Singularem librum de patria Propertii, quum Thaddaeus Donnola Hispellas conscripserit, recusum Viteb. 1713. cura Schurzfleischii, et in epitomen, non satis tamen fidelem, redactum a Ph. Silvio, edidit Propertii in usum Delphini: Clar. Barthius potiora et gravissima argumenta ex libro Donnolae proposuit, quibus cum Hispelli in Umbria natum fuisse demonstraret; sed ratione natalium mortisque sequitur I. Douſam et Ill. Heynium, ita ut Propertium A. V. C. 702. (Vulpio annum 697. eius natalem statuente,) natum, iuvenem A. V. c. 739. decessisse ceuseat, quod intra spatium annorum 732. — 739. elegias pleraeque contineantur, nec Propertius victoriam Drusi de Rhaetis reportatam, ab Horatio celebratam, silentio praetermissurus fuisse putetur. Quamvis vero in haec re nihil certi affirmari dicique posse arbitramur, tamen non videtur nobis Propertius eundem scribendi ae

vivendi finem facillè, nec diu ante exitium Quidii diem su-
 um obiisse. Sepulcrum Propertii anno vigesimo secundo
 huius Seculi apud Hispellates repertum fuisse, ex Actis Tre-
 voltianis (Mémoires de Trevoux) a. 1723. p. 840. Cl.
 Barthius suo loco commemorat. His in genere dictis, de
 nonnullis locis, pæc lectorum, quaedam nobis dicenda cre-
 nendaque videntur. Propertius se in amore amicus felicem
 quaeritur, atque per extremas gentes et per vada ire pa-
 ratum esse, libro I. Eleg. I. v. 30. scribit, eosque ut moneant
 hortatur, quibus deus amoris fauceat, *Vos remanete, qui-
 bus facili Deus annuit ore.* In libris omnibus legitur *ore*,
 quam lectionem rectè recopisse Vulpium Barthius iudicat,
 repugnantibus tamen libris omnibus, sola Brouckhusii et
 Goettingensis editionis auctoritate fretus, in textu legi iubet
ore, atque Ablatius absolutos in subsidium vocans, sic expli-
 cat: *Deus annuit non ore, sed facili ore præbita, annuit,
 ore, scilicet.* *Auris* vero, ut nobis quidem videtur, h. l.
 pro *ultu* vel *toto capite* ponitur, atque Deus dicitur *facili
 aure annuere* quum exaudire vota precesque amantium. Ad
 Eleg. II. v. 9. *Aspice quot summittat humus formosa colores,*
 rectè monetur, libros ac sensum postulare, ut scribatur
quos, cum non de multitudine, sed de qualitate quaeratur:
 in textum tamen recipitur *quot.* *Summittere* Cl. Editor pu-
 tat esse *ex inferi re loco emittere, in altum ex imo mittere*,
 Lucret. I. 7. sed contrariam vim obtinere, quum exempla,
 summittere falcem, oculos, animum, genus, tauros etc. do-
 ceant, *summittere* h. l. ut et apud Lucretium, poni videtur
 pro simplici *mittere*, i. e. producere, ut India mittit ebur. Si
 Propertius Eleg. III. v. 30. describit Cynchiam euigilantem,
 Luna, quae percurrit diversas fenestras, atque est sedula
 moraturis luminibus patefaciente levis radiis compositos
 ocellos: rectè docetur, quod *diversas fenestras* sint oppositas
 lecto Cynchiae, *compositi* ius ocelli notent clausos, et nihil
 amplius; sed tribus quoque verbis monendum fuisse tim-
 pum causa videbatur, quod *Luna sedula* dicitur, quia per-
 petuo luceat, cosloque assidue conspiciatur usque ad dilucu-
 lum.

Rum. Eiusdem Elegiae v. 18. melius consuloisset Cl. Barthius honori Cynthiae, si pro *uerbera* legi iussisset *Expertas metuens iurgia sanctitas*, libris praecipue postulantibus. Quam Eleg. V. v. 7. coniecturam Scaligeri, *non fuit*, male recipi in textum Cl. Barthius dixisset, ipse tamen in notis praeferebat vulgarem legendi rationem, *Molliter irasci non solet illo piti*, versa sequenti veram lectionem non fuisse loco mouendam recte monuit, licet sanus sit idem. At *ausa nostra*, ratione sensus quoque, differre videntur a *uotis tuis* S. Galli. Propertius spem facit aemulo, fore, ut quoque potestur amata, seque facilem praebeat, hinc scribendum videtur: *Quod si ferto tuis non est contraria uotis*. Clar. Barthium vero ubique vestigia editionis Goettingensis sequi ac promere vel inde apparet, quod etiam ordinem versuum Elegiae IX. in editione ista obuium, qui debetur Scaligeri ingenio, retinuit. Leguntur vero hoc ordine:

Nec tibi Tyrhæda soluantur fanis arena,
 Neve inimica meas elcuet aura preces.
 Et me defixum vacua patiat in ora,
 Crudelem infesta saepe vocare manu,
 Atque ego non videam tales subsidere ventos,
 Quam tibi prouectas auferet vnda rates.

In aliis vero editionibus distinctio illud: *Atque ego non videam*, praecedit, atque sequitur: *Et me defixum vacua patiat in ora*. Nisi nos omnia fallunt, scribendum: *patiaris*, ut referatur ad Cynthiam. Quamuis Eleg. XIII. omnes editiones veteres v. 24. de amore Herculis in Hebe legi iubent, *Hercules sensit in Detactis gaudia prima iugis*: praefert tamen Cl. Barthius correctionem Scaligeri, *Sensit ab eto*, a Brauck, Voss, et Goetting receptam, postulat, ut quis aliquem prodiceret locum, in quo Hebe coelo ad Herculem in montem demissa, et iuncta Herculi, diceretur. *At res non videtur tam, ut de eo valde laborandum*

putetur. Sub finem Elegiae, *Et quotcumque nocet, una sit ista tibi*, vulgaram lectionem, *Et quodamque* praeferre recte iudicatur. Nec dubitandum, Eleg. XV. v. 20. pro *feras* scribendum esse *miseros*, quia hae voces in Codicibus saepius inter se permittuntur, atque poetae Evadne loquitur: haec ipsa Elegia v. 25 in omnibus fere libris legitur quidem multa, sed quum in adversetur sensui, vel muta, vel quid melius placet nulla, rescribendum recte poterat; Poeta enim describit aliquid quod nunquam fieri poterit,

Nulla prius vasto laevantur flumina ponto.

Elegia XVI. v. 13. exprimitur sicut partim e Codd. partim e coniectura resinxerat Broucklausius, quem Vulpius quoque secutus est. Scaliger hoc distichon sic constituit.

Has inter gravius cogor deslere querelas.

Cl. Barthius nihil docerit; sententia vero huius loci haec esse nobis quidem videtur: Inter haec dum domina turpiter et luxuriose vivit, ah tristis longas exuberias supplicis, nocturnas vigiliis amantis, cogor deslere gravibus querelis. Lib. II. Eleg. XXVII. v. 6. offendi videtur lector voce *viae*, inde liber Palat. *die*, et Wakkerus V. Cl. legendum suspicatur *vicas*. Quid si scribatur *vides*, impersonaliter, atque legatur:

*Seu pedibus Parthos sequeris, seu classe Britannos,
Et maris et terrae coeca pericla vides.*

Quam non probabile sit, Cynthiam libro II. Elegia XXXII. dici *anum*, quum Propertius de eadem scribat, *Qui videt is peccat, et anus* etiam robur inanimitatis tribuatur. v. 6. cum Marklando ad Stat. Sylv. IV. 3. 63. recte referri videtur ad viam Appiam, quae fuit antiquissima; quamvis non videamus, cur Propertius h. l. viam Appiam vetustam appellet. Versu 25. Cl. Barthius in notis recte quidem legi *tu* docet, sed textui tamen inserit *tu*, quod Scaliger correxerat, et Broukh. receperat, nam quum quidem lectore, propterea quod Cl. Barthius a Goettingensi editione vel litterali abeessere sibi religioni dedit; quam ipsam ob

cau-

causam etiam Eleg. XXXII. 4. F. *Auditorium* legi voluit, quamvis *suprorum* sit lectio omnium librorum, praeter Goettingensem. Quod si velis aurium sequi iudicium, libro III. Eleg. VI. v. 5. ponis legos: *Omnis enim debet sine verbo nunciari esse, quam sine tamis esse relator, quum prius consensu librorum gaudeat, et vltus vocia relator, ut sit idem quod narrator et nuncius, non adeo probus atque elegans esse videatur.* Ac in pentametro quoque vulgaris lectio retinenda videtur, *Maioremque timens seruus habere fidem.* (Seruus maiorem fidem, quam alius conditionis homines, metetur; quod talis narrare metuit. Cl. Barthius Brouckhausii iudicio accipiens, legi iubet: *Maioremque metu formis habere fidem, explicans, Vult poeta plus fidei ineffe, debere formis, quam modo.* At, cur velit poeta h. l. metum atque fidem, seruarum inter se comparare, nobis quidem non patet. Versus 22. huius ipsius Elegiae varie tentatus est ab interpretibus. Cl. Barthius sic legi iubet: *Ac, quae tam nulla illi ego habere domo, sedens, sine aequali legas, sine aequali, sensus erit, potestne ille (Propertius) dicere, (vere et ex animi sententia) habere (sc. se, quod more graeco omittitur, domi suae,) aliam puellam, et quid in talem, qualem nulla domo alius, vel ipse habere possit?* Nobis quidem valde obscure scripsisse videtur Propertius si sic scripsisset, nec vnum idemque esse, siue Propertius scripsit *Ac qualem, siue Aequalem.* Nobis, si quid videmus, Cynthia haec dicere voluisse videtur: Propertius ne potest, me linquere miseram, nullo facto, nullius criminis ream, ac dicere, se habere domi puellam, nulli, nec Cynthiae paream. Omnes enim libri legere iubent: *qualem, (pro aequali,) nulla dicere habere domo, forsan nulli atque domi.* Versu dein trigesimo inter venestria commemoratur *Virtutisq; suae lancia vitia toro,* vbi, quod in omnibus libris legitur, *cinthaque,* legendum putamus *vinthaque suae lancia vitia viro;* extremam enim vocem habere dicuntur omnes libri, atque *suus vir,* recte explicante Cl. Barthio, est Propertius, ingentem luctum

Stem Cyn hias afferens, cuius imaginellae crene a vene-
fica laica vitta appenderetur. Atque haec quidem suffici-
ant, quae propterea commemoravimus, ne sicco, ut aiunt,
pede transisse possemur librum, qui et doctrinae copia,
et carminis elegantia, multos lectores admiratoresque sibi
conciliavit, et in quo recensendo, explicando, illustrando
que, eam Cl. Barthius posuit operum, ut et periturus iu-
dicum laudem ferat, et scholarum magistri, nec non adole-
scentes, (iuniores enim discipuli, et difficultate generis faci-
bendi, et lubricitate ac leuitate arguenti, a legendo Pro-
peritio arcentur.) multum illi gratiae sese debere proficiantur.
Adolescentum imprimis commodis consultum: maxime
videtur Clavi Propertiana, in qua omnia nomina propria in
Propertio obuia breuiter atque succincte explicantur, et ne
hil dicamus de breuioribus notis textui subiectis, et circum-
usui maxime accommodatis. Non dubitamus itaque, sine
ut Propertius Barthii, atque ac Tibullus Heynii, omnibus
peritis placeat, et a multis harum deliciarum cupidis diligen-
ter, nec sine fructu, legatur.

CHARACTERES GENERVM PLANTARVM,

quae in itinere ad Insulas Maris australis colligerunt, descripserunt,
delinearunt, Annis MDCCCLXXII—MDCCCLXXX

IOANNES REINOLDVS FORSTER LL. D. Sæc.

reg. Scientiar. ut et antiquit. op. Lond. Sodalit. et

GEORGIVS FORSTER.

Londini apud B. White, T. Cadell, et P. Elmsly,
MDCCLXXVI. pagg. 150. in 4. mai. c. tabb. plantar. nitidissi-
me aeri incisus LXXV.

Quidquid hoc libro, historiae naturalis, et Botanices
commodo potissimum, contineatur, cum nemo me-
lius atque accuratius exponere possit ipsis auctoribus, ta-
tam praefationem, quae est operis quaedam quasi synopsis,
de-

describimus. Est autem huius tenoris: „Tanta optimarum litterarum, Artium et Scientiarum, in Magna Britannia est felicitas, vt non solum in ea vegetent, floreant, vigeant, verum etiam maxima incrementa quotidie capiant. Id certo amori debetur, quo vniuersa gens Britannica in litteras et scientias fertur: verum praeterea Proceres et Magnates gentis litteratae, saepissime inter doctissimos viros familiariter versantur, eosdem aemulantur, et non raro merito eruditionis summae laude fulgent. At quantum Musae Clementissimo Regi Magnae Britanniae *Georgio* tertio, debeant, omnibus est notissimum. Inter Artes Picturam, Architectonicam, Horticulturam fouet; inter Scientias Res nautica, Geographia, Astronomia, et Scientia Naturalis, ita ab optimo principe in tutelam sunt susceptae, earumque cultores patrocinis, salariorum, honoribus sunt condecorati, vt facile pateat, quicquid in hisce Scientiis magnum et vtile sit repertum, inprimis regiae munificentiae, regioque fauori deberi. Quatuor itinera circa hunc nostrum globum terraqueum suscepta, supradictas Scientias miris incrementis auxerunt. Tria horum itinerum ab Oriente Occidentem versus sunt suscepta: quarto recentissimo itinere, nos soli ab Occidente in Orientem nauigauimus, et primi fuimus, qui hoc inter XIX. celebres peregrinatores perfecimus. Et quod mirum dictu, vltra Circulum Antarcticum ad LXXI. Latitudinis Australis quem vocant Gradum processimus, et vltius progressuri fuisset, ni glaciæ ingens moles viam obstruxisset. Huius itineris Socius, Clementissimi Regis iussu, ego cum filio designati fuique anni MDCCLXXII. pauculis ante naus discessum diebus, vt in eo res naturales passim obuias, collectas describeremus, earumque formas delinearemus. Exinde ad id inprimis omne studium, omnem animi intentionem impendimus, vt quantum per vires, profectus, facultatesque nostras lice-

F f

ret,

ret, nihil in his oris inexploratum maneret, utque res Naturales ita descriptae, delineataeque cum orbe erudito communicarentur, ut nemini imposterum desiderium superesset, easdem regiones rursus adeundi, ac de novo omnia examinandi. Quum vero ad Caput Bonae Spei pervenissemus, regionem praedivitem plantis, avibus, animalibusque omnis generis prorsus novis; fere excidi de spe quam antea susceperam, quod viderem, me cum filio juvene prorsus impari esse ad hoc ingens et maximae molis negotium. Erant enim nobis plurimae plantae colligendae, ideoque valles longinquae, montesque praecalti, silvaeque impeditae perreptandae; erant et aues necandae, felopeto, pisces capiendi, testacea in maris littoribus et inter rupes corradenda; sed haec omnia erant denuo examinanda, delineanda in tabella, et secundum normam artis describenda, antequam marcescerent vel perirent, dein inter chartas reponenda, saepius vertenda, siccanda, multa in Spiritum vini immergenda. At quo plus operis mihi parere credebam, tanto plus animo forti contra audere institui nec ulli vel maximo improbo labori parcere mecum decrevi. At quod tunc undique in Promontorio Bonae Spei ingentes thesauri rerum naturalium ante oculos meos essent expositi, exinde hariolabar, omnes regiones, quas adituri essemus, iisdem divitiis affluere, ideoque facile iudicium inde facere licuit, manus nostras nequidquam posse sufficere tantae messi; itaque circumspiciebam, quam potissimum rationem inirem, ne multa inexplorata remanerent in illis oris: et eni vltro nobis sese obtulit optimus et eruditissimus Iuuenis, *Andreas Sparmannus*, M. D. Vpsaliensis, magni illustrisque *Linnaei* discipulus, qui tunc temporis ad Promontorium Bonae Spei Florae Faunaeque sacra faciebat, et, rogatus a nobis, paratissimum semet futurum ad hoc negotium et iter longinquum suscipiendum pollicitus est.

Eum

Eum itaque socium et adiutorem laborum nobis adiunximus. Quum igitur in terram exscenderemus, omnes simul pro virili aues, plantas, pisces, et testacea colligere coepimus; in nauem reduces facti, cuilibet prouincia separata concredita est. *Sparmannus* plantas describebat filius easdem delineabat, ego vero totum me Zoologicis descriptionibus dicabam. Verum dum *Sparmannus* plantas accuratius examinaret, filius et ego saepe in consilium vocati in commune consulebamus. Dein plantas descriptas filius in aliud volumen digessit; ego cuncta reuisi, antequam descriptiones rursus in aliud volumen, et secundum ordinem Systematis Linnaeani, transcriberentur; et dum *Sparmannus* cum filio in his occupati essent, ego rursus nouas plantas, et alias naturae diuitias, colligebam, et prospiciebam, ne vacuis manibus ex vilo discederemus loco. Haec sufficiant in genere dicta de ratione, quam potissimum iniuimus in describendis, delineandis, colligendis, et dirigendis rebus naturalibus. Nunc quaedam de instituto huius opellae sunt dicenda.

Quantum utilitatis in Scientiam naturalem, et Botanice, ex *Institutionibus rei herbariae* Viri immortalis, *Turnesfortii*, redundauerit, nemo ignorat, qui hanc Scientiam vel a Lmine salutauerit. *Carolus Plumier*, eadem methodo vsus, *Genera sua Americana* publicauit; et omnes inignes ex eo tempore Botanici, presse eorum vestigia legentes, semper partes floris et fructificationis nobis dissectas, delineataeque obtulere. Summus aevi nostri Naturae Mystra, et acutissimus Botanicorum Antesignanus, *Carolus Linnaeus*, sua *genera Plantarum* ad eandem normam disposuit, ubique lectores ad *Tabulas Turnesfortii* et *Plumierii* referens. Itaque id primum ad memoriam nostram adiutandam fecimus, vt characteres nouorum generum delineare-

mus et describeremus *separato opere*. Verum paullo post, et viris eruditis non ingratum, et tironibus haud inutile futurum sperantes, si hoc idem opusculum separatim publicarem, novis curis totam opellam ad limam vocavimus, et nunc in publicum emitimus.

Systema illustris Equitis Caroli a Linné sumus secuti, quod in eodem plurima sint genera methodo quidem artificiali, at, quod sciamus, haftenus optima, digesta, insigni diligentia et summo iudicii acumine. *Ordines* multi crepant *naturales*, nos scimus suis naevis Linnaeanum laborare Systema, at neminem adhuc vidimus, qui nos meliora et rectora docuerit. Id certissimum, heic terminos adhiberi definitos et optime adaptatos, et omnes ingenii iudicique vires ad id adhibitas esse a summis nostri aevi Botanicis, ut hoc Botanicum Systema, quantum fieri possit, perfectissimum et limatissimum euaderet; nec ullus dubito; hoc idem Systema, temporibus futuris viam pandere posse ad disponendas plantas per ordines naturales. Sequamur igitur hanc viam, *donec veniet tempus, quo ista quae nunc latent, in lucem dies extrahet, et longioris acui diligentia.*

Si recte coniecturam facimus, erunt plures, qui mirabuntur, in hacce opella LXXV. tantum nova Plantarum Genera exhiberi, in regionibus haftenus intactis, et rerum naturalium diuitiis luxuriantibus reperta, et credent profecto, nos sordidulam symbolam in commune contulisse, imo forte nos negligentiae vel desidiaee accusabunt. Optimum forte consilium foret, huius generis homines nihili pendere, et rem silentio praeserire; at quod horum importuna loquacitas non raro et viros principes moeat, et in
sen-

sententiam suam pertrahat, hinc loci opportunum duximus paucis verbis rem exponere.

Primum obseruatum id volumus, nos non raro plantas, in nonnullis rebus a notis generibus recedentes, verum tamen in aliis eisdem affines, ad genera antiqua amandasse. Satis enim iam est nouorum nominum in Scientia, quae ob hunc ingentem generum numerum mole laborat sua; parce igitur, et sobrie, et non sine necessitate, iure nostro noua creandi genera sumus vsi. Idem quoque in speciebus plurimis fecimus, et fatius duximus, easdem, si non prorsus certissimae et constantissimae adessent differentiae, ad varietates eiusdem speciei referre, quam leuiter nouas species condere.

Dein quoque id scitu est necessarium, etsi per triennium absentes fuimus, non tamen omne id tempus, et ne quidem maiorem eius partem, in continente fuisse. Nam in vniuersum tantum XXXII. hebdomadam et 1. diei spatium in terrae vicinia fuimus, anchora navis in portum demissa. Sed hoc quoque multum videbitur, verum satia amplum exinde spatium est subducendum, nempe somni cubique capiendi; dein plantae non in primo littore erant legitimae, sed magna pars insulae, circa quam haerebamus, erat peragrandae pedibus, montes praecalti scandendi, fluae iniuae perreptandae, littora maris et scopuli erant exanimandi, aues scopeto necandae, pisces colligendi, vel ab incolis coenendi, mores facularum obseruandi, et vocabula linguae eorum colligenda. Praeterea non raro in nauis erat mihi subsistendum, donec cyraba in litus proximum mitteretur. In prorsus nouis inuis, incolae nos quidem circa littora vagari sinebant, sed ab interioribus insulae suae partibus arcebant, nec sine periculo solus cum famu-

lo, vel etiam filio Sparmannoque stipatus, longius a nave vagari poteram, et tamen saepe non sine summo vitae discrimine id ausi sumus, dummodo inde ditiores plantarum vel aliarum rerum naturalium messem speraremus.

Neque id parui momenti est, quod in Novam Zeelandiam sero autumno appulerimus anno MDCCLXXIII. et in hyemem vsque ibi perstiterimus; et secunda vice primo vere, et tempore admodum frigido, et paucis floribus stirpibus. Tertio iterum primo vere perbreuem illic moram fecimus. Intra insulas tropicas semper hyemali tempore nauigauimus, quum non adeo multas florentes videremus plantas. Verum de hisce Tropicis Insulis aliud quoque obseruandum: Orientem spectantes insulae, vbi ob amicitiam incolarum et humanos mores licentius vagaremur, non sunt magnae molis, nec ultra aliquot leucas extentae, et stirpes paucas, non ultra CCCC. in vniuersum producant, quarum bona pars sunt notae, reliquae nouae; at non omnes vno tempore florent, itaque nonnisi paucas colligere potuimus. Occidentales sunt quidem ditiores, vti suspicor, stirpium varietate; at quod mores incolarum essent minus mites, et quod nos arcerent ab inspiciendis locis a littore remotis, et quod perpaucos tantum dies inter eas moraremur, non nisi degustatis Florae Tropicae diuiciis ab iis discessimus.

In terris Australibus, de quibus plerique forte praegrandes nimiasque spes conceperant, nihil prorsus a nobis repertum. Terra quam vulgo vocant *del Fuego*, paucissimas nobis obtulit plantulas; portus enim in quem appulimus saxis ingentis molis nudis undique erat cinctus, apicibus niue tectis; et nonnisi paucissimae stirpes in cauis rupibus inter mulcos misere vitam agebant. In Insula quam

quam dein reperimus nonnisi duas in vniuersum stirpes vidimus, videlicet Sanguis orbam officinalem, et Dactylin glomeratam: omnes enim montes medio Ianuarii niue erat obruti ad plurimum pedum altitudinem, et valles completae glacie, quae ni fallimur a creati mundi primordiis illic fuit accumulata, et omnia gelu et frigore squallida.

Inter Capenses plantas plures obseruauimus nouas, at quod sciremus, virum doctissimum, *Laurentium Burmannum*, Floram Capensem moliri; et acutissimum naturae scrutatorem *Doctorem C. P. Thunberg*, ingentem copiam stirpium ad Prom. B. Spei collegisse, examini subiocisse, et rite descripsisse, nolimus in alienam messem immittere falceam, et praeripere his doctissimis Viris bene meritam laudem, instruendi adornandique *Floram Capensem*, omnibus numeris absolutam.

Iis, quae modo diximus, bene pensitatis, aequi iudices facile colligere poterunt, nos pro virili quae nostri fuere officii procurauisse; nec credent id spernendum, quod LXXV. noua genera, et ad eadem spectantes species XCV. aliasque praeterea circiter CLXX. species, sub generibus Linnaeanis mil tantes, delineatas descriptasque seruemus. Sunt praeterea a nobis plus quam CC. animalium nouae species obseruatae, quarum descriptiones breui in publicum emittere est animus."

IOS. ANT. RIEGERI EQV. AVGG. A
 Coſſiis et Iuris Eccl. Prof. Ord. in Academia Albertina,
 Opuscula ad Historiam et Iurisprudentiam Eccles.
 pertinentia.

Friburgi Brisgoviae, 1773. octavo.

Quamquam multa inſunt huic libro, quorum in titulo nulla mentio facta eſt, digna tamen ſunt lectu et iucunda, adeoque facile eius rei veniam damus, licet aegre ſaepe uſerimus audaciam ſcriptorum, qui aliud ſpondent, aliud exhibent. Omnis liber XIII. commentat. abſoluitur, pars earum iam olim in lucem prodiit: ea de quibus inſcriptus eſt, ſunt: n. 8. de receptione Corporis Iuris Canonici in Germania: n. 9. de Collectione Decretalium Honorii III. P. Rom. n. 10. de Gratiano auctore Decreti: n. 11. de Paleis Decreto Gratiani inſertis. Reliqua, eſſi magnae ſint utilitatis, alius tamen eſſe loci videntur. Prima omnium poſita eſt oratio de amoenitate ſtudii Iuris Eccleſiaſtici: hanc non ſatis commendare poſſumus ſironibus, commodum enim eſt ſtimulare eorum animos, atque ad optima ſtudia excitare; nec tam iniucundas ſunt iſtae litterae, ut nihil omnino delectationis afferant. De ſenſu, quem Vir doctiſſimus Traditionis voluit eſſe n. 7. ubi diſquirat, an detur Traditio ſacra? diſſentiendum nobis eſt: non enim ſignificat verbum id quod Chriſtianos religione aliqua obſtringat, cum Sacris Litteris non contineatur. Vulgo quidem ita informatur eius rei notio: at conſtat, eo verbo denotari omne id quod alterum docemus. Controuerſia nobis eſt cum Romana Eccleſia, an ſint praecepta de religione, quae Apoſtoli ſcriptis non mandarint, nec niſi coram dederint; quae

quae licet in Libris Sacris non contineantur, tamen, cum divinae sint originis, nos eodem modo obligent quam illa quae in his deprehendimus. Fuisse eiusmodi in Veteri Testamento, et Apostolis tradita esse, nemo negat, nec hoc ulla probatione indiget. Distinctionem illam, inter traditionem, de qua multum disputatum est, divinam apostolicam, et mere apostolicam, rejicit Autor, quod rem parum illustret, et multo magis obscuram efficiat. Ceterum omnis Traditio dividitur vel in divinam, quae a Deo, vel Christo, vel Spiritu Sancto profecta est; vel in humanam aut ecclesiasticam, si, quae docet, sunt ab iis inuenta qui ecclesiis praesunt, habita temporis, loci, et hominum ratione. Loca Pauli, ubi *παράδοσις, παράδοται*, obuenit, non probant sententiam Autoris, teneri nos Traditionibus: estimat enim, significari iis non modo de religione praecepta, sed et in quibusdam innui disciplinam ecclesiasticam, et ritus sacros; nec Traditione tantum intelligi res arbitrarias, instituta, ritus, et similia; sed et ipsa, ea quae Religio praecipit, sancta illae nec violanda, id quod non probavit nec illud ex ingenio linguae aut aliis idoneis argumentis probari potest; quamquam facile datus, Paulum ita ut Christum coram docuisse Religionem. Autor allegat consuetudinem Ecclesiae, quae multum tribuerit Traditionibus, iisque errores profligauerit; ipsa Concilia, Pontifices, et Patres, in ea re ad illas confugisse; illis Haereticos oppugnasse, et vicisse, in Concilio Niceno Arianos, in primo Constantinopolitano Macedonianos. Sed quid quaeso? num Christum esse Deum Traditio tantum fuit non scripta: quis hoc unquam dixit? In explicandis Librorum Sacrorum locis consensum allegabant superioris Ecclesiae, aut interpretum, non autem veterem aliquam famam ita docuisse Apostolos. Quando Vincencius Lerinensis dicit: „Veritatem esse defendendam et stabilendam, primum divinae legis autoritate, deinde Ecclesiae catholicae, Traditione:“ intelligit sane consensum doctorum Ecclesiae in explicandis Scripturae Sacrae locis, quem pro aliqua sententia allegamus. Verba e Clementis Romani Epistola I. ad Corinthios nihil probant, ubi dicuntur Apostoli tradidisse regulam successionis Episcoporum, dum il-

los et diaconos instituissent: occurrunt enim passim loca in scriptis Apostolorum, quae de iis agunt, et cum primum hos instituerent, eo ipso regulam dederunt, et vnus omnium maxime Paulus hoc argumentum copiose pertractauit. Nil quicquam aliud intelligit Iustinus, cum Christianos hortatur, vt Apostolorum traditionibus tenaciter inhaereant, quam res vt amplectentur, quae scriptis suis memoriae prodiderunt. Frustra igitur laborat autor, nec euincit illud quod maxime oportuit. Quae de Gratiano agit dissertatio, tanta diligentia, et tam accurate scripta est, vt nusquam inuenias copiosiorum eius historiam tradi, nec vberius de eius scriptis agi. Omnia dubia de eius patria, vbi vitam egerit, vbi et quo tempore Decretum composuerit, aut quae munera gesserit, diligenter sunt discussa, et interdum feliciter expedita: adeoque illam cupidis earum rerum non satis commendare possumus. De iis accessionibus Decreti, quas Paleas vocare solent, multum adhuc disceptatum est, et huius appellationis multae causae adiuventae sunt, partim perridiculae, vid. §. 17—27. Braua scriptit de iis addituventis; qui libere praenissus est Boetineri Corpori Iuris Canonici. Exponit Autor de IV. Codd. Msctis Bibliothecae Vindobonensis, ex quibus perspicietur quodammodo quid sint istae Paleae, et quomodo ortae sint: suspicatur ex eorum conditione, quaedam ab ipso Gratiano ortae esse, vel ab alio qui prope abfuit ab eius temporibus: aliud alio exemplo plures habet, quae subinde risdem litteris scriptae sunt, quibus testis. In fine huius tractationis, index est copiosus omnium Palearum, librorum impressorum et scriptorum Bibliothecae Vindobonensis, ex quo perspicitur potest, quae in hoc vel illo sint, aut in nullo inueniantur, aut quo ordine expressae sint. Cum Pontif. Max. Eugenius III. illud Decretum a no 1151. Bononiam misisset, et doctores commendasset, vt constat ex Calendario Archigymnasii Bononensis, eosque, qui illud explicarent, aequasset cum Iuris Ciuilibus doctoribus, imo iis praerubisset: non mirum est in Germania hanc Collectionem magni factam esse ab iis, qui illic discendi causa mira frequentia confluxere, praecipue Irnerio operam daturi. Nam certum est, iam antea

Ger-

Germanos Ius Canonicum tam auide arripuisse, vt falsas Decretales Hldori introducerent, quibus Regino et Burcardus tamquam veris vtantur: quorum collectiones probant, multe ante Saeculum XII. Germanos etiam aliquam Iuris Theodosiani et Iustiniani habuisse cognitionem. At pertenuis illa fuit scientia, quod Germania suo ipsius iure teneretur; Ecclesiastici vero Iuris magna semper reuerentia fuit, itaque cum ipsa religione inuictum est; testes tot Concilia, tot Synodi, Canonum collectiones, Capitularia Regum Francorum, scripta Rhabani Mauri, et alia. Fridericus Aenobarbus inuitauit ad se eos, qui ius vtrumque didicissent, et filium Henricum in vtroque, Apostolicis institutis, et legibus Imperatoriis, instrui curauit; et ob insignem decretorum legumque peritiam, Bertholdum 1179. Episcopum Brementensem fecit; quare errarunt Conringius, Kulpis, Herzius, aliique, qui eius rei initium Saec. XIII. posuerunt, quod hoc ineunte Io. Semeca iam Glossas in Decretum fecit. Fridericus II. illi magnam auctoritatem conciliauit; id enim sine dubio significatur Iure Ecclesiastico, cui Episcopi et Archipresbyteri inhaerere debeant, non autem quae eodem anno Bononiae innotuerunt Decretales Gregorii IX. Qui enim poterant statim ad Germanos peruenire? nec antea explicatae sunt publicae quam 1241. Autor variis scriptis Saeculi XIII. probat, magna auctoritate fuisse Decretum Gratiani, atque etiam colligit illud ex Speculo Sueuico L. 1. C. 5. quem locum aegre fert a Boehmero deprauatum iudicari. Notatu digna illa Caroli IV. Epistola, quae hic inserta est, ad Antecessorem Pragensem, qui laudatur ab Imperatore, quod missis Decretalibus, in Decretum Gratiani commentatus sit: id quod in his litteris res theologica vocatur, sicut ab Italis ipsi diuinum dictum est: et simul ostenditur, illum eius rei praemium laturum. Cum illo modo, quo diximus, inuictum esset in Germaniam Ius Canonicum, reliquae eius partes, quae illud subsequabantur, facile admissae sunt; et constat, in Academia, quae Saec. XIII. XIV. XV. in Germania instituta sunt, Ius vtrumque Canonicum et civile floruisse, hoc tamen illi posthabebatur. Autor igitur existimat, Clementinas, quae anno 1338. prodierunt, comprehendi, Iuris Ca-

nonici nomine, in Decreto Ludouici Bauari quod edidit 1338. in Rense: exploratum tamen est, cum saepe laudetur in instrumentis publicis, eas Iuris Pontifici partem esse factas initio Saec. XV. et eodem modo Bullae, quae Extraneae vocantur, cum saepius in orandis causis allegarentur, vim legum obtinere. Collectio ista Decretalium, quam quintam vocant, et quam Honorius III. compilandam curauit, et quae vltima est Ante Gregorianarum, ista enim rectius vocantur, quam antiquae Decretalium collectiones, illae quae ante Gregorium IX. et post Gratianum factae sunt: ea praecipue est de qua Autor agere voluit, reliquis in aliud tempus seruatis; quippe se satis instructam ratus in copiis, quibus illae res illustrantur, nec sibi omnia praeccepta videns ab aliis, qui in eodem argumento versati sunt. Edidit illam Vindobonae 1761. in 4. ex Editione Cironii, quas Tolosae 1645. f. prodit, et qua eius libri memoria renovata est, cum antea vulgo parum notus esset. Contulit eam cum codice MSto Bibliothecae Vindobonensis, quem describit §. 17. et aliis quibusdam auxit. Quo iure quinta vocetur, disquirere alienum duxit quod huius argumenti tractatio, tum inutilis, tum nimis proluxa futura esset. Tantum constat, quod Gregorianam proxime praecesserit, factam ab Honorio III. in vsum fori et scholae; quod liquet ex eius Epistola ad Tancredum, tum Archidiaconum Bononiensem, quem vulgo perhibent composuisse hunc librum, sed falso, vt Autor ex his ipsis litteris demonstrat, vbi Pontifex dicit: se epistolas decretales compilari fecisse, easdemque illi destinandas duxisse; quod et antiquiores scriptores comprobant, nihil eiusmodi de Tancredo tradentes. Ceterum optat colligere aliquem omnes Epistolas Honorii, in libris hinc inde dispersas, in vnum Corpus, et simul indicat vnde peti possint, §. 22. 23. Collectionis istius autoritas non diuturna fuit, labefactante illam quae mox secuta est Gregoriana, quod effectum vt parum sedulo describeretur nec in multorum manibus versaretur. Inde factum est, vt e recentioribus multi illam ignorarent.

PHILOLOGIA THUCYDIDEO - PAULLINA:
*vel notatio Figurarum dictionis Paullinae cum Thucydideo
 comparatae, in usum exegeticoe sacrae vulgata a CAROLO
 LVDOVICO BAYERO, A. M. Lipsiensi, Scholae Evan-
 gelicae ad Hirschbergam Rectoris.*

Halae Magdeburgicae, 1773. pl., 21. octonis.

Omnes linguae, quanto propiores suis originibus, tanto sibi inuicem similiores: non quod nulla sit diuersitas vocum et sonorum, sed quod gentes, cum rudes sint, quae illis vtuntur, et nullis propemodum artibus excoltae, non illam curam adhibeant in oratione componenda, quam illae, quarum mores diuturnitate temporis molliores effecti sunt. Posita enim feritate, et vita ad humanitatem vocata, ea ipsa elegantia, quae in cultu cernitur, in sermonem abit: adeoque scriptis Homeri, Herodoti, et aliorum, magna cum libris sacris nostris similitudo intercedit, nec videtur esse quoddam dicendi genus, quod orientale vocant et turgidum, statim in antiquissimis Ebraeorum scriptis quaerendum; id enim recentioris aevi est, neque ad illam vetustatem affur- git, nec coeli quadam indole et perpetuis caloribus tantum efficitur, vt oratio nescio quid grande sonet, et pomparum ferocis similis incedat, cum in Britannis quae nuper prodierunt carmina Celtica Ossiani, et in regione scripta sunt quae etiam nunc partim horrida est et tristis, perpetuoque frigore oppressa iacet, tanta diuersitate coeli, aeris, et terrae, quanta maxima esse potest, nihilo tamen minus tam tumida sint tamque dithyrambica, vt sic vel apud Aethiopas possint scripta videri. Cum Graeca oratio nondum perposita esset sedulitate Grammaticorum et Sophistarum, propior erat rudi illi dicendi generi, quod primum omnium gentium fuit, quo neque Orientis caruit: et cum Thucydides scriberet, linguae ratio non tantum ab antiqua illa et rudi simplicitate recessit, quam sequiori tempore, cum ab eruditis rotundior, concinnior, et elegantior reddita esset oratio: quare visus est multis apprime facere ad explicandos Scriptores Noui Testamenti, cum illorum dictio mixta sit, et partim Graeco, partim Hebraico sermoni affinior. Bonum igitur interpretem

oportet utramque nosse, et ab eo genere sibi temperant, qui non istam harum litterarum notitiam habent, diuturno labore et eximia diligentia partam. Nec tamen promiscue omnes in eam rem, sed potissimum ii legendi sunt, quorum dicendi genus proxime accedit ad illud horum scriptorum; siue singula verba spectes, quibus aliquis sensus exprimitur, siue ordinem et modum, quo his inter se copulatis efficitur oratio: ad illud Polybins, ad hoc Thucydides facit. Est igitur insignis gratia habenda et dicenda Viro erudito, quod tirocibus hoc libello prodesse voluit, tum quod eorum studia ad optimam harum litterarum rationem dirigat, tum quod non tam ex vniuerso opere delingat exempla, quam ex concionibus quas edidit. a. 1758. 8vo. sunt enim parabiliore, librisque sacris similiore, quod non tam res gestas narrant, quam suadent, hortantur, incitant animos et reprimunt, idque sine vllis Rhetorum commentis, tenui quadam nec copiosa oratione, locis veluti dicere volentibus indicatis et patefactis. Quo in genere deprehendas virum magnum, strenuum in rebus gerendis, et grauem reipublicae administrandae autorem, tanta praeclarissimarum sententiarum copia refertum, vt cum suas opes cumulatum effundit, vix de sermone cogitet. Figurae quas notauit Vir Eruditus, sunt Grammaticae, a n. 1. vsque ad n. 10. addito n. 12. Metonymia n. XI. ad Rhetoricam pertinet, non tamen ab autore praetermittenda, quod in ea Thucydidi Paulus est simillimus: n. XIII. agitur de structura orationis variata et inaequali, manca et imperfecta, turbata, perplexa, distracta: cuius capituli tractatio imprimis est utilis. Vltima venit appendix singularium quorundam significataum verborum, qui reuocari ad propositas figurarum classes posse non videbantur. Primus index est locorum, qui explicantur hoc libello, ex Epistolis Paullinis, ordine digestorum, alter est locorum Thucydides eodem modo factus, tertius sacrorum et profanorum Scriptorum, qui in hoc opusculo laudantur. Nemo mirari debet, multa loca ex Veteri Testamento hic illustrari, iam supra enim docuimus, Thucydideum dicendi genus, praesertim in concionibus, proxime accedere ad vetus illud Orientale et Hebraicum. Si quis euolu-

uas

uat omnia loca Paulina, quibus hic aliquid lucis allatum est, nre operae pretium ille faciet; et hortamur verae interpretationis amantes, vt omnia inspiciant, et simul considerent, quid hic de illis dictum sit. Semel autem est perlegendus libellus a capite ad calcem, vt ingenium Pauli eiusque dictionis perspicias, quod et vtile erit ad reliquas Apostolorum epistolas intelligendas, cum saepe simili modo loquantur. Iam de quibusdam partibus orationis exempla dabimus. Quomodo actum sit de Ellypsi, vide n. VIII. p. 162. sqq. de qua vere dicit Auctor: si qua est figura, quae subtili iudicio obseruanda videntur, haec sane est, in qua plerumque, qui aut rationes lectione et vsu non subacti, aut tunc itate ac audacia immo libidine abrepti, quiduis supplere vbiuis conati sunt, dici non potest quantas verae interpretationi clades intulerint. Ceterum, ea est vel absoluta singulorum verborum, ita vt omnia e solo contextu supplenda sint, vel relicta p. 182. vbi verba, quae posita sunt, subministrant quae suppleantur: his et adiecit A. p. 192. enunciaciones omnia, a quibus quasdam seposuit p. 199. ceterum in duro illo genere, vbi integrae formulae omittae sunt, Thucydides Hebraeis et Paulo non concedit. De verbo multa praecleara habet Auctor a p. 71. vsque ad p. 114. vbi inuenias formas et coniugationes inter se permutari, velut Actiuum pro Passiuo vel Medio, aut contra, poni, Neutra pro Actiuis adhiberi, simul modos, personas, et tempora inter se permutari, vbi tum Paullus tum Thucydides longe recedunt a communi illa forma; illum tamen non tam Graecos, quam Hebraeos secutum esse, constat. Hi enim cum duos habeant Aoristos, quibus omne tempus exprimant, (ita tamen iis vtuntur, vt alter saepius praeteritam, alter futuram rem referat,) Graeci non item; adeoque temporum permutatio in his quodammodo insolentior est. Verum tamen occurrunt multa eius rei in Thucydide et Paulo exempla, et lectu digna est eius argumenti tractatio. Pag. 98. notatur, idoneum exemplum occurrere in Thucydide nullum, quod ab illo Participium cum verbo finito permutari doceat id quod Hebraeis et Paulo est familiarissimum, illud autem Infinitiu partes subinde suscinere demonstratur p. 99. et 100. Po-

terit tamen hic de quibusdam dubium oriri, ut et in Hypalago Participiorum. Imperatium Futuri loco apud Thucydidem poni nusquam reperit Vir doctus, merus enim est Hebraismus: nec in loco Paullino, qui p. 87. laudatur, vlla videtur causa subesse, quae nos cogat Imperatium pro Futuro positum habere, commode enim dici potest Gal. VI. 7. „et sic legi Christi convenienter agite.“ Forte cum omitteret idem sensit Glassius de Metonymia p. 234. Quaedam peterunt nimis argute et subtiliter tradita videri, nos rem aliter nisi vsu discendam esse; veluti quod illud Hebraeae et Graecae linguae verbum, quod proprie rem cognoscere notat, Veteris et Novi Testamenti Scripturibus interdum illam probare et amare significet: multis inquam satius videbitur vsu haec addiscere, ne aliorum commenta sequi. At iis non profus inutilis opera navatur, qui linguam penitus perspicere laborant; noararo enim fit, ut appareat diuersas verborum significatiopes, veluti in vna aliqua prima, coalescere. Nos vehementer probamus eam rationem; modo cautio adhibeatur, ne praeter rem arguari videamur, et pariter abhorremus a stultitia eorum, qui e vili quodam lexico Latino Graecorum et Hebraicorum verborum notiones petunt.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Iunii Anno MDCCLXXV.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΠΟ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΒΡΑΔΕΩΣ
ΤΙΜΩΡΟΤΜΕΝΩΝ: *PLUTARCHI liber de sera numinis
vindicta. Accedit Fragmentum eidem vindicatum ap. Sto-
baeum. Recensuit, emendavit, illustravit, DANIEL
WYTTENBACH.*

Lugduni Bataurorum, apud S. et I. Luchtmans, Academiae
Typographos, 1772. ppl. 18. in 8.

Quamquam Plutarchi laudibus nihil est celebratius, ta-
men lectio eius parum colitur. Causa eius rei, vel
in mole libri, quam multi reformidant, vel in parabilis et
commodae editionis defectu, reperitur. Quod cum senti-
ret Cl. *Wytttenbachius*, fructum, quem ipse ex moralium
Plutarchi Operum lectione hausisset, etiam cum aliis com-
municandum arbitratus, consilium eius edendi coepit. Fa-
ciendum autem putavit, ut Speciminis loco aliquem eius li-
bellum, suis curis castigatum et illustratum, in orbem eru-
ditum emitteret, In qua deliberatione incidit in librum de

H h

sera

Sera nimirum vindicta, quem dignum interprete accurato, potissimum propter argumenti gravitatem, et nonnullam cum doctrinae christianae placitis conuenientiam iudicat. Nam erant amoeniores quoque libri, et qui criticae facilitatis ostendendae largiorem praeberent materiam: quos, non suam sed Plutarchii et aliorum rem hic agi ratus omisit. Ac profecto, quamuis parvus hic libellus tantam continet rerum declarandarum molem, ut si quis sententiarum et ratiociniorum fontes in vetere philosophia exquirat, verborum flores, unde quique descripti fuerant, in solo suo quemque natali, et poetarum praecipue, Platonisque imitatoris eorum hortis, demonstrat, rerum gestarum denique memorias in historiarum auctoribus indagat, iudicet, et suis quasque attribuat aetatibus, grandes et operosos conficere commentarios possit, et plurimum sibi negotii esse sentiat. Praestitit hoc cl. Wytttenbachius, cuius luculentae in libellum hunc observationes, exactam veteris philosophiae scientiam, accuratam rei criticae et historiae antiquae cognitionem, demonstrant, et quam plenissimi bonae frugis, rebusque ad omnem doctrinam pertinentibus referentissimi sint Plutarchi, potissimum qui moralibus adnumerantur, libelli, declarant, quantaque cum laude sua, et lectorum utilitate, cetera quoque huius generis scripta. si eandem curam iis impendere velit, illustrare possit, fidem faciunt. A. longo inde tempore Plutarchi scriptis diligentissime legendis et peruoluendis, eam cum istius auctoris et sentiendi et dicendi consuetudine familiaritatem contraxerat, ut ad remotiora quaeque penetrare, et interiora perspicere ei liceret, quodque ab editore maxime requiritur, ut auctoris ex se ipso intelligendi et interpretandi artem teneret. Interea adhibuit varias lectiones Codicis Harleiani, a V. C. I. M. Hassencampio sibi missas: consuluit Cel. quondam Reiskii nostri animaduersiones, quibus capita historica persequitur, et criticam spectantia de more tractat; in quibus
vel

vel sollicitiam in emaculandis libelli deprauatis, vel doctrinam in adferendis, quae ad rerum gestarum fidem pertinent, vel denique consensum et conuenientiam cum sua in iisdem locis explicandis et illustrandis emendandisque ratione, non inuitus se deprehendisse fatetur. Hunc nimirum etiam plerumque sequitur. Postea cum in Bataulam, tutam et pacatam, et aptam litteris colendis terram, et in ea Leidam, sedem et domicilium Graecarum Latinarumque Musarum, delatus esset, inque virorum hoc in genere praestantissimorum, Valkenarii atque Rubenkenii, disciplinam et amicitiam peruenisset, noua se obtulerunt ornandi Plutarchi subsidia. Etenim his adiuuantibus eius conatus, doctiss. Wyttenbachius ex Vossianis libris instructissimae bibliothecae Leidensis plerosque nactus est: in his Cod. MS. quem Vossianum nominat, Seculi ut videtur XV. duobus voluminibus in forma quarta, pleraque tenentem Plutarchi moralia. Hunc eundem esse censet cum eo, cuius Variarum lectiones ad calcem editionis Francofurtanae et Parisinae, admodum tamen negligenter, adiectae sunt; quippe cuius, cum tamen nec paucas, nec contemnendas praebet, nullae ad hunc libellum notatae reperiantur. Tum etiam habuit collectionem A. Schotti Antwerp. hoc est librum continentem in omnes morales libellos ex duobus codicibus excerptas varias lectiones. Habuit denique eam lectionis varietatem, quam ignotus aliquis ad editionis Aldinae margines adleuit. Quas e codice, non e coniectura ductas oportet esse ideo, quia inter bonas etiam vitiosissimae lectiones insunt.

Opus ipsum, animaduersionum genere et copia vberimum est; quam quidem vbertatem obstaculo et impedimento futuram reliquis Plutarchi libellis edendis, iure putabat quondam Reiskius, cuius de hac opera iudicium elegans et honorificum extat in praefatione ad Editionem

Lipfionfem Plutarchi p. 31. his verbis: „Nuper admodum
 „Wytttenbachius, V. C. Bernas, apud Amftelodamenfes bo-
 „narum literarum Profeflor, adolefcens egregie doctus,
 „edendo libello de fera numinis vindicta, publice profeflus
 „eft, coofilium fe cepiffe totum Syntagma difputatiuncularum
 „Plutarchearum, curis fuis expolitum, odendi. Quod confili-
 „um ipfi cum congratulor illudque ipfecimen exquisita re-
 „fertum aio literatura, tum rurfus vereor, ne illa ipfa vber-
 „tas coepto fit obftaculo futura Neque enim editori ipfi
 „facile fit totum Plutarchum hac veluti rerum bonarum
 „predigentia obruere, neque lecto um patientia eam ferat.
 „Et quantam, quam enormem ad molem exceffurus fit Plu-
 „tarchus ita paitus? qui foruli eum capient? a

In textis autem, quamuis alioqui fatis emendatis, re-
 manfit quaedam labes p. 20. nempe ὑπὸ ὀμιλίας φωνῆς
 φθειρόμενον, pro ὑπὸ τροφῆς καὶ ὀμιλίας φ. φθ ὕβι, τρυφῆς,
 quod in variis lectionibus eft, an praeferat Cl. editor, non
 fatis apparet. A coniecturis et lectionibus librorum in tex-
 ta Plutarchi recipiendis Criticorum religione impeditus, ni-
 fi in deprauationibus perfpicuis et manifeflis, (v. c. p. 91.
 ἄλλη δὲ ἄλλη pro ἄ. δ. ἄλλη, p. 95. ἀσθενεία pro ἀσθενεία,)
 fere abftinuit, fatis habens, eas Graecae orationi fubiectiffe,
 et in animaduersionibus, quae praeferenda putaret, offen-
 diffe. Latinam Interpretationem retinuit, quae autem mu-
 zanda viderentur, in iisdem notis admonuit. Eorum, quae
 ibi dicta funt, pauca quaedam in gratiam Lectorum exem-
 pla dedimus, noftra breuiter, partim in confirmandis, par-
 tim in refellendis, adiuncta fententia. Sic enim p. 2 verba:
 ἄλλ' ὅδ' εἰ βαλῶν, εἶπεν, ἀπηλλάγη, καλῶς εἶχε πε-ιορῶν τὸ
 βέλος ἠγχείμενο, longam pepererunt obferuationem, qua do-
 ceretur optimorum Scriptorum confuetudine, id quod ficut
 acute, ficut acerbe in aliquem dictum eft, tanquam *te um di-
 ci miffum effe*. In qua non erant filentio premenda Burma-
 ni

ni ad Quintil. Inst. Or. XI, 2. Doruillii Obseruatt, Miscell. Vol. II. Tom. II. p. 186. et Cortii ad Sallust. Jug. 11. hac de forma, eorumque quae ab iis laudantur obseruata. Ibidem cum docetur, *αἰρεῖν τινα*, *αἰρεῖν τῆς ῥήτορας*, esse idem quod *μαῖν*, *uincere*, metaphora a cursoribus petita, laudato Aristide T. II. p. 107. Platone Apol. Soc. c. 29. (add. e. 16.) succurrebat, hinc esse intelligenda ista Alexandrinorum Interpretum Iobi V, 13. *ὁ καταλαμβάνων σοφίης ἐν τῇ φρονήσει αὐτῶν*, et illud d. Pauli I Cor. III, 19. *ὁ δρασσόμενος τῆς σοφίης ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν*. Pag. 6. pro *ἐδὲ παιδῶν παιδῶν ἰδῆν ὑπὲρ ἐξέτιν ἀποσφραγῆτων ἐπέινω*, e marg. Ald. praefertur *ἐπίδειν*, tanquam exquisitius, et in rebus grauioribus, *ἐπὶ συμφορᾶς*, vt Thomas Mag. p. 335. ait, vsitatum. Pag. 6. Euripidis, e deperdita quadam fabula petiti, de tarditate vindictae, versus, post Valkenarii prolata Diatrib. in Fragm Eurip. p. 186. aliis Scriptorum locis illustrantur, in quibus *ἀπαντᾶν*, *ἐμαρτεῖν*, *μάρπτειν*, *ἔπειθαι*, de vltiēne et poena dicitur, in his Philonis 1. de vit. Mos. p. 618. *ἢ κόλασις ἐπομίη κατ' ἴχνησ, μελλόντων μὲν ἰβραδίνε, πρὸς δὲ ἀδικήματα ζέοντασ ἐπιδραμῦσα καταλάμβανε*. Addiderimus ista Pauli I Tim. V, 24. *τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι προηλοῖ εἰσι, προάγκασαι εἰς κρίσιν τισὶ δὲ καὶ ἐπακολυθῶσιν*. In obuiis autem locutionibus, et cuius ingenio promptis, qui imitationem vrgeat, frustra laboret. Quare veremur vt Chrysostomus, cum dixit: *τῷ θυμῷ ζέοντες ἢ συνειδὸν ὅσον ἰδεῖν ἰχμῆν*, imitatus sit Euripidis in Phoeniss. 720. verba: — *μῶν πιάζων ἄχ ὀφῆσ ἄ χρεὶ ὀφῆσ*, vt scribit V. C. in Animaduers. p. 34. — Dum p. 46. pro *φαῦλος* corrigendum censet *φιλάργυρος*, exquisitius in communius vocabulum cur mutaretur, non erat. Nam quamquam de auaris sermo est, tamen auari ipsi sunt *φαῦλοι*. Pag. 69. *τὸ ὀνομαζόμενον ξίνον*, vt exquisitius quam *τὸ ὄνομα ξίνον*, ferri posse putemus. Ad p. 84. eleganter obseruatur discrimen inter *ἀμμαν* vel *βέλτιον βυῖν*, et *βέλτιον πρᾶπτεν*; ac hoc quidem

H h y

nun-

nunquam de animi virtute, semper de fortunæ prosperitate dici, illud ad utramque felicitatem referri. Qui autem p. 105. laudatur Callimachi locus in Iov. v. 13. cum Scholiaste et nota Cel. Ernesti, pro vetere opinione vulgi, viui si umbram non iacerent, diuinam poenam esse, vitiosus est, nec de ea illic usquam meminimus agi. Tum p. 93. inter *καταφανῆ γυμνόν* inferitur *καί*. At hoc iosum imissum indicare videbatur, *καταφανῆ* esse glossema vocis *γυμνόν*, ac tollendum prorsus. Nec fere aliquid additum reperitur, cum *γυμνός* significat *sine corpore*, cf. Luciani locus Ver. Hist. II. p. 111. laudatus p. 100. et Marklandus ad Max. Tyr. diff. XIII, 5. Caeterum, quod simul editum et notulis instructum est de eodem argumento fragmentum e Stobæo, Serma. CXIX, adhuc Themistie attributum, idoneis de causis Plutarcho vindicatur, cum praesertim non continua oratione, sed dialogi more scriptum sit.

*CHRISTOPHORI SAXII ONOMASTICON LITE-
rarum, sive Nomenclator historico-criticus praestantissimorum
omnis aetatis, populi, artiumque formulae Scriptorum, item Mo-
numentorum maxime illustrium, ab orbe condito usque ad saecu-
li, quod vivimus, tempora digestus, et verisimilibus, quantum
fieri potuit, annorum notis accommodatus.*

PARS SECVNDA.

Traiecti ad Rhenum, apud Gisb. Tiem. à Paddenburg,
Abrah. à Paddenburg, et Ioh. van Schoonhoven, et Soc.
MDCCLXXVII. 659. pagg. in 8.

Quas laudes primæ egregii huius Operis parti haud ita
pridem merito tribuimus, easdem sibi et altera sum-
mo

mo iure vindicat, siue iustum ordinem, siue diligentiam et curam, siue rerum denique delectum species; vt adeo Celsaxivs, altera Onomastici sui parte edita, non minorem, quam prima, ab historiae literariae studio gratiam iniisse censendus sit. Neque dubium est, quin et magnum eius, cum in omni liberaliori disciplina, tum in historia literaria nomen, et grata rerum varietas, tamque accurata earum tractatio, vtilissimum hunc librum omnibus abunde commendent. Nos quidem in praestantissimi huius libri parte secunda, eodem modo, quo in prima recensenda versabimur, ita nempe, vt primum potiora quaedam, pro more nostro, delibantes, bona huius veluti thesauri literarii cum lectoribus nostris communicare studeamus; deinde vero animaduersiones quasdam subiiciamus, quibus nos minime de laude libri, auctorisque celeberrimi, nostrisque laudibus maioris, aliquid detrahere, sed tantum ad augendum hunc librum aliquid conferre voluisse, et Auctorem ipsum, et lectores nostros cogitare velimus. Instituti ratio eadem ferè est, quam partis primae in Actis nostris descripsimus. Scilicet, aperit haec secunda pars, (vt in peculiari, quodam huic parti praefixo titulo est,) fontes omnium artium secundarios, hoc est, medii duntaxat aevi scriptores, praecipue Graecos et Latinos, ab interitu principatus Romanorum in Occidente, vsque ad finem saeculi post C. N. XVti, sive annum Aerae Christ. MCCCCXCVIII. Ex his vero optimi quique tantum, quorum in historia literaria aliqua notio est, percensentur, vbique non solum appositis scholiis, in quibus fontes, e quibus cupientes plura haurire possint, indicantur, ut sunt Fabricii Bibliothecae, Hambergi Narrationes idoneae, Catalogus Bibliothecae Bûrgerinae, et si qui sunt alii: sed etiam Virorum doctorum Animaduersionibus, in Observationum libris passim obuiis, et optimis ac recentissimis dissertationibus et commentationibus, quibus argumentum hoc illustretur, additis. Diaria quoque lite-

raria, in quibus librorum recens aguntur, primaria, ut sunt *Acta nostra*, *Acta Kletzii literaria*, et alia, nunquam laudare neglexit. Definiendis vitae cuiusque annis maximam sane diligentiam atque studium impendit Cel. SAXIVS, ut ea ex parte opus hoc reliquis fere omnibus palmam praeripere, aut certe valde dubiam facere sit censendum. Eodem modo, quo parte *prima*, addita sunt subinde anecdota quaedam literaria, ac dissertatiunculae, ex interiori atque haud vulgari hoc in studiorum genere scientia depromptae, quae lectionem libri valde iucundam faciunt. Sic, ut his utamur, p. 24. de aetate Glossariorum, seu Graecorum, seu Latinorum, verissimam apposuit observationem, occasione *Glossarii Graeco-Latini*, quod *Fl. Philoxeno* vulgo tribuunt de quo tamen Clar. SAXIVS valde dubitat; istam ipsam legere utile erit. De *Corpore Iuris Iustiniani*, (p. 28—32.) multa cognitu dignissima attulit. P. 33. sqq. agit de *Actio*, Amideno, Medico, quem circa annum Aet. Chr. 530. vixisse censet, neque confundendum esse ait cum eiusdem nominis haeretico, *Eunomii* magistro: subiuncta editionum eius, cum promissarum, tum institutarum, notitia. De Auctore *Topographiae Christianae*, (p. 43.) qui vulgo *Cosmas Ἰνδικοπλεύσης* vocatur; ubi etiam tetigit laticulam illam, an idem *Cosmas* Farraginis Historico-Chronologicae, quae mox vulgari olim *Chronici Alexandriani*, mox *Paschalis*, mox veriori nomine *Constantinopolitani* venit, auctor fuerit, librosque, ubi plura in eam rem legi possant, laudavit. Hymnum *Venantii Fortunati*, quem quidam viri docti ἀντίδορον esse crediderunt, monet p. 55. dudum in variis eius editionibus esse lectum, sed alio versus ordine, laudato eam in rem Cel. olim *Wesslingio*, in Epistola ad *Venemam*: et pag. sequ. eum apud *Aubertinum* quemdam, Parisiis a *Nic. Heinsio* auctiorem, quam vulgo legatur, in membrana antiquissima esse visum, referente *Petr. Burmanno* minore, editore *Aduersariorum Heinsiano-*

YUM,

rum, in eius vita. De *Flacco Aluino*, vel *Aluino*, (p. 88.—90.) multa ad legendum haud inutilia attulit: vbi tamen, vt hoc in transitu moneamus, addendum est, editionem operum eius, etius spem fecisse *Frobenium Forsterum* monere non neglexit, hoc an. 1778. 2 Vol. in Fol. Ratisbonae proditiſſe. De *Carolo Magno* (p. 94—98.) vberius egit, addita p. 96. digreſſione, in qua de ſenſu loci *Eginhardiani* in vita eius c. 25. *Tentabat et ſcribere etc.* diſputat, variasque Virorum doctorum ſuper eo opinionones aſſert. *Eginhardum* vero ipſum, (p. 101. ſq.) perpetuum et ineptum ſaepe *Suetonii* imitatoreſſe fuiſſe, ex comparatione cap. eius 22. cum *Suton. Caes. 45. et Aug. 79.* planiſſime apparere ait. Quae de *Baſilio I. Macedone*, Imperatore Conſtantiſſopolitano, (p. 125. ſqq.) et de *Baſiliis*, doctè et eleganter diſputauit, neminem facile legiſſe poenitebit, P. 136. de *Geographo*, ſiue, vt vulgo dicitur, *Anonymo Rauennate*, pretioſe ei ſtatuendo. De *Constantino Cephalo*, (p. 137—141.) et de Colleſtionibus Epigrammatum Graecorum, quas *Anthologias* vocant, diſputatiunculam, cum ea, quae recenſui Ill. *Brunckii* *Analectorum Veterum Poetarum Graecorum* in Biblioth. Critic. Amſtelod. P. II. Sect. II. a. p. 20—25. praemiſſa eſt, et in qua ipſius *Anthologiae* fata ac viciffitudines ab eius origine breuiter repetita ſunt, contendere, vtiliſſimum erit. In *Constantino VII. Porphyrogeneta* (p. 142—44.) liticula quaedam inter SAXIVM et REISKIVM, VV. CC. commemorata eſt. In *Iosepho Genefio* (p. 149. ſq.) multa futuro eius editori profutura attulit: v. c. *Steph. Berglerum* eius olim editionem inſtituiſſe; *Venetam* libri editionem vitioliſſimae eſſe deſcriptam, et quae ſunt reliqua. P. 154—56. de *Suida* diligentiſſime egit, vbi tamen non cognitam habuiſſe videtur *Toupii*, cuius emendationes ad *Suidam*, et earum *Auctarium* ſiue *Appendiculam*, laudauit, *Epistolam criticam ad celeberrimum Virum, Gulielmum, Episcopum Gloceſtriſenſem, Londini*

MDCCLXVII. 8. mai. in qua, spicitegio instituto, quaedam in Emendationibus ad Suidam partim retractavit, partim noua adiecit. Monendum quoque, nostra quidem sententia, fuisse, optimum *Suidae* Cod. MS. esse *Leidensem*, teste *Valckenario* in *Diatrib.* in *Euripid.* *Fragm.* p. 169. C. *Ety-mologici*, ut vulgo dicitur *Mogni*, auctorem (p. 159—63.) incertum esse, circa aetatem 990. aer. Chr. vixisse, certe *Suida* recentiore sibi videri, ait: *Demorchum* vero, ut quidam opinati sint, esse non posse. Docet quoque, quod harum rerum amatoribus haud iniucundum erit, qui factum sit, ut Musei quoque *Rheno-Traiectini* scriptis continerentur tabulae Mscptae, quas toties ab *Abreschio* aliisque laudatas legimus. Quare vero *Pierforus* (*Verisimill.* Lib. I. Cap. VI. p. 83) optimum *Ety-mologici* Codicem attineri Bibliotheca Lugduno-Bataua dicat, nos exputare non possumus. De *Berengario*, Turonensi, (p. 172. sqq.) et *Adrtmanno*, s. *Almanno*, (p. 174. sq.) quaedam minus vulgo nota attulit. P. 183. sq. *Eudociae*, & *Eudoxiae Violarium*, a celeb. a. *Ansse de Villoison*, (cuius promissam *Longi* Pastoralium editionem nuperrime prodidisse non sine quadam animi voluptate cognouimus,) vulgatum iri refert. De *Iohanne de Mediolano*, insigni versificatore scholar. *Salernitanae*, (p. 205. sq.) egit, variasque eruditorum opiniones, quis nominatim per *Anglorum Resin*, in principio illius carminis intelligi debeat, attulit, sequae sententiae *Vessii*, *Conringii*, et aliorum, qui in gratiam *Roberti* conscriptos hos versus putant, propter *Iohannis de Mediolano* aetatem, lubentius, quam *Pagiana*, accedere ait. *Ann. Commem. Alexiadis* nouae editionis spem a *Jo. Conr. Fueslino* suscitatum esse monet p. 218. Occasione mentionis *Pandectarum Criticis* (p. 228—32.) factae, de triplici illa quaestione, quae de eo inter viros doctos orta est, accuratè egit. Quae quidem quaestiones, quales sint, quum neminem fere his literis vel mediocriter imbutum fugiat, eas ipsas adiciere nolui.

nolimus. Quomodo vero Cel. SAXIVS ad eas respondeat, harum rerum cupidi, utilitatis suae causa, ipsi legent. P. 251–53. agit de *Eustathio*, Archiepiscopo *Thessalonicens*, et p. 253. de eiusdem nominis *Erotico*, ubi tamen SAXIVS, V. S. non recordatus fuisse videtur, se apud *Wesselingium* (ad Diodor. Sicul. Tom. II. p. 642.) legisse, eum *Eumathium* potius appellandum, et turgidum alioqui scriptorem esse. P. 260. de *Nicolao Colino*, eiusque aetate, et de *Chronico Rhythmico-Batavo*, cuius auctor vulgo fertur, quaedam. *Iohannis Sarisberiensis* librum *Nero*, s. *de malo Tyrannorum exitu*, inscriptum, in Bibliothecis, seu Gallo-Francis, seu Anglo Britannicis, superstitem latere, auctore *Gisb. Cupere*, (p. 263. sq.) tradit. *Güntheri Ligurino* antiquitatis suae fidem illustr. *Senckenbergium* non valde probabiliter derogasse, censet p. 272. sq. De *Fridrico II. Imperatore* (p. 290. sqq.) ubi etiam quaedam de somnio luavi, ut festiue vocat, *Io. Harduini*, et de Corpore *Iuris Caesaris Veteris*, adspersit. *Thomae de Aquino* (sc. castro) vel *Aquinatis*, elogia p. 308. leguntur. *Petri Crescentii*, s. *de Crescentis*, libri *commodorum ruralium*, duo codices scriptos seruari in *Bibliotheca Traiectino-Batava*, tradit p. 328. De *Dante Aligero*, (vulgo *Alighieri*), p. 338. *Bullam auream Caroli IV.* descripsit p. 373. sq. *Artis Chalcographicae* initia, ut vulgo facere solent, ad ann. aer. Chr. 1440 retulit: ipse vero urbium de inuenti huius gloria inter se certantium studiis se immiscere non vult: a partibus tamen III. olim *Meermannis* stat. Nos vero rem omnem clarius nunc edocurum speramus *Breithoffium*, Virum in arte sua principem, in *Historia artis typographicae*, cuius Tomum I. prelo iam subiectum esse certo cognouimus. *Iani*, vel *Iohannis Pannonii* nouam editionem ab Illustriss. *Samuele S. R. I. Comite. Teleki*, expectandam esse, ex literis eius ad Cel. SAXIVM datis, et hic insertis, patet (p. 455. sqq.). De *Laurentio Bonincrolio* (p. 457. sqq.) accurate egit, et de er-

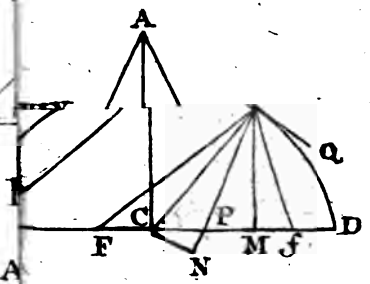
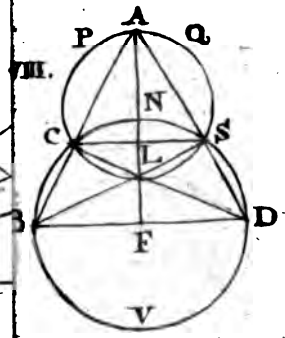
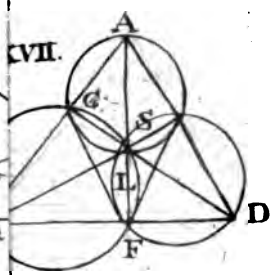
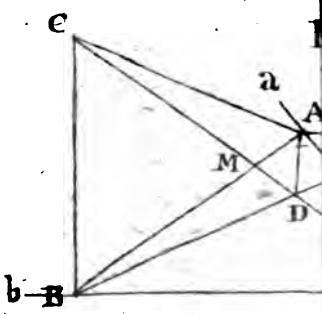
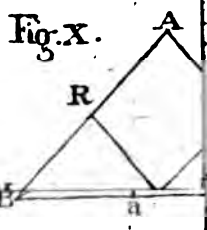
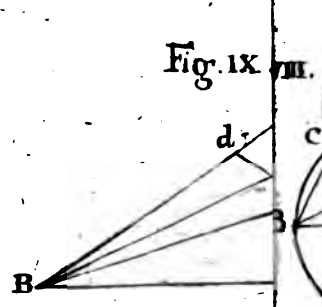
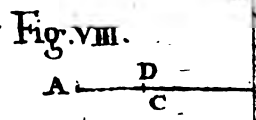
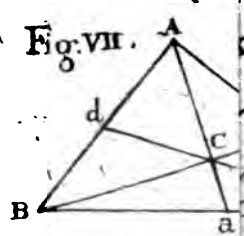
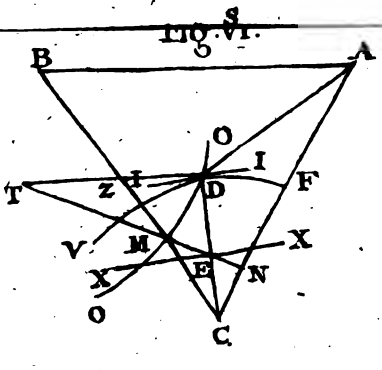
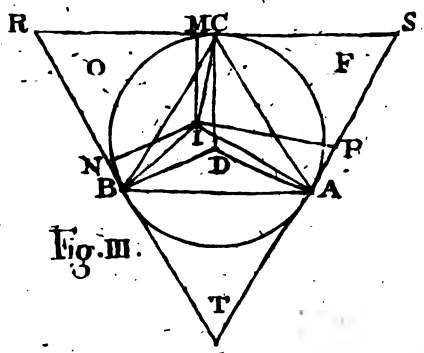
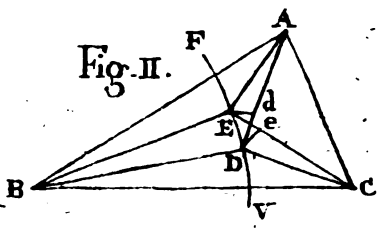
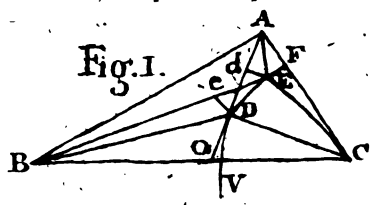
rore quodam a *Fabricio* admissio, et in editionem Lipsiensem quoque transmissio, admonuit. Difficultates circa nomen *Pomponii Sabini*, vel *Laeti*, haud intactas reliquit (p. 491. sq.) ipse tamen nihil certi decernere audet. P. 523. de *Marco Musuro*, Cretenfi, eiusque carmine Elegiaco ad *Leonem X.* pontificem. Egit etiam hac parte de *Academiis Saeculo XVI.* antiquioribus, ut sunt *Oxonienfis*, *Parisiensis*, *Pragenfis*, *Florentina*, nostra, aliaeque, earumque fundatione. In *Supplementorum et Emendationum Analectis*, quae huic parti eodem modo quo primae subiecta sunt. in quibus, quoniam ut *Cel. Saxius* elegantissime ait, ex *Publii Syri* sententia, *discipulus est prioris posterior dies*, partim quaedam emendantur, partim novae observationes adiciuntur: p. 557 memoratu dignissima legitur suspicio, *Brachylogum* illum *Lucii Cuius*, ab illustriss. *Saech. b. regio* editum, a *Ioanne Apello*, vel *Appello*, qui in *Academia Louanienfi* iussu *Caroli V.* Imperatoris iuris civilis Romani litteras docuit, esse profectum. Quam quibus argumentis fulciat, harum rerum amantes ipsi legent. Discimus etiam ex iis, (p. 549.) *Ioannem Georgium Graevium*, consilium olim cepisse edendorum *Glossariorum Isidori Manuscriptorum*, cum fasciculo veterum aliorum scriptorum utriusque linguae *αὐθεντόρων*. P. 561. egit de *Philemone*, Grammatico Graeco, *Lexici Technologici* auctore a *Ant. Anse de Villosin*. ad calcem *Apollonii* *Lexici* *Homerici* edito. Inseruit etiam eiusdem, ut supra p. 429 promiserat, *Bartholomaei Franci Differentias*, religiosissime e *Meyermanniano* exemplari descriptas, a p. 576—589. Denique de auctore *Vocabularum Grammaticae f. Grammaticae*, quae nihil aliud nisi *Leicon* Latino Batavum est, quaedam addidit p. 593—596. Ne vero quis his *Analectis*, magnae sane utilitatis, molestiam sibi creari conquiri possit, cautum est *Index Nominum* a p. 598—657. adiciendo, cuius ope, (suis Auctoris verbis uti liceat,) quicquid a pristina sede diuulsum videri possit, ad domum velut

velut suam commode reuocabitur. Claudunt Opus a p. 657. vsque ad finem *Elogia Theologorum et Philosophorum Scholasticorum*, item *Glossarium Iuris*: quod v. c. *Thomas Aquinas* appellatus fuit Doctor *Aegheus*, *Nic. de Lyra* Doctor *planus*, *Bartolus Speculum* et *Lucerna Iuris* ciuilib; alii aliter. Sed non patitur argumenti nostri breuitas, pluribus exponere de libro, in quo tot tantaque bona conspicua effulgent. Haec vero descripsimus, vt et luculentior fieret omnis dispositionis ratio, et perspiciatur, quam accommodata sint omnia ad historiam literariam: hoc enim praecipuum erat, quod sibi proposuerat Cel. Auctor. Superest, vt quas supra promissimus, animaduersiones breuiter subiiciamus. Ad *Nonnum* (p. 10.) addenda fuisset editio *Paraphraseos Iohanneae Franc. Noufi*, quae Lugd. Bat. 1598. 8. prodit, et cum bonitate, tum raritate sua notanda est; et adiciendum de pretio ei statuendo iudicium Cel. *Hemsterhufii* ad *Lucian.* Tom. I. p. 279. b. quod instar omnium esse debet. Verba eius in hanc rem haec sunt: *Istius hominis* (Nonni) auctoritati nihil tributum volo, qui non tantum voces inauditas et ridiculas ipse fingit, ac componit, sed veteres etiam perlicenter in aliam longe, quam olim fuerint usurpatae, significandi ditionem migrare iubet. De *Dionysiacis* conf. *Pierfon. Verisimill.* Lib. I. Cap. IV. p. 52. med. Ad *Culuthum*, *Tryphiodorum*, et *Quintum Calabrum*, (p. 20. sq.) notetur Ill. *Hein.* iudicium, Exc. 1. ad *Virgil. Aeneid.* II. princ. Tom. II. p. 224. sq. De *Ioanne Philippino* (p. 39.) non innotuisse videtur Cel. *Saxio*, quamquam a S. V. *Ernestio* in *Biblioth. Theolog.* laudata. Cl. nostri *Io. Godefr. Scharfenbergii* *Dissertatio, de Ioanne Philippino, Trithemii defensore*, Lipsiae mense Maio MDCCLXVIII. ad disceptandum proposita. Eodem modo, quod priori loco fuisset ponendum, non obseruatum est, ad *Corpus Iuris Iustinianei* (p. 28. sqq.) cl. olim *Frider. Platnerum* nouae editionis *Institutionum Iustinianarum* spem

fecisse, edito earum specimine, Lipsiæ m. Octobr. ciciocclv. defenso. Ad *Iohannem Stobæum* (p. 46. 47.) commemorari debuissent *Io. Pierſoni* Emendationes in *Verisimill.* Lib. I. Cap. XI. a p. 131—140. nec non *Codex Florileg* eius MS. *Vossianus* in *Biblioth. Leid.* ex optimo descriptus, bonitate potius commendabilis, quam antiquitate, ut vocatur a *Valckenario*, qui eius notitiam dedit, *Diatrib.* in *Euripid.* *Fragm.* p. 198. sq. Ad *Flav. Cresconium Corippum*, (p. 52.) in quem *Cornelius Arkelium*, Theologum *Arminianum*, *Commentarium MSC.* reliquisse scribit; addenda nunc est editio, quæ studio *Foggini*, vnius Custodum *Biblioth. Vaticanæ*, Romæ 1777. 4. prodiit; qui sum iam antea *Appendici Scriptorum Historiæ Byzantinæ* inseruerat. Ad *Ioannem Zonaram* (p. 216. sq.) laudari debet *Christiani Daniel Beckii*, V. doctiss. *Epistola* ad *Virum Illustrem, Iohannem Gottlob Boehmium*, *Histor. Prof. Lips.* in qua disseritur de restaurato a *Carolo Magno* imperio Romano, ad locum *Zonaræ Annal. L. XV. c. XIII.* Lipsiæ m. Apr. ciciocclxxvii. scriptam. Desiderauimus etiam, quod nequaquam fuisset omittendum, in *Tzetze* (p. 242.) illustrem *Heinium* eius edendi consilium cepisse, et *Mortanum*, V. Cl. in eo edendo quoque occupatum esse, ut patet ex *Excursu* eius laud. p. 275. Ad *Eustathium, Homeri et Dionysii Periegetæ* interpretem, (p. 251. sq.) *Supplementum Commentariorum* ad versum 882. sqq. *Periegeſeos Dionysii*, descriptum ex *Cod. Regiæ Parisiensi*, *Analectorum criticorum* in *scriptores veteres græcos et latinos*, a se editorum, *Fasciculo primo* inseruit *Io. Gottlob Schneider*, vir eximie doctus, (ut a *Cel. Saxio* in *Analectis* huius partis p. 561. vocatur,) a p. 18—30. Denique ad *Guntheri Ligurinum* (p. 273.) addatur *Io. Hild. Withoffi Specimen Emendationum*, *Duisb.* 1755. 4. Has qualescunque animaduersiones nostras, siue potius obseruationes, ut humanissimus *Saxius* eodem, quo nos dedimus, animo,

et

TAB. I. ad Nov.

es humanitate sibi propria, accipiat, summo rogamus opere: qui nihil vehementius optamus, quam ut, qua usus est in his duabus partibus cura, diligentia, industria, eadem et tertiam partem, de doctis Saeculorum XVI, XVII, et XVIII, trigae hominibus expositurum, propellens nobis absoluat; quod, quo facilius feliciterque fieri possit, otium et prosperam valetudinem Viro Summo ex animo precamur.

PROBLEMATUM QVAEDAM AD METHODVM
maximorum et minimorum spectantia: Auctore Archidiacono
IOHANNE FRANCISCO de TVSCHIS a FAGNANO,
ex S. Honorii Marchionibus, Patricio Romano
et Senogallienfi.

Articulus VIII. Tomi I. Eruditorum Diarii, quod Mutinae editur, occasionem praebuit sequentia publicandi Problemata; quae si communi infinitorum methodo tractarentur, vix sine ambagibus expediri possent. Placuit quoque solutiones ex simpliciter Geometria depromptas adiungere, ut videant in sublimiori Analyfi initiati, non esse illam omnino negligendam; aliquando enim evenit, ut illius ope elegantius et facilius quaedam solvantur problemata, quae alteri imperitia credas.

PROBLEMA I. Fig. I.

Dato Triangulo B A C punctum D intra eius ambitum inuenire, ex quo si ad Angulorum vertices ducantur Lineae D B, D C, D A, illarum aggregatum $DB + DC + DA$

+ D . A fit minimum. Solutio ope methodi infinitorum

I.

Ex tribus Lineis D B, D C, D A, supponamus C D esse constantem, et ex puncto C radio C D describatur Arcus Circuli F D V, sumptoque in eo puncto E infinite proximo puncto D, ad illud ducantur rectae C E, B E, A E; per minimi naturam erit $D B + D C + D A = E B + E C + E A$, sed per Constructionem $D C = E C$; ideoque $D B + D A = E B + E A$, descriptisque radiis B D, A E Arculis D e, E d, erit $D d = E e$.

II.

His positis, cum in Triangulis reſtangularis E e D, E d D fit latus E D commune, et per Artic. praecedentem latus E e aequale lateri D d, erunt Triang. E e D, E d D similia, et aequalia, ideoque Ang. e E D = Ang. E D d.

III.

Nunc ducatur Tangens D O. Cum sit Ang. B D O + Ang. E D e = recto, nec non Ang. e E D + Ang. E D e = recto: dempto communi Angulo E D e, erit Ang. B D O = Ang. e E D, hoc est, per Articulum praecedentem, Ang. B D O = Ang. E D d, ideoque per Constructionem Ang. B D O + Ang. O D C = Ang. E D d + Ang. C D E, id est, Ang. B D C = Ang. A D C.

IV. (Fig. II.)

Supponamus modo B D esse constantem, centroque B radio B D describatur Arcus Circuli F D V, sumptoque puncto E infinite proximo puncto D, ducantur rectae E B, E C, E A, eritque per minimi naturam $D B + D C + D A = E B + E C + E A$, et per hypothesin $D C + D A = E C + E A$

$EC + EA$, descriptisque radius CD , AE Arculis De, Ed ,
 $Ee = Dd$, consequenter Triangula rectangula DeE ,
 EdD erunt similia, et aequalia, proindeque Ang. $EDd =$
 Ang. DEe .

V.

Ducatur tangens DO . Cum sit Ang. $ODC +$ Ang.
 $EDe =$ recto, simulque Ang. $DEe +$ Ang. $EDe =$ re-
 cto: dempto communi Ang. EDe , erit Ang. $ODC =$
 Ang. DEe , idest per Articulum praecedentem Ang.
 $ODC =$ Ang. EDd , et per constructionem Ang. ODC
 $+ Ang. BDO =$ Ang. $EDd +$ Ang. BDE , id est Ang.
 $BDC =$ Ang. BDA , consequenter per Articulum III, e-
 runt Anguli $BDC; ADC; BDA$ aequales.

Hinc patet, vt Aggregatum rectarum DB, DC ,
 DA sit minimum, oportere, vt punctum D ita sit positum,
 vt quisque Angulorum $BDC; BDA; ADC$ sit aequa-
 lis, nempe grad. 120 . ergo, vt problema sit possibile, neces-
 se est, vt in Triangulo BAC quivis Angulorum minor sit
 grad. 120 . Q. E. I.

Solutio problematis per simplicem Geometriam. Se-
 quens praemittatur Lemma :

LEMMA Fig. III.

Si Triangulo aequilatero BCA Circulus $BOCFA$
 circumscribatur, et ex centro D ad Angulos demittantur
 rectae DB, DC, DA . Dico earum Aggregatum, id est,
 $DB + DC + DA$ esse minimum.

Demonstratio.

Circulo $BOCFA$ Triangulum aequilaterum TRS
 circumscribatur, sumptoque intra Trianguli BCA ambi-
 tum quovis alio puncto D , ducantur rectae IB, IC, IA ,
 et ad Trianguli aequilateri TRS latera demittantur nor-
 males IN, IM, IF . Constat, quod Summa Norma-
 K k lium

lium $DB + DC + DA$ aequatur Summae Normalium $IN + IM + IF$; sed haec posterior Summa minor est Aggregato rectarum $IB + IC + IA$, ergo hoc quoque minor erit Summa rectarum $DB + DC + DA$ Q. E. D.

Sequitur Problematis Solutio (Fig. IV.)

Sit quisque Angulorum Trianguli BCA minor grad. 120. punctumque D intra eius ambitum sit ita positum, ut ductis rectis DB, DC, DA , sint Anguli BDC, CDA, ADB inter se aequales. Dico, quod Summa rectarum $DB + DA + DC$ est minima.

Demonstratio.

Recta DC , supposita caeteris maiori, tanquam radio describatur Circulus $CTVS$, productisque ad Peripheriam in punctis T, S rectis DB, DA , ducantur chordae CT, CS, ST , et ex puncto E rectae ET, ES, EC .

Per Constructionem, et Hypothesin liquet, Triangulum CST esse aequilaterum, ideoque per Lemma cum Summa rectarum $DT + DC + DS$ minor sit Summa rectarum $ET + EC + ES$, multo minor erit Aggregato Rectarum $(TB + BE + EC + EA + AS)$, communibus ergo ablatis segmentis BT, AS tam ex primo, quam ex postremo Aggregato, remanebit Aggregatum $DB + DC + DA$ minus Aggregato $EB + EC + EA$. Q. E. D.

Constructio Problematis.

Hic quoque Lemma credimus praemittendum.

LEMMA (Fig. V.)

Si in Triangulo BAC quisque Angulorum minor fuerit grad. 120. et super latera AB, AC erigantur Triangula aequilatera AGB, AFC , et iungantur Puncta G, C, F et $B, Dico$ Pri-

Primo: Rectas G C, F B secare latera opposita intra Puncta A, et B, A, et C.

Secundo: easdem Rectas G C, F B esse aequales.

Demonstratio Primae Partis.

Producitur latus C A in a, et latus C B in b; cum per Hypothesin Ang. C A B minor sit grad. 120. eius complementum ad binos rectos, nempe Ang. a A B maior erit grad. 60, ideoque per Constructionem maior Ang. G A B, ergo vertex G Triang. A G B cadet intra Angulum a A B. Pariter: cum Ang. A B C sit per Hypothesin minor grad. 120, eius complementum ad binos rectos, id est, Ang. A B b maior erit grad. 60, ideoque per constructionem maior Ang. G B A; consequenter vertex G Triang. G B A cadet etiam intra Ang. b B A, ergo recta iungens puncta G, et C secabit Latus A B intra puncta A, et B; si enim secaret latus A B productum ultra punctum A, vel B, secaret in primo casu latus A C in duobus Punctis, et in posteriori latus B C in duobus Punctis, quod est absurdum.

1. Simili ratiocinio demonstrabitur, rectam F B secare latus A C intra Puncta A, G. C. Q. E. primo D.

Demonstratio Secundae Partis.

Per Constructionem Ang. G A B = Ang. F A C, adiectoque vtrinque Ang. B A C erit Ang. G A C = Ang. B A F. Per consequens, cum in Triangulis G A C, B A F fiat per Constructionem circa Angulos aequales G A C, et B A F latera aequalia, hoc est, latus G A lateri A B, et latus A C lateri A F, erunt etiam bases aequales, id est G C = F B, Q. E. secundo D.

Problematis Constructio.

Super latera AB , AC Triang. ABC descriptis Triangulis aequilateris AGB , AFC ducantur rectae GC , FB , se interfecantes in puncto D . Dico punctum D esse quaesitum.

Demonstratio.

Per primam Lemmatis Partem, rectae GC , FB secabunt latera opposita intra puncta A , et B , A , et C , id est in M et in N ; ideoque punctum Interfectionis D cadet intra Triang. BAC ambitum.

His praemissis per secundam Lemmatis Partem, cum sit Triang. GAC simile, et aequale Triang. BAF , erit $\text{Ang. } AGC = \text{Ang. } ABF$; consequenter Triangula GMA , BMD erunt aequiangula, et $\text{Ang. } GAM = \text{Ang. } BDM$; ideoque si circa Triangulum GAB Circulus describatur, hic transibit per punctum D , ductaque recta AD , erit $\text{Ang. } ADB$ Complementum ad binos recti $\text{Ang. } AGB$; ideoque graduum 120 .

Simili pacto demonstrabitur $\text{Ang. } ADC$ esse graduum 120 ; per consequens etiam $\text{Ang. } BDC$ erit graduum 120 . $Q. E. D.$

Scholium (Fig. VI.)

Si in Trianguli CBA latere AC sumatur segmentum CF , radioque CF Arcus Circuli FDV describatur, et intra Angulum BCA in illo punctum D quaeratur, a quo, si ad Angulos B et A rectae DB , DA ducantur, earum Summa, id est $\angle B + \angle A$ fit minima. Primae solutionis vestigiis inhaerendo facili negotio inuenietur, quod punctum D tale esse debeat, ut ducto radio CD ; Anguli

si BDC , ADC sint aequales; sed problematis Constructio per Linearem Geometriam haberi nequit, et ad Hyperbolam aequilateram recurrendum. Sumpto enim in latere CB segmento $CM = \frac{CF^2}{CB}$, et in latere CA seg-

mento $CN = \frac{CF^2}{CA}$, iungantur puncta M , et N , recta

quae MN diuisa per medium in E ducatur recta EX lateri BA parallela, si Diametris MN , EX (quarum MN fit transuersa) describatur Hyperbola aequilatera OMO , quae Circulo $F DV$ occurrat in D . Dico punctam D esse quaesitum.

Demonstratio I.

Ducantur rectae BD , DA , DM , DN , et ex puncto D ordinata TD , quae latus BC fecit in L .

Per naturam hyperbolae aequilaterae $TD^2 = TN \times NM$, ergo $\frac{TN}{TD} = \frac{TD}{NM}$, et per 6. VI. Triangula TDN , TMD erunt similia, et Ang. $DNT =$

Ang. TDM .

II.

Per Constructionem $CM = \frac{CF^2}{CB}$; $CN = \frac{CF^2}{CA}$;

ideoque $\frac{CM}{CN} = \frac{CA}{CB}$, et Triang. ACB simile erit Triang. CNM ;

consequenter Ang. $CNM =$ Ang. $CBA =$ Ang. $CXE =$ Ang. CLD per constructionem, et per Artic. I. Ang. $CNM +$ Ang. $DNT =$ Ang. $CLD +$ Ang. $TDM =$ Ang. $MLD +$ Ang. LDM . Hoc est Ang. $DNC =$ Ang. DMC .

K k 3

III.

III.

Rurſus, cum ſit $CN = \frac{CF^2}{CA} = \frac{CD^2}{CA}$, erit $\frac{CN}{CD} = \frac{CF}{CA}$, conſequenter Triang. ADC erit ſimile Triang.

ADC, et Ang. DNC = Ang. ADC. Similiter cum ſit $CM = \frac{CD^2}{CB}$, erunt Triangula BDC; MDC ſimilia, et Ang. BDC = Ang. DMC = Ang. DNC per

Articulum præcedentem, ideoque Ang. BDC = Ang. ADC.

Ductaque per punctum D tangente IDi, ſubductisque vtrinque æqualibus Angulis IDC, i DC, remanebit Ang. ADI = Ang. BDi; ideoque, vti notum eſt, Summa rectorum DB + DA erit minima. Q. E. D.

PROBLEMA II. (Fig. VII)

Dato Triangulo BAD intra eius ambitum punctum C inuenire, ex quo, ſi ad Angulos ducantur rectæ CA, CB, CD, earundem Quadratorum Summa, id eſt $CA^2 + CB^2 + CD^2$ ſit minima.

Solutio per Analyſin Infinitorum.

Producantur rectæ AC, BC, DC, donec ſecentur latera oppoſita in punctis a, b, et d; ſitque $CA = x$; $CB = y$; $CD = z$. Per Naturam Minimi erit Diff. $(x^2 + y^2 + z^2) = 0$. Poſita ergo z Conſtante

$$(1) \quad x dx + y dy = 0.$$

Poſita deinde y Conſtante

(2)

$$(2) \ x \ d \ x + z \ d \ z = 0.$$

Et demum posita x Constante

$$(3) \ y \ d \ y + z \ d \ z = 0.$$

Ergo per aequationem (1)

$$(4) \ x \ d \ x = - y \ d \ y$$

Ex (2), et (3) aequatione elicitur

$$(5) \ x \ d \ x = y \ d \ y.$$

Ergo per aequationem (4) $y \ d \ y = - x \ d \ x$, et $2 y \ d \ y = 0$.

Ideoque Quadratum y^2 , id est quadratum segmenti BC erit quantitas Constans.

Pariter per aequationem (5), et (5) erit $2 x \ d \ x = 0$, et Quadratum x^2 , hoc est, Quadratum segmenti AC erit quantitas Constans.

Si iungantur aequationes (2), et (3), profluet $x \ d \ x + y \ d \ y + 2 z \ d \ z = 0$, sed per aequationem (4) $x \ d \ x = - y \ d \ y$, erit ergo $2 z \ d \ z = 0$, et quadratum z^2 , id est, quadratum segmenti DC erit quantitas constans. Punctum ergo C erit Centrum grauitatis Trianguli BAD , nam tunc rectae Aa ; Bb ; Dd bifariam secantes latera opposita sunt datae, et $AC = 2 Aa$; $BC = 2 Bb$, et

$DC = 2 Dd$, et per consequens Summa Quadratorum

$(AC^2 + BC^2 + DC^2)$ quantitas constans. Q. E. D.

So

Solutio Problematis per simplicem Geometriam.

LEMMA Fig. VIII.

Sit recta AB diuisa in puncto C ita, ut $AC = \frac{CD}{2}$

Dico quod $2AC^2 + CD^2 < 2AD^2 + DB^2$

Demonstratio.

Quoniam $AD = AC + CD$, et $DB = BC + CD$, erit $2AD^2 + DB^2 = 2AC^2 + BC^2 + 3CD^2 + 4AC \times CD + 2BC \times CD$, sed cum sit per Hypothesin $BC = 2AC$, patet, quod $2BC \times CD = 4AC \times CD$; ergo $2AD^2 + DB^2 = 2AC^2 + BC^2 + 3CD^2$.

Solutio (Fig. IX.)

Sit C Centrum gravitatis Trianguli BAD, a quo ad angulos ductae sint rectae CA, CB, CD. Dico, earundem Quadratorum Summam, id est $CA^2 + CB^2 + CD^2$ exhibere minimum.

Demonstratio I.

Sumatur intra Trianguli BAD ambitum quoduis aliud Punctum V, et ducantur rectae VB, VA, VD, rectaque AC producat, donec lateri BD occurrat in a, eritque per proprietatem Centri gravitatis $Ba = aD$. Deinde ex vertice A, et ex punctis C, et V ad basim demittantur normales AF, CT, VG, vteriusque ex ipsis punctis C, et V ad perpendicularem AF demittantur normales CM, VS. His peractis erit $CA^2 = AM^2 + CM^2 = AM^2 + TF^2$. Per Constructionem $CB^2 + CD^2 = 2Ba^2 + 2Ca^2 = 2Ba^2 + 2aT^2 + 2MF^2$. Iunctis ergo, dispositisque aequationibus $CA^2 + CB^2 + CD^2 = 2Ba^2 + 2aT^2 + TF^2 + 2MF^2 + AM^2$.

II.

II.

Similiter cum fit $V A^2 = A S^2 + S V^2 = S S^2 + F G^2$, et per Constructionem $V B^2 + V D^2 = B G^2 + G D^2 + 2 G V^2$, erit $V A^2 + V B^2 + V D^2 = A S^2 + F G^2 + B G^2 + G D^2 + 2 G V^2$ fed per g. II. $B G^2 + G D^2 = 2 B a^2 + 2 G a^2$, et per Constructionem $2 G V^2 = 2 S F^2$. Factis igitur in praecedenti aequatione debitis surrogationibus, dispositaque aequatione, erit $V A^2 + V B^2 + V D^2 = 2 B a^2 + 2 G a^2 + F G^2 + 2 S F^2 + A S^2$.

III.

Ex praecedentis ergo aequationis comparatione cum altera Articuli I. sequens orietur proportionalitas

$$\frac{C A^2 + C B^2 + C D^2}{V A^2 + V B^2 + V D^2} =$$

$$\frac{2 B a^2 + 2 a T^2 + T F^2 + 2 M F^2 + A M^2}{2 B a^2 + 2 G a^2 + F G^2 + 2 S F^2 + A S^2}$$

IV.

Sed per naturam centri gravitatis, cum fit $a C = C A^2$, erit per Constructionem $a T = T F$, et $M F =$

$$\frac{M A}{2}$$

ideoque per Lemma erit $2 a T^2 + T F^2 < 2 G a^2 + F G^2$, et $2 M F^2 + A M^2 < 2 S F^2 + A S^2$.

In praecedenti ergo Analogia, cum fit secundum antecedens minus suo consequenti, erit quoque primum antecedens minus suo consequenti, id est, erit Summa Quadratorum $(A C^2 + C B^2 + C D^2)$ minor aggregato quadratorum $(V A^2 + V B^2 + V D^2)$. Q. E. D.

L I

Co.

Corollarium (Fig. VII.)

$$\text{Cum sit } AC^2 + CB^2 = 2dA^2 + 2dC^2$$

$$CB^2 + CD^2 = 2Ba^2 + 2Ca^2$$

$$CA^2 + CD^2 = 2Db^2 + 2Cb^2$$

Erit $AC^2 + CB^2 + CD^2 = (dA^2 + Ba^2 + Db^2) + dC^2 + Ca^2 + Cb^2$; sed $(dA^2 + Ba^2 + Db^2)$ est quantitas constans, et per Theorema $AC^2 + CB^2 + CD^2$ est minimum, ergo Summa Quadratorum $dC^2 + Ca^2 + Cb^2$ dabit quoque minimum.

Scholium I. (Fig. X.)

I.

Notandum, quod si per punctum C grauitatis Centrum Trianguli B A ducantur rectae M N, R S, P Q parallelae ad latera respectiue opposita, erunt Triangula M A N, R B S, P D Q minima, quae in Triang. B A D inscribi poterunt, et quorum bases transeant per punctum intra Trianguli ambitum datum.

II.

Ideoque trapezia M N D B; R A D S; A P Q B erunt maxima, quae abscindi possunt a Triang. B A D.

III.

Si ergo fuerit Triang. B A D equilaterum, non solum aggregatum Quadratorum $CA^2 + CB^2 + CD^2$ dabit minimum sed quoque erit minima Summa rectorum $CA + CB + CD$.

Scholium II. (Fig. XII.)

Si sumpto in latere A B quouis puncto F, radio A F de.

describatur arcus Circuli F C R, et in illo intra angulum F A D punctum C quaeratur, a quo ductis rectis C B, C D, Summa Quadratorum, quae ex illis fiet, sit minima. Problema facillime soluetur.

Ex vertice A demittatur ad basin recta A a, quae illam bisecet in a, occurratque Circulo in puncto D. Dico factum.

Sumpto enim in Peripheria quouis alio puncto V, ducantur rectae

V B, V a, V D, et ducta sit tangens O C O, erit

$$C B^2 + C D^2 = 2 B a^2 + 2 C a^2$$

$$V B^2 + V D^2 = 2 B a^2 + 2 V a^2$$

sed ob angulum rectum a C O, $2 B a^2 + 2 C a^2$ minor est $2 B a^2 + 2 V a^2$; ergo etiam $C B^2 + C D^2$ minor erit $V B^2 + V D^2$.

PROBLEMA III. (Fig. XVI.)

Intra ambitum quadrilateri F A D E punctum C inuenire, a quo ductis ad Angulos rectis C F, C A, C D, C E, earum aggregatum, nempe (C F + C E + C D + C A) sit minimum.

Solutio per Infinitorum Methodum.

I.

Fingamus punctum C esse quaesitum. Diuidatur angulus F C E per rectam C I aequaliter, deinde per punctum C ducatur ad rectam C I normalis O C e, eritque per constructionem

$$\text{Ang. } O C F = \text{Ang. } e C E.$$

II.

Hoc facto, sumptoque in normali O C O puncto c

L 1 2

in.

infinito, proximo puncto C, ducantur rectae A c, D e, etque per minimi naturam Diff. $(C F + C A + C D + C e) = 0$; ideoque supposito, quod $(C F + C E)$ sit quantitas constans, erit Diff. $(C A + C D) = 0$, et descriptis radijs A C, et D e arcubus C b, c B, erit C B = c b, consequenter Triangula rectangula C b e, C B c, cum sit ulterius latus C e commune, erunt similia, et aequalia; ideoque Ang. B C e = Ang. b c C.

III.

$$\text{Ang. } A C O + \text{Ang. } b C c = \text{recto}$$

$$\text{Ang. } b C e + \text{Ang. } b c C = \text{recto}$$

Ergo dempto communi Ang. b C c; Ang. A C O = Ang. b c C, et per Articulum praecedentem Ang. A C O = Ang. B C c; consequenter per Artic. I Ang. O C F + Ang. A C O = Ang. e C E + Ang. b c C, id est

$$\text{Ang. } A C F = \text{Ang. } D C E.$$

IV.

Non secus, suppositis constantibus $(A C + C F)$, vel $(D C + C E)$, demonstrabitur, quod

$$\text{Ang. } A C D = \text{Ang. } F C E.$$

IV.

Proinde, cum sit

$$\begin{cases} \text{Ang. } A C F + \text{Ang. } A C D \\ \text{Ang. } D C E + \text{Ang. } F C E \end{cases} = \text{quatuor rectis}$$

Erit etiam per Articulum praecedentem

$$2 (\text{Ang. } A C F + \text{Ang. } F C E) = 4 \text{ rectis}$$

$$2 (\text{Ang. } D C E + \text{Ang. } F C E) = 4 \text{ rectis.}$$

Hoc

$\text{Hoc est } \left\{ \begin{array}{l} \text{Ang. } ACF + \text{Ang. } FCE = 2 \text{ rectis} \\ \text{Ang. } DCE + \text{Ang. } FCE = 2 \text{ rectis.} \end{array} \right.$

Ergo rectae AC, CE, nec non DC, CF erant in directum inter se. Ideoque punctum quaesitum C erit punctum intersectionis diagonalium AE, DF.

Solutio per simplicem Geometriam. (Fig. XIV.)

In quadrilatero AFED ducantur diagonales AE, FD se in puncto C interfecantes. Punctum C erit quaesitum.

Demonstratio.

Sumpto intra figurae ambitum quouis alio puncto c, ducantur ad angulos rectae cA, cF, cE, cD. Notum est, quod FD (FC + CD) < Fc + cD; similiter AE (AC + CE) < cA + cE, ergo etiam FD (FC + CD) + AE (AC + CE) < Fc + cD + cA + cE. Q. E. D.

Scholium. (Fig. XV.)

I.

Si quadrilaterum FADE esset quadratum, foret punctum C figurae centrum, et solui posset problema, vel potius demonstrari Theorema, etiam illa methodo, qua vsi sumus in secunda problematis I. solutione.

Nam quadrato FADE circumscripto quadrato fa de, et sumpto intra quadrati ambitum quouis alio puncto c, si ad latera quadrati fa de demittantur normales cM, cQ, cN, cF, et ductae fuerint rectae cD, cA, cE, cF: in comperto est quod CD + CA + CF + CE = cM + cQ + cN + cF.

L 1 3

Sed

Sed Pars secunda huiusce aequationis minor est aggregato rectarum $cD + cA + cE + cF$, ergo hinc Pars prima, id est $CD + CA + CF + CE$ erit etiam minor.

II. (Fig. XVI.)

Me non momento patet, quod praecedentis Articuli demonstratio locum habeat in omni polygono regulari, et sequens oritur

Theorema.

Si ex polygones regularis Centro rectae ad angulos ducantur, illarum Summa dabit *minimam*.

Ex. gr. sit pentagonum regulare $ABFGD$, et sit punctum C Figuræ Centrum, si sumpto intra illud ambitum quouis alio puncto e , ex punctis C et e ducantur ad angulos rectae $CA, CB, CF, CG, CD, cA, cB, cF, cG, cD$. Summa rectarum $(CA + CB + CF + CG + CD)$ erit *minima*.

PROBLEMA IV. (Fig. XVII.)

In Triangulo oxygono BAD inscribere Triangulum CFS , cuius laterum Summa sit minima.

Monitum.

Solutio indicabit problematis limitationem.

LEMMA (Fig. XVIII.)

Ex angulis B et D Trianguli oxygoni BAD demittantur ad latera opposita normales BS, DC , se intersectantes in L ; si puncta A et L iungantur, et recta AL producat, donec occurrat lateri BD in F , erit quoque recta AF normalis ad BD .

Nam si diametris BD , et AL , Circuli describantur, hi transibunt per puncta C et S , ductaque recta CS erit:
Ang.

Ang. $S B D$ ($L B F$) = Ang. $S C D$ ($S C L$) = Ang. $S A L$.

Ergo, cum in Triangulis $L B F$; $L A S$ sit Ang. $L B F$ = Ang. $S A L$, et anguli ad verticem L aequales, erit Ang. $L F B$ = Ang. $L S A$; ideoque per constructionem erit Ang. $L F B$ aequalis recto.

Solutio Problematis. (Fig. XVII.)

Notum supponimus, ut laterum Summa ($C F + F S + S C$) sit minima, oportere, ut sit Ang. $C F B$ = Ang. $S F D$; Ang. $F S D$ = Ang. $C S A$; et Ang. $S C A$ = Ang. $F C B$.

His praemissis, ex punctis B et D demittantur ad latera opposita normales $B S$, $D C$, se interfecantes in puncto L , iunctisque punctis A , et L , protrahatur recta $A L$, donec occurrat basi $B D$ in L . Hoc facto, per puncta $C S F$ describatur Triangulum $C F S$. Dico, Summam laterum ($C F + F S + S C$) esse minimam.

Demonstratio

I.

Quoniam per hypothesein Anguli $L S A$, $L C A$ sunt recti, Circulus Diametro $A L$ descriptus transibit per puncta C , et S .

Similiter, cum per Lemmae sint Anguli $L S D$, $L F D$ recti, Circulus Diametro $D L$ descriptus continget puncta S , et F .

Pariter Circulus radio $L B$ descriptus transibit per puncta C , et B , cum per hypothesein, et Lemmae, Anguli $L C B$, $L F B$ sint recti.

Cum sint ergo Triangula rectangula $F L D$, $C L A$ similia, erit Ang. $F D L$, siue Ang. $L S F$ = Ang. $C A L$ = Ang. $C S L$.

II.

II.

Pariter per Triangula rectangula $B L F$, $A L S$ similia, erit $\text{Ang. } L A S = \text{Ang. } L B F$; siue $\text{Ang. } L C S = \text{Ang. } L C F$.

III.

Pari ratione per Triangula similia $S L D$, $C L B$, erit $\text{Ang. } L F S = L F C$.

IV.

Consequenter, cum per Lemma sit $\text{Ang. } A F D$, $\text{Ang. } A F D$, et per Articulum praecedentem $\text{Ang. } L F C = \text{Ang. } L F S$, erit $\text{Ang. } A F B - \text{Ang. } L C B = \text{Ang. } A F D - \text{Ang. } L F S$; id est $\text{Ang. } C F B = \text{Ang. } S F B$, ideoque erit $C F + S F$ *minimum*.

Per hypothefin $\text{Ang. } D C B = \text{Ang. } D C A$, et per Articulum II. $\text{Ang. } L C F = \text{Ang. } L C S$, consequenter $\text{Ang. } D C B - \text{Ang. } L C F = \text{Ang. } D C A - \text{Ang. } L C S$, siue $\text{Ang. } F C B = \text{Ang. } S C A$; ideoque $C F + C S$ *minimum*.

Similiter per hypothefin $\text{Ang. } D S B = \text{Ang. } A S B$, et per Articulum I. $\text{Ang. } L S F = \text{Ang. } L S C$, ideoque $\text{Ang. } D S B - \text{Ang. } L S F = \text{Ang. } A S B - \text{Ang. } L S C$, nempe $\text{Ang. } F S D = \text{Ang. } C S A$, et per consequens $S C + S F$ *minimum*.

Ergo haec minima colligendo. illorum Summa, id est $2 (F C + C S + S F)$ dabit *minimum*, et diuidendo per 2, etiam Summa laterum Trianguli $C F S$, hoc est, $F C + C S + S F$ dabit *minimum*. Q. E. D.

De

Demonstratio II. (Fig. XVII.)

I.

Ex punctis e , et s demittantur ad basin normales, CP , SQ , quae secent rectas BS , DC , in punctis R , et T hae per Lemma erunt normali AF parallelae; ideoque $BA = AL$; $BA = LF$; et per consequens $LF = AL$,
 $\frac{BC}{CR} = \frac{BC}{CR} = \frac{PR}{PR} = \frac{PR}{CR}$
 atque alternando $\frac{LF}{AL} = \frac{PR}{CR}$.

Simili ratiocinio demonstrabitur $LF = QT$; ideoque $\frac{AL}{TS} = \frac{QT}{TS}$

que $\frac{PR}{CR} = \frac{QT}{TS}$, et componendo $\frac{PR + CR}{CR} = \frac{QT + TS}{TS}$
 $\frac{CZ}{CR} = \frac{QT + TS}{TS}$

Id est $\frac{CP}{CR} = \frac{QS}{ST}$, et rursus alternando $\frac{CP}{QS} = \frac{CR}{ST}$,
 sed per Triangula CLR , SLT similia per Constructionem $CR = CL$, ergo $CP = CL$.
 $\frac{ST}{LT} = \frac{QS}{LT}$

II.

Per Constructionem $CD = DP$, ergo diuidendo $\frac{CD}{DL} = \frac{DP}{DF}$

$CD - DL = DP - DF$, id est, $\frac{CL}{DL} = \frac{PF}{DF}$.

Pariter $DL = DQ$, et per conuersam rationem $\frac{DL}{DT} = \frac{DQ}{DF}$

$\frac{DL}{DL - DT} = \frac{DQ}{DF - DQ}$ nempe $\frac{DL}{LT} = \frac{DQ}{FQ}$; ideoque
 M m que

que per aequalitatem ordinatam $CL = \frac{PF}{ET} \frac{FE}{FQ}$ et per Articu-

lum praecedentem $CP = \frac{PF}{QS} \frac{FE}{FQ}$, et alternando $\frac{CP}{PF} = \frac{QS}{QF}$

consequenter per 6. VI. Triang. rectangula CPF , SQF erunt similia; ideoque Ang. $CFP =$ Ang. CFQ , et $(CF + FS)$ erit *minimum*.

Simili modo demonstrabitur $(CF + CS)$, nec non $(CS + SF)$ exhibere *minimum*; ideoque eorum Summa, nempe $(CF + FS + SC)$ dabit quoque *minimum*. Q. E. D.

Corollarium.

Si ergo Triangulum BAD fuerit aequilaterum, Triangulum inscriptum $CF S$ maximam habebit aream, et *minimum* Perimetrum.

Scholium.

I.

Ex prima problematis solutione sequens oritur

Theorema.

Si ex quovis angulo Trianguli acutanguli BAD in opposita latera normales demittantur, quibus occurrant in punctis $F S C$, atque haec iungantur, ut habeatur Triangulum FCS , dico, normales ipsas Trianguli FCS Angulos bifariam fecera.

II.

Ex secunda vero Demonstratione alterum oritur

Theorema.

Si ex vertice A Trianguli BAD , cuius anguli ad basim minores sunt recto, ad ipsam basim BD demittatur normalis, quae illi occurrat in F , Dico:

Sum-

Sumpto in normali A F, quouis puncto L, a que ad angulos ad basim demittantur rectae L B, L D, quae productae occurrant lateribus oppositis in punctis S, et C, si iungantur puncta C P S, normalis A F angulum C P S bifariam secabit.

Sequens addere lubet

PROBLEMA. (Fig. XIX.)

In semiellipsi B O D, cuius axis primarius B D, semiaxis secundarius C O, ductis ex focis F, et f, ad curvam rectis F X, f X, et ex centro C recta C X, maximam inuenire differentiam angulorum C X f, C X F.

Solutio.

Sit X punctum quaesitum, et ducta ad curvam normali X P, ex centro C ad eandem demittatur perpendicularis C N.

Per curvae naturam Ang. F X P = Ang. f X P; hoc est, Ang. F X C + Ang. C X P = Ang. f X P, adiectoque utrinque Ang. C X P Ang. F X C + 2 Ang. C X P = Ang. f X C.

Eritque 2 Ang. C X P excessus, quo Ang. f X C superat Ang. P X C, qui excessus cum debeat esse maximus, etiam eius dimidium, nempe Ang. C X P erit maximus, si mulque maximus eius sinus. His positis, et sumpta pro radio unitate, erit per constructionem Sin. Ang. C X P = $\frac{C N}{C X}$.

Sit modo C D = a; C O = b; abscissa C M = x.

Per ea quae demonstrantur in Conicis, erit C N = $\frac{(a^2 - b^2) \times x \sqrt{a^2 - x^2}}{a^2}$, et c x =

$$\frac{\sqrt{a^2 - (a^2 - b^2) x^2}}{a^2}$$

M ut 2

$\sqrt{b^2}$

$\sqrt{b^2 + (a^2 - b^2)x^2}$, erit ergo in Terminis analyticis

$$(A) \text{ Sin. Ang. CXP} = (a^2 - b^2) X x \sqrt{a^2 - x^2}$$

$$\sqrt{a^2 b^2 + a^2 (a^2 - b^2)x^2 - (a^2 - b^2)^2 x^4}$$

et quadrando ob calculi commoditatem fin. Ang. CXP =

$$\frac{(x^2 - b^2)^2 X (a^2 x^2 - x^4)}{(a^2 b^2 + a^2 (a^2 - b^2)x^2 - (a^2 - b^2)^2 x^4)}$$

Erit ergo differentiando, relicta quantitate constanti, et simulque post differentiationem Denominatore

$$2a^2 b^2 x dx \left\{ \begin{array}{l} -4a^2 b^2 x^2 dx \\ + 2a^2 (x^2 - b^2)^2 x^3 dx \\ - 2a^2 (a^2 - b^2)^2 x^3 dx \end{array} \right.$$

$$\left\{ \begin{array}{l} -6x^2 (x^2 - b^2)^2 x^3 dx \\ + 6a^2 (a^2 - b^2)^2 x^3 dx \\ + 4 (x^2 - b^2)^2 x^3 dx \\ - 4 (a^2 - b^2)^2 x^3 dx \end{array} \right. = 0$$

Ideoque $2a^2 b^2 x dx = 4a^2 b^2 x^3 dx$, hoc est, $a^2 = 2x^2$, et $\frac{a}{\sqrt{2}} = x$. Factis ergo substitutionibus in aequatione (A), riteque calculando, erit finis maximi Ang. CXP = $\frac{(a^2 - b^2)}{(a^2 + b^2)}$, et substituendo expressionibus analyticis valores lineares finis maximi Ang. CXP = $\frac{FC^2}{BC^2}$. Q. E. L.

Con-

Constructio Problematis (Fig. XX.)

Iungantur puncta D, et O, diuisaque bifariam D O in R, ex centro C per punctum R ducatur ad curuam recta C X, punctum X erit quaesitum.

Nam ducta ordinata P M, et R I ad eandem parallelam, erit per constructionem $C I = \frac{CD}{z} = \frac{s}{z}$; $R I = \frac{CO}{z} = \frac{b}{z}$; pariter per constructionem $C I \cdot R I = C M \cdot X M$; ideoque $X M = \frac{R I \times C M}{C I}$, et in terminis analyticis $X M = \frac{b x}{\frac{s}{z}}$, sed per ellipsis naturam $X M = \frac{b \sqrt{a^2 - x^2}}{z}$, erit ergo $\sqrt{a^2 - x^2} = x$, consequenter $\frac{s}{z} = \frac{a}{x}$, Q. E. D.

Scholium.

Notum est, quod semidiameter C X est vni ex semidiameteris coniugatis aequalibus.

Q. HORATII FLACCI OPERA: RECENSUIT,
varietate lectionis et perpetua adnotatione illustravit, M.
 CHRISTIANVS DAVID IANI. TOMVS
 PRIMVS.

Lipsiae, sumptibus S. L. Crusii, MDCCLXXVIII. octonā.

Quam nuper Virgilio illustrando impendit operam Illustr. *Mrynus*, ea exemplo fuit *Ionio V. Gl.* Scholae Halensis Euang. Lutheranae Conrectori, in Horatio perpetuis Commentariis explicando. Ipse fatetur, ad illam normam se omnem laborem direxisse, certe contendisse, ut quam simillimus ei efficeretur. Agnoscimus utrumque: aemulationis studium prorsus laudabile, et praeclaris rebus perficiendis accommodatissimum; operam, non sine graui labore et pertinaci nauatam, cuius molestiae, ferendo maiores quam suscipiendo sentiuntur.

Quamquam autem tantum habemus numerum interpretum Horatii, ut superuacana videri noui editoris diligentia posset; tamen nouam ausus ingredi in interpretando viam, fauore ac laude bonorum carere Vir doctissimus non debet. „Videbam, ait, deesse adhuc editionem; qua Horatii non solum perpetuo commentario optimisque interpretationibus collectis illustratus, sed etiam cum spiritu et sensu poetico, plenaque sermonis latini poetici, imprimis lyrici, cognitione esset expositus, quae deceret adolescentem cum sensu pulcri legere nobilissimum poetam, atque in quouis carmine non tantum intelligere singula, sed etiam totum, et singularum partium ad illud rationem, recte tutoque contueri; quae omnium, qui a primariis Ho-

ra.

„rarii editoribus collati essent, codicum varietatem, prae-
 „cipuasque virorum doctorum emendationes, coniecturas,
 „plenius atque accuratius exhiberet ac percenteret; deni-
 „que, qua textus Horatianus, quam et exactissimo et mode-
 „ratisimo inprimis iudicio fieri posset, constitutus ederetur.“
 Ad talem editionem praestandam eum aspiraret, ut tri-
 bus abhinc annis edito specimine declaravit, omnem curam
 ad congerendas Critices exercendae opes contulit. Nam
 aliquot manuscriptorum Codicum, quos aut nondum adhi-
 bitos, aut parum diligenter inspectos putaret, ut nancisce-
 retur lectiones, omnia conando, labore, precibus, pretio
 perficere studuit. In eoque alios duos ac difficiles exper-
 tus, alios in adiuuando promtiores habuit. Sunt autem
 hi: codices Dessauenses duo; Codex Mentelianus, cuius
 lectiones adscriptas exemplo editionis Desprei e biblio-
 theca Paulina Lipsiensi impetrauit; codices Lipsienses qua-
 tuor, qui in bibliotheca Senatoria asseruantur; Altorfina
 duo, Franekeranus, Hehnstadiensis. Quem in finem et-
 iam varietates codicum a superioribus editoribus adhibito-
 rum, et lectiones editionum veterum, nonnullorumque
 illustrium, in primis recentiorum, excerpit, et contextum
 subiicit. Ac sicut illorum quidem, quam quisque, ha-
 buerit copiam, quibusue bibliothecis inueniantur, diligen-
 ter exposuit, ita harum quoque per seriem annorum com-
 memorandarum genealogiam subiicit. Neque tamen
 omnium, quas vel bibliotheca latina Fabricii refert, vel b.
 Neuhusii plenissima bibliotheca Horatiana exhibet, sed an-
 tiquarum in primis et principum, vel ex quibus, tanquam
 stirpe, aliarum editionum familia propagata est, aut per
 aliquot certe temporis spatium vulgata lectio fluxit, indi-
 cem dedit. Addidit de quibusdam breue iudicium. Sanè
 iudicia doctorum valde nonnunquam differunt. Audiamus
 quid ei de Alex. Cuningamo videatur. *Omnium, ait, do-
 ctissime in hoc, sc. Bentleyo, castigando versatus est Alexander*
 Cu-

*Cuningamus, vir summus et doctissimus, unus omnium, qui in Horatium scripserunt Criticorum princeps, ipsique Bentleio, & quid intelligo, anteferendus. Quem indignissimum vocasse alios scimus, qui cum ea acerbitate, quae Virum doctum minime omnium deceret, Bentleium aggredieretur; a Christo vero, accurati et integerrimi iudicii viro, Collega olim nostro desideratissimo, ne doctorum quidem in numero, sed antiquariorum loco habitum fuisse, meminimus. Utque nihil eorum, quae ad res poetae pertinerent, fugeret curiosos, praeter vitam Horatii, per annos digestam, de moribus eius, de amicis, de poesi lyrica, de scriptis, singulis commentatiunculis tradidit. In quibus nihil praetermisit eorum, quae gravitati, virtuti, sanctitati hominis commendandae quam maxime idonea reperirentur. Ut aditus fieret ad sententiam Odae cuiuscunque reperiendam, in argumentis earum singulis praefixis, de occasione, de genere, de arte, de imitatione, pluribus saepe perscripsit. Quae notis inseri non possent longiores observationes, eas excursuum nomine libris subiicit. E quibus omnibus multa lectio, multa cognitio rei poeticae, fabularis, antiquitatis, historiae, geographiae, perspicitur. Cum vero, propter mendosas vulgarum editionum lectiones, quam contextus Horatiani recensionem sequeretur non haberet, ipse denuo eum ad codicum Mss. auctoritatem, et artis Criticae leges, constituere ausus est, pro fundamento quidem posita recensione vulgata. Sic Od. I, 3, 20. auctoritate Lutatii Placidi, Seculi quinti Grammatici, ad Statii Theb. VI, 156. qui sic verba laudat, dedit, *alta Ceraunia*, pro vulgato *Aeroceraunia*, plebeio et vulgari nomine, quo non nisi historici aut geographi utantur. Interpolatio loci valde antiqua, debetur fortasse librariis, quibus prociue, notiora vocabula exquisitiaribus subiicere. Saepe vulgata lectio, cum optimam aptissimamque sententiam redderet, frustra sollicitata fuit. Ex hoc genere est Od. I, 35, 39. *dissin-*
gar*

ga^{us} *retulimus* *seruum*, quae lectio etiam auctoritate librorum maxime valet. Pro *odior ceruis* II, 16, 18. *Odior nimbis et agente nimbo*: *Odior Euro*, malebat Sardonius; at, quid Horatianae sit grauitati conueniens, non perspexit. *Esset id*, ait, *Ouidianum acumen, non Horatianum*. Quibus perpensis, solam Horatio dignam, et ab eo profectum putat lectionem; *Sacius uentis agitur ingens Pinus* II, 10, 9; secreta vulgata omnium librorum lectione, *Saeptus*.

Ex interpretibus Horatii, nemo fere probatur. Nominem poetarum antiquorum ita argutiis et vana eruditione interpretum oblectatum, et quasi obrutum esse, ut Horatium, queritur. *Incredibile est*, ait, *quam absurdas et abhorrentes interpretationes illi, inopia ingenii poetici, obruserint summi viri*. Neque tamen omnes, quas ipse, argutias existimatus arbitramur; neque nobis potest placere, illa Vini doctissimi quasi pro auctoritate decernendi libido. Argutiarum causa exagitur obseruatione ualida *terti ad I, 22, 16*. ubi tamen *arida matrix* certo per *ὄξυμυκρον* dicitur; quia nutrices aridae parum nutriendis fetibus aptae sunt. *Verecundum Bacchum* I, 27, 3. qui respectu ad iuuenilem formam Bacchi dictum putant, argutari non putamus; quae enim haec aetatem decet et ornat verecundia, suauitateque morum affert; ab rusticitate, iracundia, contumaciaque alienorum; si alio in loco tribuitur a poeta II, 19, 29.

Quamquam choris optior et iocis

Ludique dictus, non sat idoneus

Pugnae ferebaris; sed idem

Pacis eras mediusque belli.

N a

Et

Et quoniam, invitante materia, ad censuram quarundam interpretationum devenimus, alia proferemus. Cum sis in verbis ex *de* et *di* compositis, Criticorum lege, perpetuum discrimen constitutum, v. Drakenborch. ad Silium IX, 644. X, 313. XI, 141. add. Ernesti ad Tacit. Ann. XI, 12. cur nulla Lambini, pro *dimoucor* I, 1, 13. *demoucor* legentis, haberetur ratio, profecto non erat. Quid in *sem* — *sem*, *nunc* — *nunc*, *modo* — *modo*, lyrici et poetici infit, non agnoscimus; quod tamen praeterquam ad I, 1, 21. alias aliquoties repetitur tanquam necessarium vultu decretum. *Parum casti luci* I, 12, 59. non tantum videntur esse, pollutum incestu et adulterio, sed quous modo neglecti et param culti, vt *castae tetae*, Virgil. Aen. VII, 71. vni sacris, vni rei divinae inservientes, et apud Graecos, cum barbaros, tum christianos, *αγία* dicuntur. Dum ibidem *fulmina inimica* explicantur irata, nihil agitur: nam aequo hoc poetitum, quam illud, praesertim cum I, 3. extr. *iracunda fulmina* Iouis dicantur. Quidni aptius, *saeva*, nociva! nec omittendus erat *inimicus ignis* Virgil. Georg. 4, 330. ad quem *το δῖον πῦρ* Homeri, post alios, attulit Ill. Heynius. *Vitreum Cicerem* I, 17. 20. explicari marinam, non displicet; sed id quasi notum tradi, nec mentionem veteris Scholi et Saxteri qui idem vidit, fieri, poenitet. Quod nimis saepe fit in perpetua annotatione scribenda, vbi neglectae priorum notae, noua tamen obseruatione vel augentur et confirmantur, vel resistentur. *Munera pulueris* I, 28, 4. pro puluere ipso iubemur accipere. At enim vero reclamant vltima Odae verba, *iniecito ter puluere curras*, quibus qui parebant, pulueris iactus inhumato afferebant vorum manus, eo profuturum, vt sensum obrutus humaretur. Nec vero loca Ouis Met. XIII, 296. et Lucretii I, 32. vbi *munera belli* dicuntur satis sunt similia; nam bellici labores intelliguntur. Et *munera naeniae* infr. II, 1, 38.

NON

non tam naenia simpliciter, quam leges et modi naenias sunt. Neque vero soli Horatio commode tribui posse videtur, ad I, 31, 12. quae ad alios plures, qui aetate aures inclinante et argentea scripserunt, pertinet, obseruante Ernestio ad Sueton. Aug. 78, verborum compositorum ex *re*, pro simplicibus vsurpandorum, consuetudo. Qui autem Bentleyi et Sanadoni rationem repudiet in ordinandis verbis I, 32, 1. seq., *age, dic, Latinum carmen quod et in hunc annum uiuat et plures*, is latinitatis leges peruerterit. Nam si ista essent, ut collocata sunt, iungenda, non *lusimus*, sequi poterat *uiuat*, sed debebat poni *uiueret*. Si, in precibus, est idem quod *quia*, ut apud Graecos *ei*; et *si quid tecum lusimus*, est, quia iam olim ad lyrae modos carmen cecimus, ergo ne nunc quidem nos deserere noli. Vnde parum scite assertum, hanc constructionem duram esse, et tunc verba, *si quid lusimus tecum*, nil dictura.

Doctissimus Editor „nec satis meminerunt interpretes, „ait, quod semper meminisse debebant, Horatii sermonem „plane e graeco, idque (s. eoque) poetico, formatum esse, „expressisse cum plurima sua carmina e graecis exemplis, „eaque de causa in hoc poeta fere, dum latina leguntur, „cogitanda graeca; sine quo et maxima voluptatis utilitatis, „que ex Horatio capiendae pars perditur, et vix tolerabilis, „esse interpres quisquam potest. Hoc ex fonte multae „argutiae, multae ineptiae fluxerunt.* Qua quidem reprehensione, praeter alios, certe Dan. Heinsius caret. qui in notis vbiq; Graecorum poetarum vel easdem, vel similes dicendi formas, obseruare docet, nec vero vltorius progredi fas est. Meminisse debemus, Poetam esse Horatium, qui liberrimo et incredibili animi motu feratur, non aut seruilem imitatore, aut fidum interpretem. Nam

omnia eius ad Graeca velle; accommodare, veremur ne multarum argutiarum, et vere periculosum opus sit. Nam si ne illa quidem satis certam habent imitationis demonstrationem, quae ex locis simillimis proferuntur, cum eadem sententia, eademque dicendi forma, pluribus possit esse scriptoribus communis, quorum alter alterum non sit imitatus, ac ne noverit quidem; quid de iis iudicandum erit, quae tantum ex coniectura et opinione ad Graecas loquendi formas revocantur. An, si quid Horatius ausus est prae reliquis sapere, si spreto vulgari sermone, nonnulla stouavit et insolite dixit, id illico e Graecis: exemplaribus hausit? Graecorum sunt, ἀπεισθαι ὀλύμπῳ, φθάραι ἐπὶ θρανῶν, ὑψωθῆναι εἰς ἄραν; conveniunt ista cum Horatiano I, 1. Extr. *ferire fidera*, quod nihil aliud est quam *tangere*, ut in formis, *scopum, metam ferire*; ἀράσσειν et κόπτειν, in quibus verbis semper inest *impellendi et concutendi* notio. Graeci sic non dicunt, nec cogitandum est, horum alterum obuium fuisse Horatio, in hac loquendi forma usurpanda. Neque vero quisquam sibi persuadeat, quod Horatius dixit I, 3, 16. *ponere freta*, id esse Graecorum τιθεσθαι, vel καθίζειν. Κοιμῆσαι, pro *sistere, sedare, reprimere* dixit Callimach. in Del. 110, alias semper usurpatur σοφίσαι. v. *Mise. Obsf. Nov. Vol. I. p. 71. Regna* — *fortuna duli ebria*; I, 37, 11. dicitur ab Horatio, non quod Graeci dixerint πλάτω, vel μεγέθει μεθύειν, sed quod sibi licere putaret, verbi, in formis μεθύειν ἔρωτι, μεθύειν. πληρωτῆ, strictiorem usurpandi modum latiore ad consuetudinem extendere. Trabes, seu fulcra nauibustrahendis (I, 4, 3.) siue subducendis subiecta, non sunt ἔρματα, -quo vocabulo significatur *saburra*, qua ingesta pondus nauibus additur; in quo etiam erravit latinus interpretes Platonis Theaet. T. I. p. 144. A. ed. Steph. qui ἀνεργματῆσι πλοῖα vertit, *naues non bene fullas retinaculis*, cum debebat vertere, *naues, quae sabur-*

barram non habent, siue, vt Virgilius Georg. 4, 195. insubiles; siue denique, vt Curtius, IV, 2. naues pendentes et insubiles. An edaces curas non dixisse putemus poetam 2, 11, 18. nisi praeunte Hesiodo, apud quem, Op. et Dies. 66. γοιὰς ἢ μελεδῶνας legimus? Sed ita eum legisse quoque oportet, γοιῶσ' ἢ, vt contra omnes libros legendum esse contendit Ruhnkenius, Epist. Crit. I, p. 48. Quid opus est, in hoc poeta potissimum, vulgaria quaeque et obuia ad Graecismos referre, quale est, mirantur dicere 2, 13, 29. Quae vero auctoritate confirmabitur, decipiatur laborum, libk. vf. 38. eum expressisse e Graeco quodam, in quo ἀλέτρηται τῶν πόγων reperit? Perspicuis Alcaei, Callimachi, aliorumque locis vtrudum est vbiq;e, alioquin hoc studium incertum et inane fuerit.

Quod reliquum est, valde veremur, ne, quod studium occuparat Scurjum, a dissolutae lasciuiae crimine liberandi *Eccliam*, et ostendendi omnia carmina luxuriosa et voluptaria, quae in illius operibus insunt, nihil esse nisi versiones Graecorum carminum, Alcmanis, Stesichori, Alcaei, aliorumque, eodem etiam doctiss. Editor teneatur. Hinc III, in argumento ad Od. II, 5. vbi plurima, ait, *in eo sunt, quibus saeculi nostri iudicium, et ipse sensus poeticus offendatur.* — Mox etiam carminis totius ingressum desultorium quasi, et instabilem, ab vna idea ad alteram continuo commeantem, accusat, nullo tamen peccato admissio, nisi pulchri pueri laudibus adiunctis laudibus puellae. Hinc illa in notis p. 310. „Omnino maiorem indulgentiam ac licentiam talia Saeculo Augusteo, vel ob Graecorum imitationem, habuisse videntur.“ Cur vero sic tricamur, cur altius repetimus, quae in promptu sunt? Meminisse debemus illius, quod est apud Quintilianum X, 1, 100. vbi tales ait *poetas mores suos fateri?* Vid. Gesnerus

ad Plin. Ep. IV, 27. vbi ex Sidonio Apollinari IH, 19. vlt. affert: *facilius obtingit, vt quisquam seria loquens otium obsecr, quam valeat ostendi, qui pariter exsistat improbus di-
 stis et probis moribus.* Ista si molesta fuit, multarum porro reprehensionum, multarumque contortarum interpretationum locus erit. Od. II, 9, 10. aliquis *Mythes*, cuius mortem immodica lugeat Valgius, commemoratur. Ignoratur, quis fuerit ille Mythes. Plerique Interpretes pulchram poerum, adamatam a Valgio, putant fuisse. Hanc sententiam qui relinquunt, cum vo'unt vitare difficultates, alii se induunt. Nonne Statii in Syluis simillimi argumenti carmina habemus? Non erit alienum commemorasse quid Reiskio visum fuerit in Notit. Poet. Anthol. ad Anthol. Cephalae p 243. *Maxime frequens in pueris Meleagri Muilci nomen, quod frequens in vernarum nominibus, praesertim nondum adultorum, fuisse constat s Polybio p. 424. c. 9. edit. Wechel. et Horatii II, 9, 10. vbi vulgo prae editum circumfertur Mythen; sed Muilcum restituendum est.*

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Iulii Anno MDCCLXXV.

*VINDICIAE QUORVNDAM LOCORVM N. T.
a IOANNE TOVPIO V. Cl. temere sollicitatorum: Au-
ctore IO. TÖBIA KREBSIO, Scholae Electoralis Gri-
manas Rectore.*

Quod saepissime vsu euenire animaduertimus, vt res, quae ad vitae humanae vel commoditatem iucundissimae, vel ad vtilitatem fructuosissimae, vel ad vsus maxime necessariae et sunt, et habentur, a multis in abusum conuertantur, et ad perniciem adeo trahantur, id in arte Critica etiam, re, per se bonis literis saluberrima, et maxime necessaria, fieri videmus. Ars Critica, summum sane artis Grammaticae fastigium, tantae vtilitatis, tantae necessitatis est, vt, absque ea si sit, frustra coneris interpretari, quod est aut spurium, aut corruptum. Nam, vt recte

O O

QVIN:

QVINCIANVS (Lib. I. Institut. Oratt. c. 4.) pronunciat: *Primum in interpretanda est, videre, an Textus corruptus sit, nec ne, et corruptus emendare.* Profecto ars Critica est ea, quae iudicat et docet, quid genuinum, spuriumue sit, quid rectum corruptumque, quid elegans et venustum, quid minus, et modum rationemque corrupta emendandi tradit. Itaque a renatis inde bonis literis, et ex ignorantiae barbaricique caligine protractis, in magnam Reipublicae literariae commodum, ars Critica adhibita est, cum non solum innumera Graecorum Latinorumque auctorum loca, blasorum Librariorum ignorantia foede corrupta, a sordibus sint purgata, suaeque munditiei et integritati reddita, sed integri etiam libri, callidorum impostorum fraude ficti, et simplici multorum credulitati obtrusi, vanitatis suae conuicti, penitusque proscripti. Quod si haec ars semper ab iis, qui Criticos dici se haberique volebant, subrite esset et modeste adhibita acque exercita, nunquam profecto et Criticorum, et ipsius artis Criticae nomen apud multos tam male audisset, et in contemptum contumeliamque adeo fuisset tractum. Sed ingenium humanum paullo laetius inprimis et viuidius, cum raro intra iustos terminos sese continere soleat, sed saepe latius euagetur, licentiusque luxurietur, factum est, ut sensim sensimque non solum samenta Graecorum Latinorumque auctorum loca sana ac integra, falce critica temere immissa, corrumpere-
 rentur, atque adeo ars Critica, saluberrima sane, et maxime necessaria, ad abusum traheretur, sed ipsum etiam nomen huius artis praestantissimae, in contemptum inuidiamque a multis adduceretur. Neque vero negandum est, quorundam Criticorum immodestorum temerariam in emendando audaciam huc eriminationi, in artem Criticam coniectae, occasionem dedisse. Sed haec lasciuens et pulariter exultans in emendando audacia, in profanis scriptoribus facile, et sine magno damno fertur, cum salus
 Grae-

Græciæ in ea re non vertatur. Felix BENTLEII audacia in emendando *Horatio et Terentio* facile forebatur, præsertim cum, si quid culpæ hinc inde commisisset, id multis animis, atque iis egregiis bonis, redemisset. Cum autem idem Vir longe doctissimus eadem audacia in Sacros N. T. libros grassari instituisset, minatus, se Nouum Testamentum emendatius et correctius esse editurum: tum vero, veluti signo classico dato, omnes fere in Anglia Theologi, vna cum plurimis in Regni Curia proceribus, amica quasi conspiratione animorum facta, omni ratione hoc periculosum BENTLEII institutum impedire conati sunt, veriti, ne Textus N. T. dimidium immutatus prodiret. Neque vero is metus fuit vanus. Nam quantum quidem ex huius ipsius BENTLEII libro longe præstantissimo, lectuque dignissimo, *la Fripponerie laique*, contra infamatum istum COLLINVM scripto, iudicare possis, male sane et misere cum Nouo Testamento fuisse actum. Ex emendationibus enim quorundam locorum N. T. p. 102. sqq. prolatis luculentissime apparet, eum cum libris diuinis non aliter acturum fuisse, quam cum *Horatio* suo. *Terentio*que egerit. Bene igitur et sapienter illi Theologi vna cum proceribus egerunt, qui omnibus viribus adhibitis perfecerunt, ne Nouum Testamentum, audaci BENTLEII temeritate emendatum, vnquam in lucem prodiret, sed æternis tenebris premeretur. Omaino dolendum est, hoc seculo, inprimisque hac ætate nostra, pruritus rei christianæ perquam perniciosum, omnia immutandi et emendandi, multorum virorum doctorum animos inuasisse, et tanquam contagionem pestiferam tetigisse, non solum in rebus dogmaticis, sed etiam multis N. T. locis, solius ingenii ope, sine vlla Codd. et Editt. consensione, corrigendis, et, si dâs placet, sinceritati restituendis suæ. Quæ impudens audacia, in libros sacros etiam proterue grassandi, si latius serpsit, verendum sane est, ne breui ignoremus, quid

in libris diuinis a Spiritu Sancto sit, quid ab ingenio hominum profectum. Cui quidem morbo, hac aetate nostra veluti epidemico, omnes Viri docti, quibus doctrinae christianae sinceritas, diuinitatisque Scripturae sacrae auctoritas curae cordique est, mature occurrere, praesentem medicinam afferre, idque omni studio agere debent, vt hoc tantum, reiue Christianae tam pestiferum malum, cum ipsis fibris elisis euellatur, et in Morboniam proscribatur. Nos quidem non insumus, qui omnes omnino coniecturas in lectionibus N. T. manifesto non bonis, reiiciant, si sint perspicuae, rei, contextui, et stilo scripturae S. consentaneae, et a vestigiis vulgatae lectionis non longe abeuntes; sed tum demum admittendas censemus, cum nulla alia ratio superfit illi loco consulendi: in textum vero eas inferri, id vero nullo modo ferri nec potest, nec debet. Et hoc nomine BEZA iure notatus est, quod e corruptissimis Codd. suis, atque adeo de mera coniectura sua, quaedam contra omnes veteres libros in Textum recepit. Hunc autem pestiferum morbum, multa loca Noui Testamenti (vt de hoc vno iam dicamus) proterue inuadendi et corrigendi, cum in aliis, tum praecipue in Anglis, BENTLEIO l. e. MARKLANDO ad *Lyffam*, MANGARO ad *Philonem*, aliisque, non sine indignatiuncula quadam animaduertimus. Sed horum omnium in hac re audaciam superasse videtur IO. TOVPivs, *Ecclesiae S. Martini cum Capella de Loo, in Agro Cornubiensi, Rector*, in *Emendationibus* in SVIDAM, Londini per partes ab anno inde 1760. sqq. editis. Omnino Britannorum, qui graece docti inprimis, et prae caeteris Europaeis dici viderique volunt, ingenium nunc hoc est, vt coniecturarum, saepe infelicissimarum, frequentia ad criticae facultatis laudem grassentur. Est sane rottijs Vir exquisitae graece doctus, diffusae, et quodammodo stupendae lectionis, in omnibus omnis fere generis scriptoribus, inprimis graecis, eximia quadam, saepeque feliciffi-

μα ἀρχιολογία et *ἰστορία*, atque subtilitate ingenii in locis depositis et conelamatis sanandis, salubrique medicina restituentis, praeditus. Neque dubium est, quin his *Emendationibus* suis multum profuerit cum aliis scriptoribus graecis, tum *SVIDAE* imprimis, in quo recensendo, emendando, et illustrando, harum literarum periti sciunt, *LVD. KYSTERVM* saepe partes suas minus bene egisse, et, quam operam diligentiamque debuisset, eam minime adhibuisse; adeo ut *SVIDAE*, et Reipublicae literariae, ob hoc *ΤΟΥΡΠΙ* munus, amplum sane et frugiferum, sit gratulandum. Quemadmodum autem eximias illas ingenii dotes *ΤΟΥΡΠΙ* magnificimus, ingenuoque profiteamur, nos ex eius *Emendationibus* permultum profecisse: ita magnopere dolemus, hunc Virum, in literis graecis longe versatissimum, nimia autem sui ipsius fiducia captum, critica facultate saepe abusum, et temeraria quadam audacia, nullo modo ferenda, in libros sacros adeo N. T. esse grassatum. Quod eo magis mirari subit, cum ipse alios, ob istum *emendandi* pruritus, reprehendat, et *emendaturientes* non ferre videatur. Nam P. III. harum *Emendationum* p. 297. scribit: *Erit forte, qui emendet. Nam EMENDATURIENTIVM omnia sunt plena.* Et ead. P. p. 70. notat, et iure notat, *BENTLEIVM*, ob *emendandi in Novo Testamento audaciam*. Quid? quod ead. P. p. 149. quandam *KYSTERI* in *SVIDA* emendationem *truculentam et nefariam* vocat. Miraberis haud dubie, Lector, quomodo tandem *ΤΟΥΡΠΙ*, qui *emendandi* audaciam in aliis reprehendat, suam in multis Novi Testamenti adeo locis aequo animo ferre, suaeque temeritatis gratiam sibi facillime facere possit. Sed haud dubie mirari desines, ubi cognoveris, huic viro sua *unice placere*. Sic enim P. III. p. 297. scribit: *Hesychius paullo aliter accepit: sed nobis NOSTRA VNICE* placent. Operae igitur pretium nos facturos, remque sacrarum literarum studiosis non plane inutilem

suscepturos esse putabamus, si hac tempore, quo laudem atque commendationem aucupantur sat bene multi e perperso emendandi sacras litteras, et corrigendi pro lubitu, audacia et studio, quaedam Noui Testamenti loca a temeraria et violenta ΤΟΥΡΠΙΙ emendatione vindicaremus, et alios, Iuuenes inprimis ingenii paullo viuidioris, qui facile auctoritate et fama magnorum Virorum capi, siue potius decipi se patiuntur, contra istum morbum pestiferum hac proluione, veluti amuleto quodam, praemuniemus. In hac autem censura *Emendationum ΤΟΥΡΠΙΙ* agenda ita versabimur, vt non ea audacia, qua Vir doctus cura scriptoribus sacris, omnis reuerentiae his viris *ἁγιωτάτοις* debita oblitus, egit, sed modestia ea, quae nos, studia humanitatis in illustri Gymnasio professantes, omnino decet, cum eo agamus.

Primus igitur locus, quem ΤΟΥΡΠΙΟΣ *pono conclamationem* vocat, est Marci III, 20. sqq. *Και ἔρχονται ἐς ὄμακ καὶ συνίχεται πάλιν ὄχλος - - ἔλεγον γάρ· ὅτι ἔβηθη.* Ad quem locum ΤΟΥΡΠΙΟΣ P. I. Emendat. p. 143. sq. ita, (illius enim verba ipsa adducere non pigebit, praesertim cum hic liber apud nos quidem in paucissimorum manibus versetur:) *Multa in hunc locum Evangelistae viri docti, quas non sunt VNIVS ASSIS. Aliud est ὁ καὶ αὐτῶ, aliud ὁ καὶ αὐτῶ. Marci autem verba, QVOD NEMO VIDIT, corrupta sunt et mutila, nec MSS. (immo Vir doctus debuisset hic Wetstenii N. T. consulere) ullam operam administrans, nisi quod nonnulli exhibent καὶ αὐτῶ. Idque recte admodum. Vnde igitur, annon iste locus ex vi et ductu sententiae ita restringendus et supplendus sit: Καὶ αὐτόσους Οἱ Φαρισαῖοι περὶ αὐτοῦ, ἐξῆλθον κηρῆσαι αὐτῶν ἔλεγον γάρ· ὅτι ἔβηθη. ΚΑΙ Οἱ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ ἐκ τῶ ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον, ὅτι βουλοβία*

βῆλ ἔχει. *Et cum audissent* (ita locum latine reddis Vir doctus) *de eo Pharisei, exierunt comprehendere eum: dicebant enim, quod insanisset etc.* Quibus dictis, subiicit: *Κί-
δες, quam pulchre nebulones isti Pharisei et Scribae hic copu-
lentur, et quam opposita Marci verba eis accommodentur.*
Dicebant Pharisei, ὅτι ἔστιν. Dicebant Scribae, ὅτι
βουλῆβελ ἔχει. — *Quare vix ulla, opinor, poterit esse du-
bitatio, quin hunc locum, qui pens conclamatus fuerat,*
RECTE restituerimus. Tuam fidem, Lector! Inuenis-
ne in Editt. MILLIANA, BENGELIANA, WETSTENIA-
NA, et GRIEBACHIANA, quae facile in optimis ponun-
tur, hunc pantum, α τοῦ πιο verbis d. Marci asutum? Nup-
tiam inuenies. Videamus igitur, an huius loco, de
sententia τοῦ πιι fore conclamato, non ita consuli, ea me-
dicina afferri possit, ut ista violenta ope non indigeat. Re-
lictis omnibus, perpendamus totius huius loci συνάφαι, et
videamus, annon d. Marco sua integritas ita constet, ut
non sit, quare isti nebulones, ΟΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ, huc tra-
hantur, partesque agent suas. Comm. 13. narrat diuinus
scriptor, Iesum ascendisse in montem, conuocasse quos
voluerit, et elegisse duodecim Apostolos. Quorum nomi-
nibus editis, ita pergit: Καὶ ἔχονταί τις οἶκον. Καὶ συνίχεται
πάλιν ἕχλος, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸς μῆτε ἄγειν Φαρυῖν. Καὶ
ἀναίσωτος εἰ παρ' αὐτῷ, ἐξῆλθεν, κρατῆσαι αὐτὸν ἰλεγει γὰρ
ὅτι ἔστιν, h. e. e nostra interpretatione: *Quo facto, rediit
vna cum suis domum: et denuo confluxit turba populi, ita ut no-
cibum quidem capere possent. Cum autem, qui apud eum
(Iesum) erant, audissent. sc. turbam foris tumultuantem:
exierunt, composituri, sedaturi eam. Dicebant enim: furit,
insanit.* Iudica nunc, Lector, an in hac narratione ali-
quid requiras, quod ad integritatem sensus supplendam de-
esse videatur. Equidem nihil manci, nihil imperfecti, ne-
que in interpretatione aliquid contorti et coacti, animaduer-
tere mihi videor. Age, iam de τοῦ πιι emendationis, an
de-

depravatione dicam? videamus. Scribit l. c. magnifice ita: *Multa in hunc locum Evangelistae viri docti, quae non sunt VNIUS ASSIS.* (Quam modeste!) *Neque sane phrasin illam οἱ παρ' αὐτῶν satis intellexisse videntur;* (neque tu, bone Vir, satis intellexisse videris.) *Aliud est οἱ παρ' αὐτῶν, aliud οἱ παρ' αὐτῶν,* (atqui hoc omnes nouimus sine alicuius Angli doctrina.) *Marci autem verba, QVOD NEMO VIDIT,* (tu igitur vnus lynceus, vel potius Argus es, et qui ante te vixerunt, omnes talpa coeciores fuerunt,) *corrupta sunt et mutata, nec MSS. ullam opem administrant,* (Ain' tu? Consule WETSTENIUM) *nisi quod nonnulli exhibent περί αὐτῶν, idque recte admodum.* Quibus praemissis, locum d. Marci *corrumpere,* (emendare volebamus dicere,) instituit. Non pigebit, breuē et modestam censuram hic agere. Jam primum, quaero ex te, ΤΟΥΤΙ, quare οἱ Φαρισαῖοι a te huc ducti, siue potius obtorto collo tracti sint? Nam nullum vnquam Codd. MS. citare poteris, vbi isti nebulones tui in hoc Marci loco conspiciantur. Quod enim in nonnullis haec verba leguntur; οἱ ἦκουσαν περί αὐτῶν οἱ γραμματεῖς, (non οἱ Φαρισαῖοι,) καὶ οἱ λαοὶ, id e versione Goth. et Copt. fluxit, atque adeo ex interpretatione est, vt dadum MILLIUS et WETSTENIUS ad h. l. monuerunt. Hoc igitur tuae causae nullo modo patrocinatur. Quare igitur *Pharisaei* a te huc tracti sunt? Quia mox, inquis, *Scribae* memorantur. Egregia vero et grauis ratio! Quasi semper et vbique τῶν Φαρισαίων mentio scriptoribus sacris faciēda fuerit, vbi τῶν γραμματέων meminerunt. Curiosa Evangelistarum lectio alia te docere poterat. Et tamen de his voculis, οἱ Φαρισαῖοι, temere Marco obtrusis, tam mirifice sibi placet, vt scribat: *Vides, quam pulchre nebulones isti Pharisaei et Scribae hic copulentur, et quam apposite Marci verba eis accommodantur.* Dicebant Pharisaei, οἱ ἐξῆσαν. Dicebant Scribae, οἱ βεελζεβουλ ἔχει. Hi omnes aliquid dixerunt; sed tu, ΤΟΥΤΙ, multis verbis nihil dixisti.

sti. Videamus igitur, quid fieri his instit. Et primo quidem, ipsius orationis cohaerentia nullo modo concedit, ut vox *ἀκούσας* ad *Pharisaeos* referatur, ita, ut ineptum et temerarium sit, *οἱ Φαρισαῖοι* d. Marco obtrudere velle. Nam vox *ἀκούσας*, habet suum sibi subiectum, diserte additum, nempe *οἱ κατ' αὐτῶν*; qui autem hi sunt, paullo post videbimus. Quid? quod, si *οἱ Φαρισαῖοι* Textui intrudere velis, voces *κατ' αὐτῶν* (vel, ut *ΤΟΥ ΠΙΠ*s mauult, *κατ' αὐτῶν*) plane otiosae et nauci sunt, quod *ΤΟΥ ΠΙΠ* acutum ingenium non perspexisse videtur. Iam videamus de ipsa huius loci interpretatione *ΤΟΥ ΠΙΠ*. Et primo quidem *τὸ ἀκούσας* referri vult ad *οἱ Φαρισαῖοι*, qui iniquo Apolline, et iras Musis, haec tracti sunt. Sed quaero; aum in praecedentibus mentio *Pharisaeorum* facta sit? Imo vero ne verbulo quidem, sed meminerat tantum d. Marcus duodecim Apostolorum. Supra quidem v. 6. narrauerat, vbi Iesus in Synagoga quadam cuiusdam manum, omnibus humeribus exciccata, miraculo quodam integritati suae restituisset, Pharisaeos cum Herodianis exiisse, consultaturos, quibus aribus eum comprehensum de medio tollerent. Mox autem Iesum, subiungit, vna cum discipulis ad mare abiisse, postea montem ascendisse, ibique duodecim Apostolos elegisse, nulla postea mentione in toto hoc Capite *τῶν Φαρισαίων* facta. Haec est orationis *συμπλοκή*, hoc narrationis filium. In hac tota autem narratione mentionem Pharisaeorum ne vilo verbulo quidem factam animaduertes. Narratione autem de duodecim Apostolis electis confecta, pergit diuinus scriptor: *καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον*. Et quinam? nisi Textui vim inferre velis, nulli alii, quam duodecim Apostoli, et alii forte qui tunc in societate Optimi Salvatoris nostri fuerant, intelligi possunt. Nullum igitur Pharisaeorum vestigium in tota hac narratione animaduertitur, neque adeo domum ingressi dici possunt. Quomodo igitur iidem, de sententia *ΤΟΥ ΠΙΠ*, v. 21. domo egressi dici possunt?

P p

sunt?

sunt? Hoc acutissimus ΤΟΥΡΙΥS perspexisse non videtur. Abeant igitur Pharisei hinc in Morboniam, exsulentque proscripti. Hic quidem nullus iis locus est. Quinam igitur domo egressi sunt? Nempe eam antea ingressi. Et quinam illi? Scilicet nulli alii, quam, ut diximus, Apostoli, et alii forte, qui tum Iesum comites facti erant. Hoc totius orationis coherencia non tam postulat, quam exigit et efflagitat, adeo ut aut nihil videre, aut data opera coecutire videantur, qui aliter. Iam narrato, populum ad eam domum, ubi Iesus esset, tanto agmine, et tumultu etiam confluxisse, ut ne cibum quidem capere possent: (nam siue μήτε, siue, ut quidam Codd. habent, μηδέ optes, manum haud verterim:) subiungit d. Marcus: *καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον*, quae verba ΤΟΥΡΙΥS, intrusis vocibus *ἐκ Φαρισαίων*, reddi vult; *et cum audissent de eo Pharisei, pro παρ' αὐτοῦ* cum quibusdam Codd. legens *παρ' αὐτοῦ*. Sed iudica, Lector, an haec interpretatio filo narrationis conveniat, et non potius contorta et coacta, ista autem emendatio ipsius Textus corruptio sit censenda. Quanto simplicius, totiusque narrationis ἀναφέρα. convenientius est, haec verba ita interpretari: *Cum audissent, qui cum Iesu erant, populum foris tumultuantem, immodestiusque sese gerentem, egressi sunt*. Omnino bonae et legitimae interpretationis signum, et character nunquam facile fallax, est *simplicitas et intelligendi facilitas*, contortae et nimis longe petitae contraria. Qui domi egressi sunt, dicuntur οἱ παρ' αὐτοῦ. Et quinam illi fuerunt? Hic vero videas Viros doctos in varias, atque eas valde discrepantes sententias esse distractos, apud WOLFIVM, τὸν ἄν ἐν ἀγίοις, in Cur. Philologg. ad h. l. Ipse WOLFIVS, Vir post mortem etiam ob immortalia in rempublicam literariam merita venerandus, secutus RAPHELIVM, putat, hanc dictionem complecti omnes, quoscumque modo cum aliquo coniunctos, et h. l. *praecipue sumendam, esse de propinquis seu fratribus Iesu, et*

ma-

matre. Sed dudum in *Observatt. Flavian.* ad h. l. ostendimus, hanc interpretationem neque linguae rationi, neque orationis *εὐκαρίῃ* convenire. Nam v. 31. demum fit mentio fratrum Iesu, eiusque matris, ita quidem, ut *foris adhuc stetit*, et Iesum *evacasse* dicantur. Quomodo igitur domo egressi dici possunt, cum *etiam* antea non fuerint ingressi? Et videtur doctissimus WOLFIVS hic sua ipsius vincta caedere, cum ad v. 31. retractata sententia scribit, qui v. 21. *ὁ παρ' αὐτῶ* dicantur, eos intelligendos esse *distinptos*, et *ἀλλοι*, *τὴν Χριστῷ προσεταῖ*, qui adeo necessario a matre ipsius et fratribus distinguendi sunt. Nos quidem nondum pœnitet eius sententiae, quam olim in *Observatt. Flavian.* l. c. asserebamus, et qua verba, *ὁ παρ' αὐτῶ*, ita reddenda dicebamus, *qui una cum Iesu in domo erant*. Quis autem illi? Nempe Apostoli a Iesu paullo ante constituti, et forte alii, qui v. 19. domum ingressi dicantur? ΤΟΥΤΙΟΥΣ, autem, qui Interpretes hanc phrasin *ὁ παρ' αὐτῶ* non satis intellexisse scribit, hanc interpretationem eo nomine non posse admitti putat, quod dicendum fuisset *ὁ παρ' αὐτῶ*, non *ὁ παρ' αὐτῶ*. Quid? quod I. O. AVG. ERNESTI, Vir annis et meritis maxime Venerabilis, doctor meus non sine acerrimo grati animi pietatisque sensu mihi nominandus, in *Biblioth. Theolog.* T. VIII. p. 20. ipse quoque de hac interpretatione nostra videtur dubitare. Iam, etsi graecarum literarum non ita ignari sumus, ut nesciamus, vtitatus hoc sensu *ὁ παρ' αὐτῶ*, quam *ὁ παρ' αὐτῶ*, esse: tamen iidem scimus, etiam *ὁ παρ' αὐτῶ* eodem sensu, ut *sui*, s. *qui cum aliquo sunt*, denotet, Graecis dici. 2 Samuel. 2, 31. Davidis milites dicuntur in pugna *παταξάει τῶν ἰσραὴλ Βενιαμὴν τριακασίους ἐξήκοντα ἄνδρας ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ* h. e. *suorum, qui cum ipso erant*. Apud ipsum d. Marcum 5, 26. est, *δαπανήσασα τὰ ΠΑΡ' ΑΥΤΗΣ πάντα, cum omnia SV A impendisset*. Neque profanis auctoribus haec loquendi ratio est invidens. POLYBIUS IV, II.

ἐι τῶν Ἀπωλῶν ἰππῆς ἐκείδοντες συνάψαι τοῖς ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ
 πεζῶν, hoc est, *pedites, qui cum IPSIS erant; et mox C.*
 12. παραγγεῖλαντες βοηθεῖν καὶ συνάψαι τοῖς ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ
 ἰμζώνους. Quae loca iam in hanc rem laudavit BOISIUS
 in *Collat. Vet. Interpret. p. 109.* Hi igitur, qui vna cum
 Iesu erant, egressi domo, dicuntur κατῆσαι αὐτόν. Quem
 igitur? ΤΟΥΤΟ quidem dubium non est, quin ad Iesum
 αὐτόν sit referendum. Reddit enim: *Excierant compre-*
hendere eum. Cum autem vox Ἰησῆς non praecesserit, quip-
 pe quae non hic, sed supra v. 7. occurrit: nisi Textui vim
 inferre velis, ipsa necessitas exigit, ut vox αὐτόν ad proxi-
 mius ἄλλος referatur. Quod cum συνάψαι orationis, et
 legitimae interpretationis ratio. postulet, consequens est,
 κατῆσαι h. l. non esse posse *comprehendere; sed compescere,*
sedare, quo sensu haec vox occurrit Apocalypf. 7, 1. ubi
 quatuor Angeli d. Ioanni visi sunt, κατῆσαν τὰς τέσσαρας
 ἀίμας τῆς γῆς, ἵνα μὴ πᾶς ἄνθρωπος ὅστις κατῆσαι. diserte est
 continere; *compescere.* Igitur qui cum Iesu erant, egressi
 domo sunt, ut **COMPESCERENT, SEDARENT** po-
 pulum, ferocius tumultuantem. Restant verba: ἔλεγον γὰρ
 ὅτι ἔξῃ. Qui autem? ΤΟΥΤΟ vs vna cum aliis accipit de
 Iesus quasi is. *insaniret.* Sed, quemadmodum τὸ αὐτόν non
 ad Iesum, quippe remotius; sed ad proximum, populum, est
 referendum; ut paullo ante ostendimus; ita ipsius narra-
 tionis cohaerentia exigit, ut τὸ ἔξῃ etiam ad populum refe-
 ratur, uti etiam b. WOLFFIUS in *Cur. Philologg.* ad h. l.
 recte accepit. Et optime sane hoc verbum populo, paullo
 immodestius segerenti, licentiusque tumultuanti, convenit.
 Notum est, uti μαινέσθαι de omni immodestia, nimiaque licen-
 tia et ferocia usurpetur, et τῷ σωφρονεῖν opponatur: ita eo-
 dem modo τὸ ἐκστῆσαι interdum sumi, et τῷ σωφρονεῖν oppo-
 ni, v. c. 2 Cor. 5, 13. quamquam ibi sensu diuerso. Ie-
 saiae 28, 7. qui mero paullo liberalius sese ingurgitarunt; ac-
 que adeo de statu mentis veluti deiectione insaniant, ἐκστῆσαι
 δι-

dicuntur, ubi in Ebraico est *אָרָר*. Contra ea *אִשְׁתָּא*, si-
 gnificatione activa apud DEMOSTHENEM est *aliquem in fu-*
rorum, ad insaniam redigere. Locus est in Orat. e. *Midiam*
 p. 56. Edit. min. TAYLORI. *Ταῦτα (nempe sustibus caedi,*
et contumeliose tractari.) ἰσχυρὰ ἀδύνατος ἰσχυρῶν, homines
ad insaniam adigunt. Alia, atque plura in hanc rem exem-
 pla, invenies apud WETSTENIUM in Not. ad h. l. Marci,
 quae subiecta huc ambitiose congerere non lubet. E lin-
 guae igitur ratione, et ex ipsius narrationis cohaerentia, *τὸ*
ἰσχυρὸν ad populum, ferocius tumultuantem, referendum est,
ita, ut furere, et insanire dicatur. Nostri eodem sensu di-
 cunt: *Das Volk ist, thut ganz rasend und unsinnig.* Neque
 aliter interdum Latinorum *insanire.* His disputatis, ipse,
 Bonigne Lector, sedes iudex, vtra harum interpretatio-
 nem sua se simplicitate et facilitate magis commendet,
 ΤΟΥΡΙΩΝΕ, quae haec est: *Cum Iesus de monte, ubi XII.*
Apostolos constituerat, descendisset, et una cum illis domum
quendam ingressus esset, et populus deus tanto agmine, tumul-
tu etiam, eo confluxisset, ut nihil tibi capere possent: et cum
audissent de eo PHARISAEI, exierunt comprehendere
eum: (per Graecismum: Dicebant enim, quod insaniret:
(eum insanire:)) an haec nostra: Quum, qui una cum Iesu
erant in illa domo, audissent, sc. populum foris tantopere
tumultuantem, exierunt, ut eum compefcerent, sedarent.
Dicebant enim: furit, insanit. Nisi nos rei susceptae amor
 fallis, inque transuersum rapit, nobis persuademus, hanc
 interpretationem, quae nihil coacti et contorti habeat, ni-
 hil quod linguae rationi aduersetur, nihil quod non cum
 antecedente narratione amicissime conspiret, et vno oratio-
 nis filo contextum contineatur, hanc igitur, interpretatio-
 nem longe esse multumque praefendam. Nam, ne di-
 camus audacter et violenter a ΤΟΥΡΙΩ, sine vlla Codd. ope
 intrusos, et d. Marco obtrusos *istos nebulones, τὸς φαρισαίους,*
 vocesque *οὗτοι αὐτῶν*, quam lectionem Vir doctus recipit,

tunc plane otiosas esse: *talius narrationis d. Marci*
εὐνάφεια neque emendationem, *truculentam sanè, et nefa-*
rium, ut aliquam *KVSTERI* modeste vocat, neque inter-
 pretationem contortam et coactam, admittit; sed præcul-
 tunc exfulare iubet. Haec paullo fufius disputare visum
 est, non quo famas *ΤΟΥΡΤΙ*, quicum neque ingenio su-
 mus, neque doctrina comparandi, et quem ob exquisitio-
 rem, et reconditiorem literarum graecarum cognitionem
 magni facimus, detractum aliquid delibatumque velle-
 mus: sed ut iuvenes, literarum cum omnium omnino,
 tum sacrarum saprimis studiosos, hac occasione praecurri-
 rens; ne magnorum Virorum auctoritate et fama illustri
 anferri se, abripique patiantur, *ΤΟΥΡΤΙ* b quidem, mul-
 tum absumus; ut credamus, hanc nostram interpretatio-
 nem probaturam iri, cum, de ipsius ingenia confessione,
 sciamus, ei non nisi *SV A VNICE* placere.

Quemadmodum autem *ΤΟΥΡΤΙ* vs hoc loco liberaliter
 d. Marco de suo aliquid largitus est, quod nemo cupiebat:
 in alio loco eidem aliquid violenter eripuit, quod iustis
 veluti vindictis est restituendum. Nobilissimus huius
 ipsius diuini Scriptoris locus est C. XI, 13. qui ingenia vi-
 rorum doctorum mire exercuit, et imprimis ob verba,
εἰ γὰρ ἦν καί τις οὐραν, in varias, atque eas maxime discre-
 pantes sententias distraxit, quas, hinc inde sane mirificas,
 qui cognoscere cupiat, adeat b. WOLFIUM in Cur. Philo-
 logg. ad h. l. Iam dudum hoc opus doctissimi WOLFFI
 in lucem prodierat, cum ABRASCHIVS, Vir graece sane
 doctissimus, sed in interpretando interdum nimis argutus,
 in *Leßt. Aristænetis* p. 15. sqq. nouam horum verborum
 interpretationem nobis suppeditauit. Et quamnam?
 Nempe hanc: *Neque enim tractus locusue ficuum serax erat.*
 Quam interpretationem Illustris TRILLERVS, Hippocra-
 tes ille Vitemberganus, Vir graecarum literarum peritissi-
 mus

mus, fecutus, adornatam sibi, pluribusque locis confirmandam, ad *Thom. Magistrum* p. 49c. sumsit, laudatis etiam ibi bis *Observatt. Miscellaneis*, quae Amstelodami ab anno inde 1732. sqq. cura BURMANNI et DORVILLEI prodierunt, in quibus nihil, quod huc faciat, inuenimus. Neque negandum est, si hic τὸ καίρι significatus vsu loquendi Graecorum confirmari possit, hanc facillimam commodissimamque rationem difficultatis in his Marci verbis tollendae esse. Sed nos, qui tantum non omnes libros, ab his duobus Viris doctissimis in hanc rem laudatos, in bibliotheca nostra habemus, et omnia loca ab iis excitata consulimus, diligenterque perpendimus, bona fide confirmare possumus, inter tot loca allegata nos ne vnus quidem inuenisse, qui hanc τὸ καίρι significationem probaret. Scilicet his Viris doctis non probandum erat, καίρι interdum etiam *opportunitatem, commoditatem* etc. notare, (nam de hoc. neto facile dubitet: sed luculentis exemplis docendum erat, τὸν καίριον ὀνομαζον etiam notare *locum tractum sicum feracem*. Quod cum, omnibus exemplis allatis, praestitum non sit, nullo modo huic interpretationi assensus nostri veluti calculum addere possumus. Quod si hi Viri doctissimi, ante quam haec scripserant, ΤΟΥΡΤΙ *Emendatt.* in SVIDAM vidissent, facile poterant isto sollicito et anxio tot loca inquirendi et congerendi labore susperfedere. Nam hic iis breuiorem viam, facilioremque rationem, omnis huius difficultatis remouendae in his Marci verbis, quae Interpretibus tantum non omnibus crucem fixerunt, ostendisset. Et quamnam? Nempe hanc, vt verba εἰ γὰρ ἢν καίριος ὀνομαζον, inducta et deleta e Marco penitus proferbantur. Egregiam vero eum Scriptoribus laeris agendi rationem! Hoc quidem non interpretari, sed vrere et secare est, et impia quadam temeritate in libros sacros grassari. Sed iuvat, ipsum ΤΟΥΡΤΙΥΜ audire, qui P. II. p. 86, sq. ita: *Locus Marci, qui delectatissimus est, et au-*
di-

ditissimorum hominum ingenia satis superque exortuit, si verum amamus, non nisi *LITVRA* donandas est. (Enimuero hanc donationem, quam ereptionem potius dixeris, nemo facile cupiat.) Pro certo habentur, Iesum non accessisse ad arborem, nisi καὶ τὸν εἶπον. His postis, nihil iam restat, nisi ut ista verba, ἢ γὰρ ἢ καὶ τὸν εἶπον, *DELEAMVS*, vel, quod perinde est, pro *GLOSSEMATE* habeamus. Quid unice *VERVM EST*. Huc accedit, quod Marcus plerumque quasi Matthaei Epitomator censendus est. Atqui Matthaeus istam caudam non habet. Est igitur, ut dixi, glossema, et *PVTIDISSIMVM* quidem, quod ad marginem sui Codicis attulerot nescio quis, qui sibi sapere videbatur. Subtilem vero concludendi rationem: Quoniam haec Marci verba in Matthaeo non leguntur, ergo delenda, et pro glossemate habenda sunt. Quodsi haec conclusio valeret, bone Deus! quot verba in Marco inducenda et delenda essent! Ex qui tandem factum est, mi *TOVPI*, ut hoc Glossema, vni Codici adlitum, in omnes omnino Codd. transfunderetur? Expedi mihi hoc, si potes. Sed pressius cum *TOVPIO* agamus. Num vllus Codex MS. in quo haec verba desiderentur, cum eo adegit, ut hic vreret et secaret? Non innet vel vnum, si potest. Nos quidem neque in *MILLIO*, neque in *BENGÉLIO*, neque in *WETSTENIO*, tale quiddam vidimus notatum. Num ipsius rei necessitas vrget, ut haec verba, tanquam facti Christi indigna, deleta e Marco proseribantur? Imo vero nihil minus. Quae igitur te, *TOVPI*, ratio ad hanc crudelem medicinam adegit? Nulla sane. Sed sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas. Enim vero ferendum non est, tam temere et proterue cum libris sacris agi. Ista effrenis emendandi, sine potius corrumpendi licentia, ne in libris quidem profanis fertur, multique huius audaciae suae P. BYRMANNO, DORVILLIO, et aliis, satis poenarum dederunt. Et haec animi leuitas in libris diuinis, qui non nisi cum summa re-

ue-

uerentia tractandi sunt, aequo animo feratur? Et quid tandem de libris sacris fiat, si unicuique ista proterue grafsandi lubido, iste pruritus emendandi, vrendi et secandi, impune abeat? — In vniuersum haud fallax superbi ingenii humani signum est, in libris sacris, omninoque rebus diuinis, omnia exiguo ingenii modulo metiri, et, quod pro mentis tuae angustiis capere non possis, vel emendare, vel expungere, vel tamdiu misere et peruerse interpretando sorquere velle, donec captui tuo satisfacere, et probari videatur. In vno Nouo Testamento loca sunt multa, v. o. ille *creatura ingemiscens, de baptismo super mortuis, et innumera alia, quae nondum neque ingenium acutissimum, neque doctrina exquisitissima, neque interpretandi facultas dexterrima, ita interpretationis luce collustrare potuit, vt nihil obscuritatis, nihil difficultatis superfit. Et in haec loca omnia falx critica immittatur? ibi quoque vratur et secatur? Hoc vero Deus prohibeat! Mali sane, quin crudelis medici est, ibi statim ad vrendum et secandum decurrere, vbi lenior medicina vlceri adhiberi potest. Quamquam autem *τοῦ πύρις* nullam rationem adiecit, quare haec Marci verba, *ὃ γὰρ ἦν καιρὸς σὺνων*, deleri vellet: tamen coniectura facile so duci possumus, vt putemus, eum credidisse, ea antecedentibus non respondere. Ita existimauerunt et alii, qui crediderunt, indignum Optimo Salvatore nostro videri, *ficus quorere tempore eo, quo expectari non possent.* Neque tamen vllus eorum eo audaciae progressus est, vt haec verba inducenda et proscribenda censeret. Quomodo igitur tu, inquis huius loci difficultatem tolles? Nempe ita, vt dicamus, *Iesum, vti hoc, quod esuririt, ostendit se verum esse hominem: ita hoc miraculo documentum quoddam, atque id illustrissimum, diuinitatis suae edere voluisse.* Nam *ῥυκὴ ἔχρησεν φύλλα*, est sana et viridis arbor, quae adeo natura sua paucis diebus post arida fieri, sine miraculo quodam, non poterat. Et hoc quidem miraculo stupendo eui-*

tabat scandalum, quod et Discipuli eius, et Iudaei, inde accipere potuissent, quasi externa istius ficus specie imponi sibi passus esset. Et quam necessarium hoc miraculum tunc temporis Discipulis erat, ad fidem eorum, imbecilem adhuc et infirmam, alendam et confirmandam? Neque attinet, hic argute disputare, et male curiose quaerere, iustene, an iniuste, Iesus huic ficui maledixerit, eamque fertilitate sua in perpetuum priuarit. Neque a vero abhorrens est, Seruatorem Optimam illam arborem, foliis viridibus quidem condecoratam, fructus autem non habentem, aridam reddidisse eo consilio, ut hoc miraculo imminens Iudaeorum fatum funestissimum significaret, quamquam culpae istius sterilitatis mox incutatae in ipsa arbore non resideret. Scilicet, similitudines ultra praecipuum consilium non sunt extendendae, ut GLASSIUS noster, alique dudum docuerunt. Iuvat his adiungere verba DEYLINGII *Observat. Sacr. P. III. p. 220. sq.* *Esi Christus non ignoravit, arborem illam, quam eminus conspiciebat, infrugiferam esse, procul etiam adhuc abesse ΚΑΙΡΟΝ ΣΥΚΟΝ -- tamen ex ubiua illa arbore occasione capturus, et miraculum editurus ad institutos confirmandosque discipulos, ad eam diuertit. Cumque nihil in ea praeter folia inuenisset, execrationis formulam contra eam pronunciauit, ostenditque, se non solum summum ius habere arbitriumque in omnes res creatas, sed velle etiam talem ratione hypocritas, ac Iudaeos sigillatim, tanquam arbores inutiles, nullos fructus ferentes, poenitentia dignos, aliquando excindere et delere. Hic si habendum, nec parabolam ultra Seruatoris mentem extendendam pinamur. Bene profecto, et sapienter! Non pigeat huc transferre, quae WETSTENIUS in Nouo Testamento suo ad h. l. scripserit, cum hic liber, qui insano fere pretio venire solet, apud nos quidem paucissimorum manibus teratur. Hinc notationem temporis (ὅ γὰρ ἐν ταῖς αὐαῖς) Marcus interiecit, ut totam historiam illustraret. Res ita se habet. Si Christus tempore ficum ma-*

curatum ad arborem accedens nil nisi folia reperisset, non tamen id praebuisset certum indicium arboris infocunda: et maledictionis dignae: potuissent enim fructus omnes ex arbore fertili paulo ante decerptae (decerpti) fuisse: at, cum ante tempus maturum ficuum folia exhiberet, et ius spes erat, etiam ficus in ea inueniendi, et iusta indignatio, cum nil nisi folia reperirentur, Caeterum ΤΟΥ ΠΙΣΙ Ι. C. violentae medicinae suae, d. Marco adhibitae, affuit lacrimam hanc: *Ad ficum arborem* *πάρα και ὄν accedere, παρομπιδῶς dici videtur de homine* **STOLIDISSIMO**, et qui horas nesciret. Quod viros doctissimos ad hunc locum fugisse miror. Sed bene est, quod Viros doctissimos hoc proverbum, si vllum vnquam fuit, hic fugit, cum ne cogitando quidam, sine summae impietatis crimine, in Christum conserri possit. Sed ad aliam locum accedamus.

Ioannis XIX, 29. verba sunt, quae Interpretibus multum negotii facerent, et occasionem, varias difficultatis tollendae rationes excogitandi, dederunt. Nempe Evangelista narrat, ἀθήσαντες ἐπόγγον ἄξυς, καὶ ὑψίστην περιδέντες, προσέτιζον αὐτῷ τῷ σώματι. Difficultas inde existit, quod *hyssopum* constat herbam fuisse humi scire repentem, nec in altum surgentem, vt. vel e I. Regg. 4, 33. intelligi potest, vbi Salomo dicitur arborum historiam scripsisse ab *hyssopo* ad *cedrum*, h. e. a *minia* usque ad *altissimam*. Quomodo igitur *hyssopus* bacilli vsui inferuire, spongiaque circumdata sitienti Seruatori, in cruce pendenti, porrigi potuit? Hic nodus est, quem Viri docti varia ratione non *facere*, sed, reuerentia sacris literis debita obseruata, *siuere* studuerunt. Nos quidem non ignoramus, huic difficultati tollendae afferi loca, vbi commemorantur *caules bipedales*. Sed quis statim eiusmodi fructioem ad Crucem attulerit? et quomodo militi in mentem venire potuerit, eo vti? ΤΟΥ ΠΙΣΙ autem frugiferum ingenium huic male affecto loco, vt

ipsi quidem videtur, praesentem medicinam attulisse sibi visum est, quam ab alterius ope frustra expectasses. Quid igitur? pro *ὄσων* legit *ἔσων*. Audiamus ipsum P. II. p. 166. Quod *ὄσων* Iohannes, *κάλαμος* vocat Matthaeus, de quo mox videbimus. Illud autem vel **FURCA EXPELLENDVM** est. (Manlianus vere imperium!) Nam interpretationem vulgatam -- nec dii, nec homines, ut ille ait, ferre potuerunt. (Quam festiue!) Rescribendum **OMNINO**: καὶ ἑστὸν περιδύρες. Quae quidem vox huic rei accommodatissima est. Quod ex loco Dexippi, et sensu Apostoli, jatis patet. *ἔσων* enim, siue hastula longiori opuserat ad spongiam ori admoventiam. Quod Matthaeus *Κάλαμος* vocat. Idem autem quodammodo *ἔσων* et *Κάλαμος*. -- Quare locum Ioannis, qui Matthaeo respondet, ita **TANDEM** (tandem vero? immo non vnus Interpretum dudum ante quam tu natus esses sic interpretatus est) interpretandam esse censeo: Illi vero implentes (immo vero e Graecorum ratione Temporum cum impleissent) spongium aceto, et **HASTVLAE affigentes** (affixissent) eius ori apposuerunt. -- Quod verissimum est: (vt omnia tibi tua videntur.) Error autem ortus videtur ex omissione literae initialis. Hinc *ὄσων*. *ὄσων*. *ὄσων*. Vides igitur, Erudite Lector, qua ratione *utristima* lectio d. Ioanni ab ignavis Librariis fuerit erepta, et cum alia, quam nec dii, nec homines ferre potuerunt, commutata. Operas pretium fuerit hanc *verissimam* emendationem sub exaetno vocare. Iam primum haec emendatio nullius Codicis auctoritate nititur. Neque enim apud **MILLIVM**, neque **BENGEIIVM**, neque **WETSTENIVM**, neque **GRIESBACHIVM**, aliquid variantis, quod **ΤΟΥΠΙΟ** patracinetur, inuenies. Quid? quod Syrus, facile omnium vetustissimus Interpres, lectionem receptam agnoscit, vt du lum Casaubono, Deylingio, aliisque est obseruatum. Deinde haec emendatio *ἔσων* nimis longe a vulgata recedit, ita vt ne vlla quidem suspicio suboriri possit, blasphemam quandam Librarium

suam pro *ῥοῦπ* scripsisse *ῥοῦπ*. Nam doctus literarum
 vocum *ΣΤΕΙΝ* et *ΤΣΕΠΝ* tam diuersus est, vt talpa
 coecior sit, quin ipso adpectu animaduertat. Quodsi in
 sacris literis locus sit coniecturis, in Textum autem minime
 inferendis: quanto melior, et ipsa simplicitate facilitateque
 sua commendabilior est ea, quam iam ante CC. annos *IOACHIM.*
CAMERARIUS, in signe Germaniae doctae doctus, in *Com-*
mentario suo in N. T. ad h. I. ingeniosissime excogitatam,
 modeste, et cum reuerentia literis sacris debita, protulit,
 qui pro *ῥοῦπ* legendum *ῥοῦπ* *pilo*, *hastae*, censet: possit
 etiam, vt propius ad *ῥοῦπ* accedat, legere *ῥοῦπ* *ῥῶ*, *hastae*
cuidam. Nam singe, de antiquissima litera scribendi ratio-
 ne fuisse *ΤΣΕΠΝ*: quid facilius Librario erat, scribere
ΤΣΕΠΝ, cum in Codd. graecis vetustissimis non multum
 discriminis inter Π et Τ, quoad figuram intercederet, atque
 adeo a Librario, minus curioso facile vtraque litera con-
 fundi posset. Haec emendatio siue potius coniectura, et si
 facilitate sua praer violenta illa *ΤΟΥΠ*, melius sese com-
 mendat: tamen, vt ille ait, copiae nostrae non adeo in an-
 gustum coguntur, vt ad illam sit confugiendum. Audi,
ΤΟΥΠ, quanta cum modestia, reuerentia et religione *CAM-*
MERARIUS hanc suam coniecturam proponat. *Quodsi*,
inquit, coniecturis locus relinquitur, quodsi LICEAT SV-
SPICARI, in aachetypo fuisse ῥοῦπ *περὶ ἑστῆς, ut sit,*
supra pilum spongiam ibi circumdatam Iesu fuisse b'atam. -
Sed haec in medio relinquo, atque adeo illabefactata veritatis
necessariae cognitione ignorari posse existimio. IS. CASA VBO-
NVS, Vir, iudice *SALMASIO*, nunquam satis laudandus,
 et si semper laudetur, in *Exercitatt. Anti Baron. XVI: 38.*
 quamquam hanc *CAMERARII* coniecturam *ingeniosissimam*
 vocat: tamen *veram* non putat, multo minus, vt ea *ΤΟΥ-*
Π, tuam *verissimam*, censet, rationibus duabus inductus
 his: quia *editam* lectionem omnes, agnoscent Interpretes,
 etiam *Syrus*, omnem, vt putat, *vetustissimam*, et quia *pi-*

pſum Romanum crallus telam fuerit, quam ut viam acur-
 dinis poſſet præbere. Quibus dictis, ſubiungit hæc nota-
 tu et omnibus Scipturæ Sacræ Interpretibus unitatu di-
 gniffima verba: *Omitte periculum mutandi vel minimum api-
 cem in libris ſacris, ubi præſertim conſtat de vulgatæ lectiōnis
 vetuſtate, niſi ultima verget neceſſitas. Quare ſotius ἐπέχειν,
 Audin' tu illum, τοῦρι? Neque hic villa neceſſitas τοῦ-
 ριῦν vrgebat, lectiōnem vulgatam emendandi. Nam,
 ut dudum SALMASIUS in *Exercitatt. de Homonymis
 Hyſſes latricæ* c. 19. et poſt eum STEPHANUS LEMOINE
 in *Not. et Obſervatt. ad Var. Sacr.* T. II. p. 728. ſqq.
 fuſius docuerunt, quos et DEYLINGIUS in *Obſervatt. Sacr.*
 P. I. p. 233. ſecutus eſt, hyſſopus fuit quædam arboris
 ſpecies, (quam proceræ, diſputare nihil attinet,) cuius ra-
 ſni bacillorum vſui inferuire potuerunt: et cum Crux Opti-
 mi Saluatoris noſtri tam alta non fuerit, quin extenſa ho-
 minis manus, medico bacillo adiuta, ad q̄s cruci affixi per-
 tingere potuerit: non eſt, quod hanc lectiōnem, veterum
 auctoritate, unanimique conſenſu confirmatam, ſollicita-
 mus, et loco eius proſcriptæ cum τοῦρι ξυςῶ legamus,
 cf. ad h. l. WRTSTENIUS.*

Adiungamus adhuc vnum locum. I Cor. XI, 10.
 Διὰ τὸτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τὴς
 ἀγγέλους, qui ob voces ἐξουσίαν et ἀγγέλους merito in cenſura
 δυνοῦτων Paulinorum referendus eſt, atque adeo interpre-
 tum ingania mire torſit. Cui volupe eſt et vacat, varias
 Interpretum ſententias cognoſcere, ei adeuadus eſt b. WOL-
 FIVS in *Cur. Philologg.* ad h. l. In iis quædam ſunt tam
 mirificæ et contortæ, ut mirer, eas cuiquam vnquam in
 mentem venire potuiſſe. Eſt ſane hic locus Commentato-
 rum crux. Magni illius IAC. GO TMOFÆ E DI diuinatio, con-
 ſiſtentiſ, pro ἐξουσίαν legendum eſſe ἐξουσίαν, etſi quibusdam
 valde arduis, tamen iure a SALMASIO de *Cæſar. et Co-*

ma p. 693. vanitatis conuicta, penitusque est explosa.
 Quid autem ΤΟΥΡΙΣ? Scilicet hac facillima ratione hunc
 intricatum licum expedit, cum hunc veluti nodum Cordi-
 um non soluat, sed gladio Alexandreo secundum arbitretur.
 Quid multa? Pro ἐξουσίαν hic Dictator P. I. p. 24. scriben-
 dum pronunciat ἐξουσία, hoc modo: Διὰ τῆτο ἐφάλας ἢ γυνή
 ΕΠΙΟΥΣΙΑ ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Quapropter oportet malie-
 rlm, cum prodit in publicum, velato esse capite. Et hac te-
 meraria et audaci emendatione adeo sibi placet, vt speret,
 omnes literarum sacrarum studiosos magnam ei gratiam eo
 nomine esse habituros. Sed iuvat ipsum audire l. c. ita lo-
 quentem: Omnes ingenii sui neruos intenderunt viri docti in
 explicanda voce ἐξουσία. In quo quidem operant atque oleum
 perdididerunt vniuersi. (Paullo post videbimus, an tu vtrum-
 que bene impenderis.) Neque enim explicatione, sed
EMENDATIONE eget ista vox. Quare omnes sacrarum
 literarum studiosos **GRATIAS** habituros mihi spero. (Quid
 non speramus amantes? Equidem tibi nondum affem para-
 ui,) si Apostolo, qui a multis seculis **MISERE DECUBV-
 IT**, Scilicet, ante te nullus Aesculapius venerat,) opem et
 medicinam **CERTISSIMAM TANDEM** attulero. Restri-
 bendum vna literula amata: Διὰ τῆτο ἐφάλας ἢ γυνή ΕΠΙΟΥΣΙΑ
 ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, idque utique dicit τὸς Ἄγγελλος. Quod
 postremum aliis explicandum relinquo. Quantum vanae ia-
 ctantiae, quantum gloriationis his inest! Videamus iam,
 quid medicinas, atque eius certissimas, Paullo, qui a multis
 seculis misere decubuit; hic Epidaurius Aesculapius attulerit.
 Et primo quidem contendimus, hanc emendationem eo no-
 mine temerariam et audacem esse, quod, vt verbis SALMA-
 SII de Com. et Caesar. p. 694. utamur, tota antiquitas, et
 iam vltima, vulgarem lecturam tuetur. Omnes Patres, omne-
 Interpretes, Syri, Arabes, Aegyptii, Latini, eam agnoscunt.
 Non de nihilo est tantus, et tam inueteratus consensus. Quid?
 quod nullus Codd. MSS. huic temerariae emendationi suf-
 fra-

fragatur. Offende mihi, ΤΟΥΡΠΙ, ΕΜΕΛΛΙΟ, ΒΕΝΓΕΛΙΟ, WETSTENIO, GRIESBACHIO, aut quouis alio, vel vnum Cod. MS. qui tibi hic faueat. Nunquam ostendes, Vni igitur ingenio tuo, siue potius titillanti emendandi pruritus, haec lectio debetur. *Secundo*, dicimus, istam emendationem esse *in eorum*, h. e. loco maxime incommodo et importuno attatam. ΤΟΥΡΠΙΩΣ stabilire quidem eam commendabilemque reddere studet loco quodam VACERII MAX. vbi Sulpicius Gallus vxorem suam dimisisse narratur, quod eam *capite aperto foris versantem* cognouisset. Sed et hic locus aequè inopè adductus est. Scilicet, Paulo I. c. non sermo est de *egressu uxorum e domo in publicam*, sed de *conuentu Christianorum ad exercitationes pietatis instituendas*, et de *habitu*, quo amicti cum mariti, tuam vxores ibi adesse et precari debeant. Et hanc dubitationem contra hanc ΤΟΥΡΠΙ emendationem iam mouit acutissimus ERNESTI in *Bibliothec. Theolog.* T. VIII. p. 18. Consultat vnusquisque hunc locum Paullinum, et videat, an vltim ibi vestigium deprehendat, quod eum ducat eo, vt credat, sermonem ibi esse de *egressu uxorum in publicum*. Totius orationis Paullinae *cura* eum docebit, Apostolam ibi de *conuentu fidelium, et habitu maritorum, vxorumque, qua precari debeant*, loqui. Sed hoc acutum ΤΟΥΡΠΙ ingenium non vidit. Nam si vidisset, manum criticam intra paeuulam continuisset. Et vel hac vna ratione emendatio ΤΟΥΡΠΙ vanitatis conuicta esset reiicienda. *Tertio*, non dubitamus, hanc emendationem violentam vocare. Nam temere sumitur; a Librariis, atque us omnibus, veluti animorum conspiratione facta, (nam in omnibus Codd. MSS. est *ἐξουσία*.) peccatum esse in literis, suo quoque loco ponendis, adeo vt τὸ 2 tertio, τὸ 1 autem quinto loco fuisset scribendum. Hoc qui credere potest, is ad quiduis credendum facillime moueri potest. Et age, videamus, quae similitudo et veluti cognatio inter has duas voces intercedat.

Pone

Pone tibi ob oculos $\Sigma\text{HOT}\epsilon\text{IAN}$ et $\Sigma\text{HOT}\text{Y}\text{A}$: et facile videbis, tantam literarum, quoad positum, esse diuersitatem, ut nihil plane suspicionis sit, Librarios, atque eos omnes omnino, in scribendis literis labi potuisse. Et quid fiet literae ultimae in voce $\iota\epsilon\upsilon\alpha\iota\chi\upsilon$? *Isa vero*, inquit, *una literula amouetur*. Scilicet Leo non captat mulcas! Parum igitur refert, literam aliquam in libris sacris addas, an demas? Enim vero hoc, $\pi\alpha\zeta\ \tau\upsilon\sigma\eta\varsigma\ \kappa\epsilon\tau\eta$, est *violenter* cum sacris literis agere. Quarto denique, iure affirmare nobis posse videmur, istam emendationem nullo modo necessariam, atque adeo plane *superuacaneam* esse. Scilicet in auctoribus profanis adeo, quo quis Interpretatus est ab ingenio felicior, a doctrina ornator, et ab usu interpretandi exercitior, eo difficilius ad emendandum accedere solet, nisi locus ita depositus et conclamatus sit, ut nulla ratione commoda aliqua interpretatione explicari posse videatur. Quanto consideratius, quanto cautius nobis in libris sacris versandum est. Ipsa sane reuerentia, iis debita, ab audacibus et temerariis emendationibus a titillante corrigendi pruritu retinere non debet iis etiam in locis, quae tantis difficultatibus implicitae sunt, ut omnem intelligendi interpretandique facultatem humanam superare videantur. Vbi, si omnibus curiosae consideratis, omnibus legitimis rite interpretandi adiumentis in subsidium vocatis, expedire te non possis: praestat, ignoransiam tuam, quae *dolosa* vocanda est, ingenuè fateri, quam temere aliquid, et dictatorie pronuntiare, aut *emendando* ad in libros sacros irreuerenter grassari, praesertim eum nihil praesidii videas a Codd. MSS. aut Editt. antiquis tibi suppeditari. Haec est mea in hac re mens: hic animi sensus, isque diuturnitate temporis et longo rerum usu, ita confirmatus, ut non, nisi cum ipsa vita mea, deponi posse videatur. Quodsi igitur tibi, $\tau\omicron\upsilon\upsilon\tau\iota$, hic locus Paulinus tantis difficultatibus impeditus videbatur, ut nulla ratio, eas tollendi, superesset: ingenui et modesti Interpretis

R r arat,

erat, ignorantiam tuam potius fateri, (turpe profecto non est, aliud nescire, nam non omnia possumus omnes,) quam temere falce[m] criticam immittere, aut potius totum hunc locum Paullinum penitus intactum relinquere, praesertim cum non sponte oblatu[s], sed occasione vocis Ἄρκαλιῶνος SVIDA E explicatae, obtorto veluti collo huc tractus videatur. Neque vero hic locus ob vocem ἐξουίας ad intelligendum et interpretandum ita difficilis est, quia obscuritatis tenebris discussis, interpretationis luce commode illustrari possit. Nam curiosa Paullinae orationis συναφίαις consideratio non tam postulat, quam efflagitat, ἐξουίαν h. l. nihil aliud esse posse, quam *velamen, tegumentum capitis*. Quod lex oppositionis, nunquam fere fallax, vnum optimorum et certissimorum interpretandi adiumentorum, luculentissime docet. Nam 1) dicitur v. 4. Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος - κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταρχύει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Capite igitur *denudato* maritus in coetu fidelium precari debet. Quibus dictis, subiungit: Πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχόμενη - ἀκατακλύπτω τῇ κεφαλῇ καταρχύει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. Mulier *contra* ea debet precari *capite tecto, velato*. 2) ἐξουίας ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς diserte opponitur τῷ, ἀκατακλύπτω κεφαλῇ προσεύχεσθαι, et v. 6. τῷ, ἀκατακλύπτου. Ex lege igitur oppositionis, ἐξουία hic nihil aliud esse potest quam *velamen, tegumentum capitis*, adeo ut sensus verborum, Διὰ τούτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, non alius, nisi hic, esse possit: *Vir* in conuentu facte *velato capite* precari debet. Magis opere miramur, DEYLINGIVM in Observatt. Sacr. P. I. LXII. p. 304. sq. contortam BRASMI SCHMIDII, et HOMBURGII, in felicissimi sane literarum sacrarum Interpretis, interpretationem sequi potuisse, e qua horum verborum, ἐξουίαν ἔχειν ἐπὶ κεφαλῆς, sensus esse debeat, *mulieres debere potestatem et dominium in capite*, hoc est, in marito, agnoscere. Quod si hoc interpretari est, fateor, me, quidquid in li-

bris

bris vel factis, vel profanis, obscuri oblatum fuerit, facile interpretando illustrare velle. ERASM. SCHMIDIVS ad h. l. *ἱεσολω* sumit pro signo *ἱεσίας*, sed *ποσσηαε*, quod nimirum sit *ἱεσολω* ἢ *ἱεσολω* ἢ *ἱεσολω* *ἢ* *ἱεσολω*. Haec sane tam mirifica et concordata sunt, ut mirari subeat, eiusmodi quid cuiquam in mentem venire, aut in chartam adeo comisci potuisse. Moneat igitur, quod diximus, *ἱεσολω* h. l. nihil aliud esse, nec esse posse, quam *velamen capitis*; ut recte Scholia graeca per *κατακαθυσμα* interpretantur, quamquam adiecta ratio frigida est. His vero mihi videor vnum et idem alterum audire *mutitatem*: *Tunc vos ἱεσολω significatum affingere audeo, toti Graeciae inauditum, si e in Graeco Lexico meo inuentum?* Ego vero nec in Theodoro meo Stephaniano inueni, nedum vlllo veterum Graecorum exemplo confirmatum viderim: et tamen contendo, *ἱεσολω* h. l. esse *tegumentum capitis*. Scilicet, ut hoc in literarum sacrarum studium gratiam dicantur, innumerae fere voces graecae in LXX. Senioribus et in N. T. libris occurrunt, quae Graeciae vel plane ignotae fuerunt, vel eo saltem significato usurpatae, ut vnusquisque Graecorum, ex inferis redux factus, eas nunquam neque intelligere, neque aliis interpretari posset. Omnino tenendum est, in interpretandis locis Scriptorum, sacrorum, tum profanorum, multa occurrere verba, quorum significatio ita inactura variatur, et a totius orationis *συναφεια*, (*Contextum* vulgo vocant,) et a finitimis verbis ita afficiantur, ut vim potestatemque necessario habere debeant eam, quae, illis sublati, et ipsa tollatur. Cum igitur eiusmodi verba, quae significatum minus vlitatum habent, interpretamur, nobis necessario etiam interpretando ea significatio tribuenda est, quam vicina verba exigunt. Quod quale sit, quibusdam exemplis clarius luculentiisque reddetur. *Locum CICERONIS (de offic. I, 23.) exercitandum corpus, et sic afficiendum est, ut obedire consilio rationisque possit, in-*

*exsequendis negotiis, et in labore tolerando, si quis interpretari vult, potest, quin debet adeo, rō efficiendum per rō ad-
 iusfaciendum explicare, cum Contextus id non tam postulet,
 quam efflagitet. Interpres autem merito excipiendus esses
 risu, qui rō officere per se et nude, et extra orationis
 contextum contenderet idem significare quod adiusfacere.
 Iam, quid noverit alicuius precibus nullum locum relinquere,
 vel si sciunt, qui etiam aliquando Lexico LINDNERI, aut
 NEUBAVERI, vti sunt. Sed afferant hanc interpretatio-
 nem suam ad hunc Ciceronis locum: (Lib. I. Epist. ad Di-
 vers. 1.). *Pomperus plane precibus nostris non relinquit lo-
 cum; et videbit, quam ineptus, quam ridiculus sensus inde
 exiturus sit. Nam eo loca notissima loquendi formula,
 alicuius precibus nullam locum relinquere, nihil aliud notat,
 quam alicuius preces praevertere, praeveneri, non tam diu ex-
 spectare, donec ab altero rogere, sed sponte et antea facere,
 quod alter precibus cupiat impetrari. Sed unde tu, inquit,
 scis hanc interpretationem esse veram? Num tu alia loca in
 promptu habes, ubi haec loquendi formula eodem sensu
 usurpata occurrat? Ego vero ne vnum quidem scio. Et
 tamen idem, qui hoc ingenus fateor, contende, interpre-
 tationem allatam non tam veram, quam verissimam esse.
 Qui vero sic? quia Contextus, et imprimis ratio adiecta,
 eam, nec ullam aliam, exigit. Sequitur enim: *Nam cum
 in sermone quotidiano, tum in Senatu, sic egit causam tuam, ut
 neque eloquentia maiore quisquam, neque gravitate, nec studio,
 neque contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum
 in se officiorum, et amoris erga te sui. Abi nunc, et dubita
 de hac interpretatione. Atque, quid sit sua sponte aliquid
 facere, sciunt etiam qui nondum aere lauantur. Sed affer
 hanc usitatam et vulgarem huius formulae vim potestatem-
 que ad illa CICERONIS. (Lib. 2. Epistol. ad divers. 15.)
*Facio hoc non tam mea sponte, et redde: Ich thue dieses nicht
 so wohl freywillig: et videbis, te non, nisi ineptis et ridicu-
 le****

le interpretatum esse. Nam ibi, *non mea sponte hoc facio, nihil aliud esse potest, quam ego hoc non primus facio, non primus hunc morem introduco, huius rei auctor ego non sum.* Unde autem certus esse possum de verissima horum verborum interpretatione? Unde? Nempe e verbis vicinis, et toto Contextu, cum mox sequatur, *quam potentissimorum duorum EXEMPLE.* Sed quoniam hic in primum in locis quibusdam divinatorum librorum vel vindicandis, vel illustrandis versatur, operae pretium fuerit, rem locis quibusdam, e LXX. Senioribus petitis, confirmare. *Καταφρονῶν* quid sit, vel tiro in literis graecis scit. Sed afferat hunc vulgatum significatum ad locum Genes. 27, 12, ubi Iacobus Rebocatus his verbis alloquitur: *Καὶ ἰσομῆν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς καταφρονῶν,* et videbit, se sensum non, nisi ineptum, inde elicere. Quid igitur ibi *καταφρονῶν*? Nempe *illudere, subdole decipere.* Quod vel inde intelligitur, quod Ebraicam, *מְרַחֵץ* Aquila *ὡς καταμακάρομαι, ut irridentis,* Symmachus autem *ὡς κατακαίρει, ut illudens,* expresserunt, quorum uterque cum probe sciret, quid *καταφρονῶν* h. i. esset, per *μακάρομαι* et *ἐμπαίζω* reddidit, quorum interpretatio ad intelligendam quidem est facilius, sed LXX viralis, quoad sensum, eadem est. Nam iidem LXX. Seniores hanc vocem Ebraicam aliis locis, v. c. 2. Paralip. 36, 16. et Ieremiae 51, 18. per *ἐμπαίζω* et *μακάρομαι* reddiderunt. Sed hoc loco usurparunt verbum, satis novum illud quidem, sed significatu paullo rariore, atque adeo a plerorumque intelligentia remoto. Quapropter etiam HESYCHIUS, in suo omnis literaturae graecae Prytaneo, hoc verbum *καταφρονῶν* dignum indicavit, quod Glossa haec, *Καταφρονῶν, καταβυλιώμενος,* illustraret. Est igitur *καταφρονῶν* i. e. idem, quod *ἐπίβυλος* h. e. *insidiator, deceptor, impostor, praevaricator.* Nam ipsius loci indoles hanc huius verbi notionem exigit. Consulant harum literarum studiosi in hanc rem PEARSON II, Episcopi quondam Cestrensis, le-

Qu dignissimam *Praefationem Paramecticam* ad LXX viralem, ubi Vir doctissimus ad hunc paulo insolentiorum significatum τὴ καταφρονῆσιν confirmandum laudat HERODOTUM (I, 59.) ubi Pisistratus dicitur καταφρονῆσαι τὴν τυραννίδα, quod reddis, dolose affectans tyrannidem. Sed illo loco hoc verbum dubio et lectionis, et significationis est, ut ad eum docet VALCKENARIUS. Iam, quae verbi τελευτᾶσαι et τελευτᾶσθαι vis et potestas sit, atque ea communis et vulgaris, nemo facile graecarum literarum adeo ignarus est, quin sciat. Quod si autem alicuius animo haec verbi notio vulgaris obuersetur, legentis haec LXX. Seneca in Hof. IV, 14. ἀπὸ τοῦ τελευτᾶσθαι θῶσι, et haec verba foliis Sibyllae obscurio scunt. Quis igitur ibi τελευτᾶσθαι? Nempe, qui muliebria patitur, quod Contectus docet. Itaque HESYCHIUS, ad haec Hesiae respiciens, τελευτᾶσθαι per ἀνδρείωνος interpretatur, quae vox non eum denotat, qui dabias naturae est, sed qui patitur, quod diximus: et. Viri docti ad hunc ΜΑΥΧΜΑΙΣ locum, in uniuersum harum literarum studiose in haec rem diligentissime commendanda est Disputatio Summe Venerabilis ERNESTI, de verbo *Glossarium Graecorum usum*, omni interioris cognitionis literaturae graecae copia refertissima. Sed quorsum haec tam fule disputauimus? Nempe eo, ut doceremus, vocem ἰξυρία in hoc loco Paullino, et ob orationis ἀνίφαι, et legem oppositionis, necessario per *velamentum, tegumentum capitis* esse interpretandam, etiam si hic significatus neque vilo alio loco, nec ex Analogia linguarum, quam SCHULTENSIS in interpretando tanto pere, et iure commendat, confirmari posset. Sed hic etiam analogiam linguarum in subsidium vocare possumus. Vocem Ebraicam יָצַד, cui graeca ἰξυρία respondet, quaeque nouit, vulgari significato denotare *roborem, potestatem*. Et tamen Ps. 60, 9. est יָצַד יָצַד, quod *al' reddiderunt; ueritatem*, est *gales*, atque adeo *tegumentum capitis* etli

est aliud generis, quam illud tegumentum capitis, quod in hoc loco Paulino intelligendum est. Et haec quidem linguarum analogia docet interpretationis nostrae facultatem, seu, ut vulgo dicunt, *possibilitatem*: ita autem necessario τῆς ἰευσίας explicari oportere, et totius orationis series, et lex inprimis oppositionis, exigunt. Et hanc quidem τῆς ἰευσίας interpretationem in hoc loco Paulino tamdiu retinebimus, donec nobis quis, ea conuicta, meliorem ostenderit. Poterat igitur ΤΟΥΤΙΥΣ ista importuna sua et audaci emendatione superfedere. Neque vero haec una difficultas in his verbis Paulinis est, quae Interpretes mirifice exercuit; sed ecce tibi alteram in vocibus διὰ τῆς ἀγγελίας, quae haud scio, an eos magis exercuerit. Ipse ΤΟΥΤΙΥΣ, semper fere in impediis locis expediendis promptus et solers, ingenio suo, in coniecturis et emendationibus proferendis perquam frugifero, hic diffusus, a difficultate, haec verba vel explicandi, vel emendandi, retinere falcem criticam coactus est. Nam, praeclara ista emendatione vocis ἰευσίας l. c. proposita, et adornata, addit: *itaque utique διὰ τῆς ἀγγελίας*. Quod postremum ahis explicandum relinquo. Postea vero, quasi eum huius modestiae suae poenitisset, et turpe putasset, falsum esse, se aliquid nescire: ecce! alio loco (P. III, 42.) his obscuris verbis lucem affundere studet, quod, quomodo ei cesserit, operae pretium est audire. Eius verba sunt: *Interpretationes virorum eruditissimorum de Augelis vel γουνομοφθόσις, vel κωτακόσις, ridiculissimas sunt, et nihil sapiunt. Equidem nullus dubito, quis Paulus scripserit, (et ego quouis pignore interposito consentam, cum non sic scripserit,) ἔχων ἐν τῆς κεφαλῆς ΔΙΑ ΤΟΤΕ ΟΧΛΟΤΕ. Οἱ ἔχλος sunt populus, seu multitudo hominum. Scilicet, hoc docendi aramus, quod bonus PΑΘΟΑ puerulos iam dudam docuit! Hic vero tuum, ΤΟΥΤΙ, ingenium criticum quaero. Quomodo tandem diū hanc mentem tibi dare poterunt, ut loco ἀγγελίας legendum pro-*

pronunciare auderes ὄχλος? In nulla unquam coniectura et emendatione infelicius tibi res successit. Nam primo, quae-
nam literarum similitudo inter ΑΓΓΕΛΟΥΣ et ΟΧΛΟΥΣ in-
tercedit? Hanc si tu cernere possis, ipso Argo oculatior sis
necesse est. Equidem hebetior sum, quam qui eam vide-
re possim. Quod si hoc esset loca aut male affecta, aut ob-
scura, integritati suae restituere, et interpretationis luce col-
lustrare: nihil sane utraque re facilius esset, cum neque multum
ingenii, neque doctrinae ad hanc rem requiratur. *Secundo*, die
mihi, τὸν Ἰ, quid isti ὄχλοι tibi tui hic sibi velint! Et hic tibi
ita promptu ratio et responsio est. *Quia*, addis, nihil mulie-
ri ingenuae magis fugiendum est, quam ὄχλος. An tu? Igi-
tur mulieribus ingenuis etiam coetus sacri, atque si solem-
nes, fugiendi sunt? Nam et ibi ὄχλος. Et tamen Vir do-
ctus, hac emendatione, infelicissima sane, allata, quasi re
bene gesta, ita sibi applaudit, et laudatis in sententiam su-
am locis PHILOSTRATI Comici, EURIPIDIS, et XE-
NOPHONTIS, quasi ἐπιπέποιον canat hoc: *Quare FVG A-*
TIS Angelis, quibus nullus hic locus, Paulum nostrum, cuius
mentem NEMO PERSPEXIT, ita TANDEM ex vi et
iussu sententiae dilucidandum et instaurandum esse CONTEN-
DO: Αὐτὸ τὸ εὐφραίνει τὴν γυνῆ ΕΞΙΟΥΣΑ ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
ἄνα τοὺς ΟΧΛΟΥΣ. Haec ille μεγαλαυχῶν Criticis. Sed
si unquam locum habuit, quod de proverbio dicitur, *varans*
sequitur vibis; hic sane maxime habet. Nam haec τὸν Ἰ
emendatio inaira consistit fundamento, in loco perquam
lubrico iacto, atque adeo maxime infirmo. Scilicet paullo
ante vidimus, τὸν Ἰ pro ἰευσίαν emendasse ἐξῆσα, ra-
tione ductum hac, quia putaret, Paulo hoc loco sermonem
esse *de egressu mulierum in publicum*: sed eum, hoc opinionis
errore captam, vel potius deceptum, falsissimum esse docui-
mus. Et tamen isti opinioni suae, et, ut iacet, *emendationi*
verissimae, hanc alteram emendationem suam ὄχλος, iniquis
Mulis, et irata Lucina partam, tanquam verissimam super-
struere

struere collatur. Sic saepe error errorem parit. Cum autem prioris emendationis fundamentum lubricum, et male firmiter sit, quidquid ei superstructum est, corruat necesse est. Quare *fugatis* ΤΟΙΣ ΟΧΛΟΙΣ quemadmodum τὸν ΠΙΛῆ fugatos Angelos velit: retineamus τὰς ἄγγελους, qui nobis hic, opinor, minus negotii facerent, quam ὄχλοι, qui saepe immodesti et importuni sunt. Quinam Angeli autem hic sunt intelligendi? Nobis mallems dici, quam alius interpretari. Neque tamen committendum putamus, ut hunc locum paullo difficiliorem, uti ratiel de Toro caudidici causam malam et desperatam deserunt, ita et nos relinquamus sic, ut nihil interpretationis addamus. Nos, qui in omni interpretatione simplicitatem et facilitatem sequi solemus, putamus, omnium optimam huius vocis significationem esse hanc, ut denotet, *emissarios, missos ab aliis insidiosae, explorandi causa, atque adeo exploratores.* Haec vocis interpretatio duplici nomine arridet: primo, quia a linguae usu non abhorret; secundo, quia a re ipsa commendatur. Constat, vocem ἀγγέλων, ad imitationem Ebraicae אַנְגְלוֹן, in censu vocum πολυσημων esse, atque adeo variam vim potestatem habere, quarum quae cuique loco conveniat, e cuiusque loci indole et συναφείᾳ diiudicandum est, ut dudum monuit R I A C I V S, in aureo illo opere suo, *Clausus scripturae sacrae* inscripto P. I. p. 38. In variis autem huius vocis significationibus obtinet et haec, qua *exploratores* significat. Sic Ios. 6, 25. Rachab tum suis servata dicitur ob absconditos אֲנִיכֵי לָחֶמֶת, quam vocem LXX. Seniores expresserunt per τὰς κατασκοπέουσας. Sed ecce! hi ipsi exploratores Iosuae et Iacobo 2, 25. dicuntur ἄγγελοι, ubi Rachab dicitur ἀποδεξαμένη τὰς ἀγγελούς: et Panllus ad Ebraeos 11, 31. in eadem re pro voce ἀγγέλων adhibuit τὰς κατασκοπύσας. Idem igitur interdum ἄγγελοι et οἱ κατασκοποῖσι s. κατασκοπεύοντες, adeo, ut a linguae ratione minime abhorreat, in hoc loco Paulino τὰς ἀγγέλους per, *exploratores; speculatores; s.*

hominis, qui insidiosè, consiliisque malo animo explorant, interpretari. Neque vero linguae ratio solum, ut diximus, hanc interpretationem admittit, sed ipsius rei ratio videtur efflagitare. Nequidem facile in historia Ecclesiasticarum rerum versatum putamus, quin cognoverit, primis rei Christianae temporibus, et Iudaeos, et Gentiles, subinde aliquos, ex iis etiam qui Christianos se impudenter monebantur, in fidei coetus explorandi causa misisse, an in vita moribusque eorum aliquid reprehensu exaginatoque dignum, et quod in scriptis costibus imprimis speciem quandam indecorae dissolutionis inque vitae, et flagitiorum, posse praebere insidioso animadvertent, quod vel e nobilissima illa Epist. PLINII X, 97. intelligi potest, adeo. ut dici possit, Apostolum his verbis gravissime praecipisse et iuravisse vxoribus hoc, ut ne liberiori vivendi genere, neve indecoro habitu et amictu insidiosis istis aduersariis calumniandi occasionem praebent. Neque dubium est, quia Paulus inter alia ad hoc ipsum etiam respexerit, cum sub finem praecedentis capitis praecipit: Ἀπόστολοι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ, cf. Coloss. 4, 5. Ephes. 4, 27. 1 Thess. 4, 12. Et quis dubitet, Iudaeos et Gentiles, odio vatiniano in Christianos incensus, eiusmodi explorat: res, veluti canes venaticos, huc illuc malitioso consilio emisisse? Nam cuius oculi, aut aures, in rebus quae quotidie fere accidunt, ita peregrinantur, quin vel videndo, vel fando, animaduerterit pravi animi homines, qui alienis malis pascantur, delectantur certe, actiones eorum, quae acerbo odio infestent, imprimis si honestis sanctitatisque paullo amantiores sint, curiose insidiosoque observare, et malitiose inquirere, num quid animadvertant, quod eas vel specie aliqua saepe fallaci et deceptrice, dehonestare et infamare possit. Quod si cuius animo quaedam huius rei dubitatio infideat: eam facile vel vna

TERTULLIANI locus Apolog. VII. p. 79. Edit. HAVERCAM-

CAM-

etiam, erimere potest. *Tot hostes eius* (religionis christianae) *quot extranei, et quidem proprii* (h. e. ut accurate et summam dicam) *ex acclamatione Iudaei: ex concussione milites: (h. e. qui gratum se facere arbitrati Imperatoribus, suis si commilitones suos tradunt, produnt, et deserunt) ex nativitate ipsi etiam DOMESTICI nostri. Quotidie obsidemur, quotidie prodimur: in ipsis PLURIMUM COETIBVS ET CONGREGATIONIBVS nostris opprimimur.* Hanc sententiam inter recentiores imprimis adornavit HERMANNVS, Poetæ T. III. p. 138. 199. His igitur in hanc rem disputatis, rationibusque subductis, summam huius disputatiunculae nostrae facimus hanc, ut dicamus, sententiam, interpretationemque huius loci Paulini esse hanc: *Oportet uxorem in coetu fidelium velata, talis capitis precari ob emissarios istos malitiosos, qui ex indecore et inhonesto earum habitu et amictu facile occasionem calumniandi criminandique captare possent.* Et hanc rationem huius loci Paulini, paullo impeditioris, expediendi commodissimam facillimamque existimamus. Quodsi cui alia sententia et interpretatio arriserit, eam optet et sequatur. Neque vquam eo nomine cum aliquo contendemus, praesertim eam hunc locum non tam eo consilio hic tractauerimus, ut interpretationis luce collustraremus, sed ut a coacta et violenta ΤΟΥΡΙΙ emendatione duplici vindicaremus.

Plur. N. T. loca sunt in illis *Emendationibus in Suidam*, a ΤΟΥΡΙΟ ipsa quoque temere sollicitata, quae etsi digna essent, quae sub examen vocata, ab audaci emendandi ratione vindicarentur: tamen, quoniam haec disputatio nostra istam maioris amplitudinis est, quam pro angustiis Prolusionis finibus, alio tempore, si Deus conceperit, operam studiumque nostrum in ea re ponemus. Caeterum, quod hic contra ΤΟΥΡΙΟΝ disputauimus, id non eo consilio fecimus, ut de magna huius viri fama, honestis sane artibus

partem detractum aliquid delibatumque vellemus; (idem enim maligni et ieiuniani esset, praesertim cum ingenio, et non sine animi grati sensu fateamur, nos plurimum e doctissimis illius *Emendationibus in Suidam* profecisse; sed ut facrarum literarum studiosos his speciminibus moneremus, ne, ut saepe fit, auctoritate magnorum Virorum, doctrinae laude, famaeque splendo illustrium, imponi tibi, et veluti illud patiantur, et contra pruritus, omnia inopandi et emendandi, morbum, qui ab aliquo inde tempore multis etiam Nostratum inuadere coepit, mature praecunemus.

M. CHRISTIANI GODOFREDI FENDEISEN

Locorum quorundam Epistolae Pauli ad Romanos

interpretatio.

Libros Novi Testamenti omnium Graecorum librorum intellectu difficillimos esse, et multis usque grauissimis difficultatibus eorum interpretationem laborare, premique, id aequae constare arbitror, atque neminem intelligentium fore spero, qui vel in dubium vocare, vel prorsus negare audeat: hoc potissimum de parte librorum in illo, quae *Epistolae Pauli* continentur, dici contendique non tam posse, quam debere. Nam quis ignorat, difficultatibus, quas cum reliquis libris Novi Testamenti istae epistolae habent communes, accedere proprias, quas aequae graues et magnas saepe, immo maiores interdum priori generis difficultatibus, esse existimo. In his autem difficultatibus, quas proprias dixi, et quibuscumque interpreti epistolae Pauli conflictandum est, e stare atque eminere eas censeo, quae non solum scribendi genus, a Paulo usurpatum, atque longe a reliquorum scriptorum diuinarum Novi Testamenti abhorrens, et ratio, quam amplexus esse reperitur in san-

ten-

stantis neccendis, afferant; sed quae et obiciantur a eorum
statu atque conditione eorum, ad quos scripsisse nouimus,
ab opinionibus, quas hi de Paulo, de capitibus quibusdam
doctrinae diuinæ, siue de rebus habuerint, quibus aliquid
cum hac intercedebat, coniunctionis atque necessitudinis.
Quarum difficultatum, quaedam tantae sunt, vt ne sola qua-
dam scientia, cum Hebraicae, cum Graecae linguae, is, tol-
lendis sufficiat, sed et aliunde conquirenda sint auxilia, qui-
bus expediri queant atque remoueri.

Nimirum Paulum, Apostolum, in epistolis interdum
rationem bene Graecam sequi, et verbis, tam singularis,
quam iunctis, notionem atque potestates subiacere, quibus
ab optimis Graecis scriptoribus usurpata legantur, nonnem
fugit, qui non vulgari linguae Graecae scientia ornatus sit,
Praeter plures locos, quos ex epistolis Pauli hanc in partem
poteram laudare, vnum imdo, et quidem, ex epistola ad
Romanos petiun, afferam. Cum enim Paulus, capita
istius epistolae quinto, inuenit: in enumerandis bonis atque
commodis, ad quorum possessionem Romanos doctrinae
diuinæ professio, et fiducia in sacris Christi, hominibus
eius morte partis, prouexerat, a remissione peccatorum,
omnium reliquarum capite fonsque, incho, ut spem
aeternae felicitatis delatus esset: hoc agendum sibi potissimum
existimauit, vt doceret, quam certissima spes ista, es-
set; nisi enim amore Dei, cuius magnitudinem, ex doctri-
nae diuinæ parte, ea, quae de morte Christi, exposeret,
quam clarissime elucentem exploratam latet atque cognita,
tam haberent. a). Vt autem eo, magis a Romanis vis sentiri

SS 3 ti.

a) Vid. 1. 5; vbi, verbum *καταλαβὼν* respondet Hebraeorum,
כָּבַד, quod interpretatur de iis, quae largè dantur sibi tribuuntur,
ita vt verti possit esse si inesse, non neglecta tamen copia atque
magnitudine, quae hoc verbo exprimitur. Sic Pl 45; 13.
*פְּתִיחוּ עֵינַי וְאֶחְזֶקֶת, e. summa gratia atque venustas sedet
in ore tuo.* O. *וְאֶחְזֶקֶת* e. ubi

tritur, quae verbis $\delta\psi\ \delta\pi\epsilon\ \delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$, pro $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$ positis, ad declarandam amoris divini magnitudinem in effect, addenda videbantur ei haec: $\mu\acute{\alpha}\lambda\iota\ \gamma\acute{\alpha}\rho\ \delta\pi\epsilon\ \delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu\ \tau\iota\varsigma\ \alpha\pi\omicron\delta\omega\mu\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\iota.$
 $\omega\mu\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\iota\ \gamma\acute{\alpha}\rho\ \tau\acute{\epsilon}\ \alpha\gamma\alpha\theta\acute{\epsilon}\ \pi\acute{\alpha}\rho\alpha\ \tau\iota\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \tau\eta\lambda\acute{\alpha}\mu\ \alpha\pi\omicron\delta\omega\mu\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\iota.$ e)

Mihi neque probatur sententia Vorstii, d) qui et h. l. vocabulo $\delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$ potestatem, qualem aliis in locis librorum Novi Testamenti habent, tribui vult, adeoque putat esse i. q. $\alpha\gamma\alpha\theta\acute{\epsilon}$, et respondere Hebraeorum פִּיָּי , quod non solum de viro iusto, sed etiam de viro pio et bono dicatur; neque eorum, inter quos et Raphaelum esse miror, e) opinionem amplectendam iudico, qui, ut difficultatem, e rō $\delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$ hic ortam, tollant, ad discrimen conlugiunt, quod inter duo vocabula, $\delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$ et $\alpha\gamma\alpha\theta\acute{\epsilon}$, apud Graecos intercedere reperitur. Quanquam enim illud discrimen non fictum, sed verum esse, et veterum scriptorum Graecorum locis, quorum quosdam Raphaelius atulit, nisi scio: haec tamen non pertinere videtur, sed aliam potius viam existima querendam esse et investigandam, ad huius loci difficultatem remouendam, eiusque verum sensum expediendam, ut ego quidem opinor, facillimam atque commodissimam.

Nimirum cum constet, vocabulum $\delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$ a Graecis optimis ita usurpari, ut valeat i. q. $\delta\psi\iota\varsigma$; quid impedit, quin minus id et h. l. sic accipi debere contendamus. Quod si quis ad nostram sententiam accedere se posse propterea neget, quod, cum $\delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$ apud Graecos sic occurrat, non inde ponatur, sed Infinitivo verbi cuiusdam, quemadmodum locus infra ex Iosepho Iudaeus f) docet, iunctum offenda-

da-
 $\delta\iota\alpha\beta\acute{\alpha}\nu$ etiam Praepositioni δ iungitur, ita ut Paulus, quem idem nostris in loco legimus assequisse, Interpretes illos veteres sequutus esse videtur.

b) v. 6.

c) v. 7.

d) Vid. Philol. Sacr. I, 2, p. 56, edit. Fischer. V. S. recentiss.

e) Vid. Annotat. Philologicae N. L. ex Xenophont. collect.

f) Archaeol. I, 14, p. 20, edit. Basil. princip. vbi Iosephus

fin.

data: ei respondeo, e verbo *ἀνδρα*, quod praecessit, expectari debere *ἀνδρα*; g) quem Infinitivum Paulus a legentibus maluit quam a se, addi, ne aures eorum crebris repetitione verbi eiusdem, paulo post etiam bis occurrentia, offenderentur. Hanc rationem si sequamur, *δικαιοσύνη* intellecto Infinitivo *ἀνδρα*, erit *δικαίος* qui morte pluetur, et sensus totius Versus exisset hic: *Εὐμύηρον οὐκ ἔστιν ἄλλο τι πρὸς τὴν θάνατον ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ. Ἐπιθυμῶν οὐκ ἔστιν ἄλλο τι πρὸς τὴν θάνατον ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ. Ἐπιθυμῶν οὐκ ἔστιν ἄλλο τι πρὸς τὴν θάνατον ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ.* Quum accommodatus sit hic sensus contextui, et sensus orationis, quam bene consilio, quod Paulus sequitur, conveniat, quam praeclare denique perspicuitudo totius loci inde appareat, cui multum detrahi videtur aliam si viam ingressus fueris in eo interpretando, non est, quod pluribus demonstrarem.

Veniam potius ad alium locum, hoc longe difficiliorem, ex eadem epistola, et quidem ex capite octavo sumptum, et a Versu duodevicesimo ad Versum tertium ex vicissimum pertinentem. Placuit autem e pluribus locis librorum divinum Novi Testamenti difficultioribus, et interpretum studiis forte nondum expeditis, hunc imprimis deligere, ut paulo vberius, quam de loco hoc habere sententiam, explicam atque demonstrarem, eam non ex meo ingenio natam, aut a me effictam esse, sed recta et legitime verborum singularum interpretatione niti.

Non autem praetereundum videtur, Versum duodevicesimum cohaerere quam artissime cum superiori, et

Apo-

strophit Isaacum patri tum, cum in eo erat ut filium trucidaret, dixisse: *ὁ θεὸς ἰσχυρὸς ἐστὶν ἐναντὶ τοῦ ἀρχαίου ἢ δικαιοσύνης, ἐν θεῷ καὶ πατρί: μέλλει ἄλλο τι πρὸς τὴν θάνατον ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ.*

g) Similis locus, ubi *δικαιοσύνη* quidem non eo sensu, quo h. I. usurpavi diximus, occurrat, sed tamen in eo Infinitivus verbi, quod praecessit, intelligi debeat, est ap. Euripid. Hippolyt. v. 1080. *πολλὰ γὰρ ἄλλα εὐχόμενοι ἔσθην, ἢ τὸν τελευτῆς ἔσθην, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ.*

Apostolorum sequi. hic notandum, qui semper lectori
 literarum eius ob oculos versari debet, si in iis interpre-
 tandis offendere nolit; atque labi, ut scilicet vno saepe ver-
 bo muniat ibi, patefaciatque viam, lectore nec opinante,
 vel ad novum argumentum tractandum, vel ad addenda ea,
 quae e re legentium inprimis fore existimabat. Qua in re
 quum ceteratur magna es eximia ars, quam in
 scriptoribus barbaris admirari solemus atque suspicere, cur
 non ident in auctoribus librorum diuinorum faciamus, in
 quibus multi loci reperiantur, vbi huius artis vestigia ap-
 pareant, atque extant expressa? In horum locorum numero
 collocandum esse iudico haecce nostrum. Nimirum Pau-
 lus superiori Versu; in quo de felicitate aeterna, praemio
 fiducia in meritis Christi, quae in Romanis vigeat, et vi-
 tae sanctitatis, cui studuerant adhuc, exposuerat, verbo
εὐτυχίας ea mente vsus erat, ut sibi copia locusque, que-
 rulis vocibus occurrendi, quas, ut ab aliis doctrinae diuinae
 affectatoribus, ita et a Romanis iactari nouerat, professio-
 nem scilicet doctrinae diuinae cum tot tantisque calamitati-
 bus esse duplicatam atque coniunctam, deastorum contra
 oultores plurimum praestare saoris Christi imbutis initiatis-
 que; his enim summas atque vitimas aerumnas, rerum ca-
 rissimarum, immo ipsius vitae iacturam esse extimescen-
 dam; cum illi ab omnibus his incommodis essent liberi ac
 immunes. Quare, ut nexus sententiarum Pauli pateat,
 eoque perspicuitati consulatur, inter Versiculum duodeuice-
 simum et superiorem interserenda esse in Versione latina
 puo verba: *Nec debet quis vestram eo, quod dixerim, eiusque*
εὐτυχίας magnopere moueri, animoque esse abiecturi; id
 quod quam longissime abhorreret a dignitate et persona hominis
 doctrinam diuinam amplecti, cuius praestantia imprimis inde elu-
 cet, quod spem summam felicitatis suis cultoribus proponat. Cu-
 ius felicitatis magnitudinem insignem vt demonstret, per-
 git: *λογίζομαι γὰρ* etc. Caue vero, putes, me fore nu-

mero eorum, qui verbo λογίζεσθαι h. l. singularem vim inesse contendunt. Videtur mihi potius hic, ut alibi, h) valere *existimare, iudicare, censere*; quae notio petenda est atque disci potest ex Versione Interpretum Alexandrinorum, qui verbum כַּשְׁתָּ, cum *existimare, iudicare* significat, per λογίζεσθαι vertunt. i) Nec τὰ παθήματα τῷ νῦν καιρῷ sunt tantum mala, calamitates, quibus Romani, doctrinam divinam amplexi, tum, cum Paulus has litteras ad eos daret, affligebantur atque vexabantur; sed etiam mala quae eis imminabant, et posthac erant extimescenda. Nam sine dubio Paulus his verbis, ut et reliquorum librorum Noui Testamenti auctores fecerunt, morem illum Iudaeorum sequutus est, quo hoc tempus, s. vitam hominum, in עַלְמֵי הַיָּהוּה et הַיָּהוּה עוֹלָם diuisisse constat. Et si autem ἀξίον, praecunte ἕκ, iam apud Graecos dicitur de re, cuius ea ratio est, ut cum alia non queat contendere ac comparari; melius tamen, opinor, ex interpretatione τῶν ὁ huius vocabuli potestas illustrari poterit, qui per τὸ ἀξίον εἶναι Hebraeorum עֲהָפָה expressisse reperiuntur. In mentem iam venit locus e Prouerbiis Salomonis, k) ubi verba Hebraica וְכָל-חַפְצֵי הָאָרֶץ לֹא יִשְׁוּוּ Interpres i. veteres reddunt πάντες δὲ τίμιον ἕκ ἀξίον αὐτῆς εἶναι, h. e. *Omnes res pretiosae ei nec possunt, nec debent nequiparari*. Quare nostro in loco verba, ἕκ ἀξία τὰ παθήματα τῷ νῦν καιρῷ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, latine sic verto: *mala huius vitae praesentis magnitudine non respondent, nec sunt aequiparanda felicitati illi, nobis sperandae, s. non sunt tanta, quanta est felicitas, qua nos, iis defuncti, potituri sumus*. Quod autem loco Genitiuorum τῆς μελλούσης δόξης iungatur τῷ ἀξίος h. l. particula πρὸς, sequente casu quarto, huius rei causa haud dubie e constructione verbi הִיטָה cum ה' petenda est, quam particulam ה' οἱ ὁ solent per πρὸς reddere.

Sed sequitur nunc locus difficillimus, qui interpretes vehementer vexauit exercuitque, et quem multi, idonea litterarum Hebraicarum scientia non instructi, magis obscurarunt, quam illustrarunt. Age, de singulis verbis videamus! Et primo quidem verba, ἡ ἀπεκαρδονία τῆς κρίσεως, po-

T 8

h) Vid. 2 Cor. 11, 5.

i) v. c. Iob. 33, 10.

k) Cap. 3, 15. cf. C. 8, 11.

sita esse pro *ἡ κτίσις ἀποκαταδοῦσα*, more Hebraeorum, qui duo Substantiua coniungere solent, ita vt prius vicem Adiectiui obtineat.) satis constat. Sed quum verbo *ἀπεδέχεσθαι* notio expectationis atque sp̄s, quae vocabulo *ἀποκαταδοῦσας* inest, iam contineatur, *ἡ ἀποκαταδοῦσα τῆς κτίσεως* s. *ἡ κτίσις ἀποκαταδοῦσα*, opinor, sunt Nominatiui absoluti in numero Hebraismorum ponendi, quemadmodum apud Dauidem in verbis *כִּי יִבְרָךְ אֱלֹהִים לְנֶפֶשׁ מִן* n) nomen *לְנֶפֶשׁ* interpretandum est, *quod attinet ad leuiam* s. *de leua autem*. At haec leuia sunt, nec digna quibus diutius immorer. Ad alia potius his longe potiora, pergo. Nec placet iis, quae de potestate nominis *ἀποκαταδοῦσας* a viris doctissimis n) disputata sunt, addere quaedam; vt et nec opus existimamus esse, hic exponere de bono atque commodo, quo se potituram *τῆν κτίσιν* sperare Apostolus affirmat. Esequentibus hoc apparebit. Itaque veniendum videtur ad vocabulum *κτίσις*. Quemadmodum autem eos a vero quam longissime abesse iudico, qui hoc vocabulum de *animantibus*, quae ratione non sunt praeditae, accipiant: ita hos vero admodum prope accedere arbitror, qui sub *τῇ κτίσει* creaturas, mente et voluntate libera ornatas, intelligendas esse consentiant; malim tamen cum plurimis de *hominibus*, quam cum nonnullis de *geniis bonis*, explicare. Nam 1) ab Hebraeis, quos scriptores diuini Noui Testamenti solent sequi, vocabulum *קְרִיָּה*, quod primam potestatem cum Graecorum *κτίσει* communem habet ita adhibetur, vt notet *homines*. 2) in libris diuinis Noui Testamenti nomen *κτίσις* ita legitur, vt nonnisi de hominibus cogitari debeat. o) 3) Sed hic oritur atque existit difficultas alia, quae in eo cernitur, vt expediatur, quinam hominum sub *τῇ κτίσει*, num iam ad religionem Christianam perducti, an ab ea adhuc remoti, sint intelligendi? Mihi non probatur eorum sententia, qui de prioribus, et quidem vel de barbaris solum, vel de barbaris et Iudaeis simul, interpretantur.

ac-

D) Vid. Vorst. Philol. Sacr. P. I. .c 10. p. 270. sq.

m) Pf. 18. 31.

n) Vid. Fischer. V. C. Proluf. quintam de vitiis Lexicorr. N. T. et Loeffner. Obseruat. ad N. T. e Philon. ad h. l. n.

o) Marc. 16, 15. et Col. 1, 23.

accipere queamus, obstat 1) usus loquendi. Nam si vocabulum κτίσις de iis, qui doctrinam diuinam amplexi sunt, adhibetur, tum constat, id non solere poni nude, sed cum additamento quodam p): 2) contexta; nam eorum, quae posthac de τῇ κτίσει praedicantur, ea est ratio, ut de ante commemoratis non possit sermo esse: 3) obstat Versus tertius et vicissimus, in quo extremo Paulus ad causam videtur redire, de qua Versu duodevicesimo verba fecerat, h. e. ad spem felicitatis aeternae, sibi et Romanis propositam, et longe diuersam a spe, quam τὴν κτίσιν fouere dixerat. Praeterea et initio huius Versus laudati τὴν κτίσιν distinguit a τοῖς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχουσι. Iam si ἡ κτίσις tales essent, quales Versu tertio et vicissimo commemorantur, quorsum opus habuisset Paulus Apostolus aliquid discriminis inter τὴν κτίσιν, et inter τοὺς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντας facere? Nonne perspicue inde patet, τῇ κτίσει h. l. non indicari homines ad religionem Christianam perductos? Restat igitur, ut de hominibus, a sacris Christianorum alienis, interpretemur, et quidem non, ut Hammondus, Lightfootus, alique, de barbaris, cultui deastrorum deditis, sed de Iudaeis, qui Christum, in crucem actum, pro Messia, et eius doctrinam pro diuina, recusabant agnoscere. Deinde quoad verba, quae sequuntur, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ὕψων τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται, attinet, υἱοὶ τοῦ Θεοῦ dicuntur h. l. Iudaei, sacra Christianorum aspernantes atque repudiantes, non quod re vera erant υἱοὶ Θεοῦ, sed quod se tales esse existimabant, et ab aliis existimari volebant. Nam ab Hebraeis, et ad horum imitationem a scriptoribus Noui Testamenti, appellantur homines v. c. pii, qui, etsi non sunt, sibi tamen persuadent se pios esse. Tui autem τῶν Θεῶν sunt deo, quem ex eius praescripto colunt, carissimi, q) et h. l. ii, qui existimant, se deo esse carissimos, deum se singulari amore complecti, sui curam habiturum, suis rationibus prospexiturum, seque ab iniuria maleficioque aliorum defensorum: et tum ἀποκάλυψις τῶν ὕψων τοῦ Θεοῦ quid aliud valebit, quam tempus illud, quo ex opinione illorum Iudaeorum apparet, se deo esse carissimos, nes hunc sui curam praerfuis abieciisse?

T t 2

Versu

p) Vid. 2. Cor. 5, 17. et Galat. 6, 15.

q) Sic forte accipi debet Genes. 6, v. 2.

Verſu vicetiſimo, quem nunc explicare adgrediamur, cauſa τῆς ἀπειθαρχίας τῆς κτίσεως, et τῆς ἀπειθοῦς τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, contineri videtur, ita vt in Verſione latina perſpicui- tatis cauſa quaedam addi debere putemus, vnde patet, quo- modo hic Verſus cum praecedens cohaereat; haec ſcilicet: *nec nobis, miseram popularium noſtrorum conditionem contem- plantibus, debet mirum videri, eos eiusmodi tempus exſpectare.* Τῆ γὰρ, inquit Apoſtolus, ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη. Alias exiſtimavi, vocabulum ματαιότητος h. l. ex Hebraiſmo no- tare homines, in quibus ſit ματαιότης, atque adeo Abſtra- ctum eſſe poſitum pro Concreto. Sed ſententiam mutavi; nec id feciſſe poenitet. Ματαιότης h. l. dicitur cultus religio- ſus, qui a Iudaicis deo ex eius praſcripto in Vetere Teſtamento praestabatur, et etiam adhuc deo praestandus eſſe putabatur ab iis. Nam 1) hic cultus a Petro 1) dicitur ματαία ἀπειθαρχία πατριπαράδοτος 2) ματαιότης eſt Hebraeorum לְבַדָּה, quod uſurpari conſtat de omnibus rebus in quas cadit mutatio, quae ſunt fluxa atque caduca; de rebus, quae nil profunt, immo nocent. 3) Iam facile apparet, cur cultus ille religio- ſus Veteris Teſtamenti poſſit appellari ματαιότης: 1) quod ſublatus, eoque demonſtratum fuerit, cum in rebus fluxis eſſe numerandum 1); 2) quod iis, qui eo ſe in Nouo Teſta- mento teneri opinantur, plus incommodi, quam utilitatis, afferat. Diſceditur enim tum a modo, quo ſe iam deus co- li vult, neglecta decretorum illorum, quae lex caerimonia- lis complectitur, obſervatione. Quo ſenſu ſi vocabulum ματαιότητος h. l. accipiamus ὑπετάγη qui alibi erit, quam paret, obedit? Quem autem fugit, verbum ὑποτάσσειν notare parere ſ. obedire iubere, quemadmodum hoc Verſu extremo

ec.

r) 1. Petr. 1, 18.

s) v. c. de idololatria dicitur, vnde et לְבַדָּה idola appellatur.

t) Hanc ob cauſam εὐεξ in libris N. T. dicitur, v. c. Rom. 7, 5. et Gal. 3, 3. et omnino in formula πειρασθῆναι κατὰ νόμον putamus hoc vocabulum de lege caerimonia- li accipiendum eſſe ſaepe, quam vnlgo ab Interpretibus exiſtimetur. Σάξῃ autem, vt Hebraeorum שָׁמַר, in libris diuinis de rebus leuibus atque inconstantibus, in quas l. per naturam ſuam indolemque, l. ex arbitrio aliorum cadit mutatio, et quae hanc ob cauſam aliquod tempus tantum durant.

occurrit in verbis *ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα*, h. e. *sed in gratiam eius, qui eos parere voluit illi legi, et cultum religiosum, in eo praescriptum, observare.* Igitur *ὑποτάσσου* Medium, non negabis significare *obedire, parere, et Aoristum Passivi, ut fieri solet a Graecis, et a scriptoribus Novi Testamenti ad imitationem Hebraeorum, qui τὸ Niphal pro Hithpael utuntur pro Aoristo Medii collocatum esse.* Si vero *ὑπατάγει* reddere velis, *parendum sibi esse existimant, me non habebis repugnantem, inprimis cum videam, hanc interpretationem meae sententiae vehementer favere, et consuetudini Hebraeorum maxime convenientem esse, quos, ut et Glassius loco quodam Philologiae suae decuit, verba, quae actionem indicent, quandoque pro rei opinionis posuisse constat.* v) Ad verba, *ἕχ ἰσθα*, quae Paulus addit, nihil admonendum habeo, nisi quod mihi locus ille, qui est in Actis x), in mentem venerit, ubi cultus ille religiosus Veteris Testamenti *ζυγός, ἢ ἐπιπαιγός ἐν ἰσχυρῶν βασίλει*, appellatur. Gaeterum hic Versus, in quo interpretando fuimus adhuc versati, cum verbis quae sequuntur tam arte coniunctus est, ut ab his salva perspicuitate divelli non queat. Certe id ab editionum vulgarium Novi Testamenti auctoribus fieri non debuisset, ut a verbis *ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα* seiuingerent verba *ἐν ἰσθα*. *Ἐπι* autem, quemadmodum facile potest intelligi, h. l. significat *sub hac conditione, hac lege*; quae est elegans huius Praepositionis vis, occurrens apud optimos Graecos scriptores y), et *ἰσθα* est i. q. *καταδικία*, cum quo vocabulo et coniunctum legitur apud Paulum z), h. e. *spes Iudaeorum, tempus venturum, quo non amplius teneantur cultu illo religioso Veteris Testamenti*; quae spes apud Lucam indicatur verbis *ἀλλάξει· ἰ. ἢ ἰσθα, τὰ ἰσθα ἢ κατὰ τὸν ἡμῶν ἢ μωσῆος.* a) De reliquis verbis tria mihi videntur notanda. Primo verbum *ἰσθα* reddendum puto *liberari poterit.* Notus enim est mos Hebraeorum, qui τὸ *ל* omit-

T t. 3 tere,

v) Vid. L. 2. Tr. 3. Can. 18. x) C. 15, 10.

y) Addendus est locus Gal. 5, 13. *ἢ ἰσθα* *ἰσθα*, h. e. ad religionem Christianam estis perduci; hac lege, ut libertate illa, quam affectatoribus suis offert, utamini.

z) Phil. 1, 20. quod iam animadvertit Luescherus ad h. l.

a) Act. 6, 14.

tere, et ipsi verbis includere solent; quem morem, vt. a. b) ita et h. l. Paulus sine dubio sequi voluit. Deinde nomen *δουλείας* non valet *seruitutem*, de qua h. l. non cogitandum esse puto, sed *cultum religiosum*, et respondet Hebraeorum *עֲבָדָה*; quod et omisso nomine dei, de cultu, deo praestando, dicitur, ac ab Interpretibus Alexandrinis per *δουλείαν* et *λατρείαν* reddi solet. c) Porro *δουλεία τῆς φθορᾶς* est per Hebraismum i. q. *δουλεία φθορῆς*; φθορᾶν vero usurpatur de eo, in quod cadit mutatio, quod non durat, tandem interit, cum ad tempus durauerit, vt adeo *δουλεία τῆς φθορᾶς* notet idem quod *ματαιότης*. Versu vicissim, eoque intelligitur cultus diuinus in lege caerimoniali Iudaeis praescriptus. Tertio, verbis, quae sequuntur, *ἐλευθερία τῆς δόξης*, eundem Hebraismum inesse, quem modo notauimus, eaque accipi debere tanquam Paulus scripisset *ἐλευθερία δόξασῆ*, nemo inficiabitur, quemadmodum quoque non facile negaturum quemquam spero, vocabulum *ἐλευθερίας* h. l. dici de libertate Christiana, per Christum parta, qua non tenemur lege caerimoniali. d) Quae quum ita se habeant, verba *ὡς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης* τένων τῷ Θεῷ vertenda erunt ita vt frui possint etiam illa libertate praestantissima, qua fruimur nos, qui sumus deo vere carissimi. e)

Pergo ad Versum sequentem, qui nulla prorsus difficultate laborat. Quid enim opus habeo monere, quod iam *Lesnerus*, Vir doctissimus, monuit, *ἀκούειν* et *συνείδειν* valere idem quod *σεύζειν* et *ὠδίνειν*? Verba autem *συνείδειν* et *ὠδίνειν* differunt ita, vt illud desiderium, e spe illa, immunitate a lege caerimoniali petiundi, ortum atque conceptum, hoc vero dolorem Iudaeorum, inde perceptum, quod haec spes produceretur, nec ei a deo fieret satis, exprimat. Sed festino ad Versum vltimum particulae, quam nobis enarrandam et explicandam summusus.

Et

b) Rom. 9, 19. *τῷ γὰρ βυληκασι κατὰ τὴν ἐκθέτην*, h. e. resistere poterit: quem locum vidi Glassium attulisse *Philol. Saor. L. 3. Tr. 3. Can. 5.*

c) Vid. Exod. 12, 26.

d) Sic occurrit Gal. 5, 1.

e) Sic *de C. R. v. eo.* reddi debet in verbis, *ὡς τὸ εἶναι κατὰ ἀναλογίαν*, ita vt. —

Et primo quidem post verba *ἡ μὲν δὲ*, e superioribus repeti debere *ἡ κτίσις συσπάζει καὶ συνωδίνει*, dubio caret. Deinde videtur in quaestionem venire, num *οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες* iidem sint, qui paullo post verbis *ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ταῖς* etc. indicentur. Vulgo iidem existimantur esse; quod mihi non probari fateor: obstat enim καὶ repetitionum, quod tum valet *ei — ei*: tam — quam. Igitur *οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες* differunt ab iis, qui post hac dicuntur *ἀπεδέχσθαι ἰσοδοσίαν* his Paulus Apostolus cum collegis et Romanis, illis Christiani e Iudaeis, quorum plurimos Romae fuisse constat, et pro amore, quo trahimur in patriam, ista spe popularium suorum fuisse se induci arbitror, intelligendi sunt. Nam *οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες* sunt *doctrinam evangelii praestantissimam amplexi*. Cuius Versionis veritas ut pateret, haec a me addenda videbantur. Ineipiam a vocabulo *πνεύματος*, quod, quemadmodum Hebraeorum *רוּחַ*, quod in libris divinis de rebus notissimum est dici, quibus eximiae virtutes insunt, f) et, cum aliis quoque locis de doctrina divina, a Servatore optimo, eiusque Apostolis, hominibus tradita, imprimis si de lege sermo antea fuerit, g) occurrat, quin et hic sic accipi tam possit, quam debeat, quis dubitet? Deinde quod in Versione Adiectivum *praestantissimam* addiderim, eo coniiciendum, reddere me voluisse vocabulum *ἀπαρχῆς*. Cum enim Interpretes Alexandrini, ad exprimendum Hebraeorum *רוּחַ*, nomine *ἀπαρχῆς* vsu reperiantur, cum *רוּחַ* ab Hebraeis ita legatur vsurpatum, ut eo indicent praestantiam et personarum et rerum, quibus addiderint, hoc sensu nostro quoque loco vocabulum *ἀπαρχῆς* accipi oportere existimo, ut adeo *ἀπαρχῆς τοῦ πνεύματος* sit *doctrina divina praestantissima*. Neque mirum et novum cuiquam videbitur, me verbo *ἔχων* hic potestatem tribuisse, quam alias habet *κατέχων*. Scimus enim, *ἔχων* et apud Graecos, et apud Paulum ipsum, h) ita occurrere, ut signi-

f) Vid. Ernesti, Senis Venerabilis, et Praeceptoris nostri maxime colendi, Opuscul. Philol. et Critt. p. 247.

g) Vid. 2 Cor. 3, 6.

h) Vid. C. 1. v. 13. ad quem locum consul. Kypkins;

gnificet consequutum esse, obtinere. Tandem in verbis καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ταυτοῖς ἐπαίξομεν ὑποθεσίαν ἀπεδεχόμενοι, ὑποθεσίαν notat bona, iis, qui deo constantiam et fiducia et vitae sanctitatis probant, speranda, h. e. felicitas aeterna, de qua Versu duodeuicesimo loquutus fuerat: quod apparet ex iis, quae addit, τὴν ἀτολύτῳ τῶ σώματος ἡμῶν, quibus docēs, a se non intelligi illam ὑποθεσίαν, quae in Vetere Testamento Iudaeorum erat propria, i) et quam Iudaei, et doctrinam diuinam amplexi, et a sacris Christi alieni, iactasse videntur.

Absoluta autem huius loci difficillimi explicatione, placet, eum in latinam sermonem conuertere, et quidem ita, ut rationem, quam alioquin notum est me sequi solere, hic etiam seruum, et, quemadmodum in primis ab interprete latino epistolarum Pauli fieri debere existimo, paulo liberius in hoc loco latine reddendo verber, et cauam, ne latini sermonis puritas, et sententiarum a Paulo propositarum perspicuitas, detrimentum capiat. Itaque hunc locum latine sic reddere videtur.

De Popularibus autem nostris, doctrinam diuinam nondam amplexis, hoc, nostris, tempus illud expectare, quo appariturum esse confidunt, se deo carissimos esse, nec hunc omnem omnino sui curam abieciisse: nec nobis, miseram popularium nostrorum conditionem contemplantibus, mirum videri debet, et eiusmodi tempus expectare. Nam etiam sub decretis illis, quae lege caerimoniali continentur, parent, nec id sponte facientes, sed in gratiam eius, qui iis obedire ipsos iussit, addita tamen hac spe, fore, ut ab eorum obseruatione sint immunes atque liberi, et cultus religiosi onere, quod sustinent, leuati, libertate illa praestantissima fruuntur, qua nos fruimur, qui deo sumus vere carissimi: cui spei ut satisfiat, nouimus omnes populares cupere, immo dolorem etiam inde percipere, quod spe illa nondum potiti fuerint. Non solum vero illi, sed cum is ipse, qui a popularibus nostris doctrinae Christi praestantissima nomina dederunt, tam nos ipse, quinquam non illa spe ducimur, cupide expectamus bonum illud, nobis a deo propositum, hoc est, felicitatem aeternam, qua potiti, ab omnibus aerumnis, quibus affligimur, immunitas nobis continget. Haec haec tenus.

i) Vid. C. 9. v. 4.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calcedis Augusti Anno MDCCLXXV.

*MEMOIRE SUR VENUS, AUQUEL L'ACADE-
mie Royale des Inscriptions et Belles-Lettres a adjugé le Prix
de la Saint Martin 1775. par M. L'ARCHER, de l'Acadé-
mie des Sciences et belles-Lettres de Dijon.*

Lutetias Paris. apud Valladens, MDCCLXXV.
(pl. 15. in 8.)

Hæc de Venere Commentatio, palma, quam tulit suf-
fragiis Academiae Inscr. Parisiensis, haud quaquam
indigna, de variis Veneris exponit apud Graeciae Italiae-
que populos nominibus et attributis, eorumque originibus
escauffis, de cultu huius deae, de eius templis, signis, et
tabulis, itemque artificibus, qui operibus istis inclaraerunt:
quod argumentum ab Academia propositum fuerat.

V v

Pri-

Primum Veneris originem Auctor haud dubitanter reperit a veteri Orientis philosophia. Huius enim placita cum fabularum atque allegoriarum umbris inchoerentur, ad significandum principium rerum omnium, ac vim vitalem per omnem mundum pertinentem, vti sunt philosophi imagine ~~de~~, quae vitam praebet omnibus, omniaque imperio suo contineret. Sed haec allegorica est opinio vulgi, umbram pro veritate arripientis, consecrata sensim, ac pro nomine diuino habita est. Assyrii, primi eius cultores, *Myliam* appellauere, Persae *Mitram*, *Alitiam* Arabes; quae nomina *genitricem* significant; nempe rerum omnium procreatrix, atque adeo mater Deum ferebatur. Cultus eius ab initio pius et castus, postea multis in locis ita degenerauit, vt Venus illa coelestis meretriculae similior fieret. Hinc duae Veneres, *Vrania* et *Pandemos*, praeter quas nulla alia statuenda est, cum omnes reliquae ab harum alterutra non nisi nominibus differant; id quod A. ad calcem libri p. 310. sq. disertè affirmat et demonstrat.

Iam, sic explicata Veneris origine, A. a pag. 11. de singulis Veneribus veterum Graecorum et Romanorum agere instituit, ordine quidem paullo liberiore, sed rebus accommodato. Interdum enim per occasionem quaedam attulit, vbi proprius iis locus non erat; omninoque non separatim egit de Veneris nominibus, templis, statujs, etc. quod multam lectori satietatem attulisset; sed plurima promiscue posuit ex ordine locorum, quem itinerarii fere in morem per magnam libri partem seruat, terrisque et verbis perlostrandis, quae in singulis celebrata fuerint tum nomina Veneris ac templi, tum statuæ et imagines, earumque artifices, enarrat, interdum etiam de cultu addens nonnulla; deque diebus festis, aliisque rebus Venerem spectantibus; quanquam vel ab hac ordinis lege, cum res pos-

stularum, recedens non dubitavit. Quae autem in ista continua enarratione afferri commode non poterant, nec certis locis adstricta fuerunt, de iis postea separatim exposuit. Sed quo melius de tota Commentatione iudicari possit, summam eius paucis indicabimus.

Quoniam Venus ab initio non nisi coelestis fuit, primumque ab Assyriis culta est, et aliis Asiae populis, per quos in Europam denique notitia eius et cultus peruenit: ideo ante omnia de Venere Urania orientaliū agit, Syriam, inchoatque Aegyptiorum, inique Cypriorum. In Cyprio A. aliquantam moratur, et singulas eius vrbes obcirculo, omnia Veneris, etiam non coelestis, cultum, haecque monumenta atque instituta omnia, diligenter persequitur. Inde ad Graecorum Uraniam conuersus, a pag. 63. templa eius et reliquum cultum, primo apud Thebanos, deinde a Cadmi temporibus, deinde in insula Cythero, in urbibus Peloponnesi plurimis, inque Athenis, eodem modo enarrat. Sed praeter Venerem coelestem Graeci quoque colerunt Pandemon s. Popularem, de qua A. a p. 75. tradere instituit. Cum enim cultus Uraniae, casti amoris deae, iam degeneraret in Graecia, et more Africarum populorum, volgandis corporibus, et omni genere impudicitiae exercendo, perageretur: Graeci, qui cultum coelestis Veneris purum et castum conseruare vellent, aliam Venerem commemori sunt, quae praeae libidini praeesset; atque ea vocata est Pandemon, quod nomen, ab initia honestum, postea pro vulgari et volgare adhiberi coepit: Venus hac ipso nomine colebatur Elide, Athenis, Thebis, etc. alibi aliis, idem significantibus, quorum nomina ab A. afferuntur et explicantur. Sed haec Pandemon ab his dicitur filia Coeli et Maris, aliis filia Iouis et Dionis. Qui filiam Coeli et Maris dixerant, haud dubie per allegoriam significare voluerunt duo principia vitae, quae

facerent, secundum Physicos veteres, aqua et ignis; id quod A. satis diligenter probat et illustrat a. p. 87. Deinde quaedam simulacra Veneris, mari arcuntis, recenset, eorumque antiquissimum exemplum, quod est in disco ap. Anacreont. Od. 51. neglectum a Caylo, commemorat. Huic autem Veneri marinae Graeci tribuebant imperium et tutelam maris. Hinc eius tot templa signaque in Siciliis, itemque in portibus, vnde *Limasse*, et in promontoriis, vnde *Acraea*, cognominabatur. Harum exempla nonnulla ab A. commemorantur, imprimis templum Veneris Cnidiae, in quo fuit nobile illud signum Veneris, commemorare, Praxitelis opus, artis statuarie, pacto prodigiosa. Tum de Venere, quae Hespero et aliis dicitur, filia Iouis et Diones, deque eius amoribus, de iudicio Paridis, et eius tentatis explicacionibus, nonnulla adduntur.

Iam a p. 126. A. Epitheta Veneris recenset bene multa, tam Graeco, quam Latina, et eorum ex parte rationes affert e Scholiasticis veteribus, et glossariographis. Inde revertitur (a p. 142.) ad enarranda reliqua Veneris nomina, templa, signa et imagines, quas habuit, primum in Asiae minoris et Thraciae quibusdam urbibus, in insulae Graecis, Sane imprimis et Creta; deinde, in Attica, maximeque Athenis, porro in Achaia, Argolide, Laconia, Arcadia, Elide, itemque Boeotia ac Thessalia; denique in Sicilia aeque Italia, et quibusdam provinciis Romanis. Omnium diligentissima agit de templis et simulacris Veneris in urbe Roma, a pag. 184.—247. Haec primum omnia commemorantur ex ordine vicinarum urbium, in quibus sita fuerunt; deinde vberius exponitur de singulis Veneribus, quas Romani coluerunt, eorumque recensentur altaria, signa, et templa, cum donariis, tum quae Romae fuerant, tum etiam aliena, ab A. huic loco referata. Venus Bryonia, de cuius in Sicilia delubro longe nobilissimo multa disputat

An-

Auctor, prius videtur templum habuisse Romae; certe nullum Veneris templum in hac vrbe apud veteres prius commemoratur eo, quod Erycinæ dedicauit Q. Fabius Maximus. De alio eiusdem Veneris templo diuersa tradere videntur Ouidius et Liuius, quem tamen secum et cum poeta A. conciliare studuit. Post Erycinam de aliis Romanorum Veneribus eadem diligentia agitur, vt de Epitularia, Verticordia, Murcia, Cloacina, Victoriola, Armata, Genitrice, aliis. *Libitina Veneris*, cuius apud Dionysium Halicarnasensem et Plutarchum mentio est, Auctori suspecta videtur, quod Latini scriptores de ea prorsus tacent. Deceptos igitur existimare Graecos istos, non satis imbutos litteris Latinis, simili nomine *Lubentinae* s. *Libentinae*, quod Veneri interdum tribuitur; vnde per errorem *Venerem Libitinam* natam esse opinatur.

Abfoluta vero hac de Graecorum Romanorumque Veneribus narratione, reliquias argumenti sui A. persequitur a p. 250. Ac primo quidem de cultu Veneris addit nonnulla, quibus supra afferendis locus aut occasio defuerat, itemque de festis diebus apud Asiaticos quosdam et Graecos populos, et apud Romanos. Tum de mense Aprili, de Pertigitie Veneris, de die Veneris, de iactu Venereo in ludo talorum, aliisque rebus, breuiter exponit, quae vel a Venere appellatae, vel ei sacrae fuerunt; quo pertinent etiam figura quadrata, numerus quinarium, pollex, reliqua. Diligenter quoque disputat de animantibus et plantis Veneri sacris, maxime de philyra; qua occasione locum Phurnaci ingeniose constituit; item de donariis Veneri oblatis, de liberis eius, praesertim Harmonia, ex adulterio cum Marte prognata, deque significatione huius fabulae, qua concordia nata dicitur parentibus, discordantibus inter se ingenio et natura. Postremo de Comitibus deae, diisque parentis et synnae traditur, itemque de Cesto, e de-

scriptione HomERICA, quacum imitationes quorundam recentiorum poetarum comparantur. Addita est brevis repetitio totius argumenti, atque indices plures, iique copiosi, quibus ex parte aegre casuisset liber, nulla in capita festinet necus diuisus.

Totam hanc Commentationem perillustrantibus facile apparebit, Auctorem e fontibus ipsis haussisse, omninoque nec diligentiae, nec elegantis doctrinae commendationis carere. Loca enim veterum, quae per totum librum rebus probandis et illustrandis adhibet, petita ea e Geographis, Historicis, Poetis, aliisque, inprimis Scholorum et Glossariorum scriptoribus, non solum accuratissime indicat, (quae diligentia non nimis saepe deprehenditur in Franco-gallorum ex hoc genere libris;) sed ita quoque vel explicat subinde, vel emendat, vel conciliat inter sese, ut a compilatorum plebecula facile secernatur. Vnus quoque est scriptor recentiorum, qui hanc mythologiae veteris partem vel ex instituto, vel per occasiones, illustrauere; non ut eos duces sequeretur, sed ut comites sibi adiungeret, quibus etiam multa melius vidit, et plenius docuit. Quosdam eorum saepius carpit, ut Gorium, Musci Estrusci, operis parum diligenter elaborati, auctorem, et magis etiam Godoynum, interpretem Pausaniae Francogallium, cuius plura vitia in vertendo et explicando notae et castigat, neque immerito; ut, cum in inscriptione vetere ap. Pausaniam, ubi Venus dicitur *μαρτυρὴ παρθενική*, vocat *Parcium antiquissima*, pro *antiquior Parcii*, noti Graecismi infecta, itaque aliis in locis. Ceterum A. per totum librum, quae satis nota nullisque difficultatibus implicata, et saepe dicta sunt, ea aut omnino praetermisit, aut leuiter tantum attingit, iis maxime inhaerens, quae vel clarius, vel rectius, vel plenius, edisserenda erant, quam factam fuisset ab aliis: quae ratio, quo est rarior in libris ex omni genere, eo di-

digaior etiam docto atque intelligente scriptore existimanda est.

IOHANNIS GODOFREDI LEONHARDI, PHIL.
 osf. et Medis, Doctor. de primae inspirationis vera causa,
 Periculum.

Actum agerem, si post tot praestantissimorum physiologorum scripta, ad respirationem pertinentia, multum esse vellem in huius actionis organis, stadiis, phaenomenis, modificationibusque describendis. Haec enim in consummatissimi Viri, Illustris DE HALLER operibus quis non lubentius, quaerat quam in exiguo hoc et tenui schediasmate? Meas sibi potius habeat curas primae inspirationis naturam et causam, de qua multi quaesiverunt, nemo fere, quod sufficeret explanationi, decuit. Minus forte verecundus possum videri in iudicando, dum omnem omnium auctorum operam, in aetiologia huius rei inveniendam inutilem et frustraneam fuisse dixerim: sed habeo quo me tuear. Scilicet quum in munere Professoris Physiologiae ordinario ad eundem, ad orationem inauguralem audiendam Lipsicas munus conuocaret, programme elegantissimo, de prima fortis respiratione, GEHLERVS noster V. Cl. causam eius nunquam a quoquam recte explicitam inueniri, verissime quidem monuit, simulque fastus est ingenue, eam nec a se rite hactenus detegi potuisse. Vt autem sic satis a temeritatis crimine mihi videor purgatus, ita quid impediat, quo minus, quae in explanationem rei obscurae, ex omnium conditionum foetus et recens nati hominis accurata comparatione, et sollicita disquisitione, hausta et petita, in scholis meis physiologicis afferre soleo, ea publice quoque aliquando exponam, equi-

equidem non perspicio. Examine proinde, quo mediatus sum, iudices non sordidi neque cupidi, sed aequi et rerum intelligentes, quibus forte non penitus displicuisse summam mihi erit voluptati.

Prius vero quam nostram sententiam proponimus, aliorum decreta praemittenda et diiudicanda videntur; quod et auper ita fecerunt Viri Excellentissimi, BOSIUS (diff. de respirations foetus et neogeniti altera,) atque GELLERUS (l. c.). Ergo si discedimus a commenticia ista veterum, quae pulmonibus insit, aërem fugendi, cuius refutatione non opus est: occurrunt nobis, qui vel in aëris siue elatere, siue pondere, tum ingressus in pulmones, tum thoracis atque pulmonum dilatationis causam quaerunt, ut BAGLIVIVS, PITTCARWIVS, alique, quos tamen aëris in pulmones, siue mortui, siue moribundi infantis, ore hians licet et puro non contingens ingressus egregie comminuit; vel qui dilatationem pectoris per contractionem musculorum inspiratoriorum obinendam, aëris ingressui fore et debere recte quidem statuunt; in causis tamen, a quibus ista quidem contractio pendeat, definiendi, rursus diversi, et vel ad animum prouocantes, vel ad corporeas quasdam conditiones. Isti nimirum desideria varia affligunt animo, quorsum WHYTTII illud respirandi, WATTII vagiendi, et, quem summa tamen cum veneratione meminae fas esto, HALLERI, cibum forte capiendi, leque a dolore vario et anxietate liberandi, pertinent; quibus vnicum hoc argumentum opposuisse sufficiet, recens natus homini, respirationis, vagitum, et cibi, ut rerum ignotarum, iustam esse posse cupidinem. Hi, qui e corpore repetunt primae respirationis rationes, mirum rursus in modum in singulis differunt, neque tamen, quae rem vere illustrent, et mentem ad assensum cogant, adferunt. DIMMERBROECKIVS, qui, quoniam maturior foetus ob

calorem internum temperandum refrigerio opus habeat, ad respirandum cum cogi afferit, si quidem ex nullo alio capite reprehendi possit, ex hoc potest, quod ista ratione docere videatur, cur, et in quem finem respiretur, non verò ex qua inevitabili necessitate. Cl. HERISSANT, qui et copiam sanguinis maiorem per arteriam pulmonalem ad bronchias, quas vocat, dilatandas, et aerem sic invitandum aptam adferri, et in maturiori foetu sub calcitracionibus in vtero pectoris quoque musculos moveri statuit, optime a nostro BOSIO refutatus est, et in uniuersum mihi plus ponere et optare videtur, quam ex phaenomenis vnquam demonstrari possit. THRUSTONI stimuli ex meconio et vrina et lacta interna sanguinis ipso partus tempore coorta, nec non Ill. HALLERI stimulus ex aeris frigore, cui recens natus exponatur, et dolor sub exitum ex vtero perceptus, quamuis neglige non debeant, nimis tamen remotas videntur sistere causas, ex quibus, cur muscoli pectus dilatantes seorsim, neque cum constringentibus simul contrahantur, explicare nemo apte possit. Quum vero vt rigeant isti muscoli, consentiente WRISBERGIO, BOSIO, aliisque summis viris, irritatione quadam vtiq̃ opus sit, egregie seruirent explicationi humores acres SWAMMERDAMII, sanguini immisti et diaphragma irritantes, modo probari possent, vel stimulus neruorum in musculis inspiratoriis, ex mente TREWII, antea quietorum, modo quid ipsos hos neruos stimulet magis nunc quam antea, quidque sensiles magis reddat, apte vna exponeretur. Forte tale quid stimulan inesse credi posset extensioni musculorum intercostalium externorum sub partu consueto, vel internorum sub partu agripparum, et constrictioni pectoris et abdominis foetus exeuntis, quod HAMBERGERVS docuit; sed quominus assentiar, praeter rationes ab Exc. BOSIO dictas, foetus ex vtero materno exci- si me impediunt, qui sine omni illa extensione et compressione faultis auspiciis respirant. Quare, neque cum Cl. DA-

VID. *Dissert. sur le mechanisme, et les usages de la respiration etc. de Paris 1766. 8. p. 46. ff. Comment. Lips. Dec. Secundae Suppl. I. p. 140.*) facio, qui praeter aeris peregrinum stimulum, et ingratam pressionem, partibus pectoris, sub partu qualicunque compressis, et hinc necessario resiliens, omnia vult tribui. Mitto aliorum virorum clarissimorum opiniones, quae siue prorsus eadem sunt cum laudatis siue parum tantum ab iis discrepant, et ad Exc. vosii sententiam, quae illo GEHLERI de explicationum omnium insufficiencia iudicio paullo recentior est, accedo. Statuit nimirum Vir Doctissimus, primae respirationis causam, primariam, non simplicem, sed valde compositam esse. Respexit proinde ad omnes condiciones, ex vita foetus, ante sub et post partum petitas, ex quibus obscurae rei lucis aliquid adfundi possit. Series cogitationum, quae vitur, haec est. Prima vita foetus in utero aquis circumdata commoda, cum celeri incremento, et sine distinctis motibus, vegetabili similis est. Aucto deinceps foetui cedit quidem uterus adhuc, maiori tamen cum renisu, et ab ipso foetu, nunc distincte motu, atque, imminutis potissimum aquis, pressio, extendendus. Sic sensim fit uterus ad retinendum foetum ineptus, et incommodum huius domicilium. Iam accedunt i ternaе perturbationes a meconii et lotii stimulis, et incommoda ex situ capitis, prius mento ad pectus appressi, dein adeo ad uteri ostium delapsi, et totius corporis urgente pondere, nec non ultimo ipsius uteri semet constringentis pressione, eaque sub partu potissimum ad conicam vsque formam inducendam efficaci, male quidem habiti. Hinc quis non intellegit, cerebrum etiam pati debere, partusque tempore in foetu circulationem sanguinis turbari, nervos commoueri, et insolita quaeque, neque ante experta contingere debere? infante inprimis, irrito licet conatu, maxime reluctante nascendi his molestis, quae in partu quousque alio, non naturali, et rudi forte insuper ob-

ste

stetricante adiuto, multo adhuc grauiores fiunt. Venit igitur iam foetus ex calore grato, et mollissimis aquis, in auram frigidam, sensibilibus et pene intolerabiliter ponderosam. Vnde stringitur corporis superficies frigore; intercipitur, abolita per vasa funiculi vmbilicalis progressionem, pristini circuli libertas; nascitur ex retento, alias effluente, sanguine abundantia quaedam, cordi non leue obicitur obstaculum, et anxietas haud dubio oritur ei haud abssimilis, quam in nato homine retentus spiritus procreat. Libere nunc mouet artus, curuatos antea, natus, extendit caput et collum, elongat tracheam, aperit os, thoracis musculos agit, et licet molestias tandem ex tanto labore abigere tentans, nec instinctum nec voluntatem respirandi habeat; impedire tamen non potest, quo minus circumfluens aer in patulas vias, dilatato pectore apertas, per asperam arteriam sponte in pulmones irruat, eosque extendat.

Fator, in hac ipsa Excellentiss. Bossi sententia, optima quaeque et verissima reliquarum opinionum coniecta, et pro summo Viri iudicio ita apta, collata et disposita esse, vt verosimillimum sit, ex his conditionibus haud dubie primam inspirationem consequi debere. Atenim uero excusabit VIR SVMMVS, cui, vt noui, coecus assensus minus sane gratus, quam verecundus in quibusdam momentis, dissensus est, si, quae vel alium prorsus in modum, vel latius paullo et diductius meditatus sum, ingenua quidem cum libertate, edisseram, inprimis quum prius, quam ille elegantissimus libellus prodiret, auditoribus quibusdam meis, quae ego sentirem, in scholis physiologicis priuatissimis, iam dudum exposuerim.

Viuit foetus, sic statuo; viuit in vtero suo corde suisque vasibus. Vita igitur foetus non est vegetabilis, sed animalis; et omnis illa radicem inter et funiculum vmbilicalem

comparatio neque nimis longe petita videtur, ac ista foret inter radicem plantae et ductum thoracicum vasque lactea hominis nati. Motus si deficiat musculorum distinctus, memores simus, nec blande dormientis membra moveri. Addo et hoc, sine aere externo libero non crescere plantam, crescere autem foetum.

Nutritios succos e matre habet per intermediam placenta, haud dubie tenuiores, subtiliores, et magis lymphaticos ab initio, ut a corde, visceribus, et vasis foetus, in usus parvuli corporis subigi et impendi facilius possint, utque lactius sit incrementum, sensim vero paullo densiores, globulis rubris ditiores, et quasi magis oleosos, ut futurae extra uterum degendae vitae aptum robur corpus foetus colligat.

Sic augetur in foetu sanguinis pars rubra, cumque ipsa calor increfcit, quem, quam aer tunc temperare nequeat, temperat exterius circumiectus liquor amnii, interiorque abundans succus lymphaticus, sanguini venoso deorsum affusus. Certum enim est, meo iudicio, quod alio tempore latius disputabimus, sanguinem rubrum, ut magis oleosum, et in globulos insuper figuratum, in arteriis imprimis minoribus, insuper oscillantibus motum, tritu vehementius incalescere debere, quam informes, hinc tritu expertes succos lymphaticos, minori copia principii inflammabilis diuites, inque cavitatibus et cellulis quiescentes, vel in vasis venosis lymphaticis cedentibus glandulisque conglobatis tardius motos.

Vtut vero calor sic mitigatur, non tamen prorsus extinguatur, immo adeo in dies augetur, aucto iam dies nimirum cruore et imminutis liquoribus tum amnii, tam lymphaticis. Hinc nervi foetus sunt sensibiliores ipso foetu,
et

et pressus vteri, quem imminutae aquae a corpore tenello non amplius arcent, cum quodam molestiae sensu percipitur, ex quo pressu pariter atque sensu eius congestione sanguinis in musculis proximis nata, nutu ipsius, ut probabile est, animi accedente, fit musculorum in artubus potissimum contractio, motus embryonis et situs varia mutatio. Effectus quoque hos pro causarum incremento, et frequentiori recurso, et crebriores et maiores fieri deberi facile iudicatum est, donec reuolutio vltima partum praecedens accedat.

Vasa foetus, placentae et vteri haud dubie ad certum quendam tantum gradum mutuo extendi possunt. Quicquid hunc gradum excedit, aequilibrium tollit inter sanguinem ex vtero affluentem, et ex embryone istuc refluentem, summe necessarium; atque proinde foetum, si viuit, reddit inquietiorem; siue vero viuat, siue mortuus sit, vterum, cuius fabrica musculosa diu quieuerat, tandem ad contractiones exstimulat. Est proinde in sanguine nimis congesto, et paulo aegrius per vterina vasa venosa transeunte vteri ipsius musculosi irritati, hinc et contracti ratio. In omnibus vero, quae nunc diximus, partus causa quaerenda, qui pro diuersitate variarum conditionum, hic copiosius non exponendarum, hunc breuiori, nunc longiori mora, plusque minusue graui cum dolore sequitur. Nolo iam partus phaenomena enarrare, quae aliunde nota sunt. Sufficit mihi, vtero expulsam infantem viuam esse, hoc est sanguine gaudere per cor et vasa mobili. Is prodiit in aerem, citius quamuis nouum, non hostile tamen sed beneficum frigus, vniuersam corporis externam superficiem alluens, infestum temperat calorem sanguinis, copiosius ab vtero semet contrahente in foetus corpusculum deriuati, et sub partu ipso citius quoque, ut videtur, quamuis haec vrgere nolim, moti. Sic ergo ad cor redit quamuis copiosior,

competatior tamen simul sanguinis vnda per venas cauas, pulmonalium venarum cruore simili beneficio nondum vfo.

Cessat vero iam tota pristina viuendi ratio. Nil quidem cruoris per venam vmbilicalem amplius adducitur, frigore sole aut ligatura simul artificiali compectum hunc intercipiente, sed nihil quoque cruoris amplius per arterias vmbilicales, larga, vt egregie adnotauit Excellent. Bossivs, sanguinis quondam emissaria, educitur. Hinc quicquid exire non potest, ad artus fertur inferiores, hactenus parciore sanguine irrigatos; horum nervos fouet, sensiles magis reddit, musculorum, extensorum contractionem, quamuis non semper, promittit; denique auget copiam cruoris, qui per venam cauam inferiorem versus cor anteriùs ascendit, a qua portio eiusdem præterea traditur truaco venae sine pari, cuius coniunctiones cum trunco venae cauae inferioris, ramisque lumbalibus, renalibus, et spermaticis, ex anatomicis fatis quidem notae sunt.

Quemadmodum vero sanguini, in venis musculorum caput collumque extendentium et laryngem aperientium, nec non brachia mouentium, aliorumque fluenti seque per suas vias in iugulares et subclauias effusuro, blande renittitur columna sanguinis in vena ἀγγειον, vt sic ex leui, sanguinis tamen adhuc moti, congestione neruorum et muscularium fibrarum stimulus, indeque musculorum contractio oriatur, per quam sanguis quidem promouetur, collum vero simul et caput, nec non brachia mouentur, aspera arteria elongatur, mucus exprimitur, osque aperitur; ita quoque columna sanguinis per venam cauam inferiorem ascendens riuulo venarum diaphragmaticarum et columna sanguinis in vena impari riuulis venarum intercostalium renittitur, et sic pro vario vigore infantis serius ocuis beneficia illa fit diaphragmatis et musculorum intercostalium, ex san-

linguinis turgentis stimulo, contractio, cuius ope thorax ampliatur, inque pulmones dilatati thoracis aer liberrime irruit, sicque inspiratio prima contingit.

Iam et illas addere possim mutationes, quae primam inspirationem sequuntur, et causas, quae expirationem reddant necessariam; sed in haecenus dictis acquiescam, quum expirationis necessitas iam ab aliis tradita et explorata satis habeatur, nec a gumentis propositi limites temere excedere velim. Caeterum, quam proposui, explicationem, puto omnium commodissimam, quum et foetibus applicari possit vtero excisis. Habet quoque, nisi me omnia fallunt, quum petita ex intima corporis oeconomia, superstructa anatome, et iustis observationibus sit, veram demonstrationis vim, et pedetentim progreditur ad ultimum, quod docendum est, aequabilique passu. Verum iudicent alii, vtrum recte et ordine cogitarim; ipse ego pauculis adhuc, quae moueri poterant, occurrere dubitationibus.

Saepe, dicent forte quidam, saepe omnia irritamenta externa, frustra applicantur, nec tamen obtinetur pectoris dilatatio, neque aeris inspiratio; ipsa adeo aeris instatio non sufficit ad foetum viuificandum. Nimirum egregie ex his ipsis corroboratur mea sententia. Elucescit exinde, externum stimulum inanem esse, si interitus ille sanguinis moti et turgentis et nervos fouentis deficiat. Semel finita aut nimium languida morituri circulatio, nullis stimulis externis reuocatur aut confirmatur. Cordis exempti et varie dissecti motum per stimulos reductum nemo mihi opponat. Habet enim cor multa singularia, quibus carent musculi reliqui; et in vniuersum, quae post mortem fiunt et extra corpus tutissime semper ad physiologiam viui corporis illustrandam transferri equidem affirmare non audeo.

Obi.

Obiiciunt alii, aliquando diaphragma pariter atque musculos intercostales agitari, neque tamen consequi aeris in pulmones ingressum; sed tunc in ore et faucibus haeret ut plurimum mucus, quem, is qui demonstrat, mente, is qui obstruatur, manu remoueat necesse est; vel spasmus forte laryngem constringens aerem arceat, arte, si fieri potest, soluendus, ut irritatione locorum vicinorum, vel calore blando et similibus. Exinde vero causae nostrae nihil profus decedit.

Erunt denique forte, qui reprehendant nos, quod in sanguine moto, turgenteque, quaeramus id, quod nervus ad sensum, musculos vero viui corporis ad motum adaptet. Sed his commendamus attentionem ad phaenomena omnia corporis viui, sani et morborum, sedulamque in primis meditationem super sanguinis copiosiori et celeriori refluxu, per motum muscularem obtento. Ego vero alii temporis huius quidem rei tractationem reseruo.

*HESIODI ASCRAEI QVAE EXTANT, EX RE-
ceptione THOMAE ROBINSONI, cum eiusdem, Ios.
Scaligeri, Dav. Heinsii, Francisci Guisti, et Iohannis Clerici
notis, Ioh. Georgii Graevii lectionibus Hesiodis, et Danielis
Heinsii Introductione in doctrinam Operum et Dierum. Acces-
serunt varietates lectionis Mss. et Edd. Vett. Scholiaque inedita,
itemque Dav. Ruhnkenii animadversiones, cum aliorum selectis,
curante CHR. FRID. LOESNERO.*

Lipsiae sumtu Gotth. Theophili Georgi A. C. MDCCLXXIII.
8. pag. 711. praeter praefationes, et Thom. Robinsoni
Dissertationem de vita, scriptis, et aetate Hesiodi.

Quum ab aliquo inde tempore consuetudinem hanc ob-
tinuisse satis constat, ut librarii nostri ius sibi vindica-
rent

rent, primarum hincernaque antbarum Anglicanae, Belgicae, Gallicae editiones, recentissimis quoque, iterum typis tradendi, quod vel leporum, quibus sacris essent, distantia adducerentur, vel typorum chartarumque nitore atque splendore caperentur, vel luxu inde aliquid commodique sperarent; Hesiodi vero carmina omnium fere doctissimorum manibus tractantur, editionis autem huius antiquissimi et praestantissimi poetae, quam Thomas Robinsenus anno huius seculi septimo atque tricesimo curavit, quae bona, doctaeque sint, et in his ipsis Actis tum temporis expositum sit, et eius inspiciendae atque aestimandae cuius haud difficultas detur copia: his singulis praetermissis, modo commemorare placet ea, quibus cura Chr. Fr. Loesneri, Philologiae S. in hac Universitate Professoris eruditissimi, Anglicana editio repetita, aucta, ornataque esse videatur. Cum non modo variae lectiones MSS. et edit. Vett. sed et scholia inedita, nec non animadversiones Ruhnkenii, aliorumque selectae, accessisse dicantur; primum de Varietatibus Lectionis, deinde scholiis, de animadversionibus denique ea afferentia, quae cogniti videbantur necessaria.

Duo codices nostra in urbe, tum in bibliotheca Academica, tum in Senatoria servantur, quorum hic chartaceus est, ad saeculi XV. primordia, iudice Reiskio in praefatione ad Theocritum, atque praeter Theocriti octo priora Idyllia, et Sophoclis tres primas fabulas, Hesiodi Opera et Dies, cum scholiis non poenitendis, et ab Tzetzae opere diversis, complebitur; ille aetate alteri fere aequalis, Pindari Olympionicas, Theocriti octo priora Idyllia, atque Hesiodi Opera et Dies, cum antiquis Moschopuli scholiis marginibus occupantibus, aliisque cum grammatici, tum rhetorici argumenti veteris lineae collectione, continet. Horum igitur Codicum lectiones, sed non adeo numerosae, pleraeque etiam vel ex errore scribarum ortae, vel editionibus Vett.

conuenientes, suo quoque loco textui Bibliothecae conspicien-
 tur, ita tamen, ut Codicis Senatorii lectiones non ex ipso
 Codice, sed ab exemplo editionis Trincauelli, istius codicis
 collationem habente, petitas, Cl. Loesnerus fateatur. Is qui,
 quod obiter notamus, hoc exemplum editionis Trincauelli
 possederat, Sciogizius, lectus non incelebris editionem quo-
 que Ferranam, Venetis 1543. impressam, conferre incoepo-
 rat, sed meram repetitionem Iuntinae posterioris esse co-
 gnoscens, varietatis notandae consilium statim rursus abiecit.
 In societatem Lipsensem quoque memorauimus Codicem
 unum, ueni quoque codex Augustanus, descriptus ab Bhingero
 in Catalogo Bibliothecae Augustanae p. 360. et Reiforo in
 Indice MSSorum eiusdem p. 81. cuius Varietates et scholia
 Reiskius dederat descripta librario, qui ex Iuntinarum, Aldi-
 nae, Trincauelli, Venetae 1537, Stephanianae inter prin-
 cipes poetas graecos heroicæ carminis, Heinsianae tandem
 matoris, lectiones colligendi curam, Ioh. Petro Schmidio,
 nunc sacrorum interpreti, curam commiserat. Quod ad
 scholia attingit, inedita, ea, qualia sint ut intelligatur, non
 continent breuiores notas, sensusque explanationes, sed sin-
 gularum potius uocum interpretationes, glossemata dicere
 possis; *gr.* Πρωτόθεν, ἀπὸ τῆς Πρωτοῦ: αὐτοῦτος, δεξιόθεν τῶν
 ἀνθρώπων: δεῦτε, ἀγέρω: ἰσπίνο, ἰππασο, ἀλλοτρίω: σφραγίσ-
 ῶπιοντες Πάρη, τὸν αἶμα: ὑμῶντος, ἔχουσι ἴσως ὑμῶντες ὅ-
 τε δια, δια ὅν τρέπον βροτοί, δεφθόροτο ἀνθρώποι, ἀνθρώπων: ὁμοῦς,
 ἀπῶντες ἀφῶντες, φῶντες, ἀνθρώπωντος ἀνθρώπωντος ἡμεῖς, κ. τ. λ.

Neque desiderari passus est Loesnerus V. Cl.
 animaduersiones Dav. Ruhkenii, collectas, quas cum prop-
 riæ ipsius epistolæ criticae anno 1745. editas, et ex insula
 Hesiodea tractanti, tum alteri, quæ tribus annis post
 Lugduni Bat. prodit, inessent ad Hesiodum illustrandum.
 Hæc autem ipsæ Ruhkenii animaduersiones etiam modo
 sæpè phylagula complent, commendant inueni se acumine ac-
 que

quo diligentia totius, cum prorsus vestigia Græcæ in le-
 sionibus Hesiodicis: neque tamen opus est exempla huius
 rei commemorare, cum scripta Ruhnkenii a quous harum
 deliciarum cupido legi haud nos lateat. At Cl. Loesnerus
 marginalia quoque inserta esse aliqñ scribit, vel auctoribus
 laudatis, vel sibi tribuenda: nos vero præter due obserua-
 tionum, et laudatum Valkenarium, qui probet dicta Ruhn-
 kenii, nihil aliud alieni reperire potuimus. Vna obseruatō
 spectat ad *ἐπιπύλαι*, Theogn. v. 610. quod Scholiasta
ἐπιπύλαι existimat, Robinsoniana reddis, et sic, ubi vocatū
ἐπιπύλαι etiam apud Atticos sæpius abundare obseruatur, atque
 Bachius ad Hieron. Xenoph. VII, 11. laudatur. Altera
 obseruatione docetur, Versum, 76. Operum atque Dierum
 esse a tenebris manu, quod non differat a. v. 72, neque
 dici possit, *ἐπιπύλαι* et *ἐπιπύλαι* aptatum, quæ et Græcis,
 et Sudaæ, et Horis, suæ partes fuerint. Non vero fuit
 integrum Cl. Loesnero, colligere, quæ scire vel ex institu-
 to ad Hesiodum vel emendandum, vel explicandum, esse
 scripta, necdum edita, vel per libros *ἑρπύλαι*, in illo inuicem
 Græcos Poetae interpretes, eodem tempore, et vna eā-
 demque opera, lectoribus dare, quum et temporis angustia
 prohiberetur, et conductor nollet *ἐπιπύλαι* numerum præci-
 piam pagellarum: promisit tamen Vir doct. aliud volu-
 men, quò Græcorum commentarii, adhibitis vel codicibus
 scriptis, vel veterum Grammaticorum libris, cum editis,
 tum ineditis, vel Trincauelli editionis ope, diligentius quam
 in *ἑρπύλαι* constructi, continerentur. Interim curauit,
 vt Robinsoniana Hesiodi editio omnibus mendis maculis-
 que, quantum quidem humani prouidere poterat, induci
 daret, et præter ea, quæ iam commemorauimus, opor-
 tione, notis quoque nonnullis Ioh. Tob. Krebsii, anno huius
 sæculi quadragesimo sexto Schreuelianam exemplum recen-
 sentis, augeretur, nec non typorum elatasque puritate se
 commendaret. *ἑρπύλαι* et *ἐπιπύλαι* præter *ἐπιπύλαι* *ἐπιπύλαι*

in Hefiodo glando facere quicquid vellet, profectio cum
 Robinſoni editionem reſpondens cumſſis, quom, ut et
 Clodiam, haud raro nugatores et iſiſmos fuiſſe quod conſtat,
 ſeruit, quatenus non laege abeſſe a partibus eorum exiſti-
 mas, qui contemptis diſciplinæ rationisque criticæ, abſque
 illorum uſu alieni, ignavia inſidiis quoque velamen quaerunt.

Quamvis tamen Robinſonus ratione Grammaticæ et
 Criticæ non omnibus ſatisfaciatur: nec tamen contemnenda
 eius videtur opera, ſed gratos potius ei referendæ, cum
 Hefiodi commodam nitidamque editionem lectoribus de-
 derit.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΥ ΑΡΧΙ ΤΟΝ ΗΚΟΥΣΙΟΝ ΚΑΤΩΣ ΕΣΤΙΝ:

I. e.

PLUTARCHI COMMENTARIUS, QUOMODO

*adolescens poetas audire debeat: Græce et Latine, ex interpre-
 tatione Xylondri, ſalmadiis curis reſcriptus, emendatus, et notis*

Animaduerſionibus nouis illuſtratus, opera IO. TOB. KREB-

SII, illuſtris Moldani Reſtoris.

Lipſiæ, ſumptibus Caſpari Kriſch, 1779. 18 pl. octoſis.

Quæ duo ſeſſionibus Plutarchi operum impediunt maxi-
 ma, ſciliçet libri moles, et exemplarum idonea ſuſci-
 tas, ea remoueri paulatim ſentiuntur hac tempore, quo edi-
 tiones habiliori commodiorique formæ parantur, et ſunt
 opuscula ſeparatim eo cultu habituque, ut ſunt nunc no-
 tis et obſeruationibus inſtructa præſentur, quibus de plu-
 ricip

etis philosophicis veterum, de historicis, chronologia, geo-
 graphis antiqua, de fenibus significacionum verborum et
 dicendi formarum, de quibus omnibus scriptorum Plutarchi
 lectus istam cognicionem habere debet, sufficienter expo-
 nitur. Hoc nuncius laudatissimus nuper Wyttenbachii V. C.
 in explicando Plutarchi de urbe romanis vindictis libello
 studiorum, quo in genere is tam excellenter versatus est, ut
 exemplum inde petendum sit reliquis, qui in aliquo eius
 scripto illustrando vires experiri velint. Sicur autem de
 Puerorum educatione liber, Heusingeri quondam, nuper
 antea Schneideri, Francofurtanae Academiae doctoris, cu-
 ris, cum auctori, tum lectoribus saluberrimus, est editus, sic
 scripti de Audiendis vel legendis Poetis, post Ioh. Pottor-
 rum, V. Ck Krebsius ante triginta et amplius, cum adhuc
 Lipsiae commoraretur, annos, prodidit editionem, quae
 magistrorum ipsius, Gesneri et Ernesti, Virorum in hoc
 genere praecclarissimorum, calculum ferret; quae vti sunt ad-
 huc Iuvenes ad cultum ingenii et literarum studium for-
 mandi, in scholis et Academiis quibusdam, donec distractis
 et diuenditis exemplis, repetita sibi et aucta editione opus
 esse libentius ostenderet. Annuit precibus suis honestissi-
 mo Vir Ct. qui non sperasset, sibi fore manus pristinae ope-
 rae renouandas adiuuandas, et, quae suo exemplo in pri-
 uato vsus adscripsisset, exponitis, Commentarium pristi-
 num auctiorem notis, et vberiosam citatis, exire iussit. In-
 uat omnia adolecentes, magnorum virorum, Valckenrii,
 Pieroni, Kuhnkenii, et aliorum, quorum scripta per haec
 tempora edita sunt multa et egregia, mature nosse in Grae-
 cam literaturam merita, inde oper et diuitias scientiae ve-
 rae; inde denum Criticos sanae disciplinam et praefidia re-
 petere. Ac ex Ioh. Pottori quidem satis rara editio, quae
 vsus postularet, varietatis lectionis et adnotationis
 causa iam quondam allata sunt, et Reiskiana nunc accesserunt,
 quae ad verba, vel coniectura, vel librorum ope re-

fingenda perveniunt. Sed iniquior circumstantibus, plerumque
 coniecturas et emendationes repudiat, alias tanquam obse-
 ras, alias ut porum necessarias, crebro his vocibus utitur:
vir doctus falsam criticam intra pauculum continere poterat:
hæc locus integerrimus, ita ut hoc tibicine non opus habere vi-
deatur: vir doctus in legendis scriptoribus græcis fastidiosus fla-
machi fuerit necesse est, cui nihil fere recte dictum videretur.
 paucis exceptis, quibus adscriptum sit: *hæc emendatio mihi*
viacet. E quamquam locorum e Poetis antiquis a Plutar-
 cho adhibitorum, sedes et sententia apte passim in Com-
 mentario indicatur et exponitur; quamquam scriptoris in-
 telligendi præsidia ex eodem ipso, laudabili studio perlecta
 et familiari facta, sumuntur: tamen rem altius repetendo ad
 fontes et origines verborum et locutionum, quibus sum orationem
 exornat, præsertim in rarioribus et exquisitioribus explicandis,
 magis subinde videtur respiciendum fuisse. *ἔνδρα* pro *αὐτίκα* Xenophontem non raro adhibuisse, v. c. in
 Hierone 2, 7. 8. observat Koenius ad Gregorii de dialer-
 tici libellum p. 195. Hinc apud Plutarchum c. 4. *ἔνδρα*
σι βύλας etc. non vertendum est, *statim*, sed *verbi causa*, *e-*
xempli gratia, nisi quis teneat, *continuo* apud Virgilium, et
 ipsam *statim* apud Iuroconsultos veteres, hac notione usur-
 pari. Nec in illo loco tam ajuat intelligere *ἰνίσημα*, quam
 nexum verborum cum *ὀσθρα* vel *ἀλλὰ μὲντοι* etc. continu-
 gere. Et latina quidem verbo *Græci*, in editione Petterii,
 quæ multis modis præstans vulgatae Xylandri, crebro
 cum fructu ad partes vocari merebatur, nec fere neglecta
 vel sileri, vel sperni debet, scite sic vertit, et totum sic
 locum persequitur: *Exempli gratia, cum narrat Hæmorus, deper-*
dit alios ab aliis deiectos, aut ab hominibus vulneratos, aut inter
se discordes atque irascentes: nosti alia his vitia, multo melio-
ra profari: Certe nosti, atque etiam meliora profaris alibi: —
Νῆσι, quibus est facile cœcum esse. Λόγῳ ἰσχυρότερον Cap. 7.
sunt rationes quæ ardeant, siue, ut paulo melius, Græci
 us:

us; oratio abblatens, quam esse sententiam verbi, contextus probas. Sed quomodo hanc vim habeat, non est ostensum. Γάλαρ sane tribuitur rebus, quod se unquam inuenisse negat Cl. Krebsius, passim apud Poetas, imprimis mari placide: vid. Stanley ad Aeschyl. Prom. V. imo vl. 90. Rittershus. ad Oppian. Halicut. 4, 334. Bergler. ad Alcipt. p. 274. Abresch ad Hesych. T. I. p. 1167. Sic nec Φιλανδραίων de rebus dicit consoquebat. At vid. Thomas Mag. V. Φιλανδραία, ubi Aeschinem memorat dixisse, δια τῆν γῶσιν καὶ Φιλανδραίων τῆστίχων. Tum παρρηγῶν, seu alia forma γῶσιν, in risu frequens olim in splendendo fuit veni- dondoque; Hesychius: γῶσιν λάμπων, αἰσθῆν. Latini sic dicunt ridere. Horat. Od. 4, 21, 6. Ridet argento domus. Hinc γῶσιν apud Herodot. V. 86. e Misk. sectione, illustres, splendidi, ut docet Wesselingius Diss. Herodot. p. 165. Sint ergo λάγυς ἐπιγῶσιντες verba blanda, decora, splendida et speciosa, quemadmodum ἐπιπροσώπιος λόγος sermo, ad speciem boni; sicut Philo, de Nobilit. p. 905. A.

Hic quidem etiam locus e libro *Quis rer. dicitur. heres.* p. 487. C. ed. Francof. (T. I. p. 479. Mag.) ita tractatur p. 207. ut pro τὸ Φιλίας παρακέρμα legendum statuatur τὸ Φιλίας παρακάλυμμα; quae emendatio duabus de causa repudianda videtur. Primum παρακέρμα profertur est vocabulum, ab ipso Philone adhibitum. Leg. ad Cai. p. 1007: C. ἡ γὰρ ἀσπὴ τὸ νόμισμα παρακέρμα, καὶ θεῶ μορφή γίνεσθαι; ubi significat *notam nummi depravatam*, sicut νόμισμα nota ipsa. 1. Maccab. XIV, 6. quod χέρμα vocatur alias; quod veteres εἰδῶν interpretantur, Matth. XXII, 20. Deinde voci παρακάλυμμα addenda altera in Genitio, rem malam vel turpem denotare debet, quandoquidem non honesta et bona, sed ignominiosa et turpia velamine opus habent. Quod in reliquis exemplis commemoratis obtinet, in hoc certe valere debet, Quare τὸ Φιλίας παρακέρμα maneat, et ex- pli-

plicatur, corrupta. *πύρον σόβη ἀμύχλια νότα*; nec interpre-
 teris verba: *fucatum specimen amicitiarum*, ne *μαχίνυλις* (forte
 fidiculis dicere voluit,) quidam adhibita e graecis extor-
 quenda dicantur. Denique nec *Grotiana* *εραξία* verborum
 Plutarchi: *ἐχέουτο τῆς ἀπορίας παρακλήσεως*, *robis per-
 plexis velamentum hoc invenit*, exagitantur, qua cur praefites
 ista, *ὅτις ἔξ ἁυτῆς ἀπορίας ἀπορίας* hic non tam sit difficultas,
 quam *consilii inopia*, quae alias *ἀμύχλια* dicitur. At vide-
 bimus. quoque de reliquis quibusdam Viri Cl. coniecturis.
 Plutarchi locus est in Fabio Vol. I. p. 673. ed. Lips. ubi
βαρύτητα τῆς ἡθῆς pueri Fabii memorat. Displicet hoc V. C.
 et *βραδύτητα* in utraque editione, (*βραδύτητα* debebat esse,) in
 recensissima autem p. 108. reponendum putat, *ὅτις ἁυτῆς ἀπορίας*
 ratione, quod *βαρύτης* sumatur pro *moribus grauibus, insolentia,*
quin ipsa crudelitate. Hoc ipsum est quod volumus, sed
 crudelitatem abesse iubemus. Nimirum in Coriolano, qui
 locus laudatur p. 120. sic est: *ἐτύγχανον αὐτῶ μετ' ὄχλου*
 (vel ὄγκου) *καθεζομένω καὶ βαρύτητος ἐκ ἀνεκτῆς*. Haec mo-
 rum grauitas erat rara et memorabilis in puero; tarditatem
 vero ingenii quis memorandam, aut rerum magnarum
 praefagium putet? Quamquam de hac quoque est in se-
 quentibus. Ut taceamus, *βραδύτητα* non tam de moribus,
 quam de ingenio dici, adeoque cum *ἡθῆς* vocabulo iungi
 non posse. In ipso libello de audiendis poetis, aliquot pa-
 rum necessarias sollicitationes notauimus. Cap. 4. in verbis:
ἀλλ' ὡςπερ οἱ ἰατροὶ, τῆς κανθαρίδος ἕως θανάσιμου, τὸς πόδας
ὄμας καὶ τὰ πτεροὶ βοηθεῖν εἰσὶται καὶ ἀναλύειν τὴν δύναμιν,
 primum immerito plectitur Grotius, qui *verit ultima:*
valere aiunt ad arcendam vim noxiam, quae si in graecis non
 sunt. Scire velimus quae tandem insint? Deinde claudun-
 tur verba adiecta voce *θανάσιμον*, ut totus locus sic sonet: —
θανάσιμος — — ἀναλύειν τὴν δύναμιν θανάσιμον; quis
 autem ferat intra tam breue spatium repetitum bis idem

vocabulum? quis parum exquisitum? quis vero desideret? siquidem, ipso fatente, omnibus interpretibus haec verba sana et expedita visa sunt, nisi cui τὴν δύναμιν pro τὴν αὐτῆς δύναμιν dictum esse obscurum sit. Pro δύναμις autem etiam φῶς dici poterat, vid. Thom. Mag. v. φῶς. Cap. 7. init. ἀποδέχμενος τὸ ψέγος nonne dictum cum debuisset τὸ ψέγος, vel τὸ ψέγος, ut ex variis lectionibus. ipse V. D. recipiendum putat. Quodsi tamen, ut nobis videbatur, ἀποδέχμενος verum existimetur, ista mutatione spūs non fuerit. Interpretis certe verbum neque admitteret, magis verbo ἀπέχουσαι, quam ἀποδέχουσαι conueniens, possit hanc rationem iurare. C. 9. ἔχει δὲ τὸς ἐκ ἀχέουσι δαυλας, quin recte vertatur cum Xylandro, contemplationem non inutilem habet, vel, habet et non inutilem considerationem, euen Grotio, dubitari non debebat. Quid enim habet aliud est quam offert, inest, quid aliud ἔχει δαυλας, quam coniunctum cum aliqua re eique proximum esse; talia nonne dicantur haberi a re, eique inesse? An sic dicere non poterat Plutarchus, qui seqn. cap. ἔχει δαυλας, persequi aliquid dixerit? Estne necessitas vlla loci refingendi sic: ἔχει δὲ τὸ ἐκ ἀχέουσι δαυλας? nobis non videtur. Saltem debebat esse ἔχει δὲ τὸς ἐκ ἀχέουσι δαυλας. Hicciue, tanquam in re graui, acutiorum iudicio opus sit? C. 10. In verbis ἀνδραγαθίας ἕνεκα τὸς ἀσφραγίας, iterum interpres vterque reprehenditur, Xylander, qui verterat: haec ostendunt eum modestis adscribere fortitudinem; Grotius, qui τὸς ἀσφραγίας temperantes elegantissime reddiderat. Sumamus nunc versionem a V. C. factam: videtur Postea eos, qui honesti turpisque sensu tanguntur, facere, existimare, fortis, et quid profecerimus, exploratum non erit. Sequentia, ἀφ' οὗ καὶ Τιμόθεος ἀπεμείβετο, scribit V. C. frustra quaeri in versione. At vertit tamen Interpres, qua occasione Timotheus; Grotius autem: quod et Timotheum impulit. Ipsi duplici modo interpretanda videntur, quod non est docere, sed dubitare. Vertere

pluribus, corrupta, plurimam partem amittit nota; nec interpretaris verba: *fucatum specimen amicitiae*, ne machinulis (forte fiducialis dicere veluit,) quidam adhibitis e graecis extorquenda dicantur. Denique nec Grotiana oratio verborum Plutarchi: *ἐχθρὸς τῆς ἀπορίας παρακαλῶμεναι*, *rebus perplexis voluntarium hoc invenit*, exagitur, qua cur praefert illa, *usus est hac ratione difficultatis remonendae*, non videmus, praesertim cum *ἀπορία* hic non tam sit difficultas, quam *consilii inopia*, quae alias *ἀμύχανία* dicitur. At videbimus, quoque de reliquis quibusdam Viri Cl. coniecturis. Plutarchi locus est in Fabio Vol. I. p. 673. ed. Lips. ubi βαρύτητα τῆς ἡθῆς pueri Fabii memorat. Displicet hoc V. C. et βραδύτητα in utraque editione, (βραδύτητα debebat esse,) in recentissima autem p. 108. reponendum putat, *usus hac ratione*, quod βαρύτης sumatur pro *moribus grauibus, insipientia, quin ipsa crudelitate*. Hoc ipsum est quod volumus, sed crudelitatem abesse iubemus. Nimirum in Coriolano, qui locus laudatur p. 120. sic est: *ἐτύγχανον αὐτῶ μετ' ὄχλου* (vel ὄγκου) *καθεζομένω καὶ βαρύτητος ἐκ ἀνεκτῆς*. Haec motum grauitas erat rara et memorabilis in pueros; tarditatem vero ingenii quis memorandam, aut rerum magnarum praesagium putet? Quamquam de hac quoque est in sequentibus. Ut taceamus, βραδύτητα non tam de moribus, quam de ingenio dici, adeoque cum ἡθῆς vocabulo iungi non posse. In ipso libello de audiendis poetis, aliquot parum necessarias sollicitationes notauimus. Cap. 4. in verbis: *ἀλλ' ὡςπερ οἱ ἰατροὶ, τῆς κανθαρίδος ἕως θανάσιμον, τὰς παδας ὄμως καὶ τὰ πτερά βοηθεῖν εἰσὶν καὶ ἀναλύειν τὴν δύναμιν*, primum immerito plectitur Grotius, qui vertit *ultima: valere aiunt ad arcendam vim noxiam*, quae si in graecis non sunt scire velimus quae tandem insint? Deinde clauduntur verba adiecta voce θανάσιμον, ut totus locus sic sonet: — θανάσιμον — — ἀναλύειν τὴν δύναμιν θανάσιμον; quis autem ferat intra tam breue spatium repetitum bis idem

vocabulum? quis parum exquisitum? quis vero desideret? siquidem, ipso fatente, omnibus interpretibus haec verba sana et expedita visa sunt, nisi oui τὴν δύναμιν pro τῇ αὐτῆς δύναμιν dictum esse obscurum sit. Pro δύναμιν autem etiam φῦσις dici poterat, vid. Thom. Mag. v. φῦσις. Cap. 7. init. ἀποδέχμενος τὴν ψέγυρτος noue dictum cum debuisset τὴν ψέγυρτα, vel τὴν ψέγυρτας, vt ex variis lectionibus ipse V. D. recipiendum putat. Quodsi tamen, vt nobis videbatur, ἀποδέχμενος verum existimetur, ista amutatione opus non fuit. Interpretis certe verbum neque admitterat, magis verbo ἀποδέχσαι, quam ἀποδέχσθαι conueniens, possit hanc rationem iurare. C. 9. ἔχει δὲ τὸς ἐν ἀρχῆς διουλις, quin recte vertatur cum Xylandro, *contemplationem non inutilem habet, vel, habet et non inutilem considerationem, eum* Grotio, dubitari non debebat. Quid enim habet aliud est quam offert, inest, quid aliud ἔχει δὲ τὸς, quam coniunctum cum aliqua re eiusque proximum esse; talia nonne dicantur haberi a re, eiusque inesse? An sic dicere non poterat Plutarchus, qui seqn. cap. ἔχει δὲ τὸς, *persequi aliquid dixerit?* Estne necessitas vlla loci refingendi sic: ἔχει δὲ τὴν ἐν ἀρχῆς διουλις? nobis non videtur. Saltem debebat esse ἔχει δὲ τὸς ἐν ἀρχῆς διουλις. Hiccine, tanquam in re graui, auctiorum iudicio opus sit? C. 1a. In verbis ἀνδρείς ἕως τῶν τῶν ἀνδρείς, iterum interpres vterque reprehenditur, Xylander, qui verterat: *haec ostendunt eum modestis adscribere fortitudinem*; Grotius, qui τῶν ἀνδρείς temperantes elegantissime reddiderat. Sumamus nunc versionem a V. C. factam: *videtur Poeta eos, qui honesti turpisque sensu tanguntur, facere, existimare, fortes, et quid profecerimus, exploratum non erit.* Sequentia, αἰφ' ὧν καὶ Τιμόθεος ὀρμηθεὶς, scribit V. C. frustra quaeri in versione. At vertit tamen Interpres, *qua occasione Timotheus*; Grotius autem: *quod et Timotheum impulit.* Ipsi duplici modo interpretanda videntur, quod non est docere, sed dubitare. Vertere

Z z

quam-

quamquam licet: *haec oratione exorsus, hoc exordio usus,* tamen non opus est. Simpliciter vertatur, *hinc.* Philo de Nom. mut. p. 1050. Ε. ἐπιῦθεν ἀεμῶδε, τὴν τε ἐκνήνδου περιβόλον ἀέροις ἐνούφαις, *hinc exorsus, (Moses) tentorium duabus extremitatibus contexit.* Sic quidem interpretatur, qui et ipse offendit, nam illud *exorsus* omittendum erat, *et hinc simpliciter, vel, qua de causa, vertendum,*

HERMANNI TRESCHOW TENTAMEN DE
scriptionis Codicum veterum aliquot graecorum N. T. nondum
vel accurate descriptorum, vel collatorum. Accedunt fragmenta
et parerga varii generis in illis codd. reperta, cum specimenibus
characterum aeri incisorum.

Hafniae 1773. pl. 9. tabb. IV. octonis.

Cum Bibliotheca Vindobonensis, exemplo a Vaticano petito, omnibus pateat, et copia praestantissimarum. Codicum referta sit; Vir doctus se potissimum ad perlustrandos libros manuscriptos Novi Testamenti contulit, quippe quarum literarum est cupidissimus, atque ea re non solum sibi, sed et omnibus earum rerum studiosis consulere visus est. Libellum ipsam, quae eius modestia est, tentamen vocavit; caeteram suo iudicio, tam moderate usus est, ut in eo genere cum paucis conferendus, multis anteposendus esse videatur, iunioribus maxime Grammaticis, qui saepe non exiguam operam in oblectandis aliis collocant, et nonnunquam summa temeritate ad iudicandum prouolant. De sine huius operis, et quale institutum sit se-

ca.

cetus, ipse exponit p. 9. atque is liber abundantissimus fructus est, quem ex peregrinatione sua percipit, et ex itinere quod Vindobonam fecit. Veniam petit Vir doctissimus, quod aetatem codicum manuscriptorum non indicauerit: at hoc ipso se probabit eius rei peritis, nam difficile est, e litteris minuseulis saeculum quo scriptae sint certo definire. Atque hic non raro falluntur eruditi, quibus id vel in litteris ventalibus accidere solet, adeo ut magis laudandus quam vituperandus eo nomine videatur. Caeterum, modo bonus sit liber, tempus quo scriptus esse videatur parum attinet inquirere. Nec iniquus est censor eorum qui errant in comparandis libris, et maxime autor est, ut veniam demus eiusmodi errori, atque ipsi, quo magis videamus quam difficilis labor sit, simile quid moliamur: per enim facile esse negligere aliquid in tali opere; neque enim ab hoc vitio immunes sunt summi in re critica viri, modo ne arguat hominem negotii huius plane expertum, nulloque usu tritum. Cum in magnum librorum scriptorum numerum incidisset, non satis quo se verteret sciebat; erat enim solus, nec omnino otio abundabat: aliquosne igitur conferret, eosque integros, cum textu impresso, aut plurimos, sed per partes incertus. At hoc maluit quam illud: in causa fuit, quod in magna vi exemplorum, quibus paene omnibus sua bonitas constaret, difficile esset eorum delectum habere, ac peritum esse, gratum id futurum peritis, si quis iis copiam faceret omnes diuicendi, eorumque dotes explorandi. Sic, quos integros conferre operae pretium esset, apparere. Id quod effici posse maxime ratus est, si quis de singulis partes quasdam, ex alio aliam, decerperet, selectas quo cum textu impresso conferret. In hanc igitur rem potissimum Matthaeum deligere, et Pauli Epistolam ad Romanos, voluit: illum, cum codicibus vno Neapolitano tribusque Lambecianis n. 29. 30. 31. et Carolino conferre, qui ab Imperatore, qui illo usus est, nomen haesit: hanc, ad

quinque Lambecianos comparare, n. I. 34. 35. 36. 37. Ceterum nec reliquos codices intactos reliquit, sed insignes quasdam varias lectiones excerptit, formam litterarum exhibuit, et varia prodidit, quibus aliquis adiutus de eorum pretio iudicet. E lectionibus potissimum eas vulgavit, quas singula exempla aut sola haberent, aut quae paucis quibusdam aliis simul continerentur: quibusdam saepe vetus aliqua versio congruere visa est, eius consensus fidele notavit, id enim magnopere facit ad hos libros in classes describendos. E versionibus Syriacam, Vulgatam, et Italiam sic dictam, e Blanchini Evangeliariorum, solas contulit: ubi saepe Wetstenii negligentiam, praesertim in Syro interprete, deprehendit et notavit; quo facile huius viri collectio et augeri et emendari potest. In libris inter se conferendis, usus est editione tertia Erasmi, a Schoetgenio 1744. repetita, quae illi simillima est, nisi quod interdum aliter distinguit. Ut lector harum litterarum peritus de codicum aetate iudicare posset, ex XII. libris, quorum comparatio facta est, specimina quaedam aeri incidenda curavit, et expressa operi adiunxit: quod et in duobus fecit, quos minime hic expectares, Raviano Berolinensi, de quo paucis abhinc annis magna animorum contentione disceptatum est, et Lambeciano duodecicesimo, cuius originem Maffrichius Saeculo decimo posuit. Simul apparet non modo Millum esse, raffe qui huic scripturam vinealem tribuit, sed et virum doctum, qui eius litteras cum illis comparat, quibus Biblia Complutensis exarata sunt. In hoc exemplo Act. XXIV, 9. *cursu dicit pro cursu dicit* inveniunt, quod Wetsteinus, etsi e re sua esset, omisit. In Raviano codice deprehensi sunt plus quam decem errores typographici textus Complutensis, nec locus 1. Ioh. 5. aliter atque in illo scriptus, nec non verba simili modo transposita: accedit tanta litterarum similitudo, quanta maxima esse potest, quae probant, forte depictas illas esse. Quod si quis

adhiberet huic labori, quem ceteroquin valde probamus vir longe vsu tritus, qui nostro quaedam compendia monstrasset, confidimus, eodem temporis spatio singulos codices conferri petuisse integros: interim hoc institutum nec sine laude frandamus, nec concedimus, ut illud alio magis quam nobis probari videatur. Tractatio huius argumenti quinque partibus absolvitur: prima et altera. Codices describuntur, unde variae lectiones Evangelii Matthaei et Epistolae ad Romanos petitas sunt; tertia describuntur codices quidam, qui Neapoli Vindobonae migrarunt in Bibliothecam Imperatoriam, Isam de Corsendonienfi agitur, unde possis tuas supplere quae de hoc Wetstenius tradit, tam emendare; accedit descriptio vetusti Evangelistarum e Bibliotheca S. Iohannis de Carbonara, chartae Pergamenae purpureae inscripti; quarta complectitur quaedam quae ad Carolinum et Lambecianum librum n. 24. spectant, et quaedam ex codice perantiquo Lambeciano n. 1. Omnes libri manuscripti, quibus Epistolae continentur Apostolorum, nec exceptis iis quos autor exerpfit, ignorant locum, 1 Ioh. 5, 7. vsque ad verba *et tñ γγ v. 8.* Libris quibus vsus est in Epistola ad Romanos, tres ultimi versus non solum Cap. XVI. sed et Cap. XIV. desunt, quo hoc ordine in quibusdam legas chartis, quae altero loco non habent. Aetas codicum nec vetustissima est, nec nimis recens; plerique saeculi duodecimi sunt, nonnulli undecimi, forte aliqui et decimi. Evangelium Matthaei primo Hebraicum fuisse, omnibus eius exemplis istius Bibliothecae adscriptum est; unde colligitur, olim vulgo illam opinionem obtinuisse. In omnibus Doxologia orationis dominicae deprehenditur, exceptis duobus, ubi in margines scriptum est, illam a quibusdam libris abesse. In codice quem Autor adhibuit secundo, occurrunt reliquiae *χρονολογίας* Iesu et Mariae, ex opere chronologico Hippolyti Thebani, quibus uti possimus in ea adornanda, iam illae a Lambecio insertae sunt

quamquam licet: *haec oratione exorsus, hoc exordio usus,* tamen non opus est. Simpliciter vertatur, *hinc.* Philo de Nom. mut. p. 1050. Ε. ἐν τούτοις ἀρχαῖς, τῶν τε ἀρχαῖν δὲ καὶ περιβόλων ὁμοίως ἐπιφάνει, *hinc exorsus,* (Mofes) *tentorium duabus extremitatibus contexit.* Sic quidem interpret, qui et ipse offendit, nam illud *exorsus* omittendum erat, et *hinc* simpliciter, vel, *qua de causa,* vertendum.

HERMANNI TRESCHOW TENTAMEN DE
scriptiois Codicum veterum aliquot graecorum N. T. nondum
vel accurate descriptorum, vel collatorum. Accedunt fragmenta
et parerga varii generis in illis codd. reperta, cum speciminibus
characterum aeri incisorum.

Hafniae 1773. pl. 9. tabb. IV. octonis.

Cum Bibliotheca Vindobonensis, exemplo a Vaticana petito, omnibus pateat, et copia praestantissimarum. Codicum referat; Vir doctus se potissimum ad perlustrandos libros manuscriptos Novi Testamenti contulit, quippe quarum literarum est cupidissimus, atque ea re non solum sibi, sed et omnibus earum rerum curiosis consulere visus est. Libellum ipsum, quae eius modestia est, tentamen vocavit; caeterum suo iudicio, tam moderate usus est, ut in eo genere cum paucis conferendus, multis anteponendus esse videatur, iunioribus maxime Grammaticis, qui saepe non exigent operam in obrectandis aliis collocant, et nonnunquam summa temeritate ad iudicandum prouolant. De sine huius operis, et quale institutum, sit se-

ca.

cetus, ipse exponit p. 9. atque is liber incertissimus fructuosus est, quem ex peregrinatione sua percipit, et ex itinere quod Vindobonam fecit. Veniam petit Vir doctissimus, quod aetatem codicum manuscriptorum non indicauerit: at hoc ipse se probabit eius rei peritis, nam difficile est, e litteris minusculis saeculum quo scriptae sint certo definire. Atque hic non raro falluntur eruditi, quibus id vel in litteris vocalibus accidere solet, adeo ut magis laudandus quam vituperandus eo nominæ videatur. Caeterum, modo bonus sit liber, tempus quo scriptus esse videatur parum attinet inquirere. Nec iniquus est censor eorum qui errant in comparandis libris, et maxime autor est, ut veniam demus eiusmodi errori, atque ipsi, quo magis videamus quam difficilis labor sit, simile quid moliamur: per enim facile esse negligere aliquid in tali opere; neque enim ab hoc vitio immunus sunt summi in re critica viri, modo ne arguat hominem negotii huius plane expertem, nulloque usu tritum. Cum in magnum librorum scriptorum numerum incidisset, non satis quo se verteret sciebat; erat enim solus, nec omnino otio abundabat: aliquosne igitur conferret, eosque integros, cum textu impresso, aut plurimos, sed per partes incertus. At hoc maluit quam illud: in causa fuit, quod in magna vi exemplorum, quibus paene omnibus sua bonitas constaret, difficile esset eorum delectum habere, ac certum esse, gratum id futurum peritis, si quis iis copiam faceret omnes diuidendi, eorumque dotes explorandi. Sic, quos integros conferre operæ pretium esset, apparere. Id quod effici posse maxime ratus est, si quis de singulis partes quasdam, ex alio aliam, decerperet, selectasque cum textu impresso conferret. In hanc igitur rem potissimum Matthaeum deligere, et Pauli Epistolam ad Romanos, voluit illum, cum codicibus vno Neapolitano tribusque Lambecianis n. 29. 30. 31. et Carolino conferre, qui ab Imperatore, qui illo usus est, nomen haesit: hanc, ad

Z z 2

quin-

quinque Lambecianos comparare, n. 1. 34. 35. 36. 37. Caeterum nec reliquos codices intactos reliquit, sed insignes quasdam varias lectiones excerptit, formam litterarum exhibuit, et varia prodidit, quibus aliquis adiutus de eorum pretio iudicet. E lectionibus potissimum eas vulgavit, quas singula exempla aut sola haberent, aut quae paucis quibusdam aliis simul continerentur: quibuscum saepe vetus aliqua versio congruere visa est, eius consensus seculo notavit, id enim magnopere facit ad hos libros in classes describendos. E versionibus Syriacam, Vulgatam, et Italam sic dictam, e Blanchini Evangeliariorum, solas contulit: ubi saepe Wettstenii negligentiam, praesertim in Syro interprete, deprehendit et notavit; quo facile huius viri collectio et augeri et emendari potest. In libris inter se conferendis, usus est editione tertia Erasmi, a Schoetgenio 1744. repetita, quae illi simillima est, nisi quod interdum aliter distinguat. Ut lector harum litterarum peritus de codicum aetate iudicare posset, ex XII. libris, quorum comparatio facta est, specimina quaedam acri incidenda curavit, et expressa operi adiunxit: quod et in duobus fecit, quos minime hic expectares, Raviano Berolinensi, de quo paucis abhinc annis magna animorum contentione disceptatum est, et Lambeciano duodetricesimo, cuius originem Maffrichtius Saeculo decimo posuit. Simul apparet non modo Millum esse, rase qui huic scripturam vinealem tribuat, sed et virum doctum, qui eius litteras cum illis comparat, quibus Biblia Complutensis exarata sunt. In hoc exemplo Act. XXIV, 9. *quasi dicitur pro ovibus* inveniuntur, quod Weststeinius, etsi e re sua esset, omisit. In Raviano codice deprehensi sunt plus quam decem errores typographici textus Complutensis, nec locus 1. Ioh. 5. aliter atque in illo scriptus, nec non verba simili modo transposita: accedit tanta litterarum similitudo, quanta maxima esse potest, quae probant, forte depictas illas esse. Quod si quis

ad

sufficiat huic labori, quoniam ceteroquin valde probamus vir longe vsu tritius, qui nostro quaedam compendia monstrasset, confidimus, eodem temporis spatio singulos codices conferri potuisse integros: interim hoc institutum nec sine laude fraudamus, nec concedimus, ut illud alio magis quam nobis probari videatur. Tractatio huius argumenti quinque partibus absolvitur: prima et altera. Codices describuntur, unde variae lectiones Evangelii Matthaei et Epistolae ad Romanos petitas sunt; tertia describuntur codices quidam, qui Neapoli Vindobonani migrarunt in Bibliothecam Imperatoriam, item de Corsendonensi agitur, unde possit tunc suppleri quae de hoc Wetstenius tradit, tunc emendare; accedit descriptio vetusti Evangelistarum e Bibliotheca S. Iohannis de Carbonara, chartae Pergamenae purpureae inscripti; quarta complectitur quaedam quae ad Carolinum et Lambecianum librum n. 24. spectant, et quaedam ex codice perantiquo Lambeciano n. 1. Omnes libri manuscripti, quibus Epistolae continentur Apostolorum, nec exceptis iis quos auctor excerptis, ignorat locum, i lob. 4, 7. vsque ad verba *εἰ τῆ γῆ v. 8.* Libris quibus vsus est in Epistola ad Romanos, tres ultimi versus non solum Cap. XVI. sed et Cap. XIV. desunt, quo hoc ordine in quibusdam legas chartis, quae altero loco non habent. Aetas codicum nec vetustissima est, nec nimis recentis; plerique saeculi duodecimi sunt, nonnulli undecimi, forte aliquis et decimi. Evangelium Matthaei primo Hebraicum fuisse, omnibus eius exemplis istius Bibliothecae adscriptum est; unde colligitur, olim vulgo illam opinionem obtinuisse. In omnibus Doxologia orationis dominicae deprehenditur, exceptis duobus, ubi in margine scriptum est, illam a quibusdam libris abesse. In codice quem Auctor adhibuit secundo, occurrunt reliquiae *γενελογίας* Iesu et Mariae, ex opere chronologico Hippolyti Thebani, quibus uti possumus in ea re adornanda. Iam illae a Lambecio insertae sunt

Comm. Bibl. Vindob. L. III. p. 46. ex quo Schestrueter in
 Antiq. Eccl. p. 510. transtulit. In codice Carolino, post
 Canones Eusebianos, legitur Summa Evangelii Lucae, cu-
 jus autor est Cosmas Indopleustes; sed a reperiore Libra-
 rio addita. Ad calcem fore eius libri testimonium trium
 Episcoporum attat, qui illum Saec. IV. ab Hierotheo Athe-
 nensium Episcopo scriptum esse perhibent; causas, quibus
 ad induci tradant, nullas produunt; sed hoc ineptum res
 ipsa arguit. In extrema pagina Scholion Maximi legitur,
 de die natali et mortis tum Christi, tum Johannis Baptistae,
 ad rationes anni solaris et lunaris definitio; id quod Lamb-
 ricius indicat ex alio quodam libro, Comm. Bibl. Vindob. L.
 IV. p. 114. Variantes quas autor lectiones notavit, ita in
 classes descripsit, ut quae cum aliis congruant, vel ab iis di-
 versae sint, indicat; praesertim si quae in nullo adhuc e-
 xemplo inventae sint: nec omittit latinizantibus libris sic dicta.
 Potest ea classis cognita digna videri, nihil tamen novi hinc
 inuenies, quod valde requiras. Additus est index lectio-
 num, quo Wetstenio, Millio, aliisque Criticis probantur p.
 48 et 80. Evangelistarii, quod Neapoli in Bibliothecarii
 Caesarum migravit, descriptionem tertia pars habet, nota-
 tu dignam. Opus litteris uncialibus aureis scriptum est, pas-
 sim aecensibus et spiritibus destitutum, qui, si non absunt,
 alia atque alia forma occurrunt; nec dubium, est quin idem
 sit quod Montefalconius Palaeogr. Gr. p. 45. et Mabillonius
 Diar. Ital. p. 308. describunt. In Iohanne haec locus
 de adultera, et versus ultimi Cap. VII. desunt, Cap. XIX, 23.
 τῶν τῶν λόγων pro τῶν τῶν λόγων: v. 16. παραλα βόντας δὲ
 ἰησοῦν ἄγαγον εἰς τὸ πραιτώριον: v. 27. ἡμέρας pro ἡμέρας legitur.
 Cap. XX, v. 20, ἐπέδειξεν pro ἔδειξεν: Matth. VI, 2. ἡμεῖς
 pro ἡμεῖς ἔχετε, lectio non spernenda: δεξιολογία adest v.
 11. Cap. XXVI, v. 26. εὐχαριστήσας pro εὐχαρίστας, v. 39.
 προσελθὼν pro προσελθὼν, et ἔλασεν ἐπὶ τῆν γῆν: v. 52.
 ἀποδανῆται pro ἀποδανῆται, Cap. XXVIII, 3. adest ἡ δὲ
 186a

*Ita autē v. 8. ἀπαγγελῆσαι pro ἀπαγγεῖλαι, quae lectio non
 piam reperta est, vt illa Luc. I, 37. ἀδυνατῆ pro ἀδυνατή-
 σει. Verò simile est, haec singula ex aliis Euangelistarum
 descripta esse, et fortasse Saec. IX. scripta, seu rectius pi-
 eta; quae sine exemplo res non est. Quarto loco p. 108.
 veniunt reliquiae vitae S. Porphyrii Gazensium Episcopi, e
 codice Carolino sumptae, quae de sino quodam agunt, illius
 tempore Graecae diruto: decimo aut proximo inde saeculo
 scriptas ait Vir doctissimus. Saepe discrepant a latina ver-
 sione quam eius vitae habemus; quorum alterum ex altero
 inuicem emendari potest. Vertit autor, illustrauitque,
 et publici iuris fecit: vna cum reliquiis Euangelii Lucae
 perantiquis p. 124. quae duabus plagulis, altera Cap. XXIV,
 13—21. altera v. 39—49. exhibent. Jam eas Lamaecius
 et Montefalconius descripserunt vna cum Blanchinio; etsi
 non satis diligenter litterarum formas notauerint. Sequi-
 tur p. 117. Iudaeorum et quorundam Graecorum Menolo-
 gium in codice Lambeciano n. 34. inuentum: cuius in Meno-
 logio Fabriciano aliquis vsus esse potest, si ex sententia au-
 thoris denuo edatur. Saepe litterarum, quae iouesta est
 in eodem codice, Hebraeae appellatae, additis et explicatis
 Samaritanis nominibus, p. 134. acri incisa, exhibetur:
 quam simul ac inspicias, et nostrae diuersam esse deprehendes.
 Sed qui Phoeniciae et Samaritanas litteras, non quae statim
 de geminis veterum Hebraeorum litteris cogitabam.*

**IOHANNIS HENRICI SCHLEGELII OBSERVA-
tiones Criticae et Historicae in Cornelium Nepotem, cum Chrono-
logia rerum Graecorum et Persarum, Carthaginiensium et
Romanorum, ab eodem Auctore illustrandam.**

Hafniae, 1778. apud Claudium Philibert, plagg. 17. in 4.

Quamvis non desint, qui, quae Cornelii Nepotis *Vitis*
Imperatorum explicandis illustrandisque impenditur
opera, viliam ac tenuem, et doctissimum virorum personis mi-
nus dignam existiment, scholarumque magistris solum ce-
linquendam arbitrentur: fuit tamen non pauci, imo, ut
nobis quidem videtur, sapientiores, qui Cornelii lectionem
potius puerili minus aptam atque commodam esse iudi-
cant, eiusque *Vitis* non sine interiori veteris historiae,
Chronologiae, atque Geographiae cognitione, quae aliena
ab aetate tenera, frequenti atque accurata lectione veterum
historiorum paratur, recte intelligi atque explicari posse
vidant. Quare eo magis laudandi videntur viri docti, qui
eo quod Cornelius in inferiores plerumque scholarum clas-
ses relegatur, puerorumque impuris manibus toritur ac
laceratur, se ab huius tam rursi et elegantis scriptoris scrip-
turae atque consuetudine auocari atque absterri haud pa-
tiantur, nec, quod illi impenditur operae, inutiliter colloca-
ri putant, praesertim, si se doctores antiquioris aequae ac
recentioris historiae in scholis maioribus profiteantur.
Quod cum bene perspiceret Vir Cl. *I. H. Schlegelius* His-
toriae et Geographiae Professor ordinarius in Vniuersitate li-
terarum quae Hafniae floret longe dignissimus haud, in-
dignum sua persona duxit, Nepoti illustrando multum tem-
poris atque studii impendere, atque Observationes criticas
et historicas, pro loco in facultate philosophica obtinendo,
pu-

publice propositis, adversus doctissimas dubitationes vindicare atque defendere. In ea re vero ita versatus est, ut primum de vera auctoris libri, de Nepotis vita et scriptis, de Cornelii manuscriptis, praecipue de eximio codice Thottiano, ageret; tum de quatuor antiquissimis editionibus vitae Attici e bibliotheca Thottiana, deque editionibus Cornelii praecipuis, differeret, denique meditationes quasdam de utilissimo edendi auctores classicos, Latinos maxime, consilio, proferret, observationes tandem in Cornelium criticas et philologicas, antiquarias et geographicas, historicas, et chronologicas, adiceret. Vitas imperatorum olim vulgo Aemilio cuidam Probo, Theodosii sub imperio qui vixisse dicitur, easque non in compendium redegisse, sed descripsisse modo videtur, tributas, a Lambino vero Professore Parisiensi 1569. Cornelio Nepoti summo iure restitutas esse, quum satis constet: est quod miretur doct. Schlegelius, editiones Cornelii ultra centum et quinquaginta annos post Lambinum pleaeque Cornelii pariter ac Aemilii Probi nomen referre, et nostro seculo quoque, vulgo *Aemilii Probi*, nonnunquam addi. Quos qualesque libros Cornelius scripserit, cum ipse docet locis quibusdam, tum etiam ex laude veterum satis frequentis apparet: sed eundem, Graecarum litterarum amore patriaeque caritate ductum, vitas excellentium imperatorum scripsisse, ita ut ostenderet, fuisse quoque inter Graecos duces celeberrimis inter Romanos pares, legentibus Cornelium facile patebit, qui et cum Schlegelio iacturam non leuem existimabunt, partem operis Corneliani alteram, de excellentibus, inter Romanos imperatoribus, iniuria temporis perisisse. Inter codices manuscriptos Cornelii, nondum a Criticis comparatos, cum haud vltimum mereri videatur locum Codex, quem Excellentissimus Comes *Otto de Thott* possidet, et multae lectones, quae a libro Variantum Cel. Fischeri nostri satis accurato ac diligenti absunt, in eo occurrant: operae pretium visum est Schlegelio, istum Codicem

tem Thottianam his verbis describere: „Est pergamentis,
 „et consistat 72 foliis forma quaternionum, omnes in eo vi-
 „sae continentur integrae, praeter Catonem et Atticum.
 „Scriptio est nitida, et ad amosum exacta, ita ut quaevis
 „pagina 26 versibus absoluitur, et altera respondeat alteri.
 „Litterae initiales sunt pulchrae, ductus ipsarum propriè an-
 „notati, intertextis viridi, albo, et rubeo colore ornamentis,
 „serati formibus. Textus facilis est lecto, scripturae quidem
 „compendiè admiscet, sed non admodum difficilis, his signi-
 „ficat enim, & sed, hinc habere, ac exprimitur per e cum cauda
 „in sinistram producta, in fine semper ponitur s longum.
 „His aliisque multis indiciis adductus credo, scripturam
 „huius codicis cadere in seculi XIII. initium. Vitae nullis
 „quidem literarum interstitiis distinguuntur: in oculos ta-
 „men cadit separatio partim per litteras initiales, partim
 „etiam breui titulo, literis maiusculis rubro colore perscri-
 „pto, huius formulae: de Miltiade, de Themistocle, de Ari-
 „stide, de Dionem etc.“

Quum vita Attici nec in hoc, nec in aliis multis codi-
 cibus manuscriptis reperiatur, et I. Alb. Fabricius primum
 hanc vitam comparere in editione Epistolarum Ciceronis ad
 Atticum Romae anni 1490. per M. Eucharium Silber, alias
 Frank, existimasse videatur: Cl. Schlegelio ab Exc. Comite
 de Thott data est copia inspiciendi quatuor libros, vitam
 Attici continentes, illa editione Romana antiquiores Horum
 alter, praeter vitam Attici complectitur Ciceronis Epistolas
 ad Atticum, Brutum, et Quintum fratrem, a Nicolao Ien-
 sonio 1470. Venetiis curatas quas commemoravit quidem
 Maittaireius in Annalibus Typographicis, sed nulla vitae At-
 tici mentione facta: alteri, iniunt *Virorum Illustrum vitae,*
ex Plutarcho graeco in latinum versae, solertique cura emenda-
tae, per Nicolaum Ienson Gallicum, Venetiis impressae 1478.
 At reperiuntur quoque in Bibliotheca Thottiana duo Codices
 anni indicio destituti, qui Vitae Plutarchi continent,

VIND

ms. 304 alter 466 foliis constans. In hac posteriori Vi-
tarum Plutarchi editione, et in Iensoniana anni 1478. edi-
tione, vita Pompeii Attici, e graeco Terentio in latinum
per Cornelium Nepotem versa atque translata dicitur: ex
quo apparet, primos Vitae Attici editores, aut insula, aut
quo auctore scripta fuerit, dubios fuisse, ita tamen, vt has
editiones aliquis sponte esse videatur, cum iis qui in re-
cognoscenda, et emendanda vita Attici versari velint, tum
quem qui cum Plutarchi graeco conferendi laborem in se
suscipiant. Ceterum vita Attici, vt et Catonis, quo ante
caeteris sint adiectae, quamuis haud pro-certo dici possit: ta-
men in editione Petri Coneri, quam Saxius Mediolani,
Heusingerus ad minimum 1496. impressam conuicit, Fi-
scherus autem ad Soc. XVti annum vltimum refert, conspi-
ci satis constat. Quam de commentationibus Cornelii, et
de quatuor recentioribus editionibus Augustini van Staver-
ren, I. M. Heusingeri, I. F. Fischeri, Theoph. Christ. Har-
psi, paucis egisset Vir doctissimus: consilium suum de
edendis auctoribus classicis ita aperit, vt primum optaret,
velletque, in frequentissimis editionibus sextum modo exhibe-
ri, accurate impressam, sine vllis annotationibus, sed typis
nitidis, quales essent Seculi XV. exeuntis, et XVI. incipien-
tis editiones: fundamenti dein loco poni iuberet editionem
supplioiorem, et criticam, quae varias lectiones separato libel-
lo, non textui subiectas, exponeret: Annotationum vero,
vt tria essent genera suaderet, cum breuissimae, sine verbe-
rum aut eruditionis luxuria adolescentibus destinatae, tum
breuiores, citatis libris, quos adire possint qui plura edo-
seri volunt, tum quoque proliores in eorum gratiam,
quibus non est libros rariores adeundi copia. Neque vesp
sibi persuadet Vir doctissimus fore, vt omnes ista approbens:
sperat tamen Instare tempus, quo, reiectis nugis, arti criti-
cae genuinus reddatur vltus, et per artem criticam suus re-
stitatur disciplinis philologicis splendor.

At, quae breuiter commemorantur laudenturque, diligentissimae videntur observationes, inter quas principem locum tenent criticae ac philologicae. In Cornelio reperitur lacuna in vita Lyfandri c. 2. et in vita Eumenis c. XI. ex quibus Cl. Schlegelius recte colligere videtur, perisse omnes ab antiquitate relictos Codices, praeter vnum, quem Aemilius Probus descripserat Theodosio exhibendum ex quo omnes edidi fluxerint. Errorum quoque Cornelii in laudando Homero cum memores Pythemenem a Patrochio interfectum, qui a Menelao occisus est-II. E. v. 379. doct. Schlegelius mentione facta, locos dari ambiguos in Nepote docet, ita ut pro vera lectione in utramque partem disputari possit; v. gr. *Milt. V, 3. ardens terrae et fribat*, quod posterius praefert Vir doct. Themist. IV, 2. *fama et summa*: Pausan. IV, 2. *laxauit et laxauit*. In observationibus antiquariis primò laudantur ea, quae ex Lipperi Dactyloteta ad Cornelii imperatores illustrandos pertinent, (Miltiades scilicet ter occurrit Chiliad. II, n. 316, 327. Suppl. II, 124. Themistocles bis, Ch. II, n. 330. et 331. Aristides II, 328 Alcibiades II, 333, Epaminondas 335. Phocion 334.) deinde Gymnecohitidis causa Viriustus lib. VI, c. 10. et propter Poccile locus Aeschini aduersus Ctesiphontem, afferuntur, ex quo posteriori docetur, tabulam, qua pugna Marathonica fuerit descripta, Miltiade adhuc viuente, et libero, esse confectam. Statua Chabriae I, 2. a Winkelmanno et Lessingio illustrata est, et doctissimus Schlegelius narrat, in aere Charlottoburgensi effigiem gypteam conspici gladiatoris, vel discoboli, vel potius iudice Winkelmanno militis, qui virtute sua statuque quo hostis imperium excepit, statuam meruerit. Nec difficultatibus geographicis cum careat Nepos, de his quoque tollendis sollicitum fuisse Schlegelium V. Cl. vidimus, ita ut Aleib. IIY, 4. *Pactyen* in Chersoneso ad Propontidem commemorari; Canon. I, 1. *Phris* cum Meursio insulam *Theram* dictam, San-

Saxorum subhispaniam; *Leuce* *syndra* nomen non de omnibus Cappadociae populis, sed de incolis Ciliciae. Cappadociaeque finitimis capiendum; *Coronatus* a: *Chersonesus* *Agae* IV, 4. in Boeotia brevi itinere distare ostenderit.

Cornelius tandem innumeris fere libris ex alijs auctoribus pari aut maiore fide dignis, cum supplementis, vel etiam emendationibus, posse videri, id quoque ut demonstraret, Cl. Schlegelius, sui officij esse duxit. Tanta in vita Miltiadis est diversitas, si Cornelium comparare velis cum iis, quae Herodotus libro IV, et VI, exposuit, ut haec disquisitio amplam dissertationem scripturae materiam praebere, posse videatur. Themistocles Corcyraeos fregisse narratur; nullius tamen belli Corcyraei cum Atheniensibus gessi Herodotus, omnia bella enumerans, mentionem fecit; uno Thucydides I, 136. Themistoclem ad Corcyraeae civitatem confugisse memorat, quod de illis bene meruerit. Pausaniam Cornelius I, 2. prodit, apud Plataeas haud ita magna manus Macedoniae Graecia fugasse scribit; sed si Herodoto fidem habemus lib. IX, p. 597. exercitus Graecorum videlicet Myiadibus minus mille et octingentis constitit. Calabae ad Mycalen proelium non commissum est post illud ad Strymonem Strymonem, et post Amphipolim coloniam constitutas, nec in isto proelio dux fuit Cimon, ut ex Corneli. Cimore c. 1. colligas, sed dux Graeciae communis in hoc proelio fuit Leontichides, dux Atheniensium Xantippus, ut Herodotus sub finem operis sui tradit.

At commemorandae quoque videntur observationes chronologicae, ne lectores nostros vlla horum defraudemus, quod Cl. Schlegelius multo studio magnaue cura congegit. Quamvis temporis rationes apud Graecos ab eo anno ducuntur, quo a ludis Olympicis numerare coeptum est, qui praecedat Aerae nostrae annis 776. saepius tamen, annos veros solares perquirentes, anno vno vel duobus, cum Athenienses anno lunari uterentur, eumque ad solarem re-

dicere conarentur, aliisq; nonnullis mensis intercalari, fallacis necesse est. Hinc scriptores Graeci antiquiores saepe Aera Olympiadam vti reperiuntur, tamque non adhibuit *Marmoribus Perium*, quod nunc Academiam Oxoniensem exornat. Ex hoc monumento doct. Schlegelius notavit Epochas, quae ad Cornelium illustrandam pertinerent. Cornelius nonnullis annos ea intervalis (Eumenis vita d. 1. et 13.) computat, interdum per Consulatus Romanos, ut vitis Hannibalis Catonis et Attici, annos designat. Minus difficultatis habere videtur ratio annos numerandi ante Christum natum; memores tamen iuvandae aptior atque convenientior putatur esse ea computandi ratio, qua certa temporis intervalia definitur per res praecipue memorabiles. Circumferri inde posse videtur omne illud tempus, quod in vitis suis Cornelius attingit, 482. aetherum spatio, ab eo anno, quo Miltiades inelaruit, qui est annus 514. ante C. n. usque ad Attici mortem, quae incidit ante Aera nostram 32. Hoc temporis spatium in sedecim Periodos distinctum est, quae capite decimo tertio, eodemque et visis, conspiciuntur. Ex his igitur omnibus factis, ut nobis quidem videtur, apparet, hanc de Cornelio Commentationem non indignam esse, quae in manibus eorum versetur, qui cum fructu Cornelium legere, eundemque ita intelligere velint, ut non modo elegantiam stili admirentur, amicebutaque, sed etiam rerum graecarum romanarumque accuratam exactamque cognitionem inde hauriant. Quare etiam optamus, ut nomen sumum Cl. Schlegelium diu rebus humanis interesse iubeat, ut Vniuersitas literaria Hafniensis, ex eius doctrina atque disciplina largos vberes quo fructus capere possit.

IOHANNIS TOBIAE KREBSII, ILLVSTRIS MOL-

lani Rectoris, opuscula academica et scholastica, hucus-

recognita.

Lipsiae, apud Frid. Gottl. Haebner et fil. MDCCLXXV.
 & Alph. 12 plagg. in 8.

Esset harum dissertationum ea esset argumentorum granitas,
 et rerum tractandarum subtilitas, ea denique orationis
 laetitia forma, ut doctrinam exquisitam, imitationem scri-
 ptorum Ciceronis felicissimam, et usum rerum in homine
 triginta amplius annos inueneribus laboribus quae, & scholae
 magistro sustinendis, exercitatio, prorsus agnoscamus, ta-
 men eae sanctim editae vix fuissent, nisi casus et fortuna ve-
 lantarent Cl. Auctoris ad eas denique recognoscendas adegis-
 set. Fuerunt autem, qui nonnullas ex iis, quae olim scri-
 ptae fuissent, veluti de Decuriis Iudicum Romanorum dis-
 sertationem, et alias quasdam require. ent, in tabernis libra-
 ris frustra, quin etiam ab ipso Auctore per lite as pete-
 rent, quorum precibus nec is tamen propter inopiam exem-
 plarium satisfacere posset. His igitur atque ceteris doctri-
 nae antiquae cupidis, et librorum, quibus ea inesse iudica-
 tur, astantibus, gratissimum erit, vna eademque opera et
 illarum, quas desiderassent, et reliquarum omnium sibi co-
 piam factam esse, quas inde ab triginta, et quod excurrit,
 annis Cl. Auctor disputationum et prolationum nomine edi-
 disse. Illarum quidem numero sex sunt. I.) Disputatio
 de Ephelis, Atheniensium iudicibus. II.) Commentatio de
 Steltis Atheniensium. III.) disputatio de Iudicum Roma-
 norum Decuriis. IV.) Commentatio de Praefecto vrbis Ro-
 mano. V.) Commentatio de Prouocatione d. Paulli ad Cae-
 sarem. VI.) Elogium M. Henr. Augusti Schumacheri, quin-
 quaginta fere annos Rectoris scholae elector Grippanae me-

ratiōni. Hæc autem, prolusiones, quæ ab ipsa per ad-
 ministratum adhuc Rectoris munus in natalitiis constitutæ
 scholæ antiuersariis scriptæ sunt, quatuordecim nume-
 rantur. I.) De finibus Grammaticæ regundis. II.) De Scho-
 lis bene constitutis Ecclesiæ et Reipublicæ (seminariis III.)
 De prudentia disciplinæ scholasticæ regundis. IV.) De
 magna vi neglectæ educationis liberorum domesticæ in di-
 sciplinam scholasticam. V.) de festinato Iuuenum discessu e
 scholis. VI.) De docendi ratione Socratica, institutioni Iu-
 uentum in scholis perquam accommodata. VII.) De malicio-
 so Luciani consilio, Religionem christianam scurili dicacita-
 te vanam et ridiculam reddendi. VIII.) De argumentis pro
 veritate et præstantia Religionis Christianæ e Iuliani reli-
 quiis. IX.) De felici Theologiæ et Literaturæ connubio X.)
 Prolusio qua lectio Auctorum Veterum e Basilii M. disci-
 plina commendatur. XI.) Prolusio, qua renouata Constitutio
 scholastica parentum curæ in disciplina domestica commen-
 datur. XII.) Prolusio qua decretum Byzantium, factum
 in honorem Atheniensium, emendatur et illustratur. XIII.)
 Vannus Critica in inanes paleas Operis Clementaris Basile-
 viani. XIV.) De ratione Noui Testamenti e moribus anti-
 quis illustrandi minus caute instituta. — Dubitandum
 non est, quin, qui singulas quasdam Commentationes et
 Prolusiones fauore ac plausu suo exceperunt, nunc ceteris-
 quoque in collectionem redactis eundem, cum ipsis, tum lit-
 teris quas tractant et explicant, Græcis atque Latinis, ho-
 norem sint habituri. Nomen Auctoris, vnus ex optimis
 discipulis magni Ernestii nostri, et iam dudum aliis scriptis
 ad Græcos auctores intelligendos, et Noui Testamenti ora-
 tionem illustrandam pertinentibus, clari tum etiam pii et
 religiosi, et ab eorum, qui nouis sententiis vel prodendis,
 vel probandis delectantur, vitio alienissimi, multos eis ac-
 cupidos conciliabit lectores, quos sperandum est vberem ac
 amplam utilitatem ex ista lectione habituros. Quid enim?

Qui

Qui argumenta e Graecorum Romanorumque veterum monumentis apte et commode explicare studet, ei priores quinque Commentationes exemplo esse poterunt, quomodo hoc consilio optimi fontes sint indagandi, ad vsum prudenter conuertendi, et quid vel alii inde hauserint, suo calculo comprobandum, quid omiserint sedulo addendum, quid denique peccauerint, vel leniter, vel seuerè, pro ratione delicti, corrigendum sit. Nec tamen alienum ab instituto facturus fuisset Cl. Auctor, si in eiusdem argumenti Commentatione elaborata, Drakenborchii disertam et elegantem de *Præfetto Urbis* dissertationem, nec admodum paratam difficilem, ad manus habere curasset. Quod si quis cognoscere cupit, quantum requiratur ad nomen Grammatici, et Interpretis veterum Graecorum Latinorumque scriptorum, siue, quod eodem redit, idonei scholarum magistri, iure tueri et ornare velit, is expendat verba vocesque prolusionis de finibus Grammatici regundi, et tomido *ἄλδα*: amore animo, vanaque scientiae opinione inflato, obuertat testimonium quod de se Auctor in fine dicit ingenue: „illud „mihi sine arrogantiae impudentiaeque opinione dicere posse videor, ex eo inde tempore, quo vitae scholasticae — „totum me consecrare constitui — omne studium meum, „omnem operam, curam, diligentiam, mentem denique „omnem dixisse eo, vt aliquando boni Grammatici, atque adeo boni scholae magistri doctrinam allequerer, haecque honorificum Grammatici nomen, scientiae varietate dignitateque sustinerem. Quam longe autem adhuc a „boni Grammatici perfectione absim, ego ipse, qui ingenii „viribus metiri me didici, omnium optime scio.“ Eundem etiam prolusio, in qua decretum, quod Demosthenis oratione de Corona continetur, Byzantium, illustrat, cui scribendae voces quorundam fastidiosorum, aliquid docti et quidem eiusmodi, quod Graecas literas attingat, in istis prolusionibus legi se cupere dicentium, causam dederunt,

B b b

cum

eum igitur, quem diximus, docere poterit, quanta sit operis doctrina, exercitatione, et cautione, in locis, librarium culpa corruptis, integritati suae restituendis; v. c. *χρησις* pro commodis, *μερις*, *beneficiis*, non agnouerant qui *χρησας* induxissent, cum sit in Decretorum formulis vox fere sollemnis, altera vero glossematis locum teneat. Scholarum magistris, diuturno rerum usu nondum exercitatis, vel etiam ad tale munus aliquando gerendam adspirantibus, aliquid adiumenti et commodi, legenda prolusione tertia ac sexta, parabitur. Adolescentes, quos litterarum et doctrinae studia recte ordinare, et inter haec ipsa mores regere scire iungat, monitis, prolusione quinta datis, paruisse non poenitebit. Parentes, nimis magna et fauorabili de liberorum suorum ingenio et indole opinione capti et occaecati, qua arte, qua sapientia teneros liberorum animos salubri disciplina domestica fingere et praeparare debeant, ut cum in scholam recepti sint, posita feritate mitescant, et culturae patientem praebent aurem, quarta et vndecima prolusione instruantur et excitantur. Futuri Theologi, quibus persuasum esse debet, interpretationem scripturarum SS. maximum esse et grauissimum ipsorum munus, e septima, octaua, nona, decima et vltima prolusione, magnam vtilitatem trahent, quae ab eorum ineptiis cauendum esse demonstrat, qui verba et formas dicendi ab scriptoribus diuinis usurpata, ad aliquem subinde ritum antiquum reuocant, vbi minime opus est, cum tale nihil ab ipsis spectatum aut cogitatum fuisse euidentissimum sit. Quotus enim quisque aliquem morem et consuetudinem, vel certaminam, vel ludorum, vel sacrificiorum explicauit vnquam, quin illico vnum aut alterum locum Noui Testamenti exinde illustrandum censeret.

Superiores prolusiones fere ita sunt distinctae locis Platonis, Aristotelis, Basilii M. Quinshiliani inprimis aliorum

rānque, ut tota oratio, iis veluti fulcris, nitatur, et declarationem pluribus comprehensam verbis referat. Nec solum eodem locos iisdem verbis repetitos legimus, v. c. de munditie et elegancia cultus et vestitus p. 245. et 453: sed etiam Ernestinarum dissertationum, nominatum eius, quae est de disciplina christiana, quosdam usurpatos nouimus. Sicut autem haec nullam reprehensionem habent, nisi forte eorum, qui pusilli sint animi, atque maligni; sic haec eximiam laudem merentur, quae contra celebrium nuper quorundam philosophorum, de profanitate, opinionem, cum alibi passim, tum p. 378—383, p. 392. autem et seq. grauius et efficacissime disputat: „Est aliquis, velut diuinitus excitatus, sagax, perspicax, et felix in definiendis et constituendis factorum euentibus, quae in Apocalypsi Ioannae Ecclesiae christianae praedicta sunt: per me fruatur ingenio et otioso, — — modo non alios litteratos, de alio quodam doctrinae genere immortaliter meritos, contemnat, aut stupidos praese, fungosque habeat, aut Grammaticos et Criticos, ut homines, de Profanitate aut Atheismi crimine suspectos, quauis occasione exagitet atque explodat.“ Istis forte aliquis fastidiosus lector offendatur, quae p. 376. occurrunt: „Vae igitur tibi Paulle, qui in tradendis christianae doctrinae capitibus, Arati, Menandri, et Epimenidis, hominum profanorum, auctoritatibus, usus est!“ scimus eorum verbis uti Paullum, in adhortando et commonendo, nec tamen in docendo. Tum vero inter tot iustas de barbaris Noui Testamenti interpretationibus, missas tum alibi, tum p. 456. querelas, inscius, in id ipsum, quod detestaretur, vitium incurrit, in *Comm. de Prou. Pauli ad Coel.* p. 158. scribens, Paullum in 2 Epist. ad Timotheum conquestum fuisse, se ab omnibus *Fratribus* fuisse destitutum, cum fratris vocabulum non sic dicatur, ut pro christiano usurpari possit, quod venit ex Hebraismo. Igitur ab omnibus *fratris*, ab omnibus, saltem plerisque,

que, amicis christianis se queritur desertum; Caeterum vobis optamus, ut V. Cl. et inchoata perficiat, et adhuc alia plura ad emolumentum et decus litterarum profutura, saluus et sesper quam diutissime; prodet.

ALBERTI SCHVLTENSII COMM. IN IOBVM,

*in compendium redigiti, observationes criticas atque exegeticas
adpersi, GEORG. IO. LVD. VOGEL A. M.*

TOM. I.

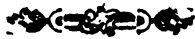
Habae 1773. 8.

Cum editor hunc librum, et in praestantissimis poneret, et multis aliis, tum in Iobam, tum in libros sacros commentariis anteponendum conseret: operae pretium sibi factore visus, est si, quantum in se esset, efficeret, ut ab omnibus legeretur harum litterarum amantibus. Et profecto est hic, quo et adiuvetur eorum studia et dirigantur, annuante viro olim inter mortales doctissimo, cui summae laudi vertitur, quod optimas quasque Arabum litteras, quasi spolia, opima legerit, et opes, quae e Golio solo petuntur, dediderit plebi diripiendas. Absit tamen, summum virum ab omni vitio immanem existimare, atque vnquam suo iudicio ipsum negare: constat satis excellenti eius ingenio et doctrinae exquisitae et summi acuminis laus, si quod verum est praedicamus, illum in hoc opere praestantissimos earum rerum scriptores non solum aequasse, sed etiam superasse. Collectis optimorum interpretum, et diligenter perpensis sententiis, facile, si animum aduertant, iudicandi facultas acui-

vetustate legentium, quae libri non exigua dos est: tam simul ob causam insignis, quod graecis litteris Hebraeas illustret, propositis vetustissimis quibusque scriptoribus, quorum inter omnes gentes oratio sibi inuicem simillima est. Quae res multis quidem constitit, non tamen ducta est in exemplum; ut pauci in eo genere cum Schulkenfio conferendi videantur: nam multi, qui ex eius Schola prodierunt, origines verborum e Golio euoluerunt, Graecas litteras non tetigerunt. Sed ut ad editorem reuertamur, is cum videret tabernae Bibliopolarum hoc libro profus vacuas esse, et multos pretio deterreri, quo minus emant: vtrique consulere voluit, tum adornando nouam editionem, tum librum ipsum in fustigatam redigendo; quae, dum nihil ommitteret necessarii; omnem rem multo succinctius exponeret, relictis explicationibus mysticis, et errorum quorundam refutationibus, quae salua reliqua tractatione abesse possent. Atqui non paucis addidit e suis copiis, et textum Hebraicum cum Versionibus contulit, notata ubi discrepant diuersitate. Quamquam multa hoc modo intentis discrimina nihil fere aliud indicant, quam varie intellecta esse loca, in quibus dissentiuunt interpretes; sibi tamen deprehendere nonnullas visus est, quibus textus facer recte emendari posset: cuius es a libro manuscripto, qui Berolini seruetur, discrepantiam, parua tam quidem, et a Marsiani notata in, indicauit. Vbi consideret meliora se probaturam; quam quae Schulkenfian tradidisset; loca aliter exposuit atque ab illo factum erat; simul adhibuit versionem Michaelis, et Boulierii obseruationes miscell. in librum Iobi. Notissimo illo loco Iob. XIX, 25. cum Schulkenfio existimat, de resurrectione mortuorum non agi, neque illum in eam rem intelligi posse: quod si id in animo habuisset, auctori scribendum fuerat: **מִיָּמָיו יִחְיֶה**. Versu 26. nihil nisi spem restitutionis in integrum significari, eiusque alteram partem vix aliter posse intelligi: esse enim, Deum videre, idem ac frui eius

beniuolentiâ; et eodem sensu eius spei significationem fieri
 versu 27. vbi sibi hæc omnia vel in hac vita euentura di-
 cat Iobus: his adde, quod dicat impetrato auxilio: videe
 oculus meus dominum c. XLII, v. 5. Vt ne ab eo capite
 discedamus, v. 24. existimat in וְעַפְרַיִם וְלֹא בִּי וִיתִי
 scribentium hæresisse: sic enim omnis difficultas tollitur, si
 veritas: In plumbo. צוּר, saxum, quid his sibi velit valde dif-
 fidentiunt interpretes: Schultensio est cippus: at vir doctus
 existimat, aureorem, si id voluisset, alio verbo indicaturum
 fuisse. C. I, v. 13. Syrus et Arabs vini verbum non ex-
 pressit, nec ille improbante omisit: nam pro glossa habet,
 inde orta, quod sæpe alias cum bibendi voce copuletur eo
 sensu, vt significet multum vini potare, qui hic alienissimus
 sit, quod edentes et bibentes simul ponantur; quo nexu in
 aliis locis nec יַיִר cum שְׂתָה nec לְחֹם cum אָכַל po-
 ni moris sit: forte librarius credidit vitio omissum, aut
 Glossator margini apposuit; nec dubitat vir doctus, quin il-
 lud verbum et hic, et versu 18, vbi Graecus omittit, delen-
 dum sit. Sequenti versa Schultensius laborat in verbis
 עַל יְדֵיהֶם, quae fere redduntur: pone illos, aut a latero
 eorum, et ab aliis aliter; editor in vulgari explicatione ac-
 quiescit. Schultensius videtur hæsitasse, quod suffixo ma-
 sculino non conveniat cum terminationibus foemininis vo-
 cum רְעוּת et אֲחֻנּוּרַיִת: at nec aptum est eum priore
 הַרְשׂוּת, quare pro hoc, הַרְשׂוּת legendum esse putauit
 editor, sic enim convenire cum masculino בְּקֶרֶת, et cum
 suffixo masc. vocis יְדֵיהֶם existimavit. V. 21. verba
 אֲשׁוּב שָׁמָּה, quae mire torserunt interpretes, recte
 explicantur. Cap. II, v. 3. אֶל-עַבְדִּי, pro ex po-
 situra est cap. V, 8. עַל; utrum eorum rectius dicitur? Prae-
 latum est אֶל, quod Cap. XXXIII, v. 14. eadem locutio re-
 currit, vbi אֶל legitur. V. 10. videtur Graecus interpres le-
 gisse מִן אֲלֵהִים pro מִן אֱלֹהִים, verit enim in αὐτῶν
 εὐχῆς. Cap. III, v. 5. כֹּכַב אֲנֹכִי locum impeditum,
 reddit, qui diuerse idea expositus est: ex quo colligi posse
 exi-

existimat autor, illud ב abfuisse ab interpretum exemplis. Schultensius c. V, v. 18. lectionem הרפיכה operosse defendit: sed diversissimis inter se רפה et רפה verbis, et hoc, non vero illo, hic locum habente, censet editor hic errorem librarii non esse d simulandum, sed הרפאכה legendum. Saepe Vir clarissimus lectionem textus Masorethici contra versiones tuetur: quae ubi ab illo discedunt, suspicatur loca diuerse intellecta esse: nec nisi raro aliter statuit, vt C. XVI, v. 4. ubi forte lectionem אכזיזה , quam Syrus et Arabs secuti sunt, alteri אחזיזה praetulit. Nam Cap. VIII, v. 16. varie vertitur vox גנתו , vt inde diuerfas lectiones elicere possis non prorsus improbables: at Vir doctus has omnes Masorethicae lectioni posthabuit: sed versu 20, pro עד , עור legere non dubitauit. Cap. VI, v. 16. ipsi suspectum est verbum קדריים : ex nexu huius verus cum sequente iudicat legendum esse קרחים , a קרח gelu, eo sensu, vt sit: congelati, gelu concreti. Cap. XIII, v. 28. veteres interpretes רקב vtre verterunt, id quod melius quadrare iudicat quam significatum putredinis, tum ob reliqua verba, tum ob ea quae proxime sequuntur. Cap. XV, v. 13. Schultensius et Cocceius lectionem הוצאת amplectuntur, cum in aliis exemplis הוצאת sit, quod illi antepositum est, consentientibus in eam rem versionibus antiquis. Cap. XVII. credit כלכם , omnes vos, pro כל legendum esse, ob nexum subsequen-
 tum verborum, et ob illam, probabilitatem, quae ab Versionibus antiquis, Syriaca, Arabica, et Latina accedit.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCLXXV.

LEX VIRIUM IN MATERIAM DOMINATRIX

Ustrata, et ad physicas institutiones accommodata, a CAROLO

VITALE S. I. super Sacerd. Phys. Professore in Collegio

Braidenf.

Mediolani apud Joseph. Marellum: Superiorum permissa,
MDCCLXXV. in 8.

Edidit illustre coeli astronomici decus, *Boscovichius*,
Ao. 1758. Vindobonae, *Theoriam Philosophiæ natu-*
ralis ad unicam legem virium redactam, quæ mox Venetiis
recusa 1763. prodit. Nacta fuit, quod quidem pleris-
que inuentis accidere solet, aduersarios potentes, æque ac
validos apologetas, quorum facile antesignanus est erudi-
tissimus *Carolus Vitalis*, cuius defensio omnia ea momenta

C c c

com-

complectitur, quae legem Boscovichianam in summa luce ponere queant. Notitiam Libri, cuius titulum supra posuimus, debemus *Krönicke* V. p. 180. atque doctissimo, vni ex Capellanis electoralibus, qui, qua est erga nos benevolentia, ignorare non praecipui Operis doctes noluit.

Argumentum huius legis in sequentibus potissimum capitibus cernitur: *ut vires punctorum* (ita nominat P. Boscovichius materiae simplicia componentia) *in minimis distantibus sint repulsivae, atque eo maiores in infinitum, quo ipsae distantiae minuuntur in infinitum, ita ut potes sint extinguendae cuius v locitati, utcumque magnae, cum qua punctum alterum ad alterum possit accedere, ante quam eorum distantia evanescat; distantibus vero auctis minuuntur ita, ut in quadam distantia perquam exigua, evadat ut nulla; tum aucta distantia mutantur in attractivas, primo quidem crescentes, tum decrecentes, evanescentes, abeuntes in repulsivas eodem pacto crescentes, decrecentes, evanescentes, denique iterum migrantes in attractivas, atque ad per vias in pluribus distantibus, sed adhuc perexiguas, donec ubi ad aliquanto maiores distantias ventum sit, incipiant esse perpetuo attractivae, et ad sensum reciproce proportionales quadratis distantiarum, atque id, vel utcumque auvantur distantiae, etiam in infinitum, vel saltem donec ad distantiam denominatur, omnibus planetarum et cometarum distantibus longe maiores.*

Atque haec est illa lex, cuius defensionem et explicationem A. laudabili conatu in se suscepit; in quo quidem non admodum infelicem successum expertus esse videtur. Est apud P. Boscovichium curva quaedam circa axem suum circumplicata, abscissis et ordinatis propriis, imperfectam quasi quandam legis simplicis imaginem exhibens, quae vel ipso acuto defensore significante, ad elegantiam potius theoriae virum novae, quam ad eius substantiam pertinet.

Talem vero, si quis punctos, sub ratione non protulisset, valore legis intellecto, facile contingeret, quod tamen atrox curvam Rosvichianam, in hac abscissa, duorum punctorum distantias, ordinatae ab axe ad curvam perpendicularis ductae, mox repulsiuas, mox attractiues vires exprimeunt, spectant, videlicet vel superiorem, vel inferiorem partem axis. In punctis, fere axi arcusque curvae contingens, vis omnis exspirare contenditur, denique ordinatarum longitudo maior vel minor, ad significandam maiorem vim, vel minorem, in tali punctorum distantia exercitam, satis apta est. Porro brachia extrema plane sunt asymptotica, quorum primum cum asymptota, et abscissa infinitum spacium completens, vires exhibet, quae impediunt, ne puncta materiae vlla finita velocitate adigi queant ad contactum, et conpenetrationem. Vltimum vero brachium exhibet Newtonianam fere attractionem, debetque ideo vel maxime asymptoticum haberi, ut grauitas omnes superet limites, quod etiam nullatenus repugnante verissimum est.

Notionem virium celeberrimus Vitalis in eo positam esse ait, ut sint variae determinationes punctorum, modo ad mutuum accessum, modo ad recessum, pro varietate distantiarum, inquiratque in originem harum virium, ita ut docebat, elementa materiae nec in se ipsa, nec inter se minime agere, neque vel natura sua, aut ab ente quodam creato, ad motum determinari. Disputat haec imprimis aduersus Antonium Genuensem, et philosophos paganos atque christianos, qui de vi corporum propria, insita, naturali, et essentiali, non dubitant, tandemque concludit, Dei voluntatem vniuersi creatricem, et conseruatricem, esse immediatam causam omnium eorum effectuum, qui in theoria virium Rosvichiana designantur. A consilio eiusmodi placia refutandi quamuis alienissimi sumus, vix tamen nobis persuademus, fore, ut rationum ab auctore allatarum ponde-

ri cedat quæpiam, nisi forte Malebranchii, aut cuiusvis alius mystici philosophia male sana infectus fuerit. Ad auctoritatem philosophorum in re tam gravi confugere solenne sane et non est, quin improbat potius talem disputandi rationem, ut adeo mirum videri debeat, quod hic ad Newtonum, quasi quendam iudicem composentem confugiat. *An ita philosophemur*, sunt verba ipsius, *attentes inter nos Newtonus*, qui ait: *Philosophia naturalis id rerum officium est, et finis, ut ex phaenomenis, seu scilicet hypothesis, arguamus, et ab effectis ratiocinatione progrediamur ad causas, donec ad ipsam demum causam primam perveniamus*. Attamen quis credat, hic Philosophum docere, Deum esse immutatam causam omnium effectuum eorum, qui in theoria Boscovichiana viriunt designantur?

Mittimus vtro hæc, quas celeberrimus Vitalis magis acuminis forte, quam vilitatis et veritatis causa, interterunt: potiora sunt libri momenti alia, reique pertractatae magis propria. In hoc scilicet omnis cardo versatur, ut intelligant lectores: quidquid proprietatum, affectionum, aliarumque in materia obuiarum modificationum, obuius sit, hoc omne vnica lege Boscovichiana facile, distincte, ac solide explicari posse; atque hoc si præsteris auctor, semper me omnino confecisse merito profecto censendus est. Orditur ergo ab impenetrabilitate corporum, in qua manifeste elucet opportunitas et necessitas theoriæ Boscovichianæ, qua vim repellentem, ab arcu primo asymptotico representant. *Nam statim atque, ait, in minimo quodam intervallu, inter binæ quarvis puncta vigent vires repulsivæ, quas inanimatis porro distantibus crescant in infinitum, uti dicitur ordinis ad primum curvas arcum asymptoticum, profecto nulla finis vi unquam fieri poterit, ut distantia penitus evanescat, quod ad puncturum conpenetrationem requireretur*. Igitur solus auctor, non quidem vim in sua esse referens, sed ex-

-ptio-

apertione pro lubitu factis in lege utrius, a suo ante penetra-
tionem, poterit compenetracionem corporum fieri. Profectio
singularis plane et continua obtinet analogia, inter augmen-
tum repellentium virium, superans signatum quomvis limi-
tan, et ordinatas in infinitum crescentes; verum cum de-
mon obtinere videtur, postquam parallelismas inter com-
penetrationem, et evanescentem omnem placie punctorum
distantiam demonstratus esset; quam tamen demonstratio-
nem solertissimus auctor, prudens, ac inscius, suppresserit,
non constat. Certe a punctorum compenetracione ad eva-
nescentem hanc distantiam omnem, oppido cum maxime
transitus patet, non item adeo tamen expeditus est ab
evanescente punctorum distantia ad eorum compenetracio-
nem transire conanti.

De vera corporum extensione doctissimus apologeta
hoc modo philosophatur: *si materiae puncta in minimis di-
stantiis ita se repellunt, ut refugiant contactum, necesse est, ut
si plurima sint, per spatium triplici mensura patens distribuun-
tur. Cum autem huiusmodi complexio punctorum ex lege vi-
riam ita sit comparata, ut nullum aliud corpus intra se admit-
tat, ut lucem reflectat, ut tangenti resistat, ceteraque exhibeat
phaenomena, quae sub sensu cadunt; nihil ipsi deerit, quo mi-
nus appellatur, et sit corpus physice extensum.* Ita vigore
legis Boscovichianae constituta extensio, revera continua
non est, nec teste Vitati vlla est ratio, cur eam quis ad-
mitat: cum nec sensuum testimonium sit satis tutum. Ea
enim corpora, quae, inquit, primo intuitu continua appa-
rent, diligentius inspecta suas exhibent in superficie interrup-
tiones: quae oculo videntur nusquam interrupta, affumta
microscopio sulcos et poros occultare nesciunt. Erat
aliquis tam imprudens, qui ex testimonio sensuum velit de
extensione continua iudicare? Atque in his, quae ita dispa-
tantur de vera materiae extensione, legi Boscovichianae con-

versanter concipienda, non apparet, cur, si plurima sunt elementa, necessario dispergantur per spatium triplicis mensura patens, quod nimirum nullam ostenderit, theoriam virium Boseovichianam non coniungere extensionem veram, nisi cum corporibus; quanquam non est cur ausum talem, utpote inutilem, a quoquam expectemus. Qui extensionem elementorum continuam inducunt, putant quod fieri non posse, ut extensa sit materia, nisi elementa se contingant, hos ab extensione corporum infinito intervallo abesse, asserit argumento non tam facile solvendo. *Huiusmodi inquit elementa, utpote quae spatium occupant in infinitum divisibile, erunt et ipsa in infinitum divisibilia, constabunt igitur partibus divinae tantum virtute separabilibus. At istae partes neque finitum numerum habent, ne exhaustivae divisibilitas, neque habent indefinitum, quia quidquid creati existit definitum est; habent ergo infinitum numerum. Iam verò singulae partes, aut aliquam habeant extensionem, aut nullam: si quam habeant, utpote infinitas, debent extensionem efficere infinitam; si nullam habent, etiamsi infinitas, nullam efficient extensionem. Ergo elementa eiusmodi vel erunt infinite extensa, vel nullam habebunt extensionem, et in contactu posita nullam efficient; atque adeo, qui elementa continue extensa, et contigua inducunt, si distant infinito intervallo ab explicanda corporum extensione, quae utique finita est.*

Divisibilitas corporum in infinitum, teste Fortunato a Beixia, insolubiles complicat nodos, et male semper veravis Philosophorum ingenia. Has omnes difficultates felicissimè expedit systema virium Boseovichianum. Est enim in hoc numerus punctorum corpus constituentium finitus, unde prorsum est ad intelligendum, nullum corpus, utcuque magnum, nisi in partes numero finitas, dividi non posse. In locum huius omnem limitem superantis divisibilitatis, substituit; Vitalis componibilitatem in infinitum, quae, potissimum in eo cernatur, ut intra datum spatium is pun-

punctorum numerus collocari possit, qui distribui tandem queat per spatium vtcunque amplum, adeo vt in eouulum sit spatium cubicum maius dato quocunque vtcunque paruo, penitus vacuum, et quod in se non habeat numerum punctorum vtcunque magnum. Atque hanc doctrinam, suis rationibus confirmatam, Antonio Genuensi, A opponit. Sic ergo pergit: maximum illud spatium datum exigua illa massa datae spatiosa continebit quodam numero vitiū vtique maximo, finito tamen, et determinato in se; poterit autem data massa diuidi in tot minores particulas, quot exprimit is numerus, singulisque spatiolis destinari poterunt singulae particulae, quae iterum poterunt diuidi quantum libuerit, vt parietes spatiosi sui conuestiant, atque interfecent, vt spatiosa vacua sint quouis dato minora. Tandem vero, quomocunque determinantur conditiones circa angustias dati spatiosi, circa amplitudinem spatii implendi, circa punctorum densitatem; erit nihilo fecius requisitus punctorum numerus finitus. At in quolibet spatio minimo, quouis punctorum numerus commode distribui potest; neque enim vquam est finis inferendi puncta in medio aliorum, quae se non contingunt, neque vero etiam infinitus punctorum numerus, si dari posset, quantulamcunque spatii partem impleat. Ita profecto, qui rata habet haec paradoxa, vltro dabit, fieri quoque posse, vt Deus totum mundum corporeum, absque vera compenetracione, redigat ad spatium quouis dato minus, potuisseque eum initio statim creare in spatioso vtcu que minimo eum punctorum numerum, qui tandem apte distribueretur ad omnia terrestria et coelestia corpora efformanda. Id ipsum vero Antonio portentosum, mirum quod non etiam absurdum, videbatur. Ex lege quidem extensi continui sua veluti sponte haec omnia fluunt, qui vero ex Boscovichiana procedant, reuera non patet, cum priori aduersetur, nec massae puncta vquam ad contactum redigantur, compenetracionis euitandae causa.

In

In doctrina de attractione colub. Vixit contradictio-
nis arguit Newtonianos, fluctantes, vigore attractionem in
exigua utouque distantia, minimam utouque, finitam ta-
men, quae ad contactum usque sequatur rationem aliquam
inuersam distantiarum, quae sit vel simplex, vel duplicata,
vel triplicata. Ostendit nimirum, admittere non debere vim
in contactu infinitam, quam tamen ratio sana reiciat.
Enim vero, ita philosophatur, *sint distantiae duorum particu-*
larum D, d, Vis V et v; in hypothesi rationis simplicis in-
uersae esset v: V = D: d, hinc, si in contactu mouet d = 0,
sequeretur analogia v: V = D: 0 itaque V = v 0 aut v =
$$\frac{vD}{0}$$

V D = ∞. Nimirum, sicuti distantia finita ad distantiam

nullam in contactu rationem infinitam habet, ita vis attractiua
in contactu rationem habet infinitam ad vim attractiuam in ali-
qua distantia finita. Si ergo in hac distantia attractio non sit
infinitesima, vel nulla, erit in contactu infinita. Tandem P.
Frisii argumentis ostendit, cohaerentiam nullo modo per at-
tractionem quamlibet, quae in contactu vigeat, explanari
posse. Si nimirum cohaesio corporum ex attractione dun-
taxat oritur, saue sine viribus attractiuis materies, et ma-
teriei partes singulae, in infinitum essent fluidae, imo attra-
ctiuis iisdem viribus materiei primitus additis, partes sin-
gulae figuram sphaericam induissent, quae sola omnium vi-
rium aequilibrium tueri potest. Primo igitur ex attractio-
ne in solidos globulos abiisset omnis materies, qui aut con-
tigui, aut seiuncti fuissent inter se. Si seiunctos fuisse di-
cant patroni attractionis, oportet assignent causam cur fue-
rint, et qua ad contactus mutuos peruenire non potue-
rint. Deinde vero etiam ex globulis a se diffisis non alia
coaluissent corpora, nisi fluida. Quodsi contiguos velint
globulos, rursus ab ipsis requirendum erit, vtrum attractri-
ces globulorum vires insensibiles prorsus fuerint, an potius
sensibiles et magnae. Si primum affirmetur, minima et-
iam

interi adh bita potuissent globuli a se inuicem diuelli, et corpora ex globulis coacta adhuc fuissent fluida. Si alteram, simul coniungi, et ex pluribus unum componi, quinto unum ex omnibus oportuisset, quippe in sola figura sphaerica, ut discuntur est, obtinetur virium aequilibrium. Ita v. c. gutta aquae, aut mercurii, aut alterius cuiuscumque fluidi, siccae superficiei alicuius corporis affusa, sphaericam formam induit, et duae guttae sibi contiguae uniantur simul, et tertia, quae propius adiuuetur, statim radiatigitur, et si quae omnesque simul figuram sphaericam, quantum natura grauitas permittit, retinent. Quocumque ergo se vertant attractionis patroni, cum attractionis legibus cohaesio corporum minime componi potest.

Physica orationis, communicationem motus semper in difficillimis explicatu posuit, aene Alembertus Philosophos compellans, ecquis inquit est, qui intelligat, quomodo haec commutatio fiat? fidenter ad haec celeb. Vitalis respondet: ego, et quotquot Boscovichianam theoriam intelligere possunt et volunt. Quam quidem confidentiam ei facile condoratuos credimus Neutonianos, perfecta demonstratione ab illo tradita, quae adeo luculenter hoc communicationis phaenomenon ex lege Boscovichiana deducit, ut planiorem quisquam in physicis rebus tam abstractis vix desideret. Nos certe ingenuae confessionis adeo non pudet, ut potius aperte fateamur, perfectionem libri fructuosam nobis fuisse, atque iucundam, nec tamen extinxisse omne desiderium. Theoria profecto illustris Boscovichii adeo remota est a punctorum contactu, ut qui hunc defendat longissime absit ab eadem; quamobrem oportet fundamenti velut loco substerne re demonstrationem impossibilitatis eiusmodi punctorum contactus, quam tamen celeb. Vitalis ex arcu primo asymptotico tantum illustrauit. Quemadmodum enim in vniuersa dynamica, lineae virium vice funguntur, ita fieri es-

dem iure potest, ut ordinatae aëre prius repellentes punctorum vires repræsentent; ac vero hæc functie liberalitate Boicovichiana his lineis concessa, tam sit valida, ut omnem rerum contactum impediatur, ad ipsam reuera ex crescentibus in infinitum ordinatis vis quicquam intelligatur.

IO. AVG. ERNESTI OPUSCULA PHILOLOGICA

critica, multis locis emendata et aucta. Editio secunda multis partibus locupletior.

Lugduni Batavorum apud Samuelém et Iohannem Luchtmans, Academiæ Typographos, 1776. Alphab. I. pag. 4. in 8.

Genus scriptorum *Ernestii*, Summi rerum diuinarum humanarumque scientia Viri, nemo non admiratur, nec quisquam est, quem non vel capiat et in legendo retineat, vel incendat et inflammet ad concipiendum litterarum amorem, ad mentis aciem et orationis elegantiam excolendam et perpoliendam. Quæ separatim quondam per varias occasiones, et diuersis temporibus ab eo scripta fuissent, tam cupidos lectores repperunt, tantoque feruore excepta sunt, ut nonnullorum solum repetitis editionibus officinæ, e qua primum prodissent, opus esset, sed etiam externorum studia in iis colligendis, et vno volumine coniungendis, emerent. Batavorum quidem fauor iam dudum declaratus est, ex quo de Glossariorum Græcorum indole, rectoque vsu ad interpretationem dissertatiunculam præstantissimi Auctoris priori volumini Hesychii, sui præmisit insertam, eruditissimus Alberti, et in Heluetia docti

appetit: in hisque Tropae Helioetica nominantur. Saecula vero, ex quo primum Lugduni in Batavis, anno huius saeculi longebano quarto, atque adeo ante hos tredecim annos; in vulgum redacta corpus sunt publicata, quam proliam: multa sint. legentium voluntatem: ex ad appareret, quasi nunc iam post perbreue tempus; repetita eorum in eadem officina prae dic edictio. Quae quidem fortuna libello contigit suo merito: Quid enim argumentorum delectu grauis? quid verum tractandarum subtilitate artificiosius? quid orationis genere aptius? quid verborum splendore, ornatu, elegantiâ, exquisitius? In quo sanè curam adhibuit Auctor, ut in quibus sibi ipse non satisfecisse videretur; ea scripta ab horum collectione abesse iuberet; ea vero quae insignis haberent exemplum, argumenti ad aliquam partem litterarum atque doctrinae vel explicandam, vel illustrandam pertinentis, non icuane et ineleganter explicandi, quod a iuuenibus ad elegantiam doctrinae explicandas aspirantibus non inutiliter cognosceretur, ea igitur, quamquam iam in Estursus Speciosianos relata, vel redacta in compendium clavi Ciceronianae inserta, in hunc praesentem numerum recipere non dubitaret. Quo e genere de Negotiatoribus Romanis; quam super etiam quidam in vernaculam linguam, vocerentores scilicet motos aliquo numero beate; transtulit; et de Actis diurnis, sunt disputatiunculae: Quo vero in scriptis essent Callimachios illatae, de *Eryichtone Callimachio et Ouidiano*, deque *Epigrammate Arati* dissertationes, eas adque ac iam memoratam de *Chysarod* scriptiunculam; una eademque causa sustulit. In his autem multa sunt, quibus Iuris laetumque vel studiosi vel periti, iuuentur; multa, quibus Grammatici, et veterum librorum. inter pretes, ceteris non possint; multa denique, quibus studiosi sacrarum litterarum optamus ut inuentur, quo nulli labori parcant, tandemque feliciter eo perueniant, ut et *Crisia legitimum modo*

exercere, et sensum verum, per Graecum et Hebraicum omninoque humaniorum litterarum auxilia, solenter indagare, et sic veritatis coelestis vel amplificandas, vel defendendas, rationem reperire discant. Quae pertinet in primis specimen Calligationum in Io. Jac. Wettstonii editionem Novi Testamenti, cum ceteris vel Prolegomenis, vel disputationibus, de Difficultatibus N. T. recte interpretandi: de difficultatibus Interpretationis Grammaticae N. T.: de Origine, Interpretationis Grammaticae Librorum SS. auctore, et reliquis, quarum omnium enumerationem et recensionem reperere, nec commodum esse, nec necessarium putamus, quum praesertim eam nos agere meminimus tum, cum primae editionis in his Actis danda esset notitia. Nam sicut antea elegantioribus litteris, ita paulatim procedente tempore salubria ac frugifera esse coeperunt Theologiae quoque studiis, Ernestii nostri Programmata. Quae etiam ordinem hoc in corpore tenent. Illud autem notandum non est, ad superiorum disputationum numerum, ut arbitramur viginti, quinque accesserunt aliae, in quibus non solum sunt, quae praefatione, nimirum antiquae, quae nunc remansit, negantur inesse quae de Iosepho scriptae sunt, cum ad argumentum Archaeologiae pertinentes, tum ad filii, sine orationis indolem; quas utinam libuisset vel licuisset Viro S. R. abstinere, ut proprium volumen expleant: sed etiam quae postea per academicae rationes scriptae sunt. Sequuntur igitur hoc ordine: XXI. Exercitationum Flavianarum prima, de Fontibus Archaeologiae. XXII. Exercitationis Flavianae I. Corollarium, de Iosephi filio. XXIII. Exercitationis Flavianae I. Corollarium alterum, de Odio Iudaeorum Vete. aduersus litteras Graecae. XXIV. Dom. Magnani sententia de aere Christi nati examinatur. XXV. De Paschate Christianorum cum Iudaico concurrente. Ac Iosephi quidem libris accurate legendis cognoscendisque, et cum Hebraicis scripturarum sacrarum,

tum

nam etiam Graecis, quos imitando expressisse reperitur libris, comparandis, iam dudam se dederat. Vis Erimias, Ioh. Georgii Graevii, ut arbitramur, exemplum fontis, cui cum hoc scriptore magna ymas et familiaritatem intercessisse, vel in Luciani de Solocianis dialogum notas demonstrare. Ea igitur opera legendi Iosephi apparuit, plurimas quaestiones ad illustrandum eum valituras constitui posse, et ipsa verba passim, etiam post recensitionem Havercampianam, non esse satis emendata. Placuit tandem sem aggredi, et quidquid eo pertineret, ex consilio Daylingii, magni nuper nominis Theologi, per Exercitationum Academicarum forum edere. Disputatur in primis de fontibus Archaeologiae, et defenditur Iosephum sua non ex Graeca Alexandrinarum versione, sed ex Hebraicis librorum SS. verbis hausisse. Idem idoneis argumentis probatur, primum ipsa Iosephi professione in praefatione, deinde discrepantia a versione Graeca et cum Hebraicis consensu, quo etiam pertinet, quod Hebraismos bene graece asproffit, quod facere non poterat, si sola fuitis versione parva Graeca, ex Hebraicae linguae ignarus fuisset. Tum porro contentum istius versionis apud germanos Iudaeos, in Iudaeos depones, ut observat Casaubonus Exercit. ad Annal. Beson. II, n. 19. Quibus omnibus utiles causas admonitiones adsparguntur. Nec ista refelluntur a consensu Iosephi cum Alexandrina versione. Nam si vel libri N. T. ad istius versionis verba interpolati sunt; quid mirum si idem factum sit a libris in Iosepha. Idque dupliciter, cum in rebus, tum in verbis. Illius generis interpolatibus exemplum insigni memoratus A. I, 9. 3. collatis locis A. VIII, 3. 1. et contra Apion. I, 2. in numero antiorum, qui ab origine rerum et hominum ad Neachicum distant, et ab Semo usque ad Abrahami notales effluxerunt. Huius autem, quae informis loquendi vernitur, ex eadem versione disputatimque, seu corollarium, de *filio*. In-

Joseph, et Hieronymus in eo vestigiis demonstrat: Ita
 transferis omnia ex libris sacris Iosephus dabitur; quia
 habens quaedam quae in iis, quibus nos utimur, non habent-
 tur. Tenendum autem est; primum, libris divinis fuisse
 quendam qui intercederet, nec relati in Canonem fuerint.
 Tum alios inter Iudaeos extitisse, sive Maccabaeorum
 Commentariis, quos X. S. S. *אגרות* *ספאל*; *אגרות*
ספאל, vocat. Ex utrinque generis libris eam hausisse pa-
 ter, quamquam in altero, humanos libros comprehendere,
 ad doctum non satis attentas fuisse, nec omnem propo-
 sitionem effugere posse videtur. Addimenta autem ista sunt
 vel in narrationibus, vel in exortatione; (quam *Εκκλησιαστικῆ*
 dicit Cicero de Orat. II, 15. qui tantino comparandus.) Illa
 veluti II, 9. 23. de Ianne et Iambre, nihil absurdum habet
 dicere, exinde hausisse fontibus quibus Paulus, 2 Tim.
 3, 8, haec usum non sicut compendit aut interpolandas
 veritates, sed virtutis et artis demonstrandas, adhibita ab
 prophanis historiciis; nec meram Annalium confessionem de-
 clare contentia. Neque vero de fide Iosephi tanta dubitatio
 fuisset, nisi iudices habuisset, propter ignorantiam purae
 exquisitae, et elegantiae Graecitatis, cuius cum studiosissi-
 mum fuisse scimus, parum idoneo: In numeris concisioni-
 bus et quoque ratio valet, ut uterque numerus verus esse
 possit, alter rotundus, alter exactus, consulendi quoque
 MSS. Hebraei et Codicis sacri editiones Ant. Bombbergia-
 nae. — Hac brevi delineatione accuratissime scriptas
 dissertationis; existimari poterit, qua iudicio, quae dili-
 gemin reliquae extiterit, quas priori collectioni accessisse an-
 notavimus, sunt elaboratae: In his aliorum illius corollari-
 um, de Odio Iudaeorum Veta adversus literas Graecae;
 cui scribendo occasionem dedit in vicina Academia Halensi
 paullo post loquens anno 1757: edita disputatio, de *Auffe-
 ritate Archæologiae, ad Hereditarium Missionem Lipsiensem*
J. Spitzelium Critico-Theologo, praeside Johanne Salomo

*apostolica Sacrorum Litterarum Doctore, et Professor in Alia
Fridericiana Publica Ordinatio etc. admodum Godofredo Ger-
hard defensa. De quo lectores nostros admonere volui-
mus, ut facultatem haberent ipsius causae cognoscendae
melius et discipulandae.*

DE SEPTIMIO ET S. EPIPHANIO DISSERTA-

*tiones duae Theologico-criticæ, in quibus Anthropomorphismo
autrum laborasse ostenditur. auctore JOSEPHO ANTO-*

WIO CANTOVA, Mediolani in Broydensi Vniuersitate S-

I. S. et Theol. Prof.

Mediolani, 1773. octonis.

Anthropomorphismi ea videtur origo, quod homines, in rebus quae non sub sensu cadunt, ingenio suis indulgerent: et est sane facilius, res, quas sensuum ope percipias cogitare, quam mente pura id concipere, quod nec videas, nec tangere possis, maxime cum notio naturae infinitae ita comparata sit, ut a mente nostra capi non possit: sed si qua eius nobis inest, ita informatur, ut potius qualis non sit, quam qualis illa sit sentiamus. Caeterum ea leuitas vix in hominerudi ferenda, multo minus in Philosophis fuit. Apud Cic. de Nat. Deor. I, 1 quidam ait: „Quodsi omnium animantium formam vincit hominis figura, Deus autem animans est, ea figura profecto est, quae pulcherrima sit omnium.“ Praeclara Philosophi oratio, quae paulum differt ab illis, qui deum „hunc mundum esse voluerunt eundemque rotundum, quod ea forma vllam neget esse pulcherrimam Plato. At mihi vel cylindri, vel quadrati, vel con, vel

PY-

pyramidis videtur esse Teratolion. Moxque cum is casus emerit inter Christianos, eos praefertur, qui passivus essent ad fatalitatem; Ideoque de rebus divinis multa absurde commentum sunt; cui eundem opponeret Origenes, insidiam sibi conflavit eorum hominum, qua non minus ut eius discipuli flagrarunt. E Patribus Saec. II. Melito Sardiniam episcopus, et Tertullianus, ob hanc rem notati sunt: quorum ille, quia difficile est certi aliquid definire, a multis absolvitur; hic, quod ex eius scriptis multa in hanc rem trahi possunt, magis est suspectus: eodem crimine et Epiphanius male audit. Autor huius libri, Cantova, quorum facilius esset defensione, eorum etiam suscepit, Epiphanius et Tertulliani, maxime quod hac disputatione, historia Anthropomorphitarum illustraretur. Quod ad hunc attinet, quae hac facerent ex eius scriptis omnia collecta sunt, et ita explicata, ut, si fieri posset, culpa liberaretur; deinde loca Augustini et aliorum, quibus eius erroris arguitur, excussa sunt et confutata: qui cum ad Optatum c. 4. dicat, non esse mirandum, hoc (de divina materia) somniasse Teratolionem, qui etiam Creatorum Deum non esse nisi corpus opinetur, ita est repressus, ut omne crimen diluatur. At enim Cantova, quid inter eruditos alter de altero sentiat non esse quaerendum, loca potius inspicienda, quibus alterius de altero iudicium nitatur: quamquam ob reverentiam Augustini haec ideo dicta esse concedit, ut summa illius auctoritas imminueretur, nec laborent quos se tuerentur, qui animum humanum corporeum esse fingerent. ... In Comment. in Genes. ad litteram, ait, Tertullianum scripsisse Deum esse corpus, quia timeret, ne nihil esset si corpus non esset: at hic diligenter quaerit Augustinus, quae causa inductus ita sentiat; quare illum in libro contra Haeres. absolvit, quod Deum, substantiam permanentem, sic dicere potuisset, et ipse eodem sensu, in Ep. 198. (al. 157.) ad Hieronymum, animam corpus nuncupavit. Sed ut ad illa acceda-

damus. in quo tota res vertitur, nimirum ut ipsius Tertulliani loca inspiciamus, quae auctori inuidiosa fuerunt; iam eius rei dabimus exempla, ut de reliquis locis facilius iudicari possit. Contra Praxeam C. VII. legas quod Anthropomorphismum sapere videatur; sed si quis ea consideret, quae vel antecedunt hunc locum, vel consequuntur, et cogitet, haec Praxeam opponi, qui unam in Deo personam, et *λογον θεου* patrem esse loquentem contenderet, facile perspiciet, corpore hic nihil nisi veram substantiam significari, cum scribit Tertullianus: „quis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim est corpus sui generis, in sua effigie. Sed et invisibilia illa, quaecunque sunt, habent apud Deum et suum corpus, et suam formam, per quae soli Deo visibilia sunt etc.,” Fac iam corpus hic sensu vltato sumi, qui dicere potuisset, quis negabit Deum esse corpus? Sic aliquando non materiam, sed rem existentem corporalem dicit; more ex N. T. petito, ubi *σωμα* et *ουρα* sibi opponuntur. Alio loco c. Hermogenem ait: „quaelibet substantia corporalis dici potest, cum substantia corpus sic vi cuiusque: et de carne Christi c. XI., omne quod est, corpus est sui generis; nihil est incorporale, nisi quod non est. Simili modo Phoeadius locutus est contra Arianos, a nemine propterea haereseos damnandus. Ceterum Tertullianus spiritibus et Deo ea tribuit, quae nullo modo in corpora cadunt. Eadem ratione locus alius vindicatur c. Hermogenem C. XVIII. iisdem paene verbis expressus. L. II. c. Marcionem C. XVI. sic Deus describi videtur, quasi animo et corpore et veris sensibus artibusque praeditus sit, iisque a nostris ita diuersis ut humanum corpus a diuino; legitur enim: „quanta erit diuersitas diuini corporis et humani, sub iisdem nominibus membrorum tanta erit et animi diuini differentia, sub iisdem licet vocabulis sensuum, quos tam corruptorios efficit in homine corruptibilitas substantiae humanae, quam incorruptorios in Deo efficit incorruptibilitas

E e e

sub.

substantiæ diuinæ: His Tertullianus Cantovas nihil aliud dicere videtur, quam quod in sacris litteris legimus, eodem modo quam illæ explicandus: atque id liquere ex eodem libro; ubi diuina imago non in corpore, sed in animo humano ponatur, sine ut ipse dicit: in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, id est, animas ad formam Dei spondentis, et arbitrii sui libertate et potestate: igitur qui hæc scribat, Deum non sibi fingere hominem. Ad accusandum Epiphanius eius de Hæresibus opus fecit, quo nomine Socrati et Sozomeno male audiit. Laudat enim Audaeum, qui Anthropomorphitarum caput fuit, nec acerbè nimis de eius errore iudicat: peccasse enim virum in re minima, scilicet verba: faciamus hominem ad instar nostri, eum dure et incommode explicasse; inde eum visum esse multis Deo corpus tribuere; existimasse enim imaginem diuinam in corpore primi hominis constitisse. At si animum aduertamus, non videtur Deum corporeum credidisse Epiphanius, ait enim duram esse et ineptam hanc interpretationem, et Deum esse spiritum, adeoque sine corpore, nec cum cerni posse, ut plura omittamus, quæ Cantova laudat. Pag. 93. sqq. simul p. 99. ostenditur, quam parum doctores veteris Ecclesiæ in explicanda imagine diuina consenserint. Socrates et Sozomenus, dum dicunt Theophilum Episcopum Alexandrinum amicitiam cum eo contraxisse, sed antea ab eo discedisse, quod Deo corpus tribueret, huius erroris illum accusant. Sed eos iam Bellarminus et Baronius refutauerunt, quod vterque non satis fide dignus esset; sæpe enim mentitos esse, et scripta eorum plena esse mendaciorum. Quod etsi Cantova verum esse fateatur, non tamen illi satis facit: ita enim responderi eorum obreftationibus, ut propter quæ potissimum absolui debeat, ea omittantur. Plures esse scriptores eiusdem ætatis, qui de Hæresibus, et nominatim de Anthropomorphismo scripserint, velut Cyrillum Alexandrinum, eos silere, accusaturos sine dubio vi-

rum

tum pluribus de causis, si huic sectae deditus fuisset. Cantova igitur sibi persuadet, omne illud crimen ab Origenianis profectum esse, idque ex eorum scriptis hausisse obtredatares; simul multa eaque praeclara tradit, quae ad Origenianos, ad Theophilum, et Chrylostomum pertinent. Deinde Epiphanius, etsi Audacum et facios non inter Anthropomorphitas refert, tamen illorum sectam haeresin esse professus est; quod aequum fecisset, si ex eorum numero fuisset.

SAMVELIS FRIDER. NATHAN. MORI, GR. ET

*Lat. L. Prof. P. O. in Acad. Lipsiensi, de Nexu significatio-
num eiusdem verbi Commentatio.*

Non iniustae sunt eorum querelae, qui in linguarum studio aut unam memoriam, aut diutius, occupari dicunt. Audiendus ergo est, quisquis se habere profiteretur, quo memoriam adiuuet, siue brevior, faciliorem, ac certior, viam monstrat, siue doceat, quibus institutis efficiatur, ut tum, cum memoria occupatur, iudicium quoque vim suam exferat, atque adeo ii, qui discunt, et in scii iudicio utuntur, se eo cum maxime uti sciant. Ita enim fit, ut non modo, praeter sonum et ideam cum eo coniunctam, aliquid amplius cogitetur; sed a discensibus etiam cognoscatur, quid, et quo modo ingenium, memoria, phantasia, iudicium, agere soleant, ideoque vel tenerissima aetas, his animi facultatibus observandis, dignoscendis, atque moderandis, adfuefiat. Sed missis reliquis, quae de hoc genere accommodata ad educationem puerorum dudum praecepta sunt, et hodiernam iterari atque commendari solent,

lent, vnum in praesenti eorum causa repetam, qui non tam facultate libelli alicuius intelligendi, aut utcumque dicendi, fructum omnem studii linguarum censent, quam hoc agunt, ut studium illud cum philosophia coniungant, hoc est, causas significationum teneant. Est enim in pro-
tu, si quis sciat, quare aliquid ita potissimum adpellatur, quo modo plures eiusdem verbi significationes cohaereant, qua ratione ex se inuicem fuerint prognatae, cum, quoniam memoriam iudicio adiuuet, rem multo facilius tenere posse, quam qui ita esse memoriae simpliciter incalcet.

Sed causas significationum multiplici modo quaeri possunt. Nam alii origines verborum indagant, vel in primitiuis, vel in extera lingua: alii consensum plurium linguarum exponunt: alii indolem mentis humanae, et vires, et viam, quam natura in inueniendis nectendisque rerum ideis persequitur, obseruant: alii, historia duce, vicissitudines ipsarum notionum cum incrementis, cultu, ornatu, adfectione, subtilitate et copia linguae, qua quaeque natio vsa est, comparant: alii in animaduertenda similitudine soni et naturae rerum, sono expressae, periclitantur. Nolo iam interpretari, quatenam harum rationum ceteris certior, et ad memoriam, de qua dicimus, fructuosior videatur: nam palam est, omnes esse coniungendas, et, qui reliquis neglectis vnam tenuerint, hos multa aut plane non, aut difficulter, cum opinione sua coniungere potuisse, neque memoriam adiuuisse, sed terfisse, suoque errore alios, qui multa deesse, multa ficta, multa item a vero aliena viderant, ad eam opinionem duxisse, ut nihil esse in his certi suspicaretur, sed dominari libidinem ingenii, opinionisque vanitatem. Quae quidem suspicio vbi semel animum inuasit, quis non veluti machinatione impressas memoriae verborum significationes recipere malis, quam istius modi commenticium

eiam causam discere? Ita vero fit, ut, quod opinionum huiusmodi auctores voluerant memoriae admniculo esse, id eam magis etiam fatiget, et, si tirones linguae alicuius discendae necessitatem impositam sibi senserint, onus hoc inuiti et recusantes subeant.

Liceat haec studiosorum causa ipsius historiae auctoritate confirmare. Auctor Etymologici magni, quod Fridericus Sylburgius edidit, inter alia et hoc voluit efficere, (nam vnum hoc profecto non spectauit,) ut singulorum verborum veluti radicem inueniret. Quam operam ut in pluribus bene collocavit, tum praesertim, cum prima graecae linguae vocabula vnius aut duarum syllabarum fuisse demonstrat: ¹⁾ (est enim verissimum, aliarumque linguarum similitudine confirmari potest:) ita vehementer interdum arguatur, quoniam ubique, etiam tum, cum fieri nequit, praestare vult, et, ut praestet, pro arbitrio, nulla certa perpetuaque lege vsus, omnis generis figuras comminiscitur, transpositiones, permutationes, coalitiones, elisiones, adiectiones literarum vel syllabarum: ut exempla infra posita declarant. ²⁾ Sed fuit haec illius aetatis consuetudo, quae in Eustathii quoque commentario Homericō, et Scholiis ineditis Homericis, quae in bibliotheca Paulina Lipsiensi ad-

E e e 3 ser.

1) λα, δα, βα, γα, τω, σμύχμ; κήμ, σίμ, σίμ, σδμ, σδμ, σδμ, σδμ, et multa alia. Cf. Salmasius de Hellenist. p. 391. et Hemsterhusius in multis animaduersionum ad varios scriptores locis. Idem, sed longe alia via, nuperrime in verracula lingua tentavit Fr. C. Fulda, vir in primis doctus, edito hoc libro: Sammlung und Abstammung germanischer Wurzelwoerter, Halae. 1776. 4.

2) Νήπιος, παρὰ τὸ ἦπιος. κλιοναμα τῆ Ν. ἢ παρὰ τὸ Νη σερνατικόν καὶ τὸ Ελεῖον γίνεσθαι νήπιος, καὶ κατὰ συγκρίσιν (add. νήπιος), ὃ μὴ ἀνεύμενος λέγειν. ἢ νήβιος, ὃ ἀνεύμενος τῷ βίῳ καὶ νήπιον, τὸ ἀνεύμενον τῶν βιωτικῶν φροντισῶν. ἢ παρὰ τὸ Νη σερνατικόν, καὶ τὸ Πίον, τὸ λιπαρὸν, ἢ Νέον πίν.

seruantur, passim obtinet, ³⁾ videturque tum quidem haud parua pars reconditae doctrinae grammaticae fuisse, etymologias quocumque demum modo reperire posse, quasi nulla pateret alia ad causas significationum via: nam in omnibus grammaticorum veterum libris multa huius studii vestigia existant. Idem vereor, ne Isidoro in Originum libris, et, qui hunc secutus est, Vossio, in Etymologico latinae linguae, saepenumero acciderit. Rursus, qui similitudinem soni et naturae rei ubiuis quaesierunt, ut inter veteres Plato, si magnopere indulserunt ingenio, et eorum, quae

Ἐτοιμάσαστε, ἐν τῷ Ἐτοιμῷ τόνου ἐν τῷ Ἐτοίμοι. Παρὰ τὸ Ὀμοσ, ὃ σημαίνει τὴν ἰδὴν, καὶ τὴν Ἐπι-πράσσειν, γίνεται Ἐτοιμος καὶ Ἐτοίμος, ὃ ἐπὶ τὴν ἰδὴν ἂν παρεσκευασμένος, τροπῇ τῷ Π. εἰς Τ. ἢ παρὰ τὸ Ὀμα, ὃ σημαίνει τὸ ὄμμα, καὶ τὸ Ἔδος, τροπῇ τῷ Θ. εἰς Τ. γίνεται Ἐτοιμος, ὃ πρόχειρος εἰς τὸ ἑρπῆσαι καὶ πρᾶξαι. His addi possunt permuta. Nolim tamen haec a tironibus in contemptum huius libri trahi, qui in alio genere, praesertim ubi glossarii locum tenet, perutilis, omninoque ad ematiendum graecae linguae ambitum necessarius est.

3) In his scholiis ad Iliad. I, 321. haec notantur: Ὀμοσ σημαίνει τὸ Τρέω, τὸ σημαίνει τὸ Φοβίζομαι. Ὀμμα σημαίνει τὸ Τρέω, ὃς φαίνεται Φανερὸς, καὶ κατὰ κρῆσιν τῶν δύο ΕΕ. εἰς Η Τρέω, ὃ διπλῆ, ἐξ ὃ καὶ Τρέωσι παρενόμιμα, καὶ μετὰ τῷ τερτυκῷ Α Ἀνασῆς, ὃ δευτερεὶς καὶ μὴ διπλῆ, καὶ μεταβολῇ τῷ Α. εἰς Ο, Ὀμοσ. Ἡ παρὰ τὸ Ὀρω, τὸ Ὀρωμῷ. De verbo ἐτάσαστε ad Iliad. I, 464. ita differit: Τὸ ἴσμα Πάσῳ, ὃ σημαίνει τὸ Ἐδῆν, ὃ μέλλον Πάσῳ, καὶ κατὰ συγχωρῆν Πάσῳ ἐκταῖσθαι γίνεται καὶ Φάσῳ, ὃ τέπος, ἐν ᾧ ἰδίως τὸ ἔλογα. Ἐ-ἴ Πάσῳ, ὃ σημαίνει τὸ Ἐδῆν, γίνεται παρὰ τὸ Μάσῳ, τὸ Μάλλασῳ, ἴδῳ καὶ Πάσῳ παρὰ τὸ Μασῳ, τροπῇ τῷ Μ. εἰς Π, καὶ ἐκταῖσθαι τῷ τόνου, Πάσῳ. Ad Iliad. II, 219. Τὸ ἐκταῖσθαι ἐπὶ τῷ Θῶ, ἐν ἀπερβασιμῷ Ἐδῶ, ἐκταῖσθαι ἐπὶ Ἐδῶ, Ἡνῶ, καὶ Ἐνῶ. Haec non inutiliter cum Etymol. M. conferatur. Ceterum vix opus videtur ut admoneam, multa alia, eaque longe utiliora, in his scholiis contineri, ea praesertim, quae de variis Homericorum carminum recensitionibus, et omnium Grammaticorum explicationibus, diligentissime et utilissime dicuntur.

quae in hoc genere certa sunt, (sunt enim vocabula, rem ipsam sono imitantia,) dissimilia dixerunt. *) Aliud enim est, in verbis ἀκαραζεν, ὀττοσι, βόμβος, agnoscere similitudinem rei ac soni: aliud, in litera Rho celebritatem vel motum expressum sentire. Recentiores etiam nonnulla conati sunt. Non eos dico, qui in hebraicarum literarum figuris luserunt, sed qui nuper admodum, obseruandis literarum singularum sonis, eorumque vi ad ideas quasdam exprimendas, vernaculae linguae veluti stamina indagare coeperunt: quos ut admiror et magni facio, res enim est immensi laboris, et inauditae constantiae, ita, quantum progredi liceat, tempus et doctrina Faldae docebit. Qui vero rationem expedire conantur, quae humanus animus ab una eiuudem verbi significatione ad aliam transierit, ut in tropis, hi, etsi veram et experientia comprobata sententiam sequuntur, tamen neque ultra causas deriuatarum significationum progredi, neque semper definire possunt, quatenam omnium prima sit, unde initium ad ceteras descendendi iure fiat; cum propter ambiguitatem, tum quia multorum verborum primas significationes intercidisse constat. Similitudo denique linguarum, quarum altera cum altera communicauit verba ipsa, (ut Dorientes cum priscis haebis,) verborumque significationes, et in vita communi, et

4) Notissima est Platonis sententia, in Cratylo p. 54. ed. BaC. (c. 19. ed. Fisch.) expressa, qui cum ex Heraclito posuisset, omnia moueri, nihil quiescere, hanc ipsam vniuersi mundi legem omnibus linguae graecae verbis significatam esse autumat, si quis ad eorum origines redire nouerit. Ita φεβησις est φοβησις: καὶ εἰς ὑβρησις; ut, si compotas φ ετ ε et ὑβρησις, efficiatur φεβησις. Ita ἀλεχρησις est ἀναχρησις, hoc est, καὶ ἕχρον τῶν φῶν, quod cobibet cursum vniuersi, siue legi naturali repugnat. Deinde, cum instrumenta loquelae vario motu varios sonos efficiant, volubiles, pressos, asperos, quiritantes, concludit, in quibus verbis litera volubilis aut aspera sit, iis verbis rem volubilem aut asperam significari, p. 63.

in poesi, aliisque artibus ac disciplinis obuias, illa igitur consensio permultis indiget argumentis, ex historia populorum et artium petitis: de quibus si vel maxime constet, magna tamen in singulis moderatione opus est, ne consensionem hanc latius patere putemus, quasi ii, qui linguam aliunde acceperint, nihil ipsi adinuenerint aut mutauerint; quod interdum difficillimum est intellectu. Quod si nulla ratio causarum quaerendarum per se sufficit, manet hoc, quod posui, omnia causarum inueniendarum praesidia conquirenda esse.

Sed si quaeratur, quodnam horum praesidiorum animum vberissime nutriet, hoc est, praeter id, quod memoria tenendum est, etiam ingenio et iudicio materiam conferendi, examinandi, et decernendi offerat, non dubitem illud praeferre, quod in nexu deriuatarum eiusdem verbi significationum inest. Nam primo, qui hac via incedunt, a certis et vsu loquendi confirmatis significationibus faciunt initium. Deinde similitudinis et nexus omnia genera (relationes volo) intelligunt: quod quantum habeat vtilitatem, in metaphysicis docetur. Rudiora porro antiquissimorum ingenia, successu temporis exulta, mutatosque mores vident. Rursus ipsa inuicia doctrinae et artium, ab aliqua gente susceptarum, perspicuae animaduertunt. Quid illam suauitatem, an vtilitatem dicam, cum palam sit, rerum honestarum vocabulis paulatim aliquid indignitatis, vilitatis, aut irrisionis haesisse, contra vitiorum nomina subinde ad hilaritatem, facilitatem, lepidamque petulantiam tracta esse. Verum haec atque talia a multis saepe iam exposita sunt. Et quis tandem neget, si memoriae hoc modo succurratur, multo certius ei infigi vocabula, quam si soaum et ideam, temere quasi et casu nexa, arripiat quidem, sed nullam habeat ansam, qua eaprehendat et teneat. Arbitrer etiam, linguas ita libentius atque vtilius disci.

Ac

Ac multi quidem multa verba hoc modo illustrarunt: Budaeus in commentariis linguae graecae, Stephanus in thesauro, veterumque scriptorum interpretes passim, Perizonius nominatim, I. Fr. Gronovius, Hemsterhusius, Wesselingius; negari tamen nequit, plura superesse, in quibus ingenium exerceri possit. Itaque unum in praesenti delegi, verbum *λαμυρός*, cuius varias significaciones nexas inuicem esse ostenderem. In quo si quid dixerō, quod iam ab alio dictum sit, etsi mihi non innoverit, feram libenter, si ad aliam auctorem referatur, atque adeo, me ab eo, quem non legi, accepisse concedam.

Videtur ergo, qui paulo liberius et audacius loqueretur, ab antiquioribus dictus esse *λαμυρός*. Etenim Socrates, ubi amorem venereum contentum describit; et ad illiberalem humilitatem deprimat, se dicit impavide et liberrime iudicare (*καρρήσιμῶς κρίνειν*), ac fatetur, vix se incensum, et acriter liciti amoris studio commotum, aduersus amorem venereum vehementius dicturum; neque adeo mirum videri, si *λαμυρότερον λέγει*.⁵⁾ Hoc, si verborum contextus spectetur, imprimisque simile verbum *καρρήσιμῶς κρίνειν*, nihil aliud esse potest, quam: si dixerit liberius, acrius, vehementius. Seruanit hanc verbi vim, quamquam in alia re, et alio modo; Aelianus,⁶⁾ ubi bestiae cuiusdam indolem describit, tam pronae illius ad voluptatem, et in ea quaerenda tam artificiosae, ut Medorum et Persarum ritu⁷⁾ vivere videatur. Quae comparatio bestiae et nationis alicuius cum haud dubie paulo audacior sit, ipse Aelianus fassus est, se haec

5) Xenoph. Sympos. G, 24. Huc arbitror Suidam respexisse, qui in *λαμυρός*, post alia multa, sine interpretatione posuit: *Καὶ λαμυρότερον*. Nisi potius recentior manus hoc addidit.

6) de natura animal. I, 14.

7) Haec luxuriandi consuetudinem descripsit Xenoph. Cyrop. 8, 8.

haec λαμψέωταρον εἰρηέναι, *audacius dixisse*.⁸⁾ Adparet ergo, propter aliquam notionum similitudinem, vocabula ab alio ad aliud transferri: nam differt profecto libertas a rursus et vehementius disputantis, quae in Socrate fuit, ab libertate scriptoris duriore tropo utentis: tamen utrumque est λαμψέως λέγειν.⁹⁾ Iam ut audacia et durities, in his duobus locis descripta, nihil habet improbitatis et vitiositatis: ita, cum eadem in licentiam atque temeritatem facile degenerare soleant, coepit verbum inflecti ad impudentiam, temerariam fortitudinem, et asperitatem significandam. Plutarchus quidem conqueritur,¹⁰⁾ non nullos communis timoris et ignaviae ita effugere, ut ubique praese ferant λαμψέων ἐτ θεασύτητα. Atque altera verbo, θεασύτης, ferociam indicari, palam est. Sequitur, ut in altero, λαμψεία, sit audaciae vis, non honestae illius nec probandae, verum turpis et indecorae, adeoque temerariae et vanae: quae usitatius τόλμα ἀλόγητος dicitur.¹¹⁾ Inde auctor aetymologici magni, et Phauorinus, λαμψέων interpretati sunt ἀλόγητον ἀνδρείαν. Quod autem λαμψέων esse dixi *impudentem*, id e Phryniccho infra ostendam. Sed et haec asperitatis ac ferociae significatio ad plura transfertur, ac de rebus adspiciabilibus usurpatur. In quodam loco Theocriti,¹²⁾ ubi irritatus leo, iram ei vitionem spirans, aperto rictu dentes

λα.

8) Vid. Abreschius ad Thomam Mag. p. 568. ed. Bernard.

9) Idem valet in eo, quod Dionysius Halicarnassensis, Longinus, Demetrius Phalereus, aliique, grammatici et sophistae, duriores tropos adpellant παρακινδυνώμεως λέχθοντας. Nam aliud est, παρακινδυνώειν, aut παράβαλον et ἐπικινδυνον εἶναι, h. e. *audaciter se exponere periculo*: aliud, in dicendo aliquid audere. Tamen utrumque dicitur παρακινδυνώμενον.

10) De diser. adul. et am. c. 37. ed. Krigelii, qui ibi vid.

11) Thucyd. 3, 82. Ita ergo λαμψεία et θεάσις synonyma erunt, si recte monuit de verbo θεάσις scholiastes ad Eurip. Med. 469. 470. et Ammonius (p. 71. ed. Valkear.) usque opponitur οὐτολήμια.

12) Idyll. 25, 234.

λαμυρός ostendisse dicitur, interpretet *aspero*, *horridos*. Nam vidi, grammaticos, Hesychium nominatim, Suidam, et Phaurinum, λαμυρόν interpretari *καταπληκτικόν*, *terribile*: id quod Georgius Arnaldus ¹³⁾ loco Nicandri ¹⁴⁾ illustravit, ubi de serpente est: *Σμεδαλέον* — *ἐπὶ οἱ λαμυρόν πέφριξε κάρνον, carni*, at *terrorem usque horridum*. Itaque λαμυρόν non tam est *terrificum*, (alioquin enim Nicander non posuisset addere *σμεδαλέον*), quam *asperum*, *horridum*, hoc est, ab adiuncto *terrificum*. Traditur enim in illis glossariis non semper ipsa verbi significatio; sed ita, ut significationi adiuncta idea, (consequens, effectus, relatio, similitudo, vel vlla quaelibet determinatio,) exprimat: vnde saepius perquam lubricum est, glossariorum interpretationes pro ipsis verborum significationibus habere. ¹⁵⁾

Hactenus effectum est, λαμυρίαν esse audaciam, asperitatem, temerariam fortitudinem, et impudentiam: nec difficile fuit, horum omnium nexum, qui palam est, deprehendere. Sed longe ab his recedunt, quae nunc tractanda sunt. Nimirum, qui liberius omnes adloquitur, a nomine refugit, sed, quod cum singulis colloquatur, habet, qui adloquio et colloquio omnes capit et delinit, in

F f f a quo

13) *Lex. Gr.* p. 89.

14) *Theriac.* 294. fluctuat ad hunc locum scholiastes, qui λαμυρόν explicat λαῦρον, ἢ τεραχῶδες, ἢ εὐκίνητον. Lonicerus *asperum* vertit.

15) Ἀμφιλαφία non est κατάκιον, ut Hesychius explicat, si ipsam verbi significationem spectes; sed *multam*, *copiosam*: tamen illud nomen, δένδρῳ ἀμφιλαφία, arboribus frequentis, densum, quod Callimachus H. in *Cer.* v. 27. describit, hanc ipsam ob causam, quia densum arboribus est, idem est κατάκιον, *umbrosum*. Ergo κατάκιον est adiunctum τῷ ἀμφιλαφίᾳ, siue eius consequens, neque ἀμφιλαφία, sed δένδρῳ ἀμφιλαφία; est *umbrosum*. Neque ἀπώλεσεν in Sophoclis *Aiace* (288) est *cohibere*, *impedire*, ut Scholiastes vult, sed *abiurgare*: tamen qui obiurgat, cohibet alterum.

quo non est pudor subrufficus, qui neque in dicendo anxius est, neque in agendo moribus contortis, a venustate et elegantia liberali longe remotis, is graece dicitur *λαμυρός*. Nonne vero adparet, veterem illam significationem liberioris audaciae, temeritatis atque impudentiae, paulatim ita immutatam esse, ut, sublata vitiositatis macula, omnino liberam, aut, si lenius dicatur, liberalem et blandam ac suauem viuendi rationem, (das freye ungezwungene Wesen,) recentiores verbo hoc exprimerent? Et nonne haec per rei naturam ita cohaerent, ut alterum cum altero opinione permutetur? Quae enim rudiori ac feueriori, fortasse etiam honestiori interdum, vetustati visa sunt audaciae ac proteruiae tribuenda, ea recentior aetas non numquam blanda, liberalia, hilaritatis atque facetiarum plena censet. Atque adeo, quae in pagis, oppidulis, ac terris, nullo magnopere cultu expolitis, studiose fugiuntur, ne quis immodestus, nimius, procax, intemperans aut petulans videatur, ea interdum in celebrioribus urbibus, ubi omnia liberalitatem spirant, iudicantur eorum esse, qui sciant, quo modo inter alios sit viuendum, qui vincula inconditae verecundiae abiecerint. Itaque non mirandum est, si recentiores *λαμυρόν* in meliorem partem dixerunt, de homine in sermonibus et vita liberali ac venusto, cum olim verbo eodem notatus esset is, qui ad licentiam sermonum ac vitae progressus existimaretur. Proinde Phrynichus ¹⁶⁾ verissime dixit: *Ὅς νῦν μὲν τὸν ἐπιχάρειν τῷ ἀνόματι (λαμυρός) σημαίνουσι, οἱ δ' ἀρχαῖοι τὸν ἰσαμόν καὶ ἀταυδῆ.* Sed age, exemplis haec videamus.

In vita Luculli, a Plutarcho scripta, ¹⁷⁾ mentio fit cuiusdam Praeciae, quae laude pulcritudinis et *λαμυρίας* Romanae

16) Pag. 728. ed. Pauw. Hemsterhussius quidem ad Thiomam Mag. p. 569. Phrynicho non multum tribuere videtur; sed in hac quidem obseruatione ausim Phrynichum defendere.

17) Cap. 6, vol. 3. p. 233. ed. Reisk.

mea floruerit, eadem tamen a meretricia turpitudine non
 afuerit. Sed *λαμυρία* eius in se non magis est vitiosa, quam
 pulchritudo, cum et *λαμυρία* et pulchritudo paulo post, com-
 muni venustatis (*χάρτος*) nomine adpellentur. Quoniam
 ergo fuerit *λαμυρία*, sic videtur reperiri posse. Scilicet
 Plutarchus narrat, Praeciam ea fuisse arte, ut specie hone-
 statis¹⁸⁾ quemlibet in suam sententiam traheret, et, omnium-
 que studiis, blandissime sibi conciliatis, e re sua atque arbi-
 trario uteretur; ea item gloriae cupiditate, ut quidvis ab se
 effici posse videri vellet.¹⁹⁾ Nonne ergo *λαμυρία*, quae
 hanc artem et astutiam placendi dominandique multum ad-
 iuvit, blanda fuerit suadela, cum summa morum venusta-
 te (das Einnehmende), cui nemo facile posset resistere?
 Sed veteres hanc dixerant *πειθαγωγία*, cum in dictis, tum in fa-
 ctis, ad capiendas aliorum voluntates accommodatis. Ita-
 que auctor etymologiae magni, Suidas, Thomas Magister,
 Phavorinus, *λαμυρία* interpretati sunt *εὐταπειθία*, et *λαμυρία*
 interdum volunt esse *ἡδύτητα*; Suidas etiam exempla ex
 epigrammatibus adiunxit. Similiter dicendi genus epua-
 tum et exquisitum dictum est *λαμυριόν*. Synesius qui-
 dem,²⁰⁾ ubi dixerat, rem ab aliquo exquisite scriptam esse,
σοφιστικῆς μεταχειρισμένην, sic explicat, *τὴν ἐν λαμυρίᾳ καὶ*
δαξίᾳ, ut adeo liber plurimum haberet suavitatis *ποδλήν*
τῆν ἀφροδίτην ἐπαγόμενος.

Haec igitur suavitatis in quacumque vita degenerare
 solet, disacitatem, loquacitatem,²¹⁾ furrilitatem, ea omnia
 hoc ipso verbo exprimuntur. Perस्पicuus est Plutarchi lo-
 chus.

18) Ἐχέτω καὶ ἀπογορεύσει αὐτῇ καὶ διακρομήσει πρὸς τῆς αὐτῆς
 καὶ φησὶν αὐτῆς.
 19) Σοβαρὰ καὶ πανηγυρικὴ καὶ δρατήριος.
 20) In Dione p. 25. ed. Turneb.
 21) Vid. Hemsterhof, ad Thom. Mag. p. 569. ubi locum e lex-
 rico MS. Cyrilli profert.

eus, ²²⁾ vbi Alcibiadis in administranda civitate rationem πολιτείας ἄγαν λαμυρῶν fuisse arguit. Cum vero, vt est in eodem loco, Alcibiades omnia retulerit ad captandum populi fauorem, omnibusque blandimentis, quibus se in anti-mœe plebis infinuaret, vltus sit, atque adeo, modo populum sibi conciliaret, scurrilitati et petulantiae indulserit: sequitur, in eius λαμυρία, quae huiusmodi signis se exseruerit, in vniversum quidem fuisse studium placendi, sed cum studium hoc nimium fuerit, ἢ ἄγαν λαμυρία, hoc est, adulatorium, humile, vitiosum, videtur in *nimium obsequiositate* ponendum. ²³⁾ Sed interdum, etsi illud *nimium* non additur, tamen verbum in detoriorem partem dicitur: quod et aliunde, et e glossariis antiquis intelligi potest. Hesychius enim κηθαρίζειν interpretatur verbo λαμυρῶσας Suidas contra, apud quem λαιθυρίζειν scribitur, esse vulgè χλωρίζειν: ideoque cum Hesychius λαιδ. ²⁴⁾ explicet λαμυρῶν, eique tribuat omnes verbi λαμυρῶν significationes, efficitur, vt λαμυρῶν interdum sint χλωσασμοί. In eodem glossario λαιτραβοί est λαμυρῶν, et λαιτραβῶν, ἀλαζνεύδμενος: vnde vogi videtur, λαμυρῶν etiam dictum esse *laetatorum*. ²⁵⁾ Sed de his non nisi dubitanter dici potest, donec scriptorum loca, ad quae glossariorum auctores respexerunt, reperta fuerint. Quam ipsam ob causam non sustineo indagare, qui factum sit, vt Phauorinus λαμυρῶν interpretaretur *multum, copiosum*, et Thomas Mag. καθαρῶν, quamquam πηγή λαμυρῶν, quam ille dicit κηθαρίζειν, (*limpidum fontem*), esse potest *blanda*.

Sed

22) In comparatione Alcibiadis et Ceriolani init. Vol. 2. p. 161.

23) Hemsterhuf. l. e codice auctiorem locum etym. in. profert, quo haec confirmantur: Λαμυρῶν ἐπιτήτωρ, Ἰσθμικαὶδὴ καὶ Ἰάβροου (λαβρογόμφου. Homer. II. 23, 479.) ἄγαν τὸν μεγαλόβροτον καὶ θορυβώδη. Ac talis fuit Alcibiades.

24) Non videtur hoc differre ab λαιθρῶν, λαιθυρῶν, λαιθυρῶν.

25) Suspicor, in eo loco, vbi Hesychius λαιτραβῶν esse dicit λαμυρῶν μετ' ἐρυθρίσεως, intelligi *innisis exortorum lactationibus*.

Sed esto cuius liberum, vtrum tam diuersas eiusdem verbi significaciones, sine omni nexu, discernere velit, an cogitando coniungere. Quod si in ipsa vita communi haec ita coniuncta reperitur, vt, qui liberrimi sint, interdum ad impudentiam vsque, tamen ab aliis liberales existimantur, vt liberales sint faceti, faceti porro dicaces, dicaces rursus loquaces, loquaces denique scurrac, et haec omnia, suo quodque modo, his illis placeant: quidni etiam linguae vsu coniuncta esse obseruemus? praesertim cum conjunctio in ipsa re haud dubie fuerit occasio, vt loquendo exprimeretur, et, vti mores mutati fuerant, etiam verborum vsus mutaretur.

IOH. ERNESTI FABRI. ARCHAEOLOGIA HE-

braeorum: PARS PRIOR.

Halae Magdeb. 1773. octonis.

Agit iste liber de diuersis mortalium habitandi modis, septem diuisionibus: 1) de mansione sub dio; 2) de habitacione in speluncis; et 3) sub caeteris; 4) de tabernaculis et septis; 5) de speculis et excubiarum signis, vigilumque ignibus; 6) de oppidis, pagis, et vicis; 7) de aedificiis Hebraeorum. Eruditissimum Auctorem, satis concessisse, non ipsius solum, sed litterarum etiam causa dolemus: carebimus enim posteriore huius libri parte, qua reliquam omnem materiam complexurus erat. Quis enim Golio adiutus, reliquis autem auxiliis destitutus eiusmodi opus mediatur? Is enim veluti terminus litterarum orientis sacer haeret, quem ultra sapere est nefas. Qui res antiquas Hebraeae gentis scripserunt, fere citra eas, quae ad sacra et religionem pertinerent, non euagati sunt: sic quidem.

dem scriptores sacros ab ea parte illustrarunt, quae minime obscura esse debuit, sed et reliquum genus explicandum erat; quo etsi non ita ad vitae cultum adiuueris, ut Graecorum Romanorumque institutis: multum tamen proficies in locis scriptorum sacrorum et cognoscendis, et perspicendis, quae, quamuis religionis causa non legas, intelligere tamen tua interest, ne te forte ignoratio earum rerum in errores capiat graues interdum et perniciosos. Quid? quod grata mente amplectimur labores virorum doctorum, qui res antiquas aliarum gentium eruunt: sed, haec quid quaeso ad illas? Immortalem igitur gratiam habemus vitam ipsi immortalis, quod sacros libros, hac possimum opera, illustratos et explicatos voluerit: dicitque fortuna harum litterarum, vt magno consensu has partes sibi relictas credant eruditi, et rem feliciter institutam perpoliant. Quodsi a rerum descriptarum ambitu libro impositum esset nomen, rectius Archæologia Orientis erat vocandus: ita non solum res Iudaeorum complectitur, sed et Graecorum caeterorumque populorum explicat instituta; id quod et autor praefatus est, cum ait se velle finitimarum Hebraeis, et consanguinitate iunctarum gentium mores illustrare, ne, quantum sacras litteras illustrent, obscurae sint. Nec inde orditur vnde plutimi, ab eo scilicet tempore, a quo res Israelitarum peculiaris extitit; sed ab incunabulis generis humani, ipsis originibus vel e Paradiso petitis: de cuius situ disputauit, simulque vocem explicuit, quae, vt vulgo existimant, Persica est, rectius vniuersi prope Orientis habenda, vsu tamen apud Persas in vulgus notiore; cuius rei si iustam notionem informaueris, de Paradiso Adami rectius constabit. Optimos quosque fontes adiit autor, nihil ommissum, quod vnquam ab eruditis hominibus in eam rem docte disputatum est; simulque se scientia linguarum Orientis non leuiter imbutum probauit. Saepe, quasi relicto alueo, in alias partes deuoluitur oratio, non minus iucundas, velut vbi agitur de lapidum cultu, de turre Baby-

Idria, de Palaestina iure debellata, de lithostroto Pilati
 Joh. XIX, 13. de Hierosolymis eiusque partibus etc. Non
 superuacaneum fuit docere in descriptione cultus ararum
 et columnarum, rudem vetustatem talia commenta pro si-
 gnis deorum et Heroum coluisse, arte sculpendi nondum ad-
 inuenta. Sic Cybele, quae Pessinunte Romam asportata est,
 lapis oblongus fuit: Liuius sacrum lapidem vocat. Id si
 non satis tenemus, in errores facile incidimus, quod auctori
 accidit: putat enim, ob insignem lapidum honorem, Mu-
 hamedem dixisse: antea se a nullo lapide salutatum, Mec-
 cam venientem, at vix interpretem Dei factum, cum nul-
 lum lapidem arboremue praetereat, quin acclamet: salue
 Dei interpres. Vbi ad habitationem in speluncis venit au-
 tor, nihil non congeffit, quod ad earum usum pertineret,
 et totam rem sedulo illustravit. Troglodytae prae caete-
 ris insignes visi, gentes, quae in eiusmodi receptacula se
 abdiderunt. Cum extra Arabiam, Syriam, finitimosque
 tractus, non euagetur, omnibus librorum sacrorum locis
 lumen afferre tentat quibus eorum mentio fit: non tamen of-
 fecisset, si, qui in Diodoro occurrunt Aegyptii et Aethio-
 pii speluncarum habitatores, adducti essent, vbi in Noma-
 dum numero habentur, eorumque vitae genus describitur.
 Trogloditae sensim sensimque ad speluncas tabernacula po-
 fuerunt, mox inde domos structuri. Id causam esse ratus
 est autor, cur, cum proprie, id est origine Arabica, *tr*, spelun-
 cam significet, simul urbem indicet. Inde Genes. IV, 17.
 vbi Cain fertur urbem condidisse, Hanoch filio cognomi-
 nem, ex Autoris sententia nihil aliud, quam primus sibi
 suisque domicilium in spelunca parasse traditur, nec de ve-
 ra vrbe cogitandum esse. At quomodo apte haec cohaere-
 ant cum verbo *banah*, non apparet; nec potuit illud in ea
 re satis commode adhiberi. Id longe aliter habet, si cum
 Perizonio in Originibus Babylonicis sedes fixas intelligas,
 quas Cain idoneo loco sibi suisque collocasse dicatur, perpet-
 uui erroris taedio, qualiscumque demum ille locus fuerit,

G g g

Ara-

Arabicæ verbi origine non satis valida ad probandum. Nec ipse ad stipulatur Michaeli, cui Enakim Troglodytæ sunt, quod ea vox apud Arabes tales indicare posse videatur, qui se murium agrestium ritu, in cavernas imitant. Cum multi passim sint profani homines debellationem Palaestinae cauillati, tum Anglicani, tum e nostris Edelmannus, faciendum duxit Autor, ut protereret has calumnias, atque contunderet. In eam causam deductus est, quod Michaellem securus Israelitas Nomades fuisse censet, cuius tamen argumenta minus probat, suorum robore vixce confusus; quæ an se magis probatura sint eruditis non satis scimus. Omnis eius rei disceptatio ea fere redit, ut primo contendat, Israelitas nihil fecisse, quod non et aliæ gentes fecissent, in eadem necessitate constitutæ: deinde, illos contra ius quod natura omnes docuit, hic non egisse; nihil enim assiduum et iniurias iuisse repressum; neque illum enim populum a terrarum orbe prohibendum, et eiectis novis sedes quaerendas esse, sin minus a volentibus concedantur, vel ab inanis extorquendas. Israelitis fas piæque fuisse novæ sedes quaerere in Palaestinae solo, inde oriundis: hæc enim patria, huius, maiorum erroribus quasi vindicatæ, iure ad posteros delatam possessionem. Nec denique tam cruciatam fuisse illam vindicationem, nec mitiori consilio institutam, ut tum erant tempora; nec tot mortales pecudum more in lanienam datos, ut vulgo existiment; nec dubitandum esse, quin maxima pars inquilinorum fuga sibi consulerit, esse enim eius rei vestigia in Procopio etc. Sed hæc omnia Israelitis consultantibus in mentem venisse, et iure pro eorum causa allegari posse, non adducimur ut credamus. Nam cum in Aegypto degerent, multam aberant a yago illo hominum cultu, quippe certis sedibus adscripti, atque etiam in vastissima illa Arabiae solitudine; nam statua habuere, et signum professionis ab ipso Deo datum est, in ordines distinctis, varioque magistratus genere, temperatis; ideo vere populus habendi. Cæterum, si quis hæc

diabæ doctæ et imperio dîvino facta esse neget, nihil est quod contra eum disputemus, nullam fidem sacris litteris habentem: hoc enim concessa res aperta est, nec in dubitationem cadit, iure egisse Israelitas. At ne ignoraremus unde orta sit hæc disputatio, de iis mortalibus egit auctor qui sub tentoriis degunt, graeco nomine scenitis appellatis. Quem vitae cultum fusc exposuit, et simul ostendit, posse homines non incommode eiusmodi habitaculis uti, nec rem plane fieri non posse. At quorsum hæc omnia in mediam prolata sunt ab homine erudito? quis enim rem, de qua certo constat, et quam apparet fieri posse, multis argumentis demonstrat? Iuvat tamen omnes scrupulos euelli, cum, si nostro vitae habitu aliorum cultum metiamur, aliqua dubitatio oriri possit. Deinceps A. ad Hycfos Manethonis deflexit, quos e Babylonia arcessit, quorum tamen origo non tam ex aliqua regione, quam ab ingenio Manethonis petenda videtur Pag. 75. laudatur locus e Psalmo LXVIII. Fatetur autor esse hunc difficillimum omnium Psalmoreum, nec sibi constare interpretem, qui, dissimulata eius difficultate, vniuersum se intelligere professus sit; nec ipsum Michaelem, quae viri docti modestia est, aliud prae se ferre. Versum 23 omnium obscurissimum esse, nec sibi liquere, quis locus sit nomini Basan, quod ipsi alienum videatur pro Cufchan forte illatum. Sequantur, licet, antiquae versiones alteram lectionem; interpreti enim Basan facile notior fuit quam Cufchan, hæc tamen exquisitior est, et versu 32 niti videtur. Quisquid de tentoriis constat, quibus in oriente vsi sunt et vtuntur homines, scilicet de eorum forma, partibus, structura, et materia, magna cura, et luculenter exposuit autor. Pari industria de tabernaculis egit, ab his quamquam inter se confunduntur, diuersis, nec satis vsu loquentium distinctis; vtrumque enim graeco nomine σκηνή significatur, at Latinis contigit discernere; nec autor nobis satis cauisse ab hoc vicio videtur, in instrumento peregrinantium tabernacula ponens, in tentoria enim deuertebant,

ubi subsistendum aut pernoctandum esset; interim hic in
 vniuersum nihil certi definire possumus. De tarro Baby-
 lonia nouo more tradidit autor, abiectis aliorum sententiis;
 non enim ipsi satisfecerunt quae de fine operis produuntur:
 existimat, verbum Schem nomen aliquod indicare, e ver-
 ba quae explicamus, ne dispergamur, sic vortit: ne per
 vniuersum terrarum orbem inundemur: quare sibi persua-
 sit, priscos illos homines, in fastigio turrium signum cuius-
 dam numinis collocatos fuisse, quod sua seculo prohibe-
 ret vndas, ramos, sibi hic praesidium fore contra tale dilu-
 uium, quale pars paulo ante viderat, eo tutius, quo maior
 maiestas loci et religio praesentia numinis efficesset. Quae
 opinio ne argumentis destitueretur, vario congerit e veterum
 scriptis, quibus aut speciosam, aut omnino probabilem red-
 deret: at in eo laboravit vir doctus, quod dicatur: per
 omnem terram: cuius rei causam in pressa Moysi oratione
 quaesivit eo sensu, vt si forte terra denuo inundaretur, ne
 illis, tanta equarum mole haustis, pereundum foret; quae
 inconcinna nobis videtur atque obscura explicatio. P. imum
 enim non est, vbi Schem, nisi nomen diuinum appositum
 sit, Deum significet; deinde ea verba, ne dispergamur per
 omnem terram, tam arte copulata sunt, vt nisi loco aperte
 vim afferas, neutrum ab altero diuelleris possis. At quod
 omnem nodum soluat in fine positum est: ita hinc disputat
 Deus in omnes mundi plagas: vbi ab Hebraeo adhibitam
 est idem illud verbum, cui autor inundandi sensum tribuit.
 De veterum turribus agentis, multa adhuc dicenda fuissent,
 quibus sacrae litterae illustrandae erant, vt Matth. XXI. 33.
 Luc. XIV. 21. etc. Pag. 246. postquam de nocturnis vigi-
 lum ignibus egerat, qui in speculis conspiciuntur, ad illam
 diurnam et nocturnam speciem deuenit, quae Israeliticis per
 Arabiae solitudines praesto fuit; quam, an natura suaapte vi,
 suoque habitu obtulerit spectantium oculis, vt quidam viri
 docti existimant, disquisiuit; rationes Calaneo et Lilien-
 thalii, quibus illa diuina opera effectam esse opinantur, dis-
 cussit,

culla, nec satis firmas esse deprehendit; nec tamen tamquam
 impietatis postulant, qui hanc speciem, quacunque causa
 ortam, dummodo praesentissimi numinis testem, salvamque
 illius auctoritatem existimat: ipsa tamen pro re plane dis-
 pnia habuit. Nec aliter poterit in mentem venire legentibus
 qui enim primum incidit in ea loca, quibus ea restra-
 dicar, statim de re quaedam divina cogitet, necesse est. De
 verbis et pagis agent non satis distincte, quibus haec, inces-
 se, discernantur, proditum est. Quis enim credat, marq
 tantum urbes a pagis distincte, nec potius ab hostium in-
 terfugibus citates esse? Quid? quod maximas civitates
 apud veteres minus caruere, velut Sparta, res semper, et
 Athenae usque ad Theophilochis tempora: nec Niniveni, ve-
 rissimam urbem, Ioniae temporibus, vllis moenibus instru-
 ctam fuisse, probabile est; nec Germani, nisi fero, oppida
 fibrili opere cingere. Omne igitur illud discrimen in ma-
 gisitudine positum esse loci, vel in quibusdam civitatibus inhi-
 tatis, videtur. Si quis omnia cupit, quae de lichostroto
 vnumquam dicta sint, vel scripta, cognoscere, hic quod scire
 scire interest inueniet. Res adeo perplexa visa est quibus-
 dam interpretibus, ut eius exitum inueniri posse desperave-
 rint; nec autor in rem magis dubiam incidit in omni histo-
 ria Christi, nec existimavit a quoquam verum situm huius
 loci, et exploratum, et certo definitum esse Pag. 321. Xy-
 stum fuisse putavit. illum cuius a Iosepho mentio fit: at
 parum refert, ubi fuerit. Locus fuit ubi Procuratoris
 tribunal esset, et probabile est illud in amplo loco constitu-
 tum fuisse, quae enim multitudinosa capere potuisset? nec
 quoniam vox Gabatha maretur, non enim locum prae-
 altum fuisse indicat; cum nihil aliud sit quam locus supe-
 rior, in quo magistratus sellam posuit, et quod tribunal ap-
 pellatur. Pag. 223. sententiam Schulzii amplexus est Autor,
 qui palatium Herodis regis, in Sione monte situm, Praeto-
 rium Pilati fuisse existimat: quae res non praeter consuetu-
 dinem est magistratuum Romanorum; sic enim Syraculis re-

giam Hieronis occupauerant. Philo in legatione ad Caesarem, ait Pilatum in domo Herodis clypeos aureos suspensum iussisse; cuius rei narratio per se spectata, nihil auctori huc facere, ac alio Philonis loco, quo id in Praetorio factum esse prodicitur res satis luculenter euinci visa est. Sed omnia in auctore dubitatio orta est ex narratione Philonis, quae nullas imagines in clypeis fuisse refert, errore a multis aliis et a Scaligero refutato, ad Eusebii Chron. p. 338. Clypei, in quorum honorem suspensi sunt, eorum imaginem expressam referebant, nec tamquam signa alieni imperii, ut apud nos fit, loco edito affixi sunt: quae enim causa fuisset Iudaeis illud deprecandi, cum satis se alieni iuris esse scirent? Vltimo loco de aedificiis Hebraeorum, de quo eorum materia, actum est; quae disputatio multis sacrorum librorum locis lumen affert, nec in Oriente homines multum a praecepto aedificandi more recesserunt, quare ab eorum consuetudine antiquas illas res illustrauit. At cum arduum sit de architectura veterum tradere, passim hic ornauit auctor: caeterum magna cura, singula quae huc spectarent conquisiuit.

RIVTARCHVS *πρωτὸς Ἀρκαδίας καὶ δευτὸς τὸ ἄλλο,*
Graece et Latine nunc primum separatim prodit, cum Animad-
uersoribus Reiskii, Sabunsi, et Xylouari. Varias lectiones duo-
rum Codd. MSS. Mosquensium, et suas animaduersiones adiecit
CHRISTIANVS FRIDERICVS MATTHAEI, Uni-
uersitatis Caesareae Mosquensis Professor. Accedunt Plutarchi
fragmenta quaedam.

Mosquae 1777. 7 pl. in. 12.

3 2 2 0

Item:

Item:

PLVTARCHI LIBELLVS DE SVPERSTITIONE,

et D. moſtheus oratio ſinebris in laudem Athenienſium, qui fortiter pro patria pugnando caeſi ſunt ad Chaeroneam. Graece et Latino, cum integris notis Reiskii, Sallieri, Taſtorii, Wolfii, et Xylandri. Denas recensuit, varias leſſiones trium Codd.

MSS. et ſuas annotationes adiecit **CHRISTIANVS**

FRIDERICVS MATTHAEI, *literarum Humaniorum in*

Vniuerſitate Caefarea Moſqueniſ Profefſor Publicus

Ordinarius.

Mosquae in typogr. acad. 1778. 9 pl. in 12.

Ex quo tempore Mosquensis Vniuersitas nacta est Mathematicam, virtum doctam, aeternam, et industriam, omnique muneri suo indefessa cura ac studio insignitissimam, et bibliothecis, quae adhuc latuerant, singulis propemodum procedunt annis, non tantum in iuuentutis Mosquensis vsum, verum etiam ad multorum aliorum, qui litteris delectantur, emolumentum. Nec tamen idem est, aut esse potest, coheritatis modus et diligentiae, quam se quisquam scriptor alius, Plutarchus certe summam, desiderat. Capens autem Plutarchae orationis sententiam, quam olim, cum Lipsiae doctores Academiae specimina quaedam eius interpretantes audiret, cognouisset, de singulis quibusdam eius libellis, et eorum, qui moribus adnumerantur, genere, bene mereri decreuit. Cumque sibi videret virtutum et ingenii periculum faciendum esse in eo scripto, quod nondum esset ab alio separatim editum, et de libello de discrimine amici et adulatoris edendo cogitaret, praenitit eum subito Cl. Krigelii in eodem explicando labor, et a consilio reuocauit. Quo pro-

propter ad eos, qui non minori quam caeteri arte scripti essent, qui singularem viri in attendendo ad ingenia et facta moresque hominum sollertiam demonstrarent, qui sensus graues et eximios loquax suscipere et amore docerent, hisque omnibus de causis summa cum vtilitate legerentur, sua cura expoliendos animum adiecit. Subsidiis quibusdam criticis fuit instructus a collatione duorum Codicum, in membranis Saeculo decimo et vno, duodecimoque scriptorum, quam olim rogatu Reiskii, Plutarchi Moralia edituri, instituerat. Seruantur Mosuae in Bibliotheca Sanctissimae Synodi ecclesiae Orthodoxae Graecae Rossiae. Fuit ei ad manus editio Francfurtana Kylandri, cum variarum lectionum ei adiectarum notatione, e qua graecam editionem Plutarchi cum latina versione reddidit. Aldi quidem editione carebat; at Basileensem anni 1542. diligenter denuo se comparasse memorat. Reiskii animaduersiones integras, ex eius secundo volumine animaduersionum ad Graecos Auctores, iisque admixtas Salmastrano, de quibus ibidem in Codicibus p. 125. sq. hic iterum, eorum quidem doctrina, ingenio, et diligentia, vehementer se adiutum fuisse fatetur. Inter has tamen copias, Plutarchi salus admodum periclitabatur. Praesidia ista nondum erant idonea, ad vulnera ei in libris iniecta persananda. Codicem enim auxilium, si quod omnes Plutarchi sospitatores vnice adspirant et respiciunt, parum firmum habuit. De quorum valore et indole ista relatuus legimus in praefatione: „In vtroque sunt errores haud pauci, saepiusque, vt ille ait, *δαμναρά & ψήματα* adferunt. Ibi tamen, vbi cum editis consentiunt, vulgatae lectioni pondus quoddam addunt. Non nunquam tamen, sed in hoc libello rarius, lectiones probabiliores suppeditant. Animaduersionibus et emendationibus Reiskii multo sunt inferiores.“ Quapropter tanto liberius coniecturis sibi vtendum, et excusatius se peccaturum putauit, confusus indicasse suspecta loca, et praecedendo temerarioque, de commoda emendatione lectores admonuisse. Sensit ergo demum, quam

quam periculofum opus effet Plutarchi moralia edere, quam fastidiosi lectores, quibus, modo tarditatem, modo temeritatem accusantibus, nec cauendo, nec audendo facile satisfiat. Quodsi, ut est, haec coniecturalis ratio, siue sponte, siue Reiskii admiratione et aemulatione suscepta, anceps et lubrica videbatur, supererat alia, non parum ad Plutarchi praestantiam vindicandam, et ad lectores erudiendos accommodata. Operosum fortasse commentarium scribere nonlebat; sed indaganda tamen erant et indicanda, quae passim essent citata et prolata veterum scriptorum loca et testimonia, ut, vtrum ex editis, an ex ineditis essent libris petita, constaret; placita et decreta ex philosophorum veterum sententiis explicanda; fontes significationum verborum et formularum, in Poetarum maxime veterum Platonisque et Thucydidis libris demonstrandi, ut nihil dicamus de iis, quae ex Chronologia, et Historia, et Geographia vetere erant illustranda. De caeteris parum vel nihil adnotatum, formarum autem dicendi, verborumque potestates, ex recentioribus fere scriptoribus petitis exemplis declarantur.

In emendata lectione cetera fere niti et fulciri omnia fateamur; neque tamen probas lectiones subito corrigendi impetu sollicitandas esse censemus. Ad quod genus referenda quaedam, quae subiecimur, visa sunt.

Περ. Δυσωπ. §. 7. *ὡς ἔλεγε Βρότος, αὐ̄ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς τὴν ὥραν διατεθεῖσθαι τὸν πρὸς μηδὲν ἀγνόμενον*. Sana sunt. Quomodo ergo suadet Vir doctus, legendum aut τῷ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς omisso ἢ, aut ὡς ἢ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς? Quae certe multo magis, si quid videmus, implicant et obscurant verborum sententiam.

Ibid. §. 9. extr. *ὥσπερ βαφὴν τὴν φυλάττεσθαι ἀπίστως μαλαχθεῖσαν αἰγῶν προίμενος*. Satis patere arbitramur, vel e verbo μαλαχθεῖσαν, non esse repudiandum vocabulum βαφὴν, pro quo Mosq. i. βαφῆ non male prorsus, neque tenere arripiendum λαβὴν aut ἀφῆν, quod vtrumque cum

H h h

ver-

verbo μαλάττεισθαι confociari nequit: βαφῆ, ergo est tinctura, color, quem pannus aqua maceratus et madefactus, dilui et diffuere solet. Sic autem vertimus: *si custodierim incredulitatem tanquam colorem maceratum dilabi permiseris.* Mosquensis cod. lectionem ὡςπερ βαφῆ — μαλαχθεῖσθαι sic intelligamus: *tanquam intingendo — maceratam.*

Ibid. §. 25. καὶ πόλεις πόλεσι καὶ φίλοι φίλοι διαφερόμενοι τάλαιχιστα δρωσί τε καὶ πάχισιν. Non ita nouum ἐλάχιστα, quam etiam lectionem codd seruant, pro *extrema, ignominiosa, deterrima*, recentioribus praesertim, qualis Plutarchus est, scriptoribus, ut eo eiecto legendum sit τὰ ἐλάχιστα, vel τὰ κακίστα, vel τὰ αἰσχίστα, quae quidem glossematam magis loco sunt. Alexandrini Interpretes Iobi 30, 1. τῆν δὲ κατεγελασάν μου ἐλάχιστοι νῦν με ριδεῖν υἱέσσι μου καὶ ἀδελφοῖς μου. Paulus 1 Cor. 15, 9. ἐγὼ γὰρ ὡς ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων. An fortasse non aequè de rebus ac de hominibus dicatur? At cf. Matth. 2, 6. et ibi Keuchenius in Annotatis p. 6.

Libro περὶ Τύχης §. 2. extr. ὡςπερ ὑπὸ πνεύματος πολλοῦ. Clariss. Editori illud πολλῷ adhuc, ut languidum et frigidum vocabulum displicet. Forte, ait, σφοδρῶς, λάβρος, aut aliud quid simile. At non est opus. De vento et procella πολὺς, πολὺς ἄγαν, frequens admodum apud Graecos, ita ut ventus πολὺς πνεῖν, imber et fluvius πολὺς ρεῖν dicatur. Omninoque πολὺς in quibusdam formis cum magna vi et efficacia ponitur: ut πολλὰς χεῖρας ταννεῖν apud Callimachum, πολλοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς περισκοπεῖν, vel βλέπειν, apud H. Iliodorum et Aristaenetum. Vid. Ernesti ad Callimach H. in Dian. 27. πολλὴ ἀφροδίτη, *acris, vehemens.* Valkenar. ad Eurip. Hippol. p. 214. πολλὴ χαλαζία Philo 1. de vita Mos. p. 620. Neque vero λάβρος semper de nimio vento; de anhelitu autem ex anxietate vel cupiditate altius ducto, est apud

apud Longum Pastoral, lib. 7. extr. p. 28. ed. Moll. και αυτον το πνευμα ποτε μὴ λάβειν ἔστιν καθάπερ τινος διωκίτης αυτον. At Aristonet. Ep. II, 7. dixit idem his verbis: θεωμω δε και παλλα τω τῷ πνεύματος ῥεύματι.

Περὶ ἀπειθαίμ. §. 3. ἠύπερθε και συντείνει τὸν λογισμόν. De verbo συντείνει, an verum sit, dubitandum non erat. Est autem incitare, concitare. Philo de vit. Mos. IH. p. 678. ὅσα συντείνει πρὸς πείθειαν. Neutraliter significat festinare. Idem de vit. Mos. I, p. 628. συντείνων ἰτίσπευδε. Item συντατίζειν, idem de Legat ad Cai. p 1024. Saepe permutari a libris cum συντίμω docet Fullerus Misc. Sacr. III, 9.

Ibid. §. 6. πηλώσεις, καταβορβορώσεις. Duo haec vocabula gradu differunt, ita ut per prius minus, per alteram manus denotetur. Ergo nihil ταυτολογικόν habent. Nec admittenda est Vieri Cl. coniectura πηρώσεις.

Ibid. ad §. 5. in nota p. 19. ἔσ· και πάλλει καλλῶσι. Legendam est ἔσ· κ· γάλλει κ·

Ibid. §. 11. λαδοζόοις και κρησπλάσαις. Nobis videbatur κρησπλάσαις legendum, vel κρησπλάθαις, e Thomae Mag. et Moenii praescriptis.

Ibid. §. 15. αὐκία τὸ ξίφος μεταβαλεῖν, και τῷ χεῖρι ρυθῆναι παραχρῆν. Hic μεταβαλεῖν τὸ ξίφος ferri posse negat. Enimvero, si ea notione accipiat, qua §. 8. est, δεικνύτην μεταβάλλειν, ferri posse videtur.

Nam quemadmodum hoc est mutare dominum, siue a domino parum aequo ad tenidrem se conferre, sic illud, ἔμφη μωταρε συμ vinculis i. loco easi pati manus constringi

Demosthenes cum Plutarcho ut iungeretur, casus efficit. Nec tamen is solus, sed etiam quia huius quoque orationis inter MSS. Mosquenses copia erat. Cui illustrandae cum omnis apparatus Reiskianus adhibitus sit, erant quoque lectores de subsidiis criticis, quae in contineret, ex eius in Demosthenem praefatione, vel breviter edocendi. Quod neglectum, difficultatem istas notas intelligendi parit, aut necessitatem maioris editionis habendam. In qua oratione §. 12. cum legatur *καὶ γὰρ οἱ τῶν περὶ βλαπτοῦ γυροφορήσαντες*, nec ea verba sollicitarint superiores interpretes, miramur, scripisse Cl. editorem, *γυροφορήσαντες Mosq. quod retinui*. Inmemorem eum fuisse oportet eorum, quas observassent Bachius et Ernestius ad Xenoph. Apol. Sacr. l. 26. Fischerus Animadvers. ad Grammat. Vuell. p. 344. Hemsterhusus ad Thomam Mag. p. 852. Pierseus ad Moerid. p. 367. nempe passim tempus hoc medium apud Atticos usurpari. Quod autem in Mito, reperitur tribuendum librariis. Nec ad atticam formam satis attentus, ad Plutarchum *περὶ Δουδαίου. §. τῶν βλαπτοῦ* raro in Lexicis occurrere monuit. Cur non potius apud scriptores, nisi Atticos; vid. autem Koenius ad Gregorii libellum de dialectis P. 21.

IO. IAC. HOTTINGERI, PROF. ELOQV. IN Acad. Turicensi, de nonnullorum in oppugnanda religione in partibus ac malis artibus, maxime in Francogalli cuiusdam libri, qui Systematis Naturae nomine fertur, conspicuis, Libri duo.

Lugd. Bat. 1774. pl. 8. in 8.

Cum fere omnium temporum homines Philosophiae crimini darent, quod infesta esset religioni, eique maxime periculosa; atque illa quo quem magis imbutum crederent, eo alieniori ab hac antea existimarent: eadem, si nec

no-

nostra aetate desit simili invidia laborare non magnopere mirandum fuit. Praesertim quod in tanta illius scriptorum Gallicorum; pars, etsi rectius poterat religionem Christianam Philosophia sustentare ac confirmare, et quam bene alteri eum altera contineret demonstrare, tamen, ut plus aliis sapere videretur, maluit vana ingenii ostentatione, comitentis suis Philosophiae speciem praetextendo, inanem aliquam gloriolam aucupari. Igitur autor, tum quod vanitatem istorum hominum perspexisset, et satis ab iis copiis instructus esset, quibus omnis Philosophia illustratur; tum quod religioni bene cuperet, eamque, quantum in se esset, defenderet atque ornaret, et simul Philosophiam ab infamia liberaret: conatus est eorum petulantiae sese opponere et maleuolorum impetum excipere. Ne tamen aduersus singulos periclitandum esset, et quot hostes tot proelia incunda, debellare sibi visus est, si librum illum aggredieretur, quem Systema Naturae vocant, in hoc genere maxime insignem, quod corralis omnium aetatum erroribus, assertis ineptissimis quibusque, (velut rerum omnium necessitate, aeternitate mundi, composita animi nostri natura, de iure sibi ipsi mortem consciscendi;) eaque non demonstrando sed decernendo, non persuadendo sed iubendo, insequentium stultitiae paene omnem locum ademit, certe campum, ubi euagari eorum libido posset, circumscripsit. Cui rei cum intentus esset Hottingerus V. Cl. quod iam alii ante se, vtiles opera, vestigia Galli presse secuti, errores eius impugnassent, defungi sibi visus est, si, non nisi quibusdam locis decerptis, ostenderet, quam incondita essent et inepta, quae autor cum sodalibus in religionem coniecissent. Primus igitur error quem refutauit, arx reliquorum, de natura corporum fuit, eorumque motu; hunc enim perhibuit illa necessario comprehendendi: quae sententia, sublato Deo, omnium rerum necessitatem introduxit. Nam cum praeter hanc rerum vniuersitatem, quicquam neque esse possit, neque animo concipi, loqui inde, ut motus ad ipsam vim et naturam corporum

H h h 3

per-

pertineat, eiusque rei rationem in extensione positam esse, quae sine gravitate nulla esse possit, adeoque ex hoc omnem motum oriri; quae tamen omnia praecario sumta, neque idoneis argumentis suffulta; miram in homine levitatem arguunt: Motum enim non extensione corporum involuimus sed illius vim huius magnitudine metimur. Qui enim sit, ut omnia corpora quasi naturali quodam impetu ab eis deorsum ferantur, cum quaque versus satis pateat spatium, quo pronè impetu, si qua vagandi libido sit, excurrere possint: neque est in hac rerum natura, quod, nisi ad te ipsum, siue hominis statum referas, vel superam vel inferam dicere possis. Necessario igitur corpora, in aliquam partem acta, vi et impulsu cuiusdam causae mouentur, ab ipsis diversae: quam ut his tribuamus, efficit iudicium illud naturae ipsius, quo, omnium rerum rationem esse, animis nostris infixum est, adeo firmum et necessarium, ut sublato eo, omnis philosophandi ratio medio sublata esse videatur. Quare concedamus, oportet, esse aliquam naturam, abhorrentem à crassitudine corporum, motricem omnium rerum; quam a Deo diuersam fingere ineptum foret. Aduersus haec si qua adferri solent, ea optime confutata sunt; velut, non esse de Deo laborandum, posse haec rectius intelligi ex ordine quo absolutissimo omnia inter se conspirent: ubi, sublato Deo, simul et illum tolli ostenditur; neque aliter posse dubia solui, quae, si quis in sententia de Deo nateret, innumera oriuntur. Corpora, quia illorum ortum animo informare non possumus, nec qua fabrica singula ab architecto huius mundi effecta sint, concipere; nec de causa eorum laboraret Gallus, aeterna esse maluit, quam rectam rationem sequi: nec satis habuit ipse haec somnia proferre, sed et alios in suas partes traxit. Qui enim scriptores, in sacras litteras commentati, creandi verbum etiam ornandi et componendi sensu acceperunt, hos, imperatoria calliditate complexus, eorumque fidem obtestatus, et tamquam optime commilitones praesens, ad signa sua duxit. Sed

vt, etiam Hottingero non improbante, N72 significatio-
nem habeat rem ornandi ac componendi, qui potuerit hoc
arripere non videmus. Quod Deo remoto, aeternaque
corporum natura, aduersus illius sententiam, illa vis animi
nostri, qua simplicissima est, neque vllis partibus constata,
stare videbatur, quam arte callidius illam eluctari potuit,
quam si totam conficeret, et animum omnino tolleret?
Quare, qua nostri parte homines sumus et caeteris anima-
libus praestamus, eam vt deprimeret et nobis auelleret, ni-
hil nisi quandam corporis facultatem esse voluit, partem
inter se respectu effectam. Quibus Hottingerus dum ita
aduersatus est, vt ostenderet, se Leibnitiana placita de mona-
dibus, primis corporum elementis, sequi, optime simpli-
cem animi naturam euicit: falsa enim hac de monadibus
sententia, necessario animum nostrum extensum esse, neque
adeo vnitatem in numeris ita simplicem relinqui, quin ipsa
quoque numerus sit. Caeterum de sensu corporum deliria
ita possumus explora, vt nullius iudicii, velut aegri somnia,
appareant eodem ratione qua simplicem animorum naturam
euicit, et eorum libertas asserta est, neque ad eos vindican-
dos aliud telum stringendum fuit. Haec de priore libro.

Sequitur alter, ea complexus, quae autor, quocum sibi
certamen esse voluit Hottingerus, de natura Dei prodidit;
primunque de origine opinionis mortaliū, esse aliquam
praestantissimae mentis naturam, Dei seu deorum nomine
insignem, vel vt nos loquimur de origine cognitionis, quam
genus humanum habet de veritate et natura Dei. In qua
Galli disputatione, illud quod a veterum quibusdam decan-
tatum accepimus: „primus in orbe Deos fecit timor,“ vtram-
que paginam facit; qui tamen error i a est excussus et denu-
datus, vt eius temeritas ipsa luce clarior facta sit. Quod at-
tinet ad ipsam naturam Dei, sic praeclarus Systematis Natu-
rae autor: „quaecunque de Deo praecipiantur ita compara-
ta sunt, vt partim ab eo, quod et hominum est, vel auel-
las vel longissime remouens; partim ea quae vtriusque com-
munia

munia sunt, intelligentiam, sapientiam, benignitatem et iustitiam, illi quantum potes maxime tribuas; hoc Deum hominem effici illo omnem eius notionem confundi ac perverti. Quod enim, cum sit, nullis sit limitibus circumscriptum, illud neque esse, posse neque animo concipi. Ad hanc Hottingerus perquam apposite: illos plane ignorare, qualem infiniti notionem informemus, quibus ea res molesta sit, eos enim non videre, negantem rem infinitam esse posse et absolutam, nihil aliud dicere, quam non posse fieri, quin res ita comparata sit, ut ad eius vim nihil accedere possit, neque ipsa maior meliorve evadere. At si contentant, nos rem infinitam mente complecti non posse, quia hoc nihil ad eam rem, morem se gerere hominibus: multa enim esse, quae, quod essent, nemo dubitet, etiamsi, quia essent, ignoret. Ad alterum vero quod attineat, quo Deo, de tracta diuinitate, humanam naturam induamus, si quae et hominum sint, huic quoque attribuamus, velut praedicata eius benignitate et intelligentia: merito se ridere obtrectatorem, eumque in vitronum conuenticula ablegare. Periculum enim esse, ne, ignorato discrimine, quod inter genus est eiusque partes, praeclarus ille rerum censor, homines capite diminutos in classem pecudum deprimat, aut vice versa, has libera capita esse iubeat, varisque enim multa inter se esse communia. Sic Gallum quoque de benignitate Dei ambigere, quam eius immensam esse contendimus, sic de iustitia, sic de lenitate: ita ut plane appareat, omnes in homine notionem esse confusas ac perturbatas; neque totius fabulae alium finem aut exitum inveniri posse. Nos, quia inter academicos libellos mira paucitas est philosophicorum, imprimis si doctos eos atque elegantes requiras, nec rudis sermone confectos, hanc scriptiunculam commendamus litterarum et religionis amantibus; et discantibus spondemus, illos non exiguos fructus ex eius lectione percepturos esse.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Octobris Anno MDCCCLXXV.

*GASPARIS ALOTSII ODERICI, PATRIC. GE-
nuensis, Academiæ Etruscæ, de marmorea didascalis in urbe re-
perta, Epistola ad Caietanum Marinum, Tabular. Secret.
Vatic. præfectum.*

Romæ, Io. Generosus Salomonius publica excudèbat facul-
tate, 1777. pl. 7. in 8.

Inter antiqua Græcorum monumenta, quæ ad nostram
ætatem admodum pauca, per hominum negligentiam, et
temporis iniuriam, ad nostram ætatem venerunt, referenda
sunt ea, quibus actæ commissæque a Comicis et Tragicis
fabulæ recensebantur. Fuerunt enim, qui tempus, quò
fabulas suas Comici Tragicique docuissent siue dedissent, et
quo Archonte, quauè anni tempestate singula quæque dra-
mata acta fuissent, in litteras diligenter referrent. Aristot-

lii

teles

soles ipse, itemque discipulus eius Dicaearchus, Callimachus, cum aliis, quibusdam, huius argumenti tractando operam dedisse perhibentur, ut docuit Fabricius B. G. Lib. II. c. 19. Horum nihil amplius exstat, praeter ea quae in libris scriptis et editis antiquorum Poetarum vnicuique fabulae praefiguntur ad eius notitiam pertinentia, quae *didascalias* dicuntur, quia *πρὸς διδασκαλίαν*, siue de rebus ad fabularum scriptores pertinentibus, tradunt.

Sed illa quoque monumenta perierunt, quae in marmor incisa referebant veterum fabularum tempora, auctores, victorias siue praemia, et cetera memorabilia, quas marmoreas didascalias vocare licet. E quo genere est, quam Cl. Ode. izius exiguo hoc, sed lectu digno libello, explicare aggressus, luculentis observationibus instruxit. Possessor eius est is, ad quem epistola scripta fuit, Cai. Marinus. Constat e tenui frusto graecae inscriptionis, Maffaeorum in aedibus Romae reperto. Alius tamen quoque mentio fit, quam ad calcem *Sylogae* Oedericianae Camaldulenses monachi ediderunt, quae non ad athletas, ut eorum interpretes censuerunt, sed ad Comoedos spectare, et alteri ita prorsus similis esse dicitur, ut non pro duobus, sed pro vno utrumque monumentum haberi debeat.

Iam vero explanationem ipsam vtriusque, vel si maioris fragmenti, quo strictiorem et expeditiorem haberemus, placuit praemittere quaedam vniuersa, ad historiam fabularum recte intelligendam scitu necessaria. Igitur de Tragoedorum et Comicozum certaminibus dicere exorsus, quo primam tempore instituta, quibus anni diebus, quibus legibus acta, quod victori praemium propositum fuisset, quaesivit. Neque tamen omnia quae dici possint, aut quae a Casaubono, Seldeno, Pridosio, Petito, Meursio, Corfino, Bentleio, et aliis, quos memorat ad Demosth. c. Mid.
Tay-

Taylorus p. 264. quos tamen nec omnes adhibuisse videtur, dicta fuissent, complexus est, sed praecipua rerum capita perstringens, ea tantum, quae vel necessaria, vel non nimis aliena visa fuissent, subiicit.

Enimuero in singulis his, de origine, de tempore, de more, de praemiis committendarum fabularum, quaestiones non admodum quidem graues, nec tamen spernendas, scite magis acuteque motas, quam liquido compositas aut disceptatas, arbitramur. A digressionibus quidem, ne quid forte perspicuitati obesset, abstinuisse videmus. At coniecturas audaciores, in Hesychianis imprimis quibusdam locis, ut sententiae conceptae defendendae magis fauerent, factas, minus probamus. Quae demum auctoritas *Λιμναία*, festum Baccho sacrum, pro *Ληναία* legere cogit? aut unde istius vocis usum obtinuisse apparet? In Limnis, in loco a paludibus exsiccatis appellato, acta Bacchi solemnia; nihilominus, ut est in Hesychii verbis, quae p. 34. tractantur, *Ληναία* recte vocabantur. Audiamus Stephanum Byzantinum, *Λιμναία κώμη τῆ Ἀργεῖς τὸ ἔθνικόν Λιμναῖος*. Et mox voce *Λιμναίαι* — *καὶ ἕτερος τόπος τῆς Ἀττικῆς, Λιμναίαι καλεῖται, ἐνθα ὁ Διόνυσος ἐτιμάτο, καὶ οἱ Λιμναῖοι χοροῦσάσας ἤγον ἑορτάς*. In quibus vltima sunt Callimachi, cuius nomen in illis, *καὶ οἱ*, latere suspicatur Hemsterhusius ad Callimachi fragmentum cclxxx. p. 538. cui addendus est Valkenarius ad Euripid. Hippolyt. p. 187. Limnaeorum tamen nulla mentio, quamuis eorum aequae ac *Ληναίων* commemorandorum opportunitas erat.

Vetus opinio ac sententia est, τὰ καθ' ἄργεῖς Διονύσια eadem esse ac *Ληναία*, siue minora Bacchi solemnia, Posideone mense celebrata, atque adeo auctumno; vid. praeter Casaubonum ad Theophr. char. c. 3. Taylorum ad Demosthenis Medianam p. n. 265. Fischerus in indice Theophras-

Seco v. *Διονυσια*. Eam quoque pluribus tractur in hoc libello Vir doctus. Rubankenius, in Auctario emendationum in Hesychium, quas altero volumine Albertinae editionis tenentur, diuersa putat, quamquam non satis idoneo, ut videtur, argumento.

Eadem autem fuisse Lenaea, et Anthesteria, quae etiam in *Alphabets* dicta, de quibus, ut omnino Bacchi solemnibus, post Meursium in Graecia Feriata et Athesis Atticis, ad Stephanum quaedam notat Berkelius p. 512, 516. a Rubankenio, loco iam dicto, extra omnem dubitationem positum esse demonstratur. At acriter negat auctor huius epistolae, et mensium Anthesterionem ab Lenaeone discernit, quem pro eodem habendum esse pugnant qui alteri opinioni favent. Nempe Anthesterion dictus ab Atticis mensis est, qui Lenaeon ab Ionibus vocaretur. Anthesteriorum partes siue generis formae quaedam ac species *πιδωγνα, χίμα, χυτροί*, eadem quae Lenaeorum. Et quamquam alienubi a Lenaeis distincta reperiuntur, veluti apud Alciphronem 2, 3. Aelian. H. A. 4, 43. Diogen. Laert. 3, 56, tamen, nisi hoc placet, praeter istas tres formas, quartam adhuc Lenaea per eminentiam quandam dicta, fuisse; has igitur formas, siue dies singulos totius solemnitatis potuisse distinguere ut partes a toto, salva sententiae causa, facile intelligitur. At mensium et temporis discrimen repugnat. Anthesteria enim ineunte vere, Lenaea autumno acta. Illa in urbe, haec extra, et quae sunt reliqua, quae in utramque partem disputantur. Quasi vero in hac non de nomine magis, quam de re certetur, et Lenaeorum nomen, cum omnibus, quae in honorem Liberi seu Bacchi habeantur solemnitatibus, aequae ac Dionysiorum nomen, de quo nemo dubitat, communicari non possit. Sane Lenaeorum nomen magis convenire Ruralibus et autumnali tempore Virgilii quoque versu Georg. II, 529. *Te libans Lenaea*.

sciat — intelligere licet; neque tamen inde conficitur, si la voce solos rusticos, non etiam urbanos, ac quavis tempestate, homines in-inuocando Bacche usos fuisse.

Atque in ceteris, quae auctorem attigisse memorauimus, capitibus, opiniones struuntur, quas ponderasse vel cognouisse neminem poeniteat; nos vero illud quoque male habuit, quod negligentes saepe in exprimendis Graecis operas experti simus. Adeo non tantum in leuibus, sed etiam in grauioribus aberratum esse vidimus. Mendose referuntur Petiti verba p. 22. ex eius ad Leges Atticas p. 46. et p. 117. nouae editionis, Commentario de praemissa locus autem sic legendus: *Est igitur mendum in his ἐν Πείραις ἐν* quare rescribendum putamus *ὅταν ἢ κομῆ ἢ τῷ Διονύσῳ ἢ παρὰ αὐτοῦ* (non itern ἐν Πείραις) *καὶ οἱ κομῶδες*-etc. Et eam emendationem ad Demosth. c. Mid. §. 3. p. 268. iam Taylorus repudiavit.

Ac ista quidem fere de priori parte epistolae dicta sunt. Nunc de altera, ad marmoris ipsius explicationem pertinente videamus. Singulis hic lineis quaedam obseruantur, quae huius lapidis litterarii verba recte legere et intelligere, lacunasque detriti et truncati frusti supplere docent: Ad Comoedos spectare frequens Comoediarum, etiam nondam in indices Comoediarum veterum, quas videre licet apud Fabricium B. G. II, c. 22. relatarum, et Comicorum ipsorum mentio mohet. Qui quidem indices sex fabulis istis, quae, quod ad praestantiam lapidis intelligendam plurimum valet, in eo commemorantur, *Σιδερόεις, Καταχρηναίς, Αὐταίμοναίσις, Κολοφώνεις, Ἀμπρακιοῖτις*, atque *Ἀντίφοτις*, augeri possunt. Obiter p. 71. obseruatur, *Lyppum*, quem Fabricius B. G. I. c. inter Comicos refert, Ursinus Tragicam fuisse arbitratus sit, non nisi Chorodidactalam fuisse, siue magistrum et praetentorem chori, neque

tamen eosdem interdum poetas et carminis canendi auctores fuisse negat, de quibus Dalenius ad Marm. et Antiquit. diff. VIII. disseruit, quem is Wandaliem dicit corrupto. Alios autem itidem inter Comicos relatos, *Pronomum*, *Lyfadem*, *Charilaum*, *Carchidamum*, chorodiascalorum loco fuisse censet. Simul etiam Archontum eponymorum nomina ac tempora adnotantur, et lapidis, tum in historia et annis, quibus actae istae fabulae fuerunt, computandis, tum in re critica usus demonstratur. Sic in vulgatis Diodori libris XII, 34. Anciloehides quidam Archon Olympiadis 86. anno secundo memoratur, at in MSS., regio et Coisliniano, *Arrioxids* Wesselingius reperit, utroque vero codicis antiquior hic lapis, qui etiam ipse sic habet, hanc veram esse lectionem demonstrat. Hinc et alius Archontis *Morichidis* verum nomen esse cognoscitur, quo etiam apud Diodorum XII, 29. est, et Petitus, qui *Myrichidem* vocatam probat, refellitur.

Caeterum, audent ista studioforum diligentiam in manibus antiquis ad legitimum usum conferendis.

NOVI COMMENTARII SOCIETATIS REGIAE

Scientiarum Goettingensis TOMVS I. II. III. IV. ad an-

nos 1770. 1771. 1772. 1773.

Goettingae et Gothae apud Ioan. Christ. Dieterich

1771. in 4.

Exhibet Tomus I. 14. fere argumenti historici, philologici, physici, et mathematici propositas commentationes.

tiones, auctorum illustrium, Halleri, Kaestneri, Heyni,
 Meisteri, Michaelis, Valchii, atque Murrai. Qui rebus
 oeconomicis constituendis et regendis peculiari studio inten-
 ti sunt, multa profecto in suos usus transferent, de quibus
 ill. Hallerus fule satis, in *commentatione de pabularibus plantis*
 persecutus fuit; quas vero idem auctor observationes de
 vento Rupensi evulgavit, ad curiosos naturae mirabilium
 potissimum spectare videntur. Mira eius venti est constan-
 tia, cuius variationes, vim, atque directionem, per 18.
 menses studiosissime observavit auctor, adiectaque tabulam;
 ex qua intelligatur, ventum plerumque ex boreali plaga
 spirare, magis ex borea pleno, aut vento temperato, minus
 ex plaga boream inter et orientem solem: plerumque cum
 hoc vento conspirare serenum coelum, quatuor, quod ta-
 men rarius accidere solet, turbidum sit, aut pluat. Seli-
 gentus quaedam: *ABRAHAM GOTTLIEB KAESTNER pro Joh. Ber-
 noullii Hydraulicis contra Dom. d'Alambert objectiones.*
 Superiore iam Saeculo nonnulli Italorum Mathematicorum
 de mensurandis aquae motibus, non sine omni fructu cogi-
 tarunt, tandemque et Galli complures in cognoscenda eius
 motus lege multum laborarunt. Quotquot ad hoc genus
 calculi perficiendum accesserunt, facta comparatione cele-
 ritatis per lumen vasis aquae effluentis cum altitudine eius
 supra locum effluxus, statuerunt, non alienam esse effluentis
 celeritatem ab ea, quam gravitate cadens corpus per altitu-
 dinem illi aequalem, quae est aquae suo vase contentae,
 obtineat. Instituta iterum iterumque repetita experimen-
 ta a Mariotto, Guilielmino, ac Poleno, non eandem profus
 aperiant velocitatem, quin quadam sui potius parte imminu-
 tam, ita tamen, ut ab obstaculis nonnullis impediri videa-
 tur aqua, quo minus, quamvis conetur, effluendo legem
 constitutam sequi possit. Fecere ergo operae pretium, qui
 leges has motus aquae effluentis, ex alio quam experimen-
 torum fonte, hoc est e rationibus ex fluidi natura deductis,
 mul-

multo certius, ac latius, quam factum fuerit ante, ceruere, et firmare conati sunt, quorum princeps exitit Daniel Bernoullius, cuius Hydrodynamica eius rei luculentum satis testimonium exhibet, nixa principio conseruationis virium viuarum. Iohannes vero Bernoullius, relicto hoc principio, superstruxit hydraulicam suam principiis primis, de quibus liquido semper consistit inter rerum mechanicarum peritus. Praebuit hoc opus occasionem Dom. d'Alambert, reprehendendi multa in Bernullio, cuius in se defensionem suscepit illustris Kaestnerus,

Principii autem, quo Bernoullius vtitur, potestas, in his potissimum momentis posita est: aquam vase conclusam grauem exercera, in locum per quem effluit, pressionem, et si fingendo haec grauitas tollatur, vrgeaturque aqua in supra superficie vi tanta, quae sufficiat efficiendae pressioni aequali ei, quae oriebatur ante a grauitate, futurum ita, vt eadem velocitate effluat aqua grauis aeque ac non grauis. Id ipsum est quod innuit Bernoullius sua translatione virium motricium singulis aquae grauis stratis existentium, in supremum stratum facta. Afferit ill. Kaestnerus, hoc quidem principium ab euidencia theorematis Pythagorici non nihil remotum, approbari per omnia ea, quae in theoria de actionibus virium praecipiantur.

Putat praeterea Bernoullius, aquam in strata horizontalia diuisam ita, vt, quod nunc effluit stratum, velocius vtique moueatur omnibus iis, quae interea in pristamico vase descendant, esse quae eius velocitatis non aliam rationem, quam quae pendeat a comparata luminis angustia cum ipso vase, ita nimirum obtineri, vt continua maneat aqua, ac tantundem affluat, quantum effluerit, in quo quidem, salua lege continui, fieri non posse putat Bernoullius, vt velocitas aquae in vase subito abeat in illam, quin potius

tius in exigua distantia a fundo vasis, aquam velocius velociusque moueri, donec tandem eius velocitas ad eam assurgat, qua effluat. Atque haec aquae pars sensim sensimque contrahitur ab amplitudine vasis ad angustiam foraminis, ibique ad angulos vasis immota quasi consistere concipitur.

Aquae ita effluentis velocitatem refert Bernoullius ad eam vim, qua aquae in vase contentae velocitas pedetentim accrescit ad effluxus velocitatem, atque aequalem ponit hanc vim ponderi aquae in vase contentae. Dissentit hic Dom. d'Alembert, atque asserit, fluidum, ex amplioribus gurgitis locis in angustiora contractum, se ipsum in hoc spatio accelerare, nihil profus contribuente ad id grauitate; ob eam nimirum rationem fluidum sui ipsius motum accelerare, quoniam iam spatium, per quod effluere debeat, angustius sit; sed hoc ipsum effatum contradicit aperte theoriae motus, cum nullum corpus in suo motu quidquam mutare valeat, quinimo semper ab alio cogatur, quotiescunque aut tardius, aut velocius progreditur, aut a via desistit.

Caeterum, fatente ill. Kaestnero, desideratur in hydraulica Bernoulliana ordo ille, illa perspicuitas, atque ingenii elegantia, quae in aliis eius Operibus ita insunt, vt voluptate discendi lectores adficient: cuius rei rationem posse vel in eo, quod crediderit, alios cum fructu laboraturos in ordinandis et illustrandis iis, quae inuenerat, siue etiam, quod ob aetate iam prouectiorem, diligentiam non tam aetate operi exornando adhibuerit.

M. ALBERT. LVDOV. FRID. MEISTER, *de aberratione attritus a lege inertiae.* In explicanda difficili et salebris plenissima doctrina, non mediocrem profecto animi contentionem summa cum laude adhibuit auctor Cl. vt etiam nonnullis,

K k k

quan-

quantum argumenti intricati natura permetteret, rem prorsus confecisse videatur. Vfus autem fuit quatuor machinis diuerfis, fatis tamen simplicibus, harumque motus exegit ad horologii vibrationes.

Prima vectis est, qui cum ipso axe horizontali rotatur, et additis vtrinque iusto libramento ponderibus, motum semel conceptum diu seruat. Axis a filo circumuoluto, et pondere appexo, ad motum concitatus, postrema fili euolutione facta liberè moueri, et discursus alacres obire pergit, donec vires suppetunt, ab aeris et frictionis resistencia sensim exhaustae. Desinit axis in cochleam marem, satis longam, in quam coniectus leuis vneinulus indicis loco est; nam rotationum numerum indicat numero spirarum, quas ipse interea percurrit. Axis ferreus voluitur in aurichalco.

Secunda machina est axis ex aurichalco in peritrochio plumbeo; in ligno voluitur, sed vt prior ope ponderis a filo ita circumposito pendentis, vt post vltimam reuolutionem filum mox a retinaculo defluat, et axem liberet. Axis conuersiones in motu accelerato tot sunt, quot fili circumducti spirae; et in motu retardato vel numerantur simpliciter, vel, si opus sit, ab indice aliquo, vt in prima machina monstrantur.

Tertia constat ex ferreo axe in peritrochio ligneo. Peritrochio impendit et innititur afferculus, ambitum illius atterens, et pondere imposito vim frictionis, citra massae mouendas incrementum, in immensam augens. Cetera se habent vt in secunda machina.

Quarta denique est cylindrus ligneus immobilis, in quem coniectus filum, ponderibus vtrinque graue, et in super-

perpondii descensu cylindri superficiem valde atterens. Vbi hoc iterum obtinetur, vt frictionis vis respectu massae, et inertiae, in immensum crescere possit. Filo enim bis vel ter cylindrum cingente, sufficit vel solum eius pondusculum, ponderi praeter fidem magno, quod ex altera parte appenditur, sistendo. Frictio scilicet longe superare potest pondus ipsum, a cuius pressione oritur, vt et in machinis quibusdam, modica preli et habena coercionis, ingentes rotarum impetus compefci, et terendo fitti videntur.

Experimentis ita constitutis, adiectae sunt tabulae, vt comparatione facta phaenomenorum ratio distinctius possit intelligi; ac facile fuit inde deducere, quae ad naturam frictionis pertinent, quaeque ex eadem, non autem ex inertia consequantur. Itaque auctor V. Cl. concludit: attritum vix sequi legem inertiae, nisi concurrant aliae causae, quae illum in hunc quasi ordinem cogant, fauere nonnunquam attritum motui magis accelerando, quam inertiam, saepius etiam ab ipsa motus velocitate fieri difficiliorem. Prius quidem obtinere eidem videtur in metallis saltem durioribus, vel speciatim in ferro, cui attritur aurichalcum. Ex constanti etiam obseruatione artificum certum est, haec duo inter se commissa facilius moueri, et minora detrimenta pati. Forte et ad metallorum indolem accedunt alia corpora, quorum materia ex aequo digesta, quaquaersam pariter cohaeret. Posterius contingit in materia striata, scissili, ex ramentis et foliis, intercedente quodam glutine compacta. Quod vero ad frictionem puram, seu mechanicam attinet, vt a sola plani inclinati actione pendet, inertiam imitari videtur, mixta contra, seu physica, ita in diuersum niti, vt vel asperior sit, vel mitior quam pura, prout materia vel cedendo sensim exaequat et ascensui faciliores reddit superficierum clinos, vel spinis quoque excitationis exasperat.

Decreti Nicaeni de Paschate explicatio CHRIST. GUILIELMI FRANC. VALCHII *Particula prior.* Multi quondam sibi aliisque imposuere, dum in decreto Nicaeno se cano- nem de tempore celebrandi Pascha inuenisse putarent, quorum nonnulli eo etiam processere, vt contenderent, poenam adeo a Nicaenis constitutam fuisse illis, qui decre- tum eorum de Paschate violarent; cuius asserti auctor Lu- dovicus Thomassinus refellitur. Canonem talem conditum fuisse a Patribus recte negat doctissimus auctor, affirmatau- tem, superesse alia rerum a Nicaenis gestarum monimen- ta, quibus contineretur memoria decreti de Paschate; at- que horum triplex genus constituit. Ad primum refert tabulas quasi publicas, quae auctoritate et existimatione praestant, in quibus principem locum suo iure tenet episto- la Synodica, quam Nicaeni ad Aegyptios dederunt, quaeue apud Sozratem, Theodoretum, atque Gelasium Cyzico- niam legitur. Huic profecto epistolae nullum prorsus legis vestigium inest, quin potius aperte de pacto quodam inter fratres in toto refertur: quanquam ex eadem cogno- scatur, ex voluntate patrum Nicaenorum noanisi binas Pa- schatis celebrandi regulas fuisse seruandas, partim vt ne quis Iudaeos imitaretur, partim vt cum Romanis, Alexan- drinis, aliisque consentanea sit omnium antiquissima Pascha- tis religio.

Idem probatur ex litteris Imperatoris Constantini, da- tis ad ecclesias, earumque praesules, qui a Concilio Nicae- no abfuerant. In his sententiam Nicaenorum ita expo- suit: *ubi, quum de sanctissimo etiam paschae die quaestum fuis- set, communi omnium sententia decretum est, (ita vertit Valesius, melius reddideris visum est,) eam festiuitatem vno eodemque die ab omnibus ubique celebrari oportere.* Lectu digna sunt quae porro Imperator monet: *consideret quaeso vestrae sanctitatis solertia, quam graue sit, et indecorum, iisdem diebus alios qui-*
dem

dem ieiuniis intentos, esse alios vero conuivia celebrare, et post dies paschae, alios quidem in festiuitatibus, et animorum remissione versari, alios vero definitis vacare ieiuniis.

Producit tandem eruditissimus Valchius Canonem de paschate celebrando, ex Concilio Antiocheno Ao. 341. celebrato, cui multi quoque interfuere, qui Nicaeae praesentes fuerant. Canonis vero verba haec sunt: *Omnes, qui audent dissoluere decretum sanctae et magnae Synodi, quae Nicaeae coacta est in praesentis pietatis religiosissimi Imperatoris Constantini, de sancto festo salutiferi paschatis, esse excommunicatos, et ecclesia eiectos statuimus, si aduersus ea, quae r. l. e. decreta sunt, contentiosus insistere perreuerint. Et haec quidem de laicis dicta sunt.* Si quis autem eorum, qui praesunt ecclesiae, Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, audebit post hoc decretum, ad populorum subuersionem, et ecclesiarum perturbationem, seorsim agere, et pascha cum Iudaeis peragere, sancta Synodus eum adhuc aliam esse ab ecclesia iudicauit. Post Eusebii, Athanasii, atque Sozomeni testimonia, ad Ambrosii epistolam XXIII. ad Episcopos Aemiliae peruenit, e qua locum difficillimum excutit, qui ita fere habet: non mediocris esse sapientiae, diem paschalis celebritatis definire, et Scriptura nos instruit, et traditio Maiorum, qui conuenientes ad Synodum Nicaenam, inter illa fidei, vt vera, ita admiranda decreta, etiam super celebritate memorata, congregatis peritissimis calculandi, decem et nouem annorum collegere rationem, et quasi quemdam constituere, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur. Hunc circulum enneadecaterida nuncuparunt, sequentes illud, quod non debeamus vana quadam opinione super celebritate huiusmodi fluctuare, sed vera ratione comperta, ita omnium concurrat adfectio, vt vna nocte vbiq; sacrificium pro resurrectione Domini deferatur.

Putat itaque Ambrosius enneadecateridem a Nicaenis fuisse definitum, et commendatum; in quo quidem multi contendunt humani quid passum fuisse Ambrosium, et quae suo tempore ecclesiae usu recepta erant, eadem sine discrimine pro Nicaenis statuta erronea sententia habuisse, aut Eusebii de paschate librum, Constantino oblatum, perperam concilio Nicaeno tribuisse.

Quod vero attinet ad ipsum de paschate decretum; refert hoc eruditissimus Valchius ad tria potissimum capita, quorum primo Patres Nicaeni voluerunt, ut sacra paschatis ab omnibus vno eodemque tempore et die celebrentur; cuius rei testimonium sumit ex epistola Synodica, Constantino, Eusebio, Athanasio, Sozomeno, Ruffino, et Ambrosio. Mandarunt etiam, ut ne cum Iudaeis eodem die peragretur; atque tandem, ut eodem die haec sacra in omnibus provinciis fierent, quem illis ab antiquissimo tempore Romani, Alexandrini, alique occidentis populi, et nonnulli orientales, consecrara consueverant. Fulsit haec omnia ac doctissime pertractata, et si quis adiunxerit ad ea, quae commentationis huius posterior particula pertractat, procul dubio plenioris decreti Nicaeni historiam vix ac ne vix quidem desideraverit.

TOMVS II. Commentariorum, ad a. 1771. aequae continet eiusdem argumenti commentationes, qualem *Meiseri V.* Cl. commemorauimus, Tomo I. insertam. Idem auctor hic de *veterum Hydraulo* disputat, disputatione in 3. partibus tributa. Indicabimus palmaria capita. Veteres fore omnes, quaeuis Musistorum instrumenta ad organa retulerunt, quamuis, ut ex Vitruuio constat, nomen Organi absolute ponitur de celebri illo instrumento empneusto, quod hydraulica machinis perficiebatur, intelligendum. In hydraulico vero inest simul aquae et fistulae nomen, potestque hydraulica dici quaeuis

nis machina, ad quam aqua et fistulae ita adhibentur, ut vel aqua inferuiat visibus fistulae, vel fistulae visibus aquae: usus tamen obtinuit, ut hydraulicum diceretur quidquid morvendae, et ad necessitates, quin et voluptates nostras dirigendae aquae, inferuit, licet destitutum sit fistulis.

Quemadmodum nomine Organi unicum machinae genus designabatur, ita etiam nomen Hydraulici eidem machinae tributum fuit per excellentiam, atque nonnunquam priori iunctum, ut nasceretur nomen hydraulicum organum, quae res, obseruante doctissimo auctore, non leuiter eorum turbauit, qui res ex rerum ipsarum vocabulis aestimare solent. Cum enim complura apud veteres viderent organorum musicorum genera, quae partim a corpore sonoro, partim etiam a modo sonum excitandi, nomen sortirentur: videlicet 1) ὄργανα κρούμενα a pulsando, 2) ἰχθυόματα, ἕτατα, κάρδια a chordis, earum tactu et tensione, 3) ἰμπνεύσα a spiritu, quo animantur; facile sane fuit quartum quoddam ὑδραυλικῶν genus ita constituere, ut aqua vice animae, vel plestri aut mallei quoque, excitando sono adhiberetur, erantque qui affirmarent, aquam suo per αὐλῆς decursu sonum effecisse. Speciem haec absurda sententia mutuari poterat ab Athenaei verbis, qui litem de constituendo genere hydraulici ita dirimit, ut rectius dicatur ἰμπνεύων, siquidem ab aqua inflatur.

Secundum genus organi hydraulici auctor V. Cl. ita constituit, ut qualicumque motu aquae, rotae et tympana versentur, quorum decursionibus, et tactu prudenti, cuncta fiant iuxta tempora et modulationes carminis, ut agitatio follium, et tactus pinnarum, spiritum in tibias respondentes admittentium. Atque tale organum, quo minus eodem sensu hydraulicum dicatur, quo molendinam vento agitatum pneumaticum appellatur, nihil sane obstat. Et cer-

Putat itaque Ambrosius enneadecateridem a Nicaenis fuisse definitum, et commendatum; in quo quidem multi contendunt humani quid passum fuisse Ambrosium, et quae suo tempore ecclesiae vsu recepta erant, eadem sine discrimine pro Nicaenis statuta erronea sententia habuisse, aut Eusebii de paschate librum, Constantino oblatum, perperam concilio Nicaeno tribuisse.

Quod vero attinet ad ipsum de paschate decretum; refert hoc eruditissimus Valchius ad tria potissimum capita, quorum primo Patres Nicaeni voluerunt, ut sacra paschatis ab omnibus vno eodemque tempore et die celebrentur; cuius rei testimonia sumit ex epistola Synodica, Constantino, Eusebio, Athanasio, Sozomeno, Ruffino, et Ambrosio. Mandarunt etiam, ut ne cum Iudaeis eodem die perageretur; atque tandem, ut eodem die haec sacra in omnibus prouinciis fierent, quem illis ab antiquissimo tempore Romani, Alexandrini, alique occidentis populi, et nonnulli orientales, consecrare consueuissent. Fusc haec omnia ac doctissime pertractata, et si quis adiunxerit ad ea, quae commentationis huius posterior particula pertractat, procul dubio pleniorum decreti Nicaeni historiam vix ac ne vix quidem desiderauerit.

TOMVS II. Commentariorum, ad a. 1771. aeque continet eiusdem argumenti commentationes, qualem Meiseri V. Cl. commemorauimus, Tomo I. insertam. Ideo auctor hic e veterum Hydraulico disputat, disputatione in 3. partes tributa. Indicabimus palmaria capita. Veteres fore omnes, quaeuis Musisorum instrumenta ad organa retulerunt, quamuis, ut ex Vitruuio constat, nomen Organi absolute ponitur de celebri illo instrumento empneusto, quod hydraulicia machinis periciebatur, intelligendum. In hydraulico vero inest simul aquae et fistulae nomen, potestque hydraulica dici quaeuis

nis machina, ad quam aqua et fistulae ita adhibentur, ut vel aqua inferuiat vsibus fistulae, vel fistulae vsibus aquae: vsus tamen obtinuit, ut hydraulicum diceretur quidquid movendae, et ad necessitates, quin et voluptates nostras dirigendae aquae, inferuit, licet destitutum sit fistulis.

Quemadmodum nomine Organi vnicum machinae genus designabatur, ita etiam nomen Hydraulici eidem machinae tributum fuit per excellentiam, atque nonnunquam priori iunctum, ut nasceretur nomen hydraulicum organum; quae res, obseruante doctissimo auctore, non leuiter eorum turbauit, qui res ex rerum ipsarum vocabulis aestimare solent. Cum enim complura apud veteres viderent organorum musicorum genera, quae partim a corpore sonoro, partim etiam a modo sonum excitandi, nomen sortirentur: videlicet 1) ὄργανα κρούμενα a pulsando, 2) ἑχορδα, ἤτατα, κάρδια a chordis, earum tactu et tensione, 3) ἔμπνευσα a spiritu, quo animantur; facile sane fuit quartum quoddam ὀδραυλικῶν genus ita constituere, ut aqua vice animae, vel plestri aut mallei quoque, excitando sono adhiberetur, erantque qui affirmarent, aquam suo per ἀυλῆς decursu sonum effecisse. Speciem haec absurda sententia mutuari poterat ab Athenaei verbis, qui litem de constituendo genere hydraulici ita dirimit, ut rectius dicatur ἔμπνευσον, siquidem ab aqua inflatur.

Secundum genus organi hydraulici auctor V. Cl. ita constituit, ut qualicumque motu aquae, rotae et tympana versentur, quorum decursionibus, et tactu prudenti, cuncta fiant iuxta tempora et modulationes carminis, ut agitatio follium, et tactus pinnarum, spiritum in tibias respondentes admittentium. Atque tale organum, quo minus eodem sensu hydraulicum dicatur, quo molendinam vento agitam pneumaticum appellatur, nihil sane obstat. Et cer-

te non ignota sunt in Italia, atque alibi quoque, talia automata organa, in hortis imprimis Principum extrui solita, quorumque motus ab aqua pendet. Iure vero dubitat auctor, veteribus notam fuisse rotam sic dictam phonotacticam, nec esse, recte asserit, cur quis prouocet forte ad Heronem et Vitruuium, quandoquidem horum organa prorsus ab illis differunt. Etiam organum hydraulicum est, cui a qua spiritum subministrat, ut sibi mixtum deferat in peculiare aliquod receptaculum, ubi emergens ex aqua spiritus, fistulas animandas intrat, aqua vero effluens locum relinquit influenti iterum, et nouos spiritus aduehenti. Ctesibicam vero machinam, non inepte putat additam fuisse organo pneumatico, ut vehementi expressione aquae crebrum spiritum excitaret, atque communicaret.

Forte usus aquae, ad organa perficienda adhibitus, in eo constitit, ut non tam excitaret afflatu suo sonum, quam potius aliunde excitatum inflecteret, frangeret, crisparet, vel utcumque peregrino aliquo cultu et colore ornaret. De alio vero hydraulici generis intelligendi sunt, qui contendunt, sumtam fuisse aquam, non flectendae aut frangendae vocis causa, quin in immensum augendae potius. Atque in his primus est Isaacus Vossius, qui asserit, Organa, quae utrium, aut follium beneficio animantur, non inaequalem tantum, sed et imbecillum edere flatum, quae vero aquae beneficio inspirantur, non aequabilem tantum, verum adeo robustum et sonorum efficere sonum, ut longuis, quam vel tuba, vel buccina, exaudiri possint. Nemo profecto mirabitur, celeb. auctorem hic longe recedere a Vossio, qui organa follium inflata opposuerit organis aquae beneficio inspiratis, ut fere faciunt, qui tibias vel ipsa aqua, vel spiritu ex aqua nato, repletas fuisse contendunt. Neque vero etiam dici potest, aquae ministerio intendi et robustiores fieri illos flatum, nisi ab ipsius valis, quod perflant, lateribus be-

bono compaſſis, robur etiam accipere exiſtimentur. Nonnalli aquae, ad organum perficiendum, non aliam tribuunt virtutem, quam ut receptaculum ſpiritus, promole affluentis eſt per fiſtulas elabentis ſpiritus, ita mox augeat, mox coarctet, ut neque iuſto abundantius affluens fiſtulas ſtatim obruere, neque iuſto liberius effuſus, eas deficere poſſit. Ita putat Heroen ſtatuisse, aquam propterea addi, ut aerem abundantem loco cedens recipiat, continent, et in futuram tibiaram neceſſitatem ſeruet; quam ſententiam etiam Vitruvio tribuere, nihil dubitat eruditiffimus Meſſerna. Betalens quoque autumat, Veteres aquae adiectione nihil aliud intendiſſe, quam aequalem aeris compreſſionem, quamvis dicat, eundem finem multo perfectius in organis noſtris obtineri ope follium, quae ſententia eum a caſtris Veterum longe ſatis remouet.

Profecto res eſt admiratione digna, petiſſe Veſtium ſe impetrare; ut hydraulicum diceret organum, ad quod aqua non ſecus utebatur, quam quocumque alio pondere, neque animaduertiſſe, eodem iure etiam horologium diſci debere, vel lapideum, vel hydraulicum, prout vel lapis, vel vaſculum aqua plenum, in ſacoma ei appenſum eſt; quamvis forte non ineptus plane ſit qui neget, hydraulice nomen ab aqua datum fuiſſe, cum fieri recte utique potuerit, ut a Siphone potius hydraulico, vice follium adhibito, ita nominaretur; imo qui Vitruuii caput XIII. inſcripſit, de hydraulicis machinis quibus organa perficiuntur, magis reſpexiſſe videtur ad Siphonem Cteſibii, in vſus organi animandi traductum, quam ad aquae miniſterium. Ita vero aeſtimandum eſt, Cteſibium non reperiſſe rationes tibiaram ſyſtemata continentis organi empneuſti, ſed machinis tantum hydraulicis perfeciſſe. Poſtquam enim naturam aeris perſpexiſſet, varia excogitauit, et ſumma iuſtris confecit inſtrumenta, quibus aeris vim vel demonſtraret, vel

ad utilitates et voluptates hominum accommodaret, quorum facile princeps est Siphon contra incendia repertus, quem cum videret Ctesibius aquam validissime eiaculari, verisimile est, eo successu imitatum voluisse experiri, quid in spiritibus expressione valeret. Offerens se in experimentum fabrorum officinae, et organa pneumatica; aquam vero tam deinceps adiectam purge auctor, postquam animadverterat Ctesibius, spiritum a siphonibus robustum quidem, verum non ita aequabilem; ut a siphonibus, exprimi, hinc opus esse receptaculo quodam variabilis magnitudinis, quod spiritum recipiat, et quasi temperet, ante quam subeat fistulas, id quod aqua adiecta, non tam hydraulicis, quam neco recepto loquendi hydrostaticis aequilibrii legibus praestare videbatur. Porro videtur a Siphonibus summis exemplar modiolorum aeri comprimendo aptorum, quibus loco toni sic dicti instructae Catapultae aërotonarum appellationem acceperant. Tandem hydraulici speciei extremis quasi sineis adumbrata, singulas eius partes distinctis explicat auctor, vsus descriptione Heronis imprimis, Vitruvii etiam, quoties cum illa convenit, dissensum utriusque, atque interpretum ab utroque, proprium quoque sibi dissecessit, dubitationes suas, et suspensiones, subiectis notis indicat.

CHRIST. GUILIEL. FRANG. VALEX. *de persécutionibus Christianorum Romanarum causis non solum politicis, sed etiam religiosis.* Prodit haec commentatio insignem rerum ecclesiasticarum antiquarum peritiam, et singulare dubia a cœcis remouendi studium, iunctum integerrimo amoris veritatis. Constituit vero celeb. auctor duplicem Christianarum persecutionum fontem, quorum prior in causis politicis est, alter vero in causis professæ religionis paganae.

Leges nimirum ab Imperatoribus Romanorum aduersus Christianos datas. et spectare omnes probat auctor, ut ne quis

quis Christianorum sacris nonnem suam adscriberet, non contentus religionis causa ageretur, ut ne cui liceret aut Christiano, aut Christianorum esse magistro, unde consequi putat, familiam Christianorum reipublicae detrimentum adferre, ac saluti publicae perniciosam esse, credidisse, qui tales leges sancirent; in cuius rei testimonium adducitur *Cornel. Tacitus*, antiquissimus eorum omnium, quorum monumenta de persecutionibus Christianorum ad nostra tempora servata fuere. Constat ex mente eius, non ferendos esse homines, qui siue Romanos solos, siue hoc cum reliquis populis, hostili odio prosequerentur; et reipublicae interesse hos neci tradi. In hunc locum etiam adducuntur Tertulliani orationes, quibus ostendit, Christianos non esse hostes publicos; ex his nimirum luculenter intelligitur, odii calumnia et iudices contra Christianos fuisse vfos. Atque haec omnia obscura reuera sunt, nisi, cur reipublicae Christianos summum exitii periculum adferre Romani crediderint, inteli, arur.

Atque in eius rei cognitionem congrua satis ex historia ecclesiastica adferuntur. Quotquot nimirum ex Romanis ad sacra Christianorum transibant, relinquebant utique patrios Deum colendi mores, leges violabant quibus illi imperabantur, et quibus putabant omnem reipublicae salutem contineri. Hinc desolata templa, et intermissa sacrificia apud Plinium Lib. X. cap. 97. Sua velut sponte inde noscebantur criminationes, quibus Christianos impetebant Romani. Obtristabant religionem christianam, novam utpote, et contrariam Romanas, quam falso credebant antiquitate commendari. Etiam contumelioso superstitiosis nomine saepissime eam tradebant, ut Plinius, qui, postquam per tormenta quaesivisset ancillas, nihil aliud se inuenisse ait, quam superstitionem pravam, et immodicam. Tandem eruditissimus auctor, firmandae suae sententiae, ad-

L I I 2

du-

te non ignota sunt in Italia, atque alibi quoque, talia automata organa, in hortis imprimis Principum extrui solita, quorumque motus ab aqua pendet. Iure vero dubitat auctor, veteribus notam fuisse rotam sic dictam phonotacticam, nec esse, recte asserit, cur quis prouocet forte ad Heronem et Vitruuium, quandoquidem horum organa prorsus ab illis differunt. Etiam organum hydraulicum est, cui a qua spiritum subministrat, vt sibi mixtum deferat in peculiare aliquod receptaculum, vbi emergens ex aqua spiritus, fistulas animandas intrat, aqua vero effluens locum relinquit influenti iterum, et nouos spiritus aduehenti. Ctesibicam vero machinam, non inepte putat additam fuisse organo pneumatico, vt vehementi expressione aquae crebrum spiritum excitaret, atque communicaret,

Forto vsus aquae, ad organa perficienda adhibitus, in eo constitit, vt non tam excitaret afflatu suo sonum, quam potius aliunde excitatum inflecteret, frangeret, crisparet, vel vtrunque peregrino aliquo cultu et colore ornaret. De alio vero hydraulico genere intelligendi sunt, qui contendunt, fumentam fuisse aquam, non flectendae aut frangendae vocis causa, quin in immensum augendae potius. Atque in his primus est Isaacus Vossius, qui asserit, Organa, quae vtrium, aut folium beneficio animantur, non inaequalem tantum, sed et imbecillum edere flatum, quae vero aquae beneficio inspirantur, non aequabilem tantum, verum adeo robustum et sonorum efficere sonum, vt longuis, quam vel tuba, vel buccina, exaudiri possint. Nemo profecto mirabitur, celeb. auctorem hic longe recedere a Vossio, qui organa foliibus inflata opposuerit organis aquae beneficio inspiratis, vt fere faciunt, qui tibias vel ipsa aqua, vel spiritu ex aqua nato, repletas fuisse contendunt. Neque vero etiam dici potest, aquae ministerio intendi et robustiores fieri illos status, nisi ab ipsius vasis, quod perstant, lateribus be-

bene compactis, rebus etiam accipere existimentur. Nonnulli aquae, ad organum perficiendum, non aliam tribuunt virtutem, quam ut receptaculum spiritus, promole affluentis et per fistulas elabentis spiritus, ita mox augeat, mox coarctet, ut neque iusto abundantius affluens fistulas statim obstruat, neque iusto liberius effusus, eas deficere possit. Ita putat Heron statuens, aquam propterea addi, ut aerem abundantem loco cedens recipiat, continent, et in futuram tibiaram necessitatem seruet; quam sententiam etiam Vitruvio tribuere, nihil dubitat eruditissimus Meiserus. Retalus quoque autumat, Veteres aquae adiectione nihil aliud intendisse, quam aequalem aeris compressionem, quamvis dicat, eundem finem multo perfectius in organa nostris obtineri ope folliam, quae sententia eum a castris Vasaerum longe satis remouet.

Profecto res est admiratione digna, petuisse Vestrum a se impetrare, ut hydraulicum diceret organum, ad quod aqua non secus utebatur, quam quocunque alio pondere, neque animaduertisse, eodem iure etiam horologium diuisi debere, vel lapideum, vel hydraulicum, prout vel lapis, vel vasculum aqua plenum, in Sacra ei appensum est; quamuis forte non ineptus plane sit qui neget, hydraulae nomen ab aqua datum fuisse, cum fieri recte utique poterit, ut a Siphone potius hydraulico, vice folliam adhibito, ita nominaretur; imo qui Vitruuii caput XIII. inscripsit, de hydraulicis machinis quibus organa perficiuntur, magis respexisse videtur ad Siphonem Ctesibii, in usus organi animandi tractum, quam ad aquae ministerium. Ita vero aestimandum est, Ctesibium non reperisse rationes tibiaram systemata continentis organi empneusti, sed machinis tantum hydraulicis perfecisse. Postquam enim naturam aeris perspexisset, varia excogitauit, et summa iadustria confecit instrumenta, quibus aeris vim vel demonstraret, vel ad

ad utilitates et voluptates hominum accommodaret, quorum facile princeps est Siphon contra incendia repertus, quem cum videret Ctesibius aquam validissime eiaculari, verisimile est, eo successu imitatum voluisse experiri, quid in spiritibus expressione valeret. Offerebant se in experimentum fabrorum officinae, et organa pneumatica; aquam verò tam deinceps adiectam puge. auctor, postquam animadverterat Ctesibius, spiritum a siphonibus robustum quidem, verum non ita aequabilem; ut a siphonibus, exprimi, hinc opus esse receptaculo quodam variabilis magnitudinis, quod spiritum recipiat, et quasi temperet, ante quam subeat fistulas, id quod aqua adiecta, non tam hydraulica, quam neco recepto loquendi hydrostaticis aequilibrii legibus praestare videbatur. Porro videtur a Siphonibus sumsisse exemplar modiolorum aeri comprimendo aptorum, quibus loco toni sic dicti instructae Catapultae aërotonarum appellationem acceperant. Tandem hydraulici speciei extremis quasi lineis adumbrata, singulas eius partes distinctas explicat auctor, vsus descriptione Heronis imprimis, Vitruvii etiam, quoties cum illa convenit, dissentiam variasque, atque interpretum ab utroque, proprium quoque sicubi discessit, dubitationes suas, et suspiciones, subiectis notis indicat.

CHRIST. GUILIEL. FRANG. VALEX. *de persecutionum Christianorum Romanarum causis non solum politicis, sed etiam religiosis.* Prodit haec commentatio insignem rerum ecclesiasticarum antiquarum peritiam, et singulare dubia a certis remouendi studium, iunctum integerrimo amoris veritatis. Constituit vero celeb. auctor dupliem Christianarum persecutionum fontem, quorum prior in causis politicis est, alter vero in causis profanae religionis paganae.

Leges nimirum ab Imperatoribus Romanorum aduersus Christianos datas. eo spectare omnes probat auctor, ut ne quis

quis Christianorum sacris nonnisi summa adscriberet, non contentus religionis causam ageretur, ut ne cui liceret aut Christiano, aut Christianorum esse magistro, unde consequi putat, familiam Christianorum reipublicae detrimentum adferre, ac saluti publicae perniciosam esse, credidisse, qui tales leges sancirent; in cuius rei testimonium adducitur *Cornel. Tacitus*, antiquissimus eorum omnium, quorum monimenta de persecutionibus Christianorum ad nostra tempora servata fuere. Constat ex mente eius, non ferendos esse homines, qui siue Romanos solos, siue hoc cum reliquis populis, hostili odio prosequerentur; et reipublicae interesse hos neci tradi. In hunc locum etiam adducuntur Tertulliani orationes, quibus ostendit, Christianos non esse hostes publicos; ex his nimirum luculenter intelligitur, odii calumnia et iudices contra Christianos fuisse vfos. Atque haec omnia obscura reuera sunt, nisi, cur reipublicae Christianos summum exitii periculum adferre Romani crediderint, intellegatur.

Atque in eius rei cognitionem congrua satis ex historia ecclesiastica adferuntur. Quotquot nimirum ex Romanis ad sacra Christianorum transibant, relinquebant utique patrios Deum colendi mores, leges violabant quibus illi imperabatur, et quibus putabant omnem reipublicae salutem contineri. Hinc desolata templa, et intermissa sacrificia apud Plinium Lib. X. cap. 97. Sua velut sponte inde noscebantur criminationes, quibus Christianos impetebant Romani. Obtestabant religionem christianam, novam utpote, et contrariam Romanas, quam falso credebant antiquitate commendari. Etiam contumelioso superstitionis nomine saepissime eam traducebant, ut Plinius, qui postquam per tormenta quaesivisset ancillas, nihil aliud se inuenisse ait, quam superstitionem pravam, et immodicam. Tandem eruditissimus auctor, firmandae suae sententiae, ad-

ducit perurgatam gentiliam criminationem, quae insignes calamitates quibus magna eo tempore pars Imperii affligebatur, pestem videlicet, bella, fluviorum inundationes terrae motus, famem denique inde desuabant, quod essent in Imperio Christiani, qui deos non colerent, sed contemnerent potius atque riderent. Ostenditur id testimonio delantis ex scriptis Cypriani, Arnobii, Tertulliani, Firmiani, ex insigni denique Porphyrii per Eusebium seruato loco: *nunc mirum vlli videatur, civitatem hoc morbo tot iam annos conficari, cum Aesculapius caeterique dii hominum consuetudini et consortio se subduxerint. Ex quo cum Iesus coli coepit, communem ac publicam Deorum opem nemo sensit.*

Praeterea his causis politici adiungit celeb. auctor alium persecutionum fontem, quem aperit ostendendo, fuisse Christianos non tantum impietatis in Deos, verum in Imperatores etiam, suspectos, cuius criminis imputationes potissimum apud scriptores citatos, et causae deprehenduntur, quarum primam in hoc ponunt, quod Christiani honores diuinos, appellationem *Domini*, insignium adorationem, Imperatoribus tribuere recusarent; secundam aiunt, quod pro horum salute nec vota facerent, nec sacrificia diis offerrent; tertiam denique, quod per Genium Caesaris iurare nollent. Caeterum auctor non negat, Christianorum conuentus clandestinos, nocturnos, antelucanos, conuiuia nem agaparam nomine celebrata, habuisse suspicionem periculi, quamuis vani, tranquillitati reipublicae metuendi. Huius enim generis congregationes legibus Romanis prohibitae fuere, quod usu et exemplis didicerant, natus inde fuisse saepius coniurationes sceleratissimas.

Ergo cum legibus eiusmodi latis, atque identidem repetitis, obtemperare nollent Christiani, noua hinc criminandi causa nata fuit, pertinaces esse, immorigeros, et ad-

vop-

versus magistratus obstinato animo, gentis hominum quod exterminari e republica omnis prudentiae civilis ratio suadeat. *Neque enim dubitabam,* inquit Plinius, *qualecumque esset quod faterentur, perniciam certe et obstinationem debere puniri.* Omnibus ita persecutionum causis diductis explicatis, negat tamen celeb. Valehius, curam salutis publicae unquam fuisse causam; cur Romani persecuerentur Christianos, sed superstitionem, amorem auitae religionis, studium sacra patria retinendi, si non omnium, multorum tamen animos ita occupasse, ut odium, quod a religione nomen habet, aduersus Christianos conciperent. Si quis enim inquit imperans alios a se in religione dissidentes, ommittere iusserit publicas caerimoniae, cultusque diuini particulas, quas legibus institutisque suae reipublicae aduersari putet, aut vetuerit, ne dogmata de re diuina, quae periculi quid habere ipsi videantur, libere proponant, aut ciues suos ad mutanda sacra pristina perducant, is certe, ex solis prudentiae civilis rationibus omnia ista velle posse facile creditur, eique, si vel ex nostra sententia male sentiat, ob hanc excusationem venia conceditur. Quod si idem vero miseros illos non solum ad deserendas suas, quas veras esse sibi persuadent, de re sacra opiniones, relinquendosque, quos diuinitas sibi praescriptos esse existimant, summum Numen colendi ritus, aut ad amplectenda sacra, quae illi superstitione credant, Deoque iniuriosa, eosque quos negant deos esse, diuinis honoribus prosequendos, ut cogit, et suppliciis exquisitisque tormentis compellat, is illa excusatione nequit uti, sed superstitionis in suam, odii in alienam illorum religionem, iure accusatur. Maximum est discrimen inter religionis libere exercendae facultatem, et libertatem conscientiae: illam ciuibus aduerso, prudentia suadere potest; hanc iisdem denegare, et ut denegetur atrocius in eos saeuire, nihil suadere unquam poterit, nisi inamantis superstitio. Atque tali commotos fuisse

de Imperatores ad affligendos Christianos, luculentis historiae monumentis, egregie docuit Valchius.

JOH. PHILIPP. MURRAY de *Britannia atque Hibernia, Saeculis a sexto inde ad decimum, litterarum domicilio*. Insignis huius commentationis, quae diffusae rerum historicarum cognitionis, atque lectionis vastae documentum est, palmaria fere capita haec sunt. Depingit primo faciem Britanniae antiquissimis temporibus, antequam nimirum Hiberniae illata esset religio Christiana, atque ante aduentum Anglorum et Saxonum in Britanniam, qui Saeculo quinto contigit. Notantur hic, suisque officiis distinguuntur Druides britanni, Euhages, atque Bardi. Priores affectasse vbiuis mysteria, compluriumque annorum exercitium exegisse ab iis, qui suis sacris initiari vellont, inde aditum ad dignoscenda Druidum instituta difficultem esse. Euhages (Vates, exteri, dixerunt) sacrificijs praefuisse, intentos etiam scrutinio rerum naturalium. Bardos denique fuisse Poetas, qui heroicis versibus facta illustrium virorum celebrarent. Britannia diuisa mari ab Europa reliqua, incognita fere terra fuit, infinita multitudine rationum barbararum habitata, cum Caesar illi arma inferret, sensim tamen sub Imperio Romanorum veterem barbariam deposuit. Factum hoc fuit opera, in primis Iulii Agricolae, cuius in mansuefaciendis et erudiendis Britannorum animis merita iure ab auctore laudantur. Persequitur strictim, (est enim hic mira paucitas monumentorum fide dignorum,) borealis Britanniae montibus horridae populi Caledoniorum fata; Pictorum et Scottorum qui illis successere, Hiberniae etiam antiquitates quamvis magnam partem dubias, quin et fabulosas forte, ex quibus tales in historia natae narrationes contentiosae, quae lectores saepe dubios reddant, vtrum de Hibernia, an de Scotia hodierna accipienda sint, quae in antiquis monumentis

le.

leguntur, cum utrique Scoti, et Hiberni, et Albini eadem plane sibi vindicent.

Dubium est, quorum opera in Britannia coetus Christianorum primum coire coeperint: et quamvis sub Anglorum et Saxonum adventum Christiana religio propagata fuerit, maior tamen hoc tempore Britanniae pars, ex sententia auctoris, veteri adhuc superstitione imbuta mansit. Palladius, ad Hibernos conuertendos a Coelestino Praefule Romano missus, nihil fere inter hos ex voto egit; felicior post eius mortem existit Patricius, qui magnam hominum vim ab auita religionis superstitione ad sacra Christianorum perduxit, ob quam rem illi et nomen Apostoli Hiberniae mansit. Sequitur tandem descriptio labascentis eruditioris in terris Romanorum Imperio subiectis; nec minus digna lectu sunt, quae solertissimus auctor non interrupto chronologiae filo; adfert de Scohis Hibernicis, Seminario Columbae Hyensis, Augustini in Angliam adventu; de Hibernorum in Galliam et Germaniam profectioe et meritis, de Cambro-Britannorum studiis, Theodorij Cilicis et Hadriani in Angliam adventu, de Aldhelmo; de litterarum statu et conditione in Hibernia sub decursum Saeculi septimi; de Beda venerabili Saeculo octavo inter Anglos illustri, de Schola et bibliotheca Eboracensi, de aevi Alfredini in Anglia felicitate, de fati litterarum Saeculo decimo in Anglia, Scotia, et Hibernia, tandemque de statu Hiberniae ab Anglis Saeculo duodecimo expugnatae.

TOMVS III. ad annum 1772. pertinet, diues et ipse commentariis profundae doctrinae, et ad disciplinarum commodum multum profuturis. Quibus ipsa Societas finibus studia sua circumscripta, ut in physicis, mathematicis, et historicis disciplinis, iisque litteris versentur, quae ad eruditionem philologicam referri solent, utque eas potissimum

tissimum partes, eaque rerum genera perpoliat, quae peculiare aliquod studium et otium postulant, nec adhuc expedita satis et illustratae sunt; intra eodem etiam fines continuere suas curas eruditi, quorum commentationes praefens Tomus complectitur. Non infans ergo ab his litterarum generibus aliena, nec vulgaria, vel in libris cathedrariis, aut lectionibus academicis exponi solita, nec hypotheses, aut meras forte argutias.

ALBERT. VVD. ERID. MEISSER *de emendatione Scalae Thermometri, inter puncta ex observationibus definita, interpolationis.* Postquam doctiss. auctor ingentem thermometricorum apte constructorum numerum scalis instruxerat, vidit graduum inaequalitatem non sitam esse in vaga quadam culpa, quin constantem esse potius, atque a causa pendens quae certam quandam legem sequatur. Observavit etiam, ubi scalae partes, quae inter puncta fixa interiacent, ex mente Fahrenheitii diuiduntur, in plerisque, tantum non omnibus thermometris, gradus a frigore inde aquae congelantis, ad calorem usque sanguinis humani, constantiori iusto maiores fieri, illos vero, qui ab eodem aquae in glaciem abeuntis termino, ad terminum frigoris sale ammoniaco exasperati descendunt, iusto minores fieri. Terminus ope caloris humani definitus constantior perhibetur termino, ad quem aqua in glaciem conuertitur; quod tamen non eo dictum vult celeb. auctor, ut inferatur, rectius definiti, et constantiorem esse calorem sanguinis eo, qui afficiat aquam in glaciem iamiam abituram. Terminum nimirum caloris humani alio modo nequit haberi fides, nisi quatenus etiam scalae extremis, inter quae ille suum locum tretur, sua fides constet; cum alterutro extremo perperam constituto, gradus quicumque intermedius, quo rectius erit constitutus, tanto etiam minus suo loco esse videbitur. Praeterea quoque tenendum, in omni machina tam varie posse

posse peccari, ut error modo emehdet errorem, mox etiam ipsam veritatem suspitione erroris cuiusdam inficiat; unde fieri quoque posse colligit auctor, ut gradus 32. non minus legitime definiatur quam gradus 98, a causa tamen aliqua occulta loco suo moveatur, quae in hac caloris temperie praeualeat.

Sunt complures, qui in hac re tuborum inaequalitatem reprehendant; et est sane, auctore monente, duplex hie inaequalitatis attendenda. Altera fortuita prorsus est, et inconstans, quae ab aere aut sordibus vitro admixtis oritur, vel quod massae vitri, dum in tabos gracilescere debent, non eodem modo, gradu, et tempore, aut liquefcunt, aut inflantur, et duruntur, aut rursus indurefcunt, vel quod ipse thermometri artifex culpam admiserit, quae formae vitium possit inferre. Altera tuborum inaequalitas constantior est. In officina nimirum vitrisaria quantacunque cura tubi conflentur, non tam exacte cylindrici fieri possunt, quin potius media tubi pars semper aequabilior est et magis cylindrica, quam partes extremas. Atque ideo etiam iubentur artifices, ex tubis octo et amplius pedes longis, exscindere mediam partem, duos aut tres pedes longam, ex qua sola thermometrum efformetur.

Admodum profecto inter se discrepant sententiae eius artis peritorum circa hanc rem. Nam ut altitudo Mercurii in aqua ebulliente ascendat ad gradum 212, aut etiam ad 600 ebulliente ipso Mercurio, sunt qui statuunt, totum volumen, spatium videlicet, quod occupat in frigore salis ammoniaci, secundum in 10782 particulas, aut etiam secundum aliorum rationes calculi in 11124, 11520 imo etiam in 11790. Quod si non tubi ipsius capacitas mensuranda proponitur, sed cavitatis inaequalitas exploranda, vix credibile esse auctor asserit, ut artifex in comparatione

M m m

in-

interuallorum, quae fixis punctis interierent, adeo erret, ut error tribus gradibus respondeat. Itaque sententia reiicienda videtur, qua perhibetur, scalae partem, a termino frigoris glacialis non debere diuidi in gradus 32, sed potius in $29\frac{1}{2}$. Propius tamen accedere ad verum videtur, si quis dicat, inaequalitates scalae oriri potius ab aucta per calorem tubi, maxime vero phialae, in quam tubus definit, capacitate. Constat vero etiam, nunquam liquorem ascendere ad eam altitudinem, quam praefens calor postulat; eo enim calore, quo ille expanditur, relaxantur adeo receptacula, ut liquori maiorem, quo desideat, quam antea locum praebeant. Itaque etiam non omnia liquoris momenta redundant in tubum, sed ea tantum, quae in dilatato receptaculo locum non inuenerunt, neque scalae gradus indicant modum, quo liquor a calore augetur, sed quo liquoris augmenta auctas vaporum capacitates superant. Verendum enim foret, ne, si ab eodem calore aequalia vtriusque augmenta producantur, tota scala in punctum contrahatur respondens permanenti altitudini Mercurii; et si vel maxime constantem sequatur legem haec augmenta, ita ut ad quemuis datum caloris gradum, Mercurii volumina, et vaporum spatia, eandem rationem seruent: dubium esse nequit, quin etiam differentiae inter vtriusque augmenta eandem rationem sint habiturae, unde scala iusto minor similis tamen illi futura esset, quam constans vaporum magnitudo postulasset. Eandem legem facile etiam admittunt, qui futurum affirmant, ut, si dentur tubi exacte cylindrici, aequalibus scalae gradibus respondeant aequalia fluidi incrementa.

Aliter tamen iudicandum esse celeb. auctor docet, si secundum aliam legem vitrea vascula relaxentur, quam quae nititur augmentis fluidorum. Et cum maxima veri specie hoc dici vel inde putes, quod ne quidem liquores diuersi

uerſi ab vno eodemque caloris gradu adſciantur, ſed ſecundum diuerſas plane leges intumeſcant. Quidquid tamen horum ſit, recte vtique calpae quandam partem tribuendam eſſe tuborum conſtanti inaequalitati, oppido manifeſtum eſt, qua fiat, vt quaecunq; demum tubi portio adhibeatur ad conſtruendum thermometer, non tam cylindri, quam conoidis truncati, aut duorum etiam conoidum ſecundum baſes minores coniunctorum, circa diuiſionem ſcalae ratio haberi debeat. Conſtructum fuit olim a Biſſingero vaſculum, ab vna parte conuexum, concuum ab altera, ſcutellae forma, quae magnitudinem ſuam ſeruare videbatur, quocunq; tandem modo vitrum a frigore aut calore adſiceretur: recte tamen negat auctor, hunc finem intendiſſe inuentorem illuſtram eius vaſculi; eo nimirum dirigebat ſua experimenta, vt oſtenderet, quod nonnulli negabant, breuiſſimos liquoris ſaltus non a vitio liquoris, ſed vaſculi potius, deriuandis eſſe: omnem adeo quaestionem eo rediſſe, vtrum vaſcula vitrea dilatarentur calore, vel coarctarentur frigore, et vtrumque fuit comprobatum. Contrarium putabant Bononiienſes Academici, opinantes, Biſſingerum, pro ſingulari ſua ſolertia hanc vaſculi formam excogitaſſe, quod videret, interiorem eius capacitatem eandem fore, ſiue vtramque ſuperficiem relaxaſſet, ſiue frigus conſtrinxiſſet,

Sunt qui patent, melius conuenire cylindros in thermometer bulbum, quam ſphaeras. Et Deſagulierius adfert experimentum, quo thermometer vtriuſque formae in aquam immiſſis calidam, liquor priorum e veſtigio euehi, poſteriorum contra non niſi ſaltu prius deorſum facto, comprobetur. Enimvero negat Meiſterus, hanc diuerſitatem, conſtantem et perpetuam, a forma cylindri venire, quin potius affirmat, pendere ab eiusdem maiori ſuperficie, quae patientiorem calori in liquorem ſeſe inſinuat.

M m m 2

anti

antiaditum praeber. Scalearum utpote inaequalitates, atque etiam liquoris, nullatenus ab vna eademque causa deriuandas esse; et sublata quidem vasculi mutatione tolli salus liquoris, minime vero a saluum defectu concludendum esse ad constantem vasis magnitudinem. In simplicissima quidem scala, a termino dato ad proxime sequentem per aequales gradus ascenditur, qui tamen non irrogantur legem naturae, secundum quam errores quoque non subito maximi existunt, sed sensim crescunt.

Atque ob hanc rationem celeb. auctor aliam methodum in conficiendis scalis suis sequutus est, ut videlicet inde ab aqua congelascente gradus sensim maiores faceret, ad terminum vsque caloris humani. In plurimis quidem scalis haec lex profuit ad aequabilem et oculo non ingrati graduum seriem obtinendam, quamvis in aliis obfuerit, et maiorem discrepantiam inter gradum 98 et sequentes proxime induxerit, quam quae futura fuisset medio scalae spatii in aequales gradus diuiso; id quod impulit auctorem, ad veriorum et aequabiliorem scalae interpolationem ex cogitandam.

TOMVS IV. qui ad annum 1773. pertinet, plenus est diligenter et accurate scriptis commentationibus, de quibus vnam Valchii historicam, de Homeritis, recensebimus; reliquas, cuiusvis generis lectoribus Commentariorum relicturi. Cum fatorum, quae Homeritae, qui magnam olim Arabiae felicitatis partem ad fauces maris Erythraei tenebant, Saeculo VI. experti sunt, monumenta varia, non modo diuersa inter se, sed etiam per bina fere saecula sensim e bibliothecis eruta, ad eruditorum manus peruenere, fieri utique non potuit, quin antiquiores Scriptores multa ignorarent, quae patrum nostraeque memoria inuestigata accuratius in lucem protracta sunt. Separarunt saepe, ut fieri

fieri solet, viri docti; Scriptores, quos coniungere debuissent, atque adeo singuli suos quasi duces secuti, in diuersas contra veritatem sententias iurare. Erant tamen etiam nonnulli, qui cum laude summa in explicanda hac historiae particula versarentur, quorum facile fuere Principes; *Ioseph. Simon Assemanus, Petrus Rahelus, Anglicani historiae universitatis conditores, Daniel Ritterus, Michael Lequien, atque Paulus Ern. Jablonskius.* His vero tam praeclare de Homeritarum historia meritis Scriptoribus suo iure associandus est summe vener. Valchius, cuius hoc Tomo contentae doctae et accurate scriptae commentationis potiora excerpti sumus capita:

CHRISTIANI GVIL. FRANC. VALCHII *Historia rerum in Homeritid, Saeculo sexto, cum a rege Iudaeo contra Christianos, tum ab Habessinis ad hos ulsiscendos gestarum.* Scriptorum de Homeritarum rebus tres celeb. auctor classes constituit, Graecorum, Syrorum, Arabum, primumque locum defert Graecis, non quidem quod magis perite et scienter aliis de his dixerint, aut fide eos antecellant, sed quod vnice primi lecti et usurpati fuerint. Primo ergo laudantur acta martyrii S. Arethae et Sociorum, a Simeone Metaphraste graece scripta, cuius fusa enarratio, vitio temporis, quo vixit, variis de miraculis, adparationibus, vocibus coelitus auditis, commentis exornata est, adeo vt Antonius Pagius recte contradixerit Baronio adfirmanti, Metaphrastem actis Arethae nullam aliam adhibuisse operam, quam vt ea ex auctore integerrimae fidei exseriberet. Post haec acta est Procopius, qui aetate inter Graecos principatum tenet; cui iungitur Nonnosus, coaeuus, isque legatus ab Imperatore Iustiniano ad Aethiopas, Homeritas, Saracenos, aliosque Orientis populos. Huius iniuria temporum deperditae historiae fragmenta nonnulla seruauit Phoenus.

Homeritarum historiae illafrandae etiam seruit *Theophanes*. In annalibus enim suis rerum Byzantinorum mentionem fecit inter Homeritas gestarum rerum, facileque videre est, usum fuisse actis Aethiopiae vetustioribus, non nihil diuersis ab illis, quae adhibuit *Metaphrastes*. Qui vero *Theophanem* sequuti sunt auctores, *Ioannes Malala*, *Georgius Cedrenus*, *Ioannes Zonaras*, atque *Nicephorus Callistus*, quique monumenta vetustiora, non sine errore, perturbatione ordinis, supinaque negligentia, descripserunt, merito ab auctore contemnuntur.

Syrorum, qui de Homeritis scripsere, princeps nominatur *Simeon Betharsensis*, ceteros acumine vera videndi multum superans. Eius prostat epistola de Homeritis martyribus ad *Simeonem Gabulae* abbatem scripta anno Graecorum 835. d. 20. *Canuni*, qui Latinorum, Ianuario responderet. Ex hac vero epistola intelligitur, *Simeonem* una cum *Abrahamo* a *Iustiniano* ablegatum fuisse ad *Mundarum Arabiae* regem, pacis conciliandae, atque foederis cum eodem constituendi gratia. Secundus Syrorum ab auctore laudatus scriptor, aetate *Simeoni* suppar, *Ioannes* est Asiae episcopus, idemque commentariorum historicorum auctor, in quos non tantum *Simeonis* epistolam retulit, sed eidem etiam partim praemisit, partim subiiecit, quae ad rerum illa tempestate in *Homeritide* gestarum seriem pertinent. Atque has particulas annalium, quos condidit *Ioannes*, una cum *Simeonis* epistola, solus *Dionysius Patriarcha*, sub finem Saeculi VIII, celebris, seruaui.

Quod tandem attinet ad Arabes de Homeritarum rebus scriptoribus, non negat quidem *Valchius*, insignem eorum numerum in praestantissimis Europae bibliothecis asseruari, plerosque tamen viros doctos satis habuisse, excerptas ex Arabum monumentis particulas, modo latine, modo gallice,

ce, describere. Et functus est hac opera primus Eduard. Pocokius, qui ex commentariis *Abulfedae*, *Algiannabil*, *Achmedis Ibn Ioseph*, aliorumque, seriem regum provinciae Gemanae, h. e. Arabiae felicitis, Hamyarientium siue Homeriticorum composuit. Eodem fere tempore *Abrahamus Echellenfis* edidit supplementum Chronici orientalis, hausitque ex *Ismaele Sciahinsiah*, *Mashudio*, atque *Bensahna*. Post Pocokium et Abrahamum, etiam Bartholomaeus Herbelotus, in Bibliotheca orientali, nonnulla profert, quae in Arabum monumentis de Homeritici Imperii reiue christianaefatis inuenit, quamuis dispersa admodum, et gallice conuersa. Litteras vero orientales multum promouit *Albertus Schultens*, quod primus nonnulla Arabicae historiae monimenta formis litterarum curauit describi, morte quamuis impeditus coeptum opus ad finem perducere non potuerit. Mansere ergo exempla libellorum excusorum, nullo titulo, nulla praefatione ornata, et perpetuae quasi obliuioni tradita. Sed obtinuit hos libellos amici cuiusdam Belgae beneuolentia Ioannes David Michaelis, inter Goetttingenses illustris, atque Valchio tandem usum eorum concessit.

In his autem inest I. Historia Imperii vetustissimi Ioctanidarum in Arabia felice, ex *Abulfeda* Saeculi XIV. scriptore fidei laude nobilissimo. II. Historia Imperii vetustissimi Ioctanidarum in Arabia felice, ex *Hamza Ibn Elhasan Hisspahanensi*, qui Saec. X. floruit. III. Historia Imperii vetustissimi Ioctanidarum in Arabia felice, ex Nunciis Saec. XIV. claro. IV. Historia euerfi Imperii Ioctanidarum in Arabia felice, ex *Taberita*, siue ex Commentariis *Abu Giasar Mohammed Ibn Iezid Taberita* desumpta qui sub initium Saec. X. floruit, et inter praestantissimos historiae Arabum scriptores communi eruditorum iudicio numeratur. V. Historia euerfi regni Ioctanidarum in Arabia felici ex libro

Me-

Mesoudii, sive *Maskadii* qui, Saeculo decimo medio obiit. Titulus huius libri est: *prata auri, et fodinae gemmarum*.

Sane, qui non plane historicarum rerum congoscendarum viae rationisque expertus est, facile laudem S. V. Valchio concefferit maxime meritam, tot Graecorum, Syrorum, et Arabum monumentis legendis, inuicem comparandis, fabulosis commentis a vero, certis ab incertis, disiungendis; cuius operae taedii plenae fructum et accessionem ad historiam, pars huius commentationis posterior exhibet. Atque ex hac discere licet: sub Iustino I. eo t'gisse eadem *Nagranensem*, et Christianorum vexationem omnem sub *Dfunovasi*, consentientibus fere Graecis omnibus, *Simone Betharferfi*, atque Nonnofo, non etiam repugnantibus Arabibus, qui eam ad *Cavadis* tempora referunt. In dubio vero relinquendum, anao ne 522, an 523, an vero 524 contigerit *Dfunovasi* persecutio. *Elesbaani* profectioem in Homeritidem breui post tempore, adeoque sub *Iustino*, contigisse probabiliter, non repugnante *Procopio*, vt quidem visum est nonnullis; *Procopio* et *Arabibus* fides habenda, adfirmantibus, *Abraham* non sub Iustino; sed sub Iustiniano regnum Homeritarum occupasse; sed incertum esse, quot annorum interuallo *Abrahae* contra *Ariatum* sive Hemisphaeam seditio ab *Elesbaani* bello contra *Dfunovosum* disiuncta fuerit; licet Arabibus non deneganda videatur fides, contendentibus, illam ante mortem *Cavadis* euenisse. Verisimile tandem esse, *Seiphum* sub exitu Regis *Cosrois* *Habessinos* ex Arabia eiecisse; esse hoc quidem loco rerum ferriem admodum turbatam, adeo vt vel expeditionem *Meccanam* anno *Muhamedis* natali contigisse, vel *Abrahae* filios post eum multis annis regnasse, vel *Cosroem* *Homeritas* sibi subiecisse, negandum sit.

*INSTITUTIONES ASTRONOMIAE SCIENTIA-
rumque coniunctarum, Gnomonicae, Chronologiae, Geogra-
phiae, artisque nauticae, Scholis priuatis accommodatae:*

Auctore IOH. FRIDER.

HENNERT.

Traiecti ad Rhenum, apud Abr. van Paddenburg, Aca-
demiae Typographum 1778.

Non est profecto tanta copia compendiorum explicandis ad captum discipulorum veritatibus diuinæ Astronomiæ, hætenus conscriptorum, ut opusculum celeb. Auctoris inter superflua reponi debeat. Mole quidem exiguum, quale etiam ex consilio auctoris esse debuit, ubertate tamen rerum pertractatarum, prudenterque instituto selectu, vehementer sese commendat, quanquam lenem admodum et fugitiuam fere passum est censuram; quo factum fuit, ut infinitis propemodum typorum erroribus contaminaretur. Totam autem pertractationem nouem capitibus A. instituit, præfixis fere cuilibet iis obseruationibus, quibus huc spectantia theoremata, et problemata, horumque demonstrationes ac solutiones nituntur. Dogmata, quæ rationem temporis spectant, cum a theoria Solis aequè ac lunæ pendeant, vno eodemque capite, quod fieri commode potuisset, non continentur, sed per duo de Sole et luna dispersa leguntur, atque in his potissimum ad numeros in Dionysiana et Iuliana periodis animus attendendus est.

Esto nimirum $y = \frac{Ax + f}{R}$, atque inuenienda est quan-
titas

titas, quae in aequatione pro x substituta, numerum integrum producat. Quodsi numerorum A et B possibilia sunt duo multipla, quorum differentia in unitatem recidat; sane A , et B non possunt non esse primi inter se, cuius quidem rei ratio satis obuia est. Confitui ergo debent successiue quotientes, annotatis quoque residuis, eo profusus modo, quo communis mensura maxima inueniri solet. Calculi forma haec est:

$$\frac{B}{A} = a \dots R$$

$$\frac{A}{R} = b \dots r$$

$$\frac{R}{r} = c \dots p$$

$$\frac{r}{p} = d \dots i$$

Cum etiam quoduis residuum aequetur diuidendo minus producto ex diuisore in quotum; facile hinc deducere licet aequationes sequentes.

$$1) R = B - a A$$

$$2) r = A - b R$$

$$3) p = R - r c$$

$$4) i = r - d p$$

Et si in his aequationibus, prima manente inuariata, fiant requisitae substitutiones valorum iam determinatorum;

rum; oriuntur suis coefficientibus distinctae aequationes aliae. Nimirum,

1) $B - a A = R$

2) $(a b + 1) A - b B = r$

3) $(b c + 1) B - (a b c + a + c) A = p$

4) $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A - (b c d + b + d) B = r$

Quae aequatio exhibet numerorum A et B multipla, quae nonnisi sola unitate differunt. Ad intelligendam autem legem, secundum quam coefficientes numeri minoris B constituendi sint, scribantur quotientes eo ordine, quo fuere inuenti, in verticali serie, factum ex primo quotiente in unitatem scribatur e regione quotientis secundi infra unitatem, Secundus quotiens ducatur in terminum secundum alterius seriei, et facto addatur primus terminus secundae seriei, qui unitas est, atque haec summa scribatur loco tertio secundae seriei, h. e. e regione quotientis tertii. Iterum ducatur hic quotiens in terminum tertium seriei secundae, addatur praecedens terminus, summa ita constituta exhibet terminum e regione quarti quotientis scribendum. e. f. p. uti ex subiecto calculi Schemate patet, quod tale est

a 1

b a

c a b + 1

d a b c + a + c

a b c d + a d + c d + a b + 1.

N n n 2

Ad.

Adtentæ aequationum contemplatio docet, multipla minoris numeri A in aequationibus secunda, quarta, aut generatim in aequationibus numero loci paribus, maiora esse multiplis numeri maioris B, quemadmodum in reliquis aequationibus multipulum minoris minus est multiplo maioris. Numerus porro aequationum constanter sequitur numerum inuentorum quotorum, vt si quoti fuerint numero pares, etiam de iuasae inde aequationes, pares, et si e contrario quotorum numerus fuerit impar, etiam aequationes impares sint oportet.

Multipulum numeri A aequationis vltimæ paris ductum in f, eademque quantitate priuatum, exhibet differentiam diuisibilem per numerum alterum B. Vltima nimirum aequatio $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A - (b c d + b + d) B = 1$ facta transpositione reducitur ad $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A - 1 = (b c d + b + d) B$, quod si iam tota aequatio ducatur in f, $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A f - f = (b c d + b + d) B f$; oppido patet vltimum membrum esse multipulum numeri B, perque hunc ipsum sine omni residuo diuisibilem, quamobrem quoque membrum primum, vtpote differentia multipli A ducti in f ab eodem f, vtique per B sine residuo diuidatur oportet si coefficientis numeri A aequationis finalis paris ducatur in f, factum per B diuidatur, residuumque per A multiplicetur; factum inde ortum, et quantitate f muletatum, offert multipulum numeri A. Exhibeat coefficientis aequationis quartæ, ductus in f, et per B diuisus quemcunque quotientem Q, erit sane residuum ipse ille coefficientis ductus in f, muletatus facto ex diuisore in quorum, h. e. $= a b c d f + c d f + a b f + a d f + f - B Q$. Ducatur ergo hoc residuum in A, et subtrahatur f, orietur $(a b c d + c d + a b + a d + 1) A f - f - A B Q$, cumque non tantum $(a b c d + c d + a b + a d + 1) A f - f$,

verum quoque factum $A B Q$ per B sine residuo diuidi possit; necesse etiam est, tota differentia sit perfecte per B diuisibilis. Ita etiam, si a equationis vltimae imparis, numeri A coefficientis ducatur in f , factumque per B diuidatur; residuum ductum in A , priuatumque quantitate f , itidem dabit multiplum numeri B . Hoc e. eum casu $p = 1$ itaque $(b c + 1) B - (a b c + a + c) A = 1$ aut $(b c + 1) B = (a b c + a + c) A + 1$. Sit ergo quotus ex diuisione $(a b c + a + c) f = Q$, erit residuum $= (a b c + a + c) f$

B

— $B Q$, ducatur nunc in A , atque quantitate f augeatur, fiet $(a b c + a + c) A f + f - A B Q$. Per se vero patet $(a b c + a + c) A f + f$ esse multiplum quantitatis $(a b c + a + c) A + 1 = (b c + 1) B$, ac quoniam B metitur perfecte quantitate $(a b c + a + c) A + 1$, metietur reuera et eius multiplum, atqui B metitur simul $A B Q$; itaque proum est ad intelligendum, quantitate B metiri quoque debere integram differentiam $(a b c + a + c) A f + f - A B Q$.

Quodsi porro coefficientis numeri A , aequationis finalis imparis ducatur in f , factumque ita ortum diuidatur per B ; residui a numero B differentia ducta in A , ac priuata quantitate f , etiam adhuc exhibebit numeri B multiplum. Residuum scilicet constanter aequale est $(a b c + a + c) f - B Q$, quod ex B subtractum offert differentiam $= B + B Q - (a b c + a + c) f$, quae tandem in A ducta, simulque quantitate f mixta, vertitur in $A B + A B Q - (a b c + a + c) A f - f$. Enimuero B metitur quantitate $(a b c + a + c) A f + f$ non tantum, verum quoque $A B + A B Q$, quin itaque et horum membrorum differentiam $A B + A B Q - (a b c + a + c) A f - f$ metiatur, nullatenus dubitandum.

N n o 3

Tan-

Tandem adhuc eiusdem quantitatis B multipulum obtinetur, si coefficientis numeri A in aequatione finali pari ducatur in f , et factum per B diuidatur ac residui a numero B differentia multiplicetur per A , tandemque quantitate f augeatur. Est etenim tale residuum nihil aliud, quam $(a b c d + a b + a d + c d + 1) f - B Q$, cuius differentia a quantitate $B = B + B Q - (a b c d + a b + a d + c d + 1) f$, quae si ducatur in A , tandemque quantitate f augeatur; sistet $A B + A B Q - (a b c d + a b + a d + c d + 1) A f + f$. Et $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A - 1 = (b c d + b + d) B$, metitur ergo numerus B quantitatem $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A - 1$. consequenter eius quoque multipulum $(a b c d + a b + a d + c d + 1) A f - f$; metitur vero etiam $A B + A B Q$, quamobrem evidens est, B quoque metiri horum membrorum differentiam $A B + A B Q - (a b c d + a b + a d + c d + 1) A f + f$. Ut ergo intelligatur, vtrum $A x + f$ admittat minimum valorem x ad obtinendum facta

B

substitutione numerum integrum, opus inprimis est reductione, qua facta, nisi fuerint A et B primi inter se numeri, nulla spes est obtinendi quaesitum.

Quodsi autem A et B requisitam habuerint conditionem, h. e. si fuerint numeri inter se primi, tum inueniendus est ante omnia coefficientis aequationis ultimae, inuentus docendus in f , tandemque factum diuidendum per quantitatem B . Atque hic duo potissimum considerari debent:

1) Residuum ex tali diuisione per B dabit valorem quantitatis x , quotiescunque quotorum numerus par, et f negatiuum fuerit; aut etiam, si fuerit quotorum numerus impar, f vero positium.

2)

2) Residuum ex diuisione per B subtrahendum ex B, tumque obtenta differentia sisset valorem x, si fuerit quotorum numerus impar, f vero negatiuum, vel si quotorum numerus par, f contra positium fuerit.

Videamus ergo de numeris apud auctorem §. 328. Iqq. sintque inueniendi tres eiusmodi conditionis, vt primus possit perfecte diuidi per 19. et 15, diuisus contra per 28, relinquat vnitatem, Secundus per 28, et 15 perfecte, at per 19. diuisus, iterum relinquat vnitatem; tandem tertius per 28, et 19. diuisus, nihil relinquat, vnitatem contra exhibeat, diuisus per 15.

Atque euidens est, primum numerum esse debere multiplum numerorum 19 et 15, per quos perfecte diuidi debeat. Sunt et primi inter se, vt adeo $19 \times 15 = 285$. minimum illorum sit multiplum; ducatur in x, cumque diuisus per 28 relinquere debeat vnitatem; sequitur fore $285x - 1$ integrum, et si fiat actu operatio, prodit quo-

$$\frac{285x - 1}{28}$$

tus $10x + \frac{5x - 1}{28}$ suntque itidem 5. et 28. primi inter

se, et adeo quaesitum haberi potest. Quarendus itaque in hanc rem coefferens vltimus numeri 5. Nimirum

$$\begin{array}{r} 28 \cdot 5 \cdot 3 \\ 5 \\ \hline 5 \cdot 1 \cdot 2 \\ 3 \\ \hline 9 \cdot 1 \cdot 1 \\ 2 \end{array}$$

Obti-

Obtinentur ergo tres quoti, cumque f quod respondet 1 sit negatiuum; de methodo adhibenda dubitari iam nequit. Ad inueniendum autem coefficientem numeri A seu ξ , disponendi sunt quotientes sequenti forma:

$$\xi \dots 1$$

$$1 \dots \xi \times 1 = \xi$$

$$1 \dots \xi \times 1 + 1 = 6$$

$$6 \times 1 + \xi = 11.$$

Et ultimus coefficientis prodit 11, qui ductus in f dat factum eundem adhuc numerum 11, et si per $B = 28$ diuidatur, exhibet residuum 11, quod ex B subtractum relinquit 17. Quodsi iam A ducatur in 17, prodit utique $85 \frac{1}{28} =$

$$\frac{84}{28} = 3; \text{ Ideoque } x = 17, \text{ numerusque primus quaesitus}$$

$$= 285 \times 17 = 4845.$$

Porro $28 \times 15 \times x - 1$ numerus integer esse debet et

$$\text{aequalis } 22x + \frac{2x - 1}{19} \text{ ubi coefficientis quaesitus } 9 \text{ est,}$$

residuum vero etiam 9, cuius a 19. differentia = 10 = x .

$$\text{Igitur } 2 \times \frac{10 - 1}{19} = \frac{20 - 1}{19} = \frac{19}{19} = 1 \text{ indeque } 420$$

$$\times 10 = 4200.$$

Hac methodo tandem pro numero tertio determinabitur $x = 13$ atque $532 \times 13 = 6916$.

IMAN.

PMAN. IO. GERH. SCHELLERI PRAECEPTA

filii bene latini, imprimis Ciceroniani: seu Eloquentiae Romanae, quatenus haec nostris temporibus in dicendo et scribendo usurpari potest, summa diligentia, maximoque perspicuitatis studio tradita et illustrata: PARS PRIOR.

Lipsiae, sumptibus Caspari Fritsch, MDCCCLXXIX. forma octava, paginae 487.

Quemadmodum in republica bene constituta, legibus vel sapientissimis ac prudentissimis, mores civium plerumque parum respondent, nisi insitum atque innatum virtutis studium, scelerumque fuga, legum auctoritatem vsurpet, atque stabiliat: sic in ciuitate literaria praeeptorum bene latine scribendi exquisitissimorum copia, de qua non est quod quis conqueratur, non eam vim habere videtur, ut etiam multi doctorum, praeeptorum non ignari, pulcre latine scribere sciant, nisi felicitas ingenii, et innata quasi atque insita quaedam in scribendo facilitas, nec non sum auctoribus classicis a longo inde tempore contracta familiaritas, exercitatio denique diligens, et continua, accedant, efficiantque, ut praeepta inter scribendum sua sponte succurrant, eorumdemque vel non consulto hoc vel illo legum Codice, vel praeeptorum libello, auctoritas rata maneat, vsusque constet. Repugnante enim natura, praestantissima praeepta parum vel nihil valere, ipsa experientia docet. Nec seniores praeepta sibi dari facile patiuntur, vel quod se satis bene atque adeo optime scribere nullo negotio sibi persuadent, vel quod quam semel ingressi sunt viam relinquere, ac, cui ab ineunte aetate assueti sunt scribendi genus rationemque mutare, nimis molestum atque difficile arbitrantur. Quamuis multi nostro tempore libri scribantur de optima agri colendi ratione, pauci ta-

men agricolarum reperiuntur, qui hos libros legere carent, exempla potius aui maiorumque in agro colendo sequentes. Eadem ratio est praeceptorum stili bene latini, quae iuuenibus viam tritam atque vulgarem ostendunt, quae facultatem bene latine scribendi assequi, et se ad exemplum scriptorum classicorum aliquo modo componere possint, a viris doctis, praesertim lectioni veterum innutritis, non curantur, inprimis quum praecepta eadem semper sint, maneatque leges scilicet certae atque definitae, et si vel centies repetantur, noua modo veste induta, aliisque forsitan et verbis magis perspicuis ornata, exemplisque aliis illustrata appareant. Inde mirari non satis possumus, Schellerum V. Cl. elegantiorum litterarum exacta scientia probe imbutum, *praecepta stili bene latini* exponentem, commodis iuuenum inprimis inseruire nolle, sed hunc librum dicasse non tironibus, vt facile pateat, sed prouectioribus, omnibusque iis, quibus fortuna non dederit in adolescentia praefatos ipsos, maximèque Ciceronem, accurate perlegendi, eque huius libris stili bene latini cognitionem iustam hauriendi, inprimis tamen magistris. Nisi enim omnia nos fallunt, ista praecepta stili bene latini iuuentuti in scholis vel publicis, vel priuatis versanti, maxime scripta videntur, vt duce idoneo magistro ea accuratius percipiant, quae in libellis vulgaribus vel plane neglecta, vel minus perspicue tradita reperiuntur, vt multas minutias bene latine scribere cupienti obseruandas, atque in legendis bonae notae vocabulis, iisque apte iungendis, caute prudenterque versandum esse intelligant, vt denique a peruerso multorum iudicio auocentur, opinantium, *bene latine scribere* nihil aliud esse, quam vocabula Ciceroniana e regulis vulgaribus grammaticis coniungere.

Quod si igitur iuuenes legendo hoc libro eo peruenient, vt cognoscant, stilum bene latinum notionibus praclaris, ac praeclare connexis, facultateque ideas perspicue, grauius, suauiusque exprimendi, cerni, seque nulla alia rati-

tionem, quam ea, quam Cicero aliique Veterum secuti sunt, facultatem bene latine dicendi scribendique recte certoque acquirere posse, operae profecto praeclarae Schellerum doctissimum nunquam poenitebit. Erunt forsitan qui putent, his praeceptis modo bonum oratorem instrui atque formari, cum sint *praecepta eloquentiae Romanae, quatenus haec nostris temporibus in dicendo et scribendo usurpari vel adhiberi potest*, sed cum eloquentia describatur quod sit *facultas de re perspicue, suaviter, et graviter dicendi*, omnes boni scriptores, non oratores modo, sed et historici, et philosophi, et poetae, sunt et dicuntur eloquentes, eoque nomine ars bene latine scribendi quam maxime commendatur. Quis enim non amet eloquentiam, quis non magni faciat. De huius eloquentiae vel facultatis bene latine scribendi virtutibus, perspicuitate, suavitate, et gravitate, Vir Praeclar. posteriori parte huius Operis se disputaturum, earumque acquirendarum exercendarumque rationem exemplis Veterum ostensurum esse, promisit, cum pars prior modo vocetur *praeparatoria*, atque instrumenta modo eloquentiae exponat, vel vocabula, de quorum *scriptura, usu, ordine, variatione, copia et breuitate*, decem capitibus agitur, ita ut non vane, nec temere Vir doct. profiteatur, praecepta summa diligentia, maximoque perspicuitatis studio, tradita et illustrata esse.

Capite igitur primo unam modo regulam esse docetur, ex qua vera vocis scriptura colligi possit, *etymologiam*, quam tamen non in omnibus vocabulis notam nobis esse dolendum sit. Hinc vero etymologiae non ubique expeditae vicariam quodam modo operam praestare analogiam, auctoritatem graecorum, et profodiam, paucis ostenditur. Ad rectum vocabulorum usum, de quo Capite secundo agitur, pertinet, ut vocabula sint *bona*, h. e. usitata, *apta*, i. e. cogitationes singulas plane exprimant, ac sibi inuicem quoque recte respondeant, denique recte intelligantur, ita ut scias quae notiones iis vere a priscis subiectae fuerint, quaeque sit prima vocabuli notio, ex qua ceterae commode deriuari possint.

sint. Huius rei optima magistra videtur esse frequens et accurata ipsorum priscorum lectio, quae quidem quomodo instituenda sit etsi non docetur, auocamur tamen a peruerso more legentium, qui vbiuis elegantias, in singulis quoque verbis, sibi reperire videntur. Quum enim id modo sit *elegans*, quo pulchritudo idearum adiuuatur vel augetur: inter fictas elegantias iure meritoque referuntur: a) *phrasis pro verbo simpliciter posita*, v. c. *amore teneri pro amare*; b) *usus varioris vocabuli vel phraseos*, sic Ernestius in Clauae Cic. vt scribit, *elegantur dicitur etiam cum superlatiuo sequente*; ita Cic. Offic. I, 5. Haud dubie scribere voluit *recte, sine vitio*; c) *ordo verborum pro libitu traiectus, vel potius distractus et discerptus*. Quod Ernesti, vir summus, in Init. rhetor. §. 301. in *adiectiuis elegans est*, scribit, *cum a substantiuis diuelluntur*, v. c. hoc est ad fructum vberimum, pro hic est fructus vberimus: in eo nihil elegantiae se reperire posse doct. Schellerus fatetur, cum aequae elegans sit, hoc efficit fructum vberimum, et fructus prius cogitetur quam vbertas; d) *commutatio partium orationis*, quae sit temere et sine respectu idearum; v. c. dicunt *elegantur substantiuum mutari in participium*, Ernesti Init. rhet. §. 307. Recte quidem, sed non eleganter, h. e. *pulcre*, quia ideae non posteriores redduntur ista forma. Quod posterius cum et Ernestium ipsum aequae ac Schellerum perspexisse arbitremur, videtur nobis Ernestius elegantiam iis tribuisse, quae auribus ipsius numerosius scripta viderentur, meliusque placerent; e) *adiectio alius vocabuli*, qualem vulgares magistri et libri crepant, summam breuiterque praecipientes, *elegantur hos vel illud vocabulum adiicitur*. At iniuria fieri videtur et magistris et libris crepantibus. Quamuis enim Heineccius e. c. §. 20. n. 4. scribat *elegantur superlatiuis ad di quisque*, nulla ratione adiecta, nec Gesnerus quicquam refutandi causa addat: vtrique tamen in ea fuere opinione, vt putarent, magistris idoneis hoc relinquendum esse, vt doceant discipulos, quid ista adiectio vel ad perspicuitatem, vel ad suauitatem orationis, conferat; f) *omisso vocum vt, ali et aliquis*

quis *aliquid*, *aliqui*, antè relatiuum Pronomen. Cum vero doct. Schellerus exempla in his elegantiam reperiri dicentium commemorare neglexit, merito de hac elegantia dubitamus. Solent enim magistri puerulis dicere, *ut* omittitur saepius post *velim*, *rogo fac* etc. idque vsus loquendi ita fert; nec verbulum quidem addunt. Quum, ut rectè vocabulis vtaris, non primam modo ac propria, sed etiam translata vocis notio, illiusque praecepta tenenda sint, nec non verba singula coniungendi ratio obseruanda, ad similitudinem et dissimilitudinem linguae vernaculae et latinae attendendum videatur: praeclar. Schellerus non de tropis solum breuiter et accurate egit, sed etiam multa praecepta Grammaticae Langianae, de coniunctione vocum, et consecutione temporum, faciliora, magisque perspicua reddere studuit, ut et nonnullos germanismos fugiendos notauit, quae ab iis legi malumus in ipso libro, quibus haec scitu putantur necessaria, quam iis commemorandis lectorum patientia abuti.

De vocabulorum ordine cum fixo, tum pendente ab ordine enuntiationum, capite tertio ita agitur, ut cum exempla huius ordinis afferantur, tum Romanos eo ordine seruando perspicuitati maxime consuluisse, mutando cum grauitatis, tum suauitatis rationem habuisse, moneatur. Ratione ordinis enuntiationum, de quo capite IV. agitur, enuntiationes causales, conditionem, locum, tempus indicantes, nec non concessiuæ, exceptiuæ, relatiuæ, praeponi iubentur: quia tamen ordinem istum saepius mutatum reperimus, etiam huius rei causas ut indagaret Clar. auctor operam dedit. Quid sit, et quotuplex periodus, quidque praesit, capite V. docetur, exempla periodorum e praeis proferuntur, de enuntiationibus apte inferendis, earumque inueniendarum ratione, praecepta dantur, cautiones denique aliquot adiuuantur. Potiores hae sunt; *Omnis interiecta enuntiatio aptam habeat sententiam*, quam adeo veram atque perspicuam putamus, ut neminem facile ei repugnaturum credamus. *Periodis ubique uti non debemus*, sed etiam per incisa, seu commata et membra,

bra, seu cola, scribendum ac dicendum est. *Periodi ne sint longiores, inprimis in dicendo, enuntiatio denique inferenda debet esse breuior ea, cui inferitur.* Cum periodis arcte cohaeret numerus, qui a doct. Schellero c. 6. sic definitur, vt *certa sit et aequalis mensura vocabulorum et enuntiationum earum quae ad se inuicem referuntur, atque ita vnum Totum constituunt.* Iste numerus triplex esse dicitur, cum enuntiationes, vbi contextus fert, sibi aequales sint in certis verbis sibi inuicem respondentibus, posterior pars enuntiationis dissectae sit aequalis insertae, verborum denique compages, quae totam sententiam claudit, proximaeque antecedit, distinctioni maximae vel praecedenti sit aequalis, vel saltem haud nimis breuis. Ista singula exemplis illustrantur. Ad numerum praeterea duo requiri, auctor est Cicero: primum, vt vltimum totius periodi vocabulum sit paulo longius, et inprimis penultimam habeat longam; alterum vt numerus non videatur coactus ac studiose quaesitus, quod inprimis metuendum, si numeros poeticos orationi immiscere volumus. Qua ratione connectere consueuerint prisca, cum singula vocabula eiusdem generis per copulam *et*, per repetitionem vocabuli praecedentis, per *et* (adverb.) sequente *ita*, per *vel neque*, tum enuntiationes aliasque verborum complexiones, vel maiores, vel minores, capite VII. exemplis docetur.

De variis modis eandem rem vel sententiam exprimendi, seu de commutatione nominum, verborum, ac particularum, nec non variatione constructionis grammaticae, Schellerus V. Cl. ita differit cap. 8. vt simul quosdam fontes huius commutationis aperiat, quibus cognitis, vocabulo quodam non statim succurrente; aliud, et interdum aptius, adhibere possis. Quum copia atque vbertas non modo orationem magis perspicuam reddat, sed et ad grauitatem suauitatemque plurimum conferat, atque duabus in rebus cernatur, cum in eo, vt pro vno vocabulo duo vel plura ponantur, tum in eo, vt pro vna enuntiatione duae vel plures adhibeantur: de vtroque, capite nono ita differitur, vt primum copiam in
di-

dicendo existere doceatur, si addatur vni vocabulo aliud, coniungendo causam et effectum, antecedens et consequens, totum et partes, genus et species, affirmans et negans, substantiuo adiciantur adiectiua vel participia, verbum mutetur in participium, addendo aliud verbum, finitum in infinitum, repetatur idem vocabulum, vel circumscribatur per definitionem, partitionem, comparisonem; dein de copia in enuntiationibus agatur, quae, quibus e fontibus oriatur, accurate atque copiose ostenditur. Adiciuntur his quaedam non inutilia de pleonasmō, seu redundantiā vocabuli, et vera et ficta, vtriusque exempla laudantur. Non redundant *quid est*, quod enim connexioni seruit, *quisque* iunctum superlatiuo; *scribendum putavi* indicat me cum consilio scripsisse; *fac eas*, fac est excitantis, rogantis; *vero* in principio nonnullarum Ciceronis epistolarum, *vero* enim, profecto, certe; *non is sum qui negem*, grauius quam non nego; *isque, idemque*, explicat et auget; *si quis*, pro qui, illud enim modestius dictum; *quid est quom* pro cur, ponitur ob grauitatem; *amabo, quaesce, obsecro*, et *in alium*, sunt enim verba blandientis, rogantis, et indignantis.

Copiae contraria est virtus breuitas, quae cum in singularibus verbis, tum in enuntiationibus reperitur, de qua vtraque paucis Schellerus V. Cl. extremo capite exposuit. Vno vocabulo saepe duo possunt vel plura vocabula comprehendere, e. e. *ita* pro *hoc exitu, effectu*, nonnunquam pro *haec conditione*, vt et pro *hactenus, seu hac restrictione*, *qui* pro *ut ego, ut tu*, pro *qualis* praecedente *is*, h. e. *talis*, pro *cum is*, pro *cum ego, is*, et pro *nam ego*. Saepe quoque vocabulum omititur, ita vt eius defectus non compensari debeat, quia ob usum loquendi, et contextus rationem, intelligi potest. Quo pertinent ea, quae de ellipsi praecipuntur, cuius exempla hic quidem nonnulla laudantur, sed ea vt proferamus nemo lectorum facile desideret. Breuitas dicendi in enuntiationibus, cernitur primum in eo, vt vel vno, vel summum duobus vocabulis, tota enuntiatio exprimatur. Huius generis

neris vocabula sunt: *at*, obiectionibus inferuiens, quod pro quod attinet ad id, *ita* formula iurandi; *quicumque* vernacula lingua *wer es auch sey*, *utinam* pro quantopere optandum est etc. Saepe vna enuntiatio plane omitti potest ac debet, id quod fit in syllogismo, cum ponitur consequens pro antecedente, in narrationibus denique, vbi multa vel e praecedentibus possunt colligi. Quum vero in breuitate dicendi magna cautio sit adhibenda, ne in ambiguitatis vel obscuritatis vitium incurramus, quod Plinio accidit, excrementa lib. VII. hist. nat. *praefundum humorem* appellanti: nobis quoque cauendum videtur, ne breuitate neglecta patientia lectorum abusi putemur, praesertim cum vniuersum librum a capite ad calcem percurrentes, et vestigia Cl. Schel'eri prementes, nostro nobis consilio satisfecisse videamur. Fate-mur quidem, multa satis nota atque trita, quasi ignota, magna verborum pompa inculcata, angustioribus finibus coerceri potuisse: at V. Cl. tam amans fuit perspicuitatis, vt ei omnia postponenda censeret, modesteque rogat lectores, vt quaecunque inueniant satis nota atque facilia, ea non sibi, sed aliis scripta arbitrentur. Suauissimum vero erit doctissimo huius libri auctori, si intelligentibus placuerit ea, quae in hoc libro desiderant, vel correctione digna iudicent, per literas communicare, causasque iustas annectere. Nobis quidem ista ratio, de quodam libro iudicandi, et optima, et modestissima videtur, certoque credimus fore, vt liber iste vtilissimus, ac magna cura et diligentia conscriptus, multorum intelligentium laudes plausumque ferat, quod quoque Praecl. Schellerum sine dubitatione incitabit; vt et alteram partem, de virtutibus latini stili, perspicuitate, suauitate, et grauitate, eadem diligentia elaboratam, quam primum fieri poterit, prodire iubeat, eaque ratione otii sui egregios fructus adolescentes ac viri grata mente percipere possint.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Novembris Anno MDCCCLXXV.

DISPUTATIONES HISTORICAE AD VITAS

*Pontificum Romanorum, ab Antonio Sandino conscriptas, eiusque
postumis curis retractatas atque auctas.*

Ferrariae 1771. pl. 19. octonis.

Quae hoc libro continentur dissertationes, hae sunt: 1) de Petro, cui Paulus Antiochiae resistit; 2) de Cathedra Petri Antiochena; 3) de Cathedra Petri Romana; 4) de primo successore Petri, et Cleto diverso ab Anacleto; 5) de Victore anathema Asianis minitante; 6) de primo Imperatore Christiano; 7) de Stephano, baptisma haereticorum probante; 8) de Concilio Plenario Augustini; 9) de Martyrum multitudine in primis Christianorum perfectissimorum.

P P P

cu.

utionibus; 10) de Azymo Latinorum et Graeco-
 rum; 12) de Baptismo Constantini M. 13) de historia
 Paphnutii; 14) de Symbolo quicumque; 15) de Gregorii
 M. instituto monastico; 16) de precibus eiusdem pro Tra-
 iano; 17) de Gregorio II. contra Leonem Isaurum; 18)
 de translatione Regni Francorum auctoritate Zachariae Pon-
 tificis; 19) de falsa Synodo sub Hadriano, circa ius eligendi
 Pontif. R. et inuestiturae concedendi Episcopis; 20) de
 Constitutione Ludouici Pii ad Paschalem I. Etsi fatendum
 est, magnam partem has disputationes de rebus agere, qui-
 bus nostris temporibus nihil tritius, nec fere quicquam di-
 ci posse in hoc genere noui et exquisiti; ut videatur vix
 operae pretium facere, qui eiusmodi argumentum tractet,
 maxime cum res per se parum graues sint, et exigui mo-
 menti, qualis fere pars est harum disputationum: tamen
 non est negandum, posse istarum rerum cupidos, si minus
 iis commodum est libros virorum doctorum, qui de hisro-
 riis commentati sunt, comparare et euoluere, recte hoc li-
 bro uti; qui breuitate insigni iudicia eruditorum comple-
 xus, fontes, ex quibus hauriendum est, fere omnes indicat.
 Sandinus multis annis ante, vitas edidit Pontificum Romano-
 rum, ex antiquis monumentis descriptas 1748. qui liber in
 Germanis bis repetitus, quartum prodiit Ferrariae, cura ipsius
 autoris emendatus atque auctus, duobus voluminibus in 8.
 laudandus omnino si non in singulis, tamen in vniuersum, ob-
 rationem quam secutus est autor in tractandis iis rebus.
 Paulo ante ediderat, Historiam familiae sacrae et Aposto-
 lorum: sed historia Episcoporum Romanorum intentus eius
 studium polcere visa est; quam ut illustraret et perpoliret,
 et, si qua in vitarum concinnitate minus copiose tradita es-
 sent, suppleret, (fuisse alioquin regula migranda; quam in
 iis scribendis sibi proposuerat,) nouum opus molitus est, et
 proposito suo abunde satisfecit: iis tamen, a quibus dissen-
 sit, quod Romanas partes sequitur, non semper satis

aequus. Vniversam eius rei tractationem orsus est a duodecim disputationibus, in totidem argumenta conferendis: his auctis et emendatis, ut iam, quod ipse dicit, paene novae habendae sint, octo alias adiecit eiusdem generis; forte etiam plures daturus in reliquam Pontificum historiam. Auctorem si spectes, hominem inuenies in veterum monumentis, e quibus historia sacra petitur, versatissimum, et qui non minori diligentia recentiorum libros euoluerit Ad 1) Quidam, reuerentia forte ducti, Apostoli, alium atque illum, Cepham seu Petrum esse voluerunt, cui Paulus Antiochiae resistit; et fuerunt qui hunc Petrum in septuaginta discipulos referrent, idem et Clemente Alexandrino faciente in opere Hypotypolum deperdito. Sandius, quibus utraque pars suam sententiam fulciret argumentis, ea sedulo collegit, et refutauit. 2) refellit eos, qui Petrum Romanam Ecclesiam prius condidisse quam Antiochenam perhibent, nominatim Panninium; et 3) quosdam Protestantium, qui Petrum vnquam Romae fuisse negant. Nos in neutro ab auctore dissentimus; tantum liceat nobis, quid videatur originem dedisse opinionibus de utroque Petri Episcopatu, disquirere; speramus enim, huius disputationis utilitatem in plura loca redundaturam. Duplici fere argumento Petri Episcopatus Antiochenis asseritur. Illum enim huius urbis ecclesiam fundasse; quod etsi maxime concedamus, cum sit incertissimum, tamen hoc non magis illud quod quaerebatur efficitur, quam eo, quod eius ecclesiae curam gesserit Apostolus. Obsecro enim, quot Paulus ecclesiarum Episcopus fuisse? At quis hoc vnquam dixit. Apostoli fecerunt quidem Episcopos, nec tamen ipsi fuerunt: quibuscum ne confunderentur sedulo cauerunt, dum se ab iis distinguerent, perinde ac Doctores etiam ab Episcopis distinxerunt, Presbyteri enim et Episcopi proprie non sunt Doctores. Atqui veterum quidam dixere, Petrum septem annos Antiochiae sedisse: inde sedes Petri Antio-

P p p 2

che-

aliena; inde *καθίστασι*, perquam: ridicule: vox enim *καθίστασι*, sedere, nihil aliud significat, quam: alicubi versari, morari; ita accipiunt: Graeci, ita Scriptores. N. T. Act. XVIII, v. 11. Paulus dicitur annum sex menses Corinthi sedisse; nemini tamen in mentem venit, Paulum ideo primum Corinthi Episcopum habendum esse; nedum: *καθίστασι* aliquam eius esse Corinthiacam. Patet inde, neglecto sensu verborum graues errores emergere, passim pro vero obtundendos. 5) Autor omni vi annifus est, ut Victorem Episcopum ab inuidia liberaret, quod ecclesiis orientalibus, quia eodem cum Iudaeis die Pascha celebrarent communionem cum suis interdiceret; et mire se torfit ut demonstraret, haec minas tantum fuisse Pontificis, id nunquam facturi. Sed verbis, sua sponte in contrariam sententiam testantibus, aperte vim attulit; reclamante vniuersa lingua. Auctori an constiterit, licet non de festo Paschatis agitatam esse, sed de coena illa tum Christianis solemni, qua apposito agno Paschali Iudaeos imitabantur, parum liquet; latine quippe scribenti non difficile erat hoc dissimulare; neque titulo huius disputationis satis claro, ut ab omni suspitione liber esset. Sed ea ipsa vocis Paschae ambiguitas, et quod de festo intellecta est, errores produxit sequenti tempore perridiculos; velut; si Pascha Iudaicum in diem dominicam cadat; Christianis, cum ille dies solemnis ad idem festum sit, religiosum esse alium deligere. 6) Primum inter Imperatores Constantinum Christianum fuisse, idque falso a veterum quibusdam de Philippo perhiberi, eruditissatis constat; nec opus est vteriore probatione, cum Pagius rem extra omne dubium posuerit; a paucis iam legendus; is quae notauit, Sandinus diligenter in vsus suos conuertit. 7) Stephano I. Episcopo crimini datum est, quod haereticos, si relicta Haeresi ad Catholicos redeant, promiscue susceperet; nec iterum baptizaret, etiamsi antea hoc sacro non rite initiati essent. Defendit eum ab his obredationibus.

bus Sandinus; fortasse non iniuria: errat tamen in eo, quod Stephanum putat restrinxisse illud decretum his verbis: „si quis a quacunque haeresi venerit ad nos, nihil innouetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in poenitentiam.“ At nihil est apertius, quam sensum esse: cum haeticis nihil esse nouandum, nisi quod iis, pro veteri consuetudine, manus imponendae sint: nec quidquam aliud ex verbis, nisi quod traditum est, elici potest; neququam iis de recepto quodam rita baptismi explicandis: Quae sequitur: 8) de Concilio Augustini Plenario, priori coniunctissima est. Orta inter Stephanum et Cyprianum lite de baptismo haeticorum, Concilium illud, quod Augustinus saepe plenarium vocat, secundum illum sententiam dixit. Jam quaeritur quale illud sit? sunt qui Arelatense dictum putent a: 314. alii Nicenum vniuersale. Res ab utroque tractata est et decisa, ab illo plene et expresse, ab hoc, ut tantum illius decretum confirmaretur. Si quis forte legit quae Lauoiois de ea re scripsit, mallet illud Arelatense putare: at perfectis iis quae Autor in eam rem attulit, vix aliquis sibi temperare poterit, quin Nicenum fuisse existimet. Concilium hoc Plenarium Augustinus aliis locis vocat concilium cunctarum gentium, item catholicum orbis terrarum; quod proprie dici de Arelatensi non potest: quamquam parum referat, an hoc ipsum plenarium dici possit, inuenimus enim Augustinum et alia concilia plenaria vocare, quae proprie non erant vniuersalia, sed tum respicit dioecesi cuiusdam gentis, nunquam addito „orbis terrarum; omnium gentium.“ 9) Hic contra paucitatem martyrum Dodwellianam disputatur, asserta eorum multitudine. Quae Pagius ad annum 272. et Ruarthus in opere de Actis genuinis martyrum, contra illam sententiam dixerant, iis potissimum Sandinus vsus est: hic itaque omnia inuenies, quae optime contra Dodwellum disputata sunt. Caeterum, si quis veterum orationem ex vsu iudicet, non

vilissimo quoque lexico, velut norma dicendi, consulto: nec ille deprehendet, nihil decerni posse in alterutram sententiam, quo altera prorsus evertatur: nec minus speciose allegatur pro Dodwello locus Origenis e l. III. contra Celsum, ubi dixit; numerari posse qui ob aemulam Christianam morte multati essent. Ad haec Sandinus parum scite: respici superstites, ad hos enim referri mortuos. Nec de persecutionum diuturna faecitie, recte laudat legem illam antiquam de peregrinis religionibus, qua Christiani semper persequendi fuerint: nam lex ea non nisi Romanos tenuit, et urbem, ne, peregrinis superstitionibus introductis, iis sese polluerent. Ita sacris Isidis et Cybeles abstinuerunt Romani, etsi Romam inuecta essent. 10. 11) Priori, Latinam Ecclesiam azymis semper usam esse in sacra coena, probare conatur; quamquam viri doctissimi, ipseque adeo Sirmondus, aliter existimauerint: autor et ipse habuit quos sequeretur eruditos, non tamen optinae notae, verbisque interdum vim attulit, nominatim fermento, ut dulce redderet. Nescio an vlla sententia, si primam et antiquissimam ecclesiam spectes, tam absona fuerit, quam illa de azymis. Quoties enim conuenerunt homines, ut factum est fere quotidie, ad sacra et communes epulas, quin simul solemnem illam sacramque coenam celebrarent? cuius rei causa magna panis copia a conuenientibus collata est, ut quod superesset pauperibus cederet, qui sine dubio placentis vesci debuerunt. Altera faetur Sandinus, Graecos pane fermentato vsos esse, licet his maiori studio illum non fermentandum forte curauerit; quod iam Honoratus tentauit, Gallus, in explicationibus regularum criticae, eiusque vsu; Autori non prorsus inutilis, qui Graecos perhibet vsque ad Saec. VII. pane azymo vsos esse in sacris. hic potissimum argumentis innixus, quod Epiphanius dicat, Ebionitas talem in sacra coena apposuisse, non secus ac fideles: deinde, quod Armeni eodem vtantur, consuetudine ex ipso ortus sui

sui tempore ducta, in Saec. IV. cadentis. Inde enim pa-
 tere, Graecam tum ecclesiam non alio usam esse. Tandem,
 quod Michael Cerularius (Saec. XI.) Patriarchis obiiciat,
 Hierosolymitano et Alexandrino, quod interdum panem
 non fermentatum adhibeant in sacra coena: inde colligi
 posse, ante schisma inter orientales et occidentales, homi-
 nes non eiusmodi pane abstinuisse, nec tamen tum omnes
 ecclesias eam consuetudinem religiose conservasse. Quae
 argumenta bona sunt, nec laborant; atque vitium clare
 indicat, nihil certi de ea re in veteri ecclesia definitum
 fuisse, donec lex sanciretur. Aeuo Apostolico, huicque
 proximis temporibus, cum nondum in templis Christiani
 sacram coenam celebrarent, sed domi suae, vesperi, post
 consuetam coenam, vix fieri potuit, quin panis adhiberetur
 vulgaris et fermentatus. Sed de his iam nihil attinet; le-
 gant, quae contra hanc sententiam disputata sunt; quibus
 commodum est. Pauca tamen de Philopono dicamus, qui
 perhibuit, tum multis aliis, Christum agnum paschalem non
 vno eodemque cum Iudaeis die comedis, adeoque non
 azymo usum. Obiectio, quae inde aduersus Sandini sen-
 tentiam oritur, non recte refellitur, si ecclesia orientalis
 dicitur credidisse, Iesum huius coenae solemnitatem cum
 Iudaeis celebrasse, azymorum tempore: Quidam dicamus,
 si Christus contra legem agere nolle, etsi pridie quam Iu-
 daei sacrum illud celebraret, tamen ei panem adhibendum
 fuisse non fermentatum. Caeterum Sandinus certo defi-
 nire non audeat, quo tempore usus panis fermentati vulgo
 obtinuerit; Putat tamen id saeculo sexto medio contigisse,
 autore Iohanne Ieiunatore, vt eo magis a latinis discrepa-
 ret. 13) Partes sequitur eorum, qui Socratis de Paphnu-
 tio narrationem, aduersante vitae clericorum caelibus, sus-
 pectam reddiderunt. Prelatis primum argumentis Baro-
 nii et Bellarmini, quae his oppositae sunt Natalis Alexan-
 dri rationes tentauit, et 16) eundem obiurgauit, quod
 Atha-

Athanasium, Symboli cognominis autorem fuisse negaret, eiusque argumenta refellere conatus est. Sed mirum sane, virum doctum arripuisse veterem opinionem de autore huius Symboli, eamque quouis modo tueri: num parum est, si quis largiatur, illo doctrinam Athanasianam contineri? Galli quidam Theologi, cum Launoio Epp. VII, 7. Natalis Alexander, Gregorii II. causam susceperunt; ex eius ad Imperatorem litteris demonstraturi, illum Leoni Isaurum non sacris interdixisse, neque ab eius obsequio vires alienasse, vt falso creditum sit: qui hanc ob rem statim notatus est a Censoribus Historiae ecclesiasticae, non minus a Sandino carpendus et refutandus. Causa in primum est, cur Gregorium defendi aggressi sint homines, vt utique existimet ita labem abstergi a Pontifice, quae sine dubio Launoii et Alexandri pietas fuit. Cur enim negligerent insignis documentum Pontificiae in Principes licentiae? Hos scilicet ita plectendos esse, fidei quoque ipsis et obsequium negandum, si male et iniuste agant; nullum enim ipsis ius esse peccandi, vt Romanus Catechismus ait. Atque Leonem Isaurum, cum tabulas et signa tolli iuberet, potestate suae abusum esse; et coecum videre, talem Pauli sententiam esse de obsequio erga magistratus, Sandinus dicit. Quam belle! Non minus lepide 18) aduersus eundem Natalem, qui forte reuerentia ductus, vt honorem haberet Zachariae et Stephano, mire laboravit vt eos liberaret Childerici regno moti infamia, contendit, eos omnino huius facinoris autores extitisse. Argumento esse duo loca, alterum peti- tum ex antiquo codice, subscriptionem, de anno 767, quae illud clarissimis verbis exprimat; alterum ex apologia Ludouici II. ad Basilium Imperatorem, questum, quod is nomen Imperatoris sibi vindicasset. Hic aperte fatetur Ludouicus, in maiores suos, Roma, primam regnum Fran- corum, deinde Imperatoriam dignitatem profectam esse. At nos facile concedimus Auctori; nec Natalis legitime rem

pro-

probatis, sed ingenio indulgit. Caeterum, in hoc Pipinus et posteri fatentur, nec re, nec potuerunt, ne ipsi perduelles esse viderentur, auctoritatem praeterere Pontificis: at eos rem per Episcopos gessisse certum est, magno suo dedecore; quamvis aliter sentiat autor. 19) Locum impugnavit Sigeberti, notissimum, ad annum 779. ubi Carolus dicitur expugnata Pavia Romam perrexisse, concilioque interfuisse, quo ipsi ius datum sit Romanum Pontificem eligendi, et Episcopos per omnes provincias inuestigandi; quem locum et Gratianus excerptit. Sandinus, ut haec suspecta redderet, adeoque vi probandi exueret, operam dedit, exempla secutus aliorum; Gratianus ergo nihil est, nisi ineptus confirmator. Ex argumentis, quae ex illis protulit, nec ponderosa, tantos spiritus sumsit, ut aperte dicat, pudere Protestantes, si qui cordati sint, defendere hanc Sigeberti locum. Sed non est quod erubescant. Mirum est, quod Vir doctus editionem Miraei omiserit, ubi totus iste locus expunctus est: dixit is enim se usum esse exemplo quodam peruetusto, Gemblacensi, si non ipsius Sigeberti manu, certe a primo exemplo descripto. Inde locus suspectus esse eruditus coepit. At Miraeo, odii in Protestantes acerbissimi, studii erga Pontificem praeferrui, quae fides habenda sit, non videmus. Potuitne, nam in reliquis exemplis est omnibus, locum omittere, etiamsi in hoc antiquo libro inueniret? Ultimo loco de diplomate agitur, quo Ludouicus I. Paschali I. Pontifici, tum antecessorum largitiones confirmasse, tum eas nouis auxisse fertur; primum edito illo a Sigonio, pactum confirmationis dicta, dein a Baronio aliisque repetito, et collectionibus Conciliorum, Capitularibusque Baluzii, inserto. Genuinum illud esse, tum a Protestantibus negatum est; tum a viris rerum Catholicos doctissimis dubiatum. Inter hos est Pagnius, cuius obiectiones in Critica Baroniana ad. a. 817, dum

ordine: resitavit Sandius, nihil otiosius, quod vagantia a Pontificis, ad astruendam eius fidem dictum est.

XENOPHONTIS OPUSCULA POLITICA, EQVE-

stris, et venatica, cum Arriani libello de Venatione. Recen-

suit et explicavit IO. CAR. ZEPHIS, Prof. Gr.

Litt. Viteb.

Lipsiae sumptibus Caspari Fritschii 1773. Alph. r. pl. 4.

Xenophontis libellis, qui hic eduntur, defuerat adhuc editor, qui eos separatim ab aliis illustrandos, perpurgandos, et ea forma modoque, quo iuvenes litterarum Graecarum amantes in his legendis adiuuantur, suscipisset curandos. Hoc cum intellexisset Zeunius V. Cl. ratus non vtilem et gratam se facturum esse amicis, cum omnino Graecorum librorum, tum Xenophontae terribilissimae et suavissimae orationis, animam adiecit operi, quanta posset diligentia curaque perficiendo. Continentur autem haec volumine: *Xenophontis* de Laedaeoniorum, itaque de Atheniensium republica libelli: de rebus siue vestigalibus civitatis Atheniensis augendis: de re equestri libellus: de magistri equitum officio: de venatione. Cum igitur animaduertisset, hos libellos praeter ceteris Xenophontis, et negligentia librarium, et Welfi aliorumque intemporalis interpolacionibus, depravatos esse, circumspicienda sibi et paranda putavit Criticos salubriter exorcendae idonea praesidia. Manuscriptos codices adhibere non licuit, sed editiones consuluit et comparavit, cum primas et principes,

tum

quam reliquas deinceps, quae e superioribus ductae essent. In his Iuntinam, omnium, ut scribit cum Ernesto nostro Praefatione ad Memorabilia Socratis, primam, Florentiae anno 1516 impressam e Codice scripto, ut adeo ipsius scripti codicis auctoritatem habeat. Sed duplex ei vitium est: non enim omnes tenet Xenophontis libros; abest autem de Agesila libellus, Apologia, de Vectigalibus, et de republica Atheniensium tantum particulas habet: in locis quoque multis toti defunt versiculi. Haec editio in Bibliotheca Senatoria Lipsiensi servatur. Aldinam, anni 1525, in qua melioris ut videtur codicis scripti ope, quae ab Iuntina abfuit, praeter Apologiam, suppleta sunt, sublatis quibusdam etiam prioris illius vitis, bibliotheca Academica Lipsi, Paullina suppeditavit. Iuntinam alteram a. 1527 non tractavit, praesertim cum mera sit iteratio Aldinae, ut testantur qui ea sunt vsi. Ex editionibus, quae in Germania prodierunt, praeter eas quae Halae Sueuorum cum Melantheis praefatione prodit, et Iuntinam priorem ubi quae sequitur, Basilenses editiones commemorantur. De his ea, quae praeter Melantheis, etiam aliam praefationem habet adiectam, in qua Castalio studio significatur sextum esse ab erroribus purgatum; tum Brylangerianae tres, annorum 1545, 1555 et 1568, quas ad Graecum orationem Xenophontis constituendam nil momenti afferere scribit, quod nimirum harum editionum priores Halensem fore sequantur, posterior Castaliois textum referat. Consultit etiam eas editiones, in quas nova recensio textus illata est, Stephanianam utramque, Leunclavianas item duas, et *Welfianam*. Prioris tamen Leunclavianae, et Parisinae quae ex altera Leunclaviapa facta est, quum eas vsu critico carere putaret, rationem non habuit. Denique vsus est Lipsiensi editione libellorum de utraque republica, nuper ab *Cel. Moro* adornata.

Cæterum, si quis ista compararet cum his, quæ de editionibus Xenophontis idem narrat Morus V. Cl. in præfatione ad Xenophontis Graecam historiam, aliquam is discrepantiam reperiat. Aldina enim ibi Venetiis 1503. curata, omnium prima commemoratur; tum vero Brylingerianæ, eaque potissimum, quæ de anno 1555. est, omnino necessaria esse perhibetur ad originem recensionis Stephanianæ et Leunclavianæ inuestigandam, in quam nimirum legatur, quæ isti e libris se protulisse fateantur. His cum præsidis ita usum fuisse accepimus, ut in iudicanda et examinanda lectionis varietate, si cætera, nempe linguae leges et usus Xenophonteus, permitterent, semper ei præponderare Iuntinæ et Aldinæ præ ceteris auctoritas videretur: Si neutra præbebat probabilem lectionem, Castalionem potius, quam admodum dubiæ fidei Stephanum, sequi maluit. Ad huius enim et Leunclavii coniecturas tum demum compulsus est, cum certioribus auxiliis careret. De suis ipsius coniecturis in textu verborum nihil intulit, nisi forte bis tertio, in causa summae necessitatis, et perspicuitatis evidentissimæ. Vid. de Rep. Athen. 2. 7. Hipparch. 2, 11. Sed etiam Brodaci lectionibus usus est, quæ in eius in Xenophontem Annotationibus, Basileæ anno 1659. editis, oppido raræ, et exquisitæ doctrinæ: repletissimis, inveniuntur. Veterum quoque Grammaticorum, Pollucis imprimis, et reliquorum, citationibus et auctoritatibus, in omnibus locis, et Xenophonte sibi reddendo, usum putavit. Vid. v. c. de Venat. Cap. V.

In his tot ac tantis rei bene administrandæ præsidis, tamen interdum aut nihil certi, quod sequeretur, habuisse, aut aliqua ingenii proferendi cupiditate excitatus fuisse videtur, quod arbitratur intelligi posse ex annotationibus, in quibus ad coniecturalem rationem se faciliæ ac proliuam esse demonstrat. Alia in iis bene explicat ex usu Græcitate

tis exornatione; alia tamen admiscet notiora, et in iis libellis explicata, qui ad cognoscendam et perspicendam universae linguae indolem ac consuetudinem confecti sunt. Hinc illud, quod omnibus ubique paginis Vigerum, et illico adnotata ab Hoogeveno atque se; nec id iam difficilioribus tantum, sed saepe in obuiis, idque non semel, sed multoties, velut in Infinitivo pro Imperativo, intellecto *ist* vel *est* posito, citet. Ab H. Stephani quidem Thesaurο ita pendet, ut si quid declarandum et confirmandum sit, aut ibi positis defungatur afferendis, aut inde, quibus opus sit, poti iubeat. Virorum doctorum observationibus, excerptis Deruillianis ad Charitonem, quarum crebra mentio fit, fere abstinet, cum tamen intelligatur ab omnibus, qui in hoc genere studii et doctrinae exercentur, non omnes omnino Graecae linguae opes ac diuitias vno Vigeri libro comprehendi.

In libro de re equestri Latinos quoque scriptores, Virgilium, Varronem, Columellam, Palladium, comparavit, sed interdum tamen eorum verba, eo, quo minime oportebat, retulit. In equo *breues auricular et arrotas*. Varrō R. R. 2, 7. *ures breues et argutas*. Palladius 4, 13. laudat: Xenophontis libro citato I; I r. ad equi capitis formam fingendam, *ὡρα μισότρηρα* requirit, an igitur in Palladio *acutus* ex Isidoro legendam putemus? Poterat V: D. istam suspicionem esse vanam discere e Virgilio Georg. III, 7, quo auctore Palladius ista scripsit, nam et hic *argutum caput* equi desiderat. At enim argutum non est paruum et breue, sed *mobile*, quod crebro mouetur, iactatur, et agitur, et est indicium alacritatis.

Curant etiam Editor Cl. ut Atticam formam, sicubi esset neglecta, ut fere fit, ab librariis, reuocaret. In vulgatis id Atticismis obseruatum sedulo, verbi causa in dus-

plici et pro e duplicato, in aliis his similibus; in rariocibus vero iudicandis nonnunquam aberratum. Vera Ionicum et Homericum, nobis offertur de rep. Athen. 2, 17. at Attica et Xenophontea ratio ἄττα, ut opinamur, postulat. vid. Thomas Mag. V. et ibi Interpp. p. 122. Porro, de re equ. 4, 2. vera lectio est ἐναρμυδῆ; Castaliois tamen ἐναρμυδῆ; spernendum esse non putat. Quomodo vero? Nam illud certe Atticum et exquisitum est; hoc vulgare et ex glossarum. Vocabula ἐναρμυδῆ; et ἐναρμυδῆ; Atticis promiscue dicta fuisse, pro communi voce ἄττα, o. Grammaticis antiquis, inprimis o Glossis Platonice Timaei, et Moeride, doctissimisque observationibus ad illas. quidem Ruhnkenii, ad huc Pierfoni discitur. Quis ergo non putet Cl. editionem errasse, cum ad Xenoph. de Venat. 4, 1. scribit, verae lectionis, ἐναρμυδῆ;, vestigia latere videri in corrupto Bollucis (V, 10.) ἐναρμυδῆ;. Nulla enim corruptela in hac et alio Pollucis loco agnosci potest, in quo, quod alii Graeci plerumque usurparint, nec ipsi Grammatici diversimode acceperint, id legatur. Καλὴν μὲν apud Xenophontem ibid 6, 20. non solum ob veterem editionem auctoritatem retinendum videatur, sed etiam ob Attici sermonis consuetudinem, quae κέλευμα postulat pro κέλευσμα, Hemsterhuis observante ad Aristophan. Plut. 430. De lectionum defectu pauca monebimus: In libri de republi. Athen. sine hac leguntur: ἴδεν ἐνδομῆσαι ἐνδομῆσαι, αἴτιος δακτύλος ἀτιμῶνται, ἀλλ' οἵτινες ἀδίκως. Velleus librorum veterum lectionem; ἀλλ' οἵτινες ἀδίκως, revocatum esse, utique praefertentem, ut ex iis apparet, quae docuit Abreschius Dilucidat. Thuc. p. 27. 354. etc. et in Observat. Miscell. Nov. T. VI. p. 490. atque adeo praefertendam ei, quae originem debet Stephano. Haesit etiam in verbo προσηταλμῆ;: Id enim alicubi (ad de Re equ. I, 11.) ab προσηταλμῆ; distinguit, quasi hoc sit *arrestus*, illud *applicatus*, alicubi vero (ad de Ven. 4, 1.) Stephano in Thesuro, utrumque in

in eadem potestate significationeque sumi credit. Nobis vero προσεταλλόμενος vnice verum videbatur; *adductus*, *macilentus*, nec dubitaremus Stephanum in recipiendo προσεταλλόμενος de Ven. 4. sequi. Ibid. 6; vi. legitur: *κύβητις πολλὰς πικρὰς ποσὶ μενον* haec verba non inferenda vocula *καὶ*, nec mitiore explicatione, quasi non rarum sit, interdum duo vel tria participia, aut eicienda voce *πολλὰς*, tanquam glossemate. Nihil facilius et certius. Et *πικρὰ ἀποστροφαι* dicuntur de Re equ. 9. 6. *crebras et repetitas circumactiones*. De loco Republ. Laced. 3; 6. Longini monito et reprehensione nobilitato; vulgaris est sententia; in vitiosam lectionem incidisse Longinum; et pro *ὀφθαλμοῖς* legendum esse *θαλάμοις*; ex Stobaeo. Enimvero et Brodæus in Xenophontis codicibus *ὀφθαλμοῖς* legi observat; et ad Longin. de Subl. Sect. 4. nuper admodum eam Xenophonti vindicant Ruhnkenius et Toupius; partim quia antiquior Stobæo, Aretæus Cappadox, in libris alicubi suis sic dixit; partim quia in ipso Stobæo M. Hugonis Grotii, cuius excerpta sunt in Bibliotheca Leidensi, sic legitur. Sed redeamus ad librum de venatione. Ibi igitur 5, 30. in leporini corporis descriptione commemoratur *στηδός*; ἢ *βαρυτόνος*. Hoc siue *angustum*, siue *grauiter suspirans*, vel *raucum* interpretis, perinde fuerit, nec opus sit legere *βαρυτόνον* cum Stephano in Thef. nec cum Cl. Zeunio *βαρυτόνον*, quod, ut arbitramur, vocabulum nusquam reperitur; nec legibus linguae et rationis convenienter fingitur. Ibid. c. 7, 4. verba sunt; *καὶ τὰ ἴσθια ἀδία γίνονται*. Favemus spreto coniectura Brodæi *ἀδία*, aut *ἀκιδία*, hoc defendi e Cyrop. 2, 2, 15. vbi *ἀρμα δίκαιον* et *ἵπποι ἀδiao* leguntur. Sed prior erat Xenophontis locus de Re equ. 3, 5. vbi *ἀδiao*; *γνάθος* occurrit, i. e. *equus cui pars maxillae mollis, pars dura est*. Modo *ἱερογνάθος* dixerat. Caeterum hunc locum attigit Ruhnkenius Animaduersif. ad Xenophont. Memorab. Socr. 3, 4, 5. vbi de vocabulorum *ἀδiao* et *ἀδiao* potestate

verissime, et iusto cum doctrinae apparatu, egit. At profus superuacua est coniectura in Hipparch. I, 12. legendum videri pro *μανικῶν ἰκνωσιῶν*, quo nihil rectius, *νεκρωσῶν*. Nouimus frustra viros doctos sollicitare alium locum in Agesil. 5, 4. ita, ut pro *μανικῶν σωφροσύνη* legi iubeant *μανικῶν*. Scimus enim, de vsu et significato vocis *μανικός* dubitare neminem, qui cum Isocratis, Plutarchi, et Marci Antonini locis, Grammaticorum veterum, in his Thomae Mag. in voce *μανίωμα*, explanationibus, eruditorum denique, veluti Casauboni ad Plaut. Bacch. 4, 5; 1. ad Athenaeum p. 779 et Io. Henr. Maii Obseruat. Sac. 4. p. 12. ff. sententia comprobari cogitet De voce autem *νεκρός* non Vigerus tantum modo erat laudandus, sed, qui de ea copiosius et disertius tradiderunt alii plures, inprimis Cl. Fischerus, in Indice et Prolationibus Palaephatois.

Arciani libellum addere placuit, quod ad Xenophonem illustrandum valere videretur. Ad texta verborum suo more constituenda, vsus est Holstenii editione tanquam prima, et Blancardi, lectionibusque eius e codice scripto excerptis, adhibitis H. Stephani scholasticis. In eo libello c. 9, 1. verba sunt: *ἡ ἰκνωσις ἑστὴν τῆς ἰκνωσῆς*. Forte, ait, legendum *ἰκνωσάδης*. Nam hoc de corporis iactatione dicitur. At cur non etiam de genitu? nam veteres Grammatici interpretantur per *ἰκνωσῆς*, vid. Ruhnkenius ad Timaei Glossas Platon. p. 173. quod verbum huc vnicè pertinet. Quare non dubitamus, quin aut legendum sit *ἰκνωσάδης*, in quo leuissima mutatione opus est, aut *ἰκνωσῆς*. Nam, ut Bochartus Hieroz. P. I. Lib. II. c. 55. docuit, *ἰκνωσῆς* est *ἰκνωσῆς*, *ἰκνωσῆς*.

ERN.

ERN. FRIDER. WERNSDORF TH. D. ETP. P.

in Acad. Witteberg. no. iissimorum de anno nati Christi con-

-s. W. *tuum examen.*

Dionysium Exiguum, qui Saec. VI. Romae Abbatem egit et circa annum DXKV. primus numerare annos a natiuitate Christi docuit, minus recte ductis calculis aetram inuenisse, quam natales Christi aliquot annorum spacio antecurrant, vna et consentiens vox eorum est, qui ad eam rem ingenium adualere. Sed inter hos ipsos magna est sententiarum de vero anno diuersitas. Nam hunc alii tertium, alii quartum, alii sextum esse volunt superiorum anno Urbis conditae DCCLIV. Per Iul. 4714 ad quem annum Christi natales a Dionysio relati sunt. Nulla est harum sententiarum, quae ab inuatore proposita, non inuenerit plurimos adstipulatores. Vni IOH. HARDVINO^{a)}, qui septem annis citius natum Christum esse voluit, nemo fuit qui adfuerit.

Longius Harduino progressus est nuper *Vir Celebr.* DOMINICVS MAGNARVS^{b)}, apud Romanos *Philos. ac Theol.* *Pro-*

^{a)} In Antirrhēt. p. 65.

^{b)} *Problemase* de Anno Natiuitatis Christi, vbi occasionem offerente vetere Herodis Antipae nummo, in nummophylacio Clementis XIV. P. M. asseruato, demonstratur, Christum natum esse anno VIII. ante aetram vulgarem, contra veteres omnes et recentiores Chronologos, Romae 1772. in 8. mai. edita.

S. Vener. ERNESTVS *Biblioth. theol. nouiss.* T. III. p. 623. tractationis ordinem et modum enarrauit. Postea contra falsam illam sententiam, qua maxime nititur *Magnanus*, de acto censu tempore nati Christi, opposuit *Progr. Nazaliv. Domin.* Lips. 1774. P. P. Idem *Vir summus*, quum cognouisset, libellum hunc Magnanianum a me frustra quaesitum, eum pro humanitate sua libenter necum communicauit.

Professor, qui annum Christi nati ponit octauum esse ante Dionysianum. Huic se opposuit *Kir Clariss.* LVDOV. IOHANNES VHLANDVS, *Histor. in Acad. Tubing. P. P. c)*. Nec satis *Vhlando* fuit ostendere, quid falsi haberet sententia *Magnani*: sed insuper contendit, paullo confidentius fortasse, ut fere solent qui *Bengelio* sunt addicti, quem ipse praeventem sequitur, annum quartum esse ante aeram vulgarem, quo exeunte sit Christus natus.

Minime consilium nobis est reprehendere, quod nouum periculum factum est in ea re; quam viri tot et tanti frustra tentarunt, *Baronius*, *Casaubonus*, *Pagius*, *Petravius*, *Norifius*, *Scaliger*, *Allixius*, *Langius*, *Capellus*, *Markius*, *Tillius*, *Basnagius*, *Bynaeus*, *Heinocius*, *Bengelius*: quorum nonnulli etiam ipsi libere sunt confessi, non hominis esse rem definire. Sed opportunum esse iudicauimus in praesentem tempore, quo memoriam nati in his terris Christi festam colimus, liberalis notitiae causa, *uouissimos* hoc coactus de anno et die nati Christi enarrare.

Satis intelligent, qui ad haec veterum pariter ac recentiorum studia, natalem Christi curiosius inuestigantium, aduertere mentem et animum uoluerint, non temere aut casu, sed sapientissimo Dei consilio fieri, ut non possit res ad certum et liquidum perducere. Nempe uoluit diuina sapientia, ut et scriptorum sacrorum simplicitas ac breuitas, de ipso mysterio magis, quam de tempore nos docentium, a nobis debita reuerentia probaretur; et ut omni superstitioni, quae occupata est in diebus numerandis et aligendis, aditus praeccluderetur.

Ne

e) Disput. hist. chronologica demonstrante Christum anno aere aerae vulgarem IV. exeunte natum esse, c. *Celeberr. P. Dominicum Magnanum, Tubing. 1775.*

IDEM eodem mense Septembri *theses inaugurales XXI* vulgavit eiusdem argumenti *historico chronologici.*

Neque enim vilius negligentiae aut fœcordiae arguen-
di sunt Historici sacri, quod non satis clare distincteque an-
num et diem nobis indicarunt, et obscurius loquuti effecer-
unt, vt difficillimum sit, ipsorum narrationes cum historia
profana, et cum iis quae scriptores ecclesiastici aetate pro-
ximi tradunt, in consensum redigere ^d). Non cogitarunt
illi de noua aera constituenda: ideo non eos characteres
chronologicos dederunt, qui careant omni difficultate.

Nam quod Christus natus dicitur Augusto Caesare,
disceptatur, a quo principio ducendi sint imperii eius anni,
a caede Iulii Caesaris, an a primo ipsius Triumviratu ^e).
Census eo tempore actus, incertum esse aiunt, fueritne
vna ex iis, quorum in monumento Ancyrano tres ab Au-
gusto peracti memorantur, an minus: et vtrum actus fue-
rit per omnes imperii romani prouincias, an modo per Iu-
daeam Herodi M. parentem ^f). Viuo adhuc Herode M.

R R R 2

re-

^d) Sunt qui eam ob causam priora capituli II. Lucae non ab
ipso profecta esse putent. LVD. CAPELLVS in *Comp. Hist. Iud.*
Totus hic versus, inquit, non est Lucae, sed postea ab
alio quodam minus perite fuit infusus. Nomen *Kueppis* scri-
barum incuria pro *Koiriatis* irrepsisse, sibi persuaserunt *Fer. Dan.*
Hucius et Stepb. Curcellanus.

^e) Perfacile est hos imperii Augusti computare annos, quia
illi, qui scribunt natum Christum esse Augusti an. 41. a caede
Iul. Caesaris annos computant, h. a. V. C. 710. Insequens an-
nus est a primo eius consulatu. Aera Antiochena, vt vari-
nummi Syriae praesidum Vasi et Silani demonstrant, initium
ducit a pugna Actiaca i. e. V. C. 723. quam sequitur *Clemens*
Alex. Dominum scribens Augusti an. 28. natum, *Stromas. l. l.*
p. 407 edit. Pott.

^f) Lucae verba, *non thauru*, multi putant significare totum
orbem romanum; atque adeo intelligendum esse censum genera-
lem. Praecipue I. G. HEINZCIVS de genuina natiuit. *Cbri-*
sti *apud* *diff.* pag. 29. multas est in eo, vt ostendat, apud Lucam
et in N. T. haec verba non aliter usurpari, quam de orbe terra-
rum habitabili. Sed intelligitur *et absumitur vs* *Tudatum.* Augu-
stus

rege Iesum natum constat: sed volunt alii, Herodem (spatio trium mensium, alii trium annorum post, vivere desuisse: omninoque varie de mortis Herodis anno discopant g).

Qui

ffus enim per omnes prouincias sociosque reges, modo hic, modo illic, vt commodum erat, faciendas curauit descriptiones in vsum rationarii sui: et iussu illius etiam hanc tempore nati Christi peregit Herodes, vt probe docuit ANT. BYNÆVS de natali I. C. p. 307. seq.

Ipsa quoque Lucae verba, si diligentius inspexeris, planum et euident reddunt, per *τὴν οὐρανὴν* indicari non vniuersam terram, quae finibus imperii romani continebatur, sed eam omnem quae ista tempestate in Iudaeam, Galilaeam, Samariam, et regionem transiordanicam distributa erat, Herodique regi parebat. Ideo igitur, quod haec tota regio describebatur, necesse fuit Iosephum e Galilaea tendere in Iudaeam. Et fuerunt omnes, qui vt describerentur ibant, incolae terrae Israeliticae, non terrarum Romanis subiectarum. Hinc recte IOM. IAC. HESS, in: *der Geschichte der 3 letzten Lebensjahre Iesu sammt dessen Jugend* p. 29. scribit. *Auf Befehl Kaiser Augusts obersten Schutzberrns von Palästina; musste unter der Aufsicht K. Herodes jetzt das erstemal ein Namensverzeichnis der jüdischen Untertanen gefertigt werden. Dieser Censur wurde, wie die ehemaligen öffentlichen Verzeichnisse unzer Mose, David u. s. w. nach jüdischer Art behandelt, dass Stamm nach Stamm, Person nach Person, aufgeschrieben wurde. Ob nun gleich das Land nicht mehr nach den 12 Stämmen abgetheilt war; so konnte man doch aus der Geschichte und den Geschlechtsrafeln wissen, von welchem Orte man sich beschrieb. An solchen Orten musste ein jedes Landkind zu einer ihm angewiesenen Zeit sich einfinden, und daselbst seinen Namen u. s. w. in die Register eintragen lassen. Welches in so einem kleinen Lande ohne große Beschwerden der Einwohner vorgenommen werden konnte etc.*

g) Ad annum natiuitatis dominicae constituendum, permultum facit interuallum temporis, quod inter Christi natale et Herodis M. mortem intercessit. Optimus in hac re auctor Iosephus, annorum Herodis duplitem habet epocham; et numi filiorum Herodis in re hac difficili non negligendi, vehementer discrepant. Iesum vere bimulum fuisse, quum Herodes moreretur, ex narratione de nocatis ab ipso infantulis. Beilshemi, col.

Qui Syriae praefes nominatur P. Sulpit. Quirinus, eum constat Syriae praefuisse multis annis post, exacto iam Archelao Herodis M. filio; et Iudaea in provinciam romanam redacta Syriaeque adtributa, id quod decem fere annis a morte Herodis factum est ^b). Alius character chronologi-

R. F. F. 3. cus.

colligunt, nec tamen fat certe: SAL. V. TILL purificationem Mariae cum morte Herodis coniungit: integro autem anno et sex mensibus post Iesum natum decessisse Herodem putat CHR. MOLDIVS in *Hist. Idumaea* ad calcem T. 2. Iosephi Hauercamp.

b) Syriae praefes vivo Herode quis fuerit operose investigandum non est, propterea; quod eo tempore Iudaea nondum erat in provinciam romanam redacta et Syriae appendicula facta, ut huius praefectorum epocham sequeretur. Viderur Lucas, dum censum hunc memorat, in quo nomina tantum describenda erant, et quem ipse curabat Herodes, eum distinguere voluisse ab alio quodam censu *facularum*, nobili ob tumultus, quos in Iudaea excitavit; quae res Quirino Syriae praefide acciderat. Ut adeo apud Lucam illud *πρωτη βυβλο ηγεμονιωντος*, non sit *πρωτη εφ ηγεμονιωντος*, sed *πρωτη η ηγεμονια*, prior quam praefes fuit. Id placet ERASMO SCHMIDIO, IAC. PERIZONIO, et multis aliis, quorum nomina refert C. A. HEUMANNVS in *diff. de censu Antequiriniano*, item C. A. CRVSIO *Hypomnemata ad theol. prophet.* T. I. p. 511. et S. R. ERNESTIO cit. *Progr. natalit.* Ait quidem TH. FR. MONELIA, de Annis Christi pag. 25. eos, qui dicunt velle Lucam apographen istam non fuisse Quirinianam, sed priorem Quiriniana, nodum leui iclu secare. Sed *Heumannus* c. l. p. 6. multa exempla ex sacris pariter ac profanis scriptoribus pro eiusmodi dicendi formula cumulavit, ut illud Aristophanis: imperavit Persis *πρωτον Δαγεις*. Obiicit DEYLINGIVS *Observat. sacr.* T. I. p. 126. ineptum hoc modo loquendi genus tribui Lucae, quum ei nominandus fuerit non is qui post ea praefuit Syriae, sed is, qui tum praefuit.

At erat Quiriniana descriptio notissima, prior vero illa obscurior: necesse igitur fuit, ut Lucas indicaret, se non de celebri illa Quirini descriptione, sed de alia priore loqui. Historicis id facere sollemne est. Ita IOH. c. XIV. *Iudas, non Ischariores ille*. In Saxonia, communibus hominum de plebe narrantium sermonibus celebratur hoc: *das ist noch eber geschehen, ebe die Schwe-*

eus petitur ex Luca cap. III. vii Christi aetatis annus trigessimus dicitur fuisse imperii Tiberii Caesaris quintus et decimus. Sed quia particulam *non* commemorationi aetatis adiectam vident, quae significare solet circiter, vel plus minusue, incerti haerent.

Haud levis labor est, epochas, quibus vsi sunt Scriptores tum sacri tum profani, probe cognitae habere, doctorumque vet. ecclesiae monumenta, eorum praecipue, qui proxime ab ea aetate abfuerunt, diligenter adhibere. Vix enim dici potest, quam insignem usum illorum scripta nobis in omni doctrinae genere praebent. Sed in quaestione hac de tempore natalis Christi, quem iam Sacc. II. vt obscurum quiddam curiosius inuestigatum esse refert Clemens Alex. magna est cautio adhibenda, ne temere credamus Patribus, qui saepe ipsi falsis narrationibus decepti sunt. Ita Tertullianus scribit, Sentium Saturninum tempore nati Christi in Iudaea censum egisse: Iustinus M. inspicere iubet Romae tabulas censuales, vt ex his Christi genus cognoscatur. Hac via non semper processerunt, qui hoc et-
su-

Schweden ins Land kamen: scilicet quia Suecorum inuasio, in Saxoniam anno huius saeculi sexto facta, satis memorabilis fuit, vt epocham apud illos constitueret. SPANHEMVS *Dub. vexar. P. 2. p. 131.* miratus, cur obscurius loquutus sit Lucas, quoniam posset clarius, desisset mirari, si cogitasset, quod nobis hodie Graeci sermonis parum peritus, obscurius videtur, id aequalibus Lucae perspicuum esse potuisse. Illi sic acceperunt, quasi dixisset, hunc non enim censum esse, qui a Syriae praeside Quirino actus, magnam commouisset in Iudaea seditionem, sed illum, qui aliquanto ante, iussu Augusti actus esset, nullo motu exorto. Adposite V. Cl. ROY. DAN. NICOLAI Sch. Brem. *Conr. in editione N. T. Bremae 1775.* vulgata, verba Lucae ita reddidi: *Nach der Geburt Iohannis wurde auf Befehl Kaisers August ein Namensverzeichnis aller Einwohner von Iudäa aufgeschrieben, welches damals zuerst geschah, noch vor der Seeranzug unter dem Statthalter P. Sulp. Quirinus.*

superiori saeculo elaborarunt in anno et die nati Christi definiendo: sed hypothesebus quisque suis nimium tribuerunt.

Qui enim proximis abhinc annis multo eruditionis adparatu ad hanc rem accessit, et in limine opusculi praedicauit, se contra omnes veteres ac recentiores chronologos demonstrare, Christum octennio prius natum esse, quam aera vulgaris incipiat, DOMINICVS MAGNANVS, *Vir Celsiberrimus*: cum haud vno errore deceptum grauiter impegisse animaduertimus, licet scribat, se concordet et consentientes habere Scriptores sacros, et caeteros omnes, tum Iudaeos, tum Graecos, tum Romanos, item inscriptiones antiquas et numismata vetera.¹⁾

In ipsa tractatione IV. axiomata praemittit ex historia euangelica: scilicet Christum ante mortem Herodis Messiae natum, in Aegyptum translatum, et a Magis adoratum, idque factum tempore census Augustei. Sequuntur postea definitiones aerae vulgaris, Periodi Iulianae, anni Iuliani. His excipiunt IV. *Postulata*, de initio aerae vulgaris, de variarum epocharum annorum concordia, de annis consulunt Romae: et de anno periodi Iulianae concurrente cum anno primo aerae vulgaris. Inferuntur deinde totidem *Propositiones*, quibus singulis, ad sententias contrarias confutandas, plus

1) Pag. 379. Praemittit opellae Historiam opinionum de anno natiuitatis Christi, sed valde mancam et mutilam, quam multo locupletiores et accuratioribus habet I. A. FABRICIVS, *Bibliogr. antiquar.* p. 256. edit. nouiss. Neque nominauit scriptores, quorum in hoc argumento non obscura sunt nomina: SAL. W. TILL, PET. ALLIIVM, IOH. ALB. BENGELIVM, vt eos non cognitos habuisse videatur. Ne Italos quidem, et qui Romae nouissimi scripserunt, laudauit, vt IOH. LAVR. BERTIVM, cuius inter differt. *Historicas Florent.* 1753. T. I. tertia est de vero Christi natali, et THOM. VINCENT. MONELIAM de annis Iesu Christi, et de religione Philippi Aug. diff. Romae 1741. in 4. mai.

plura. *Corollaria* sunt adiecta. Propositionum prima haec est: *Herodes mortuus est anno quarto ante aeram vulgarem mense Martio. II. Christus fugit in Aegyptum an. 5. ante ae. v. III. Magi Christum adoraturi venerunt Hierosolimam an. 6. ante ae. v. IV. Iudaeae census actus est a procuratore Quirino, quum Syriae praefectus Sent. Saturninus, ac totus orbis in pace compositus esset, anno 8. ante aeram vulgarem: quo anno Christus die XXV. Decembr. natus est.*

In has igitur propositiones totum diuise Problema: Vt de quarta Propositione incipiamus, nempe de anno census Augustei, quo maxime n̄itur haec noua sententia; putat *V. Celeb.* ex censibus ter ab Augusto actis, et in monumento Ancyrano memoratis, alterum, qui sit octauis ante aeram vulgarem anno actus, eum esse, quem Lucas tempore nati Christi peractum referat. Sed bene monuit *S. Reuer. ERNESTUS*, in marmoreis parietibus Ancyranis legi, eum censum fuisse ciuium Romanorum, in quorum numero Iosephus et Maria non fuissent*). Nulla sibi sit mentio sociorum et amicorum, quales erant Iudaei et Herodes M. qui sanctissime colens Augustum, maxime aptus erat ad hanc peragendam descriptionem nominum, quam in parenthesis sacer historicus factam esse monet ante, quam regendae Syriae praefectus esset Quirinus. Decennio enim post,

k) Progr. Natalit. p. 5. vbi notat, obseruatum esse ab EDMUNDO CHISHULLIO, qui monumentum Ancyranum in *Antiquit. Asiaticis* Lond. 1728. editis exhibet; viros eruditos, qui hunc Augusti censum, et eum quem Lucas memorat, pro vno eodemque habuissent, non parum deceptos fuisse. A quo lapsu cauere sibi Magnanus potuisset, si Chishullianum librum vidisset. Immo etiam breuius, et nullo negotio MAGNANVS rectiora discere potuisset, modo in consilium adhibuisset populum suum TH. VINC. MONELIAM, qui ante ipsum itidem Romae an. 1741, de *annis Christi* librum edidit, et pag. 25. verba Chishulli exhibens, negauit, in monumento illo censum tempore nati Christi actum commemorari,

post, demum Archelao in exilium pulso, et Iudaea in provinciam romanam redacta, quum Syriae praesideret Quirinus, accidit illa descriptio facultatum, ob tumultus per eam occasionem ortos, longe celebrior: de qua Gamalielin orat. apud LUCAM *Act. V. 37.*

Sed non solum in eo falsus est MAGNANVS, quod censum, qui omnium Romanorum fuit, etiam ad provinciales et Iudaeos pertinuisse putat: illud quoque confingit, P. Sulp. Quirinum procuratorem Caesaris in Syria fuisse, qui praeside Syriae Sent. Saturnino censum in Iudaea primum egerit ¹⁾. Eam ob causam Lucae illud *ἡγεμονίας*, quod paulo

¹⁾ Probl. p. 263. Norisius, Ant. Pagius, Spanhemius, Deylingius, Bengelius, et multi alii, qui de censu Augusti tempore natiuit. Christ, disp. scripsere, inter quos et Pater meus est; in ea fuerunt opinione, Quirinum, ob recentem de Homodendibus victoriam tota Asia celebratam, cum imperio extraordinario in Syriam census agendi causa missum fuisse. MAGNANVS e contrario Quirinum Saturnini iussu delegatum ab eo potestate id fecisse scribit pag. 316. Sed *ἡγεμονίας* vocabulo, non extraordinarium, sed ordinarium officium denotatur. Praeter ea nihil de vlla extraordinaria Quirini missione habent Historici antiqui: nec eam rem praetermissurus fuisset Iosephus, qui de Quirini rebus in Syria gestis multa commemorat. Sane vix adhuc Herode neminem alium census agendi causa opus fuit ab Augusto ad Iudaeos miti: nullum ad id aptiorem Augustus adhibere potuit, quam Herodem, a quo sanctissime colebatur. His, vt expediat sese *doctiff. VHLANDVS*, Quirinum statuit ad illam simplicem et primam descriptionem ab Augusto missum fuisse, quo tempore Saturninus e provincia Syriae iam decessisset: posteriorem autem bonorum descriptionem et tempore et causis a priori diuersam, coniunctamque cum tumultu, memoratam illam *Act. V. 37* et descriptam *IOSEPHO Antiquit. l. XVII. c. 13. et l. XVIII. c. 1.* a Quirino tanquam Syriae praeside ordinario actum esse, vt adeo vtraque praeside Syriae Quirino facta dici possit. Quae bene se haberent, si testimonio Historici alicuius firmari possent: laud.

paullo minus bene Græcum sit, Latino vocabulo *praefide* redditum esse, quod promiscue de quavis minore potestate usurpetur. Omnino enim auctoritate standum esse Tertuliani, sensum dicentis actum esse per Sent. Saturninum, et Iustini M. adpellantis Quirinum *ἐπίτροπος* i. e. procuratorem. Equidem istos ecclesiae doctores maximi facio: sed hac in causâ nullo modo fidem illis possum habere. Caeterum quam varie hac in parte MAGNANVS errauerit, demonstravit S. Reuer. ERNESTIVS ^{m)}, explicans formulam *ἡγεμονεύοντας τῆς Συρίας*, et docens, quid ibi a persona Quirini alienum patandum sit.

Quod vet. ecclesiae doctores, pie magis quam solide scribunt, eo tempore, quo verae et aeternae pacis stator in lucem prodit, orbem totum in pace compositum, et Iani templum clausum fuisse: id. MAGNANVS etiam de anno VIII, ante aeram vulg: i. e. de anno V. C. DCCXLVI, valere contendit ⁿ⁾. Sed ostensum est ab ANT. BYNAEO ^{o)}, ante annum V. C. DCCXLVIII, non potuisse claudî Iani templum, ut quod Augustus eo anno tertium, ab vrbe condita quintum fecisset: qua in re TH. VING. MOSELIAM ^{p)} pla-

ku. Disput. p. 81. et in Thef. inauguratibus Th. VI. et VII. Satis est per formulam *praefide Syriae* non designari ministrum rei peragenda, sed tempus definiri, ut intelligatur esse descriptionem hanc priorem Quirini praefectura Syriae, atque adeo priorem ea descriptione quae a Quirino sit instituta.

^{m)} Progr. Natalit. cit. p. 7.

ⁿ⁾ Problema. p. 268. Nam pacis Gallis ab Augusto, demissisque Germanis a Tiberio per aliquot annos nullum bellum in orbe Romano gestum legi. Illustrem locum OROSI L. VII. *Histor.* c. 2. de hac pace explicare Tillemontium *Hist. des Empes.* T. I. Aug. p. 30. et existimare Iani templum in duodecim proximos futuros annos clausum fuisse.

^{o)} De Natali Iesu Christi p. 436.

^{p)} Dissert. de annis Christi p. 22.

plane contententem habet. Itaque in hac quoque re MAGNANVS parum feliciter processisse dicendus est.

Porro autem MAGNANVS, non contentus tueri sententiam friuolam de alta pace regnante, clausoque Iani templo, quum Christus nasceretur, dudum explosam illam a MASSONO in Iani templo Christo nascente rejerato, etiam illud vni-
ce verum esse pronunciat in eadem Propos. IV. libelli sui, Christum die xxv. Dec. natum esse, quippe quod auctoritatibus Veterum demonstrari possit. Sed quasnam adfert auctoritates? Doctorum exeuntis Saec. IV. vt AVGVSTINI, qui scribit: *natus Christus traditur VIII Kal. Ian.* Alio tamen loco idem Augustinus, festa enumerans, quae ab vni-
uersa ecclesia celebrantur, natalem Christi silentio trans-
misit. Deinde IOH. CHRYSOSTOMI ⁹⁾, qui memorat Christi natalem suo tempore apud Graecos die xxv. Decembris fa-
stum celebrari coepisse, quum diem Graeci a Romana ec-
clesia ante x. an. accepissent, quae illum eundem ex antiqua
traditione iam a longo tempore celebrare solita esset. Me-
ra haec est coniectura, qua, vt erat magnus orator, voluit
ei diei honorem augustiorem apud suos conciliare. Ex hoc
Iohannis oratorio artificio MAGNANVS concludit Romanos
haud dubie iam Saeculo III, medio coepisse diem xxv. Dec.
vt Christi natalem celebrare. Nam, ait, vbi dicatur, apud
alios populos aliquid in more positum fuisse multo ante,
centum ad minimum annorum spatium intelligi. Si ergo
Romani, medio circiter Saeculo tertio diem illum, ex anti-
qua traditione acceptum soliti iam fuerint celebrare, oportere eos hunc diem ex Christi discipulis accepisse ¹⁰⁾. Eam
S s s 2 ob

9) Homil. in Natal. Chr. Opp. T. II. p. 354. edit. Montfauc.

10) Idem quod Magnianus colligit ex Chryostomi rhetoricis
oracionibus, putant etiam ex memorabili illa Homilia eius consistere.
EDM. MARTENE de rit. eccl. T. III, p. 90. et LABBEUS in Ap-
par.

ob causam dicere CHRYSOSTOMI, ab ipsa Thracia, Gades
 vique diem illum a primordio fuisse celebratum. Sed
 diem natalem Christi Saec. II. ignoratum fuisse ex CLEMEN-
 TE ALBY. *) constat, qui nonnullos dicit suo *περιεγγραφορ ευ-
 ριος* de eo inquisivisse. Nec mirum est, natalem Christi
 antiquitus celebratum non esse. Non potuit celebrari,
 quia incognitus fuit, nec debuit, quia tum Imperatorum
 gentilium natales celebrabantur. Sub initium Saec. IV.
 quo tempore Orientis ecclesiae nondum laborabant multitu-
 dine festorum, vno die vi. tan. celebrabatur memoria qua-
 drigae beneficiorum, Christi natiuitatis, baptismi, adven-
 tus Magorum, et miraculi primi a Christo in nuptiis Ca-
 nae editi: quae omnia putabant Veteres vno et eodem isto
 die accidisse †). Nec potest ex celebratione diei serius
 in ecclesiam inuenta, quam monologia, Kalendaria et libri
 rituales seruant, concludi verum tempus natiuitatis. Con-
 stat enim plurima festa in ecclesia olim nata fuisse, quod
 nullo modo festa pagana melius tolli posse videbatur, quam
 si in christiana commutarentur.

Idem

par. chronolog. P. I. c. II. item MONELIA c. I. p. 44. qui ab
 antiqua traditione haec omnia repetenda censet et sententiae
 ecclesiae congruenter dissonandum, non Kalendaria aut fastos
 sacros turbandos. Adfirmat Scaligeri, Caluiffi, Basnagii arguti-
 as nunquam effecturas, vt de ecclesiae semita tantillum desle-
 ctat. Esse illos eruditos viros sed ab ecclesia extorres. Suffi-
 cere romanam ecclesiam alticem ceterarum et principem de die
 XXV. Decembris ita sensisse.

*) *Stromat. l. I. p. 340.* vbi varias sententias eorum reuerset,
 qui suo tempore curiosus in diem Christi natalem inquisuerint,
 neque tamen iudicium suum ipse interpomit.

†) Sunt haec a me ex instituto exposita in Progr. an. 1759.
 P. P. quo *τα Επιστολας Veterum* exposuimus ad illustrandum Sa-
 buli hymnum; *Hofstis Herodes impie.*

Idem in Natali Christi accidit: nam quum Romae ab ethnicis festum solis celebraretur, et ignes accenderentur die xxv Dec. quam *notalem inuicti* sc. Solis dicebant: eos ritus ut christianos faceret Iulius I. ep. Rom in natalem Christi convertit, non quod Christus eo brumae die natus esset, sed ut festum paganum deleteretur: id quod peculiari libello a me offensum est v). Quis igitur non intelligat Romae circa medium Saec. IV. recenter, non inde a longo tempore, constitutum esse natiuitatis Christi festum? Quam rem, quum pro concione CHRYSOSTOMVS, decennio post, enuntiaret, festique antiquitatem verbis extolleret, quod putabat eum esse diem nati Christi, acceptum illum ex tabulis consualibus Romae adseruatis: crediderunt eum esse verum diem, quo natus esset Christus, praesertim quum hunc diem ecclesia celebraret. Pontificios antiquis traditionibus inhaerere, usque pretium statuere non miramur: at IOH. ALB. BENGELIUM *) ecclesiae romanae causam agere in hoc die xxv Dec. defendendo, id iustam admirationem habet, ut etiam illud, quod *Clariff. VHLANDVS* Chrysolomeo nimium credens, ait, deberi Saec. II. quod natalis Domini publice apud Christianos celebretur, quia ex antiqua traditione, ecclesia Latina Saec. IV. diem illum iam pridem sacrum habuerit z).

Nossem ego hanc MAGNANO gratiam facere, traditiones exsollenti et operam perdere, ut diem, inepte natali Christi adtributum, quemadmodum Scaliger, Basnagius, alii viderunt, nouis calculis exornarem. Quin potius, quoniam ex maximis festis Iudaicis orta sunt maxima festa Christianorum, dicemus festum natiuitatis Christi venisse in

§ § §

Io-

*) De originibus sollemniū Natalis Christi ex festiuitate Natalis inuicti 1757. vbi totam scenam exposuimus.

z) Ord. temp. p. 200.

*) Thesium inaug. Th XVIII.

locum festi Tabernaculorum, et Christum sub finem Septembris natum esse y); quo tempore etiam magni et eruditi viri Christum natum statuerunt, SCALIGER z), *Erasmus SCHMIDIVS* a), *HARDVINVS* b), *LIGHTFOVS* c), A. RIVLINVS d), *LARDNERVS* e), alii. Omnes hi sub finem Septembris nostri, circa tempus festi tabernaculorum Iudaicorum Christum natum putarunt: qui quamquam ad hunc natalem: exquirendam aliis atque aliis rationibus calculos posuerunt, omnes tamen praeter opinionem suam eodem collinearunt. Ipsi sacri libri eo nos ducere videntur: quod enim tres caeteri vitae Christi scriptores praeterierant, id Ioannem satis indicare vno isto verbo dicas, ὁ λόγος ἐκείνου ἐν ἡμῖν, Verbum posuit in nobis tabernaculum suum. Nempe tentorium Iudaicorum antitypum significat in Iesu quaerendum esse, in quo plenitudo habitet divinitatis. Igitur ipso tabernaculorum Iudaicorum festo, die primo, qui respondet hodie nostro XXVIII. Septembr. primo mense anni civilis Iudaicorum natus dici potest,

MAGNANVS quidem, vt vetustissimam ecclesiae suae traditionem defendat contra mensem Septembrem pugnans f), illud modo refellere studet, quod *Harduinus* dixerat, inie-

ra

y) Prae caeteris bene hoc demonstravit SIGM. FERD. WEIS-MULLER diss. *de festo tabernaculorum N. T. in festo natiuitatis Christi celebrando*, Altd. 1721.

z) de Emendat. tempor. p. 303.

a) In N. T. ad Ioh. III, 30.

b) Antirr. p. 60.

c) Obs. ad Lucae II, 7.

d) Libello *vom rechten Alter der Welt und unsers Heylandes*, Lipsi 1721.

e) *Gleichwärtigk. der Evangel. Geschichte* I. II. p. 342. vers. germ. Idem putat quoque GERBERVS libro *de ceremoniis eccl.* maxime in Sax. receptis p. 132.

f) Ad Propos. IV. Coroll, 2.

ra census causa facta, et pastorum apud gregem vigilias, continere magis in Septembris mensis tempestatem, quam in Decembris. Etiam Cl. VHLANDVS s). Bengelium sequutus, putat hoc infirmum esse argumentum contra mensis Decembrem, quod pastores Bethlehemi noctu excubuisse et pecora sub dio custodiuisse dicantur. Nam pascua et subdiales pernoctationes etiam in frigidioribus oris obtinere: quanto magis in Palaestina, sub clementiore climate posita? Sed Iudaeorum terram adflat acrior frigoris vis, praecipue ubi montibus abundat, in quibus maxime pascitur. Itaque ob iniuriam caeli iam mense Marchesuan i. e. nostro Octobri, greges domestica stabula occupare solitos, contra Casaubonum doctissimi viri monuerant b). Constat autem satis quo consilio factum sit, ut in brumae dies natiuitas Christi Saec. IV. demum transferretur: nempe consilio abrogandae paganae sollemnitatis,

Doctissimus VHLANDVS non negat Romanos Gentiles VIII. Kal. Ian. celebrasse solis inuicti natalem, qua ipsis non solem post solstitium hibernum incipere annus naturalis visus sit. Verum non putat inde sequi Christianos absque omni alio fundamento, immo posthabito vero die natali Christi, diem eundem elegerisse, ut solis iustitiam ortum commemorarent, et gentiles ad diuinita incunabula inuitarent. Certe hanc rationem, cessasse, ait, apud Graecos et Alexandrinos memoriam noti Christi die VI. Ian. celebrantes d). Ego vero docui eo in libello cui

Vir

g) Thes. inaug. Thesi XV.

b) HADR. RELANDVS *Antiquit. SAM. BOCHART Hiero-
zoic.* l. 2. c. 43. p. 415.

i) *Thesum inauguralium* praeterito anno Tubingae cum disput. quae Magnano opposita fuit simul P.P. vndeicesima. Ego vero in diss. *de originibus sollemnium natalis Christi ex fest. nar. iherus.* an. 1757. publicata ostendi, nullum adfuisse aliud funda-
men-

Vir Celeberr. hanc thesin videtur opposuisse, nullam aliam huius instituendi festi causam fuisse, nisi eam, ob quam et alia plurima festa sunt instituta, vt pagana supersticio facilius

mentum cur Saec. IV. natalis Christi in diem XXV. Dec. fuerit translatus quam vt deleteretur sollemnitas pagana. Quem morem in multis aliis festis instituendis obtinuisse videmus. Ita constat ad *Lupercalia* abroganda, festum purificationis Mariae, et ad *Augustalia* vel tollenda vel rectius consecranda, festum Petri ad vincula, fuisse instituta. Idem ante me probabile esse Moshemius et Baumgartenius censuerunt. Fateor apud Alexandrinos non eam fuisse commutandi festi rationem, et scio eos moris celebrandi natalem Domini die VI. Ian. fuisse tenacissimos atque hodiernam Armenos esse compertum est; sed postquam sub initium Saec. IV. Romae natalis Christi VIII. Kal. Ian. celebrari coepisset, idque innotuisset Graecis, illi hominis doctorum suorum pro romana consuetudine habitis, adducti eum diem tandem admiserunt. CHRYSOSTOMI *Homilia in natalem Domini*, Antiochiae an. 386. habita T. II. Opp. ex edit. Mansueti p. 356. rubricam habet, vt qui non^o introductam diem conquesti fuerant, meliora acciperent: insigni documento in Oriente romanam consuetudinem diei XXV. Dec. aegre admisum fuisse, quam tamen ante decem fere annos, innotuisse Antiochenis fatetur Chrysostomus. Sed, quia in ea homilia ad commendandam romanam consuetudinem verum diem Christi natalem Romanos ex tabulis consualibus cognouisse, Zachariam Ioh. baptistae patrem pontificem max. fuisse fabulatur, in *382* suspitionem ea vocata est, a qua eam ideo vindicare statet Montefalconius in *Monito* praemisso p. 372. nec non in *Praefat. ad Cosmam Aegypt.* p. 14. Auctarii P. P. nouissimi a se editi.

Dionysius Bar-Salibi ep. Amidae Saec. 12. apud ASSEMAN-
NUM *Biblioth. Oriens.* T. 2. p. 163. fatetur die VI. Ian. in prouinciis orientalibus, vsque ad tempora Arcadii Imp. et Ioh. Chrylost. natiuitatem dominicam celebratam fuisse, in Romana vero prouincia et Italia ab apostolorum aeuo die 25. Decembris, quem ordinem ritumque oriens, et gentes quae septentrionem spectant, amplexae fuerint, exceptis Armenis. Obseruat tamen Assermannus, Anonymum in margine codicis ad haec Bar-Salibaei verba fol. 43. adscripsisse: *Mense Ianuario na-*

his deleretur *). Hæc paganorum festorum in christiana commutationem arguunt etiam ritus nonnulli, ex priori consuetudine retenti. Sic olim Saturnalibus Romanorum, qui desinebant in die natalis inuicti, laruæ obtinebant, sigilla et munuscula dari solebant: et idem hodie fieri solet sub tempus festum natiuitatis Christi.

Adiunctiones quidem ad nouum solem reuertentem, et comparationes Christi cum sole, quas legimus apud *Ambrosium, Prudentium*, alios, videntur ipsæ quoque ideo in vsu fuisse, quod festum natalis Christi ortum esset ex festo natalis inuicti. Locus *AMBROSII*, quo *Magnanus* vtitur ¹⁾ in sententiæ fassæ argumentum, non id probat, diem xxv. Dec. esse verum natalem Christi: sed hoc tantum, comparationes Christi nati cum sole reuertente, a doctoribus ecclesiæ adhibitas esse, postquam festum natalis inuicti iam commutatum esset in festum natalis Christi. Porro verum diem nati Christi necesse fuit a veteribus Christianis posthaberi, quippe a quibus is dies ignorabatur. Sexto Ianuarii Graeci et Alexandrini non vnam Christi nati memoriam celebrabant, sed etiam a Magis adorati, a Iohanne baptizati, et

sus est Dominus, eodem die quo Epiphaniam celebramus. Causa cur a Ferribus solemnitas a. d. VI. Ian. ad 25. Dec. translata, fuit hæc: Sollemne erat ethnicis hæc ipsa die 25. Dec. festum oros solis celebrare, et populum Christianum ad illud admittere. Quum animaduertentes doctores ad eum morem Christianos propendere, cogitato consilio eo die festum veri ortus constituerunt.

k) Vide cit. diss. meam p. 36. et 39. vbi adductis exemplis id probauimus.

l) Probl. Prop. 4. p. 269. Est vero locus *AMBROSTI*: bene quodammodo sanctum hunc diem natalis Domini solem nonum vulgus appellat etc. *Magnano* adductus, non *Ambrosii*, eam ob causam in *Append. T. 2. Opp.* ex edit. *Benedictin.* relatus.

et primum in nuptiis Cananaeis miraculum edentis, ut patet fuga festorum, non quod haec omnia vno die facta essent. Nam etsi nos quoque hodie vi Ian. magorum aduentum celebramus: tamen certum est, eos post praesentationem Christi aduenisse: ut adeo memoria Magorum, post purificationis Mariae sollempnia, sub finem Februarii celebranda esset.

Nihil aequè ad inueniendum natiuitatis Christi annum scire interest, quam spatium temporis, quod inter Christi natiuitatem et Herodis exitum intercessit. Hinc de anno mortis Herodis, certe constituendo, Chronologi solliciti sunt. Iam MAGNANI Prop. I. est: *Herodes mortuus est anno IV. ante aetam vulgarem.* In eo anno conuenire putat scriptores illorum temporum aequales et superiores, vetera monumenta et nummos. JOSEPHI historiae conditoris, inter hos eminet auctoritas, qui Herodem scribit quinto post occisum filium Antipatrum die vitam finisse, quum rex a Romanis creatus esset ante annos XXXVII. regnassetque Antigono interfecto an. XXXIV. ^m). Est autem rex creatus Cn. Domit. Caluino et C. Asinio Pollione Coss. qui annus est V. C. 714. Iulianus VI. Augusti V. Regno potitus est an. Iuliano nono V. C. 717. M. Vipsanio Agrippa et L. Caninio Gallo Consulibus. - Eam duplicem regni Herodis M. epocham in rem suam conuertit MAGNANVS *) ut efficere studeat, Herodis annum emortualem

m) *Antiquit. Iud.* I. XVII. c. 10. p. 348. edit. *Hanowercamp.* Vtraque series annorum regiminis Herodis legitur quoque de *Bello Iud.* L. I. c. 21. p. 121. T. II.

n) Scribit *Magnanus* ad Prop. I. Coroll. VIII. p. 153. Magnos rumores excitarunt in Chronologorum republica anni, quos Herodis M. regno adscripsit Iosephus. Certum est Herodem a Romanis Iudaeas regem fuisse declaratum, exeunte Septembris anni 40. ante aet. vulg. Non autem ab impetrato regno

tem esse quartum ante aeram vulgarem, idque annis filii-
 fum Herodis, Archelai, Antipae, Philippi confirmari.
 Sed quantum id magno eruditionis adparatu fecit, et an-

T t t 2 quos

annos eius computavit Iosephus, sed ab ineunte anno Iudaeo-
 rum sacro, cuius primus mensis Nisan dictus, Martio nostro
 partim responderet. Iudaei enim, ut ipsi testantur, annos regum
 suorum putarunt a Mense Nisan cuius Luna sacer incipiebat an-
 nius, ita ut si quis regnum obtineret mense Adar, seu Februa-
 rio nostro, qui erat ultimus anni sacri: a Nisan immediate se-
 quenti alter eiusdem regni annus supputaretur. Non mirum
 igitur, si Iosephus, ut ipse Iudaeus, ab eodem mense putaverit
 Herodis annos.

Hinc ut geminam regni Herodis epocham cum anno regis
 emortuali, quarto ante aeram vulgarem conciliet *Magnanus*,
 Herodem adfirmat aliquot tantum diebus ante Pascha, vix ince-
 pto ultimo regni anno, sub initium mensis Nisan obiisse, pag.
 53. Quod eam ob causam fieri non potuit, quia ea, quae a die
 Herodis emortuali ad Pascha usque facta esse narrat *ROSEPHVS*
Antiquit. l. XVII. c. 10. intra duodecim dierum spatium nullo
 modo coarctari possunt. Archelaus, ut exsequiae patri splendi-
 dissime fierent, omnem regni exercitum ex omnibus locis evo-
 cat, qui deducat funus. Eductioni cadaveris Herodium usque,
 ducenta stadia ab Hierichunte remotum, aliquot dies intum de-
 bebant, maxime quia lectica portatum. Exsequias excipiebat
 luctus VII. dierum, quo finito in templum venit Archelaus, re-
 que sacra peracta serase convivium celebravit, ubi prima erupit
 rebellio, ad quam sedandam, quum haud pauci dies frustra in-
 sumti fuissent, et instaret Pascha, immissa magna militum vi,
 tria millia seditiosorum interfecit.

Praeterea Cl. *Magnanus* in regum Iudaicorum annis, seu in
 epochis filiorum Herodis, mense Romanorum Martio minus adcu-
 rate utitur, quia is partim mense Adar, partim Nisan Iudaico re-
 sponderet, quod p. 54. de annis Archelai, et p. 68. de annis He-
 rodis Antipae fecit, quo regni Herodis M. tantum anni 39. ef-
 ficerentur contra Iosephum. Vult ex numis Vari, qui sexto
 ante aer. vulg. anno successor Saturnini missus fuerit, efficere,
 Herodem anno legationis Vari tertio decessisse. Conrendit sola
 Aethiaca aera vfos esse Syros Antiochenes, immemor aeram Au-
 gustorum quoque apud illos fuisse receptam, cuius annis nemi
 praesidium Syriae fuerint distincti.

epos Antiochenorum Herodemque nummos non iustititer tractavit: tamen, qui ei se opposuit *Clariff. VHLANDVS* totum errorem feceram ita denudavit, ut non possis non *VHLando* adfentiri, annum tertium non quartum ante aeram vulgarem esse annum emortualem Herodis M. °). Et istum quidem annum haud est difficile invenire, sed quamnam anni tempore diem obierit Herodes, id maiorem curam et cogitationem requirit. *Celsb. MAGNANVS* inchoatam mensis Nisan, cuius primus dies erat xx. Martii, obiisse putat, anno quarto ante aeram vulgarem: *Cl. VHLANDVS* ostendit mortuum esse non diu ante Pascha, sed tamen habente adhuc Iudaeorum ultimo. mense Adar, qui desierit xix Martii anno III. ante aeram vulgarem P).

Quantum iam temporis intervallum inter Christi natiuitatem et Herodis M. obitum intercesserit, ne in eo quidem conueniunt, qui ad calculos sedens. Alii enim Herodes breui postquam natus est Christus decessisse putant, alii vnius et dimidii anni spatium a nato Christo ad mortem Herodis interponunt. At *MAGNANVS*, quod si a se primo ipse praedicauit, statuit natum Christum esse trionio et amplius ante obitum Herodis: quod quidem ideo statuit, ut ad *TERTULLIANI* mentem doceat, Saturnino Syrias praeside natiuitatem dominicam accidisse.

Marc

o) Ostendit enim, cum an. III. ante aer. vulg. Herodis emortuali conuenire numos ab Antiochenis sub Vero cufos pag. 19. *Diss. laud* idemque demonstrare annos regiminis filii ipsius Herodis, *Arbeltri*, decimo principatus anno Viennam relegati p. 24. *Herodis Antipae* 44. anno quarto Caii Caligulae mense Septembri iam Tetrarchia priuati atque Lugdunum relegati p. 27. denique annos 27 *Philippi* anno Tibetii vicefimo defuncti pag. 30.

p) *Dissut. V. M.* pag. 22.

Hipp. Propos. II. MAGNAM esse: Christus fugit in Aegyptum in eunte anno quinto ante aer. vulg. Putat enim Christum xv. aut xv. menses in Aegypto remansisse, quod Iosephus ab angelo iussus esset longum iter in aliam terram suscipere, atque ibi manere: ita longius aliquod tempus palam indicari. Etiam EPIPHANIVM narrare, Christum puerulum anno regis Herodis xxxv. nocte proxima post Magorum adorationem, translatum, esse in Aegyptum, eundemque ipso anno mortis Herodis quartam aetatis annum egisse 9). At quis credes Saec. IV. doctorem, praefertim, qui a crudelitate non fuerit nimis alienus, haec melius cognita habuisse: quam doctores aetate superiores? quia iam Saec. II, eam rem incertam habuerint. Fugas causa erat, ut Herodis insidiae vitarentur: quae causa cessabat extincto Horode: Verba *Matth. II, 13. Iste ibi, donec dixerit tibi*, etiam breve tempus exilli significare possunt: nec id videtur fuisse tam longum, Herode iam septuagenario, et in morbum lethalem implicite. Longius tamen quam inaequivalentem in Aegypto Christum abesse meo sark opinio.

T 1 1 3

Ter.

9) Scribit Magnus *Problem. p. 393.* Haec propositio mire modo corroboratur auctoritate EPIPHANII *Haeres. XX. lib. I. p. 48. T. I. Opp. ex edis. Colm.* qui ait: nascitur Iesus anno Herodis 33. h. e. VIII. ante aer. vulg. Nazarethum rediens anno altero revertente h. e. VI. ante aer. vulg. Bethlehemi perductus est, ubi quum ad aedes quasdam diuertisset, secundo a natiuitate anno a Magis donis ornatus est, eadem vero nocte, in Aegyptum transfertur Herodis an. 35. vnde post biennium mortuus Herode, ac succedente Archelao reuertitur. Quare necesse est 37. Herodis anno quatuor aetatis suae puerulum egisse.

Tertia Propos. est: *Magi Christum adoratum viderunt* *excuntes, anno sexti ante aer. vulg.* Oportebat *Magorum* ita calculo ducere, quoniam Herodis M. mortem IV. ante aeram vulgarem adsignauerat, tenebatque bimulos Bethlehemiticos a rege interfectos esse. Stellam putat Magis in Oriente adparuisse, non vt nascituri noui regis signum sed vt iam nati, et Herodem ex Magis cognouisse, iam biennium esse, quod stella ipsis adparuisset *). Erge Christum natum esse quadriennio ante obitum Herodis Adoratum autem a Magis posit. die vi. Ian. anni V. ante aeram vulgarem incuntes: qua in re sequitur morem antiquioris eed. Graecae, vt supra diximus: forsitan ea de causa, ne turbet Veterum Fastos, martyrologia, et antiquas traditiones. Multo enim probabilius est, Magos post praesentationem Domini demum aduenisse: vt adeo, si Christus VIII. Kal. Ian. natus est, Magorum aduentus et adoratio cadat in mensem Februarium. Iam recte omnino *Magos* quos *) contra illos disputat, qui Magos tanquam *dyomados* impositos citius adfuisse credunt, et bene refellit *Gravesonius* sententiam †), putantis Magos Bethlehemi adorasse Christum

*) *IGNATIUS Epist. ad Ephes. c. 19.* dicit incredibilem fuisse fidei magnitudinem, cuius fulgor solis splendorem superauerit, et astra, velut chorum secum traxerit. Sed Historicus sacer simpliciter nominat astrum, et haud obscure innuit, idem visum a solis Magis, qui ea nocte, qua Christus natus est, videntur insolitum sidus conspexisse, seque in viam coniecisse, et licet ab Herode Bethlehaemum missi, tamen Nazarethum dedisti fuisse. Si enim a magis Bethlehemi adoratus fuisset Iesus, ii, qui rem cogitam habuissent, non dissimulaturi fuissent Herodis satellitibus, vt docui pag. 23. diff. in locum Ignatii *de nativitate dom. paschae. et occupationis mystorio* 1763. P. P.

*) *Coroll. I. ad Prop. 3. p. 239.*

*) Quam tamen scimus haud ita pridem et Romae quidem an. 1760. *Dialog. de tempore aduentus Magorum* LIBERATVM FASSONIUM defendisse. CAES. BARONIUS ideo Magos, vt celerius iter conficiant, *dyomados* impositis, *Theophr. Paracelsus* equis magicis vectos credidit.

decimo tertio die ab ipsius natiuitate. Sed non intelligo, si Magi biennio post natum Christum aduenerunt, ut vult *Magnus*, cur editis iam in Christi representatione Simeonis et Hannae de ipso vaticiniis, *Hierosolyma* tamen ad id usque tempus commota non fuerit. Nam regi grandaeuo et aegrotanti mirum non est omnia ignota mansisse. Porro autem credibile non est, Magos iter suum aut non statim ingressos esse, aut minus strenue fecisse, si rei experimentum illis tanti fuit, quanti fuisse adparet.

Bimatus infantum Bethlehemiticorum occisorum non probat, Iesum biennio ante mortem Herodis natum esse: nam etiam infra bimatum sunt occisi. Ergo per eam causam non prohibetur statere, Christum nondum tum actatis alterius annum attingisse.

Atque haec omnia *Magnus* argumenta *Clariffi* vitan-
 dus magno ingenii acumine magnaue copia doctrinae ita
 confutat, ut ea se sibi et gratiam et gloriam peperisse
 censendus sit. Sed, ut recte demonstrat, non tot annos ante
 mortem Herodis Christum natum esse: ita illud minus
 recte disputat, quae ut tunc distaret menses inter natiuita-
 tem dominicam et Herodis mortem interfuisset. Christum
 vult natum esse die xxv. Dec. et Magos venisse Hierosoly-
 mam statim a Domini representatione: ita ut quaecunque
 memorabilia de primis Christi annis historia euangelica ha-
 bet, ea omnia intra paucorum mensium spatium coarctet.
 Nihil enim admittendum putat in constituendo Christi nata-
 li, quod pugnet cum illa sententia, qua vna maxime niti-
 tur, Christi aetatis annum tricesimum esse annum imperii
 Tiberii Caesaris decimum quintum.

Ex hac autem sententia effecit, natum esse Christum
 anno IV. ante aeram vulgarem, trimestri ante mortem
 He-

Herodis. Ita factam esse ostendit, Magos, qui Herode vi-
 vo aduenerunt, biennio post Christum natum aduenisse.
 Iam illud sane apertum est, Lucas seipsum in principio cap.
 III. esse chronologicum. Narraturus enim praeursoris at-
 que ipsius Messiae *ostensionem Iraeli factam*, diligens est in
 eius rei tempore describendo, utpote nominans Tiberii
 Caesaris annum XV. Pilatum procuratorem Iudaeae,
 Herodem tetrarcham Galilaeae, Philippum Ituraeae ac
 Trachonitidis, Lysaniam Abileneae, pontifices Hannam et
 Caipham. Sed quum antea de tempore natalis Christi
 paullo sit loquutus obscurius, videtur hoc in loco noluisse
 de annis Christi esse laxior; scribit enim Christum fuisse
 tum annorum *vel reuerens fere triginta, circiter, usque de-
 que, plus vel minus.* Quoniam autem lex erat, ut doctor
 publicus annorum triginta vir esset; verisimillimam est,
 Christum eo tempore annos triginta iam supergressum fuisse,
 quo initium fecit memoriae suae *).

Nihil igitur hac doctiss. virorum contentione impedi-
 or, quo minus aecedam sententiae, quam Petrus, Vffe-
 rius, Norisius, Natalis Alexander, Tallomontius, et nonis-
 sime Thomas Vincent. Manolis, exposuerunt, Christum na-
 tum esse anno ante aetate Dionysianam quinto Per. Iul.
 4709. V. C. 749. Augusto Caesare XII. et L. Cornelio
 Sulla Coss. die primo festi Tabernaculorum Iudaici, qui
 dies hodie xxviii. est nostri Septembria. Hic autem annus
 est

v) Multus est *Cist. VHLANDVS* in hoc nascit. Christi chara-
 dere operose demonstrando a pag. 46 - 62. nimirum in partic.
Sed, quae indicet annum completum tricesimum, ut in quibus-
 dam diebus saltem sit differentia, et vim inferri textui, si an-
 nus 30. Christi laxius sumatur, eam aetatem cohaerere cum an-
 no XV. Tiberii, quem Lucas Hebraeorum more a primo Tiar
 incipiat. Sed certus aetatis Domini annus ex Luc. III. per
 prius dicta effici non potest.

est item imperii Augusti xxx. et regni Herodis M. xxvii. et xxxiii. Et circa illud anni tempus fiebat iussu Augusti Caesaris, Herode M. curante, hominum descriptio, per omnes terras Palaestinae, Herodi regi subiectas, prima illa et simplex, quae mera esset *nominum* professio et confignatio. Unde non tam clara ea fuit, quam quae vndecim ferme annis post, Quirino Syriae praefide, acta est in in Iudaea descriptio *familiarum*, quae tumultui causam dedit.

Ea descriptio, quam pro Iudaeorum consuetudine per tribus fieret, Iosephus et Maria, de gente Davidis, Bethlehemum se contulerunt: ubi Maria non longe a portis oppidali, speluncam ingressa, quo viatores cum suis iumentis divertere solebant, quae more eius regionis ideo praesepe in saxo incisum habebat, maturo iam partu infantulum Iesum edidit.

THEOPHANIS PROCOPOVICZ, ARCHIEPISCOPI
Novogrodensis, Tractatus de Processione Spiritus Sancti,
quae primus editus.

Gothae A. 1772. Alph. 1. pl. 21, octonis.

Autori huius libri cum Kioviae a. 1711. munus datum esset Theologiam docendi, hoc ita illustravit, ut popularibus suis quasi novum lumen accendisse in his litteris videretur. Nam praeter summas ingenii dotes, quas maxime in eo fecit Petrus M. et omnis eruditionis copia abundavit, ita ut pauci, e tot qui has litteras doctissimi, pari doctrinae

instructi ad eas artes. Eadem urbe, metropoli Rus-
siae minoris, 1681. patre mercatore natus, latinae didicit in
Cognobio, litterisque Kioviae ad 1698. opera periculi im-
pensis ad Italos profectus est, Romaeque trinitivum com-
paratus, cum eandem humanitatem didicit, tum Philoso-
phiam imprimis et Theologiam penitus cognovit. Reducem
in patriam Metropolitanus Kioviae Professore praesens con-
stituit, in huius urbis Academia deinde 1706. eloquentiam
docuit; postquam anno ante inter monachos receptus esset,
imposito Theophanis nomine. Deinceps omnem Philoso-
phiam docuit, Logicam, disciplinas morales, physicas et
mathematicas magna audientium frequentia. Tandem 1711.
Theologiam explicare coepit. Apud Petrum Imperatorem,
ad quem aliquoties orator a suis gratulandi causa missus es-
set, velut ob victoriam Pultauensem, multum gratis et au-
toritate valuit, ita ut eo libenter uteretur, eiusque sacris
orationibus cum voluptate interesset, usus eodem et comi-
te in expeditione Turcica, et consiliario in rebus gravissimis.
Tandem cum 1713. ad Episcopatum euectum Pleskouien-
sem et Narocensem, biennio post Archiepiscopum fecit: non
tamen, nisi hoc mortuo, 1725. factus est Nouogroden-
sis Archiepiscopus. Idem ei a Catharina et Anna habitus ho-
nos, saepe in consilium adhibendus, si qua grauior de repu-
blica cura accideret: adeoque opibus et maiestati regum mi-
re fauit. Hic et autor responsi illius insignis, quod 1718.
a Clero Russo Sorboba tulit, cum Petro Parisiis degenti
suaderet, ut Russos Latinae Ecclesiae adiungeret. Ut nihil
dicam de scriptis viri et factis, quae ingenium eius testantur
ad res gerendas natum. Calculo morbo multum antea
infectatus, tandem decessit 1736. Qui virum discendi
causa audierat, omnia loquentis verba excepta litteris
mandarunt; et homines eius sermones, quod de rebus
grauiter, nec ad semirudium captum praecipere, et sic vel
subtilissime scriptis aequiparandi essent, quide arripuerunt.
Inter

Inter hos fuit aliqua disputatio de Processibus Spiritus Sancti ad Caput de Trinitate, docta et elegans: hanc edidit Graecus, vir doctus, descriptam ex ipsius Archiepiscopi chartis, cum ut eruditus commodaret, tum ut popularibus suis prospiceret, ne in eo describendo inani opera defuissent, aut ipse liber ex ea re vitium contraheret, et eruditi, perspecta simul viri doctrina, viderent, Graecos, non animi suae leuitate, siue obstinatione, sed grauissimas ob causas, suam sententiam defendere. In ipso opere omnia intacta reliquit, neque exceptis, si qua in aduersarios nimis acerbe dicta esse viderentur: tantum veterum testimoniis ad fidem meliorum librorum, quibus autor plane caruit, compositis, addidit quaedam Capiti XVI. cuius titulum solum, omissa rei tractatione, in schedis inuenerat: isque locus solus fuit, in quo hoc sibi sumeret. Passim in margine illustrauit librum, et historiam dogmatis a Procopo vicio inchoatam absoluit; neque in eo se leuiter eruditum probauit. Operi, cum vita auctoris, index accessit, quo ab antiquissima aetate vsque ad nostram, seruato temporis ordine, cum scriptores eorumque libri, tum acta Conciliorum continentur: opera fortasse non ingrata litteratis praecipue Russis, quibus librorum notitia difficilius et impeditior est quam nostris hominibus: quam autor indicis, quippe apud Goettingenses degens, sibi facile potuit comparare. Tractatio rei eo ordine absoluitur, ut Cap. I. res de qualis nota est, definiatur, definita ante exeundi et mittendi voce; deinde affertur quod de ea re in sacris litteris legitur, simul loco Ioh. XV, v. 20. explicato, et ab obiectionibus vindicato Cap. II. His praemissis testimonia subiuncta sunt e patribus Graecis et Latinis, quibus Graecorum sententia confirmari videbatur, Cap. III, IV. Sequitur probationis genus dogmaticum, aut vere theologicum Cap. V. et tandem pars libri contentiosa, quae obiectiones Latinorum singulas singulis capitibus Cap. VI. — XI. deinde sum-

tim Cap. XII. refutat, quae e sacris litteris depromere font: ut quae ex Historicis et Patribus, capita XIV—XVII, tractantur, quibus Cap. XIII. praemissum est, quod haec loca generatim atque vniuersè tractat, normam tradit ad quam omnem rei disquisitionem exigi oporteat. Saepe Graecis a Latinis obiectum est Cap. XVI. nec minus Latinis a Graecis Cap. XIV. XV. quod loca Patrum deprauarint. Vltimo loco quaesitum, an ex decreto Synodi Ephesinae, addere quaedam liceat Symbolo, quamquam ex re sint, nec falsi quicquam offerunt; quod negatum est; Cap. XX. de relatione diuinarum personarum actum est, quod satius fuisset primo statim loco poni. Nemo forte recentiorum Graecorum, certe quantum nobis constat, hunc locum tam copiose tractauit: nam quod huius libri scriptor interdum errauit in iudicandis veterum autoritatibus, id non valde irgemus, quia non idoneis libris instructus fuit. Sed cum Romae tres annos conueneretur, poteratne hoc genus litterarum arctius amplecti? Jam capita quaedam, imprimis historica, parcensere animos est. Tertium et quartum testimonia Patrum continet, quibus Graecorum causa nititur, alterum graeca, alterum latina: his recte symbola accensa. Quas sibi traditionis regulas proposuit, non vituperes delectum, in singulis merito requiras. Primum argumento sit e Graecis testimonium ex Symbolo Athanasiano depromptum; id in eo solo vertitur, quod ommissum sit „a filio procedens.“ Fatetur editor, illud parum validum esse, meliora edoctus a Walchio in Theologia symbolica, e qua ordine transcripsit, quae in antiquis Symbolis in rem suam prodita sunt: sed res omnis in eo vertitur, quod expressis verbis processionis a filio nulla facta sit mentio. Scriptorum ecclesiasticorum quidam allegati sunt dubiae aut nullius fidei, his suffecti sunt genuini ab editore, sed nemo corpus affirmat, Spiritum sanctum non a filio, sed a patre, vel ab utroque simul procedere. Archiepiscopus, si ommissum est „a filio“ id in rem suam

nam verè, quod scriptor, si ipse vel ecclesia credidisset, Spiritum sanctum a filio procedere, illud necessario addidisset. Sed arduum est hanc necessitatem probare: scriptor enim, nisi sollicitus et accuratus, saepe alioquin putavit quod legentibus maxime o re videbatur, praefertur si ipsorum interesset. At si probe rem consideramus, nihil clarius est, quam Epiphaniò, ut de hoc dicam, rem cum Haereticis fuisse, quæ negabant in Deo personas esse, ubi nihil opus erat de Processione Sp. S. a filio dicere. Pag. 82. laudat Archiepiscopus locum Cyrilli Alexandrini, eoque tam aperte Graecis laudare contendit, ut nihil possit esse clarius: sed editori spicius est locus, neque id dissimulat, passim in generis Cyrilli scriptis legi, quae Latinis aperte favent; eorum sententiam mutasse a Theodoro meliora edidit, passim constare illud a libris contra Julianum. Oratio non improbanda quidem, nec tamen proferri vera: tantum enim loca laudata indicans, quod Cyrillus, cum Theodoro responderet, nonum Anathematismum, sine potius eius explicationem, improbandam, quæ aperte Sp. S. ex filio esse dicitur, nihil de ea re dixerit, rem forte non maximi momenti ratus, de qua in verumque partem disputari possit. Quod et facit in loco de communicatione interitum in Christo, constat, si quis unam eam et indivisam profiteretur. At si communis Graecorum sententia fuisset, Sp. sanctum non procedere a filio, certe hoc non assensisset. Ceterum haec formula tum aequè in usum fuit ab aliis, cum de patre solum procedere: notam reperit ante illa tempora, forte propter rem non videndam putavit. Formulam vero, Sp. S. procedere a patre per filium, nemo improbat: laudat tam scriptori huius libri quatuor editorum exempla, vide Cap. XVII. Formulæ illae inter se eodem modo conveniunt, ut haec, vel ipsis Graecis probatas: manum a patre conditum esse per filium, et

illam ab utroque auditam esse. Quod de testimoniis
 graecis diximus, idem de latinis valet: quare his missis, de
 Cap. XVII pauca dicemus, ubi Archiepiscopus loca quae-
 dam et formulas excussit, quibus de Professione Sp. S. agi
 creditum est. Prima formula est, quod Patres graeci, et
 iam Gregorius Nyssenus, dicant, Sp. S. processisse a patre
 per filium: ad haec multis verbis respondit p. 337—350.
 At de ea re iam supra diximus: reliqua non eiusdem mo-
 menti, praeter vltimum, nempe a Graecis Sp. S. filii ima-
 ginem vocari, *υἱοῦ, υἱοῦ τοῦ πατρὸς*, his addere potuimus
αὐτοῦ, (idem significat quod *γεννητὸς* Hebr. 1. 1. 4
ἕως τοῦ υἱοῦ etc. quae omnia indicant Sp. S. eodem modo
 cum filio quam cum patre hunc esse: ad haec ut,
 „omnia ista culicibus verborum similia sunt, non vulnerant,
 et molestiam afferunt, et non sicut quiescere: sed intusque
 latente caecitas procedit insipientia.“ Quasi dicit Latinus
 sensus contrarius, quod clara et perspicua sollicitudo e scrip-
 ptis patrum nulla afferri possint, ea sine dubio in-
 uentis, ubi eius verbis Sp. S. a patre et filio procedens di-
 catur: ut sic Graeci modo haberent; nec videtur omnino
 hoc probationis generis affectus esse, adeoque haec
 non recte refutasse. Idem passus est in Epiphano: que-
 ritur enim, quod Petrus in professione, procedens vel orici
 addat, cum ille tantum dicat Sp. S. esse *τὸν υἱοῦ τοῦ πατρὸς*
συνεχῶς et *αὐτὸν ἀπορρίπτω*, p. 377. sqq. Hoc ad
 voversum de Capp. Historicis et Criticis valet, ea scriba
 emanasse: cum mox perscripta essent, ut Melchioris praece-
 derentur, poterant sane audientes ad sui admirationem ve-
 here; necis temporibus frigere videntur. Ceterorum
 apparet, pro septuagesimo, Archiepiscopo pauca fuisse
 in utraque ecclesia eruditione et litteris pares. Ad ea
 quae e I. litteris allata sunt, ubi nempe Sp. S. a filio miti
 dicitur, et eodem esse filii quae patris, aut Spiritus sancti
 et

et filii esse, et quae e Ioh. XX, 21. petuntur, videtur meo
 has respondisse, et dignus est locus qui legatur v. Cap. VI.
 sqq. Sors huius libri et Zernicoviani fuisse, de quo Cap.
 XIV. dicitur: „Adverterant quidem huiusmodi corruptelas
 etiam olim priores scriptores, sed numero non multas, et
 non ita clare deprehensas. At Zernicovii constus felicissi-
 mus, ut est praeter spem nostram, ita contra opinionem
 Latinorum, qui, donec hoc opus videant, nunquam tale
 quid posse fieri existimant.“ Hoc ipsum editor vidit, dicit
 enim ad marginem: causam, cur iste liber octoginta fere
 annos in Bibliothecis latuerit, se ignorare, nec magis se sci-
 re quid eius editionem, ante aliquot annos Vratislaviae pa-
 randam, impedierit: optandum tamen esse si quis edat, ut
 adhibeatur cura, ne vitia irrepant; ea tamen vix evitari posse,
 nisi bibliotheca ad manum sit Goettingensi similis. Capite
 XVI. quod ut diximus scripsit qui librum edidit, Graeci, im-
 primisque Photius, a Pontificiorum criminibus defenduntur,
 quod scilicet scripta patrum saepe vitiant: dignus est locus
 qui legatur. Iam ad Cap. XIX. pauca monebimus. Con-
 stat, Graecos Latinis obiicere, quod verbum, Filioque, Sym-
 bolo Nicaeno-Constantinopolitano affricuerint, agiturque ea
 controuersia toto hoc capite. Non omnino negatur, Symbo-
 lo posse quaedam ab ecclesia addi, hoc contra usum veteris
 ecclesiae foret: at post Synodum Ephesinam contenditur ni-
 hil plane addi posse, quantumvis verum sit, et S. libris con-
 sentaneum: decretum enim esse a Synodo Ephesina, ne
 quis in Symbolo, prout tum esset, quicquam mutaret; seu
 emitteret, seu adderet. At in Aetis aliter legitur, veterane
 Patres, aliud quam Nicaenum Symbolum scribi, aut in Cate-
 chumentis adhiberi: clericum, si contra faciat, remouendum
 esse, laicum excommunicandum. Quamquam Cyrillus in
 akeram sententiam scripsisse videtur, in Epistola quadam ad
 Iohannem Antiochenum: tamen haec ad decreti formulam
 exi-

exigenda, et patet de singulis tantum hominibus sermonem esse, non de Conciliis, si his videatur addere, quibus suae ecclesiae teneantur. Sic Constantinopolitanum habuit quae Nicaeno Symbolo adderet. Multum sane prodest, hoc caput ad controuersiam Graecorum et Latinorum recte intelligendam,

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Decembris Anno MDCCLXXV.

SICILIAE ET OBIACENTIVM INSVLARVM

*veterum Inscriptionum noua Collectio, Prolegomenis et
notis illustrata.*

Banormi excudebat Caietanus Maria Bentuigenda 1769.
Alph. 4. plagg. 9. in Fol.

Ecce vobis, antiquitatum cultoribus, nouam Sicularum, hoc est Siculis rebus hominibusque conuenientium vndeunque reperitarum, tum etiam externarum, nunc vero in Siciliam delatarum, et illic exstantium Inscriptionum veterum, ad tempora ante Saracenorum in istam terram aduentum pertinentium, collectionem. Auctor. eius est, ne quis erret, GABRIEL L. CASTELLVS P. T. qui et Inscriptiones

553

X x x

Pa-

Panormitanas, patrias, iussu Senatus Panormitani, lingua Italica anno 1762. prodire curauit. Hic enim ea mente eoque consilio manum operi ponendo adiecit, ut primum huiusmodi, quae diximus, monumentorum, quae adhuc dispersa essent, pernumerata librorum, ad rem antiquariam et lapidariam vniuersam spectantium, tum hanc eius, quae Siciliam complectitur, partem attingentium, volumina, in ordinem redactorum, et quodammodo illustratorum corpus exstaret. Igitur in varias Classes Inscriptiones omnes redigere curauit, eo ordine, quem primum Martinus Smetius, deinceps Ianus Gruterus, Marqu. Gudius, Th. Reinesius, Lud. Ant. Muratorius, et Seb. Donatus tenuere. Harum Classium in hoc volumine viginti numerantur, Vnicuique inscriptioni praefixa est breuis, quae, vnde petita sit, vbi exstet, declaretur, notitia, qua cognoscatur, quo in opere antiquario primum vel deinceps sit edita, an vel ab ipso Cl. Collectore reperta, vel ab amicis sibi missa, numero reliquarum nunc demum accesserit. Summa se diligentia, sit, litterarum figuras in Graecis et Latinis, communibus dissimiles, notasse, nexus item litterarum, siglas, apices, interpunctiones, exscripsisse.

Sed quia ei non licuit omnia ipsi inspicere, nec e Patria pedem efferre, non dubitamus, quin plura indagaciones eius effugerint, et, siue monumentorum diuersorum exemplarium cum antiquissimis editionibus, siue cum Autographis comparatio spectetur, quam sane exigebat ab talium Editore spectator et index elegantissimus; Idonellius *Miscell. Obseruat. No. p. 101. Tom. III* multa desideretur. Is autem necesse harum antiquarum *adversus* monumentorum rationem haberi vult, quandocumque inscriptiones in posterioribus libris exhibitas, sed non ad ipsa taxa iterum recensitas, a primis illis discrepare somperimus.

Quare,

Quare, editiones has, ait, consulendi prouinciam negligere minime debere, si quis vel in singulares titulos commentari, vel sparsos hic illic in Syntagma vnum velit compingere. Scilicet, in lectorum etiam commodum, singula Inscriptionum Graecarum potissimum verba, quae ut plurimum in ipsis factis inter se commixta et nullo intervallo distincta sunt, diducenda, et opportunis spaciis discrimina-nda censuit. Nam sicut sapina negligentia, ita putida diligentia, facile molestia creatur, quod Richardi Pococki factum declarat. Qui reprehensus a Reiskio in Praefatione ad Anthologiam Cephalaë p. 27. quod monumenta veterum cruda proiecerit, ut ad metalla lectores dampnasse videretur, pariter a Cl. nostro Editore improbat. Quae tamen via potior sit, haec ne asperior, qua durius proceditur, an illa mollior, et ad incautius tractanda et commaculanda vetera monumenta prouior, iudicent aequi rerum arbitri, et lapidariis Musis addicti. Narrantur enim reliqua, quae Cl. Editor Operis est nolitus ad fauorem sibi comparandum, Graecis versionem Latinam adiecit. His aequae Latinis Annotationes adspersit. Monumenta minora, siue quae in gemmis, anulis, sigillis, lucernis, ponderibus, vasis quae reliquis inscripta sunt, ea ad separatam Classem redigit, quam imprimis memorabilem faciunt nonnulla veterum Diplomatum plumbea sigilla, quae ad res Siculas tam sacras, quam ciuiles, ante IX. aerae christianae Saeculam, illustrandas valent. Vnica sub classe Inscriptionum cuiuscunque generis fragmenta retulit. Suspectas etiam in vna classe collocauit. Nonnulla barbaris litteris inscripta monumenta, sibi ad augendum hoc opus ab amicis oblata, addidit. Magnum enim numerum amicorum et fautorum commemorat, quorum beneuolentia et cura effectum sit, ut monumentis multis ineditis hae lapidariae diuitiae amplificarentur. Quae longiorem, de dialectis, quibus Graeci Siceliotae vsi sunt, de antiqua scribendi forma, seu Palaeo-

graphia, de litterarum rebus et iuncturis in Siculis monumentis conspiciendis, denique de chronologia et antiqua Siculorum anni et mensium ratione, disputationem flagitabant, ea tractavit seorsim, et, quidquid haberet, tradidit in Prolegomenis per quatuor capita diuisis, huic editioni praemissis. Igitur Cl. Auctor rem altius, et a diversis, qui ad inhabitandam Siciliam profecti sunt, colonis, repetendo, non vnam, quam credant, Doricam dialectum in illa terra obtinuisse, sed cum hac etiam Ionicam, et inter utramque mediam, quam Himerenses tenuerint, viguisse, Siculos male inter Graecorum reliquos fuisse locutos, peculiare eorum linguarum voces, propriaque verba habuisse, eamque tandem temporibus succedentibus varias subisse mutationes, docet. His interposita lectu digna, de Minotauris, digressio. Caetera fere proferendis e quatuor vetustate monumentorumque memoria specimenibus absoluntur, quibus, quinam ductus litterarum quarundam singularium, quae formae compositarum, plurimae vno octo expressarum, quas siglas vno vocabulo consuetudo appellavit, omni fuerit, declaratur. Quo quamquam Montefalconi et Corfini pertinent opera, tamen in his observatis, ut Cl. Auctor promittit, reperiat aliquis, quae ab utroque praetermissis sint. Specimina, notis de causis, commode dari non possunt. Non enim ista narrando, sed in tuendo percipiuntur. Et quoniam, ut praediximus, quaedam figurales inscriptiones, chronologica nonnulla continentes, sua sub classe dispositas dedit, de annis et mensibus ex disciplina Siculorum computandis sibi agendum putavit. Indicem ad finem apposuit, cuius ope facile singularium Inscriptionum res notatu dignas possit quisque reperire.

Quae cum ita sint, non est quod dubitemus, quin hoc opus, propter magnam et multiplicem utilitatem, laudandum et commendandum sit. At sunt tamen in Graecis multa

et

et in Latinis parum elaborata. Quae enim ex scriptoribus Graecis docendi aliquid vel probandi causa commemorantur, ea ex Latina tantum versione, non ex Graeco ipso afferuntur. Quod in imperitorum lectorum gratiam factum, a peritioribus merito spernitur. Cum de singulorum vocabulorum significatione aliquid traditur, quod sane raro fit, nam Annotationes non tant Critici, quam Historici et Antiquarii et Geographici generis sunt, continentque nota multa, certe iis, quibus tales libri parantur; igitur, cum tantum aliquid de vocibus dicitur, ad vulgares Lexicographos, Schreuelium et Scapulae, provocatur; v. c. in Prolegom. p. 30. et ad Inscriptiones p. 132. ubi pro exquisita Ruhakenii ad Timaei Glossas Platonicas de voce ἰδῶς p. 96. observatione, Schreuelii Lexicon citatur, sicut mox Scapulae, ad vocem δῆμος. Ibidem Epigramma legitur a Gualtero et Muratorio prolatum, a Leichio emendatum in *Miscellaneis Lipsiens. Novis* Vol. I. p. 500. et ad *Carmena Sepulcralia*, ad cuius mentem cum edere vellet Auctor, aliud aliunde Apographum accepit, sed aequè mutilatum et mancum. Ab initio Κόζικος; Cyzicus, pro Συζόγος, non videtur spernendum; sed mox siue ἄνδρς ἔχει πῶθεν ἢ legatur, sententia laborat, siue ἄνδρς ἔχει πῶθεν, inania tenemus. Optimum foret; ἄνδρς ἔχει possit esse pentametri clausula. Sed quid de πῶθεν fiet? Hoc certe videmus, quam commodam Latinam versionem istorum nominat V. C. *Ipse habet, quas desideravit*, in fraudem inductos a Gualterio, eam, ut lenissimo verbo dicamur, ineptissimam esse. Huiusmodi arbitrariis et fictitiis ellipsis inducendis, ex quouis quidvis facere liceat. Hoc vel uno, quid de caeteris sperandum sit, indicatur. Aliis opibus, quam quas V. C. attulit, egemus. Lapidum quorundam Graece inscriptorum versiones, siue illae iteratae, siue interpolatae, siue denique novae fingi, minime probandae. P. 175. τοῖς ἰδίαις πᾶσι, non vertendum erat: *suis propriis omnibus*, sed simpliciter, *suis*, ut in

Latinis inscriptionibus frequens est, *sibi suisque*. Nec vero ἀμειψτος P. 178. in vno lapide ter repetitum, totidem vicibus diuersimode, nunc *inculpabilis*, nunc *irreprehensibilis*, nunc *innocens*, erat reddendum, sed *incorruptus*, *integer*, et, si lapidarem stilum sequimur, *castus*.

Suspecti tituli siekli et in vnum collecti sunt. Bene? Anne igitur ceteri omnes genuini? Nullus ne vetustate corruptus, ab aliquo minus perito male instauratus deprehendatur? Certe qui classe quinta, magistratuum maiorum minorumque, ac priuatorum honores, inscripta, p. 43. legitur, prope Thusam, in maceris veteris Alelae conspectus ab V. C. et inter reliquas lacunas verba refert: *Ita licet — L. Cornelium Schiziam — — honoris causa, — suspectus fuit viris doctis*, Doruillio in *Siculis*, itemque Burmanno ad eundem librum, si recte meminimus quae ea de re in his Eruditorum Actis a. 1754. exponuntur et memorantur.

Qui classe septima, Opera et loca tam publica, tam privata comprehendente, p. 61. n. 2. profertur titulus, ex altera parte βασιλισσας Φιλιστιδος, ex altera truncata verba duo exhibens, longam peperit obseruationem de Philistide regina, cuius veteres scriptores nullam, nummi vero mentionem faciant, quam adhuc incertum fuisse vbi regnauerit, diuersis doctorum hominum sententiis. Nunc hoc titulo planum factum, Syracusanorum Reginam, fuisse. Sed nihilominus tamen latere, vtrum, quod ipsa regnaret, an quod alicuius tyranni Vxor, Soror, vel Filia esset, regina sit dicta. Prolixa quoque sunt, quae ad Class. XIV. 187. de Capito, vrbe, dicuntur. Reliqua fere nimis iciune et tenuiter traduntur. De Correctoribus imperii Romani, de quibus exstat elegans Epistola Sigism. Frid. Dresigii ad Henr. Iac. Bornium Lipsiae a. 1739, edita, dicendum erat ad

ad Class. IV. p. 35. 36. in quo V. Cl. brevissimis defungitur, in quibus et ipsi quaedam, nisi plerimus, tamen melius dicta fuisse iunct. Parum enim abest, quin e Correctore Correctorem fecerit. Ait autem, idem Latronianus de quo in lapido sermo est, apud Eusebium Hist. Eccles. 10, 5, dicitur Κορυφαίος Σικελίας; eum vero verbum hoc Κορυφαίος nullam sensum habeat, — hinc loco κορυφαίος substituendum Κορυφαίος Σικελίας. Idem Gualtero visum esse, et Henr. Valesio ad Eusebii historiam. Vtrumque nunc nobis considerare, non licet. Sed primum nominatius in hac voce non est Κορυφαίος, qui genitius est sed Κορυφαίος. Porro Κορυφαίος, si Meursio credimus, qui illam vocem ex eo ipso Eusebii loco refert in Glossario Graeco-Barbaro p. n. 264. est *Contestator*. Nec absurdum est, Contestatoris et Correctoris nomen idem putare. Deinde Corrector non Κορυφαίος Graece dicitur, sed Κορυφαίος, vel Κορυφαίος, ut docet idem Meursius in Gloss. Graeco-Barb. p. 269. Quibuscum quā ab Cangio in Glossario, quod nunc ad manus non est, dicta consentiant, non dubitamus; Denique praes Actis Proconsularibus S. Eupli Catanensis Martyris sub Diocletiano Augusto, editis a Ioh. Cotelerio in *Memum. Eccles. Graecae*, etc. ubi Correctoris Siciliae primum fiat mentio, (nam hoc ut arbitramur dicere voluit V. C. obscuris quodammodo his: *primus habetur notitia*) memorandus esset titulus apud Gruterum p. 1102. n. 3.

Huiusmodi etiam sunt quae de Gymnasticae disciplinae rebus atque verbis, de ponderibus, mensuris, quae de vocibus: *Antifodatorium*, *Δερμάτιος*, quae *curator bulari* veniunt, nescimus quam bene, deque *exodes expensae*, p. 65, 97. etc. dicuntur.

In fine monentur lectores, quomodo *quaedam errata*, quae in *opis editione fluxerunt*, sunt corrigenda. Multa, di-

conduta erit, neque enim eorum exiguus numerus est. Ad extremum adiungitur, non sine anxietate quadam et sollicitudine, quae ad palliandos et excusandos errores, adque culpam ab Auctore in typographum remouendam, pertinent. Quae satisfactione, ab omnibus sint contenti futuri, dubitamus. Neque nobis adhuc persuadere possumus, Auctorem prorsus culpa vacare. Nam pleraque vitia orationis magis, quam operarum errata sunt. Et istorum, quae memorantur, numerus, altero tanto augeri possit, et reliqua inemendata et parum culta oratio demonstrat. In ea quidem inveniunt, *uasis: cui rei ut fecissim satis, nulli ut diligetiae et labori testor inuulisse: suspicauit: Astas nostra habuit in apertum: summae eruditionis in hoc lapide dehbantur: securius est, pro certius, et alia plura.*

LVDOVICI CAPPELLI CRITICA SACRA, SEU

de variis, quae in sacris Vet. Testamenti libris occurrunt lectionibus, libri sex: recensuit, multisque animaduersionibus auxit

GEO. IO. LVD. VOGEL Philos. in regia Frider. Pro-

essor publ. Tomus I. tres priores libros sistens.

Halae Magdeburgicae, apud Ioannem Christianum Hendel MDCCCXXXV. Eiusdem libri *Tomus II.* tres posteriores libros sistens, recensuit, multisque animaduersionibus auxit

IO. GOTTFR. SCHARFENBERG, ibid. apud eundem

MDCCCXXXIX. pag. 1104.

Quam Ludov. Cappellus, sub initium superioris seculi, Saururii literas Orientis, nec non Theologiam profertere.

de componendis conciliandisque Versionibus antiquis cum te. tu hebraeo cogitandum sibi existimant. Quamvis igitur Cappellus nullis Codicibus scriptis usus sit, quos nostrae aetatis homines cum textu impresso conferendos existimant, fueritque in ea opinione, ut negaret, hebraeum Veteris Testamenti textum certo consilio et data opera corruptum, quod nostro tempore nemo facile, qui Kennicoti auctoritatem sequitur, sibi persuaderi patietur; quamvis denique Cappellus frequenter in eo peccare videatur, quod modo exemplar Romanum Versionis Alexandrinae, et libros saepe parum emendatos sequitur, aut interpretes aliter legisse opinatur; cum vim modo tribuerit verbis hebraicis rarioribus atque ambignis eam, quae vel suae, vel aliorum interpretandi rationi minus congrueret: eam tamen peritorum laudem tulit, ut clariss. Vogelius operae pretium se facturum existimaret, noua editione Criticae sacrae curanda, cui ita praefuit, ut non de vitii modo operarum in editione Parisina obuiis tollendis minuendisque esset sollicitus, sed etiam obseruationibus suis sententiam Cappelli vel refutaret, vel explicaret atque illustraret. Quum capite primo Libri primi affirmasset Cappellus, textum hebraicum V. T. non a Iudaeis data opera esse corruptum atque deprauatum, si opponitur auctoritas Ven. Kennicoti in dissertatione II. de Samaritano Pentateucho, et Cl. Oweni obseruationes de corruptionibus Versionis Alexandrinae a Iudaeis profectis Cappello de locis V. T. bis occurrentibus capite 3. disputante, Vogelius primo catalogos variarum lectionum ibi obuiarum subiecit, dein tribus obseruationibus ostendere conatur, librariorum, seu descriptorum Codicum, non modo ex mera negligentia textum corrupisse, sed multa quoque data opera mutasse. Librarii saepissime pro suo arbitrio textum immutasse dicuntur, praefixum η , particulam HN , He demonstratiuum, literas paragogicas, vel addendo, vel omittendo, particulas eiusdem significationis permutando,

coniu-

conjugationes, tempora, numeros, atque personas verborum variando. Librarii dein textus corruptos, vel quos corruptos putarent, ex ingenio restituere sunt conati: e. g. Pf. XIV, 5. 6. et Pf. LIII, 5. et 6. sibi persuadet, (sed falso, ut nobis quidem videtur,) utroque in loco olim eadem fuisse verba, at cum librarii negligentia Pf. LIII, 5. exciderit קִי־יָצֵא, inde hanc insignem varietatem ab ingenio textum restituere conantium fluxisse. At Criticis quoque familiarissimum fuit, locos Scripturae aliis similibus reddere simillimos: v. g. Ies. XXXVII, 18. voces אָתָּה כָּל הַמִּצְוֹת Critico ex versu 11. huc translata videntur, cum 2 Reg. XIX, 17. rectius אָתָּה הַמִּצְוֹת. Quid si vero אָתָּה מִצְוֹת notet quoque gentes, Alex. τῆν ἀπαμείνῃν ὄλην, non est quod euphoniae causa, propter sequens אָתָּה מִצְוֹת ad incertam coniecturam confugiamus. Aequae incerta videatur coniectura Cl. Vogelii, Criticum quendam Ies. XXXVI, 10. pro הַמִּצְוֹת הַזֶּה, ut legitur 2 Reg. XIX, 25. reposuisse הַמִּצְוֹת הַזֶּה, ut praecedentia verba conformaret sequentibus. Quod si vero factum esset, ut Vogelius credidit, in nonnullis Codicibus legeretur Ies. XXXVI, 10. הַמִּצְוֹת הַזֶּה in aliis e. Codicibus huius Critici ductis הַמִּצְוֹת הַזֶּה, quod in textu nunc quidem legitur, quodque etiam Graeci interpretes legisse videntur, reddentes ἐπὶ τὴν χάριαν ταῦτην, altero autem loco 2 Reg. XIX, 25. vocibus ἐπὶ τὸν τόπον τούτον vsi. Nulla vero ratione nobis persuaderi patiemur, librarios vel Iudaeos, vel Christianos, si aliqua etiam Critices praecceptorum cognitione, pro sui temporis ratione, fuissent instructi, hoc datum sibi existimasse, ut in describendis Codicibus alia loca similia inter se compararent, et pro arbitrio omitendo, addendo, corrigendo, textus integritatem restituere conarentur. Multum enim abfuerunt Critici vel librarii, quos sibi fingit Vogelius, ut a peritia artis criticae, sic etiam a nostrae aetatis licentia. At fuimus in his longiore quam pro consilio nostro, cuius memores, praecipua modo

Cl. Vogelii annotata commemorabimus, omnia ac singula doctiorum iudicio relicturi. Quam lingua hebraea caret signis vocalium quibus iam utimur, horum loco litteras vocales, seu matres lectionis, adhibitas esse constat; hasque librariorum olim arbitrio relictas fuisse Vogelius tribus argumentis, et singulari libro demonstravit; et hoc quoque loco Cap. III, libr. I. p. 53. breuiter repetit. Primum quidem argumentum hanc vim habet, ut ostendatur, *et sic a librariorum negligentia ortam esse tantam quoad matres lectionis varietatem, qualis reperitur, si textus impressus Samaritanus et Codic. s scripti inter se conferantur.* Altero argumento proferuntur multa in Codice hebraeo exempla locorum, qui insertionem cuiusdam matris lectionis in verbo aliquo sunt corrupti. Tertio tandem argumento ostenditur, *singularem quendam usum matrum lectionis, qui in mira quadam constantia absolute, laudari potest, ut librariorum negligentiae potius, quam eorum arbitrio tribuatur matrum lectionis varietas:* Libro II. quum agat Cappellus de allegationibus V. T. in N. T. obuiis, has sententiam variarum lectionum haberi dicitque Vogelius recte quidem negat, sed rationem huius rei minus idoneam edidit, hanc scilicet, quod scriptores N. T. non scripta librorum V. T. exemplaria, sed memoriae fidem secuti sint, eosque saepius quoque memoria defecisse videatur. Quod si enim fidem habemus Apostolis, de inspiratione divina vere gloriantibus, non possumus sacris scriptoribus lapsus memoriae imputare, si non iisdem verbis loca V. T. laudant, quibus Alexandrini interpretes utuntur. Causae enim dissensus vel in corruptione Alexandrinae versionis, vel in consilio Apostolorum, non singula verba quasi numerantium, sed sensum vixque verborum experimentium, quaerendae potius videntur. Cappello consentienti, exemplisque demonstranti, Apostolos nonnunquam relictas versiones graecae hebraicum textum secutos esse, Vogelius omnibus viribus repugnat, atque consensum cum textu hebraeo potius

tius casui, aut consuetudini, locum V. T. memoriter atque admodum libere laudandi tribuendum censet. At omnis ista disputatio longior est, quam pro consilio nostro, scribendique arctius circumscriptis finibus. Libro III. additæ animaduersiones Vogelii aduersantur hypothesi Cappelli, quam de lectionibus textus *Chetibhot* dictis vtpurimum melioribus: quam lectiones marginis, seu *Keriot*, protulit: ex Buxtorfii vero *Anticritica* eas excerptas legitimus notas, quibus Cappelli *Critica* emendatur: vt et p. 443—460. conspiciuntur Epimetron de Ittur Sopherim (ablacione scribarum,) Tikkun Sopherim (correctio) vocibus punctatis et Piska, in quo Cl. Vogelius Buxtorfianam ducem secutus est.

Quam Vogelius, præmatura morte hinc auocatus, alteri Criticæ Cappelli parti recensendæ manum admoouere non posset. huius rei curam suscepit Clarissimus *Schirfberg*, artium magister, qui in Vniuersitate literaria Lipsiensi literas Orientis non sine laude peritorum docet. Is igitur verba Interpretum veterum a Cappello laudata, corrupta si viderentur, integritati vt restitueret curauit, exigendo singula loca versionis Alexandrinæ ad recensitionem Græbianam, et comparando Hexapla Origenis a Montefalconio edita cum coniecturis Cappelli, qui fragmenta veterum Interpretum a Drusio collecta modo in consiliis adhibere potuerat, conferendo verba Interpretis Vulgati cum verbis Græcorum Interpretum, lectiones denique excerptas e versionibus Chaldaicis, et e Masora, Commentariisque Iudæorum, explorando ad normam editionis Basileensis s. Buxtorfii, cum Cappellus Pomborgianum exemplar fecerat esse videntur. Cappellus vt constat, libro quarto et quinto varias lectiones commemorauit, quæ circa Vocales et Accentus occurrerent in Versionibus Græcis, Latinis, et Chaldaicis; at quum veteres interpretes libris hebraicis non

Y y y 3

punctatis vsos esse certum sit, in h's exemplis non tam varietas lectionis, quam potius diuersitas interpretationis reperiri videtur, cum Auctores Versionis Alexandrinae verbi gratia saepius vel permiscerent verba similia, vel vim vocis hebraicae exprimerent veram quidem, sed non aptam cuique loco, vel propter ambiguitatem verbi hebraici a communi interpretandi ratione discederent. Hinc enata est fere infinita variantium a Cappello collectarum multitudo, atque studiosis rei criticae amplius aperitur campus, multa loca a Cappello laudata diligentius examinandi; cum Clar. Scharfenberg insigniora modo loca breuiter excutere poterit, largum spicilegium aliis, qui hoc libro vterentur, relicturus, nec temere molem pretiumque libri, omnibus facrarum literarum studiosis commendandi, aucturus. Versiones antiquas omnes quidem cum Cod. Hebraeo magis conuenire, quam Alexandrinam, omnes concedunt, qui versionibus antiquis eo consilio vtuntur, vt inde textum hebraicum explicent, atque illustrent: nec tamen tantum defendendum esse Codicem hebraicum, quo vsi sunt auctores versionis Alexandrinae, et librorum Hebraicorum nostrae aetatis, quantum Cappellus fingat, doct. Scharfenbergius ad c. XV. libri IV. recte docuit. Primo enim lectionum variarum numero eximenda sunt verba hebraica ab Interpretibus aliter pronuntiata, distracta, vel coniuncta, et recte quidem lecta, malo vero explicata. Dein viri docti e verbis interpretum Alex. non recte intellectis temere excogitarunt lectiones nouas, et ab ingenio linguae hebraicae abhorrentes. Versio tandem Alex: multis scateat vitis ac mendis, Cappellus vero modo secutus est exemplar Romanum, veluti unicam normam, ad quam dirigendum sit iudicium de vera scriptura interpretum Alexandrinorum; quare doct. Editori amplam occasionem dedit multa emendandi, cum is Grabii recensione, Lud. Dei, Ed. Pocokii, aliorumque opera vti posset, ac recte in subsidium vocaret. Eadem ratio

est

est versionis Vulgatae. Cappellus enim et errores Int. Vulgati in numerum variarum lectionum retulit, et maxima pars lectionum discrepantium Alexandrinis potius Interpretibus, quam Vulgato tribuenda videtur, quia hunc illos secutum esse constat. Quate etiam singulis locis verba Interpretum Graecorum, quae Vulgatus expressit, a Scharfenbergio laudata sunt. Ratione libri sexti, in quo usus huius observationis de variis lectionibus ostenditur, in primisque capite IIX. et IX. docetur, licere, adeoque expedire interdum, in sacro cum Vet. tum N. T. textu coniecturas facere exemplis coniecturarum proposuit: Clar. Scharfenberg noluit quid emendare, vel novas observationes addere, sed id modo egit, ut lectores de consensu vel dissensu Versionum antiquarum moneret, quo ipsi coniecturas propositas facilius ipsi examinare possent. Sic Cappellus Amos IV, 10. דָּרַךְ legendum coniicit, quia בָּרַךְ in via Aegypti non sensum haberet commodum: sed videtur Cappello excidisse consensus Alex. Chald. et Valgat. nec non vis vocis דָּרַךְ, ex qua ratio atque modus, ut et apud Latinos, notatur. Eadem ratione Ps. XXXIII, 7. pro כִּבְרֵךְ legendum putat Cappellus בִּכְרֵךְ: sed cum hic laudetur כֶּבֶד cumulus, non כְּאֵד uter, nil sollicitandum videtur. Ad 2 Sam. XVII, 20. vox מִיכָל reiecta a Cappello, ut vox nihili, substituta voce מִיבָל, aequae ignota, recte defenditur a Cl. Scharfenberg, cum ex origine Arabica, ut docet Boyseus, locum ubi parum reperitur aquae, notare videatur. At Es LIIX, 3. legendum videtur בְּצִיכֹכִי, cui coniecturae Cappelli fauent et verba Vulgati interpretis, omnes debitores vestros repetitis, expressa e verbis Symmachi et Theodotionis τὰς ὑποχρεώσεως ὑμῶν ἀπαίτετε. Si 1 Sam. XVII, 12. putat Cappellus legendum בְּשִׁנֵי in ἕρεσι, ut est in Complut. doct. Scharfenberg vel בָּנָה superfluum esse potius censet, vel subint. בְּיָמֵי, atque בְּאִנְשֵׁי בְּנֵי לָמָּה nil aliud notare, quam summam servitutem, existimat. Sed pluribus exemplis laudandis

dis superaedemus, cum non dubitemus fore, vt Gappelli Critica nostro quoque tempore multos lectores inueniat, qui etiam Clar. Editorum doctrinae et diligentiae dignas tribuant laudes.

IO. MATTHIAE SCHROECKHII, HISTOR. PROF.

Ordin. in Acad. Viteberg. Historia Religionis et Ecclesiae

Christianae, adumbrata in usus

Lectionum.

Berolini, apud August. Mylium A. 1777. octonis.

Quae de omni Historia praedicari laudes solent, eam nimirum non solidioris solum doctrinae, sed ipsius etiam vitae et prudentiae esse magistratam, vt illas ad Historiam maxime Ecclesiasticam transferamus, plura sunt quae nos moueant argumenta. Indignum enim est homine Christiano, erudito maxime, dogmata quae profitetur fata, variasque religionis quam sequitur vicissitudines, cum vulgo ignorare. Vt taciam, neque Theologum in asserenda aduersus dissentientes sanctissimae fidei veritate, neque Iuriconsultum in diiudicandis Iuris Canonici et Decretistarum, quos vocant, placitis, feliciori vti posse successu, nisi plenioram quandam sibi comparauerit Historiae Ecclesiasticae cognitionem. Quid? quod Philosophus etiam sine insigni quodam fructu, hanc de qua loquimur Historiae partem numquam tractabit. Multa enim continet argumenta ex rerum gestarum monumentis depromenda, quibus locus ille Politicus, de variis arcana consilia celandi artificis, egregie possit

possit illustrari. Quae de re si quis dubitare malit, (vt hoc vno vti nobis liceat exemplo,) adeat quaeso Pontificum Romanorum historiam, et certe, perspecta Hierarchiae Papalis origine, fieri non poterit quin in nostram transeat sententiam. Quum igitur tot et tanta sint, quae ex Historiae Ecclesiasticae studio percipere possimus, commoda, nullum superest dubium, non operae solum pretium facere, sed magnam quoque apud omnes eruditos inire gratiam eum, qui ad laudatam artem in compendium redigendam, et vsui lectionum accommodandam, accingi se patiat. Ad hunc vero laborem suscipiendum, et pro argumenti dignitate exantlandum, non translatitiam sufficere Historiae notitiam, sed virum requiri in antiquioris et aedii aevi monumentis versatissimum, res ipsa docet. Quae quum ita sint, satis gratulari numquam possumus Reipublicae Litterariae de elegantissima, quam indicauimus, manu ductione ad Historiam Ecclesiasticam, cuius auctori quantum iam debeas vniuersa Historia nemo est qui ignoret.

Sunt vero multa sane argumenta, quae faciant, vt hic liber omnium qui haec tenus Historiae Ecclesiasticae Institutiones conscripserunt voluminibus iure merito praeferatur. Cuius iudicii veritas quo melius confirmetur, breuiorem, age, egregii operis suppeditemus conspectum, et praecipuorum, quibus maxime commendatur, meritorum recensitionem. Inter decora huius libri praecipua primo certe loco notandum est, celeberrimo Auctori non placuisse methodum illam, per singula saecula eundi, et in se difficiliorem, et a rerum gestarum cursu, (vt doctissimi auctoris verbis vti nobis liceat,) atque inter se connexionem, valde alienam. Hanc nimirum methodum a Matthia Flacio Illyrico, Iohanne Wigando, Matthaeo Iudice, Basilio Fabro, aliisque Centuriarum Magdeburgicarum auctoribus, introductam, haec tenus deserere nescio cur noluerunt Historiae Ecclesiasticae.

sticæ scriptores, quum tamen dubitari non possit, et memoriae et iudicio magis fauere illam factorum enarrandorum seriem in certas periodos describendi rationem. Quam posterio rem methodum opinio sane consilio laudatissimus auctor secutus est. Breuiorem enim ipsius historiae tractationi praemisit praeparationem, deinde vero quatuor periodis omnes religionis et ecclesiae Christianae vicissitudines, ad nouissima usque tempora, complexus est. Quod ad praeparationem attinet, cuius mentionem iniecimus, in ea de religionum diuersitate, Iudaicae vero et Christianae praeter ceteris eminentia, deque prioris cum posteriori affinitate, de summis Historiae Ecclesiasticae capitibus, de fontibus denique illius et subsidiis, et de summa quam praestet utilitate, non minus eleganter, quam solide disputatur (pag. 1—28.) ita, ut omnibus, qui rectius in hoc genere sapere cupiunt, diligentem commendemus horum praecognoscendorum lectionem. Ipsius Historiae tractatio, quod iam diximus, quatuor periodis continetur. Istarum prima a Christo nato protenditur ad Constantinum M. h. e. ab anno Christi I. ad a. CCCVL et sinceram sistit atque incorruptam, quae primis saeculis fuerit, religionem christianam; cultus diuini publici et cerimoniarum simplicitatem, diuina fidei nostrae sanctissimae origine dignam; viros denique de propagatione puriorum sacrorum, deque generis humani salute optime meritos, quorum feracissima fuerunt tempora illa Christianorum difficiliora (pag. 29—95.). Quo loco silentio praeterire non possumus egregiam celeberrimi auctoris methodum, dignissimam omnino, quam omnes Historiarum scriptores sequantur. Antequam enim ad enarranda religionis Christianae primordia progrediatur, tam orbis Romani omninoque gentilis, quam gentis Iudaicae statum (pag. 29—31.) qualis ea tempestate fuerat, ob oculos ponit lectoribus. Quae historiam docendi ratio, quantam pernoscendis variorum euentuum causis, affundat lucem, quan-

tamque vim habeat ad comparandam nobis rerum gestarum cognitionem philosophicam, nemo non intelligit. Secunda Periodus res in Ecclesia Christiana ab anno aerae Dionysianae CCCVI. ad annum DCCC. seu a Constantino M. ad restitutum usque per Carolum M. in occidente Imperium gestas, complectitur (pag. 95—164.). Adumbrato Imperii Romani, qui in hanc aetatem incidit, statu, indicatisque Visigothorum, Burgundionum, Vandalorum, aliorumque Germaniae populorum, et Saracenorum regnis, ex eversa occidentis Monarchia natis, id potissimum egit auctor laudatissimus, ut tum Primatus Papae et Hierarchiae omnino ecclesiasticae, tum vero etiam dogmatum et rituum, a primaeua Christianismi simplicitate alienorum, bellorumque inter catholicos et haereticos magna contentione gestorum, doceret origines et progressus. Periodus tertia deplorandam Ecclesiae Christianae faciem a Caroli M. aetate ad Lutherum usque, seu annum MDXX. nefanda Pontificum Romanorum gesta, Waldensium denique, Wiclefitarum, et Hussitarum, de emendandis sacris consilia et conamina siltens, ita pertractata est ab auctore celeberrimo, ut merito dubitemus, an inter omnes, qui historiae illustrandae infudarunt, aliquis laudari possit qui tantam rerum gestarum copiam, tam foecunda breuitate, tamque subacto iudicio exposuerit (pag. 165—238.). In quarta tandem periodo, quae ab Epocha Lutheri ad nostram usque aetatem producitur, restauratam legimus Lutheri, Zwinglii, aliorumque summorum virorum opera, Christianae fidei puritatem, infractam sedis Romanae dominationem, propagatam ad varias gentes, etiam a Christianismo alienissimas, puriorum sacrorum formulam, re iatam denique cum restitutis sacris cultus diuini numinis, et omnino sentiendi libertatem (pag. 239—292.). Quae omnia, nitidissimo dicendi genere enarrata, nemo non leget sine admiratione praestantissimi, quod in auctore inest, ingenii, animique, quo inter omnes

eminet, ab omni partium studio alieni. Liceat nobis vitima, quibus finem dicendi fecit, verba, vtpote quae optimam sistunt *ἐπιχειρησιν*, quae laudatissimus auctor vnice commendatur, imaginem huc transferere. „*Tot inter diffidia, inquit (pag. 292.) et certamina partim Christianorum, partim qui religionem eorum contemnunt, magis magisque intelligunt partium omnium homines, in mediis de religione dissensionibus humanitatem tamen integram seruandam esse, posseque de virtute et pietate exercenda inter se conspirare, qui multis in quaestionibus diuersa sequantur. Varios et egregios fructus, ex ipsis aduersariorum doctrinae christianae scriptis, viri sapientes percipiunt. Patet etiam in dies clarius, restare non pauca ingenii humani inuenta et ornamenta, rectius a religione rescandenda. Omnis autem haec historia religionis Christi docet, eam, cum innumera et ingentia in orbem beneficia contulerit, longe plura fuisse collaturam, si intemeratam et puram reliquissent homines; ei commendandae, et ad utilitatem communem transferendae, profuisse quidem doctores illius, sed his etiam tribuendum, quod minus quam par est cognita et amata sit a longe plurimis; denique in eo statu hodie versari hanc religionem hominum vitio, qui neoptimus sit, nec tristissimus.*“

Tantum de periodis, in quas vniuersam Ecclesiae Christianae historiam dispescere placuit auctori celeberrimo. Restant nonnulla de libri meritis in vniuersum annotanda, quem in censum omnino veniunt tabulae chronologicae singulis periodis sub finem annexae, quibus epochae, quae in illis occurrant, et vicissitudines nobiliores, Haeresium et Schismatum origines, recensentur, notitia quoque notabiliorum hominum necrologica suppeditatur. Neque fileatio praetereundum est, nunquam satis laudandum Auctoris doctissimi studium, veritatem historicam eruendi, quod ex singulis ipsius libri paragraphis elucet. Non leuis autem fuit opera, quam in audiendis rerum gestarum testibus, comparandisque inter se eorum narrationibus, toto saepius

pius caelo diuersis, consumsit laudatissimus auctor. Sed ne his quidem testimoniis contentus, optimo sane consilio diplomatum, similibusque monumentorum publica auctoritate editorum, fide niti maluit; subinde etiam, silentibus iis, vel in plane diuersas partes abeuntibus, a quibus rerum gestarum testimonia peti possent, aliquid dedit verosimili coniecturae et dubitationi, seruata tamen inuestigandi et iudicandi perpetua libertate. In notulis; denique singulis paragraphis subiectis, partim auctores laudantur, quorum fide facta narrata sint, partim vero etiam vt cum auctore loquamur, docentibus quaedam de personis, factis, et opinionibus memoriae dignis, plenius dicendianctae suppeditantur, eadem fere methodo, qua Vir magni inter Iureconsultos nominis, *Euerhardus Otto*, in *notitia praecipuarum Europae Rerumpublicarum*; usus est. His ita disputatis, votum adiungimus pro salute laudatissimi auctoris, cuius Musae, vt similes ad alia etiam Historiae capita manuductiones in lucem prodire iubeant, id est quod vnice optamus.

IOANNIS GODOFREDI KOERNERI, S. TH. D.

et Prof. Publ. Ordin. in Academia Lipsiensi, etc. de Cyclo

Iobelaeo commentatiuncula.

Cum multi essent et varii temporum cycli, ab hominibus iam antiquissimae aetatis ad tempora dimetiendi excogitati, quorum praecipuos doctissimus Dodwellus in libro de veteribus Graecorum Romanorumque cyclis copiose enarrauit: inter omnes tamen eminet cyclus Iobelaeus, quippe qui reliquos non solum antiquitate superat, verum vel ideo praefereendus merito iudicatur, quod ab ipso Deo

originem ducit, atque hinc omnibus, hominum ex ingenio, singulari quamvis cura, et opera vix satis laudanda, productis, multo perfectior, imo perfectissimus omnium conferri debet. Huius itaque indolem et praestantiam paucis declarare apud animum constitui.

Legimus mandatum divinum *Leu. XXV. 1—11.* quo Iudaeis praescriptum est cyclum Iobelaicum, seu seriem $7 \times 7 = 49$ annorum lunae solarium in perpetuo et aequabili circuitu redeuntium, quae anni, menses, hebdomadae et dies, ad solis et lunae cursum per epactas quas accurate definiiri possunt.

Huius quidem cycli Iobelaici memoriam provida Dei cura, non solum per sollemnem annorum sabbaticorum et Iobelaicorum celebrationem conservare voluit, sed Iudaeis etiam praecipit, ut in omnibus contractibus civilibus ad annum XLIX. tamquam restitutionis bonorum et remissionis debitorum, respicerent: et quod maxime mirandum, ipse Deus res populi Iudaici ita providentia sua ordinavit, ut praecipua illarum momenta cum annis Iobelaicis convenirent; quid? quod totius reipublicae ambitus, decursu triginta annorum Iobelaicorum, et sex sabbaticorum, absolueretur.

Sed ipsa verba mandati audiamus, *l. c. v. 8. 9.* „Numerato annorum sabbaticorum septem, ut septem anni festos numerentur, et tempus horum septem annorum facit quadraginta novem annos. Tunc tubam per totam terram perfonare facias in die decimo septimi mensis die expiationis, et annum anni huius quinquagesimi sanctum habebitis, et proclamatis liberationem omnibus terrae incolis, hic enim annus est vobis Iobelaicus, in quo quisque ad possessionem et familiam suam revertatur.“

An-

Annus nimirum sabbaticus erat Iudæis ex mandato diuino quilibet annus septimus, Exod. XXIII, 10. 11. quem post introitum in terram promissam sancte obseruare debebant, ita vt lex annis terram colerent frugesque colligerent, septimo vero agros incultos relinquerent, et terræ quietem concederent. Quemadmodum enim septimus dies ab opere vacuus erat, sic annus quilibet septimus terræ quietem adferebat, vnde sabbatum terræ vulgo nemi-
tabatur. Initium hi anni ab autumno capiunt cum agre-
rum cultu, et anno Iudæorum ciuili.

Constat autem cyclos Iobelaicus, vt verba legis diserte docent, quadraginta nouem annis, nec ii sunt audiendi, qui quinquaginta annis constare contendunt. Ipsum quoque cyc-
lum a tempore autumnii numerandum esse, et idem cum
annis sabbaticis initium habuisse, res ipsa satis confirmat.

Sed quales fuerint anni in cyclo Iobelaico, lunares an
solares, an vero lunae-solares, seu lunares solaribus aequati,
discipiendum. Lunares quo minus statuamus, obstat cer-
tum et determinatum initium mense septimo autumnali.
Quodsi enim mere lunares fuissent, omnes anni tempesta-
tes suo circulo permeassent. Sunt enim, vt omnibus notum,
solaribus breuiores, et intra triginta trium annorum spati-
um totum annum ab his recedunt. Pater praeterea ex
diluuii historia a Mose descripta, annum lunae-solare fuisse
in usu. Nam diluuium, quod per totum annum durauit,
initium habens die decimo septimo secundi mensis, s. vicesi-
mo septimo Nouembris, finem habuit eodem die anni se-
quentis. Quodsi autem ad lunam numerasset Moses, in-
diem decimum sextum secundi mensis finis cadere debuis-
set, Gen. VII. 11. VIII. 14. Anni lunae-solares tam ad
lunam, quam ad solem numerantur, ita tamen, vt lunaribus
tantum temporis adiciatur, quantum ad illos solaribus

bus aequandos sufficit; illudque adiectum epacta vocari solet.

Annus solaris constat 365. diebus 5. horis 48'
 annus lunaris 354. — 8. — 48'
 breuior solari 10. d. 21. h. 0'

quae sunt epactae annuae.

Anni solares 49 = 17896 d. + 20 h. + 56'

Anni lunares 49 = 17363 d. + 23 h. + 43'

breuiiores solaribus 532 d. 21 h. 13'
 quae sunt epactae 49. annorum lunarium, s. dies addendae
 ut solaribus aequentur, qui si in 49. annos distribuuntur,
 cadunt in quemque 42. annorum 11. dies et in quemque
 septimum annum 10. d. Nam

$$42 \times 11 = 462$$

$$7 \times 10 = 70$$

habes: 532 d. s. epactas 49 annorum.

En Cyclum epacticum Iobelaicum

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
1	XI	8 XXVIII	15 XV	22 III	29 XX	36 VII	43 XXIV
2	XXII	9 IX	16 XXVI	23 XIV	30 I	37 XVIII	44 VI
3	III	10 XX	17 VIII	24 XXV	31 XII	38 XXIX	45 XVII
4	XIV	11 II	18 XIX	25 VI	32 XXIII	39 XI	46 XXVIII
5	XXV	12 XIII	19 O	26 XVII	33 V	40 XXII	47 IX
6	VII	13 XXIV	20 XI	27 XXVIII	34 XVI	41 III	48 XX
7	XVII	14 IV	21 XXI	28 IX	35 XXVI	42 XIII	49 XXX.

His praemissis, verbis textus: annum anni huius
 quinquagesimi sanctum habeatis, lucem affundere licet.
 Quaeritur enim, quid de anno, quem ipse Deus quinquage-
 simum nominasse videtur, sit statuendum. Sunt nimirum,
 qui hunc annum ab anno quadragesimo nono distinguendum
 esse

esse autumant. Verum cum annus Iobelaeus etiam sabbaticus fuerit, et Deus quietem agrorum non nisi post sex annos, quibus terra fuerit culta, obseruari iusserit, annum quadragesimum nonum, qui in cyclo fuit sabbaticus septimus, annum Iobelaicum fuisse necesse est. Quodsi enim diuersum iudicaueris, dicendum est, agros per duos annos otiosos mansisse, vnde facile fames orta fuisset, cuius tamen nullum in sacris litteris vestigium, nec legislatoris de ea auertenda cura ostendi potest.

Quadragesimus nempe nonus annus fuit simul, alio respectu, quinquagesimus.

Constat enim hic cyclo quadraginta nouem annis solaribus, quibus aequales quinquaginta anni lunares et sex menses, hinc annus quinquagesimus lunaris cum sex mensibus, in ipsis annis quadraginta nouem inclusus est, vt vere dici possit annus quadragesimus nonus, idemque simul habeatur quinquagesimus lunaris, quod ex epactis facile euincitur; nam:

$$532 \text{ d} = 354 + 178 \text{ d.} \\ = 1 \text{ ann. } 6 \text{ mens.}$$

Innuit hoc ipsa Dei sanctio, sic enim ait: v. 10. קדש את השנה החדשה השנה החדשה annum anni huius quinquagesimi sanctum habeatis, et deuo: וכל דור שנה ודור שנה, annus quinquagesimi huius anni sit vobis Iobelaicus. Terminus enim a quo, annus Iobelaicus initium caperet, erat dies vndecimus mensis septimi anni quinquagesimi, qui iam cum mense Nisan inierat. Hinc annus Iobelaicus erat altera pars anni quinquagesimi lunaris, et vsque ad finem anni quadragesimi noni solaris extendebatur. Continebat autem hic annus cum sex mensibus antecedentibus aequae tot dies epactarum, quot in annis quadraginta nouem lunaribus intercalandae fuerant, vt hi anni quadraginta nouem solaribus aequarentur. Ex quo intelligitur, annum Iobelaicum fuisse intercalarem, id
A a a
quod

quod ipsum nomen a Deo impositum satis luculenter demonstrat.

Sunt quidem qui in nomine huius anni nonnisi laetitiam diei festi indicari sibi aliisque persuadere cupiunt, eumque non aliam ob causam ita nominari contendunt, quam quoniam sono tubarum promulgaretur. Sed qui curatius rem tractarunt, alium prorsus significatum vocabulo assignarunt. Nam cum verbum *הרוביל* a quo *ירובל* deriuatur, parem significationem cum verbo graeco *παύσην* habeat, quod ex locis Ier. XXXI, 8. Ps. LX, 9. CVIII, 11. et in primis Iob. XXI, 30. collata versione Graeca *παύσην* cum textu Hebraeo, patet, a quo quippe nomen epacta deducitur, hinc facile colligitur, anam lobelaeum cum anno *επαγομένη* conuenire, et in vernacula per *Epactenjahr*, *Schaltjahr*, optime exprimi posse. Vel si mauis, reductionis annum nominare fas est, quia per illum anni in ordinem chronologicum redacti, et status quoque Iudaeorum in pristinam libertatem fuit restitutus. Varius cogitari potest intercalandi modus, et illum quidem, quo post annum demum quadragesimum nonum lunarem intercalatio facta esset, vel ideo non admittendum censemus, quia hac ratione annus lunaris annos quadraginta nouem solares percurreret, temporum et festorum ordinem per singulos annos turbasset, tempus quoque intercalandum octodecim mensum nimis longum fuisset, vno nimirum anno et eius dimidio vix explendum. Quotannis potius factam suadet ipsa sanctio diuina: numerato annorum sabbaticorum septem; hi nimirum septem anni mere lunares esse haud poterant, quia certum et determinatum ad solem principium, autumnum nempe, habebant. Sed an singulis annis dies adiecti, vt supra in tabula docuimus, an vero integri menses cuius anno secundo aut tertio intercalati fuerint, haec loco indagare nostri non fert instituti ratio. Si qui tamen, secundum

mo-

modum alias apud Iudaeos receptum, magis probabilem iudicent, nos non habebunt contradicentes.

Sed satis de anno: iam de periodo Iobelaeae, cuius praestantiam tum qua partes singulas, quibus dies, hebdomades, menses, anni, adcuratam determinationem periodicam habent, tum qua alias periodos notabiliores, magna cum cura, et tanta cum claritate euicit celeberr. Iohannes Georgius Frankius, in Nouo systemate chronologiae fundamentalis, quod prodiit Goettingae 1778. vt omnem profusus ademisse videatur dubitationem; e cuius laboribus doctiss. nos plurimum profecisse gratissimo animo publice profiteamur. Multo enim labore constructis tabulis pluribus exactissimis, id effecit vir laude nostra maior, vt quilibet, cui diligentiam suam aut patientiam forte in supputando et numerando exercere libuerit, intelligere cum animi quadam voluptate possit, Periodum Iobelaeam perfectissimam esse temporis mensuram; omnes enim alii cycli temporis in ea continentur, tempus ad solis et lunae motum adcurate definitur, imo maxime idonea est haec Periodus ad aliorum Chronologorum epochas diiudicandas, et ad hanc dirigendas, quapropter Chronologiam Iobelaeam fundamentalem nominare non dubitauit celeberrimus Franckius.

Superfedemus chronologicis disquisitionibus, quae quippe longiorem requirunt tractationem, et difficultate laborant, nec lectoribus harum rerum non peritis suauitate se commendant. Historica tantum commemorabimus: historicam enim esse hanc Periodum Iobelaeam, dubitari eo minus licet, cum omnes epochae historicae ad hanc multo commodius, quam ad Iulianam consuetam, definiantur, termino illarum vero a condito mundo constituto.

Periodus Iobelaea incipit ab anno 533. Periodi Iulianae, et cum illa aequaliter deinde procedit, hinc subtractis ab annis Per. Iul. annis 532. habebis annum Periodi Iobelaeae. Sic annus p. C. N. 1775. est annus Periodi Iul.

6492. a quibus si subtraxeris

532. remanebunt pro anno Per. Iobel.

§960. Hac ratione omnes Epochae ad Period. Iobel. reduci possunt, quae hactenus ad Period. Iul. dimensae fuerunt.

Sunt autem epochae celebriores vel biblicae, vel politicae. Et in vtrisque Epochae mundi conditi est primaria, reliquarum caput et fundamentum, in qua definienda si ad certum terminum peruenire velimus, Periodi Iobelaeae filium sequi iuvat. Haec enim est lunae-solaris, quae cum cursu solis et lunae incipit, et cum his pari passu per numerum septenarium dierum et annorum procedit. Quare nihil certius est, quam tempora ipsa ibi initium capere, ubi haec periodus incipit.

Annus certe mundi primus hos habeat characteres necesse est:

- 1) ut cyclus Solis et Lunae ab 1. incipiant;
- 2) ut initium anni primi cum aequinoctio autumnali coincidat;
- 3) ut cum quarto hebdomadis die, quo Deus Solem et Lunam produxit, nouilunium coincidat.

Qui characteres omnes nulli alii quam primo periodi Iobelaei anno competunt, quod apparet si ab anno Iudaeorum primo sabbatico et Iobelaeo retro numeres septenarium vsque ad initia mundi. Nam cum ex supputatione accuratissima annus *αλφειχλας* incidat in annum mundi 2744. adeo ut anno sequenti 2745. anni sabbatici, et cum iis Cyclus Iobelaeus initium ceperint; si annos praecedentes 2744. diuidas per numerum septenarium $49 = 7 \times 7$. quotum
erit

est 56. qui numerus indicat quot Cycli Iobelai effluerint, ante quam ex mandato diuino; occupata terra promissa, hanc annos numerandi rationem obseruarent Iudaei. Praestat vero in hoc potissimum argumento Periodus Iobelae Iulianae, duplici de causa. Primo enim Per. Iuliana incipit die 1ma Ianuarii, Iobelaea vero d. 23. Sept. quae differentia est noueni fere mensium. Deinde illa ex annis Iulianis, haec ex tropicis constat, quorum differentia a conuulso mundo ad praesens usque tempus quadraginta sex efficit dies. Ut adeo maiorem in Periodo Iobelae perfectionem haud difficulter agnoscere liceat. Nimis longum esset ostendere, quomodo reliquae Epochae, tum biblicae, tum profanae, facili negotio ad Periodum Iobelaeam applicari possint, ita ut multae difficultates obortae dissipentur, quod apud eum, qui otium nobis fecit, laudatissimum Franchium, vberius expositum inuenient, qui harum rerum curiosa non solum, sed et vtilissima cognitione delectantur.

Notissima est, et omnium Chronologorum voce celebrata Periodus illa, quam Scaliger inuenisse dicitur, Iuliana, quam hypotheticam esse, et artificialem, omnes concedunt qui eius indolem habent perspectam. Initium scilicet sumis ab anno quo cycli Lunae, Solis, et Indictionis, simul ab .i. incipiunt, talem annum non verum, sed fictum, retro numerando ita constituit, ut mundi exordium per aliquot centenas annos praecurrat. Fatemur, ad characteres annorum determinandos hanc periodum Iulianam maxime idoneam esse, qua de causa a plerisque Chronologis pro norma temporum, et communi annorum et epocharum receptaculo habetur. Eundem tamen usum Periodus Iobelae praestat, et vel ideo praeferenda, quod non hypothetica sit, sed historica, non artificialis, sed naturalis, non ab hominibus inuenta, sed a Deo praescripta. Accedit, quod non Iuliana

nis, sed tropicis annis numeret, in quo, a cuius parte sit
veritas, quilibet aequus rerum arbiter facile iudicabit.

In primis vero notatu dignum, maximam esse conven-
nientiam et aequabilitatem Periodi Iobelaee cum eventibus
iis, quibus epochae in historia tum sacra, tum profana cen-
sentur. Nam in plurimis non casu, sed deliberato consilio
illius, qui omnia regit, res attentione dignissimae vel absolu-
ta, vel incipiente periodo Iobelaee, evenere: sive g. natiuitas
Abrahami incidit in annum mundi 2009, qui est annus 41.
Iobelaeeus a mundo condito, a quo vsque ad possessionem ter-
rae Canaan sunt quindecim, et ad mortem Christi praecise
45. anni Iobelaei, s. vt adcuratius dicamus, a natiuitate Abra-
mi ad initium reipublicae Iudaicae sunt cycli 15
inde ad annum 15. Hiskiae, qui medius est Periodi Iob.
Iudaicae iterum 15
hinc ad annum mortis Christi pariter 15

45

Quae adcurata temporis dimensio non solum initium Peri-
odi Iob. Iudaicae certum reddit, sed et clarissime docet, to-
tum hunc temporis tractum ab Abrahamo ad Christum,
per providentiam Dei singularem, ad formam Periodi Iobe-
laee dimensum esse. Sic ab initio reipublicae Iudaicae,
quo Periodus Iobelaee in usu esse coepit apud Iudaeos,
vsque ad mortem Christi, sunt praecise 30. cycli Iobelaei.
Memorabilis maxime aequalitas temporis in epocha septua-
ginta hebdomadum Danielis. Nam ab initio mundi vsque
ad initium septuaginta hebdomadum sunt praecise 76. cy-
cli Iobelaei, et vsque ad conversionem reipublicae Iudaicae to-
ties 76. anni praeterlapi sunt, quot sunt cycli Iobelaei ab
initio mundi ad eius foundationem, nempe $76 \times 56 =$
4256.

Cp

Ceterum facilis est comparatio epocharum politicarum cum annis Periodi Iobeleae, dummodo id, quod supra diximus, teneatur, superare Periodum Iulianam annis 532. Iobeleam. Sic Epochæ

aerae Nabonassaræ	Per. Iul.	Iobel.
incidit in annum	— 3967 —	3435
Olympiadum	— 3938 —	3406
Romæ conditæ	— 3961 —	3429
Seleucidarum	— 4402 —	3870
Iulianæ	— 4669 —	4137
Christianæ	— 4714 —	4182

In constituenda hac Periodo Iobeleæ vix dubitare licet, respexisse Deum ad magnum illum annum Messiae Iobeleam, quo homines peccatores a servitute spiritali in perpetuam libertatem vindicarentur. Evidentissime hoc docet Iesaias vaticinio illustri C. LXI. 1. 2. imo ipse Christus, qui hæc in se euentum habere confirmat Luc. IV. 18.

ELQ

E L O G I U M

IO. CHRISTIAN. POLTCARPI ERXLEBEN

Philos. D. et P. P. O. in Acad. Georgia Augusta, Soc. Reg. Scientiar. Sodalis, Instituti Regii Historici Gosttingenf. Regiae Societ. Oeconomicae Cellensis, Batavae Philosoph. experimentalis Rotterodamensis, Socii; amicorum naturae scrutatorum Berolinensis, Sodalis honorarii.

Qui rebus humanis excessit D. XVIII. AUGUSTI MDCCCLXVII.
Auctore ABRAHAM GOTTHELF KARSTNER.

De ERXLEBENIO, expectare poteratis, ut me facundior diceret: dedit vero in precibus meis, ut, quem studiorum communitas, ipsa ingeniorum similitudo, mihi junxerant, eius, Vobis exhiberem, non imaginem artis solertia commendabilem, sed picturam, qualem puella Corinthia inuenit, dum amati iuuenis, peregre abeuntis, vrbem, lineis circumscriptit. — Natus est ERXLEBENIVS d. XXII Junii MDCCXXXIII, Quedlinburgi, parentibus Ioanne Christiano, Diacono ad aedem d. Nicolai, et Dorothea Christiana, quae medicinae scientiam eam perbauerat Ordini medicorum Hallensi, ut editis consuetis speciminibus, disputatione etiam solemni, summis, quos litteraria vniuersitas dare possit in arte salutari, honoribus, digna renunciaretur. — Prima litterarum tirocinia in Gymnasio, quod Quedlinburgi est, posuit. Retulit mihi aliquando, a rectore, qui tum praecerat, Wynekenio nomen erat, non solum in reliquis studiis, quae ad humanitatem pertinent, sed in philosophia etiam et mathesi, plurimum se profecisse. — Anno sexagesimo secundo Verdam se consulit. Ibi auun-

oculus, Christianus Polycarpus Leporinus, pro munere quo
 adhuc fungitur, militum aegrorum curam gerebat; ERLE-
 BENIVS in nosocomio chirurgicas imprimis operationes spe-
 ctavit. — Ad Georgiam Augustam accessit anno sexage-
 simo tertio, operam daturus illi arti, in qua, rarissimo
 certe exemplo, si non inter Germanos vnice, matris glo-
 riam sibi propositam haberet, ad quam aspiraret. Fre-
 quentavit scholas Medicorum, qui tunc Goestingam orna-
 bant, quorum nomina celebriora sunt, quam vt repetere
 hic opus sit. Sub hoc ipsum vitae academicæ initium,
 cum mihi physicam docenti adesset, Medicinæ studiosum
 se appellavit. Aliis scholis, quas habebam, nullis inter-
 fuit. — Anno sexagesimo septimo, postquam Ordini phi-
 losophico eruditionem suam probasset, doctoris philoso-
 phiæ iuribus auctus est. Eam ob rem, cum scriptum es-
 set edendum, quod publice defenderet, satis quidem ipse
 poterat sententias suas tueri, me tamen comitem colloqui
 adfiscere voluit. Est vero illud scriptum, quo animalium
 mammalium systemata diiudicat, Prodrromus velut ele-
 mentorum historiæ naturalis, quæ sequenti anno edidit,
 De Medicina Equorum et Pecorum scripsit anno LXVIII,
 et stipendio regio adiutus, iter instituit, eius artis accura-
 tius cognoscendæ causâ, quam post reditum docuit. —
 Physicæ et Chemicæ libros elementares edidit, et auditori-
 bus explicavit. — Et in his quidem doctrinis summam
 diligentiam posuit, neque tamen neglexit alias, quæ ad or-
 nandum aut acueundum ingenium pertinerent. Instituto
 Regio Historico, inde a primo eius ortu, adfuit. Germa-
 nis, philosophiæ quam aliqui subtiliorem existimant curio-
 sis, Searchii librum legendum tradidit. Vt noua nostra li-
 teraria emendatius praelo exirent, per plures annos cura-
 uit, quod negotium, nisi varia eruditione in vsum vocata,
 feliciter peragi non potest. — Ingenium variis rebus
 aptum ostendit etiam pericia eius artis, quæ litterarum se-

creta, signis solentur effectis celata, reuelat. — Seuerioribus litteris amoeniores coniunxerat, et, qui fructus est huius coniunctionis, id consequutus erat, ut de grauibus quaestionibus differeret, non subiliter tantum, sed etiam perspicue et eleganter. — Suum fecit Societas nostra Scientiarum anno septuagesimo quarto, cui Commentationes, chymici inprimis argumenti, exhibuit quatuor, pro numero annorum, quibus nobis adfuit. Dissertationum physico-chemicarum Volumen edidit anno proxime elapso; primum appellauit, quod iam unicum est. — De libris nouis ad naturae cognitionem pertinentibus retulit ipse, nullo adiutore, in bibliotheca physica, cuius tria volumina absoluit. — Systema animalium, quale poterat ab ipso expectari, Mammalium Classe, hoc demum anno edita, ostendit. — Scripta ab eo superesse intellexi plurima, quae pertineant ad nouam elementorum artis veterinae, quam parabat, editionem, item integrum fere volumen bibliothecae physicae. Olim mihi exhibuit insectorum agri Goettingensis catalogum, cui ut aliquid praefarer a me postulabat. Sed libellus in publicum non prodiit, forte quod alii libri, praeterquam disciplinarum compendia, Sociis nostris aera non merent. — Haec quidem Goettingae ab ipso peracta mihi innotuerunt. — Sociam eius operam adsciuerunt Sodalitates, Regia, Oeconomica Cellensis, Batava quae philosophiae experimentalis vacat Rotodamensis, amicorum naturae scrutatorum Berolinensis. — His quae conulerit sollicitè non quaesui, persuasus, decennium, cuius labores summatim enumeravi, non in otio transactum esse ab eo, qui cum singulis diebus plures horas auditoribus tribueret, haec tamen scripsit, et recte quidem, nam ut vulgum nil ego moror. — Historiam naturalem quam vocant, iudicabat, animalium, plantarum, fossilium, non catalogum esse, sed physicam. — Itaque horum corporum structuram, analytin, proprietates, usus,

vus, docuit, non neglectis tamen notis, quarum ope ve-
 lut in indices possent referri. Quos indices solos, qui me-
 moriae mandant; aut, ad euoluendos illos, manus habent
 exercitatas, frustra sibi persuadent, librum ipsum naturae
 se tenere. — Prodest vero, nosse varios rerum naturali-
 um characteres, quibus, ad illas ordinandas, alii aliter vtan-
 tur. Ea in re nihil desiderare lectores suos passus est ERZ-
 LEBENIUS, sequutus tamen imprimis communem omnium
 naturae scrutatorum praeceptorem, Linnaeum; quod recte
 existimaret, si possent satis commode reperiri in indice
 quae liber continet, de forma indicis non multum esse dis-
 putandum. — Pisces credebat rectius ordinatos iri den-
 tibus consideratis. Sed id cogitatum obseruationibus per-
 ficere non potuit, homo mediterraneus, viuens in loco pa-
 rum piseoso — Habet historiae naturalis studium, no-
 stro imprimis aeuo, id asperitatis, quod, quasi non satis
 grauaetur rerum multitudine, nominibus obruitur, et de-
 scendae sunt eius cultori linguae, non solum gentium et
 politiorum, et barbararum, sed scriptorum etiam, tum po-
 litiorum tum barbarorum, quorum cuiusuis examinandae
 etiam sunt, atque inter se, ac cum ipsa natura conferen-
 dae, descriptiones, et picturae, vt, quod naturae contem-
 platione absolui crederes, bibliotheca, quae non possit esse
 priuati hominis, opus habeat. — Tali labore natum est,
 quod ante nominavi, Systema mammalium, quorum omnia
 collegit quotquot in libris offenduntur. Ordines nullos fe-
 cit, quod nec dentibus, nec pedibus, satis commode distin-
 gui videret; itaque genera sola exhibuit, et in his quaedam
 subtilius discriminauit, vt dentium caussa, Pteropodes a
 vespertilionibus. — Satis animi erat ERZLEBENIO, ad re-
 liquas animalium classes simili opera recensendas, et multa
 quae eo pertinerent collegisse se memorat. Sed accidit illi,
 quod de Apelle habet Plinius, cum Venerem Cois inchoa-
 uerat: inuidit mors, peracta parte, in qua lineamenta reli-
 qua,

qua, ipsaeque cogitationes artificis spectentur, atque in leuocinio commendationis dolor est. Utentur vero illo quod superest velut classico libro, quotquot in animalium historia laborabunt. — Trium illorum, aut quatuor, si Wallerio credimus, naturae regnorum, historia, non nisi pars est scientiae naturalis, tanta quidem, vt sat laudis consequi possint, qui illa parte, aut partis particula, totum occupantur. Non tamen expleuit ERXLEBENII animum, qui studii sui limites alios non nouerat, quam quos habet rerum natura. — Est vero phaenomenorum, quae sensibus nostris offeruntur, duplex ratio: alia pendent a corporum figuris, magnitudine, motibus; alia, *materiis*, quarum partes singulas delineare non possunt, commixtis oriuntur. Illa *Mathesis* scrutatur, haec *Chemia*, quibus duabus continetur omnis naturae cognitio. Rarius coniunctas reperias, quae singulae possint exercere praestantis ingenii accuratissimam diligentiam; coniunxit vero ERXLEBENIVS. — Chemiam ita exercuit, vt, quam aliqui medicinis parandis, aut metallis tractandis, vniue vtilem existimant, praestantissimum naturae cognoscendae instrumentum ostenderet. — Ea vero occasione non potuit non monere philosophos per ignem, quam turpiter se dent, si reliquae naturalis philosophiae omnino rudes reperiantur. — Coram Societate nostra de quaestionibus chymicis differuit, quas et difficultas commendaret, et vsus, tentaminum circumspecte instituentium, et ad vera ex iis deducenda recte adhibentium, exemplaria ostendens. — In Physica quae possint experimentis illustrari, et sensibus vtunque subiici, eorum, nec causas satis intelligi, nec vsus recte percipi, sine mathesi, saepius sublimiore, profitebatur. — Maiorem certe, quam vellet, temporis partem, necesse erat vt daret scholis, et libellis in scholarum vsum scribendis; quod factum commune ipsi erat cum plerisque litterarum cultoribus, nam nobis Germania, aliis ingenium fors dedit, aliis di-

diuitias. — Sed in his ipsis ita verfabatur, vt scientiarum amore ductus, non mercede sola excitatus, spectaretur. Adeo placebant libri eius elementares; vt plurimum vniuersitatum litterariorum doctores illis yterentur, et mox repetenda esset illorum editio, quae vt priore multo melior prodiret, nulli labori parcebat. Ita in physicis institutionibus mutauit non solum, de quibus ipsum monebam, sed et, me non monente, plura, in primis in ordine, vbi videbam aliqua melius digeri posse, sed operam illum reformidaturum verebar. Qua re simul intelligitur, nec nimium sibi placuisse, nec morosi fuisse ingenii, qui tam benigne acciperet quae emendanda suaderentur. — In his ipsis vero libellis, quos tironibus scripsit, cum voluptate spectet eruditior, auctorem totum scientiae ambitum, concinna et perspicua breuitate complecti, in ordinandis, explicandis, demonstrandis veris, multa egregie vidisse, sollicito recensere scriptores, vnde augeri possint doctrinae copiae. — Haec, quae ERXLEBENIVS, illustrandis et augendis scientiis praestitit, copiosius credidi a me dici potuisse, quam ab alio. Qua morum probitate fuerit, quam nemini grauis, quam officiosus in omnes, quam carus amicis, id nulli vestrum, Auditores, a me dicendum est, et eas ERXLEBENI laudes, disertius, quam posset sermo meus, praedicat omnium qui illum norunt filens et moestum desiderium. — Ex abscessu hepatis, quo per plures annos laborauerit, natum morbum, quo extinctus est, refert, qui, quaecunq; poterat artis peritia, amore in adfinem excitata, aegro praestitit, Excell. STROHMEYERVS. — Sic, qui nondum duos menses expleuisset supra annum aetatis tricesimum tertium, die XVIII. Augusti *), occubuit, cum longaeuitatem sperare, optare certe posset, vel eam ob rem, quod multis

B b b 3

egre-

*) Vespere. Non decima nona, vt in variis nouis litterarijs legitur.

egregie peractis, plura addenda moliretur; cum floretet eorum, quibus probari maxime cupiebat, iudiciis, requiescens a laboribus, ad novos alacrius suscipiendos, amore et confortio uxoris, quae ex animi sententia contigerat, filiolarum venustarum, fratris et sororum, recrearetur. — Quae quidem cum sint inter ea, quae maxime beatam sapienti reddant vitam humanam, ab illis tamen firmo et constanti animo discessisse referunt, qui extremo temporis quo mortalis erat adfuerunt, ut qui sciret, se quidem maioribus bonis fruiturum, quae autem sua appellare poterat, dum sibi credita erant, eum curaturum, cuius nutu, ut discederet ab hac statione, iuberetur. — Nos, ut et nobis hanc largiatur *ἰοδαμασίαν* Pater spirituum, quantum ipsi possumus, virtutis studio praestemus, poteritque nobis, vel dum cogitamus de hoc maximo quod hominibus suscipiendum est negotio, iucunda esse recordatio ERXLEBENII, qui alias, tot tantisque in doctrinam meritis, memoriam sui commendavit; vere autem ipsi contigit, quod Eudoxo Cnidio Sacerdotes Aegyptii praedixerant, *) esse *ἰοδαξον*, ἀλλ' ἀλεγοχρῆσθαιον.

SCRIPTORVM ERXLEBENII CATALOGVS.

1) Dissertatio inauguralis, sistens diiudicationem systematum animalium mammalium. Goett. 1767. 2) Anfangsgründe der Naturgeschichte. Gött. 1768. — Derselben zweyte vermehrte und verbesserte Ausgabe, mit Kupfern. Gött. 1773. 3) Einleitung in die Vieharzneykunst. Gött. 1769. 4) Anfangsgründe der Naturlehre. Gött. 1772. — Zweyte, sehr verbesserte und vermehrte Ausgabe. Gött. 1777. 5) Anfangsgründe der Chemie,

*) Diog. Laert. Lib. VIII, segm. 91.

mie; Gö.t. 1775. 6) *Phyſiſch-chemiſche Abhandlungen*, Erſter Band, Leipz. 1776. 7) *Systema regni animalis, per claſſes, ordines, genera, ſpecies, varietates, cum ſynonymia, et hiſtoria animalium, claſſis I. Mammalia*. Lipſ. 1777. 8) *Phyſikalische Bibliothek*, I. II. Band 1775. III. B. 1777. 9) *Das I. Licht der Natur*, von Eduard Search, Esqu. Des I. Th. I. II. Band, aus dem Engl. überſ. von Ioh. Chr. P. Erxleben, 1771—72.

COMMENTATIONES SOC. SC.

Göttingenſi exhibitæ.

I.) *Super purpura minerali obſervationes chemicae*, 1774. *Comm. Nov. Tom. V. II.* II.) *Aluminis roſei, quod fratres Grauenhorſtii Brunſv. parant, examen chemicum*, 1775. *Tom. VI.* III.) *Experimenta nonnulla, Blackianam de ære fixo doctrinam ſpectantia*, 1776. *Tom. VII.* IV.) *De lege, ſecundum quam calor corporum certo temporis intervallo creſcit, vel decreſcit.*

MEMORIA HUNGARORVM ET PROVINCIARVM

ſcriptis editis notorum, quam excitat ALEXIVS HORANYI

Hung. Budenſi, de CC. RR. Scholarum Piarum.

PARS I. II. et III.

Impenſis Antonii Loewii, Bibliopolæ Poſoniensis, 1775.

1776. et 1777.

Quemadmodum ſcribit Plutarchus, in vita Cimonis: „*no- lumus, vt piſtores, qui decoras et eximie venuſtas for-*

formas pingunt, si quid iis insit levis vitii, id praetereant prorsus, neque etiam ut vndeque expriment, quippe hoc deformem, illud discrepantem reddat effigiem: ita quando arduum est, vel fieri non potest potius, ut hominis vilius vita illustretur quae omni careat macula, et pura sit veritas, sicut simulacrum in honestis complenda est. Illas vero actiones, quae ex quodam animi motu, ob Reipublicae tempora eueniunt, offensas denique et vitia, claudicationes potius alicuius virtutis, quam fraudes improbitatis existimantes, non debemus diligenter nimium et ad amulsum in scribendo explicare, sed velut sortis humanae rubore capti, quae nihil boni perfecte, neque mores prorsus inculpato ferat. " Hanc perfectam Biographi imaginem immortalis opere egregie expressit *Alexius Horányi*, e Cler. Reg. Scholarum Piarum, V. Cl. atque doctissimus, gentis suae Plutarchus, qui in componenda et exornanda eruditorum Hungarorum, itemque Prouincialium biographia, nihil cupiditati, nihil odio quod dicitur religionis coeco, sed omnia veritati tribuit; eiusque rei insignia prostant hinc inde sparsa specimina, quorum maxime illustra insunt in vita *Matthiae Belii*, Historiographi olim celebratissimi, *Matthiae Bahil*, atque *Danielis Kermanni*, in carceribus Pofoniensibus demortui.

Vfus vero est eruditissimus Auctor in exornanda sua historia his fere subsidiis, quorum notitiam elegans praefatio suppeditat: 1) Vfus fuere commentarii *Davidis Czvitingeri*, quibus vltimam manum adhibuit *Mollerus*, Neosoliensium Medicus, atque typis vulgavit hoc titulo: *Specimen Hungariae litteratae, virorum eruditione clarorum, natione Hungarorum, Dalmatarum, Croatarum, Slavonum, atque Transilvanorum, vitas, scripta, elogia et censuras, ordine alphabetico exhibens. Accedit Bibliotheca Scriptorum de rebus Hungaricis. Francofurti et Lipsiae, typis et sumptibus Iod. Guilielmi Kohlesi. A. 1711. 4.* 2) Anonymi cuiusdam li-
bel.

bellus, rei Hungaricae litteratae titulo insignitus, et *Cassoviae* forma ordinis duodecima impressus Ao. 1735. 3) *Historiae Hungariae litterariae antiqui, mediæ, atque recentioris acui lineamenta, quorum prolegomena generalè in uniuersam Historiam Hungariae litterariam introductionem continentia prae-dixerunt, studio ac sumtu Rhotaridis Hungari, Altonauiae et Seru-foae. Ao. 1745.* 4) *Petri Bodii Hungaricae Athenae, seu uirorum doctrinae florentium in Transilvania et Hungaria, et eorum potissimum, qui libris in lucem emisit celebritatem nominis consequuti, a grata posteritate memorantur, historica descriptio Cibinii Ao. 1766. 8.* Auctor, studio partium multa scripsit, quae scribi; etiam posteritatis causa, non oportebat, eratque prudentiae minime consentaneum, unde factum est, ut libet Imperatricis Reginae iussa supprimeretur.

Erant praeterea complures, qui eruditis ad Horány-us nostrum V. Cl. missis litteris, conatus eius adiutaerent, diuersi ordinis clerici, religionisque diuersae. Lau-dantur ergo ordinis S. Francisci *Vincentius Blaho*, e prouincia SS. Seruatoris, *Philippus ab Ochicua*, Prouinciae Bosniae Argentinae. Ex ordine in Hungaria olim florentissimo S. Pauli primi Eremitae *Ioachimus Kollarich*, e prouincia Hun-gariae. Ex ordine S. Dominici, *Pius Füssi*. Ex instituto de CC. RR. Scholarum piarum, *Christianus Kaster*. Eorum vero, qui nulli ordinum regularium adscripti, suam tamen operam contulere, hi fere laudantur: *Samuel Székely de Doba*, emeritus Centurio, *Carolus Theophilus Vindisch*, *Cornides*, Vir magnae eruditionis, *Ionathas Vietoris*, Gymnasia Sempronienfis Conrector praestantissimus, et *Ioannes Michael Klein*, apud Posonenses V. D. M. Bibliothecam vero suam aperuit auctori nostro illustr. *Paulus Fesletich de Tolna*, sacri aerarii Proquaestor, non ita pridem ad dignitatem Com- mitum euectus. Idem praestitit *Gideon Radaï de Ráda*. Adiuuarunt praeterea sumptibus, consiliis, magni nominis Viri, *Iosaphus et Comitibus Batthány de Német Uivár*, Colo-

ciansum Archiepiscopus, Comes *Georgius Fekete de Galantha*, Iudex Curiae Regiae, et Summus per Hungariam Auditorum moderator, Comes *Antonius Károlyi de Nagy-Károly*, Dapiferorum Regalium Magister, *L. B. Laurentius Orszy*, Chiliarcha, et *Michael Belczwai* de eadem, Protribunus.

Vel obiter tantam facta comparatio egregii huius atque laboriosissimi operis cum monumentis eorum, qui in eodem historiae campo industriam suam exercere, aperte docet, Horányium longe intervallo post se omnes reliquisse, quamvis, qua est sentiendi de se modestia, fateatur, se summum fastigium attingere non potuisse. Sed quis hominum potest; praestitit vnus, pertinaci labore atque industria, quod a plurium societate, ingenue fatemur, vix sperare licebat. Et Patriae communis, (nam qui haec scribit Hungarus est,) et literarum causa, vehementer optamus, vt contingat eruditissimo atque laboriosissimo viro aetas longaeua, omnibus et animi et corporis bonis comitata.

CHRISTIANI FRIDERICI MATTHAEI, VNI-
uersitatis Caesareae Mosquensis Professoris, et Gymnasiorum
eiusdem Vniuersitatis Rectoris, Lectiones Mosquenses,

VOL. I. et II.

Lipsiae sumtu E. B. Schwickerti 1779. pagg. 14 $\frac{1}{2}$. in 8.

Qui nunc in excutiendis et protrahendis Codicibus manuscriptis occupatur, bibliothecarum Rossicarum, Mosquae

quensium potissimum, cultor assiduus et incolae, *Matthaei* V. C. (cuius diligentiam et contentionem nemo non miretur et laudet,) studii sui fructus, pro sapientia liberali, cum exteris communicare nondum desistit, nec in posterum, pro constanti et prosmata iuvandi rem theologiam et literariam voluntate, desistet, plurima ad utrumque genus profutura, sicut recenter denuo promisit, in lucem deinceps editurus. Quae adhuc exierunt, duobus Voluminibus, nam plura sequentur, haec sunt. Primum volumen tenet 1) *Iohannis Chrysothomi orationem, Ἐργὴ, ἑδελφοί, μέλλει προσηλῶναι*: 2) *Specimen Catoenae ineditae ad quatuor Evangelistas*: 3) *Excerpta ex Anonymi libello medico*: 4) *Excerpta ex Grammatica Georgii Lecapeni*: 5) *Notitia Codicis Columellae, et ad eius librum decimum ex eodem variae lectiones*: 6) *Vario lectioes ad Aratum*: 7) *Variae lectiones ad Cleomadii librum I. de Meteoris*. Altero autem volumine continentur: 1) *Seueriani Oratio, Ἀνομιᾶς ἀντιμαχὸν πᾶν στόμα*: 2) *Gregorii Thessalonicensis (Palamae) Dialogus, qui inscribitur Theophanes, Ἐπιστολὴ κατὰ συνῆκτον*: 3) *Scholium Theodori Studitae*: 4) *Fragmentum Gregorii Nazianzeni*: 5) *Specimen Scholiorum in Psalmos*: 6) *Interpretatio Symboli*: 7) *Glossarium paruum, in epistolas Apostolorum*: 8) *Variae lectiones ad Plutarchi libros de placitis philosophorum*: 9) *Animadversionum farrago ad Glossarium in Epistolas Apostolorum*. Duplicem sequitur Cl. Auctor in hoc opere utilitatem. Nam aut suppeditat emendationes et varietates ad scriptores iam editos; aut opuscula profere quaeasodi, quae adhuc sub claustris in bibliothecarum tenebris latuerant. Promuntur autem e bibliothecis, tum publicis, tum priuatis. E publicis sunt fere omnes qui hic memorantur libelli, praeter codicem Columellae qui ex priuata est bibliotheca, e qua etiam Vulgatae versionis Scripturarum sacrarum codicem accepisse, eiusque notitiam alio tempore daturum, memorat. Satis antiqui sunt, Secu-

ii XII. XIII. et XIV, in membranis scripti, nisi quod eiusdem aetatis codex, qui Aratum et Cleomedem tenet, chartaceus est. Ac specimen quidem catonæ ineditæ ad quatuor Evangelistas, quæ vulgo tribuitur Euthymio Zigabeno, pertinet ad Matthæi c. XXVI. In eo præter adpersa quaedam ad sanctiores vsus referenda, multa, quæ ad grammaticam, dogmaticam, et historicam spectent interpretationem, continet. Sic vocem *ἔτοιμον* glossæ esse, ut viris egregie doctis placuit in Commentariis Marci XIV, 25. vocabulo τῷ *ἑτοιμῶν* additum, huius quoque consensu confirmatur, cum et in hoc opere iste locus omisso eo verbo laudetur. Quas ambages sequuti sint interpretes in explicando loco Lucae XXI, 42. *πάντες αἱ βῆλαι παρενεγκεῖν τῷ τῷ ποτήριον ἀπ' ἡμῶν*, non fugit veræ et accuratæ interpretationis librorum divinorum curiosos. Qui quidem hic simpliciter ac verissime sic exponitur: *ἵστι καὶ τῷτο ἰλλῆπῆς. ἰλλῆπῆς γὰρ τῷ, παρενεγκεῖν*. Obseruet etiam aliquis exquisita et noua vocabula, ut *δικομωδονίζειν* pag. 28. pro *δοκιμάζειν*, *δωκπειράζειν*, *φανάριον* non pro speculo, quam significationem Meursius Glossario Græcobarb. memorat, sed pro laterna p. 37. Multa tamen communia inesse cum iis, quæ Theophylactus alique habent, non dubitamus. Libellum medicum suspicatur V. Cl. iam editum esse. Continet medicamentorum compositiones. Georgii Lecapeni libellus, de quo videndus Fabricius Bibl. Gr. Vol. VII. p. 45. et Leo Allatius de Georgiis p. 363 seq. multa ad differentiam verborum cognoscendam, ad legem constructionis intelligendam, ad auctorum veterum loca, quæ ibi passim citantur et proferuntur, constituenda, ad recentioris Græcitatatis indolem perspicendam, exhibet. Huius generis est *συμβῆν*, *καπῆς*, ut ait *λογόμενος* pro *πειρῆν*, ea quidem, quæ ab Ruhnkenio ad Timæi Glossarium p. 151. illustratur. notione. Abest hoc verbum a Glossario Meursii. Columellæ autem codex est bonæ notæ, et bonarum lectionum ple-

plenissimus, consentientium passim cum aliorum librorum, tum, quantum comparando intelleximus, cum San-Germansensis codicis lectionibus. Idem de Arato fatendum est, cuius integram refert hoc opusculum collationem. Consentiant enim eius excerpta cum vetustissimis membranis, quas commemorat Vir doctus, Miscell. Observat. in Belgio prodit. Vol. IX. p. 118. in v. 790. ubi pro περιγράμπτου ex illis affert περιγράμπτου, cum et hic habeas περιγράμπτου. De Elbomede et ipso bene speramus, cuius continuatam collationem sequentia Volumina habebunt. Inter ea opuscula, quae altero Volumine dantur, facile eminet specimen Scholiorum in Psalmos. Forte, ait V. Cl. Euthymius Zigabenus horum auctor est, v. Fabric. Bibl. Gr. Vol. VII. p. 473. num. 7. et Montefalconius Bibl. Coislin. p. 58. cod. XI. et p. 178. cod. CIV. Certe Graecitas non est indigna isto auctore. Magnam quoque similitudinem habet cum catena inedita in quatuor Evangelistas. Addamus etiam; usum. Nam plurimis quoque scriptorum Noei Testamenti locis lucem afferunt, et Lexicorum supplementa praebent. Huius generis quaedam obiter notavimus. Pf. I. extr. γινώσκτε οίκουῦται δηλονότι, καὶ ἐπισκεπτόνται καὶ τιμῶ. Sic enim 1 Cor. XVI, 18. etc. accipiendum. Pf. II, 3. θεοῦ καὶ ζογὸν τὴν ὑποταγὴν καλῶ: cf. 1 Tim. VI, 1. Ibid. 11. ἐν φόβῳ τὴν πολλὴν αἰδῶ, καὶ εὐκρίθειαν, φόβον καὶ τρόμον φησίν. Sic ad Philipp. II, 12. Pf. VII, 5. ἀνταπίδωκε τὸ πρῶτον ἀνταπίδωκε καταχρηστικῶς ἀντὶ τοῦ ἴδωκε. Sic et hoc ipsum, et ἀντασπληρῆν in N. T. legitur. At verò vocabulis, περιγράμπτου, ἀθροσόνη, Lexica augeri poterunt. Ὀλόθη vox hinc auctoritatem, qua caret in Lexicis, capere potest. Variarum lectionum, earumque inter virores, ut arbitramur, bonarum, copiam attulerunt excerpta e Plutarchi, de philosophorum placitis, libello. Cap. III. enim pro ποσειδ, in quo Reiskius, qui post Cersinium huius opusculi curam egit, haerebat, legitur νοση: mox pro πλατανῶδη,

πλαταμῶδη, quo praestit Reiskii emendatio πλατωγῶδη. Pro πλῆσει vero πλῆσει habet. Mox confirmat Xylandri emendationem, pro παρακλίσασα suadentis παρακλίσασα, quam etiam comprobabat Reiskius. Nam hic codex refert παρακλίσασα. Ceteris theologicis vel physicis, quale est fragmentum Gregorii Nazianzeni, argumenti scriptis, suum precium, suum vsum, merito reddimus, et grata mente eorum diuulgationem agnoscimus. Sed Glossarium illud primum Epistolarum Apostolicarum illaudatum non praetermittimus. Ei quidem adhaesisse cognouimus duo vel tres ad Acta Apostolica pertinentes glossas, plerasque vero consentire cum Glossario quod Ioh. Albertus, e Fabricii codice, primus edidit Lugduni Barav. 1735. Huic vni plus studii et laboris impendit Cl. Matthaei, quam ceteris huius collectionis opusculis omnibus. Quippe non tantum examinauit eas glossas ad duo Lexica, sub notis A. et B. comprehensa, et edidit Glossariis Graecis minoribus 1774. ad notitiam doctorum hominum adducta, comparauit que cum Cyrilli Lex. Ms. ab eo quo Albertus utebatur, diuerso; sed etiam operosa, et grammaticae doctrinae copiis abundantibus notis instruxit. Quae tamen, cum paucarum pagellarum spatia compleant, integrae lectorum cognitioni rectius seruantur, quam comminutae fractaeque delibantur. Reliquam adnotationem intelleximus admodum raram, neque crebram, nec sibi constantem et similem esse, a fortuna et ingenio potius pendentem, quam, nisi tamen id fortasse propositi fuit, consilio et labori attribuendam. Praeclare doceri fatemur, codices Mosquenses omnes conuenire cum vulgata lectione 1 Tim. III, 16, in θεός, nec Chrysostomi, laudantis ea verba, orationem admittere, quod quidam volunt ὁ; nec ὁ. Item in Codd. Mosq. omnibus reperiri συναλιζόμενος Act. I, 4, in vno codice esse συναλιζόμενος. In duorum codicum altero litteram υ post α deletam, in altero eandem litteram a manu recentiore superscriptam esse.

esse. Probamus alia, quae passim scite vtiliterque obseruatur. Nec spernimus coniecturas nonnumquam propositas, veluti hanc, quae pro *ἰστέιν λέγεται κυρίως, τὸ ἰμποιεῖν μνήμην ἀδιαλείπτου καὶ διηρκῆ*, quae habentur in excerptis *σ* Grammaticae Georgii Lecapeni, suadetur *ἰστέιν*; quae confirmatur Libanio Epist. 122. p. 64. ed. Wolf. mai. scribente: τοῦ — τὰς ἡμετέρας ψυχὰς μνήμην ἰστέιντας. Nobis tamen videbatur *ἰστυχούν* legi posse, quod verbum ab hac significatione non alienum, Platonis in Theaeteto locus integer c. 33. et verbi *ἀποτυπῶσθαι* ibi vsurpati notio, demonstrat. Sed ab elegantia iudicandi abhorret illa opinio, quasi pro *πιστῶν*, in verbis Chrysostomi his: *νῦν δὲ εἰς τρεῖς τὸν ἀνάλος, καὶ καταφρονήσεως πολλοὶ τῶν πιστῶν ἐηλάκασιν*, legendum sit *χριστιανῶν*, aut etiam *ἡμετέρων*, quod durum sit, eiusmodi homines appellare *πιστῆς*. Atqui non durum esse, confirmat constans vsus veterum Scriptorum Christianorum, ex ipsis Apostolorum epistolis receptus, *πιστῆς* nominandi promiscue omnes, qui essent cognitione doctrinae diuinæ imbuti, et eius se sectatores profiterentur. Quod ut appareat, non est opus abire longius, ipsa opuscula his voluminibus comprehensa demonstrant. Nam sic Auctor (Vol. II. p. 47.) scholiorum in Psalmum VIII. init. *ληγὸς λέγει τὰς ἐκκλησίας τῶν πιστῶν*; mox ibidem, *τὰς καρδίας τῶν πιστῶν*. Nec praestare audemus, quae pro suspectis et deprauatis notantur, idonea de causa censeantur. Cum autem interdum quidem factum esse videremus, ut verba scriptorum Graecorum, in his opusculis vel testimonii causa citata, vel imitatione expressa indicarentur, plerumque vero neglectum fuisse sentiremus; coepimus dubitare, an id cum constantia et grauitate cauti et solliciti editoris conueniret. Nam multa quidem in hoc genere desiderari, vel haec quae subito, vnde ducta essent, nobis deprehendere licuit, demonstrant. Ex Aristophanis quidem Nubibus aliquot loca sunt indicata, sed multo plura relicta, In his qui vs.

678. legitur Ὅπως; τὴν καρδίαν, ὡςπερ καλῶς τὴν Σουστράτην unde erat emendandus Georgius Lecapenus sic referens: ἔπος τὴν καρδίαν, ὡςπερ καλῶς τὴν Σουστράτην. Item vl. 925. Λυμανόμενοι τοῖς μιτρακίοις, qui ab eodem Grammatico sic affertur, ut addat ἰαύστοι. Et 1334. Κάποφανῶ γε, ἢ Δία, ὡς ἐν Δίῃ εἴτυπον, quo is utitur passum sincero: κάποφανῆ γε ἢ Δία, ὡς ἰαύστος εἴτυπον. Item Φίλων, ἀδικῶς ἔλαυνε τὸν σαυτοῦ τρόπον ibid. 25. etc. E Demosthene vnus. E Thucydide et Platone nullus, itēmq̄ ex Homero et Hesiodo. E Xenophonte duo vel tres; omiffus, cum aliis, is qui habetur Mem. I, 2, 24. ὑπὸ γυναικῶν θηρώμενον. E Libanio totidem. E Sophocle pauca. Ex Euripide p̄ene nullus, ne is quidem, quem mutilum profert Georgius Lecapenus: ἀμφιτέρη. . . . δῖμάτια. . . . ἀμείβομαι, ex Euripidis Phoen. 328. restituendum: ἀμφιτέρη τὰδε σκότι ἀμείβομαι. Nec is ex eadem Tragedia 77. Ὁ δ' ἄργος ἰδὼν κῆδος ἄδράστου λαβῶν. Nec hic ex Hecuba init. Ἦκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σάτυς πύλας λιπῶν. E Synesio denique vnus et alter. Et λεληθότως ὑπεκκνέει, clam fugere, dixit Gregorius Thessalonicensis Episcopus in Dialogo qui Theophanes inscribitur, initio, imitatione Aeschini Socratici Dial. 3, §. 3. οἱ κακτοὶ καὶ κρείττοι λόγος ὑπεκκνέει λεληθότως. Sed mitiores simus, oportet, in his exigendis, in homine laborioso, et multis simul agendis districto.

INDEX AUCTORUM, quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, et ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

A lbini <i>f. Alcuini Flacci Opera</i> , cura Frobenii Forsteri. Tom. I. II.	141
Baueri (<i>Christ. Lud.</i>) <i>Philologia Thucydideo Paullina.</i>	263
Cantoua (<i>Ios. Ant.</i>) <i>de S. Septimio et Epiphanio Anthropo- morphismo non laborantibus.</i>	423
Cappelli (<i>Lud.</i>) <i>Critica Sacra Tom. I. per Ge. Io. Lud. Vogel, Tom II. per Io. Gottfr. Scharffenberg.</i>	560
Elaias <i>ad fidem MSS. et Versumum antiquarum per I. C. Doe- derlein.</i>	97
Fabri (<i>I. Ern.</i>) <i>Archaeologia Hebraeorum.</i>	439
Findeisen (<i>Chr. God.</i>) <i>interpretatio quorundam Locorum N. T.</i>	348
Hottingerus (<i>Io. Iac.</i>) <i>de nonnullorum ineptiis et fraudibus in oppugnanda religione, praecipue in Francogalli Libro, Sy- stema Naturae inscripto.</i>	452
Koernerus (<i>Io. Godofr.</i>) <i>de Cyclo Iobelaeco.</i>	573

D d d d

Kreb-

I N D E X.

<i>Krebsii (Io. Tob.) Vindiciae quorundam Locorum N. T. a</i>	315
<i>I. Toupio sollicitatorum.</i>	
<i>Novum Testamentum graece per Io. Iac. Griesbach.</i>	49
<i>Procopovicz (Theoph.) de processione Spiritus Sancti.</i>	545
<i>Riegeri (Ios. Ant.) Opuscula ad Historiam et Jurisprudentiam</i>	
<i>Ecclesiasticam pertinentia.</i>	258
<i>Sardini (Ant.) Disputationes Historicae ad vitas Pontificum</i>	
<i>Romanorum.</i>	505
<i>Schroeckhii (Io. Matth.) Historia Religionis et Ecclesiae</i>	
<i>Christianae.</i>	586
<i>Schultensii (Alb.) Commentarius in Iobum in Compendium re-</i>	
<i>ductus per Ge. Io. Lud. Vogel. Tom. I.</i>	404
<i>Treschow (Henr.) Descriptio Codicum quorundam N. T.</i>	
<i>nondum descriptorum.</i>	368
<i>Vorstius (Io.) de Hebraismus N. T. per Io. Fr. Fischerum.</i>	
	92
<i>Wernsdorff (Ern. Fr.) Nouissimorum conatum de anno Chri-</i>	
<i>sti nati examen.</i>	521

II. Libri Juridici.

<i>Anonymi Erörterung der Frage: Welche Strafe ist wirk-</i>	
<i>mer, die Todesstrafe, oder ewige Gefängnißstrafe? Jus</i>	
<i>Discussio quaestionis, utrum Poena capitalis, an perpetua ca-</i>	
<i>ptiuitas efficacior sit?</i>	219

III. Libri Medici et Physici.

<i>Forsterorum (Io. Reim. et Ge.) Characteres Generum Plan-</i>	
<i>tarum, in itinere ad insulas Maris australis collectarum.</i>	
	250
<i>Leonhardi (Io. God.) de prima causa inspirationis.</i>	
	367
	Vita-

I N D E X.

Vitalis (Car.) de Lege Virium in Naturam dominatrice.
409

IV. Libri Mathematici.

Demonstratio analytica, quod aequatio cubica tres habens ra-
dices reales, etiam totidem imaginarias involuere possit.
60

— — — Asserti, aequationem tertii gradus methodum
Tschirnhausii resolutam, tribus radicibus imaginariis consti-
tam esse posse. 104

Hennert (Io. Fr.) Institutiones Astronomiae scientiarumque
coniunctarum, Gnomonices, Geographiae, Chronologiae, et artis
nauticae. 489

de Tufchis (Io. Franc.) a Fagnano Problemata quaedam ad
Methodum maximorum et minimorum spectantia. 281

V. Libri Historici et Geographici.

Elogium (Io. Chr. Polyc.) Euxleben Philos. Prof. in Acade-
mia Goettingensi per Alb. Gottl. Kaestner. 584

Horányi (Alex.) Historia Hungarorum et Prouincialium scriptis
clarorum P. I. II. III. 591

Saxii (Chr.) Onomasticon s. Nomenclator historico-criticus prae-
stantissimorum omnis aetatis Scriptorum Tom. II. 272

VI. Libri Philosophici, Antiquarii, Auctores Classici, Philologici, Mi- scellanei.

Novae Acta Regiae Societatis scientiarum Upsalensis, Vol. II.
198

D d d d 2

No-

I N D E X.

<i>Novi Commentarii Societatis Regiae Scientiarum Gœttingen-</i> <i>ſis. Tom. I—IV.</i>	462
Erneſti (Io. Aug.) <i>Opuſcula Philologico-Critica.</i>	418
Q. <i>Horatius Flaccus per Io. Chr. Iam, Tom. I.</i>	304
Krebfii (Io. Tob.) <i>Opuſcula Academicæ et Scholaſticæ.</i>	399
Larcher <i>Memoire ſur Venus.</i>	361
Matthæi (Chr. Fried.) <i>Leſſiones Moſquæſes, Vol. I. II.</i>	594
— — <i>in Plutarchum περί Δουωπίας.</i>	209
Morus (Sam. Fried. Nath.) <i>de discrimine ſenſus et ſignificatio-</i> <i>nis in interpretando.</i>	121
— — <i>de nexu ſignificationum eiusdem verbi.</i>	427
<i>Nouveaux Mémoires de l'Académie Royale des Sciences et be-</i> <i>lles lettres.</i>	8
Odericus Gasp. Aloys. de <i>Marmorea Didactica Genueſis re-</i> <i>petta.</i>	457
C. <i>Plinii Secundii Hiſtoria Naturalis c. n. Io. Harduini et alio-</i> <i>rum, per Io. Ge. Fr. Franzium, Tom. I.</i>	163
Plutarchus <i>de audiendis poeſis per Io. Tob. Krebfium, Ed.</i> <i>Ida.</i>	380
— — — <i>περί Δουωπίας, Τύχης it. δεσδαμονίας, per</i> <i>Chr. Fr. Matthæi.</i>	446
— — — <i>περί τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδείως τιμωρουμένων,</i> <i>per Dan. Wyttenbach.</i>	267
Seix. <i>Aur. Propertius per Frieder. Gottl. Barthium.</i>	243
Schelleri (Imm. Io. Gerh.) <i>Praecepta Styli latini. Pars I.</i>	497
Schlegelii (Io. Henr.) <i>Obſervationes in Cornelium Nepotem</i> <i>ſum Chronologia rerum Graecarum, Carthaginienſium, et</i> <i>Romanarum.</i>	392

Schroeckh

I N D E X.

Schroeckh (<i>Io. Matth.</i>) <i>quod nec Scholae nec vitae, sed conscientiae discendum sit.</i>	36
Siciliae et obiacentium Insularum veteres inscriptiones, per Gabr. Castellum.	654
Albius Tibullus per Chr. Gottl. Heyne. Edit. II ^{da} .	89
P. Virgilius Maro per Chr. Gottl. Heyne, Tom. IV ^{tus} .	117
Xenophontis Opuscula Politica, Equestris, et Venatica, per Io. Car. Zeune.	514

I N D E X

R E R V M N O T A B I L I O R V M.

A	A.		Annus Christi nati.	511.
Accentus Hebraei.	100		Anomia, conchae genus.	201.
Acta Societatis Regiae Vpsalienfis.	198		Anthropomorphismus.	423
Adoptiani.	151		Antiochenum decretum de Paschate.	469
Aequatio cubica.	60		Antiquitates Hebraeae.	439
— — tertii gradus.	104		Ἀπαρχὴ πνεύματος Rom.	VIII.
Aequationes analyticae	7		23. quid?	359
— — differentiarum partialium.	19		Archaeologia Hebraeorum.	439
Aequationum radices.	14		Arrianus de venatione.	514
Aëris densitas.	3		Astronomiae institutiones.	489
Ἀγαθὸς et Δίκαιος differunt.	350		Athanasius an auctor Symboli?	512
Ἄγγελοι 1. Cor. XI, 10. quid?	344		Attritus corporum.	465
Alcuinus ex ed. Foersteri.	134		Audaeani.	416
Alcuini Scripta.	149		Auriuillius Carol. de Codice Vpsalienfi Horatii.	208
— — Vita.	149		— — Sam. de officibus in Pericardio.	204
Algorithmus exponentialis.	17		Aurora borealis.	205
Ἀμφιλόης quid?	435		Azyma in S. Coena.	510
Anima alias vires habet ac Materia.	24			

B.

I N D E X.

B.

Baptismus *Haereticorum.* 509
 Barthii Fried. Gottl. *Propertius.* 243
 Baueri Christ. Lud. *Philologia Thucydideo Paullina.* 263
de Beauzée Grammatica generalis. 33
 March, Beccaria *de poena capitis.* 219
 Bellis *Cretica.* 203
 M. Bequelin *de Algotrihmo exponentiali.* 17
 — — *libertate aequilibræ.* 20
 — — *numeris Polygonorum.* 28
 — — *obseruationes Meteorologicae.* 6
 — — *de propogatione luminis.* 4
 Berch Andr. *de origine gentium.* 201
 Bergius Petr. Ion. *de Remediis Galactophoris.* 204
 Bergmann Torbern, *de Auro-
 ra Boreali.* 205
 — — *Cryfallorum formis ex Spatko ortis.* 205

Bergmann Torbern *de Experimentis electricis.* 205
 — — *Louis.* 202
 Bernoulli Io. *de Eclipsibus Sstellitum Iouis.* 17
 — — *Fractionibus Decimalibus.* 12
 — — *Hydraulica.* 463
 — — *Obseruationes Astronomicas.* 10
 — — *de Oppositione Iouis et Solis.* 10
de Bitaubé de Miro Epico. 33
 — — *Malerio.* 28
 Boreale *lumen.* 205
 M. Borrelly *de Eloquentia.* 39
 Boscowich *de lege virium Naturas.* 409
 Britannia *litterata mediæ ævi.* 478
 Buchmann Laur. *de Heliophila.* 204

C.

Cantona Io. Ant. *defendit Septimum et Epiphanium ab Anthropomorphismo.* 423
 Capelli Lud. *Critica Sacra.* 560

Ca.

I N D E X.

Capeses plantae.	257	Codices <i>Novi Testamenti.</i>	
Capitis poena an plus terreat			57. et 386
<i>Carcere?</i>	219	Cohaesio an per attractionem?	416
Carceris effectus.	219	Cometarum orbitae.	13
Cartesii et Lockii de Ideis innatis conciliatio.	22	Communicatio motus.	417
Castellus Gabr. edit <i>Inscriptiones Siciliae.</i>	553	Concilium <i>Plenarium Augustini.</i>	509
de Castillon Lockium cum <i>Cartesio conciliat.</i>	22	Conscientiae descendum.	36
Catalecta <i>Virgilii.</i>	120	Copa <i>Virgilii.</i>	120
Catena <i>Euthymii in Euangelia.</i>	596	Cornelius <i>Nepos illustratus.</i>	392
Catharina <i>Brandenburgica.</i>	35	Creatura gemens.	353
de Catt <i>Physiognomia.</i>	31	Critica <i>Sacra Cappelli.</i>	560
— — <i>Pulcrum in artibus.</i>	35	Culex <i>Virgilii.</i>	118
	35	Cyclus <i>Iobelaus.</i>	573
Celsius Ol. de <i>Runis Helfingis.</i>	199	D.	
Census <i>Augustei.</i>	528	Decretales.	261
du Chesne <i>Edizio Alcuini.</i>	135	Decretum <i>Gratiani.</i>	260
Childericus <i>regno motus.</i>	512	Deductiones <i>Etymologicae.</i>	430
Christi <i>annus et dies natalis.</i>	542	Deliquium <i>Lunae de eo.</i>	1750. 206
— — <i>fuga in Aegyptum.</i>	541	Demonstratio <i>Entis aeterni ex principio Rationis sufficientis.</i>	21
Chrystallorum <i>formae ex spatho.</i>	205	Densitas <i>Aëris.</i>	3
Ciris <i>Virgilii.</i>	119	Didascalica <i>marmorea.</i>	457
Codices <i>Horatii.</i> 208. et	305	Dies <i>Christi natalis.</i>	531
		Differentiae et <i>integrationes.</i>	14

Alta:00

I N D E X.

<i>Δίκαιος et Ἄγιος differunt</i>	Elogium I. Chr. Polye. <i>Erz-</i>
Rom. V, 4. 350	<i>leben.</i> 584
Dionaea <i>Muscipula</i> , 204	Eloquentia. 35
Dionysius <i>Exiguus de anno</i>	Epiphanius <i>et Septimius an</i>
<i>Christi.</i> 521	<i>Anthropomorphitas?</i> 423
Diversitas <i>Linguarum et</i>	Epistolarum <i>Paulinarum ex</i>
<i>Scriptorum.</i> 122	<i>Thucydide illustratio.</i> 263
Diminutivitas <i>Corporum in in-</i>	Ernesti Io. Aug. <i>Opuscula</i>
<i>fnitum.</i> 414	<i>Philologica.</i> 415
Dodwellus <i>de Paucitate Mar-</i>	Erlebenii Io. Chr. Polye.
<i>tyrum refutatur.</i> 509	<i>Elogium.</i> 584
Doederlein I. C. <i>in Iesaiam.</i>	— — <i>Scripta.</i> 590
97	Etymologicae <i>rationes.</i> 429
Donzola <i>de Patria Propertii.</i>	Euler <i>et alii, de aequationibus</i>
245	<i>Algebraicis.</i> 9
<i>Avvaziā.</i> 209	Euthymii <i>Catena Evangelica:</i>
	596
	Excidium <i>Naturae corporat.</i>
	208
	Experimenta <i>Electrica.</i> 205
	Extensio <i>Corporum.</i> 413
	Εξουσία ἐν τῆς κεφαλῆς
	1 Cor. XI, 10. <i>quid?</i>
	334
E.	
<i>Ἐξου quid?</i> 133	
Eclipses <i>Satellitum Iouis.</i>	
17	
Editiones <i>Alcuini.</i> 143	
— — <i>Novi Testamenti</i>	
<i>praecipuae.</i> 51	
<i>Ἐπιπέδου quid?</i> 359	
Electrica, 205 <i>Eorum vis</i>	
<i>in corpus humanum.</i> 4	
Elementorum <i>vires.</i> 409	
Elipantus <i>Tuletanus.</i> 152	
Ellis Io. <i>de Dionaea Muscipula.</i>	
204	
	F.
	Faber I. C. <i>de Archaeologia</i>
	<i>Hebraeorum.</i> 439
	Fatigat <i>quid?</i> 133
	Felix <i>Orgelitanus.</i> 151
	Fenus's <i>Vlytrapp.</i> 104
	Ecce
	Fer-

I N D E X.

<p>Ferrari Lud. ratio resoluendi aequationes. 8</p> <p>Filioque additum a Latinis Symbolo Nisaeno. 551</p> <p>Findeifon C. G. interpreta- tur quaedam Loca N. T. 348</p> <p>Fischerus Io. Fried. edit Vorstim de Hebraismis N. T. 92</p> <p>Fluida corpora. 2</p> <p>Foetus vita in utero. 369</p> <p>Forsteri Io. Rein. et Ge. de Plantis Insularum Maris Australis. 250</p> <p>Formey cur tot hominibus desit sensus pulcri. 27</p> <p>Forsteriana editio Alcuini. 135</p> <p>Fractiones Decimales periodi- cae. 12</p> <p>Franzius I. Ge. Fr. edit Plinii Historiam Naturae. 163</p> <p>Frictio Corporum. 2</p> <p>Frobeniana editio Alcuini. 135</p> <p>Furia Infernalis. 201</p>	<p>Gerhard de usu electricitatis medico. 4</p> <p>Grammatica Vniuersalis. 33</p> <p>de la Grange de Aequationi- bus Analyticis. 7</p> <p>— — de Aequationum Radicibus. 14</p> <p>— — de differentiis et in- tegrations. 14</p> <p>— — de integratione Ae- quationum. 19</p> <p>— — refractionibus Astro- nomicis. 15</p> <p>— — Tawochronis. 6</p> <p>Gratiagus. 266</p> <p>Griesbachii Io. Iac. Editio N. T. 49</p>
H.	
<p style="text-align: center;">G.</p> <p>Galactophora remedia. 204</p> <p>de Geor Car. de Tigulis, 202</p>	<p>Hartmann I. de Haemoptico per Spiritum Frumenti Ni- tro saturatum curato. 205</p> <p>Hebraismi N. T. 92</p> <p>Heliophila. 204</p> <p>Helsingicae Runas. 199</p> <p>Hennert I. Fr. Institutiones Astronomicae. 489</p> <p>Hesiodus Chr. Fr. Loeneri, 376</p> <p>Heynii C. G. Tibullus. 85</p> <p>— — Virgilius. 117</p>
Hi-	

I N D E X

<p><i>Historia Ecclesiastica necessaria.</i> 568 — — <i>naturalis per l. Chr. Erxlebenium culta.</i> 586 <i>Homericæ.</i> 484 <i>Horányi Alex. de Hungaris scripto claris.</i> 591 <i>Horatius C. D. Iani.</i> 304 — — <i>MStus.</i> 208 <i>Hottingerus I. Jac. de incertis oppugnantium religionum.</i> 452 <i>Hungari, scriptis clari.</i> 591 <i>Hyaena.</i> 203 <i>Hybernia litterata medii ævi.</i> 478 <i>Hydraulus Veterum.</i> 470 <i>Hydraulicam Bernoullianam oppugnat Dom. d'Alambert.</i> 463 <i>Hygrometra.</i> 3</p>	<p><i>Integratio et differentiae.</i> 14 <i>Iobilæa.</i> 574 <i>Iohannes III. Rex Sueciæ.</i> 200 <i>Iosephi Archaeologia.</i> 421 <i>Iouis Satellitum Eclipsos.</i> 17 <i>Ischronismus.</i> 6 <i>Iuuenilia Carmina Virgilia.</i> 117</p>
K.	
<p>I.</p> <p><i>Iani templum clausum.</i> 530 <i>Ideæ immalæ.</i> 22 <i>Iesaias illustratus.</i> 97 <i>Imaginarie Radices æquationis cubicæ.</i> 60 <i>Inspiratio prima.</i> 367 <i>Insulæ maris australis.</i> 250 <i>Inscriptiones Siciliæ et vicinarum insularum.</i> 553</p>	<p><i>Kæstnerus Abr. Gottl. Bernoullianam Hydraulicam defendit.</i> 463 — — <i>Elogium Io. Chr. Polyc. Erxlebenii scribit.</i> 584 <i>Krebsii I. Tob. Opuscula.</i> 399 — — <i>Plutarchi de audiendis Pœtis noua editio.</i> 38b — — <i>Toupiænarum emendationum in N. T. refutatio.</i> 315 <i>Kreis Rom. VIII, 21. quid?</i> 353 <i>Kuster de Catharina Brandenburgica.</i> 35</p>
Eccc 2. L.	

Lambert de corporibus fluidis. 2
 — — densitate aeris. 3
 — — frictione corporum. 2
 — — Hygrometria. 3
 — — Observationes analyticalicæ. 10
 — — Orbibus Cometarum. 13
 — — praesagiorum tempestatis incertitudine. 26
 — — taximetria. 23
 — — tubis achromaticis. 13
 Anaxagoræ quid? 433
 Larcher de Venere. 361
 Larvarum classes. 202
 Leges virium in natura. 409
 Leonhardi Io. God. de prima inspiratione. 367
 Leo Isaurus. 512
 Lex inertiae. 465
 Anaxas s. Anaxata. 459
 Libertas aequilibrii. 20
 Linnaeus Carol. de Anomia. 201
 Lockius et Cartesius de Ideis innatis. 22
 Loesnerus Chr. Fr. edit Hesiodum. 376
 Luminis propagatio. 4

M.

Magnanus Dom. de antea Christi nati. 521
 Magi Orientis quando venerint Hierosolimam. 542
 Maledicentia. 22
 Mallet Fri. de correctione mendaciaminenda. 206
 Marggraf de foliis Tiliæ de Islandis. 8
 Marmorea Didascalia. 457
 Martyres an pauci? 509
 Massoni templum laici referatum. 531
 Matres Lethomum. 564
 Matthæi Chr. Fr. Lectiones Mosquenses. 594
 — — in Plutarchum resp. duos. 209
 — — edit. Plutarchiquaedam opuscula moralia. 446
 Meister Alb. Lud. Fr. de aberratione attritus a lege inertiae. 465
 — — mendatione scilicet Thermometri, inter puncta ex observationibus definita, interpolatione. 480
 — — de Hydranto Veterum. 470
 Me-

I N D E X.

Melander Dan, de *Excubo*
Naturas. 208
 Meridiei *correctio.* 206
Meteorologicae observationes
Berolinenses. 6
Methodus Maximorum et
Minimorum. 281
 Mirabile *Possos Epicae.*
 34
 Moliere *Dramata.* 29
 Moretum *Virgilio.* 120
 Morus Sami Fr. *Nathan, de*
sensu et significatione. 121
 — — *de significatione nexu.*
 427
 Motus *communicatio.* 417
 Murray Io. Phil. *de Britan*
nia et Hybernica litterarum
a Saeculo VI—X, domici-
lis. 478

N.

Natalis *dies Seruatoris.* 531
 — — *inuisiti quid?* 533
Naturae excidium. 208
Nexus significationum. 427
Nicaenum decretum de Pa-
schate. 468
Noua Zeelandia. 256
Nouum Testamentum ex ed.
Griesbachii. 49
 Numeri *Polygoni.* 28.

O.

Observationes in Corn. Ne-
potem. 394
 — — *Meteorologicae Be-*
rolinenses. 6
 Odinus *Gasp. Aloys. de*
Marmorea Didascalia. 457
Onomasticon praestantissimo-
rum omnis aetatis aucto-
rum. 272
Oppositio Iouis et Solis de ao.
1770. 10
Orbitae apparentes Cometa-
rum. 13
Oreades Helsingicae. 199
Organa Hydraulica. 473
Originis gentium per Instru-
menta ruralia inuestigatio.
 201
Ossa in Pericardio. 204

P.

Paleae Gratiani quid? 260
Panis azymus. 510
Παράδοσις quid? 259
Paralytici morbi per Elestri-
citatem curati. 4
Pascha Nicaenum. 468
Patria Propertii. 245
Pauci an multi Martyres?
 209
 Eeee 3 Pax

I N D E X.

<i>Pax an nascente Christo?</i>	530	<i>Propagatio luminis.</i>	4
<i>Paullinae Epistolae ex Thucydide illustratae.</i>	263	<i>Propertius ex ed. C. G. Barthii.</i>	243
<i>Pennant Th. de Anomia.</i>	201	— — <i>ubi natus?</i>	245
<i>Pericardio ossa insunt.</i>	204	<i>Pontifices Romani.</i>	505
<i>Periodus tobelaena.</i>	580	<i>Pulcrum in artibus.</i>	35
<i>Persecutionum causae.</i>	474		
<i>Petrus an Antiochia Episcopus?</i>	507	Q.	
<i>Philosophia Historiae.</i>	30	<i>Queroetani Andr. Aelianus.</i>	135
<i>Physiognomonica.</i>	31	<i>Quirinus Syrius praefes.</i>	528
<i>Plantae Africanae.</i>	204		
— — <i>Capenses.</i>	257	R.	
— — <i>Insularum Maris Australis.</i>	250	<i>Radices aequationum.</i>	14
<i>Idoneus quid?</i>	134	— — <i>aequationis cubicae reales et imaginarias.</i>	60
<i>Plinii Historiam editi Franciscus.</i>	163	— — <i>eorum resolutio.</i>	104
<i>Plutarchus de audiendis potestis.</i>	380	<i>Pana quid?</i>	133
— — <i>περι δυνάμεως, τύχης, δυνάμειων.</i>	446	<i>Refractiones Astronomicae.</i>	15
— — <i>sera numinis vindicta.</i>	267	<i>Religio causa persecutionum.</i>	474
<i>Poetae capitales.</i>	219	<i>Remedia Galactophora.</i>	204
<i>Praefagia tempestatum incerta.</i>	26	<i>Riegerus Ios. Ant. Historiam et Ius Eccles. illustrat.</i>	258
<i>Processio Spiritus Sancti.</i>	545		
<i>Procopovicz Theoph. de Processione Spiritus Sancti.</i>	545		
— — <i>Vita eius.</i>	546		

Rune

I N D E X.

<i>Ruræ Helsingicæ.</i>	199	<i>Scripturæ Sacræ loca vindicata et illustrata.</i>	
		<i>Genes. IV, 17.</i>	441
		<i>Exod. XXIII, 10.</i>	575
		<i>Leuit. XXV, 1—11.</i>	574
		<i>1 Sam. XVII, 12.</i>	567
		<i>2 Sam. XVII, 20.</i>	567
		<i>Iob. I, 13.</i>	406
		<i>XIII, 28.</i>	407
		<i>XIX, 25, 26.</i>	405
		<i>Pf. I, 6.</i>	597
		<i>II, 3 et 11.</i>	ibid.
		<i>VII, 5.</i>	ibid.
		<i>XIV, 5, 6.</i>	563
		<i>XXXIII, 17.</i>	667
		<i>LIII, 5, 6.</i>	563
		<i>LXIX, 10. coll.</i>	
		<i>Io. II, 17.</i>	133
		<i>CX. coll. 1 Cor.</i>	
		<i>XV, 25.</i>	134
		<i>Ies. XIV, 5, 6.</i>	100
		<i>XIX, 10.</i>	99
		<i>XXX, 7.</i>	100
		<i>19.</i>	101
		<i>XXXVI, 10.</i>	563
		<i>XXXVII, 13.</i>	99
		<i>18.</i>	563
		<i>XXXVIII, 9.</i>	101
		<i>XLI, 1—4.</i>	103
		<i>XLII, 14.</i>	ibid.
		<i>XLIII, 12.</i>	99
		<i>14.</i>	101
		<i>XLV, 24.</i>	ibid.
			<i>Ies.</i>
<i>S.</i>			
<i>Sardini Ant. Vitis Pontificum.</i>	503		
<i>Satellitum Iouis. Eclipses.</i>	17		
<i>Saxi Chr. Nomenclator fitte- rarius.</i>	272		
<i>Scalae Thermometri emenda- tio.</i>	422		
<i>Scharfenberg Io. Godofr. edit Criticam Cappelli.</i>	560		
<i>Scheller Imma. Io. Gerh. de Stylo latino.</i>	497		
<i>Schlegelii Io. Henr. Obser- vationes in Corn. Nepo- tem.</i>	392		
<i>Scholia Homeri inedita.</i>	430		
<i>Schreber Io. Chr. Dan. de Belii Cretica.</i>	203		
<i>— — Plantis Africanis.</i>	204		
<i>Schroeskh Io. Matth. quod conscientiæ sit descendum.</i>	36		
<i>— — eius Historia Eccle- siastica.</i>	568		

I N D E X.

<i>Pax an nascente Christo?</i>	530	<i>Propagatio luminis.</i>	4
<i>Paullinae Epistolae ex Thucy-</i>		<i>Propertius ex ed. C. G. Bar-</i>	
<i>dide illustratae.</i>	263	<i>thii.</i>	243
<i>Pennant Th. de Anomia.</i>		<i>— — ubi natus?</i>	245
	201	<i>Pontifices Romani.</i>	505
<i>Pericardio ossa insunt.</i>	204	<i>Pulcrum in artibus.</i>	35
<i>Periodus tobelaea.</i>	580		
<i>Persecutionum causae.</i>	474	Q	
<i>Petrus an Antiochiae Episco-</i>			
<i>pus?</i>	507	<i>Quercetani Andr. Alcinus.</i>	
<i>Philosophia Historiae.</i>	30		135
<i>Physiognomonica.</i>	31	<i>Quirinus Syriac praefec.</i>	
<i>Plantae Africanae.</i>	204		528
<i>— — Capenses.</i>	257		
<i>— — Insularum Maris</i>		R	
<i>Australis.</i>	250		
<i>Παγεσσεω quid?</i>	134	<i>Radices aequationum.</i>	14
<i>Plinii Historiam edit Franz-</i>		<i>— — aequationis cubicae</i>	
<i>us.</i>	163	<i>reales et imaginariae.</i>	60
<i>Plutarchus de audiendis poe-</i>		<i>— — eorum resolutio.</i>	104
<i>tis.</i>	380	<i>Pana quid?</i>	133
<i>— — περί δυνάμεις, τὴν</i>		<i>Refractiones Astronomicae.</i>	
<i>δυσδιάκρισιν.</i>	446		15
<i>— — sera numinis vindi-</i>		<i>Religio causa persecutionum.</i>	
<i>cta.</i>	267		474
<i>Poenae capitales.</i>	219	<i>Remedia Galactophora.</i>	204
<i>Praefagia tempestatum incer-</i>		<i>Riegerus Ios. Ann. Historiam</i>	
<i>ta.</i>	26	<i>et Ius Eccles. illustrat.</i>	258
<i>Processio Spiritus Sancti.</i>			
	545		
<i>Procopovicz Theoph. de</i>			
<i>Processione Spiritus Sancti.</i>			
	545		
<i>— — Vita eius.</i>	546		

Runae

I N D E X.

<i>Ruræ Hirsingiae.</i>	199	<i>Scripturae Sacrae loca vindicata et illustrata.</i>	
		<i>Genes. IV, 17.</i>	441
		<i>Exod. XXIII, 10.</i>	575
		<i>Leuit. XXV, 1—11.</i>	574
		<i>1 Sam. XVII, 12.</i>	567
		<i>2 Sam. XVII, 20.</i>	567
		<i>Iob. I, 13.</i>	406
		<i>XIII, 28.</i>	407
		<i>XIX, 25, 26.</i>	405
		<i>Pf. I, 6.</i>	597
		<i>II, 3 et 11.</i>	ibid.
		<i>VII, 5.</i>	ibid.
		<i>XIV, 5, 6.</i>	563
		<i>XXXIII, 17.</i>	667
		<i>LIII, 5, 6.</i>	563
		<i>LXIX, 10. coll.</i>	
		<i>Io. II, 17.</i>	133
		<i>CX. coll. 1 Cor.</i>	
		<i>XV, 25.</i>	134
		<i>Ies. XIV, 5, 6.</i>	100
		<i>XIX, 10.</i>	99
		<i>XXX, 7.</i>	100
		<i>19.</i>	101
		<i>XXXVI, 10.</i>	563
		<i>XXXVII, 13.</i>	99
		<i>18.</i>	563
		<i>XXXVIII, 9.</i>	101
		<i>XLI, 1—4.</i>	103
		<i>XLII, 14.</i>	ibid.
		<i>XLIII, 12.</i>	99
		<i>14.</i>	101
		<i>XLV, 24.</i>	ibid.
			<i>Ies.</i>
<i>S.</i>			
<i>Sardini Ant. Vitae Pontificum.</i>	503		
<i>Satellitum Iouis. Eclipses.</i>	17		
<i>Saxi Chr. Nomenclator litterarum.</i>	272		
<i>Scalae Thermometri emendatio.</i>	422		
<i>Scharfenberg Io. Godofr. edit Criticam Cappelli.</i>	560		
<i>Scheller Imma. Io. Gerh. de Stylo latino.</i>	497		
<i>Schlegelii Io. Henr. Observationes in Corn. Nepotem.</i>	392		
<i>Scholia Homeri inedita.</i>	430		
<i>Schreber Io. Chr. Dan. de Belii Cretica.</i>	203		
<i>— — Plantis Africanis.</i>	204		
<i>Schroeskh Io. Matth. quod conscientias sit discendum.</i>	36		
<i>— — eius Historia Ecclesiastica.</i>	568		

I N D E X.

<i>Iof.</i> XLVII, 2.	99.	<i>Rom.</i> VIII, 27.	134
LVII, 11.	<i>ibid.</i>	XI, 9.	136
LVIII, 3.	567	1 <i>Cor.</i> II, 10.	133
<i>Hof.</i> IV, 10.	567	III, 1.	130
14.	342	XI, 10.	133. 134
<i>Joel</i> III, 1.	134	XV, 47.	131
<i>Math.</i> III, 31.	130	XVI, 18.	597
V, 22.	133	2 <i>Cor.</i> V, 1, 2.	130
IX, 14—18.	137	VIII, 9.	135
XVI, 17.	130	<i>Gal.</i> VI, 1.	130
XXIV, 29—31.	134	2.	266
<i>Marc.</i> III, 20.	320	<i>Phil.</i> II, 12.	597
XI, 13.	328	16.	124
XIV, 15.	569	III, 2.	136
<i>Luc.</i> II, 1—3.	426	2 <i>Tim.</i> III, 16.	598
III, 23.	<i>ibid.</i>	V, 24.	271
V, 39.	138	<i>Hebr.</i> I, 13.	135
XXII, 42.	569	VII, 25.	<i>ibid.</i>
<i>Joh.</i> III, 19.	130	XII, 2.	<i>ibid.</i>
37.	131	<i>Jac.</i> III, 15.	139
VIII, 1—10.	390	1 <i>Petr.</i> IV, 4.	124
23.	130	1 <i>Joh.</i> II, 16.	131
XVIII, 37.	<i>ibid.</i>	23.	133
XIX, 29.	333	III, 12.	130
<i>A. J.</i> I, 4.	598	IV, 6.	131
20.	136	V, 7.	389
III, 21.	135	11.	133
V, 38.	130	3 <i>Joh.</i> V, 11.	131
VIII, 6, et 12.	123	Schulkenius Alb. in <i>Iobum.</i>	404
XVI, 14.	<i>ibid.</i>	<i>Sensus cur desit multis.</i>	27
<i>Rom.</i> II, 8.	130	<i>Sensus et significatio.</i>	121
V, 5—8.	349		
VIII, 18—23.	351		

Septi-

I N D E X

Septimius et Epiphanius non
sunt Anthropolomorphitae.

T.

423

Siciliae et vicinarum insularum
Inscriptiones. 535

Sigeberti locus de Carolo M.
513

Scioldesbrand Er. de Hyoena.
203

Societas Regia Vpsaliensis.
198

Solander de Furia Infer-
nali. 201

Spiritus Frumenti nitratus.
205

Stephanus Pontif. Rom. de
Baptismo haereticorum.
508

Stromer de deliquio Lunae ac.
1750. 206

Studiõrum ; impedimenta.
37

Styli praecepta. 497

Succus e foliis Tiliae. 1

Sulpiciae Poemata. 91

Sulzerus quod animus non sit
materialis. 24

— — demonstrat Ens ae-
ternum per principium ra-
tionis sufficientis. 21

Supplicia capitis. 219

Syſtema Naturae, liber. im-
pius. 453

Tautochroni. 5

Taxeometria. 23

Terra del Fuogo. 256

Thucydides cum N. T. com-
paratus. 263

Tibullus Heynii. 85

— — editiones praecipuae.
86

Tiliae folia in succum destil-
landa. 1

Tipula fusca. 201

Toupius Io. minus commodè
corrigit Nou. Testam.
318

Toussaint de Malakentia.
22

Tschirnhaus de aequationibus
Algebraicis. 9

Traditiones sacrae. 258

Treschow Herman. de Codic-
ibus quibusdam Nou. Test.
386

Tubi achromatici. 13

de Tuschis Problemata ad
Methodam Maximorum et
Minimorum spectantia.
281

FFFF

V.

I N D E X.

Z.	Zeelandia Nova.	256
Zacharias et Stephanus Pont.	Zunius, Iohannes Carolus,	
Childerisum. regno mouent.	edit Xenophonteos libellos.	514.
		512.

I N D E X

Pax an nascente Christo?	530	Propagatio luminis.	4
Paullinae Epistolae ex Thucydide illustratae.	263	Propertius ex ed. C. G. Barthii.	243
Pennant Th. de Anomia.	201	— — ubi natus?	245
Pericardio ossa insunt.	204	Pontifices Romani.	509
Periodus tobelaea.	580	Pulcrum in artibus.	35
Persecutionum causae.	474		
Petrus an Antiochiae Episcopus?	507	Q	
Philosophia Historiae.	30	Quercetani Andr. Alcinus.	135
Physiognomonica.	31	Quiricus Syriac praefor.	528
Plantae Africanae.	204		
— — Capenses.	257	R	
— — Insularum Maris Australis.	250		
Πληθυσμὸς quid?	134	Radices aequationum.	14
Plinii Historiam edit Franzus.	163	— — aequationis cubicae reales et imaginariae.	60
Plutarchus de audiendis poetis.	380	— — eorum resolutio.	104
— — περί δυνάμεις, τὴν δεισιδαιμονίαν.	446	Pana quid?	133
— — sera numinis vindicta.	267	Refractiones Astronomicae.	15
Poenae capitales.	219	Religio causa persecutionum.	474
Praefagia tempestatum incerta.	26	Remedia Galatophora.	204
Processio Spiritus Sancti.	545	Riegerus Ios. Ant. Historiam et Ius Eccles. illustrat.	258
Procopovicz Theoph. de Processione Spiritus Sancti.	545		
— — Vita eius.	546		

Runae

I N D E X.

<i>Rumae Helsingicae.</i>	199	<i>Scripturae Sacrae loca vindicata et illustrata.</i>	
		<i>Genes. IV, 17.</i>	441
		<i>Exod. XXIII, 10.</i>	575
		<i>Levit. XXV, 1—11.</i>	574
		<i>1 Sam. XVII, 12.</i>	567
		<i>2 Sam. XVII, 20.</i>	567
		<i>Iob. I, 13.</i>	406
		<i>XIII, 28.</i>	407
		<i>XIX, 25, 26.</i>	405
		<i>Pf. I, 6.</i>	597
		<i>II, 3 et 11.</i>	ibid.
		<i>VII, 5.</i>	ibid.
		<i>XIV, 5, 6.</i>	563
		<i>XXXIII, 17.</i>	667
		<i>LIII, 5, 6.</i>	563
		<i>LXIX, 10. coll.</i>	
		<i>Io. II, 17.</i>	133
		<i>CX. coll. 1 Cor.</i>	
		<i>XV, 25.</i>	134
		<i>Ies. XIV, 5, 6.</i>	100
		<i>XIX, 10.</i>	99
		<i>XXX, 7.</i>	100
		<i>19.</i>	101
		<i>XXXVI, 10.</i>	563
		<i>XXXVII, 13.</i>	99
		<i>18.</i>	563
		<i>XXXVIII, 9.</i>	101
		<i>XLI, 1—4.</i>	103
		<i>XLII, 14.</i>	ibid.
		<i>XLIII, 12.</i>	99
		<i>14.</i>	101
		<i>XLV, 24.</i>	ibid.
		<i>Ies.</i>	
<i>S.</i>			
<i>Sardini Ant. Vitae Pontificum.</i>	505		
<i>Satellitum Iouis Eclipses.</i>	17		
<i>Saxii Chr. Nomenclator litterarius.</i>	272		
<i>Scalae Thermometri emendatio.</i>	422		
<i>Scharfenberg Io. Godofa. edit Criticam Cappelli.</i>	560		
<i>Scheller Imma. Io. Gerh. de Stylo latino.</i>	497		
<i>Schlegelii Io. Henr. Observationes in Corn. Nepotem.</i>	392		
<i>Scholia Homeri inedita.</i>	430		
<i>Schreber Io. Chr. Dan. de Belli Cretica.</i>	203		
<i>— — Plantis Africanis.</i>	204		
<i>Schroeskh Io. Matth. quod conscientiae sit descendum.</i>	36		
<i>— — eius Historia Ecclesiastica.</i>	568		

I N D E X.

<i>Iof.</i> XLVII, 2.	99.	<i>Rom.</i> VIII, 27.	134
LVII, 11.	ibid.	XI, 9.	136
LVIII, 3.	567	1 Cor. II, 10.	133
<i>Hof.</i> IV, 10.	567	III, 1.	130
14.	342	XI, 10.	133. 134
<i>Ioel</i> III, 1.	134	XV, 47.	131
<i>Math.</i> III, 31.	130	XVI, 18.	597
V, 22.	133	2 Cor. V, 1, 2.	130
IX, 14—18.	137	VIII, 9.	135
XVI, 17.	130	<i>Gal.</i> VI, 1.	130
XXIV, 29—31.	134	2.	266
<i>Marc.</i> III, 20.	320	<i>Phil.</i> II, 12.	597
XI, 13.	328	16.	124
XIV, 15.	569	III, 2.	136
<i>Luc.</i> II, 1—3.	426	2 <i>Tim.</i> III, 16.	598
III, 23.	ibid.	V, 24.	271
V, 39.	138	<i>Hebr.</i> I, 13.	135
XXII, 42.	569	VII, 25.	ibid.
<i>Ioh.</i> III, 19.	130	XII, 2.	ibid.
31.	131	<i>Jac.</i> III, 15.	139
VIII, 1—10.	390	1 <i>Petr.</i> IV, 4.	124
23.	130	1 <i>Ioh.</i> II, 16.	131
XVIII, 37.	ibid.	23.	133
XIX, 29.	333	III, 12.	130
<i>Az.</i> I, 4.	598	IV, 6.	131
20.	136	V, 7.	389
III, 21.	135	12.	133
V, 38.	130	3 <i>Ioh.</i> v. 11.	131
VIII, 6, et 12.	123	<i>Scholæusius Alb. in Iobum.</i>	
XVI, 14.	ibid.		404
<i>Rom.</i> II, 8.	130	<i>Sensus cur deſt multir.</i>	27
V, 5—8.	349	<i>Sensus et ſignificatia.</i>	121
VIII, 18—23.	351		

Sēpti-

I N D E X

Septentius et Epiphanius non
sunt Anthropomorphae.

423

Siciliae et vicinarum insularum
Inscriptiones.

535

Sigeberti locus de Carolo M.

513

Scioldibrand Er. de Hyæna.

203

Societas Regia Vpsaliensis.

198

Solander de Furia Infer-
nali.

201

Spiritus Frumenti nitratur.

205

Stephanus Pontif. Rom. de
Baptismo haereticorum.

508

Stromer de deliquio Lunae ac.

1750. 206

Studiõrum ; impedimenta.

37

Styli præcepta.

497

Succus e foliis Tiliæ.

1

Sulpiciae Poemata.

91

Sulzerus quod anima non sit

materialis.

24

— — demonstrat Ens æ-
ternum per principium ra-
tionis sufficientis.

21

Supplicia capitis.

319

Syſtema Naturæ, liber im-
pius.

453

T.

Tautochroni. 8

Taxeometria. 23

Terra del Fuego. 256

Thucydides cum N. T. com-
paratus. 263

Tibullus Heynii. 85

— — editiones præcipuae.
86

Tiliae folia in succum destil-
landa. 1

Tipula fusca. 202

Toupius Io. minus commodè
corrigit Nou. Testam.

318

Toussaint de Maleficentia.

22

Tschirnhaus de æquationibus
Algebraicis.

9

Traditiones sacrae.

258

Treschow Henna. de Codici-
bus quibusdam Nou. Test.

386

Tubi achromatizi.

13

de Tuschis Problemata ad
Methodum Maximorum et

Minimorum

ſpectantia.

281

FFFF

V.

I N D E X.

V.	Walch Chr. Gu. Fried: de <i>Decreta Nicæno Paschali.</i>	468
Variarum <i>Lectionum: de N.</i>	— — <i>Homeritis:</i>	484
<i>T. origo:</i>	564.	Weguelin. <i>de Philosophia: Hi-</i>
<i>Veneres. plures.</i>	361.	<i>storias.</i>
<i>Verecundia. . . praeoptera.</i>	209.	Wernsdorff Ernest: Frieder.
Victor: <i>Pont. de Paschate.</i>	508.	<i>de anno: Christi. nati.</i>
Vindicta: <i>sera: Numinis.</i>	267.	521.
Vires <i>elementorum.</i>	410.	Wytttenbach: Daniel: <i>edit</i>
Virgilius <i>Heynii.</i>	117.	<i>Plutarchum de sera numinis</i>
Vitae: <i>Pontificum.</i>	505.	<i>vindicta.</i>
Vitia <i>studiorum.</i>	37.	267
Vocales <i>Hebraicar.</i>	100.	
Vogel Ge: Io. Lud. <i>Criticum.</i>		
<i>Cappelli edit:</i>	560.	
— — <i>Scultensii: Comm:</i>		X.
<i>in: Iobum. redigit in: com-</i>		
<i>pendium.</i>	404.	Xenophontis <i>editio: nes.</i>
Vorstius Io. <i>de: Hebraicis:</i>		515
<i>N. T.</i>	92.	— — <i>opuscula.</i>
Vrsaliensis: <i>codex: Horatii.</i>	208.	514.
— — <i>Societas Scientiarum.</i>	198.	
W.		Y.
Walch Chr. Gu. Fr. <i>de Caus:</i>		
<i>si persecutionum.</i>	474	Z.

I N D E X.

Z.	Zeelandia Nova.	256
Zacharias et Stephanus Pont.	Zunius, Iohannes Carolus.	
Childericum regno mouent.	edit Xenophonteos libellos.	514.
		512.

